

Effigiem Desiderii tibi Sculptor F. ralmi
Exprimit Ingenium Scripta diserta Suum.

J. C. r.

Sen.
Sculp.

*Effigiem Desiderii tibi Sculptor Erasmus
Exprimit Ingenium Scripta diserta Suum.*

J. Crisp.

*Sen.
Sculp.*

COLLOQUIORUM
Desiderii Erasmi Roterodami
FAMILIARIUM
OPUS AUREUM.

Cum Scholiis quibusdam antehac non
editis, quæ difficiliora passim loca
diligenter explicant.

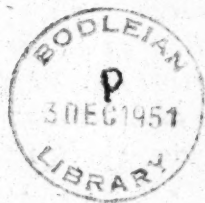

Editio omnium (quæ lucem
viderunt hactenus) absolutissima.

1. *Collatis optimis usquequaque exemplaribus.*
  2. *Additis seorsim in fronte Argumentis unicuique Colloquio.*
  3. *Adjecto Indice novo rerum & verborum memorabiliorum locupletissimo.*
-

L O N D I N I,

Impensis Guil. Freeman ad Insigne Bibliorum,
exadversum Medii Templi Portam, in vico dicto
Fleet-street, 1696.

DES. ERAS. ROTERODAMUS

Optimæ spei Puero,
JOANNI ERASMO FROBENIO,
S. D.

Vlcit Libellus tibi dicatus expectationem nostram,
Erasmi melietissime: tuum erit videre nè fal-
las expectationem nostram. Ille sic adamatur, sic ra-
pitur, sic teritur manibus studiosæ juventutis ut &
patri tuo fuerit subinde typis excudendus, & mihi novis
accessionibus identidem locupletandus: dicas & illum
Ἐγώ μιν quempiam esse, deliciâsque Musarum sacra id est, amabi-
colentium. Quò magis adnitendum erit ut tu quoque lem, est simul
sis quod diceris, hoc est, ut literis & morum probitate allusum ad
sis omnibus bonis charissimus. Vehementer autem pu- nomen au-
dendum fuerit, si (cum tam multos hic libellus &
Latiniore reddiderit & meliores) tu commiseris ut ad
teipsum non redierit eadem utilitas quæ per te perve-
nerit ad omnes: cùmque tam multi sint adolescentes qui
tibi nomine Colloquiorum gratias agunt; nonne me-
rito censeatur absurdum, si tuâ culpâ factum videatur
quò minus mihi possis eodem nomine gratias agere: Ac-
crevit libellus ad justam voluminis magnitudinem; ti-
bi quoque conandum est ut quantum accrescit ætas,
tantum accedat & honestæ eruditioni & morum inte-
gritati. Sustines non vulgarem expectationem cui re-
spondere necessarium, vincere pulcherrimum fuerit:
certè fallere sine summo dedecore non potes. Nec hoc di-
co quòd hætenus pæniteat profectus tui, sed ut currenti
calcar addam, quò curras alacrius; præsertim cùm
eam ætatem ingressus sis, quâ non alia contingat feli-
cior ad imbibenda literarum ac pietatis semina. Fac
igitur ut hæc Colloquia verè tua dici possint. Dominus
Jesús servet istam ætatem tuam puram ab omnibus in-
quinamentis semperque ad meliora provehat. Vale.

Basileæ, Cal. Aug. An. M. D. XXIV.

Ad Lectorem φιλέεσμον I. C. S. P. D.

* Lucan. l. 10.
Bel. civil.
Nulla fides
pietâsq; viris
qui castra se-
quuntur.

Quod olim Lucanus nequitiae * militum, id ipsum (mutato paulum nomine) incuriae (dicam enim mollissimè) typographorum nunc temporis, citra omnem facile calumniam, exprobrandum est, viz.

Nulla fides pietâsq; viris qui prela sequuntur.

† Metam.
lib. 1.

Adeo enim latè isthæc jam replit gangræna, ut (quod † Sulmonensis ille)

in facinus jurâsse putes——

In aliis istud libris passim editis (à multis, heu!) nimis compertum est: hinc illæ studiosorum lachrymæ; In hoc ter-maximi illius Erasmi *Colloquiorum* opere ipse testari possum. Dabatur enim mihi corrigendum mendosissimum illud exemplar, *Argentorati* summo studio excusum 1623. magnifico planè titulo, sed mendacissimo.

* Ut quod
Erasmus olim
de sua D. Hieron. operum
Editione, unum illud &
verè dicam &
& audacter,
Minoris arbitror Hieronymo
suos constituisse libros
conditos quam nobis restitutos;
& paucioribus vigiliis
apud illum natos fuisse,
quam apud nos renatos.
Tantum hic laboris exantlatum est, ut
parum absuit quin me ipsum
encêarim, dum sedulo
admitto ut Hieronymus
renascatur: neque verebor
illud vel iurando confir-
mare, minoris ipsi Hieronymo
constituisse, &c.
Erasmi in Ep. ad Leonem
decim Pap.

At verò Augæ jam ecce stabulum tibi repurgavimus. *Desiderium* tuum *Erasmum* (desideratissimum totius orbis literarii desiderium) desiderationem tibi reddidimus, ut qui olim fuit Έρasmus, (& meritissimè) deinceps mox seculo έρσμουωτερ fiat.

Ausim enim ego hoc meâ tibi præstare fide, ut hæc Erasminianorum *Colloquiorum* editio sit longè omnium longèque emendatissima * quæ Solem viderunt uspiam, ab ipso illo tempore quo magnus ille literarum præses supremam manum isti imposuerat operi. Et nè me ceu parum modestè loquentem argueres, scire te velim, Nos restaurâsse hanc,

I. *Correctissimam,*

collatis undecim optimis undequaq; impressionibus, viz.

Diab. veteribus, quibus exciderat præ senio titulus.
Basileensi excus. 1528. & ab authore ipso tum recognitâ.
Parisiensi excus. 1528. apud Franciscum Regnalt.
Basileensi impress. 1550. apud Viduam Michael.
Colonix Agrip. impr. 1563. apud hæred. Arn. Birkman.
Antverpiensi editâ 1564. à Christoph. Plantino.
Lugdunensi typis Vogeliani.
Basileensi excus. 1621. quæ sanè emendatissima est
omnium quas mihi uspiam videre contigit.

Amstelodamensi apud { Joannem } Janso- { 1628.
{ Gulielmum } nium { 1629.

Ad

AD LECTOREM.

Ad quarum omnium fidem emendatissimam hanc fecimus, innumeris foedissimarum hallucinationum locis castigatis, integrarum sententiarum restitutione, linearum dictionumque interpositione, syllabarum literarumque (pro natura sua) vel adiectione, vel abiectione, una cum notis marginalibus.

2. *Commodissimam*

& aptissimam usui fecimus hanc, additione Argumentorum fronti cujusque Colloquii praefixorum, ut primo mox intuitu cognoscas subjectum & materiam insequentis Colloquii. Quod quam fit futurum Lectori utile, (in longioribus saltem Colloquiis) relinquo aliis aestimandum, cum antehac ignoraret Lector quid in quolibet Colloquio tractaretur, usque dum totum perlegerat.

3. *Locupletissimam.*

Indice novo rerum omnium memorabiliorum & dictionum in toto sparsim opere occurrentium, ut nihil fere desiderari poterit quod primâ statim indagine non profiliat, leque exhibeat disquirenti. Et hinc aded est ut hanc à me summâ fide, maximâ curâ, Herculeo cum labore emittendum (omni procul jactantiâ) confidentissimè contendam.

Quod verò liberis, id ipsum libris in lucem edendis multoties accidit, ut vel ab imperitiis vel incauta obsterice tam paerpera quam partus (author opusque) crucietur, dislocetur, mutiletur miserè. Excutiat se hic totum typographus, ut quod suum est faciat; & hunc tam suavem, tersum, facetum, elegantem, ingeniosissimum, Latinissimum, mellitissimum Erasmum (admirandi eloquii virum, Scriptorem supra omnem invidiam celeberrimum) emendatiorem suâ curâ reddat, si non prorsus (homines enim sumus, erramus, labimur) emendatum.

Tum interim frui laboribus nostris, (Lector ingenue) ac in precationibus tuis D.O.M. commendatum habe indignissimum Jesu Christi servulum,

Joan. Clarke.

Lincolniæ, 3. Novar.

Septemb. 1631.

Des. Erasmi Roterodami V I T A.

Desiderius Erasmus Roterodamus natus est ad 5. Cal. Novemb. Anno Christi 1465. Roterodami Hollandiæ, inferioris Germaniæ, quam olim Batavi incoluerunt. Trajecti primum in templo Cantor fuit; postea Daventriam venit, ubi Præceptore usus est Alexandro Hegio Weltphalio, qui cum Rodolpho Agricola recenter ex Italia reverso amicitiam contraxerat, & ab eodem Græcè docebatur. Orbatu paulò post utroque parente, in Cœnobium Canoniorum quos, Latina interpretatione addita, Regulares appellant, tutoris improbitate, ex Daventriensi schola detrusus est, ubi Gulielmum Hermannum Goudensem, juvenem diligentissimum in literis sordalem aliquot annos habuit. Audita nominis ejus fama, in aulam suam recepit eum Cameracensis præsul, qui simul ingenium Erasmi contemplans, sumptibus eum instruxit ut Lutetiam proficisceretur, & illic Theologiæ Scholasticæ daret operam: sicque Scotista factus est in collegio Mortis agens. Cùmque vitam collegiatam duriorum experiretur, non invitatus emigravit ad Anglum quandam generosum adolescentem duos secum habentem: atque hic cepit in Anglia innotescere, in quam insulam paulò post fecerit; à discipulis illis suis domum regressis invitatus. Ibi aliquamdiu egit. Abiens ex Anglia, bonis ferè omnibus antequam navem conscenderet est exutus. Denum persuasus ab amicis, quod tandem Italiam videret, cum filiis Bapstisæ Boetii Genuens, Regii in Britannia Medici, Bononiam profectus est. In itinere cum socio Anglo Taurini in Alpibus Cottis Theologiæ Doctor factus est. Bononiæ agens cultum Canoniorum, quo usus fuerat, imperato à Jolio secundo Pontifice diplomate: non levi de causa mutavit, modò veste sacerdotali uteretur. Interim libro Proverbiorum conscripto, Venetias profectus est, ut Aldo Manutius excudendum traderet; ubi ad tempus commoratus, nonnulla scripta exaravit, sumptuosius & doctissimorum virorum consuetudine usus. Sub id tempus Alexander, Jacobi Sconorum Regis filius, Archiepiscopus Ecclesiæ Divi Andrea in Scotia, Patavii operam literis dabat. Is Erasmus in rhetoricis sibi præceptorem adsciscit, cum quo postea Senas commigravit, atque ab eo comœtatam impetravit vicinam Romam invisendi, ubi cum maximo literatorum, hominum gaudio & plausu est exceptus. Oblata est Penitentiarii dignitas, si Romæ manere vellet. Sed redeundum fuit ad Archiepiscopum, cum quo postea Romam de novo adiit, ac ulteriorem simul Italiæ partem Cumas usque perlustravit, ac antrum Sibyllæ, quod istic ab accolis ostenditur, subintravit. Post obitum Archiepiscopi, admodum præclari juvenis, reditum in patriam instituit. Itaque per Alpes Rheticas Argentoratum venit, unde secundo Rheno in Hollandiam vectus est. Mox amici suis Antverpiæ & Lovanii salutaris, Angliam rursus adit, ubi inter cæteros, quos per multos eo loco sui studiosissimos habuit, à (a) Waramo Cantuariensi Archiepiscopo, & totius Angliæ Primæ & Cancellario, non pecuniâ solùm, sed etiam Sacerdotio Ecclesiæ Aldingtonensis in agro Cantuariensi, donatus est. Interea cùm cognovisset perlatum sua scripta Basileæ sub prælis Joannis Frobenii esse, motus & typorum ejus officinæ elegantia, & diligentia simul editionis, ipse quoque eo se contulit, simulans iter ad urbem voti solvendi gratia.

Receptus

a Waramm
commendat E-
rasmus noster
in Colloquio
cui nomen Pe-
regrinatio Ro-
ligionis ergo,
pag. 272.

VITA AUTHORIS.

Receptus in ædes Frobenianas, plurimum laboris scribendo exhaust. Post in Germaniam inferiorem propter negotia rediit. Mox Coloniz Ubiorum fuit, sub conventum Vormacientem. Solutis Vormacientibus comitiis, Basileam propter librorum aliquorum editionem repetiit. Multorum Regum & Pontificum maximam benignitatem & munificentiam expertus est. Nec solum à principibus honoratus est, sed etiam à civitatibus, si quas transierit. Lovanii trilingue Collegium Erasmi suasu institutum est ex opibus quas Arianis præpositus Hieronymus Buslidius moriens in usus studiosorum destinarat. Atque eo ex instituto motus Franciscus Galliarum Rex, Erasmus per literas evocavit, ut simile collegium Lutetiz Parisiorum ejus consilio institueretur: verum causæ aliquæ intervenerunt quæ professionem illam impederunt. Friburgi propriam domum emit, quam post septimum annum vendidit, ac Basileam cum universo suppellectili ad Hieronymum Frobenium reversus est, simul ut cœli mutatione reliquias morbi discuteret. Interim articularis morbus, qui aliquandiu conquieverat, rursus eum corripit, ut se loco movere nequiret, frustra cœlo mutaro. Sic languentem & viribus destitutum dysenteria ferme mensem integrum vexavit, & paulatim exhaustum, in summa æquanimitate & tolerantiâ tandem in ædibus Hieronymi Frobenii 5. Id. Jul. an. 1536. cum natus esset annos 70. menses 8. dies 15. sub mediam noctem extinxit. Cum autem viæ finis instaret, clara Christianæ patientiæ & animi religiosi documenta edidit, quibus in Christum se spem omnem figere testabatur, assidue clamans, *Domine, Misericordia; Domine, libera me; Domine, fac finem; Domine, miserere mei*: & Germanicâ linguâ, *Liever Gott*, hoc est, *Chare Deus*. Testamentum condidit, in quo clariss. virum Bonifacium Amberbachium Jureconsultum, nominatum heredem fidei commissio, de bonis suis in pauperes, ætate, valetudinēve infirmos, in puellas nupturas, ut harum pudicitiz succurratur, in bonæ spei studiosos adolescentes, ac in quosvis hujusmodi dignos auxilio, distribuendis collocandisque honoravit; adjunctis eidem duobus Executoribus, Hieronymo Frobenio & Nicolao Episcopo. Statura fuit infra proceritatem, supra tamen notabilem prorsus humilitatem; corpusculo satis compacto & eleganti, sed quod esset tenerrimæ complexionis, & minimarum etiam rerum mutatione facile offenderetur. In senio quoque crebris calculi doloribus obnoxius. Cute corporis & faciei candidâ, capillitio in juvenia subflavo, oculis castis, vultu festivo, voce exili, linguâ pulchrè explicatâ, cultu honesto & gravi, memoriâ felicissimâ, ingenio comico, in amicitia constans, in egenos, maximè verò in bonæ spei & indolis adolescentes studiosos vistico destitutos liberalis, in convictu comis & suavis, citra omne supercilium, ut non immerito *Epist. p. 9.* dictus fuerit.

INDEX

INDEX COLLOQUIORUM ALPHABETICUS.

A		I	
	Pag.		Pag.
A Bbatis & Eruditæ.	202	Impostura jocosa.	351
Ἀγαμέμνων γάμος.	344	Inquisitio de Fide,	173
Alcumistica.	216	Ἰχθυομαχία.	275
Amicitia.	424	Ἰππὺς ἀνιππός.	337
Apotheosis Capnionis.	106	L	
Ἀποσπιδόνυπα.	356	Lusus puerilis.	27
Ars Notaria.	382	M	
Ἀστρογλισμός.	363	Miles & Carthusianus.	138
C		Monita Pædagogica.	26
Charon.	336	N	
Concio, seu Merdard.	384	Naufragium.	146
Conjugium.	128	Νηφάλιον συμπόσιον.	379
Convi- vium	Fabulosum.	O	
	Pcëticum.	Opulentia sordida.	405
	Prophanum.	P	
	Religiosum.	Percon- tantis.	Domestica. 11 De variis. 5, 6, 7 Reducem. 8
Copiæ Compendium.	72	Peregrinatio Rel. ergo.	253
Cyclops.	352	Philetym & Pseudoch.	143
D		Philodoxus.	397
De captandis Sacerdotiis.	19	Πολυδαλία.	329
De Reb ⁹ ac Vocabulis.	333	Problema.	437
Diluculum.	374	Procus & Puella.	111
Diversoria.	152	Πτωχολογία.	225
E		Πτωχopλῆστοι Franciscani.	192
Echo.	327	Puerpera.	239
Epicureus.	443	S	
Epithalamium Petri	Æ-	Senatulus.	369
gid.	205	Scortum & adolescens.	157
Euntes in lud. Literar.	42	Synodus Grammaticorum.	340
Exsequiæ Seraphicæ.	412	V	
Exorcismus.	210	Venatio.	41
F		Virgo μισγάμος.	119
Funus.	313	Virgo Pœnitens.	126
G		FAMI-	
Γεωρητολογία.	182		
H			
Herilia iussa.	24		
Hippoplanus.	222		

FAMILIARIA COLLOQUIA.

SALUTANDI IN PRIMO CONGRESSU.

ARGUMENTUM.

Hoc Colloquium docet comitatem & urbanitatem in salutationibus; quoniam, quando, quo nomine salutare debeamus.

NON temere docet quidam, ut (a) *salutemur libenter*. Comis enim & blanda salutatio sæpe conciliat amicitiam, inimicitiam diluit; certè mutuam benevolentiam alit, augètque. Quidam usque adeò (b) *Demeæ* sunt, ingenioque agresti, ut vix salutati resalutent. Nonnullis hoc virtuti conciliavit educatio veriùs quàm natura.

Urbanitatis est salutare obvios, ut eos qui nos adeunt, aut quos adimus ipsi colloquendi gratià. Item operis aliquid agentes, comitantes, oscitantes, singultientes, sternutantes, rullientes. In ructu crepituve ventris salutare, hominis est plus satis urbani. Sed incivilius etiam cum salutare qui reddit urinam aut alvum exonerat.

Salve pater, salve matercula, salve mi frater, salve præceptor observande, salve multum mi patrue, salve dulcissime nepos.

Urbanum est addere cognationis aut affinitatis titulum, nisi cum habet aliquid odii; tum enim præstat abuti minùs quidem propriis, sed plausibilioribus: veluti cum novercam salutamus matrem, privignum filium, vitricum patrem, sororis maritum fratrem, fratris uxorem sororem. (c) Idem in ætatis aut officiorum titulis faciendum. Gratius enim fuerit si senem patrem, aut virum eximium, salutes, quàm ætatis cognomine; etiamsi olim honoris causà dicebatur (d) *ὦ Νεον*. Salve præfecte, salve tribune: non autem, Salve caligarie, aut calcearie. Salve adolescens, salve juvenis. Senes ignotos adolescentulos filiorum cognomento salutant; adolescentes vicissim illos patres aut Dominos.

a Exstat in præceptis Catunculi puerorum.
b Solemus enim propriis ex Comædiis aliquando uti pro appellativis: sic *Euclitiones* avaros. *Tirafones* gloriosos, *Balliones* lenones appellamus.

c Quod ab Horat. in Sat. præcipi videmus, *Frater, Pater adde, Ut cuique ætas, ita quæque facies adapta.*
d Id est, o senex, quod apud Romanos nusquam non est obvium.

BLAN.

SALUTANDI, Formula.
BLANDIOR SALUTATIO IN-
TER AMANTES.

mea Corneliola.
mea vita.
mea lux.
meum delictum.
meum suavium.
Salve, { mel meum.
mea voluptas unica.
meum corculum.
mea spes.
meum solatium.
meum decus.

HONORIS GRATIA, AUT SECUS.

Salve, here. Ohe, salve tu quoque, bone vir. Salve, vir ornatissime, clarissime. Salve etiam atque etiam, literarum decus. Salve plurimum, amicorum optime. Salve, mi Mæcenas. Salve, patrone singularis. Salve, vir spectatissime. Salve, unicum hujus ætatis ornamentum. Salve, Germaniæ delictum. Salvete, quotquot estis, unâ salute omnes. Salvete pariter omnes. Salvete, belli homunculi. Salve, vini perniciēs. Salve, congerro lepidissime. *Responsio.* Salve & tu, gurgēs helluōque placentarum. Salve multum, virtutis omnis antistes. *Resp.* Salve tantundem, totius probitatis exemplar. Salve, anglicula annos nata quindecim. *Resp.* Salve, puella annorum octoginta. Bene sit tibi cum tuo calvitio. *Resp.* Bene tibi cum lacero naso. Ut salutaris, ita resalutaberis: si malè dixeris, pejùs audies. Salve iterum atque iterum. *Resp.* Et tu salve perpetuum. Salve plus millies. *Resp.* Equidem malim Salvere semel. Salve quantum vis. *Resp.* Et tu quantum mereris. Salvere te jubeo. *Resp.* Quid si malim? Equidem ægrotare malim quàm tuâ salute salvere.

Salva sit tua	{ Sanctitas, Amplitudo, Celsitudo, Majestas, Beatitudo, Sublimitas,	{ magis vulgò recepta sunt quàm pro- bata doctis.
---------------	--	--

In tertia persona.

Sapidus Erasmo suo salutem dicit. Sapidus Beatum suum plurimâ salute impertit.

ALIA

BENEPRECANDI, Formulæ.

ALIA FORMA.

Salvus sis, Crito. Bene tibi sit, vir optime. *Resp.* Et tibi meliùs. Pax tibi, frater, Christiana salutatio est à Judæis profecta, neque tamen repudianda. Similis est, Bona vita. Ave, præceptor. *Resp.* (a) Equidem malim habere quàm a-
vere. *Xaĩçe.* *Resp.* (b) Memento te Basileæ esse, non Athenis. Cur tu igitur audes Romanè loqui, cùm Romæ non sis!

a Jocus est in ambigua significatione avere, nam id ipsum & cupere significat.

b Allusum est ad id quod refert Cicero ex Lucilio de Scævola ridente Albutium græcisantem Romæ, lib. 1. de Finibus.

BENEPRECANDI, Formulæ.

Et bene precari salutationis genus est.

Gravida.

Faxit Deus ut feliciter parias; ut maritum *pulchrâ prole facias parentem.* Faxit illa Virgo mater, ut feliciter fias mater. Precor ut hic tumor uteri feliciter subsidat. Velint Superi, ut non majore molestiâ elabatur quàm illapsum est, quicquid hoc est oneris quod gestas. Donet tibi Deus felix puerperium.

Convivis.

Sit felix convivium. Bene sit universo cœtui. Precor omnia læta vobis omnibus. Deus benè fortunet vestrum convivium.

Sternutanti.

Sit faustum & felix. Servet te Deus. Sit salutiferum. Bene vertat Deus.

Auspicanti quippiam.

Sit felix & faustum reipublicæ. Bono sit omnibus quod *Negotium* instituis. Benè vertat quod agis. Benè fortunet Deus tuos labores. Faveant Superi tuis conatibus. Quæso ut quod instituisti, superis benè fortunantibus, feliciter absolvas. Benè fortunet Christus opt. max. quod in manibus est. Feliciter cedat quod instituisti. Feliciter exeat quod aggressus es. Rem sanctam aggressus es, precor ut felix sit exitus, ac prosperum numen aspiret pulcherrimis cœptis. *Christus benè capta secundet.* Prosperè succedat quod auspicatus es. Deum optimum maximumque precor ut istud consilium quàm est honestum, tam sit & felix. Bonis avibus cœpta res melioribus exeat. Precor ut bonis avibus Italiam adeas, melioribus redeas. Opto tibi felicem cursum, & recursum feliciorem. Faxit Deus ut, itinere hoc feliciter peracto, brevi tibi prosperum reditum gratulemur. Contingat tibi feliciter & navigare & renavigare. Sit iter lætum, reditus lætior. Utinam ista profectio tibi succedat ex animi tui sententia

Iter.

BENE PRECANDI Formulæ.

Proverb.

* Horatiana
verba ex ode
5. lib. 1.
Annum.

Diem.

Noctem.

tentiâ. Utinam tibi tam jucunda sit ista profectio, quam nobis erit interim molestum tui desiderium. Bonis auspiciis solvas anchoram. Precor ut ex utriusque votis succedat hoc iter. Precor ut hic contractus commodo bonoque sit utriusque. Precor ut hoc matrimonium voluptati sit omnibus nobis. Sospiet te Jesus opt. maximus. Superi propitii te nobis incolumem restituant. Servet te Deus, * *anima dimidium meæ*. Opto tibi reditum incolumem. Precor ut hic annus tibi lætis auspiciis ineat, lætioribus procedat, lætissimis exeat, ac sæpius recurrat, semper felicior. *Resp.* At ego vicissim tibi multa secula felicissima precor, nè tu gratis sis nobis benè precatus. Precor ut hic dies tibi candidus illuxerit. Precor ut hic Sol tibi felix surrexerit. *Resp.* Tantundem tibi reprecor. Sit felix exortus hujus diei, & sit utrique nostrum prosperissimus. Opto tibi noctem prosperam, pater. Precor tibi noctem placidam. Contingat tibi felix somnus. Det Deus placidam quietem. Det somnum absque somniis. Faxit Deus ut aut placidè dormias, aut feliciter somnies. Sit tibi fausta nox. *Resp.* At ego tibi, quando gaudere soles lucro, pro una fausta mille precor faustissimas.

VALE IN DIGRESSU.

* Id est, optimè & fortissime. Ut Hippocrates ait Athletarum habitus in summo bonitatis & sanitatis gradu consistit.

Valete omnes. Benè vale. Cura ut quàm rectissime valeas. Valetudinem tuam cura diligenter. Jubeo te benè valere. Jam me tempus aliò vocat, tu valebis. Valeto quàm optimè. Vale (a) pancraticè, aut si mavis athleticè. Vale ut dignus es. Vale ut meritus es. In hoc biduum valebis. Si me dimittis, valebis in crastinum. Numquid vis? Est aliud quod me velis? *Resp.* Nihil, nisi ut prospere valeas. Da operam ut sis prosperà valetudine. Age curam valetudinis tuæ. Habe curam salutis tuæ. Fac ut proximo congressu te lætum ac nitidum videamus. Jubeo te curare cuticulam. Cura ut sit mens sana in corpore sano. Da operam ut totus valeas, tum corpore, tum animo. *Resp.* Dabitur quidem opera. Valebis tu quoque. Tibi vicissim precor prosperam valetudinem.

SALUTANDI PER ALIUM.

Amantium more mutatur.

Frobenium jubebis meo nomine salvere plurimùm. Erasmium item meâ causâ salutabis diligenter. Tum matri Gertrudi quàm potes officiosissime ex me salutem dicito. Dic me omnibus omnia læta precari. Salutabis mihi sodalitatem diligenter. Amicos omnes meis verbis salutato.

Uxori

SALUTANDI Formulæ.

Uxori salutem ex me annuntiabis. Fratri tuo in literis tuis meo nomine salutem ascribes. Mei vice salutabis affinem meum. Numquid tuis mandas per me? *Resp.* Ut rectè valeant. Estne quod velis ad tuos perferri me nuncio? *Resp.* Multam salutem omnibus, sed præcipue patri. Sunt quos per me tuo nomine velis salutatos? *Resp.* Omnes qui de me percontabuntur. Salutem quam mihi ab amicis attulisti, illis multo cum sænore referes. Quorum nomine mihi salutem attulisti, eos omnes meâ gratiâ vicissim salutabis accuratè. In amicis salutandis sis quæso mihi vicarius. Salutâsem generum meum per literas, sed tu mihi apud illum epistolæ vice fueris. Heus, heus, quò properas? *Resp.* Rectâ Lovanium. Resiste paulisper, est quod tibi mandem. *Resp.* Atqui pediti non convenit sarcina. Quid rei est? *Resp.* Ut Goclenium, Rutgerum, Joannem Campensem, torumque chorum trilinguem mihi salutes. *Resp.* Si nil aliud imponis sarcinæ præter salutes, facile perferam. Atqui nè gratis isthuc facias, precor uti tibi quoque eunti ac redeunti Salus sit comes.

REDUCEM QUOMODO SALUTARE O PORTEAT.

Salvum te advenire gaudemus. Sospitem adesse volupe est. Te nobis redditum esse voluptati est. Gratulamur tibi felicem reditum. Gratia superis quòd nobis incolumis redieris. Quò molestius fuit nobis tui desiderium, hòc redditus conspectus tui jucundior est. Gratulamur & tibi & nobis, quòd vivus ac valens nobis restitutus sis. Hòc reditus tuus est nobis jucundior, quòd minùs expectatus. *Resp.* Ego vicissim lætor quod incolumis vos incolumes offenderim. Quod te salvum repererim, vehementer gaudeo. Non viderer mihi redisse salvus, nisi vos salvos reperissem. Nunc demum mihi videor sospes, cum vos incolumes ac pulchre valentes conspicio.

PERCONTANDI FORMA IN PRIMO CONGRESSU.

ARGUMENTUM.

Hoc Colloquium docet formulas percontandi in primo congressu; Unde totius: Quid novi affert? Ut vales? &c.

GEORGIUS, LIVINUS.

Ge. **EX** qua tandem corte aut cavea nobis ades? Li. Quid ira? Ge. Quia malè saginatus. Quia macie pelluces totus, ariditate crepitas. Unde prodix? Li. E collegio Montis

PERCONTANDI

Montis Acuti. *Ge.* Ergò ades nobis onustus literis. *Li.* Imò pediculis. *Ge.* Pulchrè comitatus advenis. *Li.* Sanè, nec tutum est nunc viatorem ire in comitatum. *Ge.* Agnosco sodaliciū scholasticum. Ecquid novarum rerum adfers è Lutetia? *Li.* Illud imprimis quod, scio, tibi videbitur incredibile, Lutetiæ (a) Beta sapit, & Quercus concionatur. *Ge.* Quid tu narras? *Li.* Hoc est quod audis. *Ge.* Quid ego audio? *Li.* Hoc quod narro. *Ge.* Monstri simile. Oportet illic fungos & lapides esse auditores, ubi tales concionentur. *Li.* Atqui sic res habet. Nec audita narro, sed comperta. *Ge.* Oportet igitur illic plurimū sapere homines, si sapit Beta & Quercus. *Li.* Rectè conjectas.

* Fortassis
Natalem Be-
dam & N. de
Querceto
Sententia-
rios Parifi-
enses Magi-
stros notat.

PERCONTANDI DE VALETUDINE.

Ge. Valésne? *Li.* Contemplare vultum. *Ge.* Quin potiùs lotium jubes? An me putas medicum? Non rōgo quid valeas, nam facies ipsa loquitur te bellè valere; sed quomodo tibi placeas? *Li.* Corpus quidem bellè habet, sed animo malè est. *Ge.* At non valet qui isthac parte laborat. *Li.* Sic res habent meæ: Corpus valet, sed ægrotat crumena. *Ge.* Facile isti morbo medebitur mater. Ut valuisti usque? *Li.* Variè, ut sunt res mortalium. *Ge.* Satin' rectè vales? Salvane res? Satin' salvæ res? Fuiistine semper prosperà valetudine? *Li.* Prosperrimâ, gratia superis. Ego, Dei beneficio, perpetuò bellissimè valui. * Semper prosperà valetudine sum usus. Hactenus bonâ valetudine fui, fausta, incolumi, felici, prosperâ, secundâ, integrâ, basilicâ, athletica, pancraticâ, valetudine. *Ge.* Faxint superi ut isthuc sit perpetuum ac proprium. * Lætus isthuc audio. Voluptatem mihi nuncias. Est isthuc mihi auditu perquam jucundum. Sermonem istum ex te audire supra modum gaudeo. Istud haud invitus audio. Oppidò lætor isthuc audire ex te. Ut idem semper facias opto. Ut ad istum modum quàm diutissimè, valeas opto. Tibi gratulor, mihi gaudeo, Gratia Superis. Gratiam habeo superis. *Li.* Equidem pulchrè valeo, si tu vales. *Ge.* Nihil interim molestiæ fuit? *Li.* Nihil, nisi quòd vestrà consuetudine frui non licuit. *Ge.* Quo pacto vales? *Li.* Rectè, pulchrè, bellè, perbellè, bellissimè, perpulchrè, feliciter, commodè, minimè malè. Valeo ut volo potiùs quàm ut mereor: (b) basilicè, pancraticè, athleticè. *Ge.* Expectabam ut diceres etiam tauricè.

* Id est, regiè & magnificè seu splendidè. Solent siquidem diligentius curare valetudinem reges.

* Valere bene.

* Gaudere.

DE VALETUDINE.

MALE VALERE.

* Proverb. *Ue*

possumus, quando ut volumus non licet.

Ge. Rectene vales? *Li.* Vellem quidem. Non admodum exsistentiâ. Equidem utcumq; valeo. Sic satis. Valeo * ut possum, quando ut volo non licet. Ut soleo. Itâ ut superis visum est. Non optimè sanè; sic ut antehac pejùs nunquam. Valeo ut solitus sum. Valeo ut solent quibus cum medicis res est. *Ge.* Ut vales? *Li.* Secùs quàm vellem. *Ge.* Quà valitudine es? *Li.* Haud sanè commodâ, incommodâ, perquam incommodâ, infelici, parùm prosperâ, parùm secundâ, malâ, adversâ, infaustâ, imbecilli, dubiâ, mediocri, vix mediocri, longè aliâ quàm vellem, tolerabili, qualem optem hostibus meis. *Ge.* Remmihi sanè quàm acerbam narras. Prohibeant Superi. Avertat Deus. Bona verba. Hic cupiam te vanum esse. Bono sis animo oportet. Forti infractôq; sis animo. Multùm juvat animus in re mala bonus. Fulciendus est animus spe fortunæ secundioris. Quid morbi est? Quod mali genus est? Quis te morbus habet? Quo morbo teneris? Quid habes morbi? Quis te tenet morbus? *Li.* Nescio, & hoc laboro periculosiùs. *Ge.* Verum. Nam *ad sanitatem gradus est, novisse morbum.* Nullô sine consulisti medicos? *Li.* Et quidem permultos. *Ge.* Quid respondent? *Li.* Id quod advocati *Demiphoni* apud comicum. Alius negat, alius ait, alius deliberandum censet. In hoc consentiunt omnes, me miserum esse. *Ge.* Quampridem habet te hoc mali? Diu est quòd teneris isto morbo? Quantum temporis est quòd te malum hoc corripuit? *Li.* Dies plùs minùs viginti. Ferme mensis est. Jam tertius est mensis. Mihi quidem seculum videtur quòd ægrotare cœpi. *Ge.* Adnitendum censeo, ne morbus fiat familiaris. *Li.* Jam nimium assuevit. *Ge.* Num est hydrops? *Li.* Negant. *Ge.* Num dysenteria? *Li.* Non arbitror. *Ge.* Num febris? *Li.* Opinor febris esse speciem, sed novam, ut nunc novi subinde morbi exoriuntur, antehac incogniti. *Ge.* At plus satis erat veterum. *Li.* Itâ visum est naturæ nimium novercæ. *Ge.* Quoto die recurrit dolor? *Li.* Quoto die narras? Imò quotidie, sæpiùs quàm (*a*) Euripus. *Ge.* Papæ! malum abominandum! Unde contraxisti morbum? Unde suspicaris hoc esse collectum mali? *Li.* Ex inedia. *Ge.* At non soles usq; adeò superstitiosus esse, ut te jejunio macerares. *Li.* Non erat religio, sed inopia. *Ge.* Quænam? *Li.* Quia non dabatur cibus. E frigore natum arbitror. E putribus ovibus morbum ortum suspicor. E vino plùs satis diluto. E crudis malis contracta est stomachi cruditas. *Ge.* Vide nè ex immodico aut intempestivo studio conciliâris hoc mali, aut ex Potatione largiore, aut Venere parùm moderata. Quin accerfis medicum?

De morbo.

a Pars maris sæpiùs in die reciprocans. Vide Proverbium Euripus homo.

De medico.

dicum? *Li.* Timeo nè citiùs morbum augeat quàm adimat. Metuo nè pro remedio det venenum. *Ge.* Deligendus est igitur cui tutò fidas. *Li.* Si moriendum est, malo semel mori, quàm tot pharmacis excarnificari. *Ge.* Fac igitur ut ipse tibi sis medicus. Si diffidis homini medico, precor ut sit tibi medici vice Deus. Sunt qui testi cucullà Dominicali aut Franciscanà revaluerunt. *Li.* Idem fortassis evenisset si lenonis pallio testi fuissent: verùm ista diffidenti nihil conducunt. *Ge.* Fide igitur, ut reviviscas. Alii morbo levati sunt nuncupatis alicui Divo votis. *Li.* At ego cum divis non paciscor. *Ge.* Proinde tu vel à Christo, cui fidis, pete sanitatis beneficium. *Li.* At ego an beneficium sit nescio. *Ge.* Annon beneficium est liberari morbo? *Li.* Nonnunquam mori felicius est. Ab illo nihil peto, nisi ut quod scit optimum esse, mihi largiatur. *Ge.* Sume quod alvum dejiciat. *Li.* Jam suà sponte cita est. *Ge.* Ciendus est alvus, movendus est alvus. *Li.* Imo sistendus est magis. Nam plus satis profluit.

Divis.

P PERCONTANDI REDUCEM.
ARGUMENTUM.

Percontandi reducem de itinere, de bello, de rebus privatis, de spe frustrata, de promissis magnificis, uxore puerpera, periculis, amissis opibus, &c.

Redeunt
peregrè.

Ge. **F**Uitne tibi hoc iter faustum & commodum? *Li.* Sic satis; nisi quod nihil usquam tutum est à latronibus. *Ge.* Hic est belli ludus. *Li.* Est, sed sceleratissimus. *Ge.* Pedes advenis an eques? *Li.* Partim pedestri itinere, partim vehiculo, partim equo, partim navigio. *Ge.* Quo in statu sunt res Gallicæ? *Li.* Sane turbulento. Magnæ bellorum minæ sunt. Quid mali allaturi sint hostibus, nescio: certè Galli jam ipsi non dicendis malis affliguntur. *Ge.* Unde profisciscuntur isti bellorum tumultus? *Li.* Unde, nisi ex ambitione (*a*) Monarcharum? *Ge.* At horum prudentià conveniebat sedari rerum humanarum tempestates. *Li.* Sedant illi quidem, sed ut Ausser mare. Persuadent sibi se Deos esse, suâq; causâ mundum hunc esse conditum. *Ge.* Imò Princeps Reipublicæ gratià constituitur, non Respublica Principis causâ. *Li.* Imò non desunt Theologi qui (*b*) frigidam suffundant, & ad hos tumultus classicum canant. *Ge.* Istos ego statuerem in prima acie. *Li.* At illi sibi (*c*) cavent post principia. *Ge.* Ista publica fatis curanda relinquamus. Tuæ res quo tandem in statu sunt? *Li.* Optimo, felici, mediocri, tolerabili. *Ge.* Quo pacto se res habent tuæ? num ex voto? *Li.* Imò supra votum, supra meritum, supra spem. *Ge.* Satin' ex sententia? Satin' salva omnia? Satin' prospera omnia? *Li.* Res in pejore statu esse non potest.

Bellum.

a Monarchæ
penes quos
solos summa
rerum est.

b Id est, clanculum incitent. Vide Prover.
c Hoc est in tuto.
De privatis.

potest. Pejore in loco negotium non potest esse. *Ge.* Non cepisti igitur quod captabas? Non contigit præda quam venabaris? *Li.* Venabar equidem, sed (*d*) iratâ Delîâ. *Ge.* Nihil reliquum est spei? *Li.* Spei permultum, sed rei nihil. *Ge.* Episcopus nihil ostendit spei? *Li.* (*e*) Tota plaustra, totâsque spei naves, sed præterea nihil. *Ge.* Nihil adhuc misit? *Li.* Promissit quidem largiter, at nè (*f*) teruncium quidem misit. *Ge.* Ergo spe alendus est animus. *Li.* Sed hæc non saginatur venter, qui spe aluntur, pendent non vivunt. *Ge.* Attamen hoc eras ad iter expeditior, quòd nihil esset oneris (*g*) in Zona. *Li.* Fa-teor, atque etiam tutior. Nulla enim sunt arma certiora ad-versus latrones. Sed ego malim & onus & periculum. *Ge.* Nihilne tibi ademptum est in via? *Li.* Mihine? Quæso quid eripias nudo? Aliis citius periculum erat à me. Licuit mihi vacuo (*h*) viatori per totum iter canere & esurire. Numquid vis? *Ge.* Quòd nunc hinc abis? *Li.* Rectâ domum, salutaturus penates jamdiu non visos. *Ge.* Precor ut illic offendas omnia læta. *Li.* Utinam ita velint superi. Nihil interim extitit novi domi nostræ? *Ge.* Nihil, nisi quod reperies auctam familiam. (*i*) Nam tua Catula peperit tibi catulum absenti: Tua gallina peperit tibi ovum. *Li.* Bene nuncias. Grata nuncias. At ego tibi pro isto nuncio polliceor (*k*) Evangelium. *Ge.* Quodnam? secundum Matthæum? *Li.* Non, sed secundum Homerum. En, accipe. *Ge.* Tibi serva tuum Evangelium. Mihi saxorum satis est domi. *Li.* Nè sperne munusculum: * *aetites* est qui gravidis admorus in nixu maturat partum. *Ge.* Quid ais? Est mihi sanè gratissimum. Despiciam unde possum hoc donum pensare. *Li.* Abundè pensatum puta si boni consulueris. *Ge.* Imo nihil accidere potuit magis in tempore; nam uxori meæ jampridem tumet uterus. *Li.* Illud igitur abs te (*l*) stipulabor, ut si masculum ediderit, me susceptorem asciscas. *Ge.* Polliceor, ac tuum indetur puero nomen. *Li.* Quod utrisque bene ver-tat. *Ge.* Imò nobis omnibus.

MAURITIUS, CYPRIANUS.

Ma. Redisti nobis obefior solito: Redisti procerior. *Cy.* At equidem malleo prudentior, aut doctior. *Ma.* Imberbis abie-ras, redisti barbatulus. Contraxisti tibi absens nonnihil senii. Quid sibi vult hic pallor? quid macies? quid frons caperata? *Cy.* Ut est fortuna, sic est corporis habitus. *Ma.* Num adversa? *Cy.* Nunquam mihi quidem aliâs secunda, sed nunquam quâ nunc (*a*) reflavit odiosius. *Ma.* Doleo vicem tuam. Dolet mihi tua calamitas. Sed quid isthuc mali est? *Cy.* Universæ pe-

d Dianâ, ve-
nationis Deâ.
e Itâ Græci,
g Itâs ἀπὸ τῆς
Sperandem.

f Quem Plini-
us triuncem
vocat, num-
mulus est, in
vilitatis pro-
verbium ver-
sus; est quar-
ta pars assis.
g Illic milites
gestabant pec-
cuniam.

* Nudo] Prov:
nudior Liberi-
de.

h Allusum est
Vulgato Ju-
venalis.

i Cantabit va-
cuus coram læ-
trone viator.

k Locus est in
paronomasia.

l Locus est ex
ambiguo.

Nam Evan-
gelium dici-
tur munus
quod datur
rem letam
nuncianti.

* Aetites,
Arentsteen
Lapidis ge-
nus ab Aquila
nomen ha-
bens.

Flin. l. 37. 6.
ii.

l Stipulatur
qui promissum
accipit: nam
paciscitur &
qui promittit &
cui promitti-
tur.

a Metaphora
ab adversis
ventis:

bid est, jacturam fieri. Allegoria.

c Metaphora à factoribus desumpta.

d Discreuior animo.

cuniae (b) naufragium feci. *Ma.* In mari? *Cy.* Non, sed in litore, nondum navem ingressus. *Ma.* Ubina? *Cy.* In litore Britannico. *Ma.* Bene habet quod ipse nobis vivus enatasti. Præstat pecuniæ jacturam facere quàm vitæ. Levius est pecuniæ dispendium quàm famæ. *Cy.* Vitâ famaque incolumi, periit pecunia. *Ma.* Vita (c) sarciri nullo pacto potest, famæ ægrè potest, pecunia facilè alicunde sarcietur. Quî malum hoc accidit? *Cy.* Nescio, nisi quodd sic erat in fatis meis. Sic visum est superis: sic libuit genio meo malo. *Ma.* "Vides igitur doctrinam ac virtutem tutissimas esse divitias, qua nec eripi possunt, nec gravant circumferentem. *Cy.* Pulchrè tu quidem philosopharis, sed interim ego (d) ringor.

CLAUDIUS, BALBUS.

Cl. Gratulor tibi reduci, Balbe. *Ba.* Et ego tibi superstiti, Claudi. *Cl.* Gratulor tibi in patriam reverso. *Ba.* Imo gratulare magis è Gallia profugo. *Cl.* Quid ita? *Ba.* Quia illic bellis fervent omnia. *Cl.* Quid Musis cum Marte? *Ba.* Atque illic nè Musis quidem parcitur. *Cl.* Tu igitur feliciter elapsus es. *Ba.* At non sine periculo. *Cl.* Totus alius nobis redisti. *Ba.* Quî sic? *Cl.* Ex Hollando versus es in Gallum. *Ba.* Quid? (a) an capus eram cùm hinc abirem? *Cl.* Vestis indicat te mutatum ex Batavo in Gallum. *Ba.* Hanc (b) metamorphosin malim quàm in gallinam. Sed (c) ut cuculla non facit Monachum; ita nec vestis Gallum. *Cl.* Jamne calles Gallicè? *Ba.* Sic satis. *Cl.* Quo pacto didicisti? *Ba.* A magistris haudquaquā (†) mutis. *Cl.* Quibus? *Ba.* Mulierculis quovis turture loquacioribus. *Cl.* In tali ludo facilè dicimus loqui. Sonasne probè sermonem Gallicum? *Ba.* Imò & Latinum sono Gallicè. *Cl.* Nunquam igitur scribes bona (d) carmina. *Ba.* Cur ita? *Cl.* Quia periit tibi syllabarum quantitas. *Ba.* Mihi satis est qualitas. *Cl.* Quid, estne Lutetia immunis à pestilentia? *Ba.* Non est. Sed perpetua non est: aliquando remittit sese, mox recrudescit; nonnunquam intermittitur, deinde recipit sese. *Cl.* Non fat erat malorum ubi bellum est? *Ba.* Erat, nisi secus esset visum superis. *Cl.* Annonæ caritatem isthic esse oportet. *Ba.* Imò penuriam. Omnium rerum illic inopia est præterquam sceleratorum militum. Bonorum virorum illic est mira vilitas. *Cl.* Quid accidit Gallis, ut bellum suscipiant cum (e) Aquila. *Ba.* Quia movet illos exemplum (f) scarabæi, qui non cessit aquilæ. In bello nemo sibi non videtur Hercules. *Cl.* Non te remorabor diutiùs. Aliàs latiùs nugabimur, cùm erit utrique commodum. Nunc aliò me vocant (g) negotiola quædam.

D O M E.

* Metaphora ab aquis sumpta.

a Jocus est ex ambigua voce gallus.

b Transformatio.

c Proverbium vulgi.

† Muti magistri, prover. id est, libri.

d Aliusit ad hoc quod vulgus Gallorum perperam pronuntiat accentus.

e Imperatorum insignia.

(f) Vid. prov. Scarabæus aquilam.

(g) Negotiola. negotiorum arrogantiæ vitandæ causa.

DE REBUS DOMESTICIS.
DOMESTICA CONFABULATIO.
ARGUMENTUM.

Colloquium hoc mutua consuetudinis verba, jocos, & familiarium dictoria, & mores tradit, 1. Deambulandi foris. Evocandi socios. 2. Raro invifendi. Rogandi de uxore, filia, filiis. 3. De otio; timitus auris; deformis puella descriptio; invitatio ad nuptias. 4. Nimiùm studes, &c.

I. PETRUS, MIDA puer, JODOCUS.

Pe. **H**Eus, heus, puer; nemon' huc prodit? **Mi.** Hic opinor effringet fores. Familiarem oportet esse. O lepidum caput! Quid affers, mi Petre? **Pe.** Meipsum. **Mi.** Næ tu rem haud magni pretii huc attulisti. **Pe.** Atqui magno constiti patri meo. **Mi.** Credo pluris quàm revendi possis. **Pe.** Cæterum, Jodocus estne domi? **Mi.** Incertus sum, sed visam. **Pe.** Quin tu potiùs abi, & roga ipsum an velit nunc esse domi. **Mi.** Abi tu potiùs, sisque tibi ipsi Mercurius. **Pe.** Heus Jodoco, num es domi? **Jo.** Non sum. **Pe.** Impudens, non ego audio reloquentem? **Jo.** Imo tu impudentior: Nuper ancillæ tuæ credidi, te non esse domi, & tu non credis mihi ipsi? **Pe.** Æquum dicis, par pari relatum. **Jo.** Equidem ut * non omnibus dormio,, ità non omnibus sum domi: tibi posthac semper ero. **Pe.** Sed tu mihi videre cochleæ vitam agere. **Jo.** Quî sic? **Pe.** Quia perpetuò domi latitas, nec usquam prorepis. Non secùs atque (a) claudus sutor, jugiter domi desides. Tu tibi domi situm contrahis. **Jo.** (b) Est quod agam domi, fors nihil est negotii. Et si quid esset, tamen hoc cælum me dies aliquot à publico cohibuisset. **Pe.** At nunc sudum est, & invirat ad deambulandum. Vide ut blanditur. **Jo.** Si prodeambulare lubet, non recuso. **Pe.** Planè videtur hoc utendum cælo. **Jo.** Asciscendus est unus aut alter congerio. **Pe.** Fiet, modò dicas quos velis. **Jo.** Quid si Hugonem? **Pe.** Haud multum interest inter Hugonem & nugonem. **Jo.** Agè, placet. **Pe.** Quid si Alardum? **Jo.** Homo minimè mutus est. Quod auribus diminutum est, linguâ pensat. **Pe.** Si videbitur, Nævium adjungemus. **Jo.** Siquidem dabitur illius copia, nunquam erit fabularum inopia. Placent confabulones, superest ut locum dispicias amœnum. **Pe.** Ego verò tibi locum ostendam, ubi nec nemoris umbram, nec pratorum smaragdinum virorem, nec fontium vivas scatebras desiderabis. Dices dignam Musis sedem. **Jo.** Magnificè polliceris. **Pe.** Nimiùm affixuses libris. Nimiùm assides libris. Immodico studio teipsum maceras. **Jo.** Malim studio macrescere quàm amore. **Pe.** At non ideo vivimus ut studeamus, sed ideo studemus ut suaviter vivamus. **Jo.** Mihi verò vel immori chartis dulce est. **Pe.** Equidem immorari probo, immori non probo. Ecquid volup-

* Vide Prov,
Non omnibus
dormio.

a Plautinum
est.
b Allusum est
ad carmen
Homeri,
Οἷον βέλτε-
ρον ἢ ἐπὶ
βλαβερὸν τὸ
δύσπρι.
Deambula-
tio.

PERCONTANDI

tati fuit hæc deambulatio? *Jo.* Me quidem vehementer oblectavit.

2. ÆGIDIUS, LEONARDUS.

Raro invisis.

Æg. Quò noster Leonardus? *Le.* Ad te ibam. *Æg.* Istud quidem facis insolens. *Le.* Quamobrem? *Æg.* Quia jam annus est quod nos non inviseris. *Le.* Malo in hanc peccare partem ut desiderer, quàm ut obtundam. *Æg.* Imò boni amici nulla est apud me satietas. Imò quò crebrius venies, hòc mihi venies gravior. *Le.* Quid interim agitur domi tuæ? *Æg.* Multa sanè quæ nolim. *Le.* Non miror, sed jamne peperit uxor?

De uxore.

Æg. Jamdudum, & quidem gemellos. *Le.* Quid ego audio? *Æg.* Sic res habet; atque illi jam denuo tumet uterus. *Le.* Isthoc pacto solet augeri familia. *Æg.* Sed utinam fortuna sic augeret pecuniam ut uxor familiam. *Le.* Jamne elocasti filiam?

Filia.

Æg. Nondum. *Le.* Vide nè parùm tutum sit, virginem tam grandem detinere domi. Quærendus est gener aliquis. *Æg.* Nihil opus. Jam proci complures illam ambiunt sponsam. *Le.* Quid igitur superest, nisi ut è multis deligas qui tibi maximè sit accommodus? *Æg.* Omnes ejusmodi sunt, ut nesciam quem

a Plagium
furti genus,
undeplagiarii
dicuntur qui
abducunt ali-
ena mancipia
aut liberos e-
tiani.

b Id est, cum
Deo pugnare.

c Id est, cum
Monachis

pugnare. Al-

ludum est au-

tem ad vocem

μονοχρῆστῳ,

quod est sin-

gulari certa-

mine congre-

di.

d Removi ex
oculis.

cui præferam: sed abhorret à nuptiis filia. *Le.* Quid ais? Atqui, ni fallor, jamdudum nubilis est, jamdudum est apta viro, matura conjugio, jampridem est tempestitiva viro. *Æg.* Quidni, annum egressa jam decimum septimum? major annis duodeviginti: annum jam agens undevigesimum: annos nata decem & octo. *Le.* Cur abhorret igitur à matrimonio?

Æg. Ait se velle Christo nubere. *Le.* Sanè multas habet ille sponsas. An malo genio nupsit, quæ castè vivit cum marito?

Æg. Mihi quidem non videtur. *Le.* Quis Deus hunc affectum afflavit filiæ? *Æg.* Nescio, sed abduci ab hoc proposito nullis

rationibus potest. *Le.* Vide nè sint incantatores, qui instigent & allecent. *Æg.* Novi ego istos (a) plagarios. Sedulo arceor hoc hominum genus ab ædibus meis. *Le.* Quid igitur est

in animo? Morem geres animo puellæ? *Æg.* Equidem oblutabor quoad licebit. Nihil non experiar, quo mutem illius sententiam. Quod si pertendit ut cœpit, non pugnabo cum

illius animo, nè fortè videar (b) *ἡσυχῆς*, vel potius (c) *μονοχρῆστῳ*. *Le.* Religiosè tu quidem loqueris. Sed etiam atque etiam fac explores virginis constantiam, nè pòst facti

pœniteat, cùm mutare non erit integrum. *Æg.* Equidem adnitar pro mea virili. *Le.* Quid rerum gerunt filii? *Æg.* Natu maximus jamdudum maritus est, brevi pater futurus.

Minimum (d) ablegavi Lutetiam. Nam hîc nihil aliud quam ludebat.

Iudebat. *Le.* Quid eó? *Æg.* Ut magister nobis redeat stultior quàm exierat. *Le.* Bona verba. *Æg.* Medius jam cepit initiari sacris. *Le.* Precor ut bene vertat omnibus.

3. MOPSUS, DROMO.

* *Mo.* Quid fit? quid agitur? *Dromo.* *Dr.* Sedetur. *Mo.* Video. Sed quomodo se res habent tuæ? *Dr.* Ut solent iis quibus superi sunt parum propitii. *Mo.* Isthuc ominis avertat Deus. Quid agis? *Dr.* Equidem otium ago. Id quod vides, nimirum nihil. *Mo.* (a) Præstat otiosum esse, quàm nihil agere. Ego te fortassis occupatum seriis negotiis interpellor. *Dr.* Imò maximè vacuum; jam enim me ceperat otii rædium, & congerronem desiderabam. *Mo.* Fortassis impedio, interrumpo, * interturbo tua negotia. *Dr.* Imò rædium otii discutis. *Mo.* Da veniam si te parum in tempore interpellavi. *Dr.* Imò ipso in tempore advenis. Opportunè te huc attulisti. *Opertus* ades. *Interventus* tuus est mihi vehementer gratus. *Mo.* Fortassis aliquid seriæ rei inter vos agitur, cui nolum esse impedimento. *Dr.* Imò (b) *lupus*, quod aiunt, *ades in fabula.* Nam de te sermo erat. *Mo.* Facile crediderim, nam mihi huc venienti mirè (c) *tinniebat* auris. *Dr.* Utra? *Mo.* *Læva:* unde conjicio, nihil magnificè de me fuisse prædicatum. *Dr.* Imo, nihil non honorificum. *Mo.* Vanum igitur fuerit oportet. Sed quid est bonæ rei? *Dr.* Aiunt te venatorem esse factum. *Mo.* Imò jam intra casses meos est (d) præda quam venabar. *Dr.* Quænam? *Mo.* Lepida puella, quam perendiè ducturus sum, vósq; oro, ut meas nuptias vestrâ præsentia dignemini honestare. *Dr.* Quænam est sponsa? *Mo.* *Alcistia* Chremetis filia. *Dr.* Egregium spectatorem formarum! *Tuis oculis* adlubuit * illa nigro capillitio, simis naribus, ore prælargo, ventre prominulo? *Mo.* Definite. Mihi eam duxi, non vobis. Non fat est quòd (e) suo regi pulchra est regina? Ità demum illa mihi placebit, si vobis non admodum placeat.

* De otio.
a Hoc, Plin. inquit lib. 1. Atilius eruditissimè simul & facetissimè dixit.

* *συτάριμα.*
b Proverbia - liter cum intervenit de quo mentio.

c Tinnitus aurium. Vulgò dicunt, cum aures tinnunt, de nobis verba fieri.

Non abludit ab hoc, quod est apud Theocritum notissimum.

Autor Plin. l. 28. cap. 11.

d Allusum est Ovidiano isti, *Incidit in casses præda peritura meos.*

* Deformis puella.

e Vide prov. *Suum cuique pulchrum.*

a Hemistichium bucolicum.

* Horatius, *Est modus in rebus, sunt certi denique fines, Quos ultra citraque nequit consistere rectum.*

4. SYRUS, GETA.

Sy. Opto tibi multam felicitatem. *Ge.* Et ego tibi conduplicatum opto quicquid optas mihi. *Sy.* Quid agis rei? *Ge.* Confabulor. *Sy.* Quid? confabulare solus. *Ge.* Ut vides. *Sy.* Fortasse tecum proindè tibi videndum ut cum homine probofabuleris. *Ge.* Imò cum lepidissimo congerrone confabulor. *Sy.* Quo? *Ge.* Apuleio. *Sy.* Istud quidem nunquam non facis. Sed (a) *amant alterna camænae.* Tu perpetuò studes. *Ge.* Non est ulla studiorum satietas. *Sy.* Verum, sed * est tamen

(b) Horatianum
est.

c Elegans
curatulus.

d Nunc. Si in-
terponatur
pronomen *tu*,
integer erit
pentameter.

modus quidem. Non omittenda quidem sunt studia, sed ta-
men intermittenda nonnunquam. Non abjicienda sunt, sed
relaxanda. nihil suave quod perpetuum. *(b)* *Voluptates com-*
 mendat ravior usus. *(c)* Tu nihil aliud quàm studes. Perpetuò stu-
des. Continenter incumbis literis. Indefinenter inhæres char-
tis. Studes noctes ac dies. Nunquam non studes. Assiduus es
in studio. Jugiter intentus es libris. Nullum facis studendi
finem, neque modum. Nullam studiis tuis requiem intermi-
scès. Nunquam studendi laborem nec intermittis, nec remit-
tis. *Ge.* Agè, tuo more facis. Rides me, ut soles. Nunc ludis
tu quidem me. Salsè me rides. Satyricum agis. *Naso me suspen-*
dis aduncò. Non me fallit tuum scomma. Nunc planè joco
mecum agis. Sum tibi risui. Rideor abs te. Pro delectamento
me habes. *(d)* *Nunc (tu) me ludos deliciâsq; facis.* Eâdem operâ
assue mihi auriculas asini. Ipsi codices pulvere sitûque obdu-
cti loquuntur quàm sim immodicus in studio. *Sy.* Emoriar,
ni loquor ex animo. Dispeream, si quid fingo. Nè vivam, si
quid simulo. Loquor id quod sentio. Quod res est dico. Serio
loquor. Ex animo loquor. Non secùs sentio quàm loquor.

CUR NON VISIS.

Ge. Quid causæ est quòd tamdiu nos non inviseris? quid
rei est quòd nos tam raro visis? quid accidit quòd tanto
tempore nos non adieris? quare tam raras es saluator? quid
sibi vult quòd nos tamdiu non conveneris? quid obstitit quò
minùs visis nos frequentiu? quid impedimento fuit quò
minùs jamdiu feceris nobis tui videndi copiam?

NON LICUIT PER OCCUPATIONES.

a Unde cu-
raturum apud
Catul. pro
immenis cu-
ris & negoti-
is.

Sy. Non licuit per otium. Volui quidem, at non licuit
mihi per mea negotia. Hactenus non sinebant negotia ut
te viserem. Non patiebantur *(a)* undæ negotiorum qui-
bus involvebar, ut te salutarem. Occupatio fui quàm ut
potuerim. Tam variis distringebar curis, ut mihi non fuerit
liberum adire te. Vix ipsi mihi fuit copia mei, sic me to-
tum molesta quædam negotia possidebant. Negotiis meis
imputabis, non mihi. Non defuit voluntas, sed veruit ne-
cessitas. Hactenus non vacavit. Hactenus non contigit oti-
um. Hactenus non fuit vacuum. Non licuit per valetudinem.
Non licuit per tempestatem. *Ge.* Equidem accipio tuam
excusationem, sed hâc lege, nè sæpiùs utaris. Excusatio
tua justior est quàm vellem, siquidem valetudo fuit in
causa. Hâc lege mihi purgatus eris, si quod cessatum est of-
ficio

MANDANDI AC POLLICENDI.

ficio farcias; si superiorem cessationem crebrâ visitatione penſes. *Sy.* Tu nihil moraris istiusmodi officia nimium vulgaria. Amicitia nostra firmior est quàm ut sit officiis istis vulgaribus alenda. Satis crebrò visit qui constanter amat. *Ge.* Male sit istis curis quæ te nobis adimunt. Quid imprecer istis negotiis quæ talem amicum nobis invident? Pessime sit isti febri quæ nos tam gravi desiderio torſit tui. Male pereat ista febris, te quidem incolumi.

MANDANDI AC POLLICENDI.

JACOBUS, SAPIDUS

Ja. Quæſo ut hæc res tibi cordi sit. Etiam atque etiam rogo ut hoc negotium tibi sit curæ. Hac in re velim ut totum Sapidum exeras. Si me amas, causam hanc tractabis diligenter. Hac in re quæſo ut advigiles. Curabis hanc rem meâ causâ diligenter. Si verè is es quem semper esse te mihi persuasi, fac ut sentiam hac in causâ quanti me facias. *Sa.* Desine, egotibi hoc effectum reddam, & quidem propediém. Eventum præstare non possum; illud polliceor, mihi nec fidem nec studium defuturum. Curabo diligentius quam si mea res ageretur; quanquam meam esse duco quæ sit amici: faciam ut in me quidvis desideres citius quàm fidem ac diligentiam. Tu fac in utramq; dormias aurem, ego tibi hoc confectum dabo. Tu quietus esto, in me recipio provinciam omnem. Gaudeo mihi datam occasionem quâ declarem animum in te meum. Equidem oratione nihil polliceor, sed re præstabo quicquid est amici sinceri, & ex animo benevolentis. Nolim te lætare vanâ spe. Illud efficiam, ut dicas hoc negotii mandatum amico.

S U C C E N S U S.

Sa. Res successit opinione melius. Fortuna votis utriusque favit. Si fortuna tibi nupsisset, non potuisset esse obsequentior. Res tua & (a) ventis & amne secundo processit, vicit etiam vota nostra fortunæ faventis afflatus. Opinor te litasse (b) Ramnusiæ, cui sic ex sententia cadunt omnia. Plus impetravi quàm fuisset ausus optare. Ventis per omnia secundis hic cursus nobis peractus est. Res omnis cecidit ex sententia. Pulchrè nobis cecidit hæc alea. Opinor (c) volasse noctuam, adeò feliciter exiit nobis parùm sapienter institum.

a Metaphora à navigantibus.

b Fortunæ cognomen tum est à loco quemadmodum dicimus Paphiam & Cypridem.

Litæ autem non quisquis scribit, sed cuius sacrum Deo placuit.

c Vide Prov. Noctua volavit.

G R A T I A R U M A C T I O.

Ja. Equidem & gratiam habeo, & habiturus sum quoad vivam,

* Quia verba
tenus amant,
re ipsa nihil
minus præ-
stant quàm
promissa.

* Devincire
& dissolvere;
elegantè
metnet in me-
taphora.

b Diarium,
codicillive;
commentari-
ola rerum ac-
tarum in sin-
gulos dies.

vivam, maximam. Pro isto tuo in me officio parès agere gratias vix possum, referre nequaquam. Video quantum debeam tuo in me studio. Nihil miror, neque enim tu quicquam novi fecisti; & hoc magis debeo. De isthoc tuo in me officio amo te, mi Sapide, ut par est, maximè. Quòd hac in causa præstiteris amicum minimè (a) aulicum, & habetur à me gratia, & semper habebitur. Quòd meum negotium tibi cordi fuerit, amo te & habeo gratiam. Isthoc officio gratiam inisti apud me maximam. Pergratum est quòd causam meam egeris bonà fide. Ex omnibus officiis quæ tu plurima in me contulisti, hoc est longè gratissimum. Referre gratiam parem nequaquam possum, agere accuratiùs inter nos supervacaneum sit; quod unum possum, habeo dum vixero. Isthoc beneficio fateor tibi me magnopere devinctum esse. Hoc nomine plus tibi debeo quàm ut unquam solvendo esse queam. Hoc beneficio arctiùs me tibi devinxisti quàm ut possim dissolvere. Obligatiorem me tibi reddidisti quàm ut nomen meum è tuo (b) diario possim unquam expungere. Hoc officio me sic tuum reddidisti, ut nullum mancipium æquè sit in rebus heri sui. Hâc re me tibi devinctiorem reddidisti quàm ut unquam æs alienum possim resolvere. Plurimis nominibus tibi debeo, sed non alio plus quàm hoc. Pro mediocribus beneficiis agendæ sunt gratiæ; hoc magis est quàm ut conveniat verbis gratias agere.

RESPONSIO.

Ss. Aufer mihi ista. Major est nostra necessitudo quàm ut vel tu mihi, vel ego tibi pro ullo officio debeam gratias agere. Non contuli hoc in te beneficium, sed retuli. Mihi quidem abundè relatam gratiam arbitror, si gratum est quod feci sedulò. Non est cur mihi gratias agas, si pro tot tuis in me beneficiis non vulgaribus hoc officiolum rependi. Equidem nihil laudis mereor, ingratiissimus habendus si defuissèm amico. Quicquid est in rebus meis, quicquid meâ curâ præstari potest, hoc tam tuum esse ducito quàm id quod est maximè tuum. Videor mihi beneficium accepisse, quod nostrum officium boni consulis. Pro tantillo officio mihi tam accuratè gratias agis, quasi non multò majora tibi debeam. Sibi bene facit qui bene facit amico. Qui bene meretur de amico, non dat beneficium, sed scenerat. Si ex animo probas officium in te meum, fac utare sapiùs. Ità credam tibi gratum esse quod feci, si quoties desiderabis operam meam, non roges, sed imperes quod voles.

ARGU.

ARGUMENTUM.

Colloquium hoc de tribus præcipue agit. 1. De Superstitiosa quorundam peregrinatione, ad Hierosolymam & loca Sacra, sub religionis prætextu. 2. De Votis temere non suscipiendis, inter compositiunculas, frivola de causa; illud temporis, impensarum, operaque, in aliis qua ad veram propius pietatem accedunt insumendum esse. 3. De indulgentiarum Pontificiarum & diplomatum futilitate & absurditate.

ARNOLDUS, CORNELIUS.

Ar. Salve multum, Corneli, jam toto seculo desiderate.

Co. Salve & tu, sodalis exoptatissime. *Ar.* Jam desperabamus reditum tuum. Ubi tamdiu peregrinatus es? *Co.*

Apud inferos. *Ar.* Non admodum veri dissimile dicis, adeo nobis redisti squalidus, macilentus, ac pallidus. *Co.* Imò ab Hierosolymis adsum tibi, non à profundis manibus. *Ar.*

Quis deus aut quis ventus te illuc adegit? *Co.* Quæ res adegit alios innumeros? *Ar.* Stultitia, ni fallor. *Co.* Igitur hoc convivii non in me solum competet. *Ar.* Quid illic venabare?

Co. Ut miser essem. *Ar.* Isthuc licebat domi. Estne illic quod tu putes spectatu dignum? *Co.* Ut ingenuè fatear tibi, prope-

modum nihil. Ostenduntur quædam monumenta vetustatis, quorum mihi nihil non videbatur commentitium, & excogitatum ad alliciendos simplices & credulos. Imò nec hoc arbitror illos certò scire, quo loco sita fuerit olim Hierosolyma.

Ar. Quid igitur vidisti? *Co.* Magnam ubique barbariem. *Ar.* Nihilo sanctior redis? *Co.* Imò multis partibus deterior. *Ar.*

Nummator ergò? *Co.* Imò (a) nudior Libeide. *Ar.* An a Vide Chi-

non pœnitet igitur tam longinquæ peregrinationis frustra liad.

susceptæ? *Co.* Nec pudet, quia tam multos habeo stultitiæ meæ sodales: nec pœnitet, quia frustra jam sit pœnitere. *Ar.*

Nihil ergo fructus refert è tam difficile Peregrinatione? *Co.*

Multum. *Ar.* Quid tandem? *Co.* Quia posthac vivam suavius.

Ar. An quia (b) jucundum est meminisse laborum aëtorum? b Vide pro-

Co. Est istud quidem nonnihil, sed non in hoc sunt omnia. *Ar.* verbium,

Estne aliud præmiū? *Co.* Est sanè. *Ar.* Quod? Effare. *Co.* Mag-

nâ voluptate, quoties libebit, & ipse me afficiam & alios men-

tiendo, quoties itinerarium meum recitabo in conciliabulis

aut in conviviis. *Ar.* Profectò non tu procul aberras à scopo.

Co. Deinde, non minus capiam voluptatis, cum alios audi-

am mentientes de rebus quas nec audierunt unquam nec vi-

derunt. Idque faciunt tantà confidentiâ, ut cum narrent

(c) Siculis gerris vaniora, tamen sibi etiam persuadeant se ve-

ra loqui. *Ar.* Mira voluptas! Non omnino tibi (d) perit ole-

um & opera, quod aiunt. *Co.* Imò hoc arbitror, aliquantò d Vide Chili-

consultius ades.

DE VOTIS TEMERE SUSCEPTIS.

consultius quàm quod faciunt isti qui paulo pecuniæ conducti proficiscuntur in militiam, omnium scelerum scholam.

Ar. Sed illiberalis est voluptas, ex mendaciis voluptatem capere. *Co.* Verùm hoc aliquantò liberalius, quam obtreffatione vel delectare vel delectari, aut aleà tempus & rem perdere.

Ar. Cogor equidem pedibus in tuam ire sententiam. *Co.* Verùm est & alius fructus. *Ar.* Quis? *Co.* Si quis erit amicus egregiè charus affinis huic insanix, eum admonebo domi maneat: ut nautæ solent ejecti naufragio monere navigaturos quid periculi sit vitandum.

Ar. Utinam mihi monitor adfuit in tempore. *Co.* Quid? Num similis morbus te quoque corripuit? Num afflavit & te hujus mali contragium? *Ar.* Vixi Romam & Compostellam. *Co.* Deum immortalem! quanto mihi solatio est, te contigisse stultitiæ meæ socium? (e)

Quæ Pallas isthuc tibi misit in mentem? *Ar.* Non Pallas sed ipsa Moria, præsertim cùm domi haberem uxorem integrâ adhuc ætate, liberos aliquot, & familiam quæ pendebat ex me, & operâ meâ quotidianâ alitur. *Co.* Oportuit fuisse seriæ rei quippiam quod te à charissimis tuis distraxerit. Narra, obsecro. *Ar.* Pudet dicere. *Co.* Non apud me, qui, ut scis, eodem teneor malo. *Ar.* Compotabamus aliquot vicini. Ubi vino incaluerat animus, erat qui prædicabat, sibi esse in animo salutare divum *Jacobum*, erat alter qui divum *Petrum*. Illi-

co non defuit unus aut alter qui sponderent se comites fore. Tandem visum est ut omnes irent simul. Ego, ne viderer parum commodus compotor, pollicitus sum & ipse. Mox agitari cœptum, utrò potiùs iremus, Romam, an Compostellam. Factum est Senatusconsultum, ut bonis auspiciis utroque postridie proficisceremur omnes. *Co.* O grave decretum, dignius quod vino inscriberetur quàm æri! *Ar.* Ac mox ingens obambulat patera, quam ubi suo quisque ordine ebibisset votum factum est inviolabile. *Co.* Nova religio! sed num omni-

bus contigit reditus incolumis? *Ar.* Omnibus, * præterquam tribus: quorum unus in profectiōne moriens, mandavit nobis ut suis verbis salutem diceremus *Petro* & *Jacobo*: Alter periiit Romæ, jussitque ut suo nomine salutarem uxorem ac liberos: Tertium reliquimus Florentiæ valerudinis planè deploratæ. Opinor jam esse apud superos. *Co.* Adcōne pius erat? *Ar.* Imò nugator maximus. *Co.* Unde igitur isthuc suspicare? *Ar.* Quia peram habebat indulgentiis largissimis distentam. *Co.* Audio, sed iter est longum in cælum, nec satis, ut audio, tutum, ob † latrunculos qui obsident regionem aeris mediam. *Ar.* Verum, sed

e Alludit ad Homerum, qui sæpe Pal- ladem facit huic aut illi suggerentem quid facto sit opus.

* Erat: pater- nis, corre- ctio.

† Ridiculo u- tur diminu- tivo.

sed ille sat erat munitus diplomatibus. *Co.* quâ linguâ descriptis? *Ar.* Romanâ. *Co.* In tuto est igitur? *Ar.* Est, nisi forte incidat in genium aliquem qui Latine nesciat, tum esset illi redeundum Romam, & novum diploma impetrandum. *Co.* Bullæ venduntur illic & mortuis? *Ar.* Maximé. *Co.* Sed interim illud mihi monendus es, nè quid effatias incogitantiûs. Jam enim (*f*) *corycais plena sunt omnia*. *Ar.* Ego vero nihil elevo indulgentias, sed combibonis mei stultitiam rideo, qui cum esset alioqui nugator nugarissimus, salutis suæ (*g*) *proram*, ut aiunt, *ac puppim* in membrana collocavit potius quàm in correctis affectibus. Sed quando fruemur illâ voluptate quam modo prædicabas? *Co.* Cum erit commodum adornabimus compotatiunculam aliquam, vocabimus nostri ordinis homines, ibi certabimus mentiendo, nòsque affatim mutuis mendaciis oblectabimus. *Ar.* Agè fiat.

Id est observatoribus.
Vide prov.
g Vide Chilia-
des.

ARGUMENTUM.

In hoc Colloquio taxantur illi qui Romam cursitant, venanturque Sacerdotia, crebrò gravi iacturâ cum morum, tum pecuniæ. Monentur Sacerdotes pro Concubina, lectione bonorum authorum se net oblectare. Jocularia de oblongo nass.

PAMPHAGUS, COCLES.

Pa. **A**UT parùm prospiciunt oculi, aut Coclitem veterem canis. *Co.* Imò, nihil te fallunt oculi tui, vides sodalem ex animo tuum. *Pa.* Nulla cuiquam erat spes reditûs tui qui tot annos abfueris, ignaris omnibus quæ te terrarum haberet regio. Sed unde? dic quæso. *Co.* Ab Antipodibus. *Pa.* Imò ab insulis, opinor, fortunatis. *Co.* Gaudeo quod agnoveris sodalem tuum, nam verebar nè sic domum redirem quemadmodum rediit Ulyssès. *Pa.* Quoniam pacto rediit ille? *Co.* Nec ab uxore est agnitus. Solus canis jam vetulus motâ caudâ dominum agnovit. *Pa.* Quot annos ille domo abfuerat? *Co.* Viginti. *Pa.* Tu plures abfuisti; nec tamen fefellit me tua facies. Sed quis isthuc narrat de Ulyssè? *Co.* Homerus. *Pa.* Oh, ille, ut aiunt, pater est omnium fabularum; fortassis uxor interim asciverat (*a*) taurum alium & idcirco non agnovit (*b*) Ulyssèm suum. *Co.* Imò nihil illâ castius; sed Pallas addiderat Ulyssì senium, nè posset agnosci. *Pa.* Quis tandem agnitus est? *Co.* E tuberculo quod habebat in digito pedis: id animadvertit nutrix jam admodum anus, dum illi pedes lavat. *Pa.* O curiosam (*c*) laniam! Et tu miraris, si ego te agnovi ex isto tam insigni naso? *Co.* Nihil me poenitet hujus nasi. *Pa.* Nec est cur poeniteat, cum organum

* Ulyssis
canis.
a Id est adul-
terum. Horat.
Quarenti
taurum mon-
stravit in-
tem.
b Sic appel-
lat maritum
qui nimium
diu abfuit:
Nam Ulyssèm
reducens
nullus agno-
vit præter
Canem.
c. Malefice
mulieres,
quæ oculos
habent qui-
bus prospici-
unt omnia
cùm foris
sunt, domi
occurrunt.

num

d Instrumen-
ta quibus in-
jectis attra-
hant navem
commiffuri
bellum.

• Diana.

† Prov. *Aureo*
piscari hamo.

* Vide Chili-
ades, & allu-
sum est ad
nomen
Pamphagus,
quod Græcis
sonat *omnia*
comedentem.

num tibi sit ad res tam multas utile. *Co.* Ad quas? *Pa.* pri-
mum ad extinguendas lucernas erit cornu vice. *Co.* Perge.
Pa. Deinde, si quid hauriendum erit è cavo profundiore,
fuerit loco promuscidis. *Co.* Papæ! *Pa.* Si manus erunt oc-
cupatæ, licebit uti vice paxilli. *Co.* Etiâmnè ampliûs? *Pa.*
Conducet excitando foculo, si defuerit follis. *Co.* Bellè nar-
ras. Quid præterea? *Pa.* Si lumen officiat scribenti, præbebit
umbraculum. *Co.* Ha, ha, he: est præterea quod dicas? *Pa.*
In bello navali præbebit usum (*d*) harpagonis. *Co.* Quid in
bello terrestri? *Pa.* Erit loco clypei. *Co.* Quid deinde? *Pa.*
Findendis lignis erit cuneus. *Co.* Probé. *Pa.* Si præconem
agas, erit tuba: si classicum canas, cornu: si fodias, ligo: si
metas, falx: si naviges, anchora: in popina fuerit fuscina: in
piscando, hamus. *Co.* O me felicem! nesciebam me circum-
ferre tam ad multa conducibilem supellestilem. Sed quis in-
terim terrarum anguluste habuit? *Pa.* Roma. *Co.* At qui fieri
potuit, ut in tanta luce nemo te sciret vivum? *Pa.* Imò nus-
quam magis latent boni viri, adeò ut sæpe clarissimâ luce ne-
minem videas in frequenti foro. *Co.* Redis igitur nobis o-
nuustus sacerdotis? *Pa.* Venatus equidem sum sedulû, at pa-
rùm favit * Delia. Nam cum plures illic† *piscantur hamo*, quod
dici solet, *aureo*. *Co.* Stultum piscandi genus. *Pa.* Et tamen
pulchre succedit nonnullis: sed non omnibus feliciter cadit
hæc alea. *Co.* An non insigniter stulti sunt qui plumbum com-
mutant auro? *Pa.* Sed non intelligis in plumbo sacro venas
auri subesse. *Co.* Quid igitur? redisti nobis nihil aliud quàm
Pamphagus? *Pa.* Non. *Co.* Quid igitur? (*e*) Lupus hians. *Co.*
Felicûs redeunt qui Asini redeunt, sacerdotiorum sarcinâ
graves. Cur mavis sacerdotium quàm uxorem? *Pa.* Quia mihi
placet otium. Arridet Epicurea vita. *Co.* At Meâ sententiâ
suaviûs vivunt quibus est lepida puella domi, quam comple-
tantur quoties libet. *Pa.* Sed adde, nonnunquam cùm non
libet. Amo voluptatem perpetuam: qui ducet uxorem, uno
mense fœlix est; cui contingit opimum sacerdotium, in om-
nem usque vitam fruitur gaudio. *Co.* Sed tristis est solitudo,
adeò ut nec Adam suaviter victurus fuerat in Paradiso, nisi
Deus illi adjunxisset Evam. *Pa.* Non deerit Eva cui sit opu-
lentum sacerdotium. *Co.* Sed voluptas non est voluptas quæ
cum mala fama malâque conscientia conjuncta est. *Pa.* Ve-
rum dicis, & idcirco mihi in animo est, confabulatione libro-
rum solitudinistædium fallere. *Co.* Istis quidem sodalibus ni-
hil jucundius. Sed redisne ad tuam piscationem? *Pa.* Redeo,
si liceat parare novam escam. *Co.* Aureâmnè an argenteam?

Pa.

Pa. Utramlibet. *Co.* Bono animo es, pater suppeditabit. *Pa.* Nihil illo tenacius. Nec crediturus est denuo cum intellexerit mihi sortem etiam periisse. *Co.* Verum ista lex est aleæ. *Pa.* Sed ille non delectatur hanc aleam. *Co.* Si pernegabit ille, commonstrabo tibi unde possis quantum voles pecuniæ sumere. *Pa.* Tu verò mihi voluptatē narras: age, monstra; jam cor mihi salit. *Co.* In promptu est. *Pa.* Nactus es thesaurum aliquem? *Co.* Si nactus essem, mihi nactus essem, non tibi. *Pa.* Si queam corradere centum ducatos, revixerit spes. *Co.* At ego tibi commonstro unde possis haurire centum millia. *Pa.* Quin tu igitur me beas? Nè diutius eneca. Dic unde. *Co.* Ex *Asse Budai*: illic reperias innumeras myriades, sive auream malis monetam, sive argenteam. *Pa.* Abi quò dignus es cum tuo joco: illinc tibi resolvam quò debuerò pecuniæ. *Co.* Resolves, sed quò illinc tibi numeraro. *Pa.* Age, novi nasum tuum. *Co.* At mihi præ te nasus est nullus. *Pa.* Imò nihil te nasutius. Nihil es nisi nasus. Ludis in re seria. Hac in re (*f*) ringi possim citius quàm ridere. Res gravior est quàm ut ridere libeat. Tu, si hic esses, non luderes. Sum tibi ludibrio. Illudis mihi, & illudis me. Joco me tractas in re neutiquam jocosa. *Co.* Minimè rideo, id quod res est dico. Non rideo quidem, imò rem ipsam dico. Serio loquor: ex animo loquor. Simpliciter loquor. Vera loquor. *Pa.* Ita tibi semper (*g*) stet in capite pileum, ut ista tu simpliciter loqueris. Sed cesso abire domum cogniturus quo statu sint illic omnia? *Co.* Offendes nova permulta. *Pa.* Credo, sed utinam omnia ex animi sententia. *Co.* Isthoc optare licet omnibus, sed hætenus obtigit nemini. *Pa.* Hoc quoque commoditatis adferat utrique nostrum sua peregrinatio, quòd dulcior erit posthac domus. *Co.* Nescio, nam video quosdam septies illò recurrere. Adeò scabies illa sine fine solet prurire, si quem semel invaserit.

f Ringitur iratus, non ridet: Rictus igitur est ductio labiorum, sed præ dolore, cum risus sit ex gaudio.
g Proverb. est in eos qui diversum sentiunt ab iis quæ dicunt; id est, præposterè stet pileum.

ARGUMENTUM.

Taxatur hic scelestissima Militum vita. Docetur esse calamitosa: Bellum esse confusionem; sentinam vitiorum, ubi nec sapiens nec profanis parciturum est. Spes præde allestat in bellum. Facinora militum ex impia hac militis confessione proponuntur, ut adolescentes ab hoc vitæ instituto abhorreant.

HANNO, (a) THRASYMACHUS.

Ha. Unde redis nobis * Vulcanus, qui Mercurius hinc abieras? *Th.* Quos Vulcanos, aut quos Mercurios mihi narras? *Ha.* Quia alatus videbare cum abires, nunc claudicas. *Th.* Sic à bello rediri solet. *Ha.* Quid tibi cum bello homo

a Id est, addux in pugnam; nomen aptum militi.
* Vulcanus fingitur claudus, Mercurius alatus.

CONFESSIO MILITIS.

b Pecunia è
spoliis col-
lecta.

c Vide Prov.
Zonam perdi-
dit.

d Solent en-
comio lauda-
ri qui foriter
se gessissent
in bello.

e Id est vi-
norum ven-
ditoribus,
cauponis.

f Allusum est
ad proverb.
Ovis in pœr-
tamentis de-
flexit in ali-
um sensum.

homo quovis damâ fugacior? *Th.* Spes prædæ reddiderat for-
tem. *Ha.* Multum igitur refers (*b*) manubiarum? *Th.* Imò
(*c*) Zonam inanem. *Ha.* Tantò minùs gravare sarcinâ. *Th.*
Atqui sceleribus onustus redeo. *Ha.* Gravis profectò sarcina,
si verum dicit Propheta, qui peccatum appellat *plumbum*. *Th.*
Pius illic scelerum & vidi & patravi, quam unquam antehac in
omni vita. *Ha.* Ecquid igitur arridet vita militaris? *Th.* Nihil
neque scelestius, neque calamitosius. *Ha.* Quid igitur in men-
tem venit istis qui nummo conducti, nonnulli gratis, currunt
ad bellum non aliter quàm ad convivium? *Th.* Ego nihil ali-
ud conjectare possum, quàm illos agi malis furiis, seseque to-
tos malo dæmoni ac miseriæ devovisse, nec aliud quàm hîc
manes suos anticipare. *Ha.* Ita quidem videtur. Nam ad res
honestas vix ullo pretio conducì queant. Sed expone nobis
quomodo gestum sit prælium, & utro sese inclinârît victo-
ria. *Th.* Tantus erat strepitus, tumultus, tubarum bombi,
cornuum tonitrua, hinnitus equorum, clamor virorum, ut
neque videre potuerim quid gereretur, aded ut vix scirem ubi
essém ipse. *Ha.* Unde igitur cæteri qui ex bello veniunt
sic depingunt singula, quid quisque dixerit aut gesserit, qua-
si nusquam non, adfuissent otiosi spectatores? *Th.* Ego cre-
do istos mentiri splendidè. In tentorio meo quid gestum sit,
scio; quid in prælio, prorsus ignoro. *Ha.* Anne hoc quidem
scis, unde tibi venerit claudicatio? *Th.* Vix, irâ me Mavors
posthac malè amet: suspicor aut saxo, aut equi calce læsum
genu. *Ha.* At ego scio. *Th.* Scis? an tibi narravit aliquis? *Ha.*
Non, sed divino. *Th.* Dic igitur. *Ha.* Cùm fugeres pavidus,
collapsus humi offendisti in cilicem. *Th.* Dispeream nisi rem
acu terigisti. Aded verisimile est quod divinâsti. *Ha.* Abi do-
mum & uxori narra tuas victorias. *Th.* Illa mihi occinet haud
suave (*d*) encomium, qui nudus redeam. *Ha.* Sed unde resti-
tues quod rapuisti? *Th.* Jampridem restitui. *Ha.* Cui? *Th.*
Scortis, (*e*) Oenopolis & iis qui me vicerunt aleâ. *Ha.* Satis
militariter; par est, ut quod malè partum est, pejùs dispere-
at. Verùm à sacrilegiis, opinor, temperatum est. *Th.* Imò illic
erat (*f*) sacrum nihil. Nec profanis paritum est, nec fanis.
Ha. Quo pacto sarcies? *Th.* Negant oportere sarciri quod in
bello commissum sit: jure sit quod illic sit. *Ha.* Jure belli for-
tassis. *Th.* Tenes. *Ha.* At istud jus summa est injuria. Te non
patriæ pietas, sed prædæ spes pertraxit in bellum. *Th.* Fateor,
& arbitror paucos illuc ire sanctiore proposito. *Ha.* Est ali-
quid insanire cum multis. *Th.* Concionator è suggesto pro-
nunciavit, bellum esse justum. *Ha.* Suggestum illud non solet
mentiri

mentiri. Sed ut justum sit principi, non continuò justum est tibi. *Th.* Audivi ex (g) Rabbini, quòd licet suà cuique arte vivere. *Ha.* Præclara ars incendere domos, diripere templa, violare sacras virgines, spoliare miseros, occidere innoxios. *Th.* Lanii conducuntur ad mactandum bovem; cur nostra ars reprehenditur, quòd conducimur ad mactandos homines? *Ha.* Non eras sollicitus, quonam esset migratura anima tua, si contigisset in bello cadere? *Th.* Non admòdum: bona spes habebat animum meum: nam divæ Barbaræ me semel commendāram. *Ha.* Receperat illa tutelam tui? *Th.* Sic mihi visæ est annuere capite aliquantulum. *Ha.* Quando isthuc tibi visum est? mané? *Th.* Non, sed à cœna. *Ha.* Sed rum, ut arbitror, etiam arbores tibi visæ sunt ambulare. *Th.* Ut hic divinat omnia! sed præcipua spes erat (h) in divo Christophoro, cujus imaginem quotidie contemplabar. *Ha.* In tentoriis? Unde illic divi? *Th.* Carbone pinxeramus illum in velo. *Ha.* Nimirum haudquaquam (i) *ficulneum*, ut aiunt, *præsidium* erat carbonarius ille Christophorus. Sed extra jocum, non video quî possis expiari à tantis flagitiis, nisi te conferas Romam. *Th.* Imò novi viam breviorē. *Ha.* Quam? *Th.* Ibo ad Dominicales, illic paulo transigam cum commissariis. *Ha.* Etiam de sacrilegiis? *Th.* Etiam si Christum ipsum spoliāsem, ac decollāsem etiam; tam largas habent indulgentias, & auctoritatem componendi. *Ha.* Bene habet, si vestram compositionem Deus ratam habuerit. *Th.* Imò magis metuo nè diabolus non habeat ratam. Nam Deus natura placabilis est. *Ha.* Quem tibi sacerdotem deliges? *Th.* Cui cognovero quàm minimum esse frontis ac bonæ mentis. *Ha.* Nè non habeant similes labra lactucas. Ab illo purus abibis ad corpus Dominicum? *Th.* Quidni? Posteaquam semel effudero* sentinam in illius cucullum, ego me exoneravero sarcinâ: ipse viderit qui absolvit. *Ha.* Quî scis an absolvat! *Th.* Scio. *Ha.* Quonam indicio? *Th.* Quia manum imponit capiti, admurmurans nescio quid. *Ha.* Quid si reddat tibi omnia peccata tua, cum manum imponit, hæc admurmurans, Absolve te ob omnibus benefactis, quæ nulla in te comperio, & restituo te tuis moribus, talémque dimitto qualem accepi! *Th.* Viderit ille quid dicat; mihi satis est quòd me credo absolutum. *Ha.* Sed isthuc tuo periculo credis. Fortasse non fuerit satis Deo, cui debes. *Th.* Unde tu mihi obviis, qui mihi conscientiam è serena nubila redderes? *Ha.* Felix occursum. Bona avis est obviis amicus qui bene moneat. *Th.* Nescio quam bona, certè parùm suavis.

g Vocant Hebræi, quemodo nostri Magistros nostros.

b Allusum est vulgi opinioni, unde plerumque Christophoros cum hoc disticho pictos, videas, *Christophori sancti speciem quicumque tuetur, Illo nempe die non morietur, malà morietur.*
i Id est, parùm utile & validum. Vide Chiliades:

* Metaphorè à navibus desumpta, pro omnia faci-nora.

JUSSA HERILIA.

ARGUMENTUM.

Colloquium hoc Herilia tractat mandata & Famuli officia. 1. Suscitatur herus dormientem servum, jubet adornare domum. Respondit servus; Nihil de prandio, &c. 2. Mittendi in varia negotia. 3. Equitandi.

I. S U S C I T A N D I D O R M I E N T E M.

(a) RABANUS, SYRUS.

a Aptum heri nomen, ut Syrus servi ex omnibus Comædiis; & Cicero Judæorum & Syrorum gentem servituti natam, asserit.

b Terentianum est:

* Ακουρο-
για,
vel etiam
επιπροσ-
ιδ est, ani-
mum verbe-
randi cupi-
dum.

Ra. **H**erus, heus farcifer, jamdudum rauceſco clamore, nec tū tamen expergiferis: videre mihi vel cū glori-
bus certare poſſe. Aut ocyus surge, aut ego tibi fuſſe ſomnum iſtum excutiam. Quando crapulam heſternam edormieris? Non te pudet, ſomnium hominis, in multam lucem ſtertere? Qui frugi ſunt famuli ſolent exortum ſolis antevertere, curareque ut herus ſurgens reperiat omnia parata. Ut egredi-
vellitur à nido tepefacto cuculus! Dum ſcalpit caput, dum diſtendit nervos, dum oſcitat, tota abit hora. *Sy.* Vixdum diſluxit. **Ra.** Credo, tibi. Nam tuis oculis adhuc multa nox eſt. Tibi nox adhuc eſt concubia. *Sy.* Quid me jubes facere? **Ra.** Fac ut luceat foculus; verre pileum ac pallium, exerge calceos & crepidas; inverſas calligas primum intus purga ſcopis, mox foris; deinde fuſſitum aliquem facito purgando aëri; accende lucernam; muta mihi lineum induſium, ac ad ignem fumi expertem ſicca lotum. *Sy.* Fiet. **Ra.** Atqui move te ocyus: (b) Jam hæc feciſſe oportuit. *Sy.* Moveo. **Ra.** Video, ſed nihil promotes: ut incedit teſtudo! *Sy.* Non poſſum ſimul ſorbere & flare. **Ra.** Etiam ſententias loqueris, carniſex! Tolle matulam, compone lecti ſtragulas, revolve cortinas, verre pavimentum, verre ſolum cubiculi, adfer aquam lavandis manibus. Quid ceſſas, aſine? Annus eſt priuſquam accendas candelam. *Sy.* Vix reperio ſcintillam ignis. **Ra.** Sic heri condidiſti! *Sy.* Nec ſollem habeo. **Ra.** Ut reſponſat nebulo? quaſi qui te habeat, careat ſolle. *Sy.* Quàm imperioſum habeo dominum! vix hujus juſſis decem expediti famuli fecerint ſatis. **Ra.** Quid ais, ceſſator? *Sy.* Nihil, omnia reſtê. **Ra.** Non ego te audio murmurantem? *Sy.* Equidem præcor. **Ra.** Credo, Pater noſter inverſum. Preca-
tionem opinor Dominicam præpoſterê. Quid gannis de imperio? *Sy.* Precor tibi ut ſias Imperator. **Ra.** Et ego tibi, ut ſias homo ex caudice. Sequere me ad templum uſque; mox domum recurrito, lectos concinnato, hæc conſula ſuo quæque loco digerito: Fac ut niteat tota domus, matulam defricato, hæc ſordida ſubmoveto ab oculis. Fortaſſis inviſent me quidam aulici. Si quid ſenſero prætermiſſum, vapulabis largiter. *Sy.* Hic ſanè novi * benignitatem tuam. **Ra.** Proinde cave, ſi ſapis. *Sy.* At interim de prandio nulla mentio.

Ra.

Ra. Vah! ut hîc mentem habet furcifer? Non prandeo domi. Itaque sub horam decimam ad me transcurrito, adducturus me eò ubi sum pransurus. *Sy.* Tibi quidem prospectum, sed hîc interim nihil est quod ego edam. *Ra.* Si non est quod edas, est quod esurias. *Sy.* Nemo sit esuriendo saturus. *Ra.* Est panis. *Sy.* Est, sed ater & fursuraceus. *Ra.* Delicias hominis! Te quidem scœnum esse oportuit, si pabulum detur te dignum. An postulas ut te asinum tantum placentis faginem? Si fastidis panem citra obsonium, adde porum, aut, si mavis, cepe.

2. MITTENDI IN VARIA NEGOTIA.

Ra. Est tibi abeundum in forum. *Sy.* Tam procul? *Ra.* Non sunt nisi sex passus; tibi pigro sunt bis mille. Consulam autem tuæ pigritiæ. Eadem legatione multa conficies negotia: tu supputa in digitos, ut memineris. Primum deslethes ad vestiarium, ac thoracem (a) undulatum, si jam perfectus est, ab eo recipies. Hinc quæres Cornelium (b) veredarium; is plerumque est in Cervo; ibi potitat; rogabis si quid habet literarum ad me, & ad quem diem sit profecturus. Deinde convenies mercatorem pannarium, rogabis meis verbis nè quid sollicitus sit quodd pecuniam non miserim ad diem præscriptum; numerabitur propediem. *Sy.* Quando? ad Calendas Græcas? *Ra.* Rides, ganeo? imò ante Calendas Martias. In reditu deslethes ad lævam, & ex bibliopolis disces si quid advectum sit novorum libellorum è Germania; cognosce qui sint, & quanti venales. Post hæc rogabis Goclenium, ut mihi dignetur esse conviva, alioqui cœnaturo soli. *Sy.* Etiam convivas vocas? non habes domi unde vel murem pascas. *Ra.* Proinde tu, confectis cæteris, abi ad macellum, & eme nobis armum ovillum: eum curabis eleganter assum. Audin' hæc? *Sy.* Plura quàm vellem. *Ra.* At vide, ut memineris. *Sy.* Vix potero dimidium. *Ra.* Etiam hîc stas, cessator? Jam redisse oportuit. *Sy.* Quis possit unus tot rebus obeundis sufficere? Deduco ac reduco. Sum illi à scopis, à matula, à pedibus, à manibus, à poculis, à libellis, à rationibus, à jurgiis, à legationibus: postremò non videor illi sat occupatus nisi sim & coquus.

a Undulatum vulgò de Chamelot.

b Quem vulgò cursorem aut postam vocamus.

3. EQUITANDI.

Ra. Profer ocreas, nam equitandum est. *Sy.* En adsunt. *Ra.* Probè quidem abs te curatæ; totæ albescent situ. Opinor nec exteras nec unctas hoc anno, aded rigent præ siccitate. Exterge sobrius panno: mox unge ad ignem diligenter,

ac macera donec mollescant. *Sy.* Curabitur. *Ra.* Ubi calcaria? *Sy.* Adsunt. *Ra.* Verum, sed obducta rubigine. Ubi frænum & ephippia? *Sy.* Sunt in promptu. *Ra.* Vide nè quid desit aut nè quid ruptum aut mox rumpendum, nè quid nobis sit in mora cùm erimus in cursu. Propera ad sellarium, & hoc lorum cura sarcindum. Reversus inspicere soleas sive calceos equorum, num qui clavi desint aut vacillent. Quàm macilenti sunt equi, quàmque strigosi? Quoties abstergis aut pectis illos in anno? *Sy.* Imò quotidie. *Ra.* Nimirum res ipsa loquitur. Jejunant, opinor, nonnunquam totum triduum. *Sy.* Minimè. *Ra.* Negas tu quidem, sed aliud dicturi sunt equi, si loqui liceat: quanquam satis loquuntur ipsa macie. *Sy.* Curo sedulò. *Ra.* Cur igitur tu habitior equis? *Sy.* Quia non pascor fæno. *Ra.* Hoc igitur restat, Adorna manticam celeriter. *Sy.* Fiet.

ARGUMENTUM.

Monita Pædagogica docent puerum verecundiam, civilitatem, & mores ætati suæ decoros; quo gestu standum alloquenti majores, de cultu, sermone, de moribus in convivio, in schola.

PÆDAGOGUS, PUER.

Pa. **T**U mihi videre non in aula natus, sed in caula, adeò moribus es agrestibus. Puerum ingenuum decent ingenui mores. Quoties alloquitur te quispiam cui debes honorem, compone te in rectum corporis statum, aperi caput: vultus sit nec tristis, nec torvus, nec impudens, nec protervus, nec instabilis, sed hilari modestiâ temperatus; oculi verecundi, semper intenti in eum cui loqueris; juncti pedes, quietæ manus. Nec vacilles alternis tibiis, nec sint gesticulosæ manus, nec mordeto labrum, nec scabito caput, nec fodito aures. Vestis item ad decorum componatur, ut totus cultus, vultus, gestus, & habitus corporis ingenuam modestiam & verecundiam indolem præ se ferat. *Pu.* Quid si mediter? *Pa.* Fac. *Pu.* Siccine satis? *Pa.* Nondum. *Pu.* Quid si sic? *Pa.* propemodum. *Pu.* Quid si sic? *Pa.* Hem, satis est; isthuc tene. Nè sis ineptè loquax aut præceps, nec vagetur animus interim; sed sis attentus quid ille dicat. Si quid erit respondendum, id facito paucis ac prudenter, subindè præfatus honorem; nonnunquam & addito cognomento honoris gratiâ: atque identidem modicè flectas alterum genu, præsertim ubi responsum absolveris. Nec abeas nisi præfatus veniam, aut ab ipso dimissus. — Nunc age, specimen aliquod hujus rei nobis præbe. — Quantum temporis

Gestus.

Vultus.

Vestis.

Sermo.

Paucus.

temporis abfufifti à maternis ædibus? *Pu.* Jam sex ferme menses. *Pæ.* Addendum erat, Domine. *Pu.* Jam sex ferme menses, Domine. *Pæ.* Non tangeris defiderio matris? *Pu.* Nonnunquam fanè. *Pæ.* Cupis eam reuifere? *Pu.* Cupio, Domine, fi id pace liceat tua. *Pæ.* Nunc flectendum erat genu. Nec præceps. Bene habet. Sic pergito. Cum loqueris, cave nè præcípites sermonem, aut hæfites linguâ, aut palato immurmures: fed diftinctè, clarè, articulatè confuefcito proferrè verba tua. Si quem præteribis natu grandem, migniftratum, facerdotem, doctorem, aut alioqui virum gravem, memento aperiri caput, nec pigeat inflectere genu. Itidem facito cum præteribis. Eadem facram, aut imaginem Crucis. In convivio fice In cibis. re præbebis hilarem, ut fempèr memineris quid deceat ætatem tuam: poftremus omnium admoveto manum patinæ. Si quid datur lautius, recufato modeftè: fi inflabitur, accipe, & age gratias: mox decerptâ portiunculâ, quod reliquum eft illi reddito, aut alicui proximè accumbenti. Si quis In poru. præbibe hilariter, illi bene precator, fed ipfe bibito modicè. Si non fitis, tamen admoveto cyathum labiis. Arride loquentibus: ipfe nè quid loquaris, nifi rogatus. Si quid obfcœni dicitur nè arride, fed compone vultum quali non intelligas. Nè cui obtreftato, nè cui temet antepoſito, nè tua jactato, nè aliena deſpicio. Eſto comis etiam erga tenuis fortunæ ſodales. Neminem deſerto. Nè ſis linguâ futili. Ità fiet ut Erga condif. fine invidia laudem invenias, & amicos pates. Si videris cípulos. convivium eſſe prolixius, præcatus veniam, ac ſalutatis conviviſ, ſubducito te à menſa. Vide ut horum memineris. *Pu.* Dabitur opera, mi præceptor. Numquid aliud vis? *Pæ.* Aditò, nunc libros. *Pu.* Fiet.

ARGUMENTUM.

Ludendi veniam impetrant pueri miſſo ad præceptorem legato Cocle, qui honeſtas recreationes animo corporique neceſſarias oſtendit. Monet præceptor ut gregatim ludant, &c. 1. Ludendi pilâ palmariâ: eligendi partes. 2. Ludendi globis: plebiſcitâ Sphæriſterii. 3. Ludendi ſpharâ per annulum ferreum. 4. Saltandi; non ſaltandum mox à prandio; ranarum ſaltus: Currendi, Natandi.

NICOLAUS, HIERONYMUS, COCLES,
PÆDAGOGUS.

Ni. Jam dudum & animus, & cœlum, & dies invitât ad ludendum. *Hi.* Invitant quidem hæc omnia, ſed ſolus præceptor non invitât. *Ni.* Subornandus orator quiſpiam qui veniam extorqueat. *Hi.* Aptè quidem dictum, extorqueat. Nam citiùs clavam extorſeris è manu Herculis, quàm ab

LUSUS PUERILES.

hoc ludendi veniam. At olim illo nemo fuit ludendi avidior. *Ni.* Verum; sed jam olim ille oblitus est se fuisse puerum. Ad verbera facillimus est & liberalis; hic parcissimus & idemque difficillimus. *Hi.* At tamen protrudendus est aliquis legatus non admodum verecundæ frontis, quem non illic prorelet suis saxis dictis. *Ni.* Eat qui volet, ego carere malo, quam rogare. *Hi.* Nemo magis accommodus ad hanc legationem quam Cocles. *Ni.* Nemo profectò. Nam perfrictæ frontis est ac bene linguax; deinde sensum hominis pulchre caller. *Hi.* I, Cocles, ab omnibus nobis magnam iniurus gratiam. *Co.* Equidem experiar sedulo. Verum si non successerit, nè conferte culum in oratorem vestrum. *Hi.* Bene ominare; si te satis novimus, impetrabis. Abi orator, redibis exorator. *Co.* Eo. Bene fortunet legationem meam Mercurius.

Salve, Præceptor. *Pæ.* Quid sibi vult nugamentum hominis? *Co.* Salve, præceptor observande. *Pæ.* Insidiosa civilitas! Satis jam salveo. Dic quid velis. *Co.* Torus discipulorum tuorum grex, orat ludendi veniam. *Pæ.* Nihil aliud quam luditis etiam absque venia. *Co.* Scit tua prudentia vigorem ingeniorum excitari moderato lusu, quemadmodum nos docuisti ex Quintiliano. *Pæ.* Sanè; ut isthuc tenes quod pro te facit? Laxamento opus est iis qui vehementer laborant: vobis, qui segniter studetis & acriter luditis, frango magis opus est quam laxatis habenis. *Co.* Adnitimur pro viribus; & si quid hactenus cessatum est, post diligentiam facietur. *Pæ.* O factores! Quis erit fideiussor aut sponsor isthuc futurum? *Co.* Ego capitis mei periculo non dubitem esse sponsor. *Pæ.* Imò culi periculo potius. Scio quam non sit tutum tibi credere; tamen hic periculum faciam quam sis bonæ fidei. Si dederis verba, posthac nequicquam mecum egeris. Ludant, sed gregatim in campis. Nè divertant ad computationes, aut alia nequiora. Mature se recipiant domum ante Solis occubitum. *Co.* Fiet.

Exoravi, quanquam ægre. *Hi.* O lepidum caput! omnes amamus te plurimum. *Co.* Sed interim cavendum nè quid peccemus, alioqui de meo tergo dependendum foret; fideiussi vestro omnium nomine. Quod si quid accidat, non est quòd me posthac utamini legato. *Hi.* Cavebitur. Sed quod lusus genis potissimum placet? *Co.* De hoc in campo consultabimus.

I. LUDENDI PILA.

Ni. Nulla res melius exercet omnes corporis partes quam pila palmaria; sed aptior hyemi quam æstati. *Hi.* Nullum

Nullum anni tempus nobis parum accommodum est ad ludendum. *Ni.* Minus sudabitur, si ludamus reticulo. *Hi.* Imò reticulum piscatoribus relinquamus; elegantius est palmâ uti. *Ni.* Age, nihil moror: sed quanti certabimus? *Hi.* Talitro, sic parceretur pecunite. *Ni.* At ego malo fronti parci quàm pecuniæ. *Hi.* Et mihi frons charior est Pecuniâ. Aliquo periculo certandum est, alioqui friget ludus. *Ni.* Sic res habet ut dicis. *Hi.* Utra pars prior evicerit tres lusus, ei victa pendet sextam drachmæ partem: sed hâc lege, ut quicquid è victoriis collectum fuerit, infumatur in convivium, ad quod pariter vocentur omnes. *Ni.* Placet lex, & rata esto. Superest igitur ut sortiamur partes. Nam sumus ferme pares omnes, ut non admodum referat quis cui conjungatur. *Hi.* Tu tamen me longè peritior es. *Ni.* Ut sim, sed tu felicior. *Hi.* Etiam hîc valet fortuna? *Ni.* Illa nusquam non regnat. *Hi.* Age, fiat sortitio. Euge, bene cecidit; contigere quos volebam. *Ni.* Et nos nostræ fodalitatis non pœnitet. *Hi.* Agedum, simus viri. — *Amat victoria curam.* Suum quisque locum gnaviter tueatur. Tu mihi consiste à tergo, excepturus pilam si me transvolet. Tu isthic observa, repturus huc ab adversariis revolantem. *Ni.* Nè musca quidem hâc prætervolârit impunè. *Hi.* Agite bonis avibus, mittite pilam in testum. Qui miserit nihil præfatus, frustra miserit. *Ni.* Hem, accipe igitur. *Hi.* Mittito. Si miseris extra lineas, aut infra suprâve testum, vestro damno fuerit, aut certè nobis fraudi esse nolim. Tu sanè parum commode mittis. *Ni.* Tibi quidem, at nobis commode. *Hi.* Ut miseris, ita remittam. Par pari referam. Sed præstat ingenuè legitimèque ludere. *Ni.* In ludo pulchrum est arte vincere. *Hi.* Fateor, atque etiam in bello. Sed habet utraque pars suas leges. Et sunt artes illiberales. *Ni.* Credo, plures septem. Signa terminum testulâ, aut rudere, aut, si mavis, pileo tuo. *Hi.* Tuo malim. *Ni.* Rursus accipe pilam. *Hi.* Mitte pone notam. *Ni.* Habemus duos terminos satis longinquos. *Hi.* Utcunque, sed tamen vincibiles. *Ni.* Planè vincibiles, si nemo repugnet. *Hi.* Euge! priorem metam prætercurrimus. Vicimus quindecim. Hæus, præbete vos viros: viceramus & hîc, si tu tuo constitisses loco. Sumus igitur pares. *Ni.* Non diu futuri. Vicimus triginta, vicimus quadraginta quinque. *Hi.* Sestertia? *Ni.* Non. *Hi.* Quid igitur? *Ni.* Numeros. *Hi.* Quò pertinent numeri, si nihil est quod numeres? *Ni.* Noster hic ludus est. *Hi.* Præpropere tu quidem, *Ante victoriam canis triumphum.*

LUSUS PUERILES.

triumphum. Vidi qui vincerent ab hoc numero qui nihil habebant. Varia est, ut Martis, ita lusus alea. Habemus triginta. Jam rursus pares sumus. *Ni.* Nunc serio res agitur. Euge, successit; habemus potiores. *Hi.* Non diu habituri. Dixin? Rursus aequali fortunam sumus. *Ni.* Diu nutat fortuna, velut anceps utris velit addicere victoriam. O Fors Fortuna, si nobis faueris, dabimus tibi meritum. Euge, audivit votum; penes nos est huius certaminis victoria. Pone notam cretaceam, ne excidat. *Hi.* Jam (a) appetit vespere & sudatum est satis; praestat a ludendo desistere, ne quid nimis. Supputemus lucrum. *Ni.* Nos evicimus tres drachmas, vos duas. Restat igitur una ad compotatiunculam. Sed interim quis solvit pretium pilarum? *Hi.* Omnes ex aequo, pro sua quisque portione. Nam lucrum exilius est quam ut inde possit aliquid decidi.

a Pro instat,
quoties est
verbum neu-
trale.

2. LUDUS GLOBORUM MISSILIIUM. ADOLPH. BERNARDUS, ARBITRI.

Ad. Tu toties apud me gloriatus es, te mirum quendam esse artificem in certamine mittendorum globorum. Age, libet experiri qui vir fies. *Be.* Nihil detrecto, huc si quid libet. Nunc tu plane, quod dici solet, *in planitiem provocas equum.* *Ad.* Et tu senties me non esse asinum. *Be.* Placetne (a) monomachia, ut unus cum uno congregiatur? an mavis adjungi socios periculi? *Ad.* Malo (b) *μονομαχίῃ*, ne qua pars victoria decidatur alteri. *Be.* Isthuc & ipse malo, ut laus in solidum sit mea. *Ad.* Hi spectatores erunt & arbitri. *Be.* Recipio. Sed quod erit victori brabium, aut quae victo poena? *Ad.* Quid si victo amputetur auricula? *Be.* Imò testium alter exsecetur potius. Non est magnificum certare pro pecunia. Tu Germanus es, ego Gallus: decertemus pro sua uterque gentis gloria. Si videro tu ter exclamabis, Floreat Gallia: Si victus (quod fieri nolo), totidem verbis celebrabo tuam Germaniam. *Ad.* Placet conditio. *Be.* Adsit fortuna. Quando periclitantur hoc ludo duae maximae nationes, sint aequales sphaerae. *Ad.* Nosti saxum illud prominens haud procul a porta? *Be.* Novi. *Ad.* Ea erit meta, & haec linea. *Be.* Esto; sed sint, inquam, pares globi. *Ad.* Magis discernas ovum ab ovis aut sicum a ficu. Sed mea non refert, utrum malis elige. *Be.* Mitte. *Ad.* Heus, tu mihi non brachium sed balistam habere videris, ita torques globum. *Be.* Satis momordisti labrum, satis rotasti brachium; tandem mitte. O vires Herculeas?

Vide Prov.
a Singulare
certamen.
b Singulari
certamine
congregi.

sed

sed tamen vinco. *Ad.* Nisi sceleratus ille laterculus obstitisset, praeverteram te. *Be.* Consiste in sphaera tuae vestigio. *Ad.* Non utar dolo malo. Cupio virtute, non fraude vincere quandoquidem de gloria certamen est. Bene veritat. *Be.* Ingens profectò jactus. *Ad.* Nè ride priusquam viceris. *Ad.* huc penè sumus pares. *Be.* Nunc res agitur. Uter prior metam contigerit, is vicerit. *Ad.* Vici, canta. *Be.* Sed definendum erat quoto ludo constaret victoria: nam primo nondum incaluerunt vires. *Ad.* Definiant arbitri. *Ar.* Tercio. *Be.* Placet. *Ad.* Quid ais? Agnoscisne victorem? *Be.* Tibi fortuna magis aspiravit, viribus & arte non tibi cesserò. Sed quod arbitri pronunciaverint, id sequar. *Ar.* Germanus vicit, & hoc gloriosior est victoria, quòd talem artificem vicerit. *Ad.* Nunc canta, Galle. *Be.* (c) Sum raucus. *Ad.* Hoc gallis novum non est; sed tamen coccyssa. *Be.* Floreat Germania ter. *Ad.* Imò ter hoc erat canendum. *Be.* Contraximus siticulam; eamus ad compotatiunculam, ibi perficietur cantio. *Ad.* Non recuso, si ita videtur arbitris. *Ar.* Ità commodius est. Melius canet Gallus (d) colluto gutture.

c Alludit ad gallos gallinaceos, quibus natura adest vox rauca, qui proprie dicuntur coccyssare; unde & galli vulgo vocant gallum coccy. d Ita Persius --- Guttur mobile colluevit. Solet enim medicamentis vox fieri mollior, quod hic fit vino.

3. LUDUS SPHÆRÆ PER ANNULUM FERREUM.
GASPER, ERASMUS.

Ga. Agè, nos auspicabimur. Victo succedet Marcolphus. *Er.* Sed quod erit victori præmium? *Ga.* Victus extempore faciet & recitabit distichon in laudem victoris. *Er.* Accipio legem. *Ga.* Vixne sortiamur uter prior incipiat? *Er.* Esto tu prior, si libet, ego malim esse Abbas. *Ga.* Hoc tua conditio potior est, quòd tibi nota est area. *Er.* Versaris in tua arena. *Ga.* In hac exercitator sum quàm in libris. Tamen istud perquam exigui momenti est. *Er.* Æquum est ut tantus artifex in hoc certamine mihi largiare nonnihil. *Ga.* Imò isthuc abs te peterem justius: seruum est honesta precaria victoria. Is demum vincit suo Marte vincit. Ità sumus pares, ut non melius constet si fuerit olim cum (a) Bitho Bacchius. *Er.* Tua sphaera commodior est mea. *Ga.* Et tua vola vincit meam. *Er.* Ludio legitime, absque technis ac dolo malo. *Ga.* Dices tibi rem esse cum homine probo. *Er.* Sed prius audire cupio huius (b) sphæristerii plebiscita. *Ga.* Quaternio ludum absoluit. Qui hanc lineam præterierit, in damno est: reliquos limites si transilias, sine fraude fiet. Qui globum suo loco

a Vide Chiliad. b Sphæristerium locus in quo Sphæris luditur. Habent autem quæque speculares suas leges.

* Signam pro
re signata,
i. e. victori-
am.

c Philosophus
quidam apud
Laetium vi-
dens quen-
dam laetivâ
saltatione
gestientem,
Quo melius,
inquit feceris,
hoc deterius

facies: in re
mala, quo me-
lior es artifex,
hoc vir es pejor.
a Saburra o-
nus navis,
quo libratur
adversus flu-
tus, & Plaut.
inquit de fa-
mina, Nos mu-
lieres saburra-
re largiloqua
sumus.

b Spectrum
est apud Ari-
stophanem
quod apparet
unicâ tibiâ,
unde &
Græci nomen
dedere.

* Currendi.
† s. Æneid.
c Alias certa
magnitudo
est, alias locus
in quo curri-
tur.

d Herba scui-
ta & spinosa.

loco moverit, perdet ius ferendi. *Er.* Intelligo. *Ga.* En
occlusi tibi portam *Er.* Sed isthinc te excutiam. *Ga.* Id si
feceris, cedam tibi hujus certaminis * palmam. *Er.* Bonâ
fide? *Ga.* Optimâ. Non enim potes aliâ viâ, nisi sic mit-
tas sphaeram tuam in parietem ut resiliat in meam. *Er.* Id
experiar. Quid ais, bone vir? Nonne depulsus es? *Ga.* Fa-
teor; utinam tam sapiens esses quàm es felix. Sed isthuc
centies tentanti vix semel successerit. *Er.* Imò si quid audes
deponere pignoris, nisi tertio quoque experimento succeffe-
rit, vinctes. Sed interim redde pactum præmium. *Ga.* Quod-
nam? *Er.* Distichon. *Ga.* Reddam. *Er.* Et quidem extem-
pore. Quid arrodis unguem? *Ga.* Habeo. *Er.* Recita clarè.
Ga. Clarissimè.

Plaudite victori juvenes hic quotquot adestis:

Nam me qui vicit (c) doctior est nebulo.

Nonne distichon habes? *Er.* Habeo; sed quale abs te allatum
est, tale tibi referetur.

4. SALTUS.

VINCENTIUS, LAURENTIUS.

Vi. Libetne decertare saltu? *La.* Ludus iste non conve-
nit pransis. *Vi.* Quamobrem? *La.* Quia ventris (a) faburra
gravat corpus. *Vi.* Non admodum sanè iis qui pransi sunt
in pædagogio. Nam hi plerumque conaturiunt priusquam
abolverint prandium. *La.* Quod igitur salendi genus pla-
cet? *Vi.* Auspicemur ab eo quod est simplicissimum à saltu
locustarum, sive mavis ranarum, utrâque tibiâ, sed junctis
pedibus. Qui longissimè promoverit cingulum, coronam
feret. Hujus ubi erit satiètas, aliud atque aliud genus expè-
riemur. *La.* Equidem nullum recusabo genus, nisi quod
geritur cum periculo tibiæ: nolim mihi rem esse cum
chirurgis. *Vi.* Quid si certemus unicâ tibiâ? *La.* Iste lu-
dus est (b) Empusæ; valeat. *Vi.* Hastæ innixum salire
compressis est elegans. *La.* Liberarius est certare * cur-
ta. Siquidem hoc certaminis gentis apud † Virgilium pro-
posuit & Æneas. *Vi.* Verum, sed idem proposuit &
cæstum certamen; quo non delector. *La.* Designia (c)
stadium. Hoc loco sit carcer, quercus ista sit meta. *Vi.*
Sed utinam adesset. Æneas, qui proponat & præmia
victori. *La.* Victori abundè magnum præmium est glo-
ria. *Vi.* Victo potius dandum erat præmium, solatii gra-
tiâ. *La.* Sit igitur victo præmium, ut (d) lappâ coro-
natus

natus redeat in urbem. *Vi.* Equidem non recusârim, si tu præcedas tibiâ canens. *La.* Est ingens æstus. *Vi.* Nec mirum cum sit (e) solstitium æstivum. *La.* Præstiterat * natare. *Vi.* Mihi non placet ranarum vita. Animal sum terrestre, non (f) amphibium. *La.* Sed tamen hoc exercitamenti genus olim cum primis habebatur liberale. *Vi.* Imò etiam utile. *La.* Ad quid? *Vi.* Si fugiendum sit in bello, ibi potissimum valent qui sese cursu pedum & natatu exercuerunt. *La.* Artem narras haudquaquam aspernandam. Neque enim minùs laudis est aliquando bene fugere quam fortiter pugnare. *Vi.* Sum planè rudis & imperitus nandi, nec sine periculo versamur in alieno elemento. *La.* Sed assuescere oportet: *Nemo nascitur artifex.* *Vi.* At ego istius generis artifices permultos audio natasse, sed non enatasse. *La.* Experieris primùm innixus (g) suberi. *Vi.* Nec suberi fido magis quàm pedibus. Si vobis cordi est natio, spectator esse malo quam certator.

ARGUMENTUM.

Consulatio hac puerilem animum piis imbuat præceptis. Religio quibus consistit. Quid agendum mane, in lecto, a lecto, domi, scholâ, ante cibum, a cibo, sub somno. Auspicandi diem, precandi, gerendi se in schola studisse. Parsimonia temperis. *Ætas desinit.* A cæna quid. Qualiter dormiendum. Gestus in sacro catu. Applicanda omnia nobis. Meditatio pia anima in templo. Concinnatores qui potissimum audiendi. Jejunium pueris noxium. Confitendum Christo. Malorum societas vitanda. De genere vitæ serio deligendo. Sacerdotium & Matrimonium non incedenda ante annum ætatis duodevigesimum. Postea quidnam & quomodo legendi.

ERASMUS, GASPER.

Unde nobis prodixit? Epopina quapiam? *Ga.* Bona verba. *Er.* Esphæristerio? *Ga.* Nè hoc quidem. *Er.* Ex cenopolio? *Ga.* Nequaquam. *Er.* Quando non assueor divinando, dic ipse. *Ga.* Ex Æde Virgini matri sacra. *Er.* Quid illic tibi negotii est? *Ga.* Salutem dixi nonnullis. *Er.* Quibus? *Ga.* Christo, ac Divis aliquot. *Er.* Religiosior tu quidem es quàm pro ætate. *Ga.* Imò nullam ætatem non decet religio. *Er.* Si cupiam esse religiosus, patiar mihi injici cucullum. *Ga.* Atque ego idem facerem, si quantum calor adfert, tantundem pietatis adferret cucullus. *Er.* Aiunt vulgo, * pueros angelicos in Satanam verti ubi consenserint. *Ga.* Sed ego proverbium isthuc ab autore Satana natum arbitror. Imò vix existimò senem esse verè pium, nisi qui à teneris annis assueverit. Nihil felicius discitur quàm quod ab ipsa statim pueritia discitur. *Er.* Quid igitur est * religio? *Ga.* Est purus cultus Numinis, & observatio præceptorum

e Allusum est Virg. isti, Solstitium pectori defendite, jam venit aestas Torrida.

* Natandi. f Amphibia dicuntur quæ simul & in aqua vivunt & in terra, ut Crocodilus, anates, anseres, & similia.

g Græce φάλαξ, corticis genus semper fluitans, unde qui discunt nare, suber subscipiunt pectori. Hor. Nabis sine cortice.

* Græcum est εὐσεβία, zæterna viciaria.

* Angelicus juvenis semibus sanizatus in amnis. * Religio quid sit.

- ceptorum illius. *Er.* Quæ sunt illa? *Ga.* Longum est; sed ut in summa dicam, in rebus quatuor est sita. *Er.* In quibus?
1. *Ga.* Primum ut rectè pièque sentiamus de Deo, de Scripturis divinis: atque ut illum non vereamur modò tanquam Dominum, verum etiam amemus ex intimis affectibus, ut
  2. patrem beneficentissimum. Secundum, ut summà curà tueamur innocentiam: *est*, nè quem lædamus. Tertium,
  3. ut teneamus charitatem; hoc est, ut de omnibus (quantum datur) bene mereamur. Quartum, ut servemus patientiam; ea præstat ut mala nobis illata, si mederi nequeamus, patienter toleremus, non ulciscentes, nec malum malo referentes. *Er.* Næ tu probus es concionator. Sed præstas ista quæ doces? *Ga.* Equidem adhitor pro mea virili. *Er.* Qui potes pro virili, cum sis puer? *Ga.* Meditor pro viribus, & quotidie mecum in eo rationem*: si quid cessatum fuerit corripo: illud præter decorum, hoc dictum petulantius, hoc factum incircumspectius, hoc taceri præstiterat, illud omissum. *Er.* Quando (a) subducitur ista ratio. *Ga.* Ferme sub noctem, aut si quando magis vacat. *Er.* Sed agè, dic mihi, quibus studiis totum transigis diem? *Ga.* Nihil celabo tam fidum sodalem. Manè simulatque sum expergefactus, (id ferè fit ad sextam, aut quintam) pollice signum crucis pingo in fronte & in pectore. *Er.* Quid deinde? *Ga.* Auspico initium diei, In nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti. *Er.* Piè sanè. *Ga.* Mox paucis saluto Christum. *Er.* Quid illi narras? *Ga.* Ago gratias quòd eam noctem mihi voluerit esse prosperam: precorque ut diem itidem illum totum mihi bene fortunet, ad ipsius gloriam & animæ meæ salutem; utque is, qui est vera lux occasum nesciens, Sol æternus omnia vivificans, alens, exhilarans dignetur illucescere menti meæ, nè usquam (b) impingam in ullum peccatum, sed ipsius ductu perveniam ad vitam æternam. *Er.* Haud inauspicatum diei exordium. *Ga.* Deinde salutatis parentibus, quibus secundum Deum primam debeo pietatem, cum tempus est, confero me ad ludum literarium, sed ut per templum, si commodum est, sit mihi transitus. *Er.* Quid illic? *Ga.* Rursus tribus verbis saluto Jesum, ac divos divasque omnes; sed nominatim Virginem matrem, tum eos quos habeo mihi peculiare. *Er.* Næ ru mihi probè legisse vidèris illud Catonis. *Saluta libenter.* Non sat erat mane salutasse, nisi mox dequò salutare? An non vereris nè molestus sis immodico officio? *Ga.* Amat Christus subindè appellari. *Er.* Sed ineptum videtur allo-

* *ἢ γὰρ πρὸς τὸν
πῶς δὲ τὸ πρῶτον, τὸ
πῶς δὲ τὸ δεύτερον, τὸ
πῶς δὲ τὸ τρίτον.*
Pythag.
a Metaphora
ducta a calcula-
toribus.

b Metaphora
ab offendenti-
bus ad lapi-
dem aut aliud
quippiam.

qua

qui quem non vides. *Ga.* Nec eam mei partem video quâ illi loquor. *Er.* Quâ? *Ga.* Animo. *Er.* Sed otiosum est salutare non resalutantem. *Ga.* Resalutat frequenter arcano afflatu. Denique abunde resalutat qui dat quod petitur. *Er.* Quid hic ab illo flagitas? Nam video tuas salutationes esse petaces, cujuscmodi ferè sunt mendicorum. *Ga.* Sanè non pròcul aberras à scopo. Precor enim ut, qui puer duodecim annos natus, sedens in templo docuit ipsos doctores, cuique Pater cœlitus emissâ voce dedit authoritatem docendi mortalium genus, cùm diceret, *Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacitum est, ipsum audite*, quique est æterna sapientia summi Patris, illustrare dignetur ingenium meum ad perdiscendas honestas literas, quibus utar ad ipsius gloriam. *Er.* Quos autem habes divos tibi peculiarias? *Ga.* Ex Apostolis Paulum, ex martyribus Cyprianum, ex doctoribus Hieronymum, è virginibus Agnetem. *Er.* Quæ res istos tibi conciliavit? Electio, an casus? *Ga.* Sortitò obvenerunt. *Er.* Atque istos nihil aliud quàm salutas? An ab his quoque mendicas aliquid? *Ga.* Precor ut me suis suffragiis Christo commendent, efficiantque ut illius munere aliquando contingat in ipsorum venire contubernium. *Er.* Sanè rem non vulgarem petis. Quid tum postea? *Ga.* Ad hadum propero, & quod is locus postulat toto ago pectore. Sic enim imploro Christi præsidium, quasi * citra illius opem nihil efficiat nostrum studium: sic studeo, quasi ille nihil auxilii sit laturus nisi gnaviter laboranti. Ac modis omnibus do operam nè meritò vapulem, nè quid dicto factòve vel præceptorem offendam vel sodales meos. *Er.* Probus es cùm ista cogitas. *Ga.* Cùm dimissus à ludo domum propero, rursus, si licet, per Ædem sacram iter facio, rursusque tribus verbis saluto Jesum. Si quid est obsequii præstandum parentibus, obo. Quod si quid etiam superest temporis, mecum, aut cum sodali, repeto quod prælectum est in schola. *Er.* Næ tu perparcus es temporis. *Ga.* Nec mirum, si parcus sum rei ut multò pretiosissimæ, ità irrecuperabilis. *Er.* At Hesiodus docet, in medio parcendum esse; in principio præproperam, in fine ¶ seram esse parcimoniam. *Ga.* Rectè Hesiodus de vino; sed ætatis nulla est intempestiva parcimonia. Dolium si sinas, non exhauritur: at ætas nunquam non defluit, sive dormias, sive vigiles. *Er.* Fateor, sed quid deinde rei geritur? *Ga.* Adornatâ parentibus mensâ recito consecrationem; deinde prandentibus ministro, donec jubeor & ipse prandium sumere.

Divi

* Citra illius opem
dicitur nihil
posse fieri.

* Ταπεινός
sc. emensis
vel computa-
tor.

† Vide prov.
Sera in fundo
Parcimoniam.
Ab Autorita-
te.

mere.

Correctio.

Elegans morale.

* Melioris.
duplex, quarum altera mordax est, altera
asperior.

Lut. 18.

mere. Actis gratiis, si quid vacat, lusu quoque honesto laxo animum cum sodalibus, donec hora revocat in ludum à lusu. *Er.* Ac rursum salutar: Jesus? *Ga.* Salutar, si commodum est. Sin est cur aut non vacet, aut non sit tempestivum, tamen præteriens templum cogitavi cula saluto. Rursum in ludo totis viribus hoc agitur quod locus postulat. Domum reversus idem ago quod ante prandium: A cœna suavis fabulis memet oblecto: mox prosperam noctem precatus parentibus ac familiæ, mature me confero ad nidum: illic flexis ante lectum genibus, mecum, ut dixi, reputo quibus studiis is dies peractus sit. Si quid est gravioris admissi, Christi clementiam imploro ut ignoscatur, polliceorque meliora: si nihil est, ago gratias illius beneficentiæ, quod me servaverit ab omni vitio. Deinde me totum illi toto pectore commendo, ut me protegat ab insidiis mali Genii & ab obscœnis somnis. His factis, lectum ingressus, frontem ac pectus signo crucis imagine, ac me compono ad somnum. *Er.* Quo pacto te componis? *Ga.* Nec pronus cubo, nec supinus, sed primum lateri dextro innitens, brachiis ita transversim seu decussatim complicatis, ut pectus muniant figurâ crucis, dextrâ manu sinistro admodum humero, lævâ dextro, ita dormio suaviter, donec aut expergiscar ipse, aut exciter. *Er.* * Sanctulus es qui ista possis. *Ga.* Imò stultulus es qui ista dicas. *Er.* Laudo institutum, si queam assequi. *Ga.* Velis tantummodo: Nam ubi assueveris pauculos menses, erunt hæc etiam sua via, adeo vertentur in naturam. *Er.* Sed nihil audio de faceris. *Ga.* Nec hæc parte mihi desum, diebus præcipue festis. *Er.* In his quomodo te geris? *Ga.* Primum omnium excutio meipsum, num qua labe peccati sit animus contaminatus. *Er.* Ad si comperias, quid tum? subducis te ab altari? *Ga.* Nequaquam corpore, sed animo me submoveo, ac veluti procul stans, nec audens attollere oculos ad patrem Deum, quem offendi, tundo pectus meum, dicens illud ex Evangelio cum Publicano, *Domine, Propitius esto mihi peccatori.* Deinde, si sensero quempiam offensum à me, eum curo placandum è vestigio si licet: sin minùs, statuo in animo, mihi, cum primum licebit, reconciliare proximum. Si quis offendit me, remitto vindictam, doque operam ut qui læsit, agnoscat errorem suum & respiciat. Sin ejus rei nulla spes est, vindictam omnem Deo relinquo. *Er.* Isthuc durum est. *Ga.* An hoc durum, condonare levem noxam fratri tuo, cujus ignoscantiâ tibi mutuâ sit frequenter opus:

opus: cum Christus omnia commissa nostra nobis semel condonarit, & quotidie condonet? Imò mihi videtur hæc non esse liberalitas in proximum, sed sceneratio apud Deum: perinde quasi conservus ex pacto remittat conservo tres drachmas, ut ipsi Dominus condonet talenta decem. *Er.* Perpulchre tu quidem philosopharis, si modò certum sit quod ais. *Ga.* An postulas aliquid certius Evangelicâ cautione? *Er.* Non est æquum. Sed sunt qui se non credunt esse Christianos, nisi quotidie Missam (ut appellant) audierint. *Ga.* Horum institutum equidem non damno, præsertim in his qui abundant otio, quive totos dies occupantur profanis negotiis. Tantum illos non approbo qui sibi superstitiosè persuaserint, diem fore parum faustum nisi fuerint eum auspicati à Missa; & statim à sacro se conferunt vel ad negotiationem, vel ad prædium, vel ad aulam: ubi si quod per fas nefasque gerunt successerit, Missæ imputant. *Er.* Sûntne qui sic desipiunt? *Ga.* Magna pars hominum. *Er.* Sed redi ad sacrum. *Ga.* Si licet, adsto vicinus alteri sacro, quò percipere queam ea quæ sacrificus recitat, præsertim Epistolam & Evangelium. Ex his conor aliquid decerpere, quod infigam animo meo: id mecum aliquandiu (c) rumino. *Er.* Nihil interim oras? *Ga.* Oro, sed cogitatione magis quàm strepitu labiorum. Ex his quæ recitat sacerdos arripio precandi occasionem. *Er.* Dic istud explanatiùs, nam non satis assequor quid velis. *Ga.* Dicam: Finge recitari epistolam, *Expurgate vetus fermentum, ut sitis nova conspersio, sicut estis azymi.* Ad hæc verba sic mecum loquor Christo; "Utinam verè sim azymus
" purus ab omni fermento malitiæ. Sed tu, Domine Jesu,
" qui solus es ab omni malitia purus ac sincerus, largire ut
" indies & ipse magis ac magis expurgem vetus fermentum. Rursum, si tortè legatur Evangelium, de *seminante semen suum*, sic oro mecum; "Felix ille qui meretur esse
" terra bona, precorque ut me ex terra parum frugifera suâ
" benignitate faciat terram bonam, sine cujus beneficio nihil omninò bonum est. Sint hæc exempli causa dicta: nam singula persequi prolixum sit. Sed si contingat sacrificus mutus (quales multos habet Germania) aut non detur adesse propius altari, ferè libellum paro in quo descriptum sit ejus diei Evangelium & Epistola: inde ipse aut pronuncio, aut oculis lego. *Er.* Intellego; sed quibus cogitationibus potissimum transmittis hoc tempus? *Ga.* Ago gratias Jesu Christo pro ineffabili charitate, quòd genus humanum

Arguit ex
comparatis à
majori ad mi-
nus.

prædium.

c Lepidé:
translatum à
pecoribus ru-
miantibus:

manum suâ morte redimere dignatus est; & oro né patia-
tur suum sacrosanctum sanguinem pro me frustra fufum
esse; sed suo corpore semper pascat animum meum, suo
sanguine vivificet spiritum meum, ut paulatim adolescens
virtutum auctibus, efficiar idoneum membrum corporis illi-
us mystici, quod est, Ecclesiæ; nec unquam deficiam ab illo
sanctissimo fœdere quod in extrema cœna, distributo pa-
ne & porrecto poculo, pepigit cum discipulis suis electis,
& per hos cum omnibus qui per baptismum in societatem
illius insiti sunt. Quòd si sensero vagari cogitationem,
lego psalmos aliquot, aut aliud quippiam pium quod ani-
mum ab evagando cohibeat. *Er.* Habes in hoc psalmos
certos? *Ga.* Habeo; sed quos non ita mihi ipsi indixi,
quin omittam, si cogitatio quæpiam incidat quæ magis re-
ficiat animum meum quàm illa psalmorum recitatio. *Er.*
Quid de jejunando? *Ga.* Cum jejunio mihi nihil est negotii.
Sic enim me docuit Hieronymus, *non esse valitudinem at-
terendam jejuniis, donec corpus ætate robur justum collegerit.*
Nondum autem egressus sum annum decimum septimum.
Sed tamen si sensero opus, prandeo cœnæque parcius, quo
me præbeam alacriorem studiis pietatis per diem festum.
Er. Posteaquam cœpi semel, † expiscabor omnia. Quomodo
affectus es erga conciones? *Ga.* Optimè. Ad has non minùs
religiosè accedo quàm ad sacram synaxin. Et tamen de-
ligo quos audiam: Sunt enim quos præstat non audisse.
Quòd si talis contingit, aut si nemo contingit, tempus hoc
transigo sacrâ lectione: lego Evangelium & Epistolam,
cum interpretatione Chrysostomi aut Hieronymi, aut si
quis alius occurrit pius ac doctus interpres. *Er.* Sed ma-
gis afficit viva vox. *Ga.* Fateor, & audire malo, si detur
concionator tolerabilis: sed non videor omnino caruisse
concione si Chrysostomum aut Hieronymum scripto loquen-
tem audiero. *Er.* Non opinor. Sed quid te delectat
Confessio? *Ga.* Magnopere; nam confiteor quotidie. *Er.*
Quotidie? *Ga.* Sic est. *Er.* Alendus est igitur tibi propri-
us sacerdos. *Ga.* Sed illi confiteor qui verè solus remittit
peccata, cui est potestas universa. *Er.* Cuinam? *Ga.* Chri-
sto. *Er.* An istud sat esse putas? *Ga.* Mihi quidem sat ef-
fet, si sat esset Proceribus Ecclesiæ & consuetudini receptæ.
Er. Sed quos tandem appellas Ecclesiæ Proceres? *Ga.*
Pontifices, Episcopos, Apostolos. *Er.* Et inter hos annu-
meras Christum? *Ga.* Is est omnium sine controversia
* Colophon. *Er.* Et hujus receptæ confessionis auctor?
Ga. Is

Jejunium.

Causa finalis.

† Metaphora,
id est, scisci-
rator.Conciones.
Ratio ab
utili.Prov. *Viva*
vox magis
afficit.

Confessio.

† *Metaphora*
Dei, vel, ut
ipse explicat
se, Christi.* Præcipuus
& caput.

Ga. Is quidem author est omnis boni: sed an ipse instituerit hanc confessionem qualis nunc est in usu Ecclesiæ, Theologus excutiendum relinquo: mihi puero & idiotæ sufficit majorum autoritas. Hæc est certè præcipua confessio; nec est facile confiteri Christo. Non confitetur illi, nisi qui ex animo irascitur suo peccato. Apud illum expono, deplorôque, si quid admissi gravius; clamo, lacrymor, ploro, meipsum execror, illius imploro misericordiam; nec finem facio, donec sensero peccandi affectum penitus expurgatum è medullis animi, & succedere tranquillitatem aliquam & alacritatem, condonati criminis argumentum. Atque ubi tempus invitat ut adeam Sacrosanctam mensam corporis & sanguinis Domini, confiteor & sacerdoti, sed paucis, & non nisi ea quæ certò videntur crimina; aut ejusmodi, ut vehemens suspicio sit crimina esse. Neque verò protinus arbitror esse piaculum, hoc est, enorme crimen, quod admittitur adversus quaslibet constitutiones humanas, nisi contemptus accesserit malitiosus. Imò vix arbitror crimen capitale, cui non sit adjuncta malitia, hoc est perversa voluntas. *Er.* Laudo quòd sic es religiosus, ut tamen superstitiosus non sis: Hic quoque puto locum esse Proverbio, *Nec omnia, nec passim, nec quibuslibet.* *Ga.* Deligo mihi sacerdotem cui credam arcana pectoris. *Er.* Isthuc est * sapere. • Verbum loco Nominis substantivi; i. sapientia. Sunt enim permulti, quod compertum est, qui quod accipiunt in confessionibus, effutiunt. Sunt improbi quidam & impudentes, qui percontantur à confitente quæ præstiterat tacuisse. Sunt indocti & stolidi, qui ob sordidum quæstum præbent aurem verius quàm animum, cum nec dijudicent inter noxam & rectè factum, nec docere possint, nec consolari, nec consulere. Hæc sic habere frequenter audiavi ex multis, & ipse partem expertus sum. *Ga.* Et ego nimium. Proinde deligo mihi virum non indoctum, gravem, spectatæ integritatis, linguæ continentis. *Er.* Profectò felix es qui ista maturè sapere cœperis. *Ga.* Denique illa prima mihi curarum est, nè quid committam quod cum periculo credam sacerdoti. *Er.* Nihil melius, siquidem possis cavere. *Ga.* Nobis quidem difficillimum est, sed auxiliante Christo facile est. Primum est, ut adsit bona voluntas. Eam mihi subindè renovo, præsertim diebus Dominicis. Deinde subduco meipsum, pro viribus, ab improborum consortio, & sodalibus integerrimis me adjungo, quorum convictu siam melior. *Er.* Rectè tibi consulis; *Corrumpunt enim mores bonos colloquia prava.* *Ga.* Otium ceu pestem

Eucharistia.

• Verbum loco Nominis substantivi; i. sapientia.

1.

2.

pestem quandam, fugio. *Er.* Nec mirum; nam nihil malorum ~~non~~ docet otium. Sed ut nunc sunt hominum mores, solus vivat oportet qui velit abesse à malorum consortio. *Ga.* Non omnino vanum est quod dicis. *Plures* enim *mali*, ut Græcus ille sapiens dixit. Sed ex paucis optimos deligo. Et probus sodalis nonnunquam sodalem reddit meliorem. Vito lusus qui provocant ad nequitiam, tutor innoxiiis. Comem me præbeo omnibus, sed familiarem non nisi bonis. Quod si quando incidero in malos, aut corrigo blandè monendo, aut dissimulo toleroque, si videor non profecturus; certè cum primùm licet memet ab illis † suffuror. *Er.* Nunquàmne † titillavit animum tuum libido capiundæ cucullæ? *Ga.* Nunquam, sed crebrò sollicitatus sum à quibusdam, ab hoc seculo, velut à naufragio, ad portum Monasteriorum vocantibus. *Er.* Quid ego audio? Caprabant prædam? *Ga.* Miris technis adorti sunt & me & parentes. Sed mihi stat sententia non addicere me vel matrimonio, vel sacerdotio, vel instituto monachorum, aut ulli vitæ generi unde post me non queam extricare, priusquam mihi fuerò pulchrè notus. *Er.* Quando istuc erit? *Ga.* Fortasse nunquam. Sed ante annum vigesimum octavum nihil statuetur. *Er.* Cur ita? *Ga.* Quia audio passim tam multos sacerdotes, monachos, & maritos deplorantes quòd sese † temerè præcipitarint in servitutem. *Er.* Cautus es, qui capi nolis. *Ga.* Interim tria mihi curæ sunt. *Er.* Quænam ista. *Ga.* Ut proficiam in probitate morum. Dein, si id nequeam, certè tuear illibatam innocentiam ac famam. Postremò, paro mihi bonas literas ac disciplinas, in quovis vitæ genere futuras usui. *Er.* Sed interim à * poetis abstinēs? *Ga.* Non in totum, sed castissimos quosque potissimùm lego. Quòd si quid inderit parùm verecundum, prætereuro; † quemadmodum Ulysses obturatis auribus Sirenas præternavigavit. *Er.* Sed cui interim studiorum generi te potissimùm addicis? Medicinæ, Juri Cæsario aut Pontificio, an Theologiæ? Nam linguæ, bonæ literæ, Philosophia, pariter conducunt ad omnem professionem. *Ga.* Nondum ulli me plane addixi, sed ex omnibus gustum aliquem capio, nè cujusquam planè sim rudis; utque degustatis singulis certiùs eligam cui sim accommodus. Medicina ubivis terrarum certissimum viaticum est: Juris prudentia viam aperit ad dignitates: Theologia mihi cumprimis placeret, nisi me mores quorundam & morosæ inter ipsos contentiones offenderent. *Er.* Non facile labitur qui

Lusus.

† Id est, illorum consortium effugio.

* Invasit, incescit, cepit.

† Id est, temere conjecerint.

* Qui & quomodo legendi.

† Illustratio ab exemplo.

sic

sic pederentim incedit. Complures hæc temporibus abstinent à Theologia, quòd vereantur nè vacillent in fide Catholica, cum videant nihil non vocari in quæstionem. *Ga.* Ego quod lego in sacris literis & in symbolo (quod dicitur) Apostolorum, summâ fiduciâ credo, nec ultra scrutor: Cætera permitto Theologis disputanda, ac definienda, si vellent. Si quid tamen receptum est usu populi Christiani, quod non planè pugnet cum sacris literis, hæcenus servo, nè cuiquam sin offendiculo. *Er.* * Quis Thales te docuit istam philosophiam? *Ga.* Fuit mihi admodum puero consuetudo domestica cum integerrimo viro Joanne Coleto. Nôstin' hominem? *Er.* Quidni? tanquam te. *Ga.* Is eam ætatem hujusmodi præceptiunculis imbuit. *Er.* Non invidelis, si me præbeam æmulum instituti tui? *Ga.* Imo isthoc nomine mihi futurus es multò charior. Scis enim similitudine morum conglutinari familiaritatem ac benevolentiam. *Er.* Verum; sed non inter competitores ejusdem magistratûs, cum simili laborent morbo. *Ga.* Nec inter ejusdem sponsæ procos, cum pariter laborent amore. *Er.* Sed extra jocum, experiar imitari rationem istam. *Ga.* Precor ut tibi vertat quàm optimè. *Er.* Fortassis assequar re. *Ga.* Utinam & præcurras. Sed interim non operiar te; quin ipse quotidie meipsum superare contendò: sed tamen adnitere, si potes, ut antevertas.

* Thaleti præmas tribuant inter sapientes,

ARGUMENTUM.

Hoc colloquium venandi, piscandi, lumbricos è terra educendi, ranas configendi, artem tradit.

PAULUS, THOMAS, VINCENTIUS, LAURENTIUS, BARTHOLUS.

Ps. **T** *Rabit sua quemque voluptas.* Mihi placet venatio. *Th.* Placet & mihi: sed ubi canes? ubi venabula? ubi cæsses? *Ps.* Valeant apri, ursi, cervi & vulpes, nos insidiabimur cuniculis. *Vi.* At ego laqueos insicam locustis: insidiabor gryllis. *La.* Ego ranas captabo. *Ba.* Ego papilionēs venabor. *La.* Difficile est sectari volantia. *Ba.* (a) Difficile, sed pulchrum; nisi pulchrius esse ducis sectari lumbricos aut cochleas, quia carent alis. *La.* Equidem malo insidiari piscibus; est mihi hamus elegans. *Ba.* Sed unde parabis escam? *La.* Lumbricorum ubique magna est copia. *Ba.* Est, si tibi vellent prœperere è terra. *La.* At ego mox efficaciam ut multæ myriades profiliant. *Ba.* Quo pacto? incantamentis? *La.* Videbis (b) artem. Imple hanc sicutam aquâ. Hos juglandum summos cortices virentes contractos immittito.

Hemistichium Virg. ex Bucol.

a Allusionem est ad prov. Difficilia quæ pulchra. Piscandi.

b Ars piscatoris interviens. Illustratio ab hac exemplo

EUNTES IN LUD. LITER.

Hâc aquâ perfunde solum. Nunc observa paulisper. Vides emergentes? *Ba.* Rem prodigiosam video. Sic olim, opinor exiliebant armati ex satis serpentis dentibus. Sed plerique pisces delicatioris & elegantioris sunt palati quàm ut escâ tam vulgari capiantur. *La.* Novi quoddam insecti genus quotalibus insidiari soleo. *Ba.* Tu vide an possis imponere piscibus, ego ranis facessam negotium. *La.* Quomodo? reti? *Ba.* Non, sed arcu. *La.* Novum piscandi genus. *Ba.* At non injucundum. Videbis, & fateberis. *Vi.* Quid si nos duo (*b*) micemus digitis? *Pa.* Ignavum est ac rusticum lusûs genus. Ad focum desidentibus magis convenit quàm in campo versantibus. *Vi.* Quid si certemus nucibus? *Pa.* Nuces admodum pueris relinquamus, nos grandiusculi sumus. *Vi.* Et tamen nihil aliud adhuc quàm pueri sumus. *Pa.* Sed quibus decorum est ludere nucibus, iisdem non indecorum est *equitare in arundine longa.* *Vi.* Tu igitur præscribito lusûs genus; sequar quocunque vocâris. *Pa.* Et ego futurus sum omnium horarum homo.

b Vid. Cic.
de divin. l. 2.

ARGUMENTUM.

Colloquium hoc studia scholastica & artes tradit Pædagogicas. 1. Pueri cunctes in ludum literarium: Horologii sonitus, Præceptor plagosus, Repetendi lectionem. Metus officit memoria. 2. Scribendi, charta perfuit, apparandi pennam, cuspidem duriusculâ, molliore; Scribendi celeriter, bene.

SYLVIUS, JOANNES.

Sy. Cur adeò curris, Joannes? *Jo.* Cur *lepus*, ut aiunt, *pro canibus*? *Sy.* Quid hoc proverbii est? *Jo.* Quia nisi adfuero in tempore, ante recitatum Catalogum, actum est de pelle mea. *Sy.* Hac quidem ex parte nihil est periculi. Modò præterita est quinta. Inspice horologium; manus nondum attigit punctum quod horam ab hora æquis spatiis dirimit. *Jo.* At ego vix habeo fidem horologiis: mentiuntur nonnunquam. *Sy.* At mihi fide, qui campanæ vocem audivi. *Jo.* Quid loquebatur? *Sy.* Horam esse quintam. *Jo.* Sed est & aliud unde magis etiam timeam. Reddenda est memoriter hesternæ lectio satis prolixa. Vereor ut possim. *Sy.* Commune periculum narras. Nam & ipse vix satis teneo. *Jo.* Et nôsti præceptoris sævitiam. Omnis illi noxa capitalis est. Nec * magis parcat nostris natibus quàm si corium esset bubulum. *Sy.* Verum is non aderit in ludo. *Jo.* Quem igitur vicarium constituit? *Sy.* Cornelium. *Jo.* + Strabum illum? Væ nostris natibus! Is vel (*a*) Orbilio plagosior est. *Sy.* Verum dicis, & ideo non raro sum illius brachio

Causa efficiens sollicitudinis.

* Illustratio à simili.

+ Ab adiunctis corporis circumscriptio.

a Literatorem Horat. plagosum appellat. Lege Suet. lib. de clar. Gram.

brachio precatus paralyfin. *Jo.* Non est pium imprecari præceptorī : nobis potius cavendum nè incidamus in illius Tyranni manus. *Sy.* Reddamus inter nos vicissim, altero recitante, altero codicem inspiciente. *Jo.* Pulchre mones. *Sy.* Fac præsentī sis animo. Nam metus officit memoriæ. *Jo.* Facile deponerem pavorem si non adesset periculum. At in tanto discrimine quis possit esse securus animo? *Sy.* Fateor; attamen non agitur de capite, sed de parte diversa.

2. SCRIBENDI.

CORNELIUS, ANDREAS.

Co. Scitè tu quidem pingis, sed charta tua perfluit. Charta subhumida est, ac transmittit atramentum. *An.* Quæso ut appares mihi pennam hanc. *Co.* Deest mihi gladiolus scriptorius. *An.* En tibi. *Co.* Hui, quam obtusus! *An.* Accipe coticulam. *Co.* Utrum amas scribere cuspidè duriusculâ, an molliore? *An.* Attempera ad manum tuam. *Co.* Ego molliore soleo? *An.* Quæso ut mihi describas ordine figuras elementorum. *Co.* Græcas, an Latinas? *An.* Latinas primum. Conabor imitari. *Co.* Suppedita ergo chartam. *An.* Accipe. *Co.* Sed meum atramentum dilutius est subindè infusâ aquâ. *An.* At meum linteolum prorsus exaruit. *Co.* Immunge, nisi mavis immeire. *An.* Imò potius rogabo alicunde. *Co.* Præstat habere domi quàm rogare commodatō. *An.* Quid est scholasticus absque calamo & atramento? *Co.* Quod miles absque clypeo & gladio. *An.* Utinam mihi essent articuli tam celeres. Equidem non possum distantis vocem scribendo assequi. *Co.* Prima cura sit, ut bene scribas; proxima, ut celeriter. Sat citò, si sat bene. *An.* Bellè; sed istam cautionem cane præceptorī cum dictat, Sat citò, si sat bene.

AGENDI GRATIAS, Formula.

PETRUS, CHRISTIANUS.

Pe. Gratum mihi fecisti quòd aliquoties ad me scrips-
eris. Habeo gratiam quòd ad me crebrius scripsisti. Amo
te, quòd interdum ad me literas dare non dedignatus es.
Habeo gratiam quòd crebris literis me viseris. Ago tibi
gratias qui literarum fasciculis nos onerâris. Maxima tibi
à me habetur gratia, qui nos aliquando literis lacessiveris.
Pergratum mihi fecisti, quòd nos dignatus sis tuis literis.
Debeo tibi permultum pro tuis humanissimis ad me literis.
Magni beneficii loco duco, quòd non es gravatus ad me
scribere.

FORMULÆ VARIÆ.

* Perit veni-
am, sumpto
argumento à
personæ qua-
litate.

Responso.
Ch. Imò, meum est deprecari culpam impudentiæ, qui non veritissimè tibi, homini tum occupatissimo, tum doctissimo, meis illiteratis literis obstitere. Agnoico solitam tuam humanitatem, qui meam audaciam boni consulueris. Verebar nè quid offendissent te meæ literæ, quòd nihil omnino responderes. Non est quod agas gratias: mihi plus satis est si sedulitatem meam accepisti in bonam partem.

DE NOVIS ROGANDI,

Formula.

Pe. Nihilne novarum rerum adfertur è patria? Numquid novi de nostratibus accepisti? Quid novi? Ecquid novarum rerum apportas? Num quid novi fertur? Num quæ res novæ è patria nunciantur?

Responso.

Ch. Novi quidem permultum, at nihil veri. Novarum quidem rerum satis, at nihil comperti. Nova permulta, at expleti nihil. Non parum novi, at veri non multum. Nihil adfertur novi. Novarum rerum nihil prorsus accipi. Certi nihil, novi nonnihil. Rumores adferuntur permulti, sed dubii. Plurima est fama, at verum nihil, firmi nihil. Si vana te capiant, adfero tota plaustra mendaciorum. Fabularum totos modios apporto. Tantum mendaciorum adfero quantum vix una navis vehat. *Pe.* Exonera te quàm primùm, nè succumbas tanto oneri. *Ch.* Nihil habeo præter ea quæ jaçantur in constrictis, in vehiculis, & in navibus.

ANNON ACCEPISTI LITERAS?

Formula.

Pe. Nihilne literarum accepisti? Num aliquas è patria recepisti literas? Nullæ tibi sunt redditæ literæ? Num quid scriptorum accepisti? Num quas accepisti epistolas? Ecquas ab amiculis accepisti literas? Nihil epistolarum advolavit è Gallia?

Responso.

Ch. Literarum nihil accepi. Nè pilum quidem literarum accepi. Nè tantulum quidem adfertur literarum. Nemo literam ad me. Nè verbum quidem à quoquam redditur. Tantum literarum accepi jamdiu, quantum vides in oculo meo. Equidem pecunias quàm literas malim. Argentum accipere malim quàm epistolas. Nummos recipere malim

malim quàm epistolas. Nihil moror literas, modò veniat argentum. Equidem numerari malò mihi quàm scribi.

C R E D O, Formula.

Pe. Facile credo. Haud difficile creditu est. Credi istud perfacile potest. Istud tibi quis non credat? Admodum incredulus fuerit qui hoc tibi non credat. Profectò habeo tibi fidem. Istius rei mihi facile fidem facis. Credo tibi vel injurato. Veresimile dicis. Adferunt tamen nonnihil solatii literæ. At ego alterutrum malim, quàm neutrum.

U T I L I T A T I S, Formula.

Ch. Quorsum spectant literæ sine pecunia? Ad quid tandem inanes conducunt literæ? Quorsum valent, ad quid conferunt, faciunt, profunt, proficiunt literæ vacuæ? Cui gratæ, cui acceptæ literæ sine nummis? Quid emolumentum adferunt literæ inanes? Cui bono sunt otiosæ literæ? Quid juvant? Cui sunt usui? Ad quid conducibiles sunt? Quid secum adferunt momenti? Cui rei sunt utiles inanes epistolæ?

Responsio.

Pe. Podici tergendò utiles, idoneæ, accommodæ. Conducunt natibus tergendis. Si usum nescis earum, ad animum expurgandum valent. Ad nates tergendas. Ad posticum purgandum. Conferunt ad eam corporis partem mundandam quæ semet (a) identidem inquinat. Valent convestiendis (b) scombris. Involvendo thuri sunt accommodæ.

a Id est, subinde, allosit ad prov.
τὸ πρᾶκτὸ περιτριφεῖται.
b Nec scombro metuentia carmina, nec thus. Horat.

B E N E P R E C A N D I.

1. Viro, cui uxor est gravida.

Pe. Quid? valentne amiculi? Quid uxor agit tua? *Ch.* Rectè: eam apud matrem reliqui, & quidem prægnantem.

Pe. Bene & tibi & illi verat: tibi quòd pater; illi, quòd mater futura sit. Ad sit Deus. Ut utrique vestrum faustum felixque sit, precor optòque. Quæso, oro superos omnes, ut incolumis prolem vobis dignam pariat, & pulchrà faciat te prole parentem. Laudo te, quòd virum te præstitieris. Gaudeo te, virum præstitisse. Gallum te esse declarasti, at non (c) Cybeles. Abi, virum te judico. *Ch.* Ludis, idque facis tuo more. Age, age, est tibi jus apud me loquendi quælibet.

c Qui ut Catullus inquit corpus evirat Veneris immodico usu. Cybeles Sacerdotes Gallos vocari notum est.

FORMULÆ VARIÆ.

2. IN PATRIAM REDEUNTI.

Ch. Audio te patriam nuper revisisse. *Pe.* Sic est factum. Nam diutiuscule jam absueram. Non ferebam tam diuturnum patriæ desiderium. Non poteram à parentum conspectu abesse diutiùs. Torquebat me diuturnum amicorum desiderium. *Ch.* Piè fecisti, humanus es, qui ista cogites. Ducimur enim omnes admirabili quodam amore ejus regionis quæ nos aluit atque edidit.

Ut Ovidius.

Nescio quæ natale solum dulcedine cunctos

Ducit, & immemores non sinet esse sui.

Dic quæso quoniam in loco illic offendisti omnia.

NOVA OMNIA,

Formula.

Pe. Nihil non novum. Mutata omnia. Novata singula. Univerſa nova. Vide quàm repente tempus res mutet humanas. Videbar mihi in alium venire mundum. Vixdum decennium absueram, & non secus omnia admirabar quàm Epimenides somniatorum princeps, vix tandem expergefactus. *Ch.* Quænam ista est fabula? Quid isthuc est fabulæ? *Pe.* Dicam equidem, si vacat. *Ch.* Nihil fuerit jucundius. *Pe.* Sellam igitur unà cum pulvino mihi poni jube. *Ch.* Rectè admones nam sedens commodiùs mentieris. *Pe.* Fabulantur historici de Epimenide quodam Cretenſi, qui deambulandi gratià solus urbem egressus, cùm subitâ pluvix vi compellente in quandam speluncam ingressus obdormisset, quadraginta septem perpetuos annos somnum contínuarit.

NON CREDO,

Formula.

Ch. Quid narras? Incredibile dictu. Non verisimile dicis. Somnium mihi narras. Non sit mihi simile veri, Monstri simile narras. Non pudet tam improbæ vanitatis? Digna fabula quæ addatur veris narrationibus Luciani. *Pe.* Imò rem narro à gravissimis proditam authoribus: nisi fortè tibi parum spectatæ fidei est Aulus Gellius. *Ch.* Mihi verò, quæ scribit ille, folia Sibyllæ sunt omnia. *Pe.* Quid tandem Theologum tot annos somniasse reris? Nam Theologum fuisse proditum est. *Ch.* Audire gestio.

Responsio.

Pe. Quid aliud quàm quæ postea prodidit Scotus, & hujus

* Unde pro-
verbium, E-
pimenidis
somnia dormis.

hujus farinae sodales? Sed bene cum Epimenide actum est, qui vel tandem ad se redierit. Multi Theologi nunquam expergiscuntur à suis somniis. *Ch.* Age, facis ut poetâ dignum est: sed perge mentiri. *Pe.* Epimenides igitur somno solutus è spelunca prodir, circumspicit, mutata vider omnia, sylvas, ripas, flumina, arbores, agros; breviter, nihil non novum. Accedit ad urbem, percontatur, manet illic aliquandiu, neque novit quempiam, neque à quopiam agnitus est. Alius hominum cultus, nec idem vultus; mutatus sermo, diversi mores. Nec miror hoc Epimenidi post tantum annorum evenisse, cum mihi idem propemodum evenerit, qui pauculos annos abfuissem. *Ch.* Quid uterque parens? vivuntne? *Pe.* Vivunt ambo & valent, utcunque senio, morbo, denique bellorum calamitate confecti. *Ch.* Hæc est humanæ vitæ comædia. Hæc est factorum lex inevitabilis.

Epimenides non est agnitus à suis.

AFFINITATIS VOCABULA.

Pe. Cœnabis hodie domi? *Ch.* Foris cœnaturus sum. Foris cœnandum est mihi. *Pe.* Apud quem? *Ch.* Apud socerum meum, apud generum meum, apud nurum meum, apud affinem meum. Affines dicuntur † qui non sanguinis, sed matrimonii conjunctione copulati sunt. *Pe.* Quæ sunt igitur usitata vocabula affinitatum? *Ch.* Maritus & uxor nota sunt nomina.

† Affines qui.

Socer, uxoris meæ pater est.

Gener, filię meæ maritus.

Socrus, uxoris meæ mater.

Nurus, filii mei uxor.

Levir, mariti frater. Levir dicitur ab uxore, ut Helena

Hectorem levirum vocat, quòd esset nupta Paridi.

Fratrìa, fratris mei uxor.

Glos, mariti soror.

Vitricus, matris meæ maritus.

Noverca, patris mei uxor.

Privignus, uxoris aut mariti filius.

Privigna, filia alterutrius.

Rivalis, qui amat eandem.

Pellex, quæ amat eundem; ut Thraeo rivalis est Phœdriæ & Europe pellex est Junoni.

INVITANDI AD CONVIVIUM.

Cras mecum prandeas.

Pe. Ago gratias. Laudo te. In crastinum igitur te ad cœnam

INVITANDI

nam voco. Cras ergo ut mecum cenare oro. Cras igitur mecum prandeas, rogo. Cras igitur te mihi convivam volo.

Timeo ne non possim.

Ch. At veror ne non licuerit. Ut possim, metuo. Veniam si quidem licebit, at metuo ne non queam.

Quare.

Pe. Cur non licebit? Qui sic? Quid ita? Quamobrem? Quo pacto? Quid causa? Quid obstiterit quo minus possis?

Domi me esse oportet.

† Id est, exspecto.

Ab impossibili.

Ch. Tum quidem mihi manendum domi est. Ut domi nocte sim necesse est. Tum certe fors esse non licebit. Cras mihi quoquam ire foras liberum non erit. A prandio abesse mihi integrum non erit. Aliquot ipse convivas eo die † operior. Aliquot amiculi constituere ea nocte domi nostrae cenare. Ipsi mihi convivae sunt ea nocte tractandi, alioqui lubens venirem. Ni id esset, haud gravatim facerem. Quod ni esset, haud me tibi difficilem praeberem. Non excusarem, si liceret. Non paterer bis rogari, si queam. Parcè rogatus, vel invocatus adesset, si quo pacto liceret. Haud gravatè tibi obsequerer, si possim. Frustrà rogas eum cui non est liberum: frustrà item rogaturus si liberum esset. Nunc, ut maxime cupiam, non possum: tunc supervacaneum esset rogare volentem. *Pe.* Vel perendie apud me sis oportet. Saltem perendino die ad cenam venias necesse est. Quarto abhinc die non gravaberis mihi praeberè convivam. Die Jovis proximo non potes effugere quin venias.

Non possum promittere.

Ch. Non possum polliceri. Affirmare istud tibi non possum. Promittere certum nequeo. Veniam ubi utrique nostrum videbitur commodissimum.

Diem dicere debes.

Pe. Diem igitur mihi constituas volo, ad quem mecum sis cenaturus. Diem igitur assignes oportet. Diem igitur promittas necesse est. Diem certum mihi praefiniri, praeficere, praestitui, constitui cupio. At certum diem condicito. Diem mihi dicas velim.

Nolo te praescire.

Ch. Equidem non soleo dicere diem amicis. Cum quibus mihi

mihi parum convenit, iis soleo (a) diem dicere. Præscium te esse nolim. Præscire te nolo. De improvise te opprimam. Inopinatè te opprimam. Te nec opinantem oppressero. Te nihil suspicantem oppressurus sum. Non expectatus adfuero. Adoriar tē nec opinantem. Veniam ultroneus, & insperatus conviva.

a Jocus ex ambigua significatione, nam illis diem dicimus quos in jus vocamus.

Præscire volo.

Pe. Biduum præscire volo. Biduum præscius esse cupio. Præmoneto biduo prius quàm venias. Fac me biduo antè certiozem. Ch. Sime urges, dico tibi diem Sybariticum, nè desit apparandi spatium. Pe. Quid hoc verbi est? Ch. Sybaritæ convivas invitabant in annum proximum, ut utrinque esset justus apparatus. Pe. Valeant (b) Sybaritæ cum suis molestis conviviis: ego congerronem voco, non satrapam.

b Vide prov. Sybaritica mensa.

Tuo malo optas.

Ch. Equidem tuo detrimento. Tuopte quidem malo. In damnum tuum istud optas. Incommodo istud precaris tuo. Pe. Quid ita? Quamobrem? Ch. Ego instructus accedam. Ego munitus veniam. Aggrediar te paratus. Instructus multà fame accedam; tu vide ut vulturem expleveris. Parabo ventrem, ac dentes exacuam; tu vide quibus lupum exstures. Pe. Age, ad hoc certamen te provoco. Age fac pro viribus, pro virili, si quid potes. Ch. Veniam, sed non incommittatus. Pe. Tantò venies gratior. Sed quo comite venies? Ch. (c) Umbrâ. Pe. Nec secus possis, si modò luce venias. Ch. Sed umbram adducturus sum dentatam unam atque alteram, nè tu me vocâris impunè. Pe. Age ut libet, modò nè (d) larvas adducas. Sed explana, si libet, quid sibi velit umbræ vocabulum. Ch. Apud eruditos umbræ vocantur, qui ipsi non vocati comitantur eum qui vocatus est ad convivium. Pe. Talium umbrarum adduc quantum voles.

c Vide prov. Umbra.

d Nam umbras, τένεbras, hoc est defunctorum animas, quædoque appellamus.

Eà lege promitto.

Ch. Veniam quidem, at hac lege, ut tu postridie ejus diei vicissim apud me cœnes. Faciam ego quidem pacto, ut deinde mihi quoque sis conviva. Eà lege cœnam condico, ut tu rursum mihi sis conviva. Spondeo futurum, sed hac exceptione si tu postero die itidem apud me sis. Recipio tibi facturum me. Do fidem futurum, his quidem legibus, ut tu mecum postridie prandeas. Pe. Age, fiat. Esto. Sit ita ut vis. Si jubes faciam. Novi Gallorum magnificentiam. Non vis grati apud

FORMULÆ VARIÆ.

* Id est, circumductio.

apud me cenare, nisi vices retuleris. At isto quidem pacto redire solent in orbem convivia. Sic nascitur conviviorum longa (e) periodus. Hâc vicissitudine fiunt sine fine reciproca convivia. *Ch.* Nihil suavius, si minimum accedat apparatusi quotidiano.

Cæterum ego te detineo, alio fortassis iturum. *Pe.* Imò ego te, opinor. Sed cras latius & familiarius confabulabimur. Verùm crastino die plura nugabimur. Interim fac valeas. Interim cura ut bene valeas. Interim valebis.

QUO VADIS?

Formula.

Ch. Quò tu nunc abis? Quò tu nunc properas? Quò tu tam celeri gradu tendis? Quonam te confers? Quò nunc iter est?

EO DOMUM,

Formula.

Pe. Domum me recipio. Domum revertor. Domum repeto. Domum me confero. Viso quid domi agitur. Accerso medicum. Rus hinc concedo. Constitui ad hanc horam cum viro quodam gravissimo colloqui. Statui hâc horâ congregi cum viro gravissimo. *Ch.* Quonam? *Pe.* Cum Curione multiloquo. *Ch.* Precor igitur tibi præsentem Mercurium. *Pe.* Quid opus Mercurio favente? *Ch.* Quia res erit cum linguaci. *Pe.* Atqui hâc gratiâ magis conveniebat mihi *Memoriam precari propitiâ. *Ch.* Quid ita? *Pe.* Quia patientissimis auribus opus erit potius quam strenuâ linguâ. At auris Memoriam dicata est.

* Memoriam. Hic pro dea posuit Memoria.

Ch. Quanam iturus es? Quâ ibis. *Pe.* Hâc ad sinistram. Hâc illac, per forum. *Ch.* Comitabor igitur te. Assēctabor, ac deducam te ad diverticulum usque. *Pe.* Non patiar te circumagi. Nolim te tantum laboris meâ causâ capere. Istiuc officii serva, cum erit usus, nunc nihil opus est. Nè meâ gratiâ facias viæ tuæ dispendium. *Ch.* Mihi quidem compendium est frui tantisper amico. Nihil habeo quod agam, & non sum piger, nî tibi sim molestus comes. *Pe.* Nemo jucundior assecla. At non sinam ut mihi claudas lævum latus; non admittam ut mihi sinister ambules. Hic te superis commendo. Nolo te longiùs comitem. Ulteriùs nolo me comiteris.

CON-

FORMULÆ VARIÆ.

COMMENDANDI,

Formula.

Ch. Tu me Curione magnopere commendato. Fac me Curioni multiloquo quàm commendatissimum facias. Me Curioni commendatum quàm diligentissimè curato. Jube ut me sibi commendatissimum habeat. Ego me illi per te commendatum facio. Me tibi etiam atque etiam commendo. Me tuæ humanitati quàm possum diligentissimè commendo. "*Recommendo*, pro *commendo*, barbaris relinquito. Vide nè pauca cum multiloquo loquaris. Vidè nè cum multiloquo sis pauciloquus.

OBSEQUII, Formula.

Pe. Vis me tibi morem gerere? Vis me tibi obsequi? Vis tibi obsecundem? Te igitur imitari me jubes? Quandoquidem ita vis, faciam libentissimè. Nè sis mihi diutius in mora, imò nè uterque alteri. *Ch.* "Sed priusquam abeas, quaeso te, nè graveris me docere quo pacto his sit utendum, in *mora*, in *causa*, in *culpa*, qui soles elegantiae studiosus esse. Quare age, doce obsecro, disere amabo.

IN CULPA, IN CAUSA, IN MORA.

Pe. Mos gerendus est tibi. Non est culpa in me, non est culpa in te. Mora est in te. In te causa est, grammaticè quidem dicitur, ac multò elegantius.

In culpa.

Non sum in culpa. Culpa non est mea. Vaco culpâ. Quòd nihil proficis tua desidia in causa fuit; non praeceptor, non pater tuus. In culpa omnes estis. Utrique in culpa estis. Utrique culpandi estis. Ambo accusandi estis. Ambo in culpa estis. Incidisti in morbum tuo ipsius vitio, tuâ ipsius culpâ. "Itidem dicuntur in vitio esse, quibus culpa debet imputari. Nota. "ri; & in crimine esse, qui culpandi sunt; & in damno esse, "qui damno afficiuntur. Hoc genus sermonis non temerè "licet invertere, Dampnum in illo est, Vitium in illo est.

In causa.

Quòd minùs ad te scripserim morbus in causa fuit. Quòd rariùs ad te scripserim mea negotia in causa fuerunt, non negligentia. Quid in causa fuit? Quid causæ fuit? Ego non sum in causa. Quòd nullas à me literas acceperis tabellarius in causa fuit. Quod tam macilentus es, amor non studium in causa. Hoc est causæ.

In mora.

Non ero vobis in mora. Quidnam vobis in mora fuit? Tu nobis in mora fuisti. Tu semper in mora es. Quid te remoratum est? Quis te remoratus est? habes quod petebas; tuum est memoriæ insculpere. Habes affectatiunculæ tuæ præmium. Vale, mi Christiane. *Ch.* Vale in crastinum & tu, mi Petre.

IN OCCURSU.

CHRISTIANUS, AUGUSTINUS.

Ch. Salve multum, jucundissime Augustine. *Au.* Salve tantundem, mi humanissime Christiane. Felix sit tibi hujus diei exortus. Prosper sit tibi hic dies. Quid tandem agitur. *Ch.* Suaviter, ut nunc res nostræ sunt. *Et cupio omnia quæ vis.* *Au.* Merito te amo. Amo te. Amandus es. Benignè dicis. Comis es. Habeo gratiam.

Hör. Serän.

IRASCOR TIBI.

Formula.

Ch. Atego nonnihil tibi succenseo. At ego tibi subirascor. Verum ego sum tibi subiratus. Atqui ego sum in te stomachosior. Atqui nonnihil est (vel habeo) quod tibi succenseam.

QUA CAUSA.

Formula.

Au. Quidnam est istud, obsecro? Quid ita? Quamobrem, tandem, oro? Quid admisi sceleris? Quid commerui? *Pro-*
“*mereor* bona, aut laudem; *Commereor* mala, aut poenam:
“ illud in bonam, hoc in malam partem sumitur. *Demereor*
“ eum quem nobis beneficio reddimus obnoxium.

Nota.

*Promerer.**Commerer.**Demereor.*

QUIA NON CURAS ME.

Ch. Quodd nulla mei tibi cura sit. Quodd nihil nos respicis. Quodd tam raro nos revisas. Quodd nihil nos cures. Quodd me planè negligis. Quodd nostræ curam videris abjecisse. *Au.* At nihil est causæ cur succenseas. At præter meritum meum. At immeritò succenses: neque enim meâ culpâ accidit quodd te rarius visam. Dabis veniam occupationibus meis, per quas mihi non licet toties quoties cupio te revifere. *Ch.* Ità demum tibi ignoscam, si hodie apud me cœnes. Eâ conditione purgatus mihi eris, si vesperi ad cœnam venias. *Au.* Haud iniquas pacis leges præscribis, Christiane; quare haud invitus faciam. Equidem faciam volens. Istud quidem fecero perlubenter.

Invitati ad
cœnam.

Libenter.

benter. Haud gravatè faciam. Hic sanè non me præbebo difficilem. Nihil hac re facero libentius. Animo faciam lubenti. *Ch.* Laudo tuam facilitatem & hac in re, & in cæteris omnibus. *Au.* Sic soleo amicis obsequi, præsertim non iniqua petentibus. Ridiculum! an tu me recusaturum putabas oblatum, quod ultro etiam erat rogandum?

NE FALLAS ME.

Formula.

Ch. Age, at cavene me deluseris. Cave fallas. Cave spem frustra foveam. Cave luseris expectantem. Cave mihi verba dederis. Vide nè me frustra habeas. Vide nè me vanà spe lates. *Au.* Nihil opus jurejurando. In cæteris, in aliis time perfidiam; hac in re non fallam. Sed heus tu, cave quicquam paraveris præter quotidiana: meâ causâ diem festum nolo. Scis me convivam minimè edacem, bibacem multò minus. Nosti enim me convivam non multi cibi, sed joci plurimi. *Ch.* Curabitur diligenter. Ego te (a) Pythagoricâ cœnâ excipiam, aut fortasse frugaliore. *Au.* Imò Diogenicâ, si me delectare voles. *Ch.* Certè (b) Platonica cœnâ te excipiam, in qua multum sit literatarum fabularum, cibi minimum, cujus voluptas duret etiam in posterum diem: alioqui qui prolixè fuerit acceptus, fortassis eo die suaviter afficitur, sed postridie dolet caput, crudus est stomachus. Apud Platonem qui cœnabat, unam voluptatem capiebat ex apparatu facili fabulisque Philosophicis; alteram postridie, quòd nec capitis gravedinem nec stomachi cruditatem sentiret. Ità prandebat etiam suaviter ex condimento cœnæ pridianæ. *Au.* Placet, fiat ut mones. *Ch.* Tu vide omnes curas tuas ac rugas etiam istas domi relinquis. Huc præter nugas & risum nihil adferas; & ut inquit Juvenalis,

Protinus ante meum quicquid dolet exue limen.

Au. Quid? literas mecum venire non vis? Musas meas mecum adducam, nisi quid aliter censes. *Ch.* Tetricas Musas unâ cum negotiis domi claudas. Blandas Camœnas, omnes deinde sales tuos, dicteria, scommata, facetias, lepores, ridicula omnia tecum adducito. *Au.* Ità fiet. Exporrigemus frontem. Bellos homunculos agemus. Ridebimus assatim. Curabimus cutem. Indulgebimus genio. Genialiter cœnabimur. Epicureos agemus. Bonum vultum faciemus, & erimus boni focii. Inelegantium elegantia sunt, qui suam habent linguam sibi peculiarem. *Ch.* Quòd nunc properas? *Au.* Adgenium meum. *Ch.* Quid illic? quid eò? quid illò? *Au.* Audio

a Quando Pythagorici cœnabatur, factum ut tenuem impendio cœnam Pythagoricam vocarem.
b Cœna Platonica qualis.

CONVIVIUM.

dio nescio quid turbæ inter eos natum: ut redigam eos in gratiam, ut reducam in concordiam, ut pacem inter eos componam. *Ch.* Benignè facis, quanquam nihil te opus esse arbitror: nam ipsi inter se melius hoc bellum composuerint. *Au.* Fortassis & induciæ jam indictæ sunt, noctu de pacis legibus agetur. Sed numquid me aliud vis? *Ch.* Vocabo te per puerum meum. *Au.* Ubi volest, domi ero. Bene vale. *Ch.* Bene sit tibi. Fac hic ad quintam horam adsis.

Heus Petre, accerse ad cœnam Augustinum, qui mihi hodie, ut scis, cœnam condixit. *Pe.* Eo! Salve, poeta. Cœna jamdudum parata est: te herus expectat domi; ubi volest, accedas. *Au.* Venio.

CONVIVIUM PROPHANUM.
ARGUMENTUM.

Totum hic convivii apparatus Erasmus noster elegantissime proponit; Hospitum & convivarum sermones, mores, &c. Guttum & patinam ante discumbendum; Stoicos, Epicureos; formam consecrandi mensam; Vinum bonum quod. 4. sensibus placet. Bacchus quare poetarum Deus, cur puer pingitur. Carnes ovilla maxime sultares. Homo quidem nec pane nec vino viciabit. Somnus saginat aliquos. Ferina caro cara. De cervis, de leporibus, de anseribus; illi Romanum olim Capitolium defenderunt. De gallis, capis & piscibus. Hic obiter de jejunio, delectu ciborum, superstitione quorundam hac in re; de crudelitate eorum qui hac exigunt ab his quibus noxii sunt, cum scis piscium nec necessarius est, nec à Christo imperatus. Medicis damatur piscium esus. Præcipuus luxus olim in piscibus. Perpetua vita sobrietas observanda. Convivarum numerus quis. Secunda mensa instructio. Gallorum magnificentia. Convivorum prisca lex. ἡ πρῶτη, ἡ ἀγία. Variantur phrasæ. Gratiarum actio post cibos.

AUGUSTINUS, CHRISTIANUS, PUER.

a Vide Prov.
Rore pascitur.
b Nepotum
omnium, ut
Plin. inquit,
altissimus
gurgis.
c De legibus
sumptuariis
lege Gel. l. 2.
c. 24.
Fest. Pomp.
in dictione
Centenaria
cane. Plin.
l. 10. c. 15.
Macrobius
l. 3. Sat. c. 17.

Au. **S**alve, mi Christiane. *Ch.* Bene factum quod venisti. Gaudeo te advenisse. Gratulor mihi quod venisti. Nondum quinta sonuit, credo. *Pu.* Imò jamdudum præterita est. Haud longe sexta abest. Instat hora sexta. Mox sextam audies. *Au.* Parvi refert an post quintam venerim necne, modò nè post cœnam. Nam post festum venire miserum est. At quorsum tantus apparatus? Quorsum tot epulæ? Num me lupum existimas? Num tibi lupus videor? Num me vulturem putas? *Ch.* Non vulturem, sed tamen nec cicadam, (a) ut rore vivas. Nihil est luxûs. Mundities mihi semper placuit, sordes detestor. Nec (b) Apitius mihi placet, nec Diogenes. Præstat aliquid superesse, quam deesse. Si præter cicer nihil apponetur & fuligo, fortè illapsa in ollam condiret legumen, quid tum ederetur? Nec omnia sapiunt omnibus. Itaque mihi placet moderata varietas. *Au.* Non tu metuis (c) leges sumptuarias?

Ch. Imò

Ch. Imò peccavi frequenter in diversum. Nihil nobis opus lege Fannia. Satis nos docet frugalitatem ipsa tenuitas. *Au.* Haud ità convenerat. Longè aliter pollicitus es. *Ch.* Age, inepte, nec ipse conventa servas. Convenerat enim, nè quid præter nugas inferres. Quin hæc missa faciamus. Lavemus, ac discumbamus. Heus tu, puer, cape guttur ac patinam, linteum ex humero suspende, ministra aquam: quid cessas? Lava, Augustine. *Au.* Lava tu prior. *Ch.* Bona verba. Hoc anno perpetuò illotus cœnare malletm. *Au.* Ridiculum! Non honoratori sed turpiori ante alios lavandum est; lava igitur ut immendior. *Ch.* Tu es urbanus plùs satis. Urbanior es quàm sat est, quàm par est. Quorsum attinet ista urbanitas? Hujusmodi ceremonias ineptas mulierculis relinquamus, quæ nunc & ab aulicis fastidiuntur; unde tamen olim profectæ sunt. Lavetis terni aut quaterni simul. Nè teramus tempus hujusmodi moris. Ego nulli designabo locum; sumat sibi quisque quem volet. Qui delectatur igni, hic commodius accumbet: qui offenditur luce, deligat hunc angulum: quem delectat prospectus, hic fideat. Agite, satis morarum. Accumbite. Ego domi sum; vel stans cœnabo, si lubeat, vel obambulans. Cessatis? At interim cœna corrumpitur. *Au.* Vivamus nunc, (a) curemusque cuticulam. Simus nunc Epicurei. Nihil nobis cum fronte Stoica. Valeant curæ. Absit omnis Tivor, exulet obtrectatio. Sit mens læta, frons hilaris, sermo lepidus. *Ch.* Quinam sunt isti Stoici atque Epicurei, Augustine? *Au.* Stoici Philosophorum quoddam genus est triste, severum, jejunum, qui hominis summum bonum *honesto*, nescio quo, metiuntur. Epicurei his longè diversi felicitatē hominis *voluptate* terminant. *Ch.* Tu igitur cujas es tandem? Stoicus an Epicureus? *Au.* Zenonem laudo, at Epicurum vivo. *Ch.* Quod tu jocod dicis, Augustine, id seriò factitant hodie non pauci, pallio tantum & barbâ Philosophi. *Au.* Imò isti vel (b) Afotos superant luxu. *Ch.* Heus, Dromo, ades huc. Tuo munere fungere: consecra cœnam. *Pu.* (c) "Quicquid appositum est, & quicquid apponetur, felix ac iacrum esse" jubeat qui suâ benignitate pascit universa. Amen. *Ch.* Appone epulas. Quid cunctamur hunc capum decerpere? quid trepidamus hunc gallum lacerare? *Au.* Ego Herculem præstabo, ac belluam hanc conficiam. Utrum mavis de ala, an de poplitibus? *Ch.* Utrum vis, nihil meâ refert. *Au.* In hoc genere aliis primæ partes tribuuntur, in cæteris poplites

a Proverb.
Cuticulam curare; Bacchanalia vivere, indulgere genio.

b Afoti populus luxu perditus ex re nomen habens, Græcis enim Afotus dicitur intemperans, parumque sobrius.
c Precatio ante cibum.

lautiores putat vulgus. *Ch.* Tu multum laboris meâ causâ capis. Tu permultum laborem meâ causâ fumis. Tu omnibus ministras, ipse nihil edis. Ego tibi hanc alam ministrabo: at eâ lege, ut dimidium mihi restituas. *Au.* Itâne agitur? At istud est tibi ministrare, non mihi. Tibi serva, ego enim sum impudentior quàm cui ministrari quicquam debeat. *Ch.* Probè facis. *Au.* Eho, tu * lupo cibum ministras? Vulturem invitas? *Ch.* At jejunas, non cœnas. *Au.* Imò me uno nihil edacius. *Ch.* Imò mendacius nihil. Proinde agito ac si domi sis tuæ. *Au.* Istud jam planè mihi persuasi. Istud jam in animum induxi. Sic stat sententia. Consilium est istud facere. *Ch.* Quid tibi hoc vinum placet. Quid hoc villi delectat? *Au.* Mihi quidem perplacet. Me certè vehementer juvat. Me satis delectat. Me non mediocriter juvat. *Ch.* Utrum mavis? rubrum, an candidum?

* Id est, voraci; appellativum loco appellativi.

Non refert quo sit colore.

a Juxtà, adverb. sonat ac. ue.

Au. Equidem (a) utroque juxtà delector. Nihil refert quò sit colore, modò sapor placeat. Non laboro quantum oculis placeat vinum, modò palatum juvet. Nihil me movet aspectus, si sapor placeat. Parvi refert quò sit colore, quem habeat colorem, si sapiat bene. Non cupio oculos pascere, si palatò satisfacere queat; modò palatum juvare possit. Nihil moror colorem, modò gratus sit sapor.

b Catiùs inducitur apud Hor. Cœnaticæ Philosophiæ ad unguem doctus. c Vinum quatuor sensibus placere debet. d Vulgo Bearnum vocant.

Ch. Credo. Atqui sunt (b) Cœnaticæ Philosophiæ cum primis periti, qui negant vinum esse probandum nisi quod placeat (c) quatuor sensibus: oculis, colore; narribus, odore; palato, sapore; auribus, famâ & nomine. *Au.* Ridiculum! quid fama conducit ad potum? *Ch.* Tantum, ut multi non stupidi palati vehementer probarent villum Lovanio vernaculum, cum crederint esse (d) Belnense. *Au.* Fortasse jam largâ potatione palatum obsurduerant. *Ch.* Imò nondum attigerant poculum. Tamen judicium tuum audire cupio, hominis his in rebus peritissimi. *Au.* Album nostrates rubro præferunt, quòd rubrum sit paulò acerbius, & alterum exilius quidem, sed illud mitius, & ut arbitror, salubrius. *Ch.* Habemus & subrubrum, & flavum, & purpureum. Hoc mustum est (e) hornum. Hoc bimum est, si quem capit vetustas. Habemus & quadrimum. sed jam vappescit ac desipiscit senio. Ætate vigor evanuit. *Au.* (f) Luculli divitias audio. *Ch.* Heus puer, ubi cessas? nos hîc planè negligis: non vides quanta sit hîc siccitas? Quid si

e Hujus anni. f Trium Romanorum divitiarum nobilitatæ sunt, Luculli, Crassi & Varronis.

si hoc rerum statu incendium contingeret? quo testingue-
remus? Dato singulis plenos cyathos. Augustine, quid
habes quod parum es hilaris? Quid accidit tibi, quod
sedes tristior? Quid est tibi, quod minimè gaudes? Aut
doles, aut carmina condis. Tu nunc * Chrysippum agis; * Simile oc-
Melissa tibi opus est. *Au.* Quam hic mihi fabulam narrat? cultum, vel
Ch. Chrysippus adeò fertur intentus fuisse suis argutiis Lo- etiam
gicis, ut ad mensam etiam fame periturus fuerat nisi ancilla *αὐτοποματι-
κῶς*
Melissa cibum in os ingessisset. *Au.* Ille verò indignus erat proprium
qui servaretur. Sed si te offendit taciturnitas, placetque pro appella-
convivium vocalius, est quo id efficias. *Ch.* Memini. Rectè tivo.
admones, liberalius bibendum: largius, meracius oportet
bibere.

Rem attigisti.

Au. Rem acu tetigisti. Rectè judicas. Scopum attigisti.
Nam,

† *Facundi calices quem non fecere disertum?*

† *Comproba-
tio à testi-
monio.*

Ch. Perdoctè tu quidem, Augustine, ut omnia: sed quo-
niam in sermonem vinarium, quando in mentionem incidi-
mus vinorum, libet interrogare, quonam concilio veteres illi
Bacchum quem vini authorem videri volebant, * poëtarum
Deum dixerint. Quid enim illi tumulento Deo cum Poëtis,
Musarum Virginum cultoribus? *Au.* Quæstio ità me Bac-
chus amet, poculis digna! Verùm, quorsum tuæ quæstiones
spectent satis intelligo. *Ch.* Quorsum amabò. *Au.* Astutè
de vino disputationem injicis Gallicà technà, quam didi-
cisse Parisiis te suspicor, nimirum quò minus interim absum-
atur vini. Abi, virum te judico; non frustrà in tanta scho-
la versatus es. *Ch.* Accipio tua dicta; referam paria scom-
mata ubi erit commodum. Sed ad rem. *Au.* Dissolvam * ubi
bibero. Siquidem absurdum fuerit sicco palato de quæstio-
ne vinosa disputare. Præbibo tibi, Christiane. Propino tibi
hunc scyphum dimidiatum. *Ch.* Accipio abs te libenter.
Sit saluti. Prosit. *Au.* Jam accingo, ut me missum facias.
Ego meo more præposterè faciam. Quò * Baccho pue-
ritiæ effigiem tribuerint, id habet mysterii, quòd vinum
potum curas & sollicitudines animis nostris eximit, hilari-
tatemque quandam inducit. Quare senibus quoque ipsis ju-
ventam quandam reddere videtur, dum & hilariores facit
& formosiores. Id quòd Horatius cum multis in locis, tum
præcipuè his versibus, apertè testatur:

* Bacchus
cur poëtarum
Deus.

* Vinum acu-
it ingenium,
& facundiam
ministrat.

* Bacchus
quare pueri
effigie pinga-
tur.

CONVIVIUM

*Ad mare cum veni, generosum & lene requiro,
Quod curas abigat, quod cum spe diuitemanet
In venas animumque meum, quod verba ministret,
Quod me Lucana iuvenem commendet amica.*

a Appellati-
vum loco
proprii, ab
effectis vini.
b Hoc est
dilutus.

ε' Ελληνισ,
Id est, poculo
gemmao :
συνηδοκιμας
sumpta parte
præstantiore
pro toto poculo
gemmao
ornato.

Nam quod huic poëtas dicarunt (*a*) Deo, id significatum voluisse suspicor, quod vinum & ingenium excitet & facundiam ministret : quæ duo poëtae sunt aptissima. Unde frigent carmina quæ scribuntur aquæ potioribus. Est quidem igneus suapte naturâ Bacchus ; sed (*b*) adhibitis symphysis redditur temperator. Habes quod quærebas ? *Ch.* Nihil unquam audiui verisimilius dici ab homine poëta : dignus es qui bibas (*c*) gemmâ. Heus, puer, tolle hanc patinam, atque appone cætera. *Au.* Puerum habes admodum inurbanum. *Ch.* Est veterator nequissimus. *Au.* Cur non instituis alio pacto ? *Ch.* Difficile est canem vetulum loris assuescere. Difficillimum est veteratoris mutare mores. Vetulus canis non facîle assuecit loro. Me quidem dignus est. Dignum patellâ operculum.

*Si cognoscerem quid te oblectet, tibi
ministrarem ; Formula.*

Au. Decerperem tibi quippiam, si palatum tuum tenerem. Ministrarem tibi, si gula tua mihi satis cognita esset. Apponerem tibi, si quid potissimum iuvarer scirem. Si nôsem ingenium palati tui, essem tibi structor. Equidem tantundem palato quantum animo sapio. *Ch.* Palatum habes eruditissimum. Nihil tuo palato doctius. Nec eo te puto inferiorem de cuius singulari peritia testatur Satyricus,

*Ostrea callebat primo deprendere morsu,
Et semel aspecti dicebat littus echini.*

e Catius Epicureus fuit & cœnarum author : ab Horat. lib. 2. Serm. inducitur, cœnaticæ philosophiæ ad unguem doctus.

Au. Et tu mihi, Christiane, ut par pari referam, ipsum audivisse Epicurum, aut in schola (*d*) Catiana institutus videris. Quid enim tuâ gulâ, sapientius, aut fastidiosius ? *Ch.* Si oratoriam æquè artem ut culinariam callerem, nec Cicero ipse me vinceret. *Au.* Equidem si alterutrâ carendum esset, culinariam quàm rhetoricam malle. *Ch.* Subscribo tuo iudicio ; graviter, acutè, verèque iudicas. Quid enim oratorum confert loquacitas, nisi quod aures otiosas inani voluptate demulcet ? Culinaria tum palatum tum ventrem, tum totum hominem, quantus est, pascit, ac reficit. *Concedat laurea linguæ,* inquit Cicero : at utraque concedat Culinae. Nunquam mihi Stoici illi magnopere placuerunt, qui omnia ad suum (nescio quod) *honestum* referentes, cutis ac palati

palati nullam rationem habendam putant. Dicit non potest, quanto Diogene sapientior Aristippus mihi fuisse videtur. *Au.* Ego Stoicos cum suis jejuniis contemno. Epicurum magis laudo ac probo quam Diogenem illum Cynicum, qui crudis oleribus ac simplici aquâ victitabat. Quare nihil miror, si Alexander Rex fortunatissimus se Alexandrum quam Diogenem esse maluit. *Ch.* Nec ego sane, quamlibet vilis homuncio, cum Diogene meam Philosophiam commutarem; fortassis & Catius tuus facere recusaret. Melius nostri temporis Philosophi sentiunt, qui contenti Stoicorum more disputare, vivendo ipsum etiam Epicurum vincunt. At ego quidem rem in primis precaram Philosophiam puto, si parca adhibeatur. Nimum philosophari non laudo. Est enim res perquam jejuna, sterilis atque tristis. Ubi in calamitatem aut ægritudinem incidi, tum demum ad philosophiam tanquam ad medicum confugio. Ubi convalui, rursus illi Vale renuncio. *Au.* Team rationem probo. Bellè philosopharis. Salve igitur, Philosophe, non è (a) Stoa, sed è Culina. *Ch.* Quid tandem habes, Erasmi, quod parum sis hilaris? Quid sibi vult corrugata frons? Quid silentium? An mihi succenses quod te frugaliore cœna acceperim? *Er.* Imò tibi sum iratus, quod tantum impendii meâ causâ sit factum. Interminatus erat Augustinus, nè suâ causâ diem festum faceres: vis nos posthac redire nunquam? Nam talem cœnam dare solent ii qui unam duntaxat dare constituissent. Quos tandem convivas videris accepisse? Non amiculis, sed satrapis cœnam parâsse videris. An nos helluones esse credis? Hoc non est dare cœnam, sed triduanam saturitatem. *Ch.* Etiam tu pergis esse Demæa? Cras ut lubet disputa; hodie Mitionem te præbeas, oro. De impendio cras sobrii disputabimus, nunc nil nisi meras nugas audire libet. *Au.* Christiane, utrùm de bubulis, an de ovillis carnibus mavis? *Ch.* Bubulis quidem magis delector, at ovillas magis salutares arbitror. Ità ingenium est hominum, ut perniciosissima quæque appetant vehementissimè. *Au.* Galli suillas carnes mirum in modum amant. *Ch.* Galli amant quæ parvo constant. *Au.* Hac una in re Judæus sum; nam nihil æquè odi atque carnes suillas. *Ch.* Nec injuriâ; quid enim insalubrius? ego in hoc non cum Gallis, sed cum Judæis sentio. *Er.* At ego ovillas pariter amo & suillas, sed diversâ ratione. Nam ovillis quod amem, libenter vescor: suillas præ amore non attingo, nè quid offendam. *Ch.* Bellus homo es, Erasmi,

a Porticus
Athenis, unde dict. Stoici.

ac festivus. Equidem mirari mecum soleo, unde tanta in palatis humanis diversitas. Nam, ut Horatiano carmine utar,

*Tres mihi convivia propè dissentire videntur,
Poscentes vario multum diversis palato.*

Er. Quamquam, ut ait Comicus, *Quot homines, tot sententia,* & suus cuique mos; tamen nemo me adduxerit, ut credam plus ingeniis inesse varietatis quam palatis. Ità vix duos reperiās quos eadem juvent. Per multos vidi qui butyri ac casei nè olfactum quidem ferrent. Sunt quibus carnes nauseas sint: alius elixis, alius assis abstinet. Multi aquam vino præferunt. Et, quod incredibile est, vidi hominem qui nec pane, nec vino uteretur. *Ch.* Quibus tandem miser ille victitabat? Quibus vesebatur? *Er.* Caterorum mihi fastidiebat, non carnes, non pisces, non olera, non poma. *Ch.* Vis ut istud tibi credam? *Er.* Si lubet. *Ch.* Credo, at eà lege ut vicissim mihi mentienti fidem sis habiturus. *Er.* Age, faciam, modò verecundè mentiaris. *Ch.* Quasi verò sit quicquam tuo commento impudentius. *Er.* Quid dicet frons tua, si hominem tibi commonstrem? *Ch.* Macilentum quempiam ac (a) monogrammum esse oportet. *Er.* Imò dicerēs athletam. *Ch.* Polyphemum potius. *Er.* Hoc tibi mirum videri demiror, cum multi sint quibus pisces vento durati sint panis loco; nonnullis hoc præstent herbarum radices, quod nobis panis. *Ch.* Credo, sed perge mentiri. *Er.* Quendam in Italia, cum illic agerem, vidisse memini, qui nullo neque cibo neque potu adjutus somno saginabatur. *Ch.* Ut nihil pudes! Non possum illud Satyricum non dicere, *Tunc immensa carvi spirant mendacia folles.* Tu poetaris. Tu nunc poetam agis. Nam mentiris dicere mihi religio est. *Er.* Mentiar si non (b) Plinius author certissimus scripsit, ursum quatuordecim dies solo somno mirum in modum saginari: Quo tamen ità altè præmitur, ut nè vulneribus quidem queat excitari. Imò quò magis mireris, addam quod Theophrastus scribit, per id tempus urforum carnes, coctas quoque, si asserventur, reviviscere. *Ch.* Vereor nè Parmeno ille Terentianus ista non contineat. Mihi facile fidem facis. Ministrarem tibi de cervinis carnibus, si satis essem urbanus. *Er.* Unde tibi nunc venatio? Unde ferina? *Ch.* Midas homo hominum qui vivunt liberalissimus, nostrique amantissimus, mihi misit dono: dono quidem, sed sic, ut ego minoris emam sapenumero. *Er.* Quis sic? *Ch.* Quia famulis plus dandum quam daretur in macello vendenti. *Er.* Quæ res cogit hoc facere? *Ch.*

Tyrannus

a Monogrammi dicuntur homines præteritus ac pusilli, à picturis in quibus unica lineâ notantur hominuli, velut procul apparentes.
(b) Plinius l. 8. cap. 36.

Tyrannus omnium violentissimus. *Er.* Quis est? *Ch.* Mos. *Er.* Profectò tyrannus iste frequenter iniquissimas leges obtrudit mortalibus. *Ch.* Idem suo more nudinstertius hunc cervum venatus est. Quid tu, qui soleas istius studii esse amantissimus? *Au.* Equidem hoc studio planè relicto jam præter literas nihil venor. *Ch.* At mihi videntur literæ, quovis cervo fugaciores. *Au.* Duobus tamen potissimum canibus assequimur, admiratione scilicet, atque improbitate laboris. Nam & admirari plurimum discendi ardorem ministrat; &, ut facundissimus poëta scripsit.

— Labor omnia vincit Improbus. —

Ch. Amanter admones, Augustine, ut soles: propterea non desistam, non conquiescam, non defatigabor, donec conquar. *Au.* Carnes cervinæ sunt nunc admodum tempestivæ. (a) Meminit Plinius de hoc animante quiddam admirabile. *Ch.* Quidnam? obsecro. *Au.* Quoties arrexere aures, acerrimi esse audirüs; at contrà, cum remisere, furdos. *Ch.* Istud ipsum mihi sæpenumero evenit. Nam si quando fiat sermo de recipiendis aureis, nihil tam auritum; hinc enim cum Pamphilo illo Terentiano aures arrigo: ubi de numerando verba fiunt, illico demitto. *Au.* Laudo te, facis ut te decet. *Ch.* Vis de his leporinis clunibus? *Au.* Tibi sumito. *Ch.* An de tergo mavis? *Au.* Hoc animal præter ilia & clunes nihil habet appetendum. *Ch.* Vidistine unquam leporem candidum? *Au.* Sæpenumero, Plinius in (b) Alpibus candidos reperiri scribit, quibus hybernis mensibus nivem probatū esse sit creditum. An verum sit, Plinius ipse viderit. Quòd si leporis cutem candidam reddit nix, stomachum habeat candidum necesse est. *Ch.* Mihi verisimile non sit. *Au.* Accipe magis admirandum, at fortasse tibi non inauditum. Idem utramque vim singulis inesse testatur, maris & foeminae, ac foemellas sine mare æquè gignere. Istud ipsum multi asseverant, præsertim venandi studiosi. *Ch.* Est irà ut dicis. Sed hos cuniculos, si placet tentemus, quia pinguisculi sunt ac tenelli. Ministrarem illi Nymphæ, si propius assiderem. Augustine, istius tibi vicinæ curam age, si libet: calles enim quo gestu sit ministrandum istis Veneribus. *Au.* Teneo quid dicas, nasute. *Ch.* Quid te anserinæ carnes delectant? *Au.* Me quidem non mediocriter juvant, ut sum minimè fastidiosus. At hic anser, nescio quo pacto nihil me juvat: nihil enim in vita vidi ficius: ficius est pumice, aut etiam novercâ Furii illius in quem (c) Catullus multum jocatur. Ligneus mihi videtur. Et, mehercule, quan-

a Lib. 8. c. 32.

b Lib. eodem cap. 55.

ch. Epigra. n. mate ejus initium, Furi cui neque feruus, &c.

tum suspicor, veteranus miles immodicis excubiis sese maceravit. Aiunt enim anserem inter omnia animalia longè esse vigilantissimum. Et profectò, nisi conjecturâ fallor, hic anser ex eorum numero est qui, canibus unâ cum excubitoribus somno sopitis, Romanum olim Capitolium defenderunt. *Ch.* Verisimile (itâ me Deus amet) dicis, nam ex eo seculo relictum arbitror. *Au.* Hæc quoque gallina aut parcum saginatore habuit, aut amavit, aut certè Zelotypa vixit: quo quidem morbo hoc animantis genus maxime laborat. Hic capus longè meliùs pinguet. Vide curæ quid faciant. Quodd si ex Theodórico nostro Gallo faceremus capum, multò citiùs pinguesceret. *Tb.* Non sum gallus. *Au.* Fateor, non es Gallus Cybeles, neque gallus gallinaceus, at fortè Gallus gallaceus. *Ch.* Quid hoc verbi est? *Au.* Hoc ænigma tibi conjectandum relinquo: ego Sphingem præstiti, tu Oedipus esto. *Ch.* Dic mihi bonâ fide, Augustine, nulla tibi cum Gallis unquam fuit necessitudo? Nihilne affinitatis tibi cum Gallis contraxisti? Nullum fuit commercium? *Au.* Nihil sane. *Ch.* Tantò es nequior. *Au.* Sed cum Gallabus nonnihil. *Ch.* Libétne de (a) jecore anserino, quod apud veteres in deliciis cumprimis habebatur? *Au.* Non sum rejecturus quod à tuâ manu venerit. *Ch.* Non est quodd exspectes Romanas delicias. *Au.* Quas? *Ch.* Carduos, cochleas, testudines, colubros, fungos, boletos, tubera. *Au.* Istis omnibus ego vel rapam præferam. Liberalis es, benignus es, Christiane. *Ch.* Has perdices nemo attingit, nè columbos quidem. Cras est dies jejunii ab Ecclesia indicti; adversus hanc esuriem munite vos. Onerate saburrâ navim adversus imminentem tempestatem. Bellum instat; instruite ventrem commeatu. *Au.* Utinam isthuc verbi tacuisses, hilariores surrexissemus à cœna. Miseros nos reddis ante tempus. *Ch.* Quid itâ? *Au.* Quia minùs anguem odi quàm pisces. *Ch.* At non tu solus. *Au.* Quis hoc rædii nobis invenit? *Ch.* Quis commonstravit (b) aloen, absynthium & scammonium dare in remediis? *Au.* Sed ista dantur ægrotis. *Ch.* Sic hæc dantur nimium rectè valentibus. Aliquando præstat ægrotare, quàm plus satùs valere. *Au.* At mihi videtur minùs oneris olim impositum Judæis. Equidem ab anguillis & porcis facilè temperarem, modò liceat capis & perdicibus expleri. *Ch.* In plerisque non res, sed animus nos discernit à Judæis. Illi manum abstinebant à certis cibis, vel ab immundis & animum inquinaturis: nos cum intelligamus omnia munda esse mundis, tamen carni lascivi-

a Vide Plin.
lib. 10. c. 22.

Herbæ &
Pharmaca æ-
neritudinis
ceter.

enti,

enti, velut equo ferocienti, pabulum subducimus; quò magis dicto sit audiens spiritus. Nonnunquam immoderatum suaviorem rerum usum abstinentiæ molestiâ castigamus. *Au.* Audio; sed eadem operâ defendi posset circumcisio præputii. Moderatur & illa coitus pruritus, & cruciatum adfero. Si omnes itidem abhorrent à piscibus atque ego, vix à parricida tam atrox supplicium exigere. *Ch.* Quorundam palato gravior est (a) piscium quam carniū esus. *Au.* Congruunt igitur his qui gulæ serviunt, non valetudini. *Ch.* Equidem audiui quondam apud (b) *Ætopos* & *Apitios* præcipuum luxum in piscibus fuisse. *Au.* Quì conveniunt igitur deliciæ cum supplicio? *Ch.* Non omnibus sunt (c) *murenæ*, aut *scari*, aut *acipenser*es. *Au.* Ergò tenues soli discruciantur, quibus satis malè est etiam cùm vesci licet carnis. Fit enim non rarò, ut cùm licet vesci per Ecclesiā, non liceat per crumenam. *Ch.* Durum mercede interdictum! *Au.* Quòd si interdictus carniū esus divitibus vertitur in deliciās, & si pauperibus sæpe non licebit vesci carnis etiam cùm licet, ac nè piscibus quidem, qui ferè carius emuntur, cui igitur bono erit interdictum? *Ch.* Omnibus: nam tenuibus cochleis aut ranis licebit vesci, aut cepe porrūve arrodere. Mediocres detrahent nonnihil quotidianis obsoniis. Quòd si quid divites deliciabuntur hac occasione, suæ gulæ imputent, non incusent Ecclesiæ constitutionem. *Au.* Puichre dixti. Sed interim à tenuibus, qui summis sudoribus alunt familiam, & procul absunt ab omnibus ac lacubus, exigere carniū abstinentiam, est indicere famem, aut (d) *βελιμίαν* magis. Atqui, si quid Homero credimus, longè (e) *miserrimum mortis genus est, perire fame*. *Ch.* Sic visum est Homero cœco: at apud Christianos, miser non est qui bene moritur. *Au.* Esto sanè; sed tamen durum est à quoquam exigere ut moriatur. *Ch.* Nec hoc animo Pontifices interdiciunt esum carniū, ut intereant homines; sed ut vel affligantur moderatè si deliquerunt, vel subducto lætiore pabulo, corpora minùs ferociant adversus spiritum. *Au.* Isthuc ipsum efficiet moderatus carniū esus. *Ch.* Sed in tanta corporum varietate certus carniū modus præscribi non potest, cibi genus potest. *Au.* Sunt & pisces qui multum addantimenti, sunt carnes quæ minimum. *Ch.* Sed in genere plùs alunt carnes. *Au.* Age, dic mihi, si quò tibi foret iter utrū malles equum alacriorem ac sublacivum, an morbidum, qui subindè collabens sessorem dejiciat in terram? *Ch.* Quorū

a Pisces quibus utiles.
b *Ætopi* & *Apitii* luxus multorum literis nobilitatus est: festiviter autem mutato numero luxuriosus vocat *Ætopos* & *Apitios*, quemadmodum effeminatos dicimus *Sardana-palos*.
c *Murena*, *Scarus*, *Acipenser*, Pisces sunt olim carissimi, & in deliciis divitum habiti.
d *βελιμία* est ingens fames; *miserrimum* enim fames & *βελιμία* syllaba auget, quasi totos boves esuriant aliquis.
e Hom. *ὁδὸς μὲν ἰουνίου* finis.

**Pisces mor-
bos pariunt.**

**e Noxii & a-
nimabus &
corporibus.**

**b Id est, legis
authoris,**

**c Id est, qui
vescitur pi-
scibus. Est**

**populus inde
nomen ha-
bens.**

**d Epialus fe-
bris genus ve-**

**hemens, omni-
nis causa sic**

**dicta. Epia-
lus, quasi pla-**

cide afficiens,

**quemadmo-
dum Furæ**

**dicuntur Eu-
menides, cum**

**nulli bene ve-
lint.**

**e Vitæ sobri-
etas.**

sum istud? *Au.* Quia * piscium esus corruptis humoribus corpora nostra reddit magnis morbis obnoxia, ut jam spiri-
tui non possint subservire. *Ch.* Quibus morbis? *Au.* Poda-
græ, febri, lepræ, morbo regio. *Ch.* Qui scis? *Au.* Credo me-
dicis: id malum quam experiri. *Ch.* Id fortassis in Paucis acci-
dit. *Au.* Equidem arbitror in pluribus. *Perrò,* quoniam ani-
mus agit per organa materialia corporis, quæ malis aut bo-
nis humoribus afficiuntur, vitiatis instrumentis, non potest,
ut vult; exerere vim suam. *Ch.* Scio medicis magnopere
damnatum esse piscium esum; sed secus visum est majoribus
nostris, quibus obtemperare religiosum est. *Au.* Religiosum
erat & olim non violare sabbatum: sed prius erat, servare
hominem sabbato. *Ch.* Sux quisque saluti consulat. *Au.* Imò
si Paulo volumus auscultare, *Nemo qua sua sunt quarat, sed
quisque qua alterius.* *Ch.* Sed unde hic novus Theologus in
convivio? Unde novus hic ac subitus Magister noster? *Au.*
Quia mihi malè convenit cum piscibus. *Ch.* Quid igitur?
Annon abstines à carnibus? *Au.* Abstineo, sed obmurmurans,
nec sine meo magno malo. *Ch.* *Charitas omnia suffert.*
Au. Verum: sed eadem quam minimum exigit. Si suffert
omnia, cur non ferunt nos his vesci cibis quos indulsit liber-
tas Evangelica? Cur hi à quibus Christus toties amorem sui
stipulatus est, patiuntur tot hominum & (a) corpora periculi-
tari morbis capitalibus, & animas æternæ damnationis
periculo, ob rem nec interdictam à Christo, nec per se ne-
cessariam? *Ch.* Ubi aliud suadet necessitas, cessat humanæ
constitutionis vigor, cessat & voluntas (b) nomothetæ. *Au.*
At non cessat offendiculum infirmorum. Non cessat scrupulus
meticulosæ conscientiae. Postremò, non satis constat
quibus limitibus finiatur ista necessitas. An cum cœperit
(c) ichthyophagus agere animam? Serò morienti porrigun-
tur carnes. An cum totum corpus habet (d) epialus? Non
tanti erat ciborum delectus. *Ch.* Quid igitur tu velles præ-
scribi? *Au.* Scio, si quis mihi credat Ecclesiasticæ rei dicta-
turam. *Ch.* Quid isthuc verbi est? *Au.* Si summus essem
Pontifex, hortarer omnes ad perpetuam (e) vitæ sobrietatem,
sed præcipuè sub diem festum. Cæterum jus facerem cuique
vescendi quibus vellet pro corporis salubritate, dum mode-
ratè, & cum gratiarum actione: daremque operam ut hoc
quod detraheretur observationibus hujusmodi carnalibus, ac-
cresceret ad studium veræ pietatis. *Ch.* Nimirum istud
meâ quidem sententiâ tanti est, ut te faciamus Potificem.
Au. Rides; sed tamen cervix hæc sufficeret vel triplici.

(a) coronæ

(a) coronæ sustinendæ. *Ch.* At interim vide nè ista scriban-
tur inter articulos Parisiensium. *Au.* Imò quicquid dictum
est, *scribetur in vino*, sicuti par est dicta inter procula. Sed
fatis est jam Theologiæ in convivio. In cœna sumus, non
in (b) Sorbona. *Ch.* Quid verat dici Sorbonam; ubi bene
sorbetur? *Au.* Sorbeamus igitur, non disputemus, nè nobis
à (c) Sorbis dicatur Sorbona, non à sorbendo.

a Pontificis
diadema tri-
plici coronâ
insignitum.
b Gymnasi-
um Parisien-
se.
c Pomi genus
acerbitate
constringens
fauces, ut
quædam oc-
cidant eti-
am.

CHRISTIANUS, CONVIVÆ, MIDA,
ERASMUS, PUER, AUGUSTINUS.

Ch. Agite, hospites humanissimi, quæso ut cœnulam no-
stram, licet tenuem, æqui bonique consulatis. Præbete vos
hilares ac lubentes, quamvis convivium tenue sit & frugale.
Ego vestrâ facilitate frerus familiariter vos vocare sum ausus.
Et est sanè vester mihi adventus conspectûsque non modò
gratissimus, verùm etiam jucundissimus. *Co.* Cœna tua,
Christiane optime, multis modis elegans lautâque nobis vi-
detur. Quoddexcusas, id unum habet accusandum. Nam
magnificentior fuit quàm sat est. Si quidem hoc convivium
opiparum imprimis ac lautum judicârim. quod primùm
simplicibus epulis, deinde hilaritate, risu, jocis, salibus sit
conditum; quæ omnia nostro convivio non defuerunt. Ve-
rùm * de convivarum numero hîc mihi quiddam in mentem
venit, *quos neque pauciores tribus, neque plures novem esse*
opportere scripsit Varro. Tres enim sunt (d) Charites, id est,
Gratiæ, humanitatis ac benevolentiae præsidēs; & novem
sunt Musæ honestiorum studiorum duces. At hîc decem
convivas esse video, virginibus exceptis. *Au.* Nihil con-
venientius accidere potuit. Nos sumus Varrone ipso paulò
sapientiores. Nam tres puellas lepidissimas, tanquam tres
Charites, adhibuimus. Deinde, quia à novem Musarum
choro Apollo abesse nunquam credendus est, jure decimum
adjecimus convivam. *Ch.* Poëtice dixisti. Si mihi laurus
adesset laureâ coronâ caput tuum cingerem, fierésque Poe-
ta laureatus. *Au.* Si malvâ coronatus essem, malvatus.
Tantum honoris mihi non arrogo. Honor hîc major est
quàm ut mihi conveniat,

* Numerus
convivarum
quis olim.
(d) Vide Gell.
lib. 13. c. 18.

Haud equidem tali me dignor honore.

Ch. Vultisne singuli tantundem meâ causâ facere quantum
vestrâ sum facturus. *Con.* Volumus ac lubentes quidem. *Ch.*
Ebibetis igitur ordine suum quisque calicem: à me exem-
plum capietis. Tibi hoc primum propino, Mida. *Mi.* Ac-
cipio abs te libenter. " Pro quo vulgus *præstolor* dicit. Equi-
dem

a Inde prov.
omnis servus
heri mansu-
latus.

b Bellaria.

c A Damasco
monte, non
ab oppido,
Græcis Βα-
βυλῶν etiam
dicuntur.
d Gallorum
magnificen-
tia in convi-
viis.

e Id est, aut
hic, aut ali.

dem non recuso. Nihil tuâ causâ recusabo. *Ch.* Tu deinde cæteris propina. *M.* Erasmi, præbibo tibi dimidiatam pateram. *Er.* Precor ut sit tibi bono. Sit tibi bonum atque commodum. Prosit tibi. "*Proficiat*, durius dicitur. *Ch.* Sed cur cessat patera? Cur non obambulat? Deficit nos vinum? Ubi sunt oculi tui, *(a)* furcifer? Vola, adfere ejusdem generis sextarios duos. *Pu.* Erasmi, salve, quidam pro foribus te conventum expetit. *Er.* Quisnam est? *Pu.* Mori famulum se dicit, herum ejus ex Britannia advenisse, cupere ut se visas, quandoquidem primâ luce parat iter in Germaniam. *Er.* Christiane, subducatur ratio, nam mihi quidem abundum. *Ch.* Rationem, Erasmi doctissime, hujus coenæ ego confecero. Non est quoddam calculum frustra teras. Gratiam habeo, qui dignatus sis nostro adesse convivio! Sed avocari te molestum est, nondum peractâ fabulâ. *Er.* Quid superest nisi ut dicam, Valete & plaudite? *Ch.* Age, boni consulemus, quando tu non ab equo ad asinos, sed ab amicis ad amicissimos properas. *Er.* Ego pariter tibi gratias ago, quod pro tua humanitate ad hoc convivium longè suavissimum me vocâris. Valete, sodales optimi. Bibite non segniter, & vivite suaviter. *Ch.* Heus, Dromo. Sedetis jamdudum otiosi omnes: Libetne cuiquam quicquam amplius? *Con.* Nihil omnino. Strenuè munus nostrum administravimus. *Ch.* Tolle igitur hæc, ac *(b)* bellaria appone. Muta quadrulas atque orbes. Tolle cultrum meum, qui humi decidit. Pyra vino perfunde. Adfunt mora præcoqua, etiam demi nostræ nata. *Con.* Tantò erunt suaviora, quod vernacula. *Ch.* En pruna cerea, en, *(c)* Damascena, rarum apud nos spectaculum. En mitia mala. En mali novum genus, cujus matrem ego hisce manibus consevi. Nuces castaneæ omne deliciarum, quas horti nostri benignè effundunt, genus. *Au.* Sed flosculi desunt. *Ch.* Isti *(d)* Gallici sunt apparatus, qui magnificentiam eam potissimum amant quæ minimo constat. Nobis non est ea mens, aut ingenium. *Au.* Non apud Gallos tantum reperies quibus ea placent quæ minimo constant. *Ch.* Sed heus tu, Augustine, num tu credis te hîc immunem bibisse? Egone te meis immunem tinxero poculis? At interim propinatori tuo dimidium scyphi debes. *Au.* Is jamdudum me missum fecit. Is mihi hujus debiti gratiam fecit. *Ch.* Unde ille sibi vendicat tantum autoritatis? Vix Romanus Pontifex hoc vinculi relaxet. Nôsti priscam conviviorum legem, *(e)* ἡ μὲν δὲ, ἡ δὲ μὲν. *Au.* Remittendi jurisjurandi jus habet cui factum est, & cujus intererat fervari. *Ch.* Sed omnium conviviarum interest.

interest, servare leges inviolabiles. *Au.* Age, quando hæc est Germanorum * religio, exsorbebo quod reliquum est. Sed quid tibi rei mecum est? *Ch.* Impendium reddas oportet unus nomine omnium. Quid expalvisti? Nè verere, perfacile poteris. Fac quod iape fecisti, ut aliquà elegantia doctiores à cœna surgamus. Neque enim clàm te est, veteres illos in secundis mentis hilariora quædam disputare solitos. Age igitur, quibus & quot modis hæc oratio potest enunciari, *Indignum auditu?*

*Mos religio-
se observa-
tus.

INDIGNUM AUDITU,

Formula.

Au. Dixi pulchre per posterius supinum, auditu minime est dignum. Indignum est audiri. Haud dignum est quod audiatur. Est ut audiatur indignum. Levius est quàm quod audiri debeat. Vix operæ pretium est referre. Non tantum est ut audiatur. Ineptius est quàm quod audiatur. Non est operæ pretium narrare. *Ch.* Quot modis hæc sententia verti potest, *Magno mihi constat?*

VARIANDI RATIO HANG
ORATIONE M.

Magno mihi constat.

Au. His verbis, *impendo, insumo, impertio, constat.* Ut, multum in te docendo insumpsi laboris. Plurimum ea in re operæ insumpsi. Non minus, pecuniæ quàm curæ in eam rem impendi. Non parum insumpsi pecuniæ, temporis permultum, laboris plurimum, ingenii nonnihil. Multum lucubrationis impendi. Multis vigiliis hæc res mihi constat, multo sudore, multà operâ, plurimo labore, sumptu ingenti, pecuniâ magnâ. Pluris mihi constat quàm credas. Minoris mihi constat uxor quàm equus meus. *Ch.* At quid tibi vult. Augustinus, quod verbo isti, *constat*, modò ablativum, modò genitivum casum apponis? *Au.* Quæstionem perutilem ac datè patentem movisti. Verum nè convivas loquacitate meâ premam, paucissimis absolvam. Sed cupio singulorum hac de re audire sententiam, nè cuiquam, ut dixi, sum molestus.

Constat.

Ch. Quidni cupiant idem vel puellæ? *Au.* Illæ* sanè nihil aliud quàm audient. Accingar igitur, Grammaticâ bene for-
runante. " Scis verba emendi ac vendendi, aliâque esse consi-
" mili significatu, quibus apponantur hi genitivi soli, *tanti,*
" *quanti*

*Nomen pre-
titi. ablat. &
genit. cas.

VENDENDI AC EMENDI FORMULÆ.

“ *quanti, pluris, minoris, tantidem, quantivis, quanticunque* :
 “ at ità, si substantiva non apponantur ; quæ si accedant, utraque in ablativum casum vertuntur. Quòd si pretium certum apponatur, pones in ablativo. Si per adjectivum substantivè positum, in ablativo pones, nisi per adverbia loqui malis. *Ch.* Quænam verba sunt de quibus præcipis?
 “ *Au.* Hæc ferè sunt, *emo, mercor, redimo* (id est, aut captum aut perditum) *vendo, venundo, revendo*, (id est, rursus vendendo quod mihi venditum erat) *veneo*, (id est, vendor) cuius præteritum *venivi* vel *venii*, supinum *venum* ; hinc *venalis*. Ab illo, id est *vendo, vendibilis* manat. *Mereo*, pro *inservio* & stipendium facio. *Comparo*, id est, *emo*, vel *committo*. *Computo*, *muto*, *permuto*. *Cambire* penitus barbarum in hoc sensu. *Æstimo*, *taxo*. *Indico* pro *Æstimo*, *censeo*. *Licitor*, *liceris, licitor, licitaris, addico*. *Destrahor*, id est *circumferor* ut *veneam*. *Metior*, pro *æstimo*, aut *taxo*. *Constat* pro *emittitur*. *Conducere*, *locare*. *Fænero*, ad *fœnus* do. *Fæneror*, ad *fœnus* accipio. *Paciscor*, *pactus sum*. *Pango, pepigi*, id est, *pactus facio*. *Ch.* Da exemplum.

Cambire barbarum.

VENDENDI ET EMENDI,

Formulæ.

Au. Quanti istum agrum in singulos annos locas? Respondemus, Vigenis libris Francicis. Hui! nimio locas. Imò locavi olim multò pluris. At ego tanti non conducam. Si conduxeris minoris, peream. Imò jam vicinus tuus Chremes agrum obtulit, ac rogat. Quanti? Tantidem quantum tu petis. At multò meliorem. Mentiris. Facio ut solent qui licentur. Tu ipse tanti posside. Quid liceris, vel licitaris, cùm nihil sis empturus? Quanticunque addixeris, solvam optima fide.

VENDENDI ET EMENDI

Alterum exemplum.

Congruum istum, Syra, quanti vendis? Decem obolis. Nimio, turpissima. Imò minimo: nulla tibi vendet minoris. Emoriar si non tanti mihi constar, aut certè non multò minoris. Mentiris, venefica; quoniam duplo vis vendere aut triplo. Et centuplo, si queam; sed fatuos non invenio. Quid si liciter teipsam? Quanti æstimas te? Ut lubet. Quanti te liceris? Quanti indicas te? Dic, quanti te taxas? Quanti teipsam inscribis? Decem scutatis. Hui! tanti? Eho! an tu minoris me æstimas? Ego olim non semel pluris in

imagi

unam noctem sum conducta. Credo; at nunc non paulò minoris æstimo quàm piscem. Abi in malam rem, ganeo; tantidem te æstimo, quanti tu me. Qui te * teruncio emerit, * Teruncio nimio emerit. Aut pluris emar, aut non vendar. Si magno venire cupis, larvâ tibi opus est; nam rugæ istæ non sinunt ut carius vendaris. Ei qui tanti me nolit, non sum venalis. Ego nè culmo quidem te emero. Constiti pluris.

Tertium exemplum.

Auctioni hodiernæ interfui. Ain' tu? Licitatus sum vestigalia. Quanti tandem? * Decem millibus. Hui! tanti? Nè mireris; erant qui multo pluris licitarentur, pauci qui minoris. Cui tandem addicta sunt vestigalia? Chremeti, uxoris tuæ summo & maximo amico. Sed divina, quanti sunt addicta. Decem. Imò quindecem. Deus bone! Ego mihi hominem ipsum cum tota familia dimidio addictum nolim. At ille uxorem tuam duplo emptam cupit. "Animadvertistine in his omnibus, ubicunque adsit substantivum pretii, id in ablativo poni, cæteris aut in genitivo positis, aut in adverbium mutatis? Comparativum nunquam audisti sine substantivis, exceptis illis duobus pluris & minoris. Sunt & alia verba, de quibus sumus loquuti non admodum dissimilia, *sum, facio, habeo, duco, æstimo, pendo*, quæ idem ferè significant; *sto* itidem. Junguntur autem his fere genitivis, *multi, magni, parvi, pluris, plurimi, minoris, minimi, maximi, tanti, quanti, flocci, pili, nihili, nauci, hujus*, & siqua sunt his similia. Ch. Da exempla.

* Frequens apud Latinos in numerariis summis defensus. Decem millibus, subaudi, *nummis*, aut *denariis*, aut simile.

ÆSTIMANDI,

Formula.

— Au. Scis quanti te semper fecerim? tanti fies apud homines quanti virtutem facies. Præceptores meos semper feci plurimi. Aurum hâc tempestate magni penditur, literæ nihili, sive pro nihilo, ducuntur. Aurum minoris habeo quàm credas. Tuas minas flocci facio. Promissa tua duco minimi. Non pili te facio. Si tanti sapientia penderetur quanti pecunia, nemo auro egeret. Pluris apud nos fit aurum sine sapientia, quàm sapientia sine auro. Hoc pluris te habeo, quòd doctus sis. Minoris hîc fies, quòd mentiri minimè, calleas. Hic multi sunt qui *nigrum in candida vertunt*. Hoc mihi pluris es, quòd literas amas. Tanti apud omnes eris, quantum possidebis. Tanti ubique habeberis, quantum habebis. Non quanti habearis, sed quanti sis, interest. Tanti Christianum meum facio quanti alium neminem.

"Inve-

* Scutatus
 ejus Schelt, nu-
 tissima inferi-
 oris Germa-
 niæ.
 b Antonias
 in una cœna
 mille apros
 proposuit :
 Heliogabalus
 600. stru-
 thionum ca-
 pita propo-
 suit: Vitel-
 lius in uno
 convivio
 2000. pisci-
 um, & 7000.
 avium, appo-
 suit: Cleo-
 patra unio-
 nem incredi-
 bilis pretii, de
 qua Bap.
 Fulg. lib. 9.

" Inveniuntur & alia verba cum his genitivis & ablativis
 " quæ naturâ suâ non significant emptionem aut aliquid fi-
 " mile Petrus osculum puellæ (a) scutato emit. Sit illi fau-
 " stum. Nolim ego basiare tanti. Quanti luditis? Quanti cœ-
 " nâstis? Quosdam (b) sexcentis Sesteritiis cœnâsse legimus, at
 Galli sæpenumero Liardo cœnitant. Fausus quanti docet?
 Parvo. At pluris quàm Delius. Quanti igitur? Undeviginti
 aureis. Non discam mentiri tanti. Phædra apud Teren-
 tium & rem & seipsum perdidit. At nolim ego amare tanti.
 Quidam magno dormiunt. Demosthenes pluris siluit quàm
 alii loquebantur. Æqui, boni consulas, oro. " Est & aliud
 " verborum genus, quæ accusativum unâ cum genitivo aut
 " ablativo casum exigunt: quæ sunt, *Accuso*, Id est, objicio
 crimen, aut culpo, etiam absentem: *Inculso*, culpo extra ju-
 " dicialium; *Arguo*, reprehendo; *Insimulo*, impingo suspicionem
 culpæ; *Postulo*, in jus voco; *Accerso*, defero; *Damno*, con-
 demno, pronuncio illum esse in culpa; *Admoneo*, com-
 monefacio. *Ch.* Exempli causa.

ACCUSANDI, Formula.

Au. Scipio accusatus est ambitûs, aut de ambitu. Arguis
 me impudentiæ, ipse impudentissimus. Lepidus postulatus
 est repetundarum. Accersitus est capitis. Si hominem insi-
 mulabis avaritiæ, male audies. Admoneto eum pristinae for-
 tunæ. Mortales ipso vocabulo suæ conditionis admonentur.
 Commonefacito Lepidum promissi. " Sunt pleraque quæ
 " accusativum geminum admittant. Doceo te literas. Ex-
 " orat te veniam. Dedocebo te istos mores, poposcit me mu-
 " tuum. Hic ejus rei mihi admonendus es, quodd in his se-
 " cundum accusativum etiam passiva obtinent, in aliis ge-
 " nitivis manet. A me doctus es literas. Postulant me furti.
 Postulor furti. Accusas me sacrilegii. Accusor sacrilegii.

Scio te nondum expletum. Scio animo tuo nondum esse
 satisfactum. Quando enim tantus elegantiarum belluo satietur?
 Sed convivis parcendum est, quos hæc non omnes pe-
 rinde delectant. A cœna, inter deambulandum, id quod ra-
 tioni deerit, persolvemus, nisi quid aliud censes. *Ch.* Fiet ex
 tua sententia. Agamus gratias benignitati divinæ, deinde
 paulisper deambulatori. *Mi.* Pulchrè dicis. Nihil enim hoc
 vespertino cœlo amœnius, nihil salubrius. *Ch.* Petre, ades dum.
 Tolle suo quæque ordine, ac vinum cyathis infunde. *Pe.* Ju-
 bescit agi gratias? *Ch.* Age. *Pe.* " Græcè mavis, an Latine?
Ch. Utroque modo. *Pe.* Gratias agimus tibi, pater cœlestis,
 " qui

GRATIARUM ACTIO.

71

“ qui tuâ ineffabili potentiâ condidisti omnia, tuâ inscrutabili sapientiâ gubernas universa, tua inexhaustâ bonitate cuncta pascis ac vegetas : largire filiis tuis, ut aliquando tecum bibant in regno tuo nectar illud immortalitatis quod promissisti ac præparasti verè diligentibus te, per Jesum Christum. Amen. *Ch.* Dic eadem Græcè, nè cæteri quid dicas intelligant. *Ps.* Εὐχαριστοῦμέν σοι, πάτερ ἑρῆνῆς, ὁ τῇ ἀρρήτῳ *Ch.* δυνάμει κτίσας τὰ πάντα, ὁ τῇ ἀνεξερευνήτῳ *Ch.* σοφίᾳ κυβερνῶν ἀπ᾽ ἀπάντη, ὁ τῇ ἀνεξαντλήτῳ *Ch.* χρηστότητι ἐκαστα τρεφόμενος τὸ καὶ αὐξάνων χάρις τοῖς υἱοῖς *Ch.* τὸ μέγα *Ch.* ποτε πέν τὸ τῆς ἀθανάσιος νέκταρ, ὁ ὡς καὶ καὶ ἡτοίμασας τοῖς ἀληθῶς ἀγαπῶσι σε, διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τῷ ἡμῶν *Ch.* τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, τῷ μέγα *Ch.* ζῶντι καὶ βασιλεύοντι ἐν ἐρόπῃ τῷ πνεύματι ἁγίῳ εἰς τὰς αἰῶνας. Ἀμὴν. *Ch.* Habeo vobis, hospites candidissimi, gratiam, qui ad hoc convivium venire dignati sitis ; oro æqui bonique consularis. *Con.* Nos vicissim gratiam referre volumus, non tantum habere. Proinde, nè multis agantur gratiæ. Quin potius surgamus, & expatiemur. *Au.* Ducamus nobiscum virgines, nam ed minùs molesta erit deambulatio. *Ch.* Rectè sentis : Nè desint nobis flosculi, si forè locus flores non habebit. Utrum mavis nostris in hortis (a) more poetico reptare, an foris ad amnem expatiari ? *Au.* Habent quidem horti tui amoenitatis permultum : verum eam voluntatem matutinis deambulationibus serva. At Sole inclinato annuum aspectus oculos mirum in modum juvat. *Ch.* Antecede igitur, Augustine, ut poeta dignum est : latus tuum claudam. *Au.* Bone Deus ! quantum comitum, quantum pompam nobiscum ducimus ! Dici non potest, Christiane, quantum mihi placeam. Satrapas mihi videor. *Ch.* Age, nunc promissum præsta. Solve quod recepisti. *Au.* Quid me potissimum vis dicere ? *Ch.* Ego quondam in Pollionis oratione cum multa, tum illud imprimis solebam admirari, quod tam facile, tam crebro, tam venuste orationem verteret : quæ res non modò singularis ingenii, verum etiam multi usus mihi videtur. *Au.* Haud injuriâ istud in Pollione admiratus es, Christiane. Ille enim tum hac in re divinam quandam vim obtinet ; quam quidem illi cum ingenii dexteritate quadam, tum plurimo & dicendi, & legendi, & scribendi usu contigisse opinor potius quam ratione aliquâ aut præceptione. *Ch.* At ego rationem aliquam istius rei, si fieri potest, expecto. *Au.* Ità ut dixi res habet. Verum quia te tantopere video vel-

Gratiarum actio post cibum sumptum Latinè.

Græcè.

a Alludit ad carmen Horat. Epist. ad Tibul. An tacitum silvas interpretare salubres.

le, quantum potero morem geram ; easque ratiunculas quas in Pollionis orationibus mihi visus sum animadvertere, ut potero, reddam. *Ch.* Age, percupio. *Au.* Accingoro.

A R G U M E N T U M.

Brevis de hac Copia Præceptio, Orationem suavissimè, copiosè, facilè, crebro & venustè variare docet ; Regulis breviter traditis, & praxi earum in elegantissima phræseos unius versione.

Id est, contra linguæ allicuius regulas loqui, cum consequens verbum autecedenti non accommodatur ; ut, *Ego deambulans, corruit murus.* Dicitur autem à Soloe & *ἑκός*. Est autem Soloe oppidum in Cilicia à Solone extructum, & ab eo nominatum, in quo puritas Attici sermonis primum florebat, post corrupta. Ita peccantes dicti sunt *σοκραϊζειν, σοκραϊσμός*. *λόγῳ ἀκρίστῳς* sane orationis vitæ aut flagellum, Etymolog. Sylb. Diog. Laert. A. Gel. l. 5. c. 20. Severus instit. Elocut.

1. **P** R I N C I P I O, res ipsa puris, electis ac Latinis verbis efferenda est : quod ipsum posse, non mediocris artificis est. Sunt enim permulti, qui nescio quo modo copiam & varietatem orationis affectant, cum nè semel quidem rem possunt aptè explicare. Isti, tanquam semel balbutisse sit parum, balbutiem suam aliis atque aliis modis reddunt balbiorem, tanquam ipsi secum certamen susceperint, ut quàm barbarissimè dici possit dicant. Itaque inepta synonyma quædam congerunt, adeò interdum inter se dissidentia, ut ipsa mirentur quo pacto convenerint. Quid enim absurdius quàm hominem pannosum, cui nè una quidem, quam sine pudore possit induere, sit vestis, eum tamen subindè suos pannos mutare, ac mendicitatem suam pro opibus ostentare ? At nihilo minùs ridiculi videntur isti varietatis affectatores, qui cum barbarè semel dixerint, repetunt idem multò barbarius, demum iterum atque iterum indostius. Hoc est non oratione, sed (a) solœcismis, abundare. Imprimis igitur, ut dixi res ipsa aptis atque electis verbis est explicanda. 2. Deinde mutatoris verbis utendum, si qua quæ idem efficiant reperiantur ; reperiuntur enim permulta. 3. Demum tibi propria deficient, translatitiis erit utendum, si modò verecunda sit translatio. 4. Ea quoque ubi deerunt, si per activa dixisti, ad passiva revertendum erit, quæ nobis toridem orationes reddunt quot ex activis constabant. 5. Postea verba, si licebit, aut in nomina verbalia, aut in participia commutabimus. 6. Postremò, ubi modò adverbia in nomina, modò nomina in alias atque alias partes commutaverimus, per contrarium dicemus. 7. Aut affirmativam orationem in negativam commutabimus, aut retrorsum. 8. Aut certè, quod pronuntiatiè dictum, per interrogationem efferemus. Nunc exempli causâ, hanc sententiam sumamus.

L I T E R Æ T U Æ M A G N O P E R E
M E D E L E C T A R U N T.

Litera.

Epistola, epistolium, scripta, schedæ, literæ.

Mag.

COMPENDIUM.

73

Magnopere.

Mirum in modum, miris modis, majorem in modum, mirandum in modum, supra modum, plurimum, non mediocriter, summiopere, maximopere.

Me.

Animum meum, pectus meum, oculos meos, cor meum, Christianum.

Delectarunt.

Voluptate affecerunt, recreaverunt, exhilararunt, voluptati fuerunt, oblectarunt, voluptate perfuderunt, mellitissimæ fuerunt, jucundissimæ, &c.

Habes materiam, tuum erit componere. Experiamur igitur. Faciamus periculum. *Ch. Tua litera magnopere me delectarunt.* Tua epistola mirifice nos exhilaravit. *Au.* Verte activum in passivum, alia erit facies. Ut, Dici non possit quam tuis sum scriptis exhilaratus.

ITEM PER ALIA VERBA IDEM EFFICIENTIA.

Tuis ex literis incredibilem cepi voluptatem. Ex epistola Celsitudinis tuæ plurimum voluptatis accepi. Non mediocrem lætitiā tuā mihi scripta attulerunt. Gaudio tuā me scripta quantus eram, perfuderunt. "Hic non ita liceret mutare in passiva, nisi in illo postremo, *perfusus gaudio*, quod usitate dicitur. Capiebatur à me voluptas, allatum est gaudium, non perinde usitate dixeris.

Per Afficio.

Singulari voluptate literæ tuæ me affecerunt.

Muta in Passivum.

Tuis scriptis incredibili sum affectus voluptate. Non parum gaudiorum tuum nobis epistolum peperit.

Per Sum & Nomina

Adjectiva.

Tuæ mihi literæ multis modis jucundissimæ fuerunt. Fuit tua illa epistola sanè quam gratissima.

Per Nomina Substantiva.

Ineffabili voluptati tuā nobis epistola fuit. Incredibili jucunditati fuerunt tuæ literæ.

Commuta in Negationem.

Tua scripta non mediocri lætitiæ fuere. Nihil in vitā tuis literis accidit jucundius. "Quamquam hac ratione aliquoties jam usi sumus, quæ non est negligenter prætereunda. Nam quoties multum, plurimum, singulariter, significare volumus per contrarium verbum idem efficiemus. Ut

Vehementer te amat Henricus : haud vulgariter te amat. Multum me juvat vinum : haud parum juvat. Est vir singulari ingenio : est vir ingenio non vulgari. Est homo doctrinâ admirandâ : est homo non contemnendâ doctrinâ. Thomas est summo apud suos loco natus : non infimo loco natus. Augustinus eloquentissimus fuit : non ineloquens fuit. Carneades orator fuit nobilis, non ignobilis, non obscurus. " Et " id genus similia, quæ nunquam non usu veniunt. Sed ad-
" monuisse rem clarissimam satis est. Nec te lateat bifariam nos hujusmodi orationum genere uti : modestiæ causâ, præsertim si de nobis ipsis loquamur ; tum etiam amplificandi gratiâ. Nam non ingratum, pro valde gratum ; non vulgariter, pro singulariter, rectè & venustè dicimus. 1. Modestiæ causâ. Ego literis meis nonnullam doctrinæ sum opinionem consecutus. Semper curavi ut in literaria gloria non postremas partes tenerem. 2. De Amplificatione superiora sunt exempla : nunc ad nostra revertamur. Nihil tuâ epistolâ unquam evenit gratius. Nulla res majori unquam voluptati fuit quàm tua scripta. Nulla unquam ex re tantundem cepi voluptatis quantum ex tuis literis amantissimis. " Hoc modo singulæ orationes superiores poterunt variari per inter-

Interrogati-
ve.

rogationem. Quid tuis literis in vita jucundius esse potuit ? Quid epistolâ illâ tuâ nobis evenit dulcius ? Quid ita oblectavit unquam ut proximæ tuæ literæ ? Hoc modo rursus singulas ferè orationes variare licebit.
Ch. Quid deinde fiat ? Au. Jam paulò liberius totam orationem vertemus, ut unam dictionem pluribus verbis circumloquamur. Ch. Dic exempli causâ. Au. " Quod modò " per nomen *incredible*, modò per adverbium *incredibiliter*, " dictum erat, unam dictionem aliquot verbis commutabimus. Literis consequi nequeam quantum tuis literis sim delectatus. Et mihi scriptu, & tibi creditu perdifficile fuerit, quantæ jucunditati tua mihi scripta fuerint. Explicare prorsum nequeo quàm sim tuis literis gavissus. " Et item infinitum : rursus alio pacto. Nam hætenus & per negationem & per interrogationem, postremò per infinitas orationes variavimus, hoc modo ; Moriar, si unquam quicquam fuit tuis literis aut optatius, aut dulcius. Peream, si ulla res majori voluptati fuit quàm tuæ literæ. Ità me Deus amet, ut nihil in vita tuis literis accidit jucundius. " Et item alia multa in " hunc modum excogitare licebit. Ch. Quid deinde ? Au. Nunc ad translationes, similitudines & exempla fugiendum est.

Periphrasice.

Transf-

Translatio est in his.

Accepi literas tuas, quæ mellitæ fuerunt. Nihil nisi meræ delitiæ tuæ mihi scripta videntur. Mera voluptas sunt tuæ literæ. "Et hujusmodi plurima. Sed cavendum nè ob-
"soletis aut durioribus translationibus utamur; quale est
"illud,

Jupiter hybernâs cana nive conspuat Alpes.

"Et (a) quale est illud, Cæna tuorum scriptorum me suavis-
"mis epulis refecit.

a Apud Furi-
um, de quo
A. Gell. li. 13.
cap. 11.

Comparatio à Simili.

Tua scripta omni vel ambrosiâ vel nectare suaviora fue-
re. Literæ tuæ quovis melle mihi fuere dulciores. Epistola
humanitatis tuæ & (b) filiquam omnem, & mel Atticum,
& saccharum omne, nectar ambrosiâque deorum longè su-
peravit. "Hic quicquid dulcedine nobilitatum est, in me-
"dium adduci potest.

b Siliqua fru-
ctus prædul-
cis; sed ma-
lus stomacho.
Arbor Græcis
κρίνον, La-
tinis Arbu-
tus vocatur;
fructus non
ablimilis
quantitate
mespilo, sed
rubicundus
est.

Ab Exempla.

Nunquam adducar ut credam. Hero Leandri sui literas
aut majore voluptate aut pluribus osculis accepisse, quàm
tuas accepi. Vix crediderim aut Scipionem eversâ Cartha-
gine, aut Paulum Æmilium capto Perseo, magnificentio-
rem egisse triumphum quàm ego simulac suavisima tua
scripta tuus mihi tabellarius reddidit. "Hujusmodi tum ex
"fabulis tum ex historiis infinita possunt inveniri. E Physica
"verò sumuntur rerum similitudines, quarum quampluri-
"marum naturas memoriter tenere necesse est. Nunc si li-
bet, in alia sententia tentemus.

NUNQUAM DUM VIVAM

TUI ERO IMMÉMOR.

Semper dum vivam tui meminero. Quoad vivam nun-
quam me tui capiet oblivio. Prius vivere desinam quàm tui
meminisse.

Per Comparationes.

Si umbram corpus poterit effugere, & hic animus tui
quibit oblivisci. Tui memoriam nè (c) Lethæus quidem
amnis poterit abolere.

c Quem Poë-
tæ interpre-
tantur omni-
um oblivio-
num fontem.

^a Impossibile
quod fieri
nequit.

^b In horum
copiam Ovi-
dius sufficere
potest.

^c Lege Ma-
trob. l. 3.
Sat. cap. 14.

Præterea, per (a) ἀδύνατον, (b) aut, more Poetico,
per Contraria.

Dum juga montis aper, fluviis dum piscis amabit.

Antè leves ergo, &c.

“quæ non est multi negotii excogitare. Verùm nè immo-
dici videamur, his in præsentia contenti simus. Aliàs, si vo-
les, copiosius hac de re colloquemur. *Ch.* Ego te, Augustine,
jam planè, exhaustum putabam. Sed tu præter expectatio-
nem novum thesaurum indicasti, quem si pergas explicare
nox antè occupaverint, quàm tibi eadem de redelit verba. *Au.*
Si ego hoc mediocri & doctrinæ & ingenio præsto, (c) quan-
tum Ciceronem ipsum valuisse credis, qui cum Roscio hi-
strione certasse legitur? Sed Sol nos relinquat; humescit cœ-
lum: præstat imitari aviculas, testoque ac lecto nos condere.
Proinde vale, mi Christiane suavissime, in crastinum. *Ch.*
Tu itidem bene valeas, Augustine omnium doctissime.

ARGUMENTUM.

Religiosum Convivium docet qualia esse debeant Christianorum omnium convivia.
Natura rerum non est muta, sed undique loquax; suppeditans contem-
plationis materiam. Horti elegantissimi descriptio; ubi de herbis varia dis-
putatio. De amaraco, chelidonia, aconito, helleboro. De bestijs, Scorpijs, Cha-
maleonte, Basilisco, Suibus, Formicis Indicis; de Delphinis, de Alcinoi regis
hortis. Mensa erat Ethnicis religiosa. De ablutione manuum ante cibum.
Conversatio mensæ ex Chrysostomo. Canities honoranda, & quare. Lectio Scri-
pturarum in convivio utilissima. Idioris fas est de Scripturis confabulari.
Locus Prov. 21. v. 4. illustratus. Deus quomodo adversatur sacrificia præ
misericordia, Hes. 6. Nemo laeditur nisi à seipso. In vino veritas. Agyptijs
Sacerdotibus nefas erat vinum bibere. Locus 1 Cor. 6. Omnia mihi licent,
aperitur. Spiritus Christi in Ethnicis & Poetis fuit. Scelus contemnitur
præ Cicerone & Plutarcho. Locus ex Cicer. & Catu. maj. citatur & commenda-
tur. Dare omni petenti, intelligendum quomodo. Dandum Christi pau-
peribus, non Monasterijs. Mos sepeliendi in templis taxatur. Dandum cum
delectu quantum, quibus, & quatenus. Detrahendum nobismet, ut lar-
giamur pauperibus. Nemo potest duobus Dominis inservire, exponitur.
Gratiarum actio post Cibos ex D. Chrysostomo.

^a Pius.

^b Charus Deo,
vel charum,
habens Deum.

^c Amans Dei.

^d Auream
habens lin-
guam.

^e Cælestis.

(a) EUSEBIUS, (b) TIMOTHEUS, (c) THEOPHILUS,
(d) CHRYSOLOTUS, (e) URANIUS.

CUM omnia nunc vernalia & rideant in agris, demi-
ror esse qui fumosis urbibus delectentur. *Ti.* Non
omnes capiuntur aspectu florum, aut pratorum vernantium
aut fontium amniūve: aut, si capiuntur, est aliud quod
magis juvet. Ità voluptas voluptate, veluti clavus clavo,
pellitur. *Eu.* Tu mihi fortasse fœneratores narras, aut his si-
millimos negotiatores avaros. *Ti.* Istos quidem, sed non so-
los,

los, (ô bone) imò cum his innumeros alios, usque ad ipsos sacerdotes ac monachos, qui ferè quæstus gratiâ malunt in urbibus, iisque frequentissimis, versari, dogma sequenti non Pythagoricum aut Platonium, sed cœci cuiusdam mendici cui dulce erat premi turbis hominum, quodd diceret illic esse quæstum ubi esset populus. *Eu.* Valeant cœci cum suo quæstu. Nos philosophi sumus. *Ti.* Et Socrates Philosophus urbes præferebat agris, quodd esset discendi cupidus, & urbes haberent unde disceret: in agris esse quidem arbores & hortos, fontes & amnes, qui pascere oculos, cæterum nihil loquerentur, ac proinde nihil docerent. *Eu.* Est nonnihil quod dixit Socrates, si solus obambules in agris. Quamquam meâ sententiâ non est mutâ rerum natura, sed undique quaque loquax est, multaque docet contemplantem, si nacta fuerit hominem attentum ac docilem. Quid aliud clamat illa tam amœna naturæ venantis facies, quàm opificis Dei sapientiam bonitati parem? Sed Socrates in eo secessu quàm multa docet Phædrum suum, ac vicissim ab eo discit? *Ti.* Si tales adessent aliquot, nihil esse posset amœnius rusticatione. *Eu.* Liber igitur hujus rei periculum facere? Est mihi prædiolum suburbanum non amplum, sed nitidè cultum; eò vos in crastinum diem ad prandium voco. *Ti.* Plures sumus: excederemus totum prædium tuum. *Eu.* Imò totum convivium apponetur herbaceum, *ex dapibus*, ut (a) inquit Flaccus, *inemptis* apparatus. Vinum ipse locus suppeditat: pepones, melones, ficus, pyra, mala, nuges, ipsæ pœne arbores porrigunt, quemadmodum fit in insulis Fortunatis (b) si Luciano credimus. Accedet fortassis (c) è corte gallina. *Ti.* Age, non recusamus. *Eu.* At suam quisque (d) umbram secum adducat, quam volet. Ità cum sitis quatuor, æquabimus numerum Musarum. *Ti.* Fiet. *Eu.* Unum illud vos præmonitos volo, sibi quisque condimentum suum adferat: Ego cibos duntaxat apponam. *Ti.* Quod condimentum narras? piper an saccharum? *Eu.* Imò aliud vilius sed suavius. *Ti.* Quodnam? *Eu.* Famem. Eam dabit hodie cœna tenuis: cras acuet stomachum ambulatiuncula. Et hoc quoque commodi ruseulo meo debetur. Verùm ad quam horam libet prandere? *Ti.* Ad decimam, prius quàm invalescat æstus Solis. *Eu.* Curabitur.

Puer. Here, adfunt convivæ pro foribus. *Eu.* Bonæ fidei est quodd venistis; sed bis gratum est quodd venistis maturè unâ cum umbris vestris longè gratissimis. Sunt enim quidam inciviler civiles, (e) qui convivatorem morâ suâ tor-

a Est & apud Maronem.

b In vera historia.

c Còrs cortis spatium circum villam septum; unde cortis aves; & inde militum cohors quodd ex agris legi soleant.

d Non ipse vocatus, sed quem adducit comitem vocatus.

e Convivator, qui excipit, & conviva, qui excipitur convivio.

quent. *Ti.* Eò maturius venimus, ut esset otium lustrandi visendique regiam istam tuam, quam audimus undique miris deliciis variam, nusquam non testari domini sui ingenium.

Eu. Regiam spectabitis tali dignam rege. Mihi certè nidulus est quavis regiâ gravior. Et si regnat qui liberè vivit ex animi sui sententia, hîc planè regno. Sed præstat, opinor, interim dum culinæ præfesta parat holusculum, & adhuc moderatus est solis calor, visere hortos nostros. *Ti.* Est alius præter hunc? Nam hic sanè mire cultus blandissimo aspectu statim ingredienti salutat, & comiter excipit. *Eu.* Hinc igitur decerpat sibi quisque flosculos ac frondes aliquot nequid offendat domûs pædor. Non idem odor æquè gratus omnibus. Quare sibi quisque deligat. Nè parcite; nam quicquid hîc nascitur, penè publicum esse patior. Neque enim unquam clauditur ostium hujus vestibuli, nisi noctu. *Ti.* En

tibi in ostio Petrus. *Eu.* Hunc ego malo janitorem quàm Mercurios, centauros, aliâque portenta quæ quidam pingunt in foribus suis. *Ti.* Isthuc homine Christiano dignius est. *Eu.* Nec mutun. habeo janitorem; tribus linguis alloquitur ingredientem. *Ti.* Quid loquitur? *Eu.* Quin ipse legis? *Ti.* Intervallum aliquanto longius est quàm ut prospectus oculorum assequatur. *Eu.* En tibi perspicillum quod te vel Lynceum reddet.

Ti. Latina video: *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata*, Matth. cap. 19. *Eu.* Nunc lege Græca. *Ti.* Græca video quidem, at illa (a) non vident me: quare (b) lampadem hanc

trado Theophilo, qui nunquam non cantillat Græca. *Th.* (c) Με-

ταρῶσατε ὃς ὁπισθεῖσθε. Περίξωτε τὸ τρίτον. *Ch.* Hebraea mihi sumam; (d) וצדיק באמונתו יהיה. *Eu.* An vo-

bis videtur incomis janitor, qui statim monet ut avertamur à vitiis, & convertamur nos ad studium pietatis; deinde, vitam non contingere ex operibus Mosaicis, sed per fidem Evangelicam: postremò, servandis Evangelicis præceptis iter esse ad immortalem vitam? *Ti.* Et ecce mox ad dextram

ingressus ostendit facellum perquam elegans. In altari Jesus Christus suspiciens in cœlum, ad Patrem & Spiritum

Sanctum illinc prospicientes, atque eodem dexteram porrigens, læva velut invitat & allecat prætereuntem. *Eu.* Nec is è linguis nos excipit; vides Latina, *Ego sum via, veritas, & vita*: Græca, *Εγώ εἰμι τὸ ἄλφα καὶ τὸ ὰμέγα*; Hebraica,

(e) לכה בנים שמעי לי ודאתי יהוה אלמנכם

Ti. Læto nimirum omine nos salutavit Dominus Jesus. *Eu.*

Sed nè videamur inciviles, fortassis par est ut illum resalutemus, precemurque, ut quando ex nobis ipsi nihil pos-

sumus

a Id est, non intelligo.

Nolunt enim videre quem non agnoscunt.

b Est alteri tradere negotium. Vide Proverb.

c Id est, Ad mentem redite & convertimini, Actor. 3.

d Justus in fide sua vivet, Abac. 2. Gal. 3.

e Venite filii, obedite mihi, Timorem Domini vos docet, Psal. 34.

sumus, ille suâ inæstimabili bonitate non sinat nos unquam aberrare à via salutis, sed, abjectis umbris Judaicis & hujus mundi præstigiis, per veritatem Evangelicam perducit nos ad vitam æternam; hoc est, ipse per se trahat nos ad se. *Ti.* Æquissimum est, & ipsa loci species invitat ad precandum. *Eu.* Multos hospites allicit hujus horti amœnitas: sed ità ferè apud omnes invaluit consuetudo, ut nemo prætereat Jesum insalutatam. Hunc ego vice fœdissimi (a) Priapi custodem posui, non solum horti mei, sed omnium quæ possideo, denique corporis pariter atque animi. Adest, ut videtis, fonticulus saluberrimis aquis non inamœnè scatens, utcunque repræsentans unicum illum fontem qui cœlesti latice refocillat omnes laborantes, & oneratos, & ad quem anhelat anima delassata malis hujus mundi, non aliter quam, juxta Psalmistam, *cervus astuans siti*, gustatis serpentium carnibus. Hinc gratis haurire licet quicquid sitit. Nonnulli & religionis gratiâ sese aspergunt. Quidam etiam bibunt, non sitis, sed religionis causâ. Video vos invitos avelli ab hoc loco. Sed interim hora monet ut visamus hunc cultiorem hortum, quem in quadrum cingunt muri regiæ meæ. Si quid erit visendum intus, à prandio spectabitis, cum Solis æstus nos veluti cochleas, domi cõhibebit horis aliquot. *Ti.* Papæ! (b) Epicureos hortos mihi videre videor. *Eu.* Totus hic locus voluptati dicatus est, sed honestæ: pascendis oculis, recreandis narribus, reficiendis animis. Nihil hîc nascitur præter odoratas herbas, nec eas quaslibet, eximias duntaxat. Unumquodque genus suas habet areas. *Ti.* Nec herbæ mutæ sunt apud te, quantum video. *Eu.* Probè dicis: alii domus habent opulentas, ego loquacissimam habeo, nè quando solus videri possim: id magis etiam dicēs ubi totam videris. Ut herbæ sunt velut in turmas digestæ, ità singulæ turmæ singula habent vexilla cum inscriptione. Velut amaracus hîc, (c) *Abstine*, inquit, *sus, non tibi spiro*. Cum enim sit suavissimæ fragrantiae, fues tamen hoc odore vehementer offenduntur. Itidem singula genera habent suos titulos, aliquid indicantes quod ad peculiarem ejus herbæ vim pertinet. *Ti.* Nihil adhuc vidi hoc fonticulo festivius, qui medius velut arridet herbis omnibus, ac refrigerium illis pollicetur adversus æstum. Sed alveolus hic quia tantâ gratiâ totam aquam ostendit oculis hominum, hinc atque hinc æquis spatiis hortum dirimens, in quo sese utrinque herbæ, velut in speculo contemplari gestiunt, num marmoreus est? *Eu.* Bona verba, unde huc mar-

a Gentilitas Priapum Deum nudum & membroso-rem equo in hortis tanquam tutelarem constitu-ebat.

b Quicquid voluptuosum est, id Epicureum vocant.

c Suisbus amaracini uaguentum ex amaraco factum venenum est.

mor?

Est super-
gumentum
quod parieti-
bus aut calce
aut gypso in-
ducitur.

mor? E contusis cementis fastitium marmor est; coloris candor additus est (a) incrustamento. *Ti.* Quò tandem sese condit tam amabilis rivus? *Eu.* Vide incivilitatem humanam. Posteaquam hîc satis exhilaravit oculos nostros, proluuit culinam, ejûsq; sordes secum defert in cloacam. *Ti.* Crudele, ità me Deus bene amet! *Eu.* Crudele, ni & in hunc usum parâsset æterni numinis benignitas. Tum crudeles fumus, cùm fontem divinæ Scripturæ, longè hoc amœnior, recreandis simul ac purgandis animis nostris datum, conspurcamur vitiis nostris pravisque cupiditatibus, abutentes tam ineffabili dono Dei. Nam hâc aquâ non abutimur, si partiamur in varios usus in quos illam dedit is qui nihil non affatim suppeditat usibus humanis. *Ti.* Verissima sunt quæ narras: sed cur tibi virent etiam horti septa manu facta? *Eu.* Nequid hîc non vireat. Quidam rubra malunt, quòd is color aditus virentibus gratiam adjungat. Hic mihi magis aridet, (ut est sua cuique sententia etiam in hortis.) *Ti.* Sed horti per se amœnissimi jucunditatem prope modum obscurant ambulachra tria. *Eu.* In his vel studeo, vel obambulo solus, aut cum amiculo confabulans; vel cibum capio, si videtur. *Ti.* Columnæ paribus intervallis sustinentes ædificium innitens, mirâque colorum varietate blandientes, sũntne marmoreæ? *Eu.* Ex eodem marmore quo factus est hic alveus. *Ti.* Lepida profecto impostura. Vel dejerâssem esse marmor. *Eu.* Quare cave nè vel credas, vel dejeser quicquam temerè. Non rarò fallit species. Quod opibus deest, arte sarcimus. *Ti.* Non tibi sat erat hortus? tam nitidus, tam excultus, nisi pingeres insuper alios hortos? *Eu.* Non capiebat omnes herbarum species unus hortus. Præterea, bis delectamur cùm pictum florem cum vivo decertantem videmus; & in altero miramur artificium naturæ, in altero pictoris ingenium, in utroque benignitatem Dei, qui in usum nostrum largitur hæc omnia, nulla in re non mirabilis pariter & amabilis. Postremò, non semper viret hortus, non semper vivunt flosculi: hic hortus etiam mediâ brumâ viret & adblanditur. *Ti.* At non spirat. *Eu.* Sed rursus non eget culturâ. *Ti.* Tantùm pascit oculos. *Eu.* Verùm; sed hoc perpetuò facit. *Ti.* Habet suum & pictura senium. *Eu.* Habet; nobis tamen est vivacior, & illi ferè gratiam addit ætas quam nobis detrahit. *Ti.* Utinam hîc vanus esses. *Eu.* In hoc ambulacro quod spectat Occidentem, Sole fruor oriente; in hoc quod spectat Orientem, apricor interdum; in hoc quod spectat Austrum, sed patet ad Septentrionem,

recreor

recreor ab æstu Solis. Obambulabimus, si videtur, quò spectetis propius. En vernat ipsum etiam solum: habent enim & tessellæ colorum gratiam, & flosculis pictis adblandiuntur. Hoc nemus, quod videtis hoc toto pariete depictum, exhibet mihi varium spectaculum. Primum, quot videtis arbores, tot videtis arborum genera, singulis ad nativam imaginem non pessimè expressis. Quot cernitis aves, tot videtis avium species, præcipuè si quæ sint rariores & insigni re quapiam nobiles. Nam anseres, gallinas & anates quid attinet pingere? Infernè sunt quadrupedum species, aut earum avium quæ vivunt humi, more quadrupedum. *Ti.* Mira varieras! nec quicquam est otiosum. Nihil est quod non aut agat aut loquatur aliquid. Quid nobis narrat noctua, penè latitans sub frondibus? *Eu.* Atticè loquitur Attica: (a) *Σωφρόνεια*, inquit & *πᾶσιν ἰππῖμυ*. Jubet nos consultò agere, quod non omnibus feliciter cedat inconsulta temeritas. Hic aquila discerpit leporem, frustra obtestante (b) scarabæo. Adstat scarabæo (c) trochilus, & ipsè capitalis inimicus aquilæ. *Ti.* Hæc hirundo quid gerit ore? *Eu.* Herbam chelidoniam. Nam hæc restituit pullis exoculatis visum. Agnoscitis herbæ figuram? *Ti.* Quodnam hoc novum lacertæ genus? *Eu.* Non est lacerta, sed chamæleon. *Ti.* Est hic ille longo nomine celebratus chamæleon? Belluam esse credidi leone majorem, quem vincit etiam vocabulo. *Eu.* Hic ille est semper hians & semper jejunos chamæleon. Hæc arbor est caprificus, apud quam solam sævit, aliàs innoxius. Nam venenum habet, nè contemnās hiantem bestiolam. *Ti.* At non mutat colorem? *Eu.* Verum; quia non mutat locum: ubi mutârît locum, videbis & colorem alium. *Ti.* Quid hic sibi vult tibicen? *Eu.* Nonne vides in proximo camelum saltantem? *Ti.* Video novum spectaculum, *Camellus* (d) *cinædus* est, & *simius* (e) *choraules*. *Eu.* Sed his singulatim ac per otium contemplandis aliàs dabitur vel totum triduum; nunc satis erit veluti per transfennam vidisse. In hac regione depictum est ad nativam effigiem quicquid est insignium herbarum: quòdque jure miremini, hic venena, quantumvis præsentanea, tutò non solum spectantur, verùm etiam contrectantur. *Ti.* En scorpius, rarum in hisce regionibus malum, sed frequens Italiæ: Quanquam color mihi parùm respondere videtur in pictura. *Eu.* Quî sic? *Ti.* Quia magis nigernt apud Italos; iste pallidior est. *Eu.* Annon agnoscis herbam in cujus folium incidit? *Ti.* Non satis. *Eu.* Nec mirum. Non enim nascitur in hortis nostratibus. Aconitum

a Id est, Prudentes esto; non omnibus volo.

Vide Prov. de noctua Atheniensium.

b Scarabæus aquilam.

Vide Prov.

c Trochilus avicula natura aquilis infesta. Lege Plin. l. 10. cap. 74. De

Hirundine, Idem, lib. 25. cap. 8. De

Chamæleonte, l. 8. c. 33.

d Molles omnes & voluptatibus dediti.

e Qui Choras ducentibus canunt.

a Vide Plin.
21. c. 26.

b Id est, Ro-
perit Deus no-
centens.

c Extat hac
de re lepi-
dum epi-
gramma a-
pud Græcos,
*Αἰψὺν αἰψό-
μας*, id est,
captans capi-
er.

d Autor Plin.
Suntque Li-
burnicæ na-
viculæ intex-
tæ viminibus.
e Aedes qui-
bus est adjun-
ctus hortus
duas habens
januas, anti-
cam & post-
icam : antica
spectat ad
publicam vi-
am, postica
ducit ad hor-
tum. Posti-
cum quoque
locus proxi-
mus posticæ.

nitum est. (a) Ei veneno tanta vis est, ut Scorpius ad hujus contactum stupefcat pallescâtque, seseque vinci patiatur. Sed offensus veneno, à veneno petit remedium. Videtis in propinquo utrumque genus hellebori. Si Scorpius sese poterit explicare à folio aconiti, & album helleborum contingere, recipiet pristinum vigorem, diversi veneni contactu solvente torporem. *Ti.* Actum est igitur de isto Scorpio : nam is se nunquam explicabit ab aconiti folio. Etiam loquuntur hîc scorpii? *Eu.* Et quidem Græcè. *Ti.* Quid ait? *Eu.* (b) *Εὐσε θεός τ' ἀλλήγων.* Hîc præter herbas videtis omne serpentium genus. En vobis Basiliscus, oculis igneis, ipsis etiam nocentissimis veneni formidabilis. *Ti.* Et is loquitur aliquid. *Eu.* Oderint, inquit dum metuunt. *Ti.* Planè regia vox. *Eu.* Imò nihil minùs regium ; sed tyrannica vox est. Hîc pugnat lacerta cum vipera. Hîc dipas insidiatur, tecta putamine ovi struthiocameli. Hîc videtis politiam totam fornicarum, ad quarum imitationem nos vocat Hebræus ille Sapiens, atque etiam Flaccus noster. Hîc videtis formicas Indicas, quæ aurum egerunt, ac servant. *Ti.* Deum immortalem ! cui possit obrepere tædium in hoc theatro versanti ? *Eu.* Aliàs, inquam, licebit vel ad satietatem usque spectare. Nunc procul tantum spectate tertium parietem. Is habet lacus, amnes & maria, & in his quicquid est insignium piscium. Hîc est Nilus, in quo Delphinum illum videtis, hominum amatorem, cum Crocodilo depugnantem, quo non est alius hostis homini capitalior. In ripis ac litoribus videtis ea quæ sunt ἀμύβια, ut cancri, phocæ, fiber. Hîc est polypus captator, captus à concha. *Ti.* Quid loquitur ? (c) *αἰσὺν αἰσῆμας.* Mirè pictor fecit aquam pellucidam. *Eu.* Aut hoc erat illi faciendum, aut nobis opus erat aliis oculis. In proximo est alter polypus summâ æquoris aquâ velificans, (d) Liburnicarum gaudens imagine. Videtis torpedinem prostratam in arena concolori, quam hîc tuto vel manu contigeris. Sed alio properandum est. Hæc pascunt oculis, ad ventrem non explent : properemus ad reliqua. *Ti.* Etiamne ampliùs ? *Eu.* Mox videbitis quid nobis præbeat (e) posticum. Hîc videtis hortum satis spatiosum in duas divisum partes : in altera est quicquid est herbarum esculentarum, in qua regnant uxor & famula mea ; in altera, quicquid est medicarum, præsertim insignium. Ad lævam est pratum liberum, præter virorem gramineum nihil habens ; seprum est sæpe perpetuâ, è spinis implexis, sed vivis, contextâ. Illic nonnunquam vel ambulo, vel lusito cum sodalibus. Ad dex-

teram

teram est pomarium, in quo cùm erit otium, videbitis plurimas arbores peregrinas, quas paulatim doceo nostro cœlo affuescere. *Ti.* Papæ! næ tu vincis vel ipsum (a) Alcinoium. *Eu.* Hic aviarium est in confinio adhærens ambulacro superiori, quod videbitis à prandio; videbitis formas varias, variâsque linguas audietis. Nec minùs varia sunt ingenia. Inter quasdam cognatio est & mutuus amor, inter nonnullas simultas irreconciliabilis. Sunt autem omnes adeò ciqures & mansuetæ, ut si quando cœno illic apertâ fenestrâ, devolent in mensam, cibumque vel è manibus capiant. Si quando ingredior, in ponticulo pensili, quem videtis, fabulans cum amico, assident, auscultant, insident humeris aut brachiis; adeo didicerunt non timere, quia sentiunt neminem lædere. In extremo pomario (b) apum regnum est. Nec illud sanè spectaculum inamœnum. In præsentia non finam vos ampliùs contemplari, quò sit quod vos posthac revocet tanquam ad novum spectaculum. A prandio cætera vobis ostendam. *Puer.* Uxor & famula clamitant corrumpi prandium. *Eu.* Jubeto illas esse æquanimis, nos jam accurremus. Lavemus, amici, ut puris manibus & animis ad mensam accedamus. Etenim si Ethnicis quoque religiosa erat mensa, quantò magis oportet esse sacram Christianis, qui habent imaginem quandam illius sacrosancti convivii quòd Dominus Jesus postremum egit cum suis discipulis? Et obid receptum est, abluere manus, ut si quod odii livoris aut turpitudinis alicui forsitan resideat in animo, id ejiciat antequam accedat ad cibum capiendum. Sic enim opinor & corpori salubriores esse cibos, si sumantur animo defæcato. *Ti.* Istud verissimum esse credimus. *Eu.* Quoniam hoc exemplum nobis ab ipso Christo traditum est, ut ab (c) hymno cibum auspicemur, (nam id arbitror, quod frequenter in Evangelio legimus, illum benedixisse, aut gratias egisse patri, priusquam cibum frangeret) & rursus hymno finiremus; si videtur, recitabo vobis hymnum quem diuus Chrysostomus miris laudibus prædicat in homilia quadam, dignatus etiam interpretari. *Ti.* Imò ut velis rogamus. *Eu.* "Benedictus Deus, qui me pascis à juventute mea, qui cibum præbes omni carni, reple letitiâ & gaudio corda nostra, ut assatim quod satis est habentes, abundemus in omne opus bonum, in Christo Jesu Domino nostro, cum quo tibi gloria, honor & imperium, cum sancto Spiritu, in omne ævum. *Ti.* Amen. *Eu.* Nunc accumbite, ac suam quisque umbram sibi adjungat. Canitiei tuæ debetur primus locus, Timothee. *Ti.* Verbo dignitatem universam

a Alcinoi regis horri apud Homerum commendantur.

b Alludit ad id, quod & apes regem & politiam habere finguntur.

c Nihil aliud quam divina laus.

* Sophronius
temperatus;
Eulalius, bene
loquens; The-
odidactus, di-
vinitus doctus;
Nephalius, so-
brius.

Lectio S. Scri-
pturarum in-
ter cibos uti-
lissima.

Prov. 21. 1.
2, 3.

universam meam complexus es. Hoc solo nōmine sum cæ-
teris antepōendus. *Eu.* Cæterarum dotium æstimator est
Deus, nos ea sequimur quæ videmus. * Sophroni, adhære
corpori tuo. Tu Theophile, & Eulali, dextrum mensæ latus
occupate. Chryfoglottus & Theodidactus occupabunt læ-
vum. Uranius & Nephalius, quod superest. Ego huic angu-
lum tuebor. *Ti.* Non patiemur. Hospiti debetur primus lo-
cus. *Eu.* Tota domus hæc mea est, sim ilque vestra: quod si
mihi permittitur jus in regno meo, is locus debetur hospiti
quemcunque sibi delegerit. Nunc utinam Christus ille exhi-
larator omnium, & sine quo nihil verè suave est, dignetur
huic nostro interessè convivio, suæque præsentia exhilarare
animos nostros. *Ti.* Spero dignabitur. Sed ubi sedebit, jam
omnibus locis occupatis? *Eu.* Utinam ille se misceat omni-
bus & patinis & poculis, ut nihil illum non sapiat; sed po-
tissimum illabatur animis nostris. Id quò magis dignetur,
& nos tanti hospitis reddamur capaciores, si molestum non
est, auscultabitis paululum è sacra lectione; sed ita, ut inte-
rim nihilo secius admoveatis manus ovis & lactucis, si liber.
Ti. Id faciemus libenter, sed auscultabimus libentius. *Eu.* Is
mos mihi multis nominibus videtur amplectendus; quòd
hæc ratione vitentur inanes fabulæ, præbeaturque materia
confabulationis frugifera. Multum enim ab illis dissentio
qui putant non esse lærum convivium nisi quod scateat in-
eptis ac lascivis fabulis, quod perstrepat obscœnis cantion-
culis. Vera hilaritas nascitur è pura sinceræque conscien-
tia: atque hi sermones verè læti sunt, quos semper & dixisse
juvet aut audisse, & semper delectet meminisse; non quo-
rum mox pudeat, quique conscientiam pœnitundine discrucien-
t. *Ti.* Utinam ista tam perpenderemus omnes quàm sunt
vera. *Eu.* Hæc, præterquam quòd certam & insignem ha-
bent utilitatem, etiam jucunda sunt, ubi vel mensem unum
assueveris. *Ti.* Nihil igitur consultius quàm optimis assuescere.
Eu. Recita, puer, distinctè & clarè. *Pu.* "Sicut divisiones a-
" quarum, ita cor Regis in manu Domini: quocunque voluerit,
" inclinabit illud. Omnis via viri recta sibi videtur; appendit
" autem corda Domini. Facere misericordiam & iudicium
" magis placet Domino quàm victimæ. *Eu.* Sit hoc satis. Præ-
stat enim pauca avidè discere, quàm multa cum tædio devo-
rare. *Ti.* Præstat sanè, sed non hîc tantum. Plinius scripsit,
Officia Ciceronis nunquam de manibus deponenda; & sunt
sanè digna quæ cum ab omnibus, tum præcipuè, ab iis qui
destinati sunt administrandæ Reipublicæ, ad verbum edif-
cantur,

cantur, meâ quidem sententiâ : sed hunc Proverbiorum libellum semper dignum arbitratus sum qui semper à nobis circumferatur. *Eu.* Quoniam sciebam prandium fore dilutum & insipidum, idcirco hanc procuravi nobis condituram. *Ti.* Nihil hîc est non lautissimum ; & tamen si nihil esset præter (a) betas absque pipere, vino & aceto, talis lectio condideret omnia. *Eu.* Mihi tamen plus adderet gratiæ, si quod audio, penitus intelligam. Atque utinam adesset aliquis verè Theologus, qui ista non intelligeret solùm, verùm etiam faperet. Nobis idiotis nescio an fas sit hisce de rebus confabulari. *Ti.* Ego verò puto vel nautis esse fas, modò absit definiendi temeritas. Fortasse & Christus, qui pollicitus est sese adfuturum ubicunque duo convenirent de ipso tractantes, aspirabit nobis tam multis. *Eu.* Quid si igitur partiamur inter nos novem tres sententias? *Convivæ.* Non displicet, modò à convivatore incipiat ordo. *Eu.* Non detrectarem provinciam; sed vereor nè hîc vos pejùs accipiam quàm cibus accipio. Age, necubi videar difficilis convivator, omisis variis conjecturis quas in hunc locum congerunt interpretes, mihi videtur hîc esse sensus moralis ; “ Alios mortales posse flesti monitis, “ increpationibus, legibus ac minis : regis animum, quoniam am neminem metuit, si repugnes, magis irritari. Et idcirco quoties principes vehementer contendunt aliquid, suo animo relinquendos : non quòd semper velint optima, sed quòd illorum stultitiâ malitiâve Deus nonnunquam abutatur ad emendandos eos qui deliquerunt. Quemadmodum veruit Jer. 27. & 28. resisti Nebuchadonosori, quòd illius ministerio decrevisset castigare populum suum. Fortassis illud est quod ait Job, Job 34. 30. *Qui regnare facit hominem hypocritam propter peccata populi.* Atque huc fortasse pertinet quod ait David, deplorans peccatum suum, *Tibi soli peccavi, & malum coram te feci.* Psal. 51. 4. Non quòd reges non peccent, ingenti populi malo : sed quòd non habeant hominem cujus autoritate condemnentur ; cùm Dei judicium nemo, quamlibet potens, possit effugere. *Ti.* Non displicet interpretatio. Sed quid sibi volunt *divisiones aquarum*? *Eu.* Adhibita est similitudo quæ rem explanet. “ Violenta res & impotens est regis animus concitatus, “ nec hûc aut illuc duci potest, sed impetu suo fertur velut “ (b) *astro divino percitus* : Quemadmodum mare sese spargit in terras, ac subindè cursum mutat, contemptis agris, adificiis, & quicquid obstat ; alicubi se condit sub terras : cujus impetum si coneris inhibere, aut alio deflectere, nihil agis. Idem accidit in magnis fluminibus veluti fabulæ quoque nar-

a Alludit ad illud Martialis, *Ut sapiant satius fabrorum prandia betæ*; O quam sape petet vina pipera; conquis!

b Id est, furor, stimulus. Vide Prov.

^a Amnis est
Acarmaniae.
Vide Strab.

^b Postremum
refugium.

^c Supplicatio
& ovatio
sunt infra tri-
umphum :
allusum est
autem ad *ova*
opposita.

rant de (*a*) Acheloo. Minus autem mali capitur si commo-
dè obsecundes, quàm si volenter repugnes. *Ti.* Nihil igitur
remedii adversus malorum regum impotentiam? *Eu.* For-
tasse primum fuerit, leonem in civitatem non recipere:
proximum, sic autoritate senatûs, magistratum ac civium
moderari potentiam illius, ut non facile erumpat in tyran-
nidem. Sed omnium potissimum, dum adhuc puer est, &
se principem esse nescit, sanctis præceptis formare pectus
illius. Profunt & preces ac monita, sed blanda ac tempe-
stiva. (*b*) Extrema anchora est, votis fatigate Deum, ut
regis animum inclinet ad ea quæ Christiano rege digna sunt.
Ti. Quid ais, idiota? Si Baccalaureus essem Theologiae, mi-
nimè puderet istius interpretationis. *Eu.* An vera sit, ne-
scio: mihi satis est quòd sensus non sit impius aut hæreticus.
Morem gessi voluntati vestræ. Nunc, ut decet in convivio,
vicissim audire cupio. *Ti.* Si quid desertis his quoque canis,
mihi videtur hoc dictum & ad abstrusorem sententiam ac-
commodari posse. *Eu.* Credo, & audire cupio. *Ti.* " Rex in-
" telligi potest vir perfectus, qui domitis carnis affectibus, so-
" lo divini Spiritûs impetu ducitur. Porro qui fit huiusmo-
" di, hunc non convenit fortassis humanis legibus, in ordi-
" nem cogere, sed suo domino, cuius spiritu agitur, relin-
" quendus est: nec judicandus ex hisce rebus quibus im-
" becillitas imperfectorum utcumque provehitur ad veram
" pietatem; sed si quid secus facit, dicendum est cum Paulo,
" *Dominus assumpsit illum: Domino suo fiat aut cadit*; item
" illud, *Spiritualis homo omnia dijudicat, ipse vero a nemine*
" *judicatur*. Talibus igitur nemo præscribat: sed Dominus,
" qui præscripsit terminos mari & annibus, habet cor sui-
" *gis in manu sua, & quocunque voluerit insecutur illud*. Quid e-
" nim opus est præscribere illi qui suapte sponte præstat meli-
" ora quàm exigunt humanæ leges? aut quæ temeritas sit il-
" lum hominum constitutionibus astringere, quem certis ar-
" gumentis constat divini Spiritûs afflatu gubernari? *Eu.* Tu
verò, Timothee, non solum canos habes capillos, sed pectus
etiam habes eruditionis canitie venerabile. Atque utinam in-
ter Christianos, quos omnes oportebat esse reges, huiusmodi
plures reperirentur hoc digni cognomine. Sed jam satis est o-
vatum & oleribus prælusum. Jubete hæc tolli, & apponi quod
superest. *Ti.* Nobis affatim satisfactum est hac (*c*) ovatione,
etiamsi nihil præterea successerit vel supplicationis vel tri-
umpho. *Eu.* Verùm quoniam, aspirante Christo, sicut opinor,
successit res in prima sententia, velim ut umbra tua nobis
enaret

enarraret alteram, quæ mihi videtur aliquantò obscurior. *Soph.* Si boni voletis consulere quicquid dixerò, sedulò dicam quod mihi videtur. Alioqui quò fieri potest, ut rebus obscuris lucem adferat umbra? *Eu.* Equidem recipio futurum omnium nomine, & tales umbræ lucem suam habent aptiorem oculis nostris. *So.* Idem docere videtur quod Paulus: diversis vitæ rationibus contenditur ad pietatem. Alii placet Sacerdotium, alii cœlibatus, alii conjugium, alii (a) secessus; alii respublica, pro varietate corporum & ingeniorum. Rursus, *alius vescitur quibuslibet, alius distinguit inter cibum & cibum; alius judicat inter diem & diem, alius judicat omnem diem.* In his Paulus vult unumquemque suo frui affectu citra contumeliâ alterius; nec oportet ququam ex hujusmodi judicare, sed judicium deferre Deo qui expendit corda. Fit enim sæpenumero, ut vescens gravior sit Deo quàm non vescens, & diem festum violans acceptior sit Deo quàm is qui videtur observare; & matrimonium hujus gravior sit oculis Dei quàm multorum cœlibatus. Dixi umbra. *Eu.* Utinam mihi sæpe contingat cum talibus umbris colloqui. *Rem,* ni fallor, non acû (quod aiunt) sed linguâ tetigisti. Sed adest qui cœlebs vixit, non de numero beatorum qui se castraverunt propter regnum Dei; sed hic castratus est vi, quò magis placeret ventri, donec & hunc & estas destruxerit Deus. Capus est ex corte nostra. Elix magis delector. Jus est non inelegans, quod in eo natat: lactucæ sunt selectissimæ. Sumat sibi quisque quod gratum est animo. Sed ne quid vos fallam, succedit huic assini nonnihil, mox (b) bellaria, deinde fabulæ (c) catastrophe. *Ti.* Sed interim excludimus uxorem & convivio. *Eu.* Ubi vos venietis comitati vestris, accumbet & mea. Nunc quid aliud esset quàm (d) muta persona? & illa suavius garrat mulier inter mulieres, & nos liberiùs philosophamur. Alioqui pericûlum sit, nè nobis accidat quod accidit Socrati, cui cùm essent convivæ philosophi, quibus magis placerent hujusmodi fabulæ quàm cibus, & in longum proferretur disputatio, Xantippe commota mensam subvertit. *Ti.* Nihil minus à tua metuendum arbitror. Est enim mulier moribus placidissimis. *Eu.* Mihi certè talis, ut commutare non cupiam, etiamsi liceat; atque hoc nomine mihi vel præcipuè videor fortunatus. Nec enim mihi placet eorum sententia, qui fortunatum putant, uxorem habuisse nunquam: magis arridet quod ait sapiens Hebræus, *ei bonam sortem obtigisse, cui obtigit uxor bona.* *Ti.* Sæpe nostro vitio male

a Vita privata aut monachismus.

b Tragemata secundæ mensæ.
c Prima pars comediæ dicitur *Protasis*; secunda *Epitasis*, in qua tumultus est vehementissimus; tertia *Catastrophe*, quæ componit tumultum d Muta persona in fabulis quæ ostenditur quidem, sed non loquitur.

sunt

Id est, divi-
nitus afflatus.

sunt uxores, vel quia tales diligimus, vel quia tales reddimus, vel quia non ut oportet formamus & instituimus. *Eu.* Vera prædicas, sed interim expecto tertiæ sententiæ enarrationem; & jam mihi dicere videtur Θεόπνευτος. *Th.* Imò mihi animus erat in patinis: dicam tamen, quando licet impunè. *Eu.* Etiam cum gratia licebit errare, vel sic præbebis occasionem inveniendi. *Th.* Mihi videtur eadem sententia quam protulit Dominus apud Osee Prophetam capite sexto, *Misericordiam volui & non sacrificium, & scientiam Dei plus quàm holocausta*: cujus vivus & efficax interpret est Dominus Jesus in Evangelio, Matt. 9. Cùm enim convivium agitare in domo Levi, qui erat publicanus, isque multos sui ordinis suique quæstus homines invitasset ad convivium, Pharisei, qui tuebant religione Legis, cùm ea præcepta negligerent unde tota Lex pendebat & Prophetæ, quò discipulorum animos alienarent à Jesu, rogabant illos cur Dominus admisceret se convivio peccatorum, à quorum consortio abstinabant Judæi qui volebant haberi sanctiores, & si quando contigisset cum ejusmodi congregati, reversi domum abluere corpus. Cumque discipuli, rudes adhuc, non haberent quod responderent, Dominus & pro se & pro discipulis respondit, *Non est opus, inquit, medico valentibus, sed male habentibus. Euntibus autem discite quid est, Misericordiam volo, & non sacrificium. Non enim veni vocare justos, sed peccatores.* *Eu.* Pulchre tu quidem collatione locorum rem explicas, id quod in divinis literis præcipuum est: sed discere velim quid appellet *sacrificium*, quid *misericordiam*. Nam qui consistit ut aversetur sacrificia Deus, quæ sibi tot præceptis jussit exhiberi? *Th.* Quomodo Deus aversetur sacrificia, docet ipse nos apud Esaiam capite primo. Sunt enim quædam præscripta Judæis in Legge, quæ significant magis sanctimoniam quàm præstant: quod genus sunt dies festi, sabbatismi, jejunia, sacrificia. Et sunt quæ semper præstanda sunt, quæ suapte naturâ bona sunt, non quia jussa. Judæos autem aversetur Deus non quòd observarent Legis ritus, sed quòd his stultè tumidi, negligerent ea quæ Deus maximè vult præstari à nobis; ac madentes avaritiâ, superbiâ, rapinis, odio, livore, cæterisque vitiis, existimabant Deum ipsis multum debere quòd diebus festis versarentur in templo, quòd immolarent victimas, quòd abstinerent à cibis vetitis, quòd illi nonnunquam jejunarent: umbras amplectebantur, rem negligeabant. Quòd autem ait, *Misericordiam volo, & non sacrificium*

Deus quomodo
aversetur
sacrificia.

Hos. 6. 6.

elium; opinor ex idiomate sermonis Hebraei dictum, pro eo quod erat, *misericordiam volo potius, quam sacrificium*, quemadmodum illud interpretatur Solomon, cum ait, *Facite misericordiam & iudicium magis placet Domino quam victimæ*. Porro, omne officium quod impenditur sublevando proximo, Scriptura *Misericordiam* vocat & Eleemosynam, quæ & ipsa nomen duxit à *miserendo*. *Victimas* appellari puto quicquid pertinet ad ceremonias corporales, & aliquid habet affine cum Judaismo: quod genus sunt delectus ciborum, vestitus præscriptus, jejunium, sacrificium, preces veluti pensum absolutæ, quies diei festi. Hæc enim ut pro tempore non sunt omnino negligenda; ita Deo fiunt ingrata, si quis observationibus huiusmodi consiliis negligat misericordiam, quoties fratris necessitas exigit officium charitatis. Habet speciem sanctimonix, etiam colloquia vitare malorum: sed hoc cessare debet, quoties aliud suadet, charitas proximi. Obedientia est quiscere diebus festis: sed impium sit, ob (*) religionem diei sinere fratrem perire. Itaque servare diem Dominicum *victima* est, ut ita loquar: reconciliari fratri *miseriordia* est. Porro, *iudicium*, quanquam potest ad potentes referri, qui frequenter vi opprimunt imbecilles; tamen mihi videtur non absurdum, si respondeat illi quod est apud Osee, & *scientiam Dei plus quam holocausta*. Non servat Legem qui non servat iuxta mentem Dei. Judæi sublevabant asinum in foveam collapsum sabbatis; & Christum calumniabantur, qui servaret totum hominem in sabbato. Hic erat præposterum iudicium, & aberat scientia Dei: nesciebat enim quod ista propter hominem essent instituta, non homo propter illa. Sed hæc imprudenter discere viderer, nisi vestro jussu dicerem. Malim ex aliis rectiora discere. *Eu.* Ista mihi videntur aded dicta imprudenter, ut existimem Dominum Jesum loqui per organum oris tui. Sed interim dum largiter pascimus animos nostros, nè negligentur collegæ. *Th.* Quinam? *Eu.* Corpora nostra: nonne collegæ sunt animorum? Hoc enim malim, quam instrumenta, vel domicilia, vel sepulchra. *Ti.* Hoc nimirum est effatim refici, ubi totus homo reficitur. *Eu.* Video vos segniter attingere. Quare, si videtur, jubebo proferri assa, nè pro lauto convivio longum præbeam. Videtis hujus prandioli summam. Armus est ovillus, sed exquisitus, capus, & perdices quatuor. Has solas à mercatu sumpsi, reliqua suppeditat hoc prædiolum. *Ti.* Epicuræum prandium video, nè dicam (b) Sybariticum. *Eu.* Imò

Prov. 21:

a Religio proprie est eorum quæ reveremur, veluti sepulchrorum; cui proxima est superstitio. Religio enim immodica superstitio. Alludit ad locum Pauli, Col. 2. 23.

b Lege in Chiliadibus prov. Sybaritica versa.

vix Carmeliticum. Sed quale quale est, boni consuletis. Animus certe purus est, si parum lautum est convivium. *Ti. Adde, non est muta tua domus, ut non solum parietes, sed & cyathus loquatur aliquid. Eu. Quid tibi loquitur? Ti. Nemo nisi à seipso luditur. Eu. Cyathus patrocinator vino. Nam vulgus febrim aut capitis gravedinem è potu contractam imputare solet vino, cum ipsi sibi malum accersierint immodicè bibendo. Soph. Meus Græcè loquitur. Ev. οὐκ ἀλγίζετα. Eu. Admonet non esse tutum Sacerdotibus aut regum famulis indulgere vino, quòd vinum ferè transferat in linguam quicquid latebat in corde. Soph. Apud Ægyptios olim nefas erat sacerdotibus bibere vinum, cum nondum illis mortales sua committerent arcana. Eu. Nunc licet quidem omnibus bibere vinum; an expediat nescio. Eulali, quid libelli profers è crumena? perquam elegans videtur, nam foris etiam totus aureus est. Eulal. Sed idem intus plùs quàm gemmeus est. Sunt Epistolæ Paulinæ, quas ut unicas delicias meas semper mecum circumfero; quas ideo profero, quòd ex occasione sermonis tui venit in mentem locus quidam qui me nuper diu torset, nec adhuc satis sibi facit animus. Is est in Epistolæ prioris ad Corinthios capite sexto, *Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt: Omnia mihi licent, sed ego sub nullius redigar potestatem.* Primum si Stoicis credimus, nihil est utile quod non idem honestum. Quomodo igitur Paulus distinguit id quod licet: ab eo quod expedit? Certè scortari aut inebriari non licet: quomodo igitur licent omnia? Quod si Paulus de certo genere rerum loquitur, quarum omnium vult esse licentiam, non possum satis ex ipso loci tenore divinare quodnam sit illud genus. Ex iis quæ mox huic loco subjiçuntur, consicere licet eum loqui de ciborum delectu. Quidam enim abstinebant ab ἰδολοθῦτις, quidam à cibis per Moysen interdictis. Et de idolothyti agit capite octavo. Rursus, cap. 10. velut explicans huius loci sententiam, ait, *Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt: Omnia mihi licent, sed non omnia edificant. Nemo quod suum est quærat, sed quod alterius; Omne quod in macello venit, manducate.* Hoc quod hic subjiçit Paulus congruere videtur cum eo quod supra dixerat, *Esca ventri, & venter esei; & hunc & has destruet Deus.* Quòd autem respexit hîc etiam ad Judaicum ciborum delectum, indicat clausura decimi cap. *Sine offensione estote Iudeis & gentibus & Ecclesiæ Dei; sicut & ego per omnia vobis placeo, non quarens quod mihi utile est, sed quod multis,**

Id est, in vino veritas.

† Cor. 6. 12.

† Id est, idolis sacrificiis, oblatis.

ut salvi fiant. Nam quod ait *gentibus*, pertinere videtur ad Idolothytum; quod ait *Judeis*, referri videtur ad delectum ciborum; quod ait *Ecclesia Dei*, pertinet ad infirmos ex utraque gente collectos. Licebat igitur vesci quibuscumque cibis, & *omnia munda mundis*. Verum incidit casus, ut non expediat. Quod omnia licebant, libertatis erat Evangelicæ: sed charitas ubique spectat, quid conducat ad salutem proximi, eoque frequenter abstinet & à licitis, malens obsecundare commodo proximi quam suâ uti libertate. Sed hic mihi geminus obstrepat scrupulus. Primum, quod in sermonis contextu nihil præcedat aut sequatur quod cum hoc sensu cohæreat. Nam objurgârat Corinthios, quod essent seditiosi, quod scortationibus, adulteriis, atque etiam incestis impuri, quod litigarent apud judices impios. Cum his quâ cohæret, *Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt?* Et in his quæ sequuntur redit ad causam impudicitia, quam repetierat & antè, intermisso negotio litium. *Corpus autem*, inquit, *non fornicationi, sed Domino; & Dominus corporis*. Verum hunc quoque scrupulum possum utcumque discutere, quod paulò superius in catalogo vitiorum meminisset & idololatriæ, *Nolite errare, neque fornicarii, neque idolis servientes, neque adulteri*. Porro esus idolothytorum vergebat ad speciem idololatriæ. Et ideo mox subdit, *Escia ventri, & venter escis*; significans, pro necessitate corporis, pro tempore licere vesci quibuscumque, nisi aliud suaserit charitas proximi: sed impudicitiam semper & ubique detestandam esse. Quod vescimur necessitatis est, quæ tollitur in resurrectione mortuorum: quod libidinemur malitiæ est. Sed alterum scrupulum non queo dissolvere, quomodo ad hæc quadret illud, *Sed ego sub nullius redigar potestatem*. Ait enim sibi potestatem esse omnium, se tamen in nullius potestate fore. Si is dicitur esse in potestate aliena qui, nè offendant, abstinere, idem capite nono de se prædicat, *Cum liber essem ab omnibus, omnium me servum feci, ut omnes lucrificerem*. Hoc, opinor, offensum scrupulo, sanctus Ambrosius putat hunc esse germanum Apostoli sensum, ut viam præstruat illi quod ait capite nono, sibi quoque potestatem esse faciendi quod cæteri faciebant vel Apostoli vel Pseudapostoli, sumendi victum ab his quibus prædicabat Evangelium. Sed ab hoc, tamen si licebat, temperabat, quod sic expediret Corinthiis, quos de tam multis & insignibus vitiis objurgabat. Porro quisquis accipit, fit quodammodo obnoxius ei à quo accipit, & ali-

quid decedit de vigore authoritatis. Siquidem qui accipit, minùs liberè objurgat; & qui dedit, non perinde fert objurgari ab eo cui benefecit. In hoc igitur Paulus abstinuit ab iis quæ licebant, ut confunderet Apostolicæ libertati, quam in hoc volebat nulli esse obnoxiam, ut liberius ac majore cùm authoritate reprehenderet illorum vitia. Mihi sanè non displicet Ambrosiana sententia. Attamen si quis mallet, hunc locum ad cibos accommodare, meâ sententiâ quod ait Paulus; *Sed ego sub nullius redigar potestatem*; sic accipi posset; Tametsi nonnunquam abstinere à cibis immolatis, aut lege Mosaicâ vetitis, ut consulam saluti proximi & profectui Evangelico; tamen animus meus liber est, qui scit sibi licere vesci cibis quibuscumque, pro necessitate corpusculi. At pseudapostoli cenabantur hoc persuadere, quosdam cibos per se impuros esse, nec abstinendum per occasionem, sed semper ab his temperandum, tanquam naturâ malis, nec aliter quàm abstinemus ab homicidio & adulterio. Hoc quibus erat persuasum, redacti erant sub alienam potestatem, & exciderant ab evangelica libertate. Solus, quod quidam meminim, Theophylactus sententiâ inducit ab his omnibus diversam; *Licet vesci quibuscumque cibis, sed non expedit immodice*. Nam ex luxu nascitur impudicitia. Hic sentus quamquam impius non est, tamen mihi non videtur hujus loci germanus esse. Ostendi quæ me torqueant: vestræ charitatis erit me ex his scrupulis eximere. *Eu.* Næ tu probè tuò respondes nomini. Qui sic novit proponere quæstiones, non opus habet alio qui dissolvat. Sic enim proposuisti dubitationem tuam, ut ego dubitare desierim. Tametsi Paulus in ea epistola (quoniam multa simul decrevit agere) sæpe ab uno argumento in aliud devolvitur, & rursus quod intermiserat repetit. *Cb.* Nisi vererem nè vos meâ loquacitate avocem accipiendo cibo, & si crederem fas esse tam sacris colloquiis admiscere quicquam ex profanis authoribus, proponerem & ipse quiddam quod hodie legentem me non torset, sed unice delectavit. *Ex.* Imò profanum dici non debet quicquid pium est, & ad bonos mores conducens. Sacris quidem literis ubique prima debetur authoritas; sed tamen ego nonnunquam offendo quædam vel dicta à veteribus, vel scripta ab ethnicis, etiam poetis, tam castè, tam sanctè, tam divinitus, ut mihi non possim persuadere quin pectus illorum, cùm illa scriberent, numen aliquod bonum agita-verit. Et fortasse latiùs se fundit spiritus Christi quàm nos interpretamur. Et multi sunt in consortio Sanctorum qui

qui non sunt apud nos in Catalogo. Fateor affectum meum apud amicos; non possum legere librum Ciceronis de Senectute, de Amicitia, de officiis, de Tusculanis quaestionibus, quin aliquoties exosculer codicem, ac venerer sanctum illud pectus, afflatum coelesti numine. Contrà, cum hos quosdam recentiores lego de Republica, Oeconomica aut Ethica praeipientes, Deum immortalem! quam frigent prae illis! imò quam non videntur sentire quod scribunt! ut ego citius patiar perire totum* Scotum cum aliquot sui similibus, quam libros unius Ciceronis aut Plutarchi: non quòd illos in totum damnem, sed quòd ex his sentiam me reddi meliorem, cum ex illorum lectione furgam, nescio quomodo, frigidius affectus erga veram virtutem, sed irritatior ad contentionem. Quare nè verere quicquid isthuc est proponere. *Ch.* Cum plerique libri M. Tullii quos scripsit de Philosophia divinitatis quiddam spirare videntur, tum ille quem Senex scripsit de Senectute planè mihi videtur. (a) *κύκνειον ἄσμα*, quemadmodum Græcis est in proverbio. Eum hodie relegi, atque hæc verba, quoniam prae cæteris arridebant, edidici. *Quod si quis Deus mihi largiatur ut ex hac ætate repuerascam, & in cunis vagiam, valde recusem: nec vero velim quasi decurso spatio à calce ad carceres revocari. Quid enim habet hæc vita commodi? quid non potiùs laboris? Sed non habeat sanè, habet certè tamen aut satietatem aut molestiam. Non libet enim mihi deplorare vitam, quod multi, & hi docti, sæpe fecerunt. Nec me vixisse pœnitet; quoniam ità vixi, ut frustrà me natum non existinem. Et ex vita ista decedo tanquam ex hospitio non tanquam è domo. Commorandi enim natura diverforium nobis, non habitandi, dedit. O præclarum illum diem, cum ad illud animarum concilium certumque, proficiscar, & cum ex hac turba & colluvione discedam! Hactenus Cato. Quid ab homine Christiano dici potuit sanctius? Utinam talia essent colloquia monachorum omnia, vel cum sacris virginibus, quale fuit illud ethnici senis colloquium cum ethnicis adolescentibus. *Eu.* Jam aliquis causabitur colloquium esse confictum à Cicerone. *Ch.* Isthuc meà non magni refert, sive hoc laudis tribuatur Catoni, qui talia senserit dixeritque; sive Ciceroni, cujus animus sententias tam divinas cogitatione complexus sit, cujus calamus res egregias pari facundià depinxerit. Quamquam equidem arbitror & Catonem, etiam si non dixit eadem, tamen similia dicere solitum in colloquiis. Nec enim tam impudens erat M. Tullius ut alium Catonem finxerit quàm fuerit;*

* Scotus Plutarcho & Ciceroni postponitur.

(a) Id est, Cygnea cantio. Vide Chilia-des.

& in dialogo parum meminerit decori, quod imprimis spectandum est in hoc scripti genere, præsertim cum ejus vix memoria recens adhuc hæreret animis ejus ætatis hominum. *Th.* Vehementer probabile est quod narras; sed dicam quid mihi venerit in mentem, te recitante. Sæpenumero mecum admiratus sum, Cum omnes optent longævitatē, & mortem exhorreant, tamen vix quenquam comperiri tam felicem, non dico senem, sed provectioris ætatis hominem, qui rogatus, an si detur, velit repuerascere, usurus per omnia isdem bonis ac malis quæ illi jam contigissent in vita, responderet idem quod Cato dicit: præsertim si recolat animo quicquid annis retroactis seu trisæ seu lætū obrigisset. Nam frequenter & suavium rerum recordatio vel cum pudore, vel cum conscientie molestia conjuncta est, ut animus ab his etiam recolendis non minus abhorreat quàm à tristibus. Id, opinor, nobis indicârunt sapientissimi Poetæ, qui scribunt tum demum animas capi desiderio corporum relictorum, posteaquam ex æmne Lethe longa biberint oblivia. *Uran.* Est isthuc profectò dignum admiratione, & mihi quoque compertum in nonnullis. Verum illud quàm mihi blandiebatur. *Nec me vitasse panitet!* At quotusquisque Christianorum sic moderatur vitam suam, ut hujus levis vocem sibi possit usurpare? Vulgus hominum existimat se non frustra vixisse, si per fas nefasque congestas divitias relinquant morientes. At Cato ideo non putat se frustra natum, quòd integrum & sanctum civem præstiterit Reipublicæ, quòd incorruptum magistratum, quòd posteritati quoque virtutis & industriæ suæ monumenta reliquerit. Jam illo quod dici potuit divinius? *Discedo tanquam ex hospitio, non tanquam ex domo.* Hospitio tantisper uti licet donec hospes jubeat exire: ex domo sua nullus facile pellitur. Et tamen hinc quoque sæpenumero propellit vel ruina, vel incendium, vel alius casus quispiam. Ut horum nihil accidit, tamen senio collabens ædificium admonet esse demigrandum. *Nephal.* Non minus elegans est quod apud Platonem loquitur Socrates, *Animam humanam in hoc corpore velut in præsidio positam esse, unde fas non sit decedere in jussu imperatoris, nec diutius in eo immorari quàm visum sit ei qui collocavit.* Illud significantius est in Platone, quod pro domo dixerit *præsidium*: siquidem in domo tantum commoramur, in præsidio destinati sumus functioni quam nobis delegavit Imperator noster: non abludens à nostris literis, quæ vitam hominis nunc *militiam*, nunc *certamen* esse dicunt.

Uran.

Uran. At mihi quidem oratio Catonis pulchrè congruere videtur cum oratione Pauli, qui scribens Corinthiis, celestem mansionem quam expectemus post hanc vitam *δικταὴν* vocat & *οἰκὸς*, domum sive domicilium. Cæterum hoc corpusculum appellat *tabernaculum*, Græcè *οικῶν*. Nam & qui sumus, inquit, in hoc tabernaculo, ingemiscimus *grævati*. *Ne.* Nec abludit a sermone Petri: *Iustum* autem, inquit, arbitror, quamdiu sum in hoc tabernaculo, suscitare vos in commonitione, certus, quod *velox est depositio tabernaculi mei*. Quid autem aliud clamat nobis Christus, quàm ut sic vivamus ac vigilemus, tanquam illico morituri? Jam illud cum audimus *O præclarum diem!* nonne videmur audire Paulum ipsum loquentem, *Cupio dissolvi, & esse cum Christo?* *Ch.* Quàm felices sunt qui tali animo mortem expectant! Sed in oratione Catonis quanquam præclara est, tamen fiduciam aliquis taxare posset, ut ab arrogantia profectam, quam multum oportet abesse ab homine Christiano. Proinde mihi nihil unquam legisse videri apud Ethnicos quod aptius quadret in hominem verè Christianum, quàm quod Socrates, paulò post bibiturus cicutam, dixit Critoni: *An opera (inquit) nostra sit probaturus Deus, nescio; certo sedulo conati sumus ut illi placeremus. Est mihi tamen bona spes quòd ille conatus nostros sit boni consulturus.* Vir ille sic diffidit factis suis, ut tamen ob animi propensam voluntatem obtemperandi voluntati divinæ, bonam spem conceperit fore ut Deus, pro sua bonitate, boni consulturus esset, quòd studuisset bene vivere. *Ne.* Profectò mirandus animus in eo qui Christum ac sacras literas non noverat. Proinde cum hujusmodi quædam lego de talibus viris, vix mihi tempero quin dicam, *Sancte Socrates, ora pro nobis.* *Ch.* At ipse mihi sæpenumero non tempero, quin bene ominer sanctæ animæ Maronis, & Flacci. *Ne.* At ego quot vidi Christianos quàm frigide morientes: Quidam fidunt in his rebus quibus non est fidendum; quidam ob conscientiam scelerum, & scrupulos quibus indocti quidam obstrepunt morituro, penè desperantes exhalant animam. *Ch.* Nec mirum eos sic mori, qui per omnem vitam tantum philosophati sunt in ceremoniis. *Ne.* Quid isthuc verbi est? *Ch.* Dicam, sed illud etiam atque etiam præfatus, me non damnare, imò vehementer probare, Sacramenta & ritus Ecclesiæ; sed quosdam vel improbos, vel superstitiosos, vel (ut mollissime dicam) simplices & indoctos, qui docent popu-

• Sancte Socrates, ora pro nobis.

Ceremoniæ
pontificiæ
damnantur.

lum hisce rebus fidere, prætermisiss his quæ nos verè red-
dunt Christianos. *Nē*. Nondum satis intelligo quorsum eas.
Ch. Faxo ut intelligas. Si vulgus Christianorum species,
nonne prora & puppis vitæ illis in Ceremoniis est? In Ba-
ptismo, quantâ religione repræsentantur prisci ritus Eccle-
siæ? Commoratur infans extra fores templi, peragitur ex-
orcismus, peragitur Catechismus, suspiciuntur vota, abjura-
tur Satanas cum pompis & voluptatibus suis; tandem un-
gitur, consignatur, salitur, tingitur, datur negotium susce-
ptoribus ut puerum curent instituendum. Illi dato nummo
redimunt libertatem. Et jam puer Christianus dicitur, &
est aliquo modo. Mox rursus ungitur: tandem discit confi-
teri, sumit Eucharistiam, consuevit quiescere diebus festis,
audire sacrum, jejunare nonnunquam, abstinere à carnibus.
Et hæc si fervat, habetur absolūtè Christianus. Ducit ux-
orem, accedit aliud sacramentum: initiatur sacris, rursus un-
gitur & consecratur, mutatur vestis, dicuntur preces. Atque
hæc quidem omnia quòd fiunt, probò: sed quòd hæc fiunt
magis ex consuetudine quàm ex animo, non probò: quod ni-
hil aliud adhibetur ad Christianismum, vehementer impro-
bo. Siquidem magna pars hominum dum his fidit, nihilo se-
cius interim per fas nefasque congerit opes, servit iræ, servit
libidini, servit livori, servit ambitioni: sic tandem venit
ad mortem. Hic rursus ceremoniæ paratæ. Adhibetur con-
fessio semel atque iterum, additur unctio, datur Eucharistia;
adsunt cerei sacri, adest crux, adest aqua sacra, adhibentur
indulgentiæ; expromitur, aut illic etiam emitur, morienti
diploma Pontificis, ordinantur (a) parentalia magnificè ce-
lebranda; fit rursus stipulatio solennis, adest qui clamat ad
aurem morientis, imò nonnunquam occidit ante tempus, si
contingat, ut sæpe fit, vocalior, aut bene potus. Hæc ut re-
ctè adhibentur, præsertim quæ nobis tradidit Ecclesiastica
consuetudo; ita sunt alia quædam reconditiora, quæ nobis
hoc præstant, ut cum alacritate spiritûs, ut cum Christiana
fiducia migremus hinc. *Eu.* Piè tu quidem ista verèque con-
cionaris, sed interim nullus admovet manum cibis. Caveat
quisque nè se fallat. Ego prædixi, nihil expectandum præ-
ter secundas mensas, easque rusticanas, nè quis sibi promit-
tat (b) Phasides aves, aut attagenas, aut (c) Attica bellaria. Hæc
amoveto, puer, & quod restat apponito. Videtis non copias,
sed inopiæ nostræ cornu. Hic est proventus hortulorum
quos vidistis. Nè parcite, si quid arridet. *Ti.* Tanta varietas
est, ut vel ipso recreemur aspectu. *Eu.* Atqui nè planè con-
temnatis

a Iusta sunt
& pro mor-
tuis sacrificia,
vulgo Exe-
quia.

b Phasiani &
Attagenes, fi-
ve, ut alii
malunt, attra-
ges aves in
deliciis ha-
bitæ.

c Attica bel-
laria de lau-
ritis & cupe-
diis dicitur.

temnatis frugalitatem meam, hæc patina exhilarasset Hilari-
onem monachum Evangelicum; comitatum vel centum
monachis illius seculi. Paulo vero atque Antonio, vel men-
struus commeatu esse potuisset. *Ti.* Imò nec Petrus ille
Princeps Apostolorum fastidisset, opinor, cum apud Simo-
nem coriarium diversaretur. *Eu.* Imò nec Paulus, opinor,
cum coactus egestate futuri nocturnis horis exerceret.
Ti. Debemus benignitati divinæ. Sed ego malim esurire
cum Petro ac Paulo, modò quòd deesset corporis alimonie,
abundaret in deliciis animi. *Eu.* Imò discamus à Paulo,
& abundare, & penuriam pati. Cum deerit, gratias aga-
mus Jesu Christo, qui nobis suppeditet & frugalitatis &
patientie materiam. Cum supererit, gratias agamus illi-
us munificentie, qui nos suâ liberalitate invitet ac provo-
cet ad amorem sui: ac modicè parcèque fruente iis quæ
largiter præbuit divina benignitas, pauperum memores si-
mus, quibus Deus deesse voluit quod nobis superest, ut u-
trisque per alteros sit occasio virtutis. Siquidem nobis largi-
tur, unde subvenientes egestati fraternæ misericordiam ip-
sius promereamur; & illi nostrâ liberalitate recreati, gra-
tias agant Deo pro bona mente nostra, nòsque precibus suis
illi commendant. Et rectè venit in mentem. Heus, pu-
er, dic uxori, ut ex assis quæ superat mittat Sudulæ no-
stræ. Est vicina quædam gravis, tenui fortunâ, sed animo
beatissima. Maritus nuper decessit, homo profusus & igna-
vus, qui nihil uxori reliquit præter liberorum gregem. *Ti.*
Christus iussit dare omni petenti: id si facerem, intra mensem
ipsi mihi mendicandum esset. *Eu.* Opinor Christum sentire
de his qui petunt necessaria. Nam qui petunt, imò qui fla-
gitant, vel extorquent potiùs, magnas summas quibus ex-
struant † cœnationes Lucullianas, aut, quod peius est, qui-
bus alant luxum ac libidinem suam, iis negare quod pe-
tunt elemosyna est: imò rapina est largiri malè usuris,
quod debebatur præsentī necessitati proximorum. Unde mi-
hi videntur vix excusari posse à peccato capitali qui sum-
ptibus immodicis aut extruunt aut ornant monasteria seu
templa; cum interim tot viva Christi templa fame pericli-
tentur, nuditate horreant, rerumque necessarium inopiâ
discrucientur. Cum essem apud Britannos, vidi tumbam
divi † Thomæ gemmis innumeris summique pretii onustam,
præter alia miracula divitiarum. Ego malim ista quæ super-
flua sunt elargiri in usum pauperum, quàm servare satrapis
aliquando semel omnia direpturis, ac tumbam ornare

March. y.

† Cœnatio
locus est ubi
cœnatur. Lu-
culli Romani
magnificen-
tia multorum
literis cele-
brata est.

† Beckeni
Cantuar.

fron-

* Italiae populus, qui Mediolanum tenent.

frondibus ac flosculis; id, opinor, gratius esset illi sanctissimo viro. Cùm essem apud * Insubres, vidi monasterium quoddam ordinis Carthusiani, non ità procul à Papiâ. In eo templum est intus ac foris, ab imo usque ad summum, candido marmore constructum; & ferè quicquid inest rerum marmoreum est, velut altaria, columnæ, tumbæ. Quorsum autem attinebat tantum pecuniarum effundere, ut pauci monachi solitarii canerent in templo marmoreo, quibus ipsis templum hoc oneri est, non usui, quòd frequenter infestentur ab hospitibus, qui non ob aliud eò se conferunt, nisi ut spectent templum illud marmoreum? Atque illic cognovi quod stultius est, illis legata in singulos annos tria millia ducatorum in structuram Monasterii. Et sunt qui putent esse nefas eam pecuniam, in pios avertere, præter mentem Testatoris; maluntque demoliri quod instaurent, quàm non ædificare. Hæc quoniam insignia sunt, visum est commemorare: quanquam sunt passim in templis nostris exempla permulta similia. Hæc mihi videtur ambitio, non elemosyna. Divites ambiunt sibi monumentum in templis, in quibus olim nec Divis locus erat. Curant se sculpendos ac pingendos, additis etiam nominibus, ac beneficii titulo. Atque hisce rebus bonam Templi partem occupant, olim, opinor, postulaturi ut ipsorum cadavera in ipsis reponantur altaribus. Dicit aliquis, An horum munificentiam existimas rejiciendam? Nequaquam, si templo Dei dignum sit quod offerunt. Sed ego, si Sacerdos aut Episcopus essem, hortarer crassos illos aulicos, aut negotiatores, ut, si vellent sua peccata redimere apud Deum, ista clanculùm effunderent in subsidium eorum qui verè pauperes sunt. Isti putant perire pecuniam quæ sic frustulatim & clanculùm in præsentem egestatem tenuium sublevandam dissipatur, cujus nullum exstet apud posteros monumentum. Ego puto nullam meliùs collocari eà quam ipse Christus sibi vult imputari, certissimus debitor. *Ti.* An non putas rectè collocari quod datur monasteriis? *Eu.* Et his darem nonnihil, si dives essem; sed darem ad necessitatem, non ad luxum; tum his inter quos sentirem vigere studium veræ religionis. *Ti.* Multi judicant non admodum bellè collocari quod datur istis mendicis publicis. *Eu.* Et istis nonnihil dandum est aliquando, sed cum delectu. At mihi consultius videatur, si singulæ civitates suos alerent, nec ferrentur erronee huc & illuc circum cursitantes, præsertim validi, quibus opus supeditandum sentio potiùs quàm pecuniam. *Ti.* Quibus igitur

tur potissimum dandum censēs, quantum, & quatenus? *Eu.* Hoc mihi ad unguem describere difficillimum sit. Primum, animum adesse oportet qui cupiat omnibus subvenire. Deinde, pro mea tenuitate, quod possum impertio, quoties sese offert occasio; præsertim his quorum & paupertas & integritas mihi nota est: horror & alios ad beneficentiam, si me defecerint facultates. *Ti.* Sed permittisne nobis hinc in tuo regno liberè loqui? *Eu.* Imò liberius quàm si domi vestra sitis. *Ti.* Non probas in templis sumptus immodicos; & has ædes multò minoris ædificare poteras. *Eu.* Equidem arbitror has intra munditiem consistere, aut, si mavis, elegantiam: certè absunt à luxu, ni fallor. Ædificant magnificentiùs qui mendicatò vivunt. Et tamen hi ipsi horti mei, quales quales sunt, vestigial pendunt egenis: & quotidie sumptibus aliquid detraho, in meòsque frugalior, quò possim esse in pauperes munificentior. *Ti.* Si istum animum obtinerent omnes, permulti melius haberent quos nunc egestas gravat indignos; & ex adverso, multi minùs essent obesi, digni quos egestas doceat sobrietatem ac modestiam. *Eu.* Fortasse sic res habet. Sed vultisne ut hæc insipida bel-laria re quapiam suavi condiamus? *Ti.* Plus satis est delicia-rum. *Eu.* At ego hinc depromam quod nè saturi quidem fa-stidiatis? *Ti.* Quid est? *Eu.* Codex est Evangeliorum, ut quod lautissimum habeo vobis depromam in fine convivii. Recita, puer, ab eo loco ubi proximè destitisti. *Pu.* Nemo po-
test duobus Dominis servire. Aut enim unum odio habebit & al-
terum diligit: aut unum sustinebit, & alterum contemnet.
Non potestis Deo servire & mammonæ. Ideo dico vobis, nè solliciti
sitis anima vestra, quid manducetis, neq; corpori, quid induami-
ni. Nonne anima plus est quàm esca, & corpus plus quàm vesti-
mentum? Eu. Redde codicem. In hoc loco mihi Iesus Chri-stus videtur bis idem dixisse. Etenim pro eo quod priùs di-xit, odio habebit, mox ponit, contemnet; & pro eo quòd pri-ùs posuerat, diligit, mox vertit, sustinebit: commutatis per-sonis existit eadem sententia. *Ti.* Non satis assequor quid velis. *Eu.* Demonstremus igitur ratione mathematicà, si vi-detur. In priore parte pro uno pone *A*, pro altero *B*. rursus in posteriore pro uno pone *B*, pro altero *A*, verso ordine. Aut enim *A* odio habebit, & *B* diligit; aut *B* sustinebit, & *A* contemnet. Nonne hinc palàm est, *A* bis odio haberi, & *B* bis diligi? *Ti.* Perspicuum est. *Eu.* Atquì hæc conjunctio aut, præsertim repetita, habet emphasim sententiæ contra-riæ; aut certè diversæ: alioqui nonne absurdè diceretur. At

Mat. 6. 24.

Petrus

¶ Divinatores
quibus ex-
acta somnio-
rum dijudi-
candorum ra-
tio est. Con-
jectores.

Petrus me vincet, & ego cedam: aut ego cedam, & Petrus me vincet? *Ti.* Lepidum, ita me Deus amet, sophisma! *Eu.* At tum demum mihi videbitur lepidum, si hoc ex vobis didiceris? *Th.* Animus somniat ac parcurit mihi nescio quid: si jubetis, quicquid est, proferam in medium; vos eritis vel (*a*) onirologi, vel obstetres. *Eu.* Quanquam vulgò mali ominis habetur somniorum meminisse in convivio, & parùm sit verum recundum coram tot viris factum eniti; tamen nos istud somnium, sive mavis partum animi tui, libenter excipiemus. *Th.* Mihi videtur in hoc sermone res commutari potius quàm persona. Et hanc vocem *unum*, & *unum*, non referri ad *A.* & *B.* sed utraque pars refertur ad utrumlibet, ut utrumcunque delegeris, ei jam opponatur quod significatur per alterum. Quasi dicas, aut excludes *A.* & admittes *B.*; aut *A.* admittes, & excludes *B.* Hic videtis, manente personâ, rem esse translatam. Atque hoc ita dictum est de *A.* ut nihil referat si idem enuncies de *B.* hoc pacto; aut *B.* excludes, & admittes *A.*; aut admittes *B.* & excludes *A.* *Eu.* Sanè argutè tu quidem problema nobis explicuisti, neque quisquam mathematicus melius depinxisset in pulvere. *Soph.* Illud me magis movet, quòd prohibet esse sollicitos de crastino, cum Paulus ipse laboravit manibus victûs parandi causâ, atque idem acriter increpit otiosos & ex alieno vivere gaudentes, admonens ut *laborent, ac manibus operentur quod bonum est, ut sit unde tribuant aliquid necessitatem patienti.* An non pii sanctique labores sunt quibus maritus tenuis alit uxorem sibi charissimam dulcèssque liberos? *Ti.* Ista quæstio, meâ sententiâ, variis modis dissolvi potest. Primum, ut ad illa tempora potissimum pertineat: Apostolis, ob Evangelii prædicationem latè vagantibus, eximenda erat sollicitudo victûs undecunque suppeditandi, quibus non vacabat operâ manuariâ cibum quærere, præsertim cum nullam artem scirent præter piscationem. Nunc alia ratio temporum est, & otium amplectimur omnes, laborem fugimus. Altera dissolvendi ratio est: Christus non interdixit industriam, sed sollicitudinem; & sollicitudinem intelligit juxta vulgarem hominum affectum, qui nulla de re magis anxii sunt quàm de parando victu, ut omnibus rebus omissis hoc solum agant, huic uni curæ sint addicti. Id propemodum indicat ipse Dominus cum negat *eundem ducbus dominis servire posse.* Servit enim qui toto pectore addictus est. Præcipuam igitur curam vult esse Evangelii propagandi, non solam. Ait enim, *Primum querite regnum Dei; & hæc adjicientur vobis.* Non dixit,

dixit, *solùm querite*; sed, *primum querite*. Cæterùm in voce *crastini* puto hyperbolen esse, cùm significet in longinquum. Qui mos est avaris hujus mundi, ut posteris etiam anxie parent & quarant. *Eu.* Accipimus tuam interpretationem: sed quid sibi vult quod ait, *Ne solliciti sitis animæ vestra, quid edatis?* Corpus veste tegitur, at non edit anima. *Ti.* Animam, ut opinor, hic vitam appellat. Ea periclitatur, si cibum subdlexeris; non item se vestem detraxeris, quæ magis datur pudori quàm necessitati. Et si quem affligit nuditas, non statim occidit: at inedia certissima mors est. *Eu.* Non satis video quo modo cohæreat cum hac sententia quod adjecit, *Nonne anima plus est quàm esca, & corpus plus est quàm vestimentum?* Nam si vita magni pretii est, tantò magis advigilandum nè pereat. *Ti.* Hoc argumentum non adimit nobis sollicitudinem, sed auget. *Eu.* At non hoc sentit Christus quod interpretaris, sed hoc argumento nobis addit fiduciam de patre. Si pater benignus gratis & de suo dedit id quod carius est, etiam adjiciet id quod vilius est. Qui dedit animam, non negabit alimoniam: qui dedit corpus, adjiciet alicunde vestem. Illius igitur benignitate freti, non est quòd discruciemur sollicitudine curaque rerum infimarum. Quid igitur superest, nisi ut *utentes hoc mundo tanquam non utamur*, totam curam ac studium nostrum transferamus in amorem rerum cœlestium, atque rejecto mammonâ, imò toto Satanâ cum omnibus suis * præstigiis, uni Domino toto & alacri pectore serviamus, qui non destituet filios suos? Sed interim nullus attingit bellaria. His certè cum gaudio vesci licet, quæ non magnâ curâ nobis domi proveniunt. *Ti.* Abunde satisfactum est corpusculo. *Eu.* Vellem equidem & animo. *Ti.* Atque uberius etiam animo. *Eu.* Hæc igitur tolle puer, ac labrum appone. Lavemus amici, ut si quid fortè commissum est in hoc convivio, purgati canamus hymnum Deo. Perficiam, si videtur, quod coeperam ex Chrysostomo. *Ti.* Rogamus. *Eu.* Gloria tibi, domine; gloria tibi, sancte; gloria tibi, rex; quoniam dedisti nobis *escas*: imple nos gaudio & letitiâ in Spiritu Sancto, ut inveniamur in conspectu tuo acceptabiles; nec pudeamus, quando reddes unicuique secundum opera sua. *Pu.* Amen. *Ti.* Profectò pius & elegans est hymnus. *Eu.* Hunc divus Chrysost. non dedignatur etiam interpretari. *Ti.* Quonam loco? *Eu.* In Matthæum homiliâ 56. *Ti.* Non omitam quin hodie legam. Sed illud unum interim ex te cupio discere, Cur ter optamus Christo gloriam idque triplici cognomine, *domini sancti, &*

* Præstigiæ
vanæ & fallaces rerum
species.

Gratiarum
actio in fine
conviviî.

regis?

regis. Eu. Quoniam illi debetur omnis gloria : sed nobis triplici nomine potissimum est glorificandus. Quod suo sacrosancto sanguine redemerit nos à tyrannide diaboli, sibi que assuerit ; unde & *Dominum* illum vocamus. Deinde, quod non contentus gratis condonasse nobis omnia peccata, per spiritum suum contulit nobis & justitiam suam, ut sectemur ea quæ sunt sanctimoniae ; atque ob id *Sanctum* eum vocamus, quod sit sanctificator omnium. Postremo, quod ab eodem speramus præmium regni cælestis, ubi ille jam sedet ad dextram Dei Patris ; & hinc nobis Rex dicitur. Atque hanc totam felicitatem illius erga nos gratuita bonitati debemus, quod pro domino vel tyranno potius diabolo, *Dominum* habemus *Jesum Christum* ; pro immunditia & sordibus peccatorum, innocentiam ac sanctimoniã ; pro Gehenna, gaudia vitæ cælestis. *Ti.* Pia profectò sententia. *Eu.* Quoniam nunc primum vos hic accepi convivio, non dimittam vos absque (a) xeniiis, sed talibus qualis fuit apparatus. Heus, puer, profer * apophoreta nostra. Sive fortiri placet, sive sibi quisque malit deligere, minimum refert ; ejusdem ferè pretii sunt omnia, hoc est nullius. Non enim sunt sortes Heliogabali, ut huic obveniant equi centum, illi totidem muscæ. Sunt libelli quatuor, horologia duo, lucernula, & theca cum (b) calamis Memphiticis. Hæc arbitror magis convenire vobis quàm opobalsamum, aut dentificium, aut speculum, si vos novi satis. *Ti.* Aded bella sunt omnia, ut nobis difficilis sit electio : ipse magis pro tuo arbitrato distribuito ; sic gratius etiam erit quicquid obtigerit. *Eu.* Hic libellus in membranis habet Proverbia Solomonis ; sapientiam docet, & auro pictus est, quod aurum habeat sapientiæ symbolum. Hoc dabitur cano nostro, ut juxta doctrinam Evangelicam, *Habenti sapientiam detur sapientia, & exuberet.* *Ti.* Certè curabitur ut minùs egeam. *Eu.* Sophronio congruet horologium huc ex extrema Dalmatia provectum, ut vel sic commendem munusculum meum. Novi enim quàm ille sit parcus temporis, quàm nullam omnino portionem rei pretiosissimæ sinat abire sine fructu. *So.* Imò pigrum admones diligentia. *Eu.* Hic libellus habet in membranis Evangelium secundum Matthæum : gemmâ regi merebatur, nisi nullum esset illi scrinium aut theca carior, quam pectus hominis. Illic igitur recondito, Theophile, quod magis hoc sis quod diceris. *Tb.* Efficiam nè prius malè collocasse videaris tuum munus. *Eu.* Hic sunt Epistolæ Pauli ; quas tu libenter tecum circumfers, Eulali, qui Paulum

2 Munuscula
quæ dantur
hospitibus ab
amicis.

* Apophoreta,
qui dantur
in fine
conviviorum,
auferenda, si cui
videatur.

b Qui chartis
serviunt, ob
id probatissimum.

Paulum semper habere soleas in ore; nec haberes in ore, nisi esset in pectore: posthac commodius erit etiam in manibus oculisque. *Eul.* Istud non est dare munus, sed dare consilium. Porro bono consilio nullum est munus pretiosius. *Eul.* Lucernula conveniet Chrysoglotto, (a) anagnosta insatiabili, & ut M. Tullius inquit, librorum helluoni maximo. *Ch.* Bis habeo gratiam: primum, pro munere non vulgariter eleganti: deinde, quod sompniculosum admones vigilantia. *Eul.* Theca calamaria debetur Theodidactō, felicissime (b) πολυτελῶν atque hos ego calamos felicissimos esse iudico, quibus celebrabitur gloria Domini nostri Jesu Christi, tali praelestim artifice. *Theod.* Utinam & pectus suppeditare possis, quemadmodum suppeditas instrumenta. *Eu.* Hic codex habet aliquot Plutarchi libellos de moribus, sed selectos, & à quodam Græcæ literaturæ peritissimo non insecite descriptos; in quibus tantum reperio sanctimoniam, ut mihi prodigio simile videatur, in pectus hominis ethnici tam Evangelicas potuisse venire cogitationes. Hic dabitur Uranio juveni & (c) φιλέλληνι. Supperest horologium; id cedat nostro Nephthalio, parcissimo temporis dispensatori. *Neph.* Habemus gratiam, non solum pro munusculis, verum etiam pro testimoniis. Nam istud non tam est distribuere xenia, quam (d) elogia. *Eu.* Imò ego vobis habeo gratiam duplici nomine: primum quod nostram exilitatem boni consulitis; deinde, quod eruditus juxta ac piis sermonibus refecistis animum meum. Ego vos quomodo acceptos dimittam nescio; certe vos relinquam melior ac doctior. Scio vobis non esse cordi fistulas, aut moriones, ac multò minus aleam. Quare, si videtur, sallemus horulam spectandis reliquis regiae meae miraculis. *Ti.* Istud eram abs te flagitaturi. *Eu.* Apud bonæ fidei promissorem non est opus flagitatore. Hanc aulam æstivam opinor vos jam satis contemplatos. Habet triplicem prospectum, & quoquo versum deflectas oculos, occurrit viror hortorum gratissimus. Vitreis fenestris volubilibus, si videatur, licet excludere cælum, si nebulis aut ventis sit incommodius: licet & densis valvis foris admotis, & tenuibus intus, excludere Solem, si quid offendant æstas. Hic cum prandeo, videor in horto prandere, non in domo. Nam parietes virentes suos habent inpersos flosculos: sunt & picturæ non invenustæ. Hic Christus supremam computationem agit cum electis discipulis. Hic natalitia celebrat Herodes funesto convivio. Hic Evangelicus ille Dives epulatur splendide, mox descensu-

a Lectori.

b Qui multa scribit, qualis fuit Chrysippus ac Didymus.

Plutarchus diviniss. Ethnicus.

c Amatori Gracitatis.

d Sunt rerum gestarum propria testimonia: plerumque in bonam partem sumitur dictio.

* Lege vitam
illius apud
Plutar. &
Plin. cap. 15:
ib. 9.

rus ad inferos: Lazarus repellitur à foribus, mox excipiens sinu Abrahæ. *Ti.* Hoc argumentum non satis agnoscimus. *Eu.* (a) Cleopatra est cum Antonio luxu decertans; primam unionem ebibit, alteri manum admovit detractura. Hic pugnant Lapithæ. Hic Alexander magnus hastâ transverberat Clytium. Hæc exempla nos admonent sobrietatis in convivio, & à crapula luxûque deterrent. Nunc adeamus bibliothecam, non illam quidem multis instructam libris, sed exquisitis. *Ti.* Locus hîc planè, divinitatem quandam præ se fert, adeò nitent omnia. *Eu.* Hîc videtis præcipuam partem opum mearum. Nam in mensa nihil vidistis nisi vitreum ac stanneum; nec est in totâ domo vas ullum argenteum, præter unum poculum inauratum, quod ob amorem ejus qui dono dedit religiosè servo. Hæc sphæra pensilis totum orbem ponit ob oculos. Hîc in parietibus singulæ regiones fusiore spatio depictæ sunt. In reliquis parietibus videtis insignium authorum imagines. Nam omnes depingere fuerat infinitum. Christus primum habet locum, porrectâ manu sedens in monte; capiti imminet pater, dicens, *Ipsam audite.* Spiritus Sanctus expansis alis multâ luce complectitur illum. *Ti.* Opus, ita me Deus bene amat, Apelle dignum! *Eu.* Adjunctum est bibliotheca (b) *μουσειον* quoddam angustum, sed elegans, quod submota tabulâ ostendit foculum, si quid offenderit frigus. In æstate videtur solidus paries. *Ti.* Hîc mihi gemmea videntur omnia. Est & mira odoris gratia. *Eu.* Hoc mihi præcipuè studio est, ut niteat domus, & bene oleat. Utraque res minimo constat. Habet bibliotheca suum ambulacrum pensile, spectans in hortum; & huic adhæret facellum. *Ti.* Locus numine dignus! *Eu.* Nunc adeamus illa tria ambulacra quæ imminet iis quæ vidistis ad hortum domesticum spectantia: in his superioribus utroque prospectus est, sed per fenestras, quæ possunt occludi, præsertim in his parietibus qui non spectant hortum interiorem, quò domus sit tutior. Hîc ad lævam, quia plus est lucis, & paries raris fenestris interruptus ordine depicta est tota vita Jesu ex narratione quatuor Evangelistarum usque ad missum Spiritum Sanctum, & primam prædicationem Apostolorum, ex Actis. Additæ sunt & locis notæ, ut agnoscat spectator juxta quod stagnum, aut in quo monte, res gesta sit. Additi sunt tituli paucis verbis subnotantes totum argumentum; velut illud quod dicitur à Jesu, *Volo, mundare.* Ex adverso respondent figuræ & vaticinia Veteris Testamenti, præsertim è Prophetis & Psalmis, qui nihil

* Locus in ædibus semotior, ubi Musarum sacra studia tractantur.

nihil aliud habent quàm Christi vitam & Apostolorum aliter narratam. Hic nonnunquam obambulo mecum fabulans & animo contemplans illud ineffabile concilium Dei, quo per (a) Filium suum restituere voluit genus humanum. Nonnunquam adest uxor comes, aut amicus quispiam qui rebus piis delectetur. *Ti.* In hac domo cui possit obrepere tædium? *Eu.* Nulli qui didicerit secum vivere. In summa ora picturæ, velut extra ordinem, addita sunt capita Pontificum Romanorum cum suis titulis. Ex adverso capita Cæsarum ob memoriam historiæ. In utroque cornu prominet pensile cubiculum, ubi liceat interquiescere, & unde spectare licet pœnarium & aviculas nostras. Hic in extremo angulo prati videtis aliud ædificiolum, ubi cœnamus nonnunquam æstivis mensibus, & ubi curatur, si quem fortè è familiaribus corripuerit morbus ob contagium formidabilis. *Ti.* Quidam negant hujusmodi morbos esse vitandos. *Eu.* Cur ergò vitant foveam aut venenum? An hoc minùs timent, quia non vident? nec basilisci venenum videtur quod afflat oculis. Ubi res poscat, non dubitem pro necessariis venire in vitæ discrimen. Sine causa subire vitæ periculum, temeritas est; alios in vitæ periculum adducere, crudelitas. Sunt & alia quædam non injucunda spectatu; ea mandabo uxori ut ostendat. Manete hîc vel totum triduum & hanc domum putate esse vestram. Pascite oculos, pascite animos. Nam me negotia quædam alio vocant. Est equitandum in pagos aliquot vicinos. *Ti.* Ob rem pecuniariam? *Eu.* Ego tales amicos non relinquerem pecuniæ gratiâ. *Ti.* Fortassis venatio parata est alicubi. *Eu.* Planè venatio est: sed aliud venor quàm apros aut cervos. *Ti.* Quid igitur? *Eu.* Dicam: in uno pago decumbit amicus quidam non sine periculo vitæ. Nam corpori metuit medicus: ego magis metuo animæ illius. Siquidem mihi videtur parùm rectè compositus ad emigrandum sicut dignum est Christiano. Huic adero meis hortatibus, ut sive moriatur, sive revalescat, bono ipsius fiat. In altero dissidium acre natum est inter duos, non malos quidem illos, sed tamen pervicacis ingenii viros. Quod si exasperetur, vereor nè plures secum trahat in consortium simultatis. Adnitar totis viribus ut hos redigam in gratiam. Nam utrique sum veteri necessitudine junctus. Hæc sunt quæ venor. Quodd si venatio successerit ex animi sententia, simul hîc celebrabimus (b) *Anniversaria*. *Ti.* Pia venatio! precamur ut tibi pro Delia Christus aspiçet. *Eu.* Hanc prædam ego malim, quàm obvenire

a Redemptio
humani
generis
per
Christum
est
opus
Dei
ad-
mirandis-
simum.

b Id est Festa
sive epulum
pro victoria
adepta.

APOTHEOSIS.

mihi hæreditate bis mille ducatos. *Ti.* Mox rediturus? *Eu.* Non nisi tēntatis omnibus. Quare certum tempus non possum præscribere. Vos interim meis perinde ac vestris fruamini & valete. *Ti.* Dominus Jesus te feliciter deducat ac reducat.

ARGUMENTUM.

Apotheosis Capnionis (sen, de incomparabili Heroe, Johanne Reuchlino, in Divorum numerum relato) docet quantum honoris viris debeatur egregiis, qui virgiliis suis bene meriti sunt de studiis liberalibus.

Nec miserè quisquam, qui bene vixit, obit.

POMPILIUS, BRASSICANUS.

a Petasus genus calceamenti grandioris conveniens itinerantibus.
b Camelum dixit detrahta litera *ῥ* ὀντι Καμήλιον.

Po. **U**nde nobis (*a*) petasatus? *Br.* E Tubinga. *Po.* Nihilne isthuc rei novæ? *Br.* Equidem demiror usque adeo mortales omnes teneri siti quadam rerum novarum. At ego Lovanii (*b*) Camelum quendam audiui concionantem, fugiendum quicquid esset novum. *Po.* Vocem Camelo dignam! Dignus erat homo (si tamen homo fuit) qui nunquam mutet veteres calceos, aut putre subligar, semper vescatur putribus ovis, nec aliud bibat quàm vappam. *Br.* At idem, ne sis inscius, non usque adeo delectatur rebus veteribus, ut malit jus pridianum quàm recens. *Po.* Sed omisso Camelo, dic si quid novi affers. *Br.* Adfero quidem, sed ut ille aiebat, malum. *Po.* Atqui isthuc ipsum olim erit vetus. Ità fieri necesse est, ut si omnia vetera sint bona, omnia nova mala, quæcunq; nunc bona sunt fuerint olim mala, & quæ nunc sunt mala, sint olim futura bona. *Br.* Ità videtur, juxta decretum Cameli. Imò consequitur, ut qui olim adolescens fuit malus fatuus, quia recens, idem nunc sit bonus fatuus, quia senuit. *Po.* Sed age, prome quicquid est. *Br.* Egregius ille trilinguis eruditionis Phoenix Joannes Reuchlinus vitæ defunctus est. *Po.* Rem certam narras? *Br.* Certiorem quàm vellem. *Po.* Sed quid isthuc mali, relicta posteris honestissimi nominis immortalis memoriâ, ab hujus vitæ malis demigrare in consortium beatorum? *Br.* Quis isthuc tibi indicabit? *Po.* Res ipsa. Nec enim potest aliter mori, qui sic vixit? *Br.* At magis etiam isthuc diceres, si scias quod ego.

Po. Quid-

Po. Quidnam, obsecro? *Br.* Non est fas referre. *Po.* Quam ob rem? *Br.* Quia qui credidit, stipularus est arcani silentium. *Po.* Eâdem lege committe & mihi. Recipio tibi silentium optimâ fide. *Br.* Quanquam ista fides me jam sæpenumero fefellit, tamen age, committam; præsertim cum res sit ejus generis, ut expediat etiam esse notam bonis omnibus. Est Tubingæ quidam instituti Franciscani vir, omnibus habitus eximæ sanctimonix, præterquam ipsi. *Po.* Magnum dicis argumentum veræ sanctimonix. *Br.* Agnosceres hominem, & fatereris verum, si nomen ederem. *Po.* Quid si divinem? *Br.* Licet. *Po.* Admove aurem. *Br.* Quid opus cum simus soli? *Po.* Ità mos est. *Br.* Is ipse est. *Po.* Est homo certissimæ fidei. Mihi (a) Sibyllæ folium erit quicquid ille dixerit. *Br.* Audi igitur totum dialogum bona fide. Ægrotabat noster Reuchlinus satis quidem periculose, sed ità ut bona spes esset fore ut revalesceret; vir dignus qui nunquam senesceret, ægrotaret aut moreretur. Manè visibam meum Franciscanum, ut animi mei molestiam oratione suâ leniret. Nam ægrotabam unà cum ægrotante amico, quem amabam ut patrem. *Po.* (b) Phy! quis illum usquam non amavit, nisi vir pessimus? *Br.* Hic Franciscanus meus, Brassicane, inquit, emove penitus ex animo mœrorem omnem: Reuchlinus noster desit ægrotare. Quid? inquam, an subito revaluit? Nam ante biduum non admodum læta promittebant medici. Tum ille, Revaluit, inquit, sed ità, ut posthac non sit illi formidanda valetudo adversa. Noli flere (nam videbat erumpentes lacrymas) priusquam audias rem omnem. Sex dies sunt quod hominem non inviseram, sed tamen quotidianis precibus illius salutem Domino commendabam. Hodiernâ nocte, cum me à matutinis hymnis in strato composuissem, blandus quidem minimèque gravis somnus obrepit. *Po.* Nescio quid læti mihi prælagit animus. *Br.* Non est tibi læva mens. Visus sum mihi, inquit, consistere ad ponticulum quendam per quem transitus erat in pratum quoddam longè antenissimum. Ad eò blandiebatur oculis graminum & frondium plusquam smaragdinus viror, sic arridebant incredibili colorum varietate flosculorum stellulæ, sic spirabant omnia, ut quod erat pratorum citra rivum, quo dirimebatur felicissimus ille campus, nec vivere nec virere videretur, sed mortua, inamœna, putidæque esse omnia. Atque interim dum totus sum in eo spectaculo, commodum præterierat Reuchlinus; præteriens Hebraicè precatus est pacem. Jam medium pontis transferat prius

a Sibylla Cumana scribat oracula in foliis. Unde Juvenalis, *Credite me vobis folium recitare Sibylla*, id est, rem certissimam. Quod genus & illud *Etripode dictum* putat.
b Interfectio admirationis,

quàm sentirem: parantem accurrere respiciens vetuit. Non-
dum fas, inquit. Quinto abhinc anno nos sequèris. Inte-
rim eorum quæ aguntur testis ac spectator assistito. Hic
ego. Nudus erat, inquam, Reuchlinus, an vestitus? solus,
an comitatus? Vestium, inquit, nihil habebat, præter unam
candidissimam, Damascanam esse dixisses, candore mirè lu-
cido. Ponè sequebatur puer incredibili specie alatus, suspi-
cabar illius esse genium bonum. *Po.* Sed nullusne comitaba-
tur genius malus? *Br.* Imò aliquot, ut Franciscanus ille ar-
bitrabatur. Procul, inquit, à tergo sequebantur aves aliquot
pennis cætera nigris, nisi quò explicatu alarum gilvas veriùs
quàm candidas plumas ostenderent. Picæ, inquit, videri po-
terant colore & voce, nisi quòd singulæ sedecim picas æqua-
rent magnitudine corporis, nihilo minoris vulturibus, cre-
stam gestantes vertice, rostris & unguibus aduncis, ventre
prominente. Harpyiæ videri poterant, si tres modò fuissent.
Po. Quid moliebantur istæ furæ? *Br.* Procul, inquit, obstre-
bant heroi Reuclino, & impetituræ videbantur, si licuisset.
Po. Qui minùs licuit? *Br.* Quia versus Reuchlinus objectâ
manu crucis imaginem exprimens, Abite, inquit, quò dignum
est, malæ pestes. Satis sit vobis negotium facessere mortalibus:
in me jam immortalibus adscriptum nihil habet juris vestra
dementia. Vix ea dixerat, inquit Franciscanus, mox abierunt
foedissimæ volucres, sed relicto factore, ad quem collatum (*a*)
oletum videri posset samfucinum, aut † foliatum. Dejerabat se
citius vel ad inferos decensurum, quàm sustineret iterum af-
flari tali (*b*) thymiamate. *Po.* Malè sit illis pestibus. *Br.* Sed
audi cætera quæ narravit mihi Franciscanus. Dum hæc in-
tentus contemplor, inquit, jam ponti vicinus erat Divus Hie-
ronymus, qui Reuchlinum hisce verbis compellabat; "Salve,
"collega sanctissime. Datum mihi est hoc negotium, ut te
"exceptum deducam in consortium cœlitum, quod tuis san-
"ctissimis laboribus destinavit divina benignitas. Simulque
vestem protulit quâ Reuchlinum induit. Tum ego, Dic, in-
quam, mihi quò cultu, quâve specie videbatur Hieronymus?
Erâtne tam senilis quàm illum pingunt; aut cucullum ha-
bebat, aut galerum, aut pallium Cardinalitium, aut leonem
comitem? Ad hæc ille, Nihil, inquit, istiusmodi. Spe-
cies erat amœna, quæ sic ætatem testabatur, ut nihil habe-
ret squaloris, dignitatis plurimum. Quorsum autem illic o-
pus erat comite leone, quem illi pictores adjunxerunt?
Vestem gerebat ad talos usque demissam; crystallum diceres
pellucidam. Ejusdem erat formæ quam Reuchlino tradidit.

Tota

a Est stercus
humanum.

*Samfucinū,

unguentum,

idem cum

Amaracino.

† Foliatum

unguenti ge-

nus, de quo

Juvenalis,

Macclis folia-

ta parantur.

b Thymiamata

suffutis est.

Tota undique picta erat linguis triplici colorum varietate. Quædam (a) pyropon, præ se ferebant, nonnullæ smaragdum, tertiæ sapphirum. Pellucebant omnia, nec mediocrem gratiam addebat ordo. *Po.* Conjectio id fuisse insigne trium linguarum quas colluerunt. *Br.* Non est dubium. Nam & fimbriæ, ut aiebat, trium linguarum literis triplici colore distinctis visebantur inscriptæ. *Po.* Num incomitatus aderat Hieronymus? *Br.* Incomitatus, inquis? Totus ille campus obsidebatur myriadibus Geniorum; nec aliter oppleverant aërem totum, quàm videmus in Solis radiis volitare minuta corpuscula, quæ vocant (b) *αἶθρα*. Si tamen à re tam humili huc ducenda est comparatio. Neque cælum videre licuisset, neque campum, nisi pellucerent omnia. *Po.* Euge Reuchlino gratulor. Quid dein factum est? *Br.* Hieronymus, inquit, honoris gratiâ complexus dextrum Reuchlinum deduxit in medium pratum. Ibi collis erat in medio prominens: in hujus vertice uterque alterum blando osculo complexus est: Atqui interea vasto hiatu cælum supernè diduxit sese, majestatem quandam inenarrabilem exhibens, sic ut ad eam speciem cætera penè sorderent, quæ tamen antea videbantur esse mirifica. *Po.* Non possis aliquam imaginem nobis depingere? *Br.* Quî possim ego qui non vidi? Is qui vidit, negavit se ullis vocibus vel somnium rei posse depingere: tantum hoc aiebat, se vel millies mori paratum, si liceret iterum eo spectaculo quamlibet exiguo momento frui. *Po.* Quid tandem? *Br.* Ex hiatu cœli demissa est ingens columna igne pellucida, sed amœno: per eam in complexu duæ sanctissimæ animæ subvectæ sunt in cælum, choris angelicis tantâ melodiâ delinientibus omnia, ut Franciscanus negat se unquam ejus voluptatis meminisse posse quin erumpant lacrymæ. Sequuta est mira fragrantia. Ubi somnus reliquit hominem, si tamen ille somnus dicendus est, erat dementi similis. Non credebat sese esse in cellula sua: requirebat pontem ac pratum suum; nec aliud loqui, nec aliud cogitare poterat. Seniores ejus collegii, ubi senserunt rem non esse fabulosam, (nam compertum est eandem horâ terris excessisse Reuchlinum, quâ visio viro illi sanctissimo apparuit) concordibus animis egerunt gratias Deo, qui benefacta piorum præmiis amplissimis remuneratur. *Po.* Quid igitur superest nisi ut sanctissimi viri nomen adscribamus calendario Sanctorum? *Br.* Id ego facturus eram, etiamsi nihil tale vidisset Franciscanus; & quidem aureis literis, proximè divum Hieronymum. *Po.* Emo-

a Lapidessunt lucidissimi.

b Id est, insensibilis.

a Lararium
locus ubi re-
ponuntur dii
penates, hoc
est, domesticus
est, & apud
veteres sele-
cti dii dice-
bantur præ-
cipui, si fue-
rant numero
pauci.

b Canonizare
barbare di-
cunt pro eo
quod est in
numerus di-
vorum refer-
re, quod in
canone voca-
to recensentur
aliquot di-
vorum di-
varumque
nomina.

riar nisi idem facturus sum in codice meo. *Br.* Quin & in meo (*a*) larario stabit aureus inter divos selectos. *Po.* Stabit & in meo vel gemmeus, si suppetat animo facultas. *Br.* Ponetur & in bibliotheca Hieronymo proximus. *Po.* Adde- tur & meæ. *Br.* Imò si grati volunt esse, idem facient om- nes qui colunt & amant linguas ac bonas literas, præser- tim sacras. *Po.* Dignus est videlicet. Sed nihil te movet ille scrupulus, quod nondum relatus est in numerum divorum autoritate Romani Pontificis? *Br.* Quis (*b*) canonizavit (sic enim vocant) Divum Hieronymum? quis Paulum? quis Virginem matrem? Utrorum memoria sanctior apud pios omnes? horum quos insignis pietas, quos ingenii vitæque monumenta commendant affectibus omnium; an Ca- tharinæ Senensis, quam in divarum numerum retulisse fertur Pius ejus nominis secundus, in gratiam ordinis & urbis? *Po.* Vera prædicas. Ille demum verus cultus est, qui sponte cælo dignis meritis defunctorum exhibetur, quorum beneficia perpetuò sentiuntur. *Br.* Quid igitur? putas tu hujus viri mortem deplorandam? Diu vixit, si quid ea res facit ad felicitatem hominis. Reliquit nun- quam intermoritura virtutis suæ monumenta. Benefactis consecravit nomen suum immortalitati. Nunc exemptus malis cælo fruitur, & cum Hieronymo confabulatur. *Po.* At multa passus est in vita. *Br.* Sed plura passus est Divus Hi- eronymus. Felicitas est, ob bona pati à malis. *Po.* Fateor certè; ob optima à pessimis multa perpeffus est Hierony- mus. *Br.* Quod olim fecit Satanas per Scribas & Phariseos in Dominum Jesum, hoc & nunc facit per Phariseicos quosdam in optimos quosque viros, ac de genere mortali- um suis vigiliis bene merentes. Nunc ille metit optimam messem pro semente quam fecit. Interim nostræ partes e- runt, illius memoriam habere sacrosanctam, illius nomen ferre laudibus, ac subindè illum salutare verbis hujusmo- di, "O sancta anima, sis felix linguis, sis felix linguarum cultoribus; faveto linguis sanctis, perditio malas linguas infectas veneno gebennæ. *Po.* Ità faciam, ac sedulo prædi- cabo cæteris ut idem faciant. At non dubito multos futuros qui precatiunculam aliquam desiderent, quandoquidem hoc receptum, quâ sanctissimi herois memoriam celebrent. *Br.* Hoc dicis quod isti Collectam appellant? *Po.* Scilicet. *Br.* Hanc paraveram & ante mortem. *Po.* Recita, quæso. "Amator humani generis, Deus, qui donum linguarum, quo quondam Apostolos tuos ad Evangelii prædicatio-

"nem

"nem per Spiritum tuum sanctum cœlitus instruxeras, per
 "electum famulum tuum, J. Reuchlinum, mundo revocasti;
 "da, ut omnibus linguis omnes ubique prædicant gloriam filii
 "tui Jesu, ut confundas linguas pseudapostolorum, qui con-
 "jurati substruunt impiam turrim *Babel*, tuam gloriam ob-
 "scurare conantes, dum suam student attollere? cum uni tibi
 "debeatur omnis gloria, cum Jesu Filio tuo unigenito, Do-
 "mino nostro & Spiritu sancto, in æterna secula, Amen. *Po.*
 Elegans profectò & pia precatio: dispeream nisi mihi quo-
 tidie dicetur. Et hunc occursum mihi felicem duco, qui
 rem tam lætam ex te didicerim. *Br.* Isto gaudio diu frui,
 ac vale. *Po.* Vale tu quoque. *Er. (a)* Valebo, sed non coquus.

a Cum can-
 didatus qui-
 dam, qui co-
 ci filius habe-
 batur, coram
 Cicerone ab
 alio quopiam
 sufragium
 peteret; Ci-
 cero cavil-
 lans, Ego
 quoque; in-

quit, *tibi favebo*. Jocus autem est in dictione ambigua, *quoque* & *cœce*, quod ad pronuntiati-
 onem attinet: Unde liquet olim alium fuisse sonum harum literarum *q* & *c* quam nunc est.
 Qui si fuisset diversus, non erat jocus ex voce plura significante. Nunc littera *c* aliud sonat
 præcedens, *a, o, u*, quam *e, i, y*. quod idem fit in Græcis; cum ejus varietatis nulli vetusti
 Grammatici meminerint, quod equidem sciam. Et Fabius in primo libro disputat *q* & *k*
 redundare; non redundarent autem, si quid aliud sonarent quam *e*, nisi quod *c* adponitur
 aspiratio, quum rejiciunt *q* & *k*. Cæterum *u* adjunctum *q* evanescit, alioqui *Coridie* & *quo-*
ridie non solum different scripturâ, verum etiam sono; quod secus esse licet ex Fabii verbis
 colligere, cap. de Orthographia. Porro jocus Ciceronis ad quem hic alluditur, refertur apud
 Quinctilianum libro sexto, cap. de Risu.

ARGUMENTUM.

Colloquium hoc precatorem exhibet castissimum, Philosophia multa joci admiscens; De non præcipitando conjugio; de delectu non solum corporum, sed multo magis animorum; de firmitate conjugii; de non contrahendo conjugio sine consensu parentum; de caste colendo matrimonio; de sanctè educando liberos. Anima est non ubi animat, sed ubi amat. Viri deformis descriptio. Conjugium Virginitati prælatum: non capistrum, ut vulgo. Affectus non adhibendi in consilium, sed Ratio.

PAMPHILUS, MARIA.

Pa SAlve crudelis, salve ferrea, salve adamantina. *Ma.* Silve tandem & tu, Pamphile, quoties & quantum voles, & quocunque libet nomine. Sed interim mihi videris oblitus nominis mei: Maria vocor. *Pa.* At Martiam dici oportuit. *Ma.* Quid ita, quæso? Quid mihi cum Marte? *Pa.* Quia quemadmodum illi Deo pro ludo est homines interficere, ita & tibi; nisi quodd tu, Marte crudelior, occidis etiam amantem. *Ma.* Bona verba. Ubinam strages ista mortalium quos ego occidi? Ubi sanguis interfectorum? *Pa.* Unum cadaver vides exanime, si modò me vides. *Ma.* Quid ego audio? Mortuus loqueris, & obambulas? Utinam mihi nunquam occurrant umbræ formidabiliores. *Pa.* Ludis tu quidem; tamen interim miserum exanimas, & crudelius occidis quam si confoderes telo. Nunc longo cruciatu excarnificor

carnifcor miser. *Ma.* Eho! dic quot gravidæ ad tuum occursum abortierunt? *Pa.* Atqui pallor arguit exsanguem magis quàm ulla sit umbra. *Ma.* Atqui iste pallor tinctus est violâ. Sic palles ut cerasum maturescens, aut uva purpurascens. *Pa.* Satis procaciter rides miserum. *Ma.* Atqui si mihi non credis, admove speculum. *Pa.* Non optârini aliud speculum; nec arbitror esse clarius ullum quàm in quo me nunc contemplor. *Ma.* Quod speculum mihi narras? *Pa.* Oculos tuos. *Ma.* Argutator, ut semper tui similis es! Sed unde doces esse exanimum te? An cibum capiunt umbræ? *Pa.* Capiunt, sed insipidum, qualem ego. *Ma.* Quibus igitur vescuntur? *Pa.* Malvis, porris & lupinis. *Ma.* Atqui tu non abstinens à capis & perdicibus. *Pa.* Verum, sed interim nihilo plùs sapiunt palato meo quàm si malvis vesceretur, aut betis absque pipere, vino & aceto. *Ma.* O te miserum! & tamen interim obefulus es. An & loquuntur exanimes? *Pa.* Sic ut ego, voce perquam exili. *Ma.* Atqui nuper cùm audirem te convitiantem rivali tuo, vox non erat admodum exilis. Sed obsecro te, num etiam ambulant umbræ? num vestiuntur? num dormiunt? *Pa.* Etiam coeunt, sed suo more. *Ma.* Næ tu suavis nugator es. *Pa.* Sed quid dices si argumentis * Achilleis evincam & me esse mortuum, & te esse homicidam? *Ma.* Absit omen, Pamphile; sed aggredere sophisma. *Pa.* Primùm, illud mihi donabis, opinor, mortem nihil aliud esse quàm abductionem animæ à corpore. *Ma.* Largior. *Pa.* Sed ità, ut ne reposcas quod dederis. *Ma.* Non fiet. *Pa.* Tum haud inficiaberis eum qui alteri adimit animam, homicidam esse. *Ma.* Accedo. *Pa.* Concedes & illud, quòd à gravissimis authoribus dictum tot seculorum suffragiis comprobatum est, animam hominis non illic esse ubi animat, sed ubi amat. *Ma.* Isthuc explana crassiùs, non enim satis assequor quid velis. *Pa.* Et hoc sum infelicior, quòd isthuc non æquè sentis atque ego. *Ma.* Fac ut sentiam. *Pa.* Eadem operâ fac ut sentiat adamas. *Ma.* Equidem puella sum, non lapis. *Pa.* Verum, sed adamante durior. *Ma.* Sed perge colligere. *Pa.* Qui corripiuntur afflatu divino, nec audiunt, nec vident, nec olfaciunt, nec sentiunt, etiam si occidas. *Ma.* Audivi sanè. *Pa.* Quid conjectas esse in causa? *Ma.* Dic tu, Philosophe. *Pa.* Nimirum quoniam animus est in cœlis, ubi habet quod vehementer amat, & abest à corpore. *Ma.* Quid tum postea? *Pa.* Quid tum? dura. Illud consequitur, & me esse mortuum, & te esse homicidam. *Ma.* Ubi est igitur anima tua? *Pa.* Illic ubi amat. *Ma.* Quis au-

* Achilleum
argumentum
fortissimum
& irrefragabile est apud
Aristotelem,
libro de Physico auditu.

tem
imp
men
geni
pari
dem
cissi
nim
hi t
Nur
Pa.
tum
cun
sit
fi a
me
fati
ma
dic
liqu
am
re
Ma
Qu
tum
cid
tum
gr
ale
len
fit
qu
di
au
ni
V
Pa
er
es
hu
ci
es
de

rem ademit tibi animam? Quid suspiras? Dic liberè: dices impunè. *Pa.* Crudelissima quædam puella, quam ego tamen nè mortuum quidem odisse possum. *Ma.* Humanum ingenium! Sed cur illi vicissim non adimis suam animam, *Par pari*, quod aiunt, *referens*? *Pa.* Nihil me felicius, si quidem liceat facere permutationem, sic ut illius animus vicissim demigret in pectus meum, quemadmodum meus animus totus demigravit in corpus illius. *Ma.* At licetne mihi tecum vicissim sophistam agere? *Pa.* Sophistriam. *Ma.* Num fieri potest ut idem corpus sit animatum & exanimè? *Pa.* Non eodem quidem tempore. *Ma.* Cum abest anima, tum mortuum est corpus? *Pa.* Est. *Ma.* Nec animat nisi cum adest? *Pa.* Esto sanè. *Ma.* Qui fit igitur ut, cum ibi sit ubi amat, animat tamen corpus unde demigravit? Quod si animat etiam cum amat alibi, quomodo vocatur exanimè corpus quod animatum est? *Pa.* Argutare tu quidem satis sophisticè; sed me talibus pedicis non capies. Anima quæ moderatur utcumque corpus amantis improprie dicitur anima, cum revera sint tenues quædam animæ reliquie; non aliter quàm odor rosarum manet in manu, etiam rosâ submotâ. *Ma.* Difficile est, ut video, vulpem capere laqueo. Sed illud responde, Nonne agit qui occidit? *Pa.* Maximè. *Ma.* Et patitur qui occiditur? *Pa.* Scilicet. *Ma.* Qui fit igitur ut, cum qui amat agat, quæ amatur patiatur, occidere dicatur quæ amatur, cum amans potiùs occidat seipsum? *Pa.* Imò contrà, qui amat patitur, quæ amatur agit. *Ma.* Isthuc nunquam evinces apud (a) Areopagitas grammaticos. *Pa.* At evincam apud (b) Amphictyones dialecticos. *Ma.* Verùm nè graveris & illud respondere, Volens amas, an nolens? *Pa.* Volens. *Ma.* Cum igitur liberum sit non amare, videtur homicida sui quisquis amat, præterque jus accusat puellam. *Pa.* Atqui puella non ideo occidit quod amatur, sed quod non amat mutuum. Occidit autem quisquis servare potest, nec servat. *Ma.* Quid si juvenis amat inconcessam, hoc est, uxorem alienam, aut virginem Vestalem? Num illa amabit mutuùm, ut servet amantem? *Pa.* Sed hic juvenis amat quod amare fas piùmque est, atque etiam æquum & bonum, & tamen occiditur. Quod si leve est homicidii crimen, & veneficii ream peragam. *Ma.* Isthuc prohibeant superi. An (c) Circen quampiam ex me facies? *Pa.* Aliquid & istâ crudelius. Nam porcus aut ursus esse malim quàm id quod nunc sum, exanimis. *Ma.* Quo tandem veneficii genere perdo homines? *Pa.* (d) Fascino. *Ma.*

a Athenis
Areopagitæ
judicabant
de capitali-
bus, unde ri-
dicale desce-
dit vocem
ad grammati-
cos.

b Amphicty-
onum concilium erat
quod apud
Thermopylas
cogi solebat,
ad quod duo-
decim populi
conveniebant
sub Amphic-
tyone Deu-
calionis filio.
Jones, Dore,
Perrhebi,
Bacoti, Mag-
netes, Achæi,
Phthii, Moli-
enses, Dolop-
es, Ænio-
nes, Delphi,
Phocenses.

Sic & Diale-
cticorum va-
riæ sunt se-
ctæ.

c Circe filia
Solis insignis
venefica.

d Fascinum
veneficii ge-
nus, quo ho-
mines oculor-
um malefici-
o ad extre-
mos miseri-
arum termi-
nos dejiciunt.

An tyr.

a Herba quæ
medetur Om-
nibus morbis,
unde & no-
men habet.

b Fulmen est
telum Jovis,
tridens Ne-
ptuni, hasta
Palladis.

An igitur vis ut posthac abs te desleſtam noxios oculos ?
Pa. Bona verba. Imò magis adſleſte. *Ma.* Si mihi sunt ocu-
li fascinatores, quí sit ut non contabescant & cæteri quos
obtueor ? Itaque suspicor fascinum istud esse in tuis oculis,
non in meis. *Pa.* Non sat tibi erat jugulare Pamphilum, ni
insultes insuper ? *Ma.* O lepidum mortuum ! Sed quan-
do parabuntur exequiæ ? *Pa.* Opinione tuâ celerius, ni tu
succurras. *Ma.* Egon' rem tantam possum ? *Pa.* Potes vel
mortuum ad vitam revocare, idque minimo negotio. *Ma.* Si
quis mihi porrigat (*a*) panacen. *Pa.* Nihil opus herbis,
tantum redama. Quid autem facilius ? imò quid æquius ?
Non aliter absolvêris ab homicidii crimine. *Ma.* Apud
quod tribunal peragar rea ? Areopagitarum ? *Pa.* Non,
sed apud tribunal Veneris. *Ma.* Aiunt deam esse placabi-
lem. *Pa.* Imò nullius ira perinde formidabilis. *Ma.* Habet
(*b*) fulmen ? *Pa.* Non. *Ma.* Habet tridentem ? *Pa.* Nequaquam.
Ma. Habet hastam ? *Pa.* Minimè, sed est Dea maris. *Ma.* Non
navigo. *Pa.* Sed habet puerum. *Ma.* Non est formidabilis
ætas. *Pa.* Vindicem ac pervicacem. *Ma.* Quid is mihi faciet ?
Pa. Quid faciet ? prohibeant omnes superi. Nolim enim il-
li malum ominari cui bene volo. *Ma.* Tamen effare ; nulla
mihi superstitio est. *Pa.* Dicam ergó. Si hunc spreveris
amantem non omnino mutuo indignum amore, nisi fallor,
ille fortasse jussu matris immittet tibi pessimo veneno tin-
ctum jaculum, ut in sordidum aliquem depereas, qui te ta-
men non redamet. *Ma.* Supplicium narras abominandum.
Ego sanè vel mori præoptâim, quàm perditè amare de-
formem, nec amore mutuo respondentem. *Pa.* Atqui nuper
hujus fuit mali exemplum insigniter editum in puellam
quandam. *Ma.* Ubi locorum ? *Pa.* Aureliæ. *Ma.* Quot anni
sunt ? *Pa.* Quot anni ? Vix sunt menses decem. *Ma.* Puellæ quod
erat nomen ? Quid hæres ? *Pa.* Nihil ; novi tanquam te. *Ma.*
Quin igitur edis nomen ? *Pa.* Quia non placet omen. Utinam
alio quovis nomine dicta fuisset. Idem habebat nomen quod
tu. *Ma.* Pater quis erat ? *Pa.* Vivit adhuc inter jureconsultos
præcipui nominis, re splendidâ. *Ma.* Adde nomen. *Pa.* Mau-
ritius. *Ma.* Cognomen. *Pa.* Aglaius. *Ma.* Vivitne mater ?
Pa. Nuper reliquit superos. *Ma.* Quo morbo periit ? *Pa.* Quo
morbo rogas ? mœrore. Et pater, tametsi vir cum primis for-
tis periclitabatur. *Ma.* Licetne scire matris quoque nomen ?
Pa. Maximè ; Sophronam nemo non novit. Sed quid sibi vult
ista percontatio ? an me putas apologum comminisci ?
Ma. Egon' de te suspicarer hoc ? Hæc suspicio pronior est in
sexum

sexum nostrum. Sed narra quid acciderit puellæ. *Pa.* Puella erat honesto loco nata, ut dixi, re lautâ, formâ perquam eleganti; quid multis? digna principi marito. Hujus nuptias ambiebat procus quidam, illi non dissimilis. *Ma.* Quo nomine? *Pa.* Hei mihi! offendor omine. Pamphilus & ille dictus est. Illa nihil non tentantem pertinacissimè spreuit. Juvenis dolore contabuit. Nec itâ multò pòst, illa deperire cœpit in quendam, simium veriùs quàm hominem. *Ma.* Quid ais? *Pa.* Aded perditè, ut satis dici non queat. *Ma.* Jam elegans puella tam deformem? *Pa.* Vertice acuminato, raro capillitio, eoque lacero & impexo, fursure ac lendibus oppleto; pleramq; cranii cutem nudaverat (*a*) alopecia; oculis refugis, naribus simis ac fursum hiantibus, ore sparsò, dentibus putridis, balbutiente linguâ, mento scabioso: scapulas deformabat gibbus; venter prominulus, crura vara. *Ma.* Therpsiten quempiam mihi depingis. *Pa.* Imò aiunt illi non fuisse nisi unam auriculam. *Ma.* Altera perierat illi fortasse in bello. *Pa.* Imò in pace. *Ma.* Quis hoc ausus est? *Pa.* Dionysius carnifex. *Ma.* Fortasse formæ infelicitatem pensabat res ampla domi. *Pa.* Imò decoxerat, ac plus quàm animam debebat. Cum hoc marito tam insignis puella nunc degit ætatem, ac subindè vapulat. *Ma.* Rem miseram narras. *Pa.* Sed veram. Sic visum est (*b*) Nemesi juvenis spreti contumeliam ulcisci. *Ma.* Ego citiùs optârim extingui fulmine quàm talem ferre maritum. *Pa.* Ergò nè provoca Nemesis, & amantem redama. *Ma.* Si quidem isthuc satis est, redamo. *Pa.* Sed optârem istum amorem esse perpetuum ac proprium: conjugium ambio, non amicam. *Ma.* Neq; me id fugit, sed diu deliberandum est in eo quod semel cœptum rescindi non potest. *Pa.* Apud me quidem nimium diu deliberandum est. *Ma.* Vide autem ne tibi imponat amor non optimus consultor. Nam cœcum esse ferunt. *Pa.* Sed oculatus est, qui ex judicio nascitur, non ideo mihi talis vidèris, quòd amem te; sed ideo te amo, quòd talem te conspexerim. *Ma.* At vide nè non satis me perspectam habeas. Si (*c*) *calceum induisses, tum demum sentires quâ parte te urgeret.* *Pa.* (*d*) Jacienda est alea: quanquam ego multis auguriis colligo rem meliùs cessuram. *Ma.* Eriam augures? *Pa.* Sum. *Ma.* Quibus igitur auguriis colligis? An volavit noctua? *Pa.* Illa volat stultis. *Ma.* An à dextris advolavit jugum columbarum? *Pa.* Nihil istiusmodi. Sed mihi jam annis aliquot perspecta est probitas tuorum parentum: ea primum avis est non pessima, è bonis prognatum esse. Neq; me clama est quàm salubribus monitis, quàm sanctis exemplis apud hos sis instituta. Et plus est bene

a Defluvium capillorum, morbus facis.

b Dea vindex insolentiae.

c Alludit ad dictum Pauli Æmilii, repudiata uxore. *d* Jacere aleam, facere periculum.

bene institui quàm bene nasci. Habes alterum augurium. Ad hæc meis majoribus non omnino malis, ni fallor, jam olim cum tuis amicitia non vulgaris intercedit : quin & nos inter nos à teneris, quod aiunt, *unguiculis* poti sumus ; nec malè convenit genis nostris. Jam ætas inter nos, res, dignitas, nobilitas inter utriusque parentes, penè paria sunt. Demum, quod est in amicitia præcipuum, tui mores mihi videntur non pessimè quadrare ad meum ingenium. Potest enim per se præclarum esse, quod tamen non sit aptum. Quàm mei vicissim tuo congruant, nescio. Hæ videlicet aves (mea lux) mihi promittunt fore inter nos felix, perpetuum, ac lætum jucundumque connubium, modò nè tuus animus (a) mali ominis cantionem nobis occinat. *Ma.* Quam cantilenam optas ? *Pa.* Ego præcinam, Sum tuus : tu succine, Sum tua. *Ma.* Brevis quidem cantriuncula, sed longum habet (b) epiphonema. *Pa.* Quid refert quàm longum, modò lætum ? *Ma.* Adeò mihi es invisus, ut nolim te committere cujus in posterum pœniteat. *Pa.* Desine malè ominari. *Ma.* Fortassis alia tibi videbor ubi morbus aut ætas hanc formam immutaverit. *Pa.* Nec hoc corpus, ô bona, semper erit æquè succulentum. Sed ego non contemplor tantum istud undique florens & elegans domicilium ; hospitem magis adamo. *Ma.* Quem hospitem ? *Pa.* Animum istum tuum, cujus decor semper cum ætate crescet. *Ma.* Næ tu plùs quàm Lynceus es, si istum perspicis per tot tectoria. *Pa.* Animum animò perspicio. Ad hæc, in communibus liberis subindè repubescemus. *Ma.* Sed interim perit virginitas. *Pa.* Verum. Sed eho, dic mihi, si tibi esset elegans pomarium, optares illic nihil unquam gigni præter flores ? an malles, delapsis floribus, videre arbores maturis pómis gravidas ? *Ma.* Ut argutatur ? *Pa.* Saltem illud responde, Utrum est elegantius spectaculum, vitis humi jacens & computrescens ; an amplexa palum aut ulmum, eamque purpureis uvis degnavans ? *Ma.* Responde tu mihi vicissim, Utrum spectaculum amœnius, rosa nitens & lactea in suo frutice ; an decerpta digitis, ac paulatim marcescens ? *Pa.* Ego rosam existimo feliciorē quæ marcescit in hominis manu, delectans interrim & oculos & nares quàm quæ senescit in frutice ; nam & illic futurum erat ut marcesceret : quemadmodum felicius est vinum quod bibitur ante quam acescat. Quamquam non statim marcescit flos puellæ, si nupserit : imò video multas quæ ante nuptias pallebant, languebant, ac velut extabescebant, ex congressu viri sic enituisse, ut tum demum florescerent.

a Id est, recuset.

b Quod in fine acclamatur.

Facile est dicere Volo, Volo ; sed his duobus verbis contrahitur indissolubile vinculum.

florere coeperint. *Ma.* Attamen favorabilis ac plausibilis, apud omnes est Virginitas. *Pa.* Elegans quidem res puella virgo; sed quid juxta naturam prodigiosius anu virgine? Nisi matri tuæ defluxisset flos ille, nos istum flosculum non haberemus. Quodd si, ut spero, non sterile fuerit nostrum conjugium, pro una virgine multas dabimus. *Ma.* Attamen aiunt rem Deo gratissimam esse castitatem. *Pa.* Et ideo castam puellam mihi cupio nubere, ut cum illa castè vivam. Magis erit animorum quàm corporum conjugium. Gignemus Reipublicæ, gignemus Christo. Quantum aberit hoc matrimonium à virginitate? Et fortassis olim sic convivemus quemadmodum vixit cum Maria Joseph. Sed interim discemus virginitatem. Non enim statim pervenitur ad summum. *Ma.* Quid ego audio? Violanda virginitas, ut discatur? *Pa.* Quidni? Quemadmodum paulatim bibendo vinum parcius, discimus esse abstemii. Uter tibi videtur temperantior qui in mediis deliciis accumbens abstinet, an qui semotus ab iis quæ provocant intemperantiam? *Ma.* Arbitror eum fortius temperantem, quem parata copia non potest corrumpere. *Pa.* Utri veriùs debetur laus castitatis, eïne qui semet exsecat, an qui membris integristamen abstinet à Venere? *Ma.* Equidem posteriori meo calculo tribuerim laudem castitatis, priori dementiam. *Pa.* An qui voto adstricti abjurant matrimonium, nonne quodammodo exsecant sese? *Ma.* Videtur. *Pa.* Jam non est virtus non coire. *Ma.* Annon est? *Pa.* Sic accipe. Si per se virtus esset non coire, vitium esset coire. Nunc incidit ut vitium sit non coire, coire virtus. *Ma.* Quando hoc incidit? *Pa.* Quoties ab uxore jus suum petit maritus, præsertim si prolis amore quærit complexum. *Ma.* Quid si lasciviat? non est fas negare? *Pa.* Fas est monere, vel rogare potiùs blandiùs, ut temperet: pernegare instanti fas non est. Quanquam hac quidem in parte raras audio querelas maritorum de suis uxoribus. *Ma.* At dulcis est libertas. *Pa.* Imò gravis est sarcina Virginitas. Ego tibi rex ero, tu mihi regina: imperabimus familiæ nostro arbitratu. An tibi videtur ista esse servitus? *Ma.* Vulgus conjugium capistrum vocat. *Pa.* Sed ipsi vero capistro digni sunt qui sic vocant. Dic mihi, quæso, an non animus tuus est alligatus corpori? *Ma.* Videtur. *Pa.* Non aliter quàm avicula cavæ. Et tamen consule illum. an cupiat esse liber. Negabit, opinor. Quamobrem? Quia libenter est alligatus. *Ma.* Res est utrinque modica. *Pa.* Tantò tutior. Eam tu domi augebis *Parfimoniam*, quæ non sine causa

* Qui non bibunt vinum, quasi dicas, aliquid temere.

Conjugium capistrum.

dicta

dicta est *magnum vestigal*: ego foris industriâ. *Ma.* Innumeras curas secum adferunt liberi. *Pa.* Sed iidem innumeras voluptates, ac sæpenumero multò cum fœnora reponunt parentibus officium. *Ma.* Misera quædam res est orbitas. *Pa.* An nunc orba non es? Quid autem opus in re dubia malè ominari? Dic mihi utrùm malles nunquam nasci, an nasci moritura? *Ma.* Equidèm malim nasci moritura. *Pa.* Sic inferior est orbitas; quæ prolem nec habuit, nec habitura est; quemadmodum feliciores sunt qui vixerunt, quàm qui nec nati sunt, nec nascentur unquam. *Ma.* * Qui sunt isti qui non sunt, nec erunt? *Pa.* Quancumque qui recusat ferre casus humanos, quibus omnes ex æquo sumus obnoxii sive plebei sumus sive reges, is è vita migret oportet; & tamen quicquid acciderit, tu non feres nisi dimidium, ego maiorem portionem in me transferam. Ità si quid acciderit læti, gemina fiat voluptas; si quid mali, societas adimet dimidium ægritudinis. Mihi verò, si fata vocent, dulce fuerit vel immori tuis complexibus. *Ma.* Faciliùs ferunt homines quod juxta communes naturæ leges accidit: sed video quantò plus molestiarum adferunt nonnullis parentibus liberorum mores, quàm mortes. *Pa.* Istius rei nè quid accidat, maxima ex parte in nobis situm est. *Ma.* Qui sic? *Pa.* Quoniam ferè boni nascuntur ex bonis, quod ad indolem attinet. Neque enim è columbis nascuntur milvi. Dabimus igitur operam ut ipsi boni simus. Deinde curabimus liberos nostros ab ipso statim lacte sanctis præceptis & opinionibus imbuendos. Plurimum refert quid infundas rudi testulæ. Ad hæc, curabimus ut domi habeant exemplum vitæ quod imitentur. *Ma.* Difficile est quod narras. *Pa.* Nec mirum, quia pulchrum est: atq; ob hoc ipsum tu quoque difficilis es. At tanto studiis acrioribus huc enitemur. *Ma.* Habebis sequacem materiam: tu vide ut me formes fingasque. *Pa.* Sed interim pronuncia tria verba. *Ma.* Nihil faciliùs; sed verba simulatque semel evolârint, non revolant. Dabo concilium utrique commodius. Ages cum tuis ac meis parentibus ut utrorumq; voluntate res transigatur. *Pa.* Ambire me jubes; tu potes tribus verbis rem certam reddere. *Ma.* An possim, nescio; mei juris non sum. Nec sine majorum autoritate olim coibant conjugia. Verùm, utcunq; est, arbitror auspiciatus fore nostrum conjugium, si parentum autoritate coeat. Et vestrum est ambire; nobis decorum non est. Gaudet enim rapi virginitas, etiamsi nonnunquam vehementiùs amemus. *Pa.* Non pigebit ambire,
modò

* Jocatur in hoc quod ridiculè dixerat juvenis, cum qui non sunt, nec futuri sunt, plus aut minus felices dici non possunt.

Liberi unde fiant boni.

modò nè me frustretur tuum unius suffragium. *Ma.* Non frustrabitur; bono animo esto, mi Pamphile. *Pa.* Tu mihi hic religiosior es quàm vellem. *Ma.* Imò tu tuum ipsius suffragium apud te prius expende. Nec affectum istum tuum adhibe in consilium, sed rationem. Quod effectus decernit, temporarium est: quod autem dicat ratio, perpetuò solet placere. *Pa.* Næ tu pulchrè philosopharis; itaque parere certum est tuis consiliis. *Ma.* Non poenituerit obsequii. Sed heus tu, incidit interim scrupulus qui meum animum malè habet. *Pa.* Valeant scrupuli. *Ma.* Vin' me nubere mortuo? *Pa.* Nequaquam, sed revixero. *Ma.* Amovisti scrupulum. Bene vale, mi Pamphile. *Pa.* Isthoc tu cura. *Ma.* Precor tibi lætam noctem. Quid suspiras? *Pa.* Lætam noctem, ais? Utinam largiari quod precaris. *Ma.* Nè quid præpropere; *adhuc* (a) *tua messis in herba est.* *Pa.* (b) Nihilne tui mecum auferam? *Ma.* (c) Hunc pastillum, qui tibi cor exhilaret. *Pa.* Adde saltem osculum. *Ma.* Cupio tibi virginitatem integram & illibatam tradere. *Pa.* An osculum aliquid decerpit virginitati? *Ma.* Vis igitur ut aliis quoque largiar oscula? *Pa.* Nequaquam; mihi servari volo mea oscula. *Ma.* Tibi servo. Quanquam est aliud cur in præsentia nec autim dare osculum. *Pa.* Quid isthuc? *Ma.* Ais tuum animum penè totum demigrasse in corpus meum, in tuo quàm minimum superesse: Vereor itaque, nè in osculo hoc ipsum quod in te superest transfiliat in me, túque jam totus fias exanimis. Accipe igitur dextram, mutui amoris symbolum, ac bene vale. Tu gnaviter rem gere. Ego interim Christum comprecabor, ut quod agitur, utrique nostrum velit esse felix ac faustum.

ARGUMENTUM.

Virgo abhorrens à nuptiis fieri vult Monacha. Suadetur in contrarium, ut suis hac in re moderetur affectibus, neque invitis parentibus tentet quippiam; potius ut nubat. Virginitas enim potest esse in vitâ conjugali. Mores Monachorum in Cœnobiis suis perstringuntur. Liberi unde dicantur. Detestatur plagiarior istos qui adolescentes & puellas in Monasteria pelliciunt, quasi nulla alibi daretur Salus: Unde multa felicissima ingenia sepeliuntur viva.

EUBULUS, CATHARINA.

Eu. G Audeo tandem finitam esse cœnam, ut liceat frui hâc deambulatione quâ nihil amœnlius. *Ca.* Et me jam tædebat sessionis. *Eu.* Quam vernat, quam arridet undique mundus! Hæc nimirum est illius adolescentia. *Cath.* Sic est. *Eu.* At cur tuum ver non æquè arridet?

a Ovidius;
A segete ductum, quæ
primum herbascit deinde
fert aristas, tandem flavescit ad messem;
b Ambiguè dictum.
Nam si sit genitivus à tu, petit osculum, si à tuum, petit aliud. At illa secus interpretatur quam ille senserat. Ovid. ulterius nil habet illa mei.
c Pastillus est sphaerula ex odoribus confecta, quàm manibus circumferunt.
Horatius, Pastillos Rasillus olet, Gorgoni-
us hircum.

Ca. Quamobrem? *Eu.* Quia subtristis es. *Ca.* An videor alio vultu quàm soleo? *Eu.* Vis ostendam te tibi? *Ca.* Maximè. *Eu.* Vides hanc rosam sub imminentem noctem foliis contractioribus? *Ca.* Video. Quid tum postea? *Eu.* Talis est vultus tuus. *Ca.* Bella collatio. *Eu.* Si mihi parùm credis, in hoc fonticulo contemplare teipsam. Quid sibi tandem volebant & inter cœnandum ista tam crebra suspiria? *Ca.* Desine percontari quod tua non refert scire. *Eu.* Imò meâ refert maximè, qui non possum esse hilares nisi te quoque videam hilarem. Ecce autem iterum suspirium, hui! quàm ex imo pectore ductum! *Ca.* Est quod angat animum, sed effari non est tutum. *Eu.* Mihi non dices, qui te chariorem habeo sorore propria? Mea Catharina, nè verere; quicquid est rei, tutò (a) depones his auribus. *Ca.* Ut tutò dicam, vereor nè frustrà dicam non auxiliaturo. *Eu.* Quì scis? Si non re ipsâ, fortassis consilio consolandòque juvero. *Ca.* Non possum eloqui. *Eu.* Quid isthuc est rei? odisti me? *Ca.* Sic odi, mihi ut minùs charus sit meus germanus; & tamen animus non fert ut eloquar. *Eu.* Fateberis igitur, si divinâro? Quid tergiversaris? Promitte, alioqui non omittam urgere. *Ca.* Age, promitto. *Eu.* Prorsus ego non video quid tibi desit ad summam felicitatem. *Ca.* Utinam vera prædicares. *Eu.* Primum adest ipse flos ætatis. Nam, nisi fallor, agis annum jam decimum septimum. *Ca.* Sic est. *Eu.* Nondum igitur opinor, discruciat te metus senectæ. *Ca.* Nihil minus. *Eu.* Adest forma nullâ parte non felix. Est & istud præcipuum Dei donum. *Ca.* De forma, qualis qualis est, nec gloriôr, nec queror. *Eu.* Tum color & habitudo corporis indicat te esse prosperâ valetudine, nisi quid est morbi occultioris. *Ca.* Nihil istiusmodi, gratia Deo. *Eu.* Fama est integra. *Ca.* Ità confido. *Eu.* Adest ingenium isto dignum corpore, felicissimum, & quale mihi optem ad liberales disciplinas. *Ca.* Si quod est, Dei munus est. *Eu.* Nec deest motum amabilis gratia, quam in felicissimis etiam formison raro desideramus. *Ca.* Oprârim equidem mores me dignos. *Eu.* Multorum animos dejecit generis infelicitas: tibi parentes sunt & bene nati, & probi, & re lautâ, & tui amantissimi. *Ca.* Hinc nihil queror. *Eu.* Quid multis? Ego mihi ex omnibus puellis, quas habet hæc regio, non delegerim aliam sponsam quàm te, si quod fidus mihi prosperum affulgeret. *Ca.* Nec ego deligerem alium sponsum, si placeret ullum conjugium. *Eu.* Et tamen magnum quiddam esse debet quòd sic discruciat animum tuum. *Ca.* Est omnino non leve.

a Deponit magistratum qui se abdicat magistratu; deponit pignus qui certat, & deponit qui rem suam servandam tradit alienæ fidei. Sic Horatius, Quicquid habes, age, Deponere tuis auribus.

leve. *Eu.* Non ægre feres si divinem. *Ca.* Jam pollicita sum. *Eu.* Expertus novi quanta crux sit amor. Age, fateri nunc, promisti. *Ca.* Amor est in causa, sed non ejus generis, cujus tu suspicare. *Eu.* Quod genus tu mihi narras? *Ca.* Divina. *Eu.* Equidem consumpli omnem divinationem meam. Et tamen non omitam hanc manum donec extorfero quid sit. *Ca.* Ut violentus es! *Eu.* Depone in sinum meum quicquid isthuc est curæ. *Ca.* Quando sic urges, dicam. Jam indè à teneris annis me mirus quidam affectus habebat. *Eu.* Quis? obsecro. *Ca.* Ut adjungerer collegio sacrarum virginum. *Eu.* Ut fieres monacha? *Ca.* Sic habet. *Eu.* Hem! (*a*) *pro thesauro carbones.* *Ca.* Quid ais, Eubule? *Eu.* Nihil, mea lux; tussiebam. Sed perge dicere. *Ca.* Huius animo meo semper pertinacissimè resistere parentes. *Eu.* Audio. *Ca.* Ego contrà precibus, blanditiis, lacrymis oppugnabam parentum pietatem. *Eu.* Res mira. *Ca.* Tandem, cum ego nullum facerem finem orandi, obsecrandi, lacrymandi, polliciti sunt, ubi pervenissem ad annum decimum septimum, sese obtemperaturos voluntati meæ, si modò tum idem perstaret animus. Venit is annus, manet idem animus, parentes tamen contra promissum pernegant. Hoc est quod discruciat animum meum. Aperui morbum meum; tu nunc medicum age, si quid potes. *Eu.* Primùm, illud dabo consilium, suavissima virgo, ut modereris affectibus tuis; & si id non contingit quod vis, id velis quod possis. *Ca.* Emoriar nisi quod volo assequar. *Eu.* Et unde cepisti istum fatalem affectum? *Ca.* Olim admodum puella ducta sum in quoddam virginum collegium, circumducebamur, ostendebantur omnia: placebant virgines vultibus nitentibus, videbantur angelæ; in templo nitebant omnia, atque etiam fragrabant, nitebant horti cultissimi. Quid multis? Nihil non arridebat, quocunque vertebam oculos. Accedebant ad hæc blandissima virginum colloquia. Unam atq; alteram illic reperi quacum olim infantula lufitare consuevi. Ex eo tempore cœpit animus ardere ejus vitæ desiderio. *Eu.* Non sum improbaturus sacrarum virginum institutum; quanquam non omnia conducunt omnibus: sed habitâ tui genii ratione, quem mihi videor ex vultu moribusque tuis collegisse, suaserim ut nubas marito tui simili, tuæque domi novum instituas collegium, cujus maritus agat patrem, tu matrem. *Ca.* Emoriar citiùs quàm virginitatis propositum deferam. *Eu.* Res est egregia virginitas, si pura sit: sed nihil necesse est ut hæc gratiâ dedas te in collegium, unde non possis postea eximi.

a Cùm aliud invenitur quam expectabatur.

Monachi Pa-
tres.

Licet apud parentes virginitatem tueri tuam. *Ca.* Licet, at non perinde tutó. *Eu.* Imò, ut ego arbitror, aliquantò tutius quàm apud illos crassos, semper cibo distentos monachos. Nec enim castrati sunt, nè tu sis insciens. Patres vocantur, ac frequenter efficiunt ut hoc nomen verè competat in ipsos. Olim nusquam virgines honestius vivebant quàm apud parentes, nec alium habebant patrem quàm Episcopum. Sed obsecro, dic mihi, quod tibi collegium ex omnibus delegisti, cui te addicas in servitutem? *Ca.* Chrysercium. *Eu.* Agnosco, ædibus paternis vicinum. *Ca.* Rectè. *Eu.* Atqui pulchre novi totum hoc sodalitium; dignum verò ob quod patrem ac matrem & cognatam tibi honestamque familiam repudies! Nam ille patriarcha jampridem & ætate & vino & naturà delirus est; nec illi quicquam jam sapit præter vinum. Habet duos sodales se dignos, Joannem & Jodocum. Quorum Joannes, ut fortasse vir malus non est, ità nihil habet viri præter barbam; eruditionis nè pilum quidem, prudentiæ non multò plus. Jodocus adeò stupidus est, ut nisi veste sacrà commendaretur, obambulet publicitùs in cuculla fatui cum auriculis ac tintinnabulis. *Ca.* Mihi videntur viri boni. *Eu.* Melius istos novi quàm tu, mea Catharina. Isti fortasse sunt tibi patroni apud parentes, ut efficiant te (a) profelytam suam. *Ca.* Jodocus maximè favet. *Eu.* O fautorem! Sed fac isthuc nunc esse viros doctos ac bonos; cras erunt indocti ac mali: & quicunque obtigerint, tibi erunt ferendi. *Ca.* Offendunt me in ædibus paternis crebra convivia, nec semper virginea sunt quæ illic dicuntur inter conjugatos: & aliquoties fit ut osculum negare non possim. *Eu.* Qui vitare studet quicquid offendit, is è vita migret oportet. Ità sunt aures assuefaciendi, ut audiant omnia, nec tamen nisi bona transmittant in animis. Parentes, opinor, permittunt tibi cubiculum peculiare. *Ca.* Maximè. *Eu.* Eò te subducas licebit si quod convivium acciderit turbulentius. Et dum illi potant ac nugantur, tu confabulare cum sponso tuo Christo; ora, psalle, gratias age. Non te inquinabit domus paterna, sed tu reddes eam puriorem. *Ca.* Attamen tutius est esse in sodalicio virginum. *Eu.* Non improbo castum sodalitium, nolim tamen te falli falsà imaginatione. Ubi illic versata fueris aliquamdiu, ubi propius inspexeris, fortassis non perinde nitebunt omnia ut tibi quondam nitere videbantur. Nec omnes virgines sunt, mihi crede, quæ velum habent. *Ca.* Bona verba. *Eu.* Imo bona verba sunt quæ vera sunt. Nisi fortasse (b) elogium quod nos hactenus

a Advenam quæ ex Christi verbis in professionem & sectam monachorum, inque illorum verba juravit. Aliusum simul ad locum, Matt. 23.
b Titulus meriti, qui solet addi in legatis aut in munere. Ego scribendum arbitror elegiens, ab imputando, quam reclamantibus codicibus.

hactenus judicavimus esse Virgini Matri proprium, ad plures transit ut dicantur & à partu virgines. *Ca.* Abominor. *Eu.* Quin insuper, nec aliqui inter illas virgines sunt omnia virginea. *Ca.* Non? Quamobrem? obsecro. *Eu.* Quia plures inveniuntur quæ mores æmulentur (*a*) Sapphûs, quàm quæ referant ingenium. *Ca.* Isthuc quid sit non satis intelligo. *Eu.* Atque ideo hæc verba facio, nè quando intelligas, mea Catharina. *Ca.* Attamen animus eò fertur; atque hinc colligo hunc spiritum à Deo proficisci, quòd tot jam annis perseverat, & indies sit acrior. *Eu.* Imò mihi hoc nomine suspectus est iste tuus spiritus, quòd sic repugnant optimi parentes. Afflasset & illorum animos Deus, si pium esset quod moliris. Sed istum spiritum hausisti ex illis nitoribus quos admodum puella vidisti, ex blandis virginum alloquiis, ex affectu erga veteres sodales, ex cultu sacro, ex ceremoniis sanè quàm speciosis, ex improbis hortatibus stultorum monachorum, & qui in hoc te venantur ut largiùs potent. Sciunt patrem esse liberalem ac benignum: aut illum habebunt convivam, sed hâc lege, ut secum adferat vinum quod decem strenuis potoribus sat sit; aut ipsi potabunt apud illum. Quare tibi fuerim author, nè quid novi tentes invitis parentibus, in quorum potestate nos Deus esse voluit. *Ca.* In hoc negotio pium est contemnere patrem ac matrem. *Eu.* Christi causâ pium est alicubi negligere patrem ac matrem, neque enim piè faciat qui, Christianus, patrem Ethnicum, cujus omne vitæ præsidium pendeat à filio, deserat finatque perire fame. Si nondum essès professâ Christum in baptismo, & parentes vetarent te baptizari, piè faceres si Christum præferres impiis parentibus. Aut si nunc parentes adigerent ad impietatem aut turpitudinem, contemnenda esset illorum autoritas. Sed quid hoc ad collegium? Et domi Christum habes. Natura dictat, Deus approbat, Paulus hortatur, leges humanæ fanciunt, ut filii obediant parentibus: & tu te subduces ab autoritate parentum optimorum, ut pro vero patre te dedas factitio, & pro vera matre tibi adsciscas alienam, aut potiùs ut pro parentibus tibi dominos ac dominas adsciscas? Nam parentibus ità es obnoxia, ut tamen te liberam esse velint. Unde & *liberi vocantur filii-familias, quòd absint à conditione servorum. Nunc te pro libera tendis ultrò servam reddere. Christiana clementia maxima ex parte submovit omnem illam veterum servitutem, nisi quòd (*b*) in paucis regionibus adhuc ejus residet vestigia. At inventum est sub prætextu religionis

a Genitivus est Græcus. Hujus ingenium mire prædicatur, sed mores infamantur, quòd fuerit τριβὴς. Id enim rectè significatura est.

Quomodo negligendi Patentes ob Christum. * Liberi unde.

b Nescit servitutem nobilis illa merito dicta Francia. In Westphalia & nonnullis Germaniæ partibus adhuc est servorum genus: Venetiæ venduntur Mauri & Mauræ non aliter quàm boves.

novum servitutis genus, ut nunc sanè in plerisque monasteriis vivitur. Nihil ibi licebit nisi ex præscripto; quicquid obvenerit tibi, illis accrescet; si quo pedem moveris, retraheris è fuga perinde quasi parentem veneno necaveris. Quoque sit evidentior servitus commutant vestem quam dedere parentes, & ad exemplum priscum eorum qui olim servos essent mercati, commutant nomen in baptismo inditum, ac pro Petro sive Joanne, vocant Franciscum, aut Dominicum, aut Thomam. Petrus dedit nomen Christo, & Dominico initiandus vocatur Thomas. Si militaris servus abjiciat vestem à domino datam, videtur abdicasse dominum; & nos applaudimus illi qui vestem accipit quam Christus omnium dominus non dedit? & ob hanc mutatam gravius punitur, quàm si centies abjiciat vestem imperatoris ac domini sui, quæ est mentis innocentia. *Ca.* Atqui hoc ipsum aiunt eximii meriti, si quis se sponte dedit in hanc servitutem. *Eu.* Ista verò doctrina Pharisaica est. Paulus contrà docet, ut *qui liber vocatus sit, nè velit fieri servus*; sed *potius operam det ut fiat liber*. Atque hoc infelicius est servitus, quòd pluribus dominis tibi serviendum sit, quòd plerumque stultis & improbis, quòd incertis, ac subindè novis. Illud mihi responde. * Emancipant te leges à jure parentum? *Ca.* Nequaquam. *Eu.* Licétne igitur tibi emere aut vendere fundum invitis parentibus? *Ca.* Minimè. *Eu.* Unde igitur tibi jus ut teipsum dedas nescio quibus, invitis parentibus? An non tu illis charissima maximèque propria es possessio? *Ca.* In negotio pietatis cessant naturæ leges. *Eu.* Negotium pietatis potissimum agitur in baptismo: hîc tantum agitur de veste mutanda, deque genere vitæ, quod per se neque bonum est neque malum. Jam illud mihi considera, quantum commoditatum simul amittas cum libertate. Nunc tibi liberum est in tuo cubiculo legere, orare, psallere, quantum & quando gratum est animo tuo. Quòd si tædet cubiculi, licet audire cantiones ecclesiasticas, adesse sacris, audire sacras conciones; & si quam videaris matronam aut virginem egregiè probam, ex ejus colloquio fieri meliorem; si quem virum insigni probitate præditum, ex eo discere quod te reddat meliorem: licebit & concionatorem deligere qui purissimè Christum doceat. Has res omnes, ex quibus præcipuus est profectus ad veram pietatem, amittis semel addicta collegio. *Ca.* Sed interim non ero monacha. *Eu.* Adhuc te movent nomina? Rem ipsam perpendito. Illi jactant obedientiam. Num ea laus tibi

* Hoc est, manumitti liberè vivere sinunt.

tibi deerit si obedias parentibus tuis, quibus Deus jubet obediri? si Episcopo tuo, aut pastori tuo? Num paupertatis, cum in parentum manibus sint omnia: Quanquam olim in sacris virginibus præcipuè laudabatur à sanctis viris liberalitas in pauperes: eam præstare non poterant, si nihil possidebant. Porro castitati tuæ nihil decedet, etiamsi vivas apud parentes. Quid igitur superest? Velum, linea vestis ex intima versa in extimam, ceremoniæ quædam, quæ per se nihil faciunt ad pietatem, neque quemquam commendant oculis Christi, qui spectat animi puritatem. *Ca.* Nova prædicas. *Eu.* Sed verissima. Cum igitur non sis emancipata à jure parentum, cum tibi jus non sit vendendi vestem aut agrum, quomodo tibi jus facis dedendi te in servitutem alienam? *Ca.* Jus parentum, ut aiunt, non impedit ingressum religionis. *Eu.* In Baptismo nonne professæ es religionem? *Ca.* Sum. *Eu.* Nonne religiosi sunt quicumque sequuntur præcepta Christi? *Ca.* Maximè. *Eu.* Quæ est igitur ista nova religio, quæ facit irritum quod & Naturæ lex sanxit, & vetus Lex docuit, & Evangelica lex comprobavit, & Apostolica doctrina confirmavit? Istud decretum non est à Deo proditum, sed in monachorum senatu repertum. Sic definiunt quidam & matrimonium esse ratum quod insciis, aut etiam invitis, parentibus inter puerum & puellam per verba *de presenti* (sic enim illi loquuntur) contractum est. Atqui istud dogma nec naturæ sensus approbat, nec veterum leges, nec Moses ipse, nec Evangelica aut Apostolica doctrina. *Ca.* An igitur putas mihi non esse fas nubere Christo, nisi comprobantibus parentibus? *Eu.* Jam, inquam, nuplisti Christo, & illi nupsumus omnes. Quæ bis nubit eidem viro? Tantum agitur de loco, de veste, de ceremoniis. Ob has res non arbitror esse contemnendam jus parentum. Et videndum est, nè, dum paras nubere Christo, (a) nubas aliis. *Ca.* At isti prædicant nihil esse sanctius quam hinc contemnere parentes. *Eu.* Ab istis igitur doctoribus exige, ut proferant aliquem è sacris libris locum qui hoc doceat? quod si non poterunt, jubeto eos ebibere calicem vini (b) Belnenfis; hoc poterunt. Ab impiis parentibus ad Christum confugere pietatis est. Sed à piis ad monachismum, hoc est, (quod non raro usu venit) à probis ad improbos, quæ, rogo, pietas est? quanquam & olim ad Christum à paganismo conversus idololatri parentibus debebat obsequium, quatenus citra pietatis jacturam fieri poterat. *Ca.* Damnas igitur hoc totum vitæ institutum? *Eu.* Nequaquam. Verum quem-

a Hoc dicit propter collegia virginum quæ non vivunt juxta regulam, in quibus nunquam, prohi dolor! una nubit multis.

b Belna oppidum in ducatu Burgundiæ, ubi vina laudatissima.

admodum nemini suadere velim, ut quæ se in hoc vitæ genus conjecerit, lucretur emergere: ita non dubitem hortari puellas omnes, præsertim indolis generosæ nè se temere eò præcipitent unde post sese non possunt explicare, præsertim cum in ipsis collegiis sæpè gravius periclitetur virginitas, ac domi præstare valeas quicquid ibi præstatur. *Ca.* Urges tu quidem multis ac magnis argumentis, tamen hic affectus meus eximi non potest. *Eu.* Si non persuadeo, quod tamen optarim, saltem illud fac memineris, * Eubulum monuisse. Interim, pro meo in te amore, precor ut tuus iste affectus felicior sit meo consilio.

* Id est, qui
bene consultit,
ab eo bene &
superius consilio
vult.

ARGUMENTUM.

Virgo panitens ante peractam professionem ad parentes suos domum revertitur. Deteguntur hic Monachorum prastigia, qui spectris & visis terrent & impellunt rudes animos in sua canobia.

EUBULUS, CATHARINA.

Eu. **T**Ales janitrices mihi semper optarim. *Ca.* Et ego semper tales pulsatores. *Eu.* Sed vale, Catharina. *Ca.* Quid ego audio? Valebo priusquam salveam? *Eu.* Non huc veni ut te viderem lacrymantem. Quid sibi vult, quod protinus me conspecto lacrymis suffusi sunt oculi? *Ca.* Quod fugis? mane, mane, inquam; sumam alium vultum & ridebimus affatim. *Eu.* Quas aves hic video? *Ca.* Est illius collegii patriarcha. Nè subducito te; jam perpotarunt: accumbe paulisper; illo digresso confabulabimur nostro more. *Eu.* Age, obtemperabo tibi, quæ mihi noluisti. Nunc solifumus narra totam fabulam; malim enim ex te cognoscere. *Ca.* Ex tot amicis, quos putabam sapere plurimum, nunc sentio nullum fuisse qui mihi prudentius ac senilius consilium dederit quam tu omnium natu minimus. *Eu.* Dic mihi, quomodo expugnasti parentum affectum? *Ca.* Primum improbis hortatibus monachorum ac monacharum, deinde etiam meis precibus ac blandimentis labefactatus est matris animus; pater nullo pacto quibat percelli. Tandem omnibus admotis machinis, & hic victus atque oppressus est potius quam assensit. Id factum est inter pocula: minitabantur homini malum exitium, si Christo suam sponsam pernegaret. *Eu.* O improbitatem stolidorum! Quid fit deinde? *Ca.* Servor tri-duo domi clam: interim semper aderant mulieres aliquot ejus collegii, quas illi Conversas vocant, hortatibus suis ad-dentes animum ut persisterem in sancto proposito, ac soli-cite caventes nequa cognatarum aut sodalium adiret me, quæ

quæ mentem videretur mutatura. Interim adornabantur vestes aliæque quæ ad convivium attinebant. *Eu.* Tibi quid interim erat animi? Num vacillabas? *Ca.* Non, sed passa sum quiddam tam horrendum, ut malim emori decies quàm iterum perpeti. *Eu.* Quæso, quid isthuc erat? *Ca.* Non possum effari. *Eu.* Quod mihi dixeris, amico tuo dixeris. *Ca.* Promittis silentium? *Eu.* Id præstiturus eram etiamsi nulla fuisses stipulata. Quasi verò me nondum nôris. *Ca.* Apparuit mihi spectrum horribili specie. *Eu.* Is nimirum erat genius tuus malus, qui te eò instigabat. *Ca.* Prorsus opinor fuisse cacodæmonem. *Eu.* Dic mihi, quæ species erat? Estne talis qualis pingitur, rostro adunco, longis cornibus, Harpyiarum unguibus, prælongâ caudâ? *Ca.* Tu ludis. At ego malim mihi terram dehiscere quàm denuò tale videre spectrum. *Eu.* Interim aderant mulieres illæ hortatrices? *Ca.* Non; nec unquam illis indicavi, tametsi valde sciscitantibus quid esset mali, cùm me totam exanimatam offenderint. *Eu.* Vis tibi dicam quid fuerit? *Ca.* Si quidem potes. *Eu.* Illæ mulieres incantaverant te vel potius excantaverant tibi cerebrum. Sed interim tu persistebas in sententia? *Ca.* Maximè; nam aiebant id multis accidere qui se consecrant Christo: verùm si primo illo congressu superetur tentator, pòst tranquilla fore omnia. *Eu.* Quâ pompâ producta es? *Ca.* Adornant me toto mundo meo, demittunt capillos: itaque non aliter quàm nuptura sponso. *Eu.* * Crasso monacho: hem! malè sit huic tussi. *Ca.* Ex ædibus paternis clarâ luce deducor ad collegium multis ad spectaculum concurrentibus. *Eu.* O scitos histriones! ut nôrunt agere suas fabulas simplici popello! Quot dies egisti in illo sancto virginum collegio? *Ca.* Ferme duodecim. *Eu.* Sed quæ res verterat animum tuum tam pertinacem? *Ca.* Non dicam quid sit, sed aliquid magni fuit. Pòst sex ab ingressu dies accersò matrem, obtestans, obsecrans, si me vivam vellet, ut me eximeret ab eo collegio. Illa reluctatur animo meo, & hortatur ad constantiam. Pòst accersò patrem. Ille etiam objurgat, addens se ægre vicissè suos affectus, ut vicissim nunc vincerem animum meum, nec hoc dedecus conciliarem sibi, quòd resiliissem ab instituto. Tandem ubi video me nihil proficere, respondeo parentibus, me, si ità jubeant, in gratiam illorum morituram. Nam hoc mihi certum esse, nisi maturè eximerer. Hoc audito, reduxerunt domum. *Eu.* Bene habet quòd maturè resilieris, priusquam servitutem æternam esses professa. Sed nondum audio quæ res mutârît

* Hoc dicit
aversus, &
fingit tussim.

a *Quomodo* deus est luxus, inde *κατασκευάζειν*, & Latine comestari, quod est genialiter & cum luxu vivere. Non enim dicitur à comendo.

b Vide proverbium, *Piscator ictus sapit*, ubi quis suo malo doctus sapit.

a *Probe* ac suaviter loquens.

b *Rixosa*, quod Socratis uxor *Xantippe* hoc vitio sit nobilitata.

c *Ita* appellamus homines stultos ac nihili.

târît animum tuum tam subito. *Ca.* Hoc nemo mortalium ex me scit hætenus, nec tu scies. *Eu.* Quid si divinem? *Ca.* Nec divinabis sat scio: & si divines, non dicam. *Eu.* Tametsi conjecto. Verum interim periit sumptus. *Ca.* Plus quam quadraginta coronati. *Eu.* O (*a*) comestatores nuptiales! Gaudeo tamen periisse pecuniam te nobis incolumi: posthac ausculta melioribus consiliis. *Ca.* Ità faciam, & cum *piscatore*, (*b*) *istâ sapiam*.

ARGUMENTUM.

Hoc colloquium quod inscribitur Coniugium, sive Uxor Μεγάλη, multa tradit quæ ad mutuam conjugum benevolentiam adendam pertinent. De celandis maritorum vitiis; de non interrompenda conjugum benevolentia; de sarcinendis offensis; de corrigendis maritorum moribus; de obsequiis erga maritum. Ornatus mulierum qualis. Seipsam debonestat quæ maritum debonestat. Uxorem marito cedere aequum est. Iratâ uxore non irascendum marito, & contra, Concordiæ studendum, quoniam non detur jam consilio locus. Vitiâ novisse oportet conjugum, non odisse. Penes uxorem esse ut maritus sit bonus, quæ debet esse jucunda marito, observans illius affectum, quibus rebus vel irritetur vel delineatur. Omnia placeant domi, cibus paretur quo delectatur. Si maritus sit tristis, uxor nè rideat; si iratus, blandius alloquatur, aut silentio conceda irascenti. Absque testibus sit monitio. Methodus admonendi. Non querendum aliis, nisi parentibus marito: aut amicis, qui suâ prudentiâ mederi queant vitiis. Exemplum prudentis viri juvenculam uxorem moresam optime tractantis, delatâ ad socrum querelâ: Uxoris item prudentis, quæ maritum suum mechantem suâ correxit humanitate. Item viri qui uxorem perculserat iratus. Mansuetudine, comitate & officiis vincendi mariti. Non rixandum in lecto aut cubiculo, sed curandum ut illic omnia festiva sint ac jucunda. Celus Veneris morum est suavitas. Proles mutuam conciliat gratiam. Nihil famina divulsa marito. Sit semper memor reverentia viro debita.

(a) EULALIA, (b) XANTIPPE.

Eu. *Salve* multum, exoptatissima mihi Xantippe. *Xa.* Salve tantundem, mihi charissima Eulalia. Videre mihi solito formosior. *Eu.* Irâne statim me scommata excipis? *Xa.* Non profectò, sed ità mihi vidêris. *Eu.* Fortasse nova vestis commendat formam. *Xa.* Rectè conjectas. Nihil jamdiu vidi elegantius. Suspicio pannum esse Britannicum. *Eu.* Lana Britannica est, tinctura Veneta. *Xa.* Mollities byssum superat. Quàm verò blandus purpuræ color? Unde tibi tam egregium munus? *Eu.* Unde decet honestas matronas accipere nisi à maritis suis? *Xa.* O te felicem, cui talis contigit sponsus! At ego vellem me nupsisse (*c*) fungo, cum meo nuberem Nicolao. *Eu.* Quid ità? quæso te. Tam citò malè convenit inter vos? *Xa.* Nec unquam conveniet cum tali. Vides quàm sim pannaosa: sic patitur uxorem suam incedere: dispeream nisi sæpe pudet me prodire

in publicum, cum video quàm cultæ sint aliæ quæ multò pauperioribus nupsere maritis. *Eu.* Matronarum ornatus non est in vestibus aut reliquo corporis cultu, quemadmodum docet divas Petrus Apostolus, (nam id audiui nuper in concione) sed in castis ac pudicis moribus, & in ornamentis animi. Meretrices coluntur oculis multorum. Nos satis cultæ sumus, si placeamus uni marito. *Xa.* Sed interim ille bonus vir, tam in uxorem parcus, strenuè prodigit dotem quam ex me non mediocre accepit. *Eu.* Quibus rebus? *Xa.* Quibus ipsi visum fuerit; vino, scortis, aleà. *Eu.* Bona verba. *Xa.* Atqui sic res habet. Deinde cùm mihi temulentus ad multam noctem redit domum diu expectatus, destitit noctem totam, nonnunquam & lectum convomens, ut nè quid addam. *Eu.* (a) St! te ipsum dehonestas cùm dehonestas maritum. *Xa.* Emoriar nisi mallem dormire cum scropha quàm cùm tali marito. *Eu.* Non tu tum istum excipis jurgio? *Xa.* Ita ut dignus est; sentit me non esse mutam. *Eu.* Quid ille contrà. *Xa.* Initio reclamabat sævissimè, credens fore ut me sævis verbis protelaret. *Eu.* Nunquamne rixa incruduit usque ad verbera? *Xa.* Semel duntaxit eò incaluerat utrinque contentio ut minimum res abfuerit à pugna. *Eu.* Quid ego audio? *Xa.* Librabat fustem, sævis interim clamoribus intonans ac dira minitans. *Eu.* Non ibi metuebās tu? *Xa.* Imò vicissim ego corripiebam tripodem: si contigisset me digito, sensisset mihi non deesse manus. *Eu.* Novum clypei genus. Deerat colus lanceæ vice. *Xa.* Sensisset sibi cum viragine rem esse. *Eu.* Ah! mea Xantippe, non ità decet. *Xa.* Quid decet? Si ille me non habet pro uxore, nec illum habitura sum pro marito. *Eu.* At Paulus docet, uxores oportere subditas esse viris cum omni reverentia. Et Petrus nobis exemplum proponit Saræ, quæ maritum suum Abraham dominum appellabat. *Xa.* Audiui ista. Sed idem Paulus docet, ut viri diligant uxores suas, sicut Christus dilexit sponsam suam Ecclesiam. Meminerit ille officii sui, ego meminero mei. *Eu.* Sed tamen ubi res in eum statum devenit ut alteri cedendum sit, æquum est uxorem marito cedere. *Xa.* Si modò ille maritus est appellandus qui me habet pro ancilla. *Eu.* Sed dic, mea Xantippe, post desuit minitari verbera? *Xa.* Desuit & sapuit, alioqui vapulasset. *Eu.* Sed tu non desuisti rixari cum illo? *Xa.* Nec desinam. *Eu.* Quid ille interea? *Xa.* Quid? nonnunquam dormit, somnium hominis; interdum nihil aliud quàm ridet; aliquoties arripit testudinem, in qua vix tres habet fidas eam

a Interjectio est innuens silentium; sic enim docti legendum censent illud ex Phormione Tercitii, Act. s. Scen. i. Non es obsecro, quem semper te esse dicunt. *Chr. Sr.* So. Quid has metuis fores? Quo loco pro Sr, depravatum est, est.

eam quantum potest pulsans, mihi vociferanti obstreperat. *Eu.* Ea res malè urit te? *Xa.* Sic ut dici vix possit. Aliquando vix tempero à manibus. *Eu.* Mea Xantippe, permittis mihi ut liberius loquar apud te? *Xa.* Permitto. *Eu.* Idem jus erit tibi apud me. Hoc certè postulat nostra necessitudo ab ipsis penè incunabulis inter nos inita. *Xa.* Vera narras, nec ulla sodalium unquam charior fuit animo meo. *Eu.* Qualis qualis est tuus maritus, illud cogita, non esse jus permutandi. Olim immedicabilibus diffidiis remedium extremum erat divortium: nunc hoc in totum ademptum est: usque ad extremum vitæ diem ille tuus sit maritus oportet, & tu illius uxor. *Xa.* Superi malè faxint, qui jus hoc nobis ademerunt. *Eu.* Bona verba; sic visum est Christo. *Xa.* Vix credo. *Eu.* Sic habet. Nunc nihil superest, nisi ut uterque ad alterius mores & ingenium accommodando sese concordia studeatis. *Xa.* An ego possum illum refingere? *Eu.* Non minimum momenti est in uxoribus, quales sint mariti. *Xa.* Pulchre convenit tibi cum tuo? *Eu.* Nunc tranquilla omnia. *Xa.* Ergò turbarum nonnihil erat initio? *Eu.* Nihil unquam tempestatis; sed tamen, ut sit inter homines, nonnunquam nubeculæ quædam adoriebantur quæ poterant gignere tempestatem, nisi commoditate morum fuisset occursum. Habet suos quisque mores, & est sua cuique sententia: & si verum fateri volumus, sunt sua cuique vitia, (a) quæ, si usquam, certè in matrimonio novisse oportet, non odisse. *Xa.* Rectè mones. *Eu.* Fit autem frequenter, ut dissiliat benevolentia mutua inter maritum & uxorem, (b) antequam alter alteri satis notus sit. Id est imprimis cavendum. Semel enim ortâ similitudine, ægre sarcitur gratia, præsertim si res ad atrociora convitia processerit. Quæ glutino committuntur, si statim concutias, facilè distrahuntur: cæterum ubi siccato glutine semel cohæserint, nihil firmitus. Proinde in initio nihil non faciendum ut inter uxorem & maritum coalescat confirmeturque benevolentia. Id maximè fit obsequio morumque commoditate. Nam benevolentia quæ solâ formæ gratiâ conciliatur ferme temporaria est. *Xa.* Sed narra nobis, obscuro, quibus artibus pertraxeris maritum ad tuos mores. *Eu.* Dicam in hoc, ut imiteris. *Xa.* Si queam. *Eu.* Facillimum erit si velis; nec adhuc serum est: Nam & ille juvenis est, & tu adhuc puella, ac nondum annus, opinor, expletus est à nuptiis. *Xa.* Vera prædicas. *Eu.* Dicam igitur sed taciturnæ. *Xa.* Maximè. *Eu.* (c) Illa prima mihi cura fuit, ut in omnibus essem jucunda marito, nè quid esset quod illius animum

a Alludit ad versiculum proverbialem, *Mores amici noveris, non oderis.*
b Hoc Plutarch. in Præceptis connubialibus.

c Hæc eadem Plutarch. in Præceptis connubialibus.

animum offenderet : observabam affectum ac sensum illius, observabam & tempora, & quibus rebus deliniretur, quibus irritaretur, quemadmodum facere solent ii qui elephantos ac leones cicurant, aut similia animantia, quæ vi cogi non possunt. *Xa.* Tale animal mihi domi est. *Eu.* Qui adeunt elephantos, non gestant vestem candidam ; nec puniceam, qui tauros : quoddam his coloribus compertum sit ea animantia efferrari. Quemadmodum & tigres tympanorum sonitu sic aguntur in rabiem ut seipsas dilanient. Et qui tractant equos habent (a) voces, habent poppysmata & palpum, aliæque quibus ferocientes mitigent. Quando magis decet nos his artibus uti erga maritos, quibuscum nobis, velimus nolumus, per omnem vitam est rectum ac lectus communis ? *Xa.* Perge quod cœpisti. *Eu.* His animadversis, attemperabam me illi, cavens nè quid offensæ nasceretur. *Xa.* Quinam id poteris ? *Eu.* Primum in cura rerum domesticarum, quæ peculiaris est provincia matronarum, advigilabam, non solum cavens nè quid esset prætermisum, verum etiam ut omnia congruerent ad illius sensum, in rebus etiam minutissimis. *Xa.* Quibus ? *Eu.* Puta, si maritus hoc aut illo cibo peculiariter delectetur, si cibus placeat hoc aut illo modo coctus, si lectus hoc aut illo modo stratus. *Xa.* At quo pacto attemperares te ei qui domi non esset, aut esset ebrius ? *Eu.* Mane, (b) isthuc ibam. Si quando maritus videbatur admodum tristis, nec esset appellandi tempus, nequaquam ridebam ac nugabar, quemadmodum nonnullæ mulieres solent ; sed sumebam & ipsa vultum submœstum ac sollicitum. Quemadmodum enim speculum, si probum est, semper reddit imaginem intuentis : ita decet matrem-familias ad affectum mariti congruere, nè sit alacris illo mœrente, aut hilaris illo commoto. Quoddam si quando commotior erat, aut blando sermone leniebam, aut silentio concedebam iracundiæ, donec eâ (c) refrigeratâ, tempus se daret vel purgandi vel admonendi. Idem faciebam si quando plus æquo potus redibat domum, nec id temporis nisi jucunda loquebar illi : tandem blanditiis pertrahebam ad lectum. *Xa.* Infelix verò uxorum conditio, si iratis, ebriis, & quicquid libet patratibus maritis, tantum obsequuntur. *Eu.* Quasi verò hoc non sit mutuum obsequium. Coguntur & illi multa ferre in moribus nostris. Est tamen tempus cum in re seria fas est uxori monere virum, si quid est alicujus momenti : nam ad levia præstat (d) connivere. *Xa.* Quod tandem ? *Eu.* Cum erit animo vacuo, nec commotus, nec sollicitus, nec potus,

Ad vocem hominis equi redduntur mitiores. *Poppysma* sonitus est propomodum imitans ventris crepitum, qui fit ore aut manibus apertè complois, non sine humore. *Auc. Plin.* fulgetras adorare poppysma gentium olim consensus erat ; unde est illud Aristoph. *Πρός τὰς Ἀπορίας ἀπορίαν* *πῶς γένοιτο*. De palpo Horat. *Cui mala si palpare, recalcitrat.* Palpari autem est volâ leviter percutere tergum equi ferocientis. *b* Id est, hoc eram dictura. Terentii verba sunt. *c* Id est, ubi refrixit, sive deservit. Ita Fabius, *refrigerato inventionis amore*. Sic & *recanduisse* dicitur ira. *d* Id est, quasi clausis oculis dissimulare te non videre quod vides.

tum absque testibus blandè monendus, vel rogandus potius ut in hoc aut illo meliùs consulat rei, aut famæ, aut valetudini suæ. Atque hæc ipsa admonitio leporibus ac facetiis erit condienda. Nonnunquam præfatione ab illo stipulam soleo, nè mihi succenseret, si quid stulta mulier admonerem quod ad illius honorem, aut valetudinem, aut salutem facere videretur. Ubi monuissem quæ volebam, amputavi sermonem illum, & ad alia jucundiora descebam. Est enim ferè hoc nostrum vitium, mea Xantippe, ut semel exorta loqui, finem facere nequeamus. *Xa.* Aiunt. *Eu.* Illud imprimis cavebam, nè præsentibus aliis maritum objurgarem, aut nè quid querelarum domo efferrem. Faciliùs sarcitur, si quid inter duos commissum est. Quodd si quid exstiterit ejus generis ut nec ferri possit, nec uxoris admonitione sanari, civilius est ut uxor querelam deferat ad parentes & cognatos mariti quàm ad suos, & ità querelam temperet, nè videatur odisse maritum, sed vitium potius mariti. Nec tamen effutiat omnia; ut hic quoque tacitus agnoscat, & amat uxoris civilitatem. *Xa.* Philosopham esse oportet quæ ista præstet. *Eu.* Imò talibus factis maritos ad similem civilitatem invitabimus. *Xa.* Sunt quos nullà civilitate corrigas. *Eu.* Equidem non arbitror: sed fac esse. Primùm, illud cogita, Maritus ferendus est, qualis qualis est. Præstabilius igitur est ferre vel sui similem, vel paulò commodiorem factum nostrà civilitate, quàm nostrà favitià pejorem indies. Quid si proferam maritos qui simili civilitate correxerunt sponfas suas? Quantò magis decet nos idem præstare adversus maritos? *Xa.* Narrabis igitur exemplum meo marito dissimillimum. *Eu.* Est mihi familiaritas cum homine quodam nobili, docto, singularique morum dexteritate. Is duxerat puellam virginem annos natam decem & septem, ruri in parentum ædibus perpetuò educatam, ut nobiles ferè gaudent habitare ruri, ob venatum & aucupium. Rudem volebat ille, quò faciliùs illam ad suos mores fingeret. Cœpit eam instituere literis ac musicâ, paulatimque assuefacere ut redderet ea quæ audisset in Concione, cæterisque rebus ornare quæ post essent usui futurae. Hæc quoniam erant nova puellæ, quæ domi suæ fuerat in summo otio, & inter famulorum colloquia lususque educata, cœperunt esse tædio. Detrectabat obsequium; & cùm maritus urgeret, illa sine fine flebat, nonnunquam & in terram abiciebat sese, occipitium illidens solo, quasi mortem optans. Earum rerum cùm nullus esset finis, maritus dissimulato * stomacho in-

Vir nobilis
qui uxorem
juvenculam
duxerat no-
rosam, quam
suâ emenda-
vit pruden-
tiam.

* Stomachus
pro ira fre-
quentissimè
apud Latine
loquentes.

vitabat

vitabat uxorem, ut animi relaxandi gratiâ unâ proficiscerentur rus ad ædes foci. Ibi lubens obtemperabat uxor. Eò cum ventum esset, maritus reliquit uxorem apud matrem & sorores; ipse cum socero prodibat venatum. Ibi submotis testibus, denarrat socero, se sperâsse jucundam vitæ sociam; nunc habere perpetuò lacrymantem, ac sese discruciantem, nec ullis monitis sanabilem: orat ut sibi adsit in medendo filiæ morbo. Socer respondet, (a) Se semel illi tradidisse filiam; quod si illa non obtemperaret verbis, uteretur suo jure, & verberibus eam emendaret. Tum gener, Novi, inquit, jus meum, sed malim eam tuâ vel arte vel auctoritate sanari, quàm ad hoc extremum remedium venire. Socer pollicitus est se curaturum. Post unum atque alterum diem captat tempus ac locum ut solus esset cum filia: ibi vultu ad severitatem composito, incipit commemorare quàm illa esset infelici formâ, quàm non amabilibus moribus, quàm sæpe metuisset nè ullum illi possit invenire maritum. At ego meo maximo labore, inquit, talem inveni tibi qualem nulla non optaret sibi, quantumvis felix. Et tamen tu, non agnoscens quid pro te fecerim, nec intelligens te talem habere maritum, qui, nisi esset humanissimus, vix te dignaretur habere in ancillarum numero, rebellas illi. Ne longum faciam, sic incanduit patris oratio, ut vix videretur manibus temperare. Est enim vir ingenio mirè vafro, qui (b) citra personam omnem possit quavis agere comœdiam. Ibi puella partim metu, partim veritate commota accidit ad patris genua, rogans ut præteritorum vellet oblivisci, se in posterum memorem fore officii sui. Ignovit pater, pollicitus se quoque fore patrem amantissimum, si quod polliceretur præstaret. *Xx.* Quid deinde? *Eu.* Puella digressâ à colloquio parentis, redit in cubiculum, offendit maritum solum, accidit illi ad genua, & ait, Marite, hastenus non novi neque te neque meipsam, posthac videbis me aliam factam; tantum obliviscere superiorum. Hanc vocem maritus excepit osculo, & omnia pollicitus est, si illa persisteret eo animo. *Xx.* Quid? persistit? *Eu.* Usque ad mortem, neque quicquam erat tam humile quod illa non alacris ac volens obiret volente marito. Tantus amor inter eos natus est & confirmatus. Post annos aliquot puella crebrò sibi gratulata est, quod contigisset tali marito nubere, qui nisi contigisset, exam, inquit, omnium mulierum perditissima. *Xx.* Talium maritorum non minus rara est copia quàm alborum corvorum. *Eu.* Jam, si molestem non est,

a Semel non refertur ad bis, sed declarat totum filia: jus traditum sponso.

b Personati histriones agebant fabulas: Persona autem est facies opposita.

refe-

Maritus correctus prudentia uxoris.

a Deperit aliquam qui ardentius amat; *deperit* in aliquam qui ardentissimè.

b Pro tractatur, quem admodum bene haberi dicuntur. Ità Terent. Accipit hominem nemo melius.

c Inclinata ad senium. Sic eà voce absolute usus est Suetonius. *d* Id accidit Socrati. Quocirca hoc dicatur in persona Xantippes, quæ uxor erat Socratis.

referam tibi quiddam de marito commoditate uxoris correcto, quod nuper accidit in hac ipsa civitate. *Xa.* Nihil est quod agam, & perquam grata mihi est tua confabulatio. *Eu.* Est vir quidam non postremæ nobilitatis: is, ut solet hoc hominum genus, plerumque venabatur. Rurincidit in puellam quandam pauperrimæ mulierculæ filiam; (*a*) in eam cœpit deperire, homo jam provectioris ætatis; atque hujus gratiâ frequenter pernoctabat foris. Prætextus erat venatio. Uxor hujus, mulier insigni probitate, nescio quid suspicans, pervestigavit furti mariti sui, & eò profecta, nescio quò, adiit casam illam rusticanam: expiscata est de toto negotio, ubi dormiret, unde biberet, quis esset apparatus convivii. Nihil erat ibi supellectilis, sed mera paupertas. Abiit matrona domum, ac mox rediit, secum adducens lectum commodum & apparatus, vasa aliquot argentea; addidit pecuniam, admonens ut si quando redieret ille, tractarent eum civilius; dissimulans interim sese uxorem esse, ac sororem esse simulans. Post dies aliquot redit eò furtim maritus; videt auctam supellectilem, & apparatus lautiozem. Rogat unde is nitor insolitus. Aiunt, matronam quandam honestam illi cognatam hæc advexisse, ac mandasse ut honestius posthac (*b*) acciperetur. Illico tetigit animum illius suspicio, uxoris hoc esse factum. Reversus domum rogat, num illic fuisset. Illa non negat. Rogavit, & quo tandem consilio misisset eò supellectilem. Mi vir, inquit, assuetus es vitæ commodiori. Videbam illic te durius accipi; putabam esse officii mei, ut quando ita tibi cordi esset, lautius illic habereris. *Xa.* O matronam nimium bonam! Ego citius pro lecto subtravissẽ illi fasciculum urticarum ac tribulorum. *Eu.* Sed audi finem. Vir, perspectâ tantâ probitate tantâq; mansuetudine conjugis suæ, nunquam deinde usus est furtivo concubitu; sed domi semet oblectavit cum suo. Scio tibi notum esse Gilbertum Batavum. *Xa.* Novi. *Eu.* Is, ut scis, florenti ætate duxit uxorem jam provectiorem ac (*c*) vergente ætate. *Xa.* Dotem fortasse duxit, non uxorem. *Eu.* Sic est. Is fastidiens uxoris, adamabat mulierculam, cum qua se subindè oblectabat foris. Rarò domi prandeat aut cœnabat. Quid tu hic eras factura, Xantippe? *Xa.* Quid? ego illi adamatæ involâssẽ in capillos, & maritum exeuntem ad illam (*d*) perfudissẽ lotio, ut sic unctus iret ad convivium. *Eu.* At quantò hæc prudentius? Invitabat mulierculam domum suam, comiter accipiebat. Ità maritum quoq; sine veneficiis domum pertraxit. Et si quando foris cœnabat cum illa,

illa, misit eò missum aliquem elegantiorē, jubens ut suaviter viverent. *Xa.* Ego malim mori quàm esse lena mei mariti. *Eu.* Verùm interim rem ipsam expende. Nonne hoc multò satius erat, quàm si sævitia suà prorsus alienasset maritum, ac totam ætatem in jurgiis exegisset? *Xa.* Fateor minus esse mali; sed ego non possem. *Eu.* Unum adjiciam, arque ita discedam ab exemplis. Hic vicinus noster, vir probus & integer, sed paulò iracundior, quodam die pullaverat uxorem suam fœminam laudatissimam. Ea se recipit in intimum conclave, atque illic lacrymans atque singultiens decoquebat animi ægritudinem. Aliquantò post, per occasionem eodē ingressus est maritus, reperit uxorem flentem, Quid inquit hic lacrymas ac singultis puerorum more? Tum illa prudenter, Quid? inquit, an non hoc satius; ut hic deplorem malum meum, quàm si in via vociferer, quemadmodum solent aliæ mulieres? Hoc dicto tam uxorio fractus ac victus hominis animus: datâ dextrâ, pollicitus est uxori se posthac nunquam in illam conjecturum manus; nec fecit. *Xa.* Ego idē impetravi à meo diversâ ratione. *Eu.* Sed interrim est inter vos bellum perpetuum. *Xa.* Quid igitur velles me facere? *Eu.* Primum (a) mussanda est tibi omnis injuria mariti, & animus illius officiis, comitate, mansuetudine paulatim conciliandus: aut vinces tandem, aut certè multo commodiore uteris quàm nunc uteris. *Xa.* Ille ferocior est quàm ut ullis officiis mansuescat. *Eu.* Eja nè dixeris. Nulla est fera tam immanis, quin officiis cicuretur; nè desperes in homine. Fac periculum menses aliquot; me accusa, nisi senseris consilium hoc tibi fuisse bono. Sunt etiam quædam vitia ad quæ tibi connivendum est. Illud ante omnia tibi cavendum censeo, nè quid rixæ moveas in cubiculo aut in lecto; sed curandum est ut illic omnia sint festiva ac jucunda. Etenim si is locus, qui diluendis offensis fariendæque gratiæ consecratus est, lite aut ægritudine quapiam (b) profanetur, jam sublatum est omne remedium benevolentiae reconciliandæ. Sunt enim feminae quædam tam morosæ, ut in ipso etiam coitu querantur ac rixentur, eamque voluptatem, quæ diluere solet ex animis virorum si quid inerat molestiæ, morum fastidio reddant insuavem, pharmacum ipsum vitiantes cum licuisset mederi offensis. *Xa.* Istud mihi frequenter accidit. *Eu.* Atqui tametsi semper est cavendum uxori, nè qua re molesta sit viro; tamen id maxime studere debet, ut in eo congressu se viro præbeat modis omnibus commodam & jucundam. *Xa.* Viro? mihi cum bellua res est. *Eu.*

a Dissimulanda, vel tacite ferenda.

b Sacra profanari dicuntur, lectulus autem locus est dicatus reconciliandæ benevolentiae. Hæc est sententia Plurarchi in Præceptis conjugibus.

Cestus Veneris.

a Medicamentum, ut pharphacon, *μίστρον* est.

b Epictetus scripsit unicuique rei duas esse animas, alteram quā teneri possit, alteram quā non possit: significans in unaquaque re esse aliquid commodi, rursus aliquid incommodi. Stultus arripit animam malam, sapiens alteram.

Huic itaque nihil non tolerabile.

c Alludit ad proverbialem versum qui est apud Suetonium.

πὸς ἑὸν ἄνδρα καὶ τριμήνην γαμίζω.

Mitte malè loqui: ferè nostrâ culpâ viri mali sunt. Sed ut ad rem redeam: qui versantur in priscis fabulis poëtarum, narrant Venerem (eam faciunt deam connubii præsidem) habere Cestum arte Vulcani confectum; in eo intextum esse quicquid est amatorii (a) medicamenti: eo se cingit quoties congressura est cum marito. *Xa.* Fabulam audio. *Eu.* Verum: sed audi quid sibi velit fabula. *Xa.* Dic. *Eu.* Illud docet, uxorem omnem curam adhibere oportere ut in congressu connubiali jucunda sit marito, quò recalescat ac redintegretur amor ille maritalis, & discutiatur ex animo, si quid erat offensionis aut tædii. *Xa.* Sed unde nobis cestus ille? *Eu.* Nihil opus veneficiis aut incantamentis. Nullum incantamentum efficacius quàm morum probitas cum suavitate conjuncta. *Xa.* Ego tali marito blandiri non possum. *Eu.* At hoc tuâ refert, ut desinat esse talis. Si Circes artibus posses maritum vertere in suum aut ursum, faceres? *Xa.* Nescio. *Eu.* Nescis? An malles habere suum maritum quàm hominem? *Xa.* Equidem malim hominem. *Eu.* Age quid si Circes artibus posses ex temulento reddere sobrium, ex prodigo frugalem, ex cessatore diligentem? nonne faceres? *Xa.* Planè facerem, sed unde mihi istæ artes? *Eu.* Atqui istas artes habes in te, si modò velis abhibere. Tuus, velis nolis, sit oportet. Quò meliorem eum reddideris, hoc magis consulueris tibi. Tu tantum oculos habes defixos in illius vitia, eaque tibi exaggerant odium; & (b) hæc ansâ tantum arripis illum quā teneri non potest. Illa potiùs contemplare quæ bona sunt in illo, & hæc ansâ prehendere illum quā teneri potest. Antequam illi nuberes, tempus erat expendendi quid haberet malorum. Oportebat enim non oculis solum, verum etiam auribus maritum deligere. Nunc medendi tempus est, non accusandi. *Xa.* Quæ mulier auribus unquam cepit maritum? *Eu.* Oculis capit quæ nihil aliud spectat quàm corporis formam: auribus, quæ diligenter observat quid fama de illo prædicet. *Xa.* Pulchrè mones, sed serò. *Eu.* At non serum est studere corrigendo marito. Ad eam rem conducet, si quid pignoris ex te natum fuerit viro. *Xa.* Jam natum est. *Eu.* Quando? *Xa.* Jampridem. *Eu.* Quot menses sunt? *Xa.* Ferme septem. *Eu.* Quid ego audio? Tu nobis (c) Trimestris foetus jocum renovas? *Xa.* Nequaquam. *Eu.* Ità necesse est, si tempus à nuptiarum die supputas. *Xa.* Imò ante nuptias fuerat mihi cum eo colloquium. *Eu.* An ex colloquio nascuntur pueri? *Xa.* Fortè solam nactus cæpit aludere, titillans axillas ac latera, quò me provocaret ad risum.

sum. Ego non ferens titillationem me resupinabam in lectum : ille incumbens figebat oscula, nec satis scio quid egerit præterea : certe paucis post diebus uterus coepit intumescere. *Eu.* I nunc, & maritum contemne qui si lustrans gignit liberos, quid faciet cum seridè rem agat ? *Xa.* Suspicor & nunc me gravidam esse. *Eu.* Euge ! contigit (a) felici fundo bonus cultor. *Xa.* Hac in parte plus præstat quam vellem. *Eu.* Ista querela tibi cum paucis uxoribus est communis. Sed inter vos intercesserat pactum connubiale ? *Xa.* Intercesserat. *Eu.* Levius igitur peccatum est. Estne proles mascula ? *Xa.* Est. *Eu.* Illa vos rediget in gratiam, si tu vel paululum temet accommodes. Quid alii prædicant de tuo marito sodales, & quibuscum habet commercium foris ? *Xa.* Prædicant eum esse moribus commodissimis, comem, liberalem, amicum amico. *Eu.* Et ista mihi bonam spem faciunt, illum fore qualem volumus. *Xa.* At mihi uni talis non est. *Eu.* Sed tu te illi præbero qualem dixi ; meque pro (b) Eulalia voca Pseudolaliam, nisi tibi quoque talis esse coeperit. Quin & illud cogita, illum adhuc juvenem esse, nondum opinor egressum annos viginti quatuor ; nondum novit quid sit esse patrem familias. Jam non est tibi cogitandum de divortio. *Xa.* At frequenter cogitavi. *Eu.* Verum ea cogitatio si quando tibi inciderit in mentem, primum reputa tecum, quàm nihili res sit foemina divulsa à viro. Summum decus matronæ est morigeram esse suo conjugii. Ità naturà comparatum est, ità voluit Deus, ut mulier tota pendeat à viro. Tantum cogita id quod res est maritus est, alius non potest obtingere. Deinde veniat in mentem puellus illè duobus communis. Quid de illo statues ? Auferes tecum ? fraudabis maritum suà possessione. Relinques apud illum ? spoliabis teipsam eo quo nihil habes charius. Postremo, dic mihi, habesne quæ tibi malè velint ? *Xa.* Habeo (c) novercam germanam ; præterea socrum huic simillimam. *Eu.* Aded tibi malè volunt ? *Xa.* Cuperent extinctam. *Eu.* Et istæ tibi fac ut in mentem veniant. Quid enim illis possis facere gratius quàm si videant te divulsam à marito, viduam, imò plus quàm viduam vivere ? Nam viduis licet alteri stube-
re. *Xa.* Equidem probo tuum consilium, sed tædet diuturni laboris. *Eu.* At reputa quantum laborum sumperis, prius quàm hunc psittachum docueris quadam humana verba sonare. *Xa.* Plurimum profecto. *Eu.* Et piget operam sumere in fingendo marito, quicum perpetuò suaviter degas ætatem ? Quantum laboris sumunt homines ut equum sibi commo-

a Sic Plautus locutus est, fundum arat alienum, de adultero.

b A bene loquendo nomen habet, Pseudolalia à mendaci loquacitate.

c Non de gente aut sorore sentit, sed germanam dixit veram. Novercarum autem est odisse privignos.

dum reddant? & nos pigebit adlaborare ut maritis utamur commodioribus? *Xa.* Quid faciam? *Eu.* Jam dixi. Cura ut domi niteant omnia, nè quid sit molestia quod illum exagat ex ædibus. Tu te illi comem præbe, semper interim memor reverentiæ cujusdam quam uxor debet marito. Absit tristitia, sed & absit petulantia: nec putida sis, nec lasciva. Sit apparatus domi lautus. Nosti palatum mariti: quod illi suavissimum est, id coquito. Quinetiam iis quos ille amat comem & affabilem te præbeto. Hos frequenter ad convivium voca. In convivio facito ut læta plenaque hilaritatis sint omnia. Denique, si quando ille vino lætior pulsabit suam testudinem, tu voce accinito. Sic assuefacies maritum manere domi, & minues impensas. Sic enim ille cogitabit tandem; Næ ego insigniter insanio, qui foris magnâ rei famæque jacturâ victitem cum scorto, cum domi habeam uxorem multò lepidiorem, meique amantiorem, apud quam nitidiùs ac lautius accipi liceat. *Xa.* An credis successfulurum, si tentem? *Eu.* Me vide. Ad me recipio. Interim & maritum tuum aggrediar; admonebo & illum sui officii. *Xa.* Laudo consilium: at vide nè quid hujus rei suboleat ipsi; * *misceret cælum terræ.* *Eu.* Nè metue. Ità per ambages temperabo sermonem, ut ipse mihi narret quid inter vos sit turbarum. Hoc factò, meo more tractabo illum blandissimè, & ut spero, tradam eum tibi commodiorem. De te, per occasionem mentiar, quàm amanter de illo sis loquuta. *Xa.* Christus bene fortunet quod agimus. *Eu.* Aderit, modò nè desis tibi.

* De vehementi perturbatione dictum est proverb. Juven. Licet & Mare cælo confundas, homo furat.

ARGUMENTUM.

Colloquium hoc juvenum depingit insaniam ad bellum procurrentium; & pii Carthusiani vitam, quæ sine studiorum amore non potest non esse tristis & inamæna. Mores Militum; mores & victus Carthusianorum. Consilium in Vita genere deligendo. Commodi quid ex rasura. Vestis ad duplicem usum adhibetur. Solitudinis commoditas, ut lectioni & meditationi vacemus. Milites presani ob vilem sæpe mercedulam jugulant homines. Bellum quomodo gerendum. Periculum militiae quotidianum.

MILES, CARTHUSIANUS.

Mi. Salve, mi frater. *Ca.* Salve, & tu, germane charissime. *Mi.* Vix te agnosco. *Ca.* Adeone consenui intra biennium? *Mi.* Non: sed caput rasum, nova vestis, faciunt ut mihi videaris aliud quoddam animal. *Ca.* Itane non agnosceres

agnoscere uxorem tuam, si tibi occurreret induta novâ veste? *Mi.* Non, si tali. *Ca.* At ego te probè agnosco, cui non solum vestis mutata est, verum etiam facies, totusque corporis habitus. Quot coloribus pictus es? Nulla avis æquè variat plumas suas. Tum, quàm omnia secta! quàm nihil juxta naturam aut morem communem! Adde tonsum verticem, barbam semirasam, sylvam quæ supra labrum superius est perplexam, nec aliter hinc & hinc prominentem quàm solent in felibus pili longiores. Nec una cicatrix fœdavit vultum; ut (*a*) *Samius* quispiam *litteratus* videri possis, de quo jocus est proverbii. *Mi.* Sic decet redire è bello. Sed dic mihi, erat hic tanta bonorum medicorum inopia? *Ca.* Quamobrem? *Mi.* Quia nulli commiseris sanandum cerebrum tuum priusquam in hanc servitutem te præcipitem dares. *Ca.* Itane videor insanisse? *Mi.* Maximè. Quid erat necesse hîc te (*b*) sepeliri ante tempus, cum esset unde commodè viveres in mundo? *Ca.* At nunc non videor tibi in mundo vivere? *Mi.* Non, per Jovem. *Ca.* Dic quamobrem. *Mi.* Quia non licet ambulare quod velis. Huic loco velut caveæ includeris. Adde rasuram, vestem prodigiosam, solitudinem, piscium perpetuum esum, ut mirer teipsum non verti in piscem. *Ca.* Si verterentur homines in omnia quibus vescuntur, tu jampridem porcus esses: nam suilla solles delectari. *Mi.* Non dubito quin jamdudum pœniteat te instituti: paucos enim comperio quos non capiat pœnitudo. *Ca.* Hoc illis usu venit qui se in hoc vitæ genus velut in putetum præcipitant: ego descendi sensim & consultò, prius explorato meipso, perspectâque totâ hujus vitæ ratione, jam annos natus viginti octo, quâ ætate sibi quisque notus esse potest. Quod ad locum attinet, tu quoque loco angustò concluderis, si totius mundi consideres amplitudinem. Nec refert quàm spatiosus sit locus, modò nihil desit ad vitæ commoditatem. Multi rarò aut nunquam exeunt civitate in qua nati sunt; qui si vetarentur exire, magnopere sibi displicerent, & incesset illos mira libido relinquendæ civitatis. Hic affectus vulgaris est, quo ego careo. Imaginor hîc totum esse mundum, & hæc tabula mihi totum terrarum orbem repræsentat, quem ego cogitatione jucundius simul & tutius perambulo, quàm is qui navigavit ad novas insulas. *Mi.* Hic tu propemodum dicis verum. *Ca.* Rasuram damnare non potes, qui volens tondearis, utique commoditatis gratiâ. Mihi rasura, si nihil aliud, certè reddit caput purius, ac fortasse salubrius. Venetiis quam multi

a In cicatricosos proverb. Vide Chiliades.

b Alludit huic, quod dicuntur mundo moritui.

patritii totum etiam caput radunt? Quid autem habet prodigiosum vestis? Nonne tegit corpus? Ad duplicem usum adhibetur vestis, ut depellatur injuria cœli, eaque velet quæ pudor jubet tegi. An non hos usus præbet hæc vestis? Sed offendit color. Quis color magis decet omnes Christianos quàm is qui datus est omnibus in baptismo? Dictum est tibi quoque, *Accipe vestem candidam*. Hæc itaque vestis admonet me quid promiserim in Baptismo, nimirum innocentiae perpetuum studium. Porro solitudinem si vocaturbæ fugam, hoc exemplum est non nostrum, sed veterum Prophetarum, atque etiam Philosophorum ethnicorum, & quibuscunque bonæ mentis cura fuit: imò Poetæ, Astrologi, ac similibus artibus dediti, quoties aliquid magni ac supra vulgus hominum moliuntur, secessum quærere solent. Cur autem voces hanc solitudinem? Unius amicali confabulatio pellit solitudinis tedium. Hic habeo sodales omnium rerum plus quàm sedecim. Ad hæc interviliunt amici crebrius quàm vellem, aut expedit; & tibi videor in solitudine vivere? *Mi*. At non semper licet cum his confabulari. *Cæ*. Nec semper expedit. Atque hoc jucundior est confabulatio, quod voluptatis gratiam augeat (*s*) interrupta copia. *Mi*. Non pessimè conjectas. Nam mihi quoque suaviore sunt carnes revoluta paschate post quadragesimam. *Cæ*. Nec interim tamen, cum maximè videor solus, defunt mihi confabulones, longè festiviores ac suaviore istis vulgaribus congerronibus. *Mi*. Ubi sunt? *Cæ*. Vides hîc codicem Evangelicum? in hoc mecum fabulatur ille, qui olim additus facundus comes in via duobus discipulis proficiscentibus in Emauntem, effecit ut non sentirent itineris laborem, sed sentirent dulcissimum cordis ardorem, inhiantes mellitis illius sermonibus. In hoc mihi loquitur Paulus, in hoc Esaias, cæteri; Prophetæ. Hîc mecum confabulatur dulcissimus ille Chrysostomus, hîc Basilus, hîc Augustinus, hîc Hieronymus, hîc Cyprianus, cæteri; non minùs eruditi quàm facundi doctores. An nôsti ullos tam amœnos confabulones, quos cum his conferas? An in tali sodalicio, quod mihi nunquam non adest, reputas obrepere posse solitudinis tedium? *Mi*. Mihi frustrâ loquerentur non intellecturo. *Cæ*. Jam quid refert quibus rebus hoc corpusculum alatur? cui minimo satisficit, si juxta naturam vivamus. Uter nostrum habitior? tu, qui vesceris perdicibus, phasianis & capis; an ego, qui vivo piscibus. *Mi*. Si tibi esset uxor, ut mihi est, minus haberes succi. *Cæ*. Et ideo sufficit quilibet cibus, & quantumvis exiguus.

s juven. Vo-
luptates com-
mendat rarior
usus.

grus. *Mi.* Sed interim agitas vitam Judaicam. *Ca.* Bona verba. Christianam si non assequimur, certe sequimur. *Mi.* In veste, cibo, preculis exterisque ceremoniis ponitis fiduciam, neglecto studio pietatis Evangelicæ. *Ca.* Quid alii faciunt, non est meum judicare: ego his rebus nequaquam confido, minimumque tribuo; sed in animi puritate & in Christo colloco fiduciam. *Mi.* Cur igitur observas? *Ca.* Ut mihi pax sit cum fratribus meis, & nè cui quoquo modo sim offendiculo. Nolim autem offendere quemquam ob hujusmodi res leviculas, quas nihil est negotii servare. Ut sumus homines quâcunque veste tecti, minutissimarum etiam rerum similitudo aut dissimilitudo conciliat aut dirimat concordiam. Rasum caput, aut vestis color, per se quidem non commendat me Deo. Sed quid diceret populus si comam alerem, aut tuam istam vestem sumerem? Reddidi tibi rationem mei consilii; nunc quaeso ut mihi vicissim tui consilii rationem reddas, dicâsque ubi cessarint omnes boni medici, cum relicta domi uxore juvenculâ & liberis, proficisceris in militiam, vili salario conductus ad jugulandos homines, idque tui quoque capitis periculo. Neque enim tibi res erat (*a*) cum fungis aut papaveribus, sed cum armatis viris. Utrum verò putas infelicius, jugulare Christianum hominem ob mercedulam, à quo nunquam sis læsus, an teipsum simul, & corpus & animam, in æternum exitium mittere? *Mi.* Fas est occidere hostem. *Ca.* Fortassis est, si impetat patriam tuam. Tum pium videri potest pugnare pro liberis & uxore, pro parentibus & amicis, pro (*b*) aris & focis, pro tranquillitate publica. Quid isthuc ad tuam militiam mercenariam? Ego, si periisses in hoc bello, non redimissem animam tuam vitiosâ nuce. *Mi.* Non? *Ca.* Non, ita me Christus bene amet. Jam utrum existimas durius obedire bono viro quem nos Priorem vocamus, qui vocet ad preces, ad sacram lectionem, ad doctrinam salutare, ad psallendum Deo; an obedire barbaro cuiquam Centurioni, qui sæpe magnis ac nocturnis itineribus vocet quò lubet ac revocet, qui bombardarum ictibus objiciat, qui jubeat te stare loco, aut occisurum, aut occidendum? *Mi.* Minus narras quàm res habeat malorum. *Ca.* Si quid ego deflexero à disciplina hujus instituti, poena est Admonitio aut aliud leve quiddam: tibi, si quid committas adversus leges imperatorias, aut pendendum est, aut nudo inter intentatas in te lancearum cuspides eundum. Nam plecti capite beneficium est. *Mi.* Non possum refragari veris. *Ca.* Jam cultus ille satis indi-

a Fungi fragiles sunt, papavera folent decollari baculo.

b Verba sunt Historici peculiaria. Per aram significant religionem deorum; per focum, rem domesticam; nam focus sacer erat laribus.

cat te non multum nummorum referre domum. *Mi.* Nummorum mihi jampridem nè pilus quidem fuit; imò multum aeris alieni conflavi. Proinde huc deflexi, ut me instruas viatico. *Ca.* Utinam huc deflexisses cum properares in sceleratam istam militiam. Sed undè tanta nuditas? *Mi.* Rogas undè? quicquid ex salario, quicquid ex prædationibus, sacrilegiis, rapinis, furtis parare licuit, id totum absumebatur in vina, scorta, & aleam. *Ca.* O te miserum! Et interim uxoreula, cujus gratiâ Deus jussit relinqui patrem & matrem, domi morèbat deserta cum parvis liberis. Et interea tibi videbaris vivere, in tantis miseriis, in tantis sceleribus? *Mi.* Hoc fallebat sensum malorum, quòd innumeros haberem malorum socios. *Ca.* Quin illud vereor, nè uxor te non agnoscat. *Mi.* Quì sic? *Ca.* Quia sic cicatrices pinxerunt tibi novam faciem. In fronte quam fossam habes? Videtur tibi exsectum fuisse cornu. *Mi.* Imò, si rem nõsses, gratulareris mihi hanc cicatricem. *Ca.* Quamobrem? *Mi.* Minimo minus aberat quin perierim. *Ca.* Quid erat mali? *Mi.* Cuidam tendenti rupta est balista chalybea; ejus fragmentum insiliit in frontem. *Ca.* Et in bucca cicatricem habes palmo longiorem. *Mi.* Hoc vulnus accepi in pugna. *Ca.* Bellica? *Mi.* Non: inter aleam ortum est desidium. *Ca.* Jam& in mento video nescio quid gemmarum. *Mi.* Nihil est. *Ca.* Suspicio tibi contractam scabiem quam vocant Hispanicam. *Mi.* Rectè divinas, mi frater. Tertiùm eâ laboravi usque ad vitæ periculum. *Ca.* Unde hoc mali accidit tibi ut sic incurvus incedas quasi esses nonagenarius, aut quasi messor quispiam, aut quasi (a) delumbatus esses fuste? *Mi.* Morbus ita contraxit nervos. *Ca.* Næ hîc magnificam passus es metamorphosin. Antehac eras eques, nunc ex centauro factus es animal semireptile. *Mi.* Hæc nimirum est alea Martis. *Ca.* Imò hæc est infania tuæ mentis. Quas verò (b) manubias uxori tuæ liberisque tuis referas domum? lepram? Nam ista scabies nihil aliud est quàm lepræ species: nisi quòd ideo non vitetur, quia multorum est communis, præcipuè nobilium: at ob hoc ipsum magis debebat vitari. Nunc istud malum affricabis iis qui tibi debuerant esse charissimi, & ipse per omnem vitam putre cadaver, circumferes. *Mi.* Quæso te, frater, ut desinas; satis malorum est etiam si non accedat objurgationis molestia. *Ca.* Quotam autem malorum partem commemoravi? Ista corporis duntaxat sunt. Jam animam verò qualem reportas? quanta scabie putrem? quot vulneribus fauciam? *Mi.* Tam puram refero quàm est cloaca Parisiis,

a Qui lumbos
habet fractos
aut casu, aut
alio quovis
infortunio.
b Pecunia ex
spoliis reda-
cta.

Parisiis, in via quæ dicitur vulgò Maberti, aut latrina publica. *Ca.* Vereor nè multò pejus oleat apud Deum & Angelos ejus. *Mi.* Sed jam rixæ satis est; dic aliquid de sarcinando viatico. *Ca.* Mihi nihil est quod dem, experiar quid velit Prior. *Mi.* Atqui si quid daretur, essent tibi paratæ manus: nunc multæ obstant difficultates quando numerandum est aliquid. *Ca.* Quid alii faciant, ipsi viderint: mihi nec ad accipiendum nec ad dandum sunt manus. Verùm de his à prandio; nunc tempus monet ut accumbamus.

ARGUMENTUM.

Colloquium Pseudochei & Philetymi. Mendacis ingenium & naturam depingit, qui natus videtur ad mentiendum pro lucro subdole. Mendax est furax: Lucrum ex mendacio turpius quam ex lotio. Egregius fallendi mos aperitur. Fraudulenti mercatores suavius agunt quàm veraces.

(a) PHILETYMUS, (b) PSEUDOCHEUS.

Ph. Unde tibi scatet tanta mendaciorum vis? *Pf.* Unde suppetunt aranæ fila? *Ph.* Non est igitur artis, sed naturæ? *Pf.* A natura profecta sunt semina; ars & usus auxere facultatem. *Ph.* Non te pudet? *Pf.* Non magis quàm coccycem suæ cantionis. *Ph.* At tibi in manu est mutare cantionem tuam; & in hoc est homini data lingua, ut vera prædicet. *Pf.* Imò ut conducibilia. At non semper expedit vera discere. *Ph.* Ità nonnunquam conducit habere manus furaces. Et hoc vitium esse tuo cognatum testatur etiam popolare (c) proverbium. *Pf.* Utrumque vitium honestis nititur authoribus: illud habet Ulysses tantopere laudatum ab Homero; hoc Mercurium, etiam Deum, si poëtis credimus. *Ph.* Cur igitur vulgus execratur mendaces, fures etiam subiguntur in crucem? *Pf.* Non ideo quòd mentiantur aut furentur; sed quòd inscitè mentiantur aut furentur, vel quia præter naturam, vel quia non satis calientes artem. *Ph.* Estne scriptor quispiam qui tradit artem mentiendi? *Pf.* Bonam artis partem monstravere tui rhetores. *Ph.* Hi quidem tradunt artem benè dicendi. *Pf.* Verum; sed bona pars bene dicendi est scitè mentiri. *Ph.* Quid est scitè mentiri? *Pf.* Vis definiam? *Ph.* Volo. *Pf.* Est ità mentiri ut lucro sit, nec deprehendi possis. *Ph.* At quotidie deprehenduntur multi. *Pf.* Isti non sunt artifices absoluti. *Ph.* Es igitur tu absolutus artifex? *Pf.* Propemodum. *Ph.* Experire an me possis mentiundo fallere. *Pf.* Et te quoque possum, vir optime, si libeat. *Ph.* Dic igitur aliquod mendacium. *Pf.* At jam dixi: Non deprehendisti? *Ph.* Non. *Pf.* Age, fac sis attentus. Nunc incipiam mentiri. *Ph.* Sum attentus, dic

a Philetymus, armans veritatem.
b Pseudocheus, mendacia fundens.

c Qui mendax, idem & furax.

Scitè mentiri quid.

dic aliquid. *Pf.* At jam iterum mentitus sum, te non deprehendente. *Pb.* Equidem nihil adhuc audio mendacii. *Pf.* Audisses, si calleres artem. *Pb.* Proinde commonstra tu. *Pf.* Primum appellavi te *virum optimum*. Annon isthuc est insigne mendacium, cum nè *bonus* quidem sis? etsi bonus esses, optimus dici non possis, cum sint innumeri te meliores. *Pb.* Hic planè fefelleras! *Pf.* Jam fac periculum, an possis alterum mendacium ex te deprehendere. *Pb.* Non possum. *Pf.* Hic desidero ingenium quòd alibi præstas. *Pb.* Fateor; ostende tu. *Pf.* Cum dicerem, *nunc incipiam mentiri*, nonne magnificè mentiebar, cum tot annos assueverim mentiri, & paulò antè quàm hoc dicerem essem mentitus? *Pb.* Mirum præstigium! *Pf.* Sed nunc saltem monitus, arrige aures, ut deprehendas mentientem. *Pb.* Arrexì, dic. *Pf.* Imò jam dictum est, & tu meum mendacium es imitatus. *Pb.* Tu mihi persuadebis quòd nec aures habeam nec oculos. *Pf.* Cum homini sint aures immobiles, ut nec arrigi possint, nec demitti, mentiebar te arrecturum aures. *Pb.* Talibus mendaciis plena est omnis hominum vita. *Pf.* Non talibus tantùm, ò bone. Nam hæc ludicra sunt: sunt quæ rem adferunt. *Pb.* Turpius est lucrum ex mendacio quàm ex (a) lotio. *Pf.* Verrum est, inquam; sed iis qui mentiendi nesciunt artem. *Pb.* Quam igitur tu calles artem? *Pf.* Non æquum est ut te gratis doceam: numera, & audies. *Pb.* Non emo malas artes. *Pf.* Donas igitur gratis fundum tuum? *Pb.* Non sic insanio. *Pf.* At ego ex hac arte mea certiores capio fructus quàm tu ex tuo fundo. *Pb.* Manebit tibi ars tua; tantùm profer (b) specimen, ut intelligam non omninò vanum esse quod dicis. *Pf.* Accipe igitur specimen: Multis multorum negotiis me met admisceo; emo, vendo, recipio, fumo, mutuò accipio depositum. *Pb.* Quid tum postea? *Pf.* Atque hic potissimum capto eos à quibus non facilè deprehendar. *Pb.* Quos? *Pf.* Stupidos, obliuiofos, incogitantes, longè semotos, & mortuos. *Pb.* Certum est mortuos neminem redarguere. *Pf.* Si quid cui vendo in diem, diligenter annoto in libellis rationem. *Pb.* Quid deinde? *Pf.* Ubi reddenda est pecunia, plus imputo mercium emptori quàm acceperit. Is si incogitans est aut obliuiofus, mihi certum est lucrum. *Pb.* Quid si deprehendar? *Pf.* Profero librum rationalem. *Pb.* Quid si is doceat & evincat se non accepisse quod imputas? *Pf.* Reclamo quantum possum. Nam in hac arte prorsus inutilis est pudor. Deinceps (c) extrema anchora est, ut aliquid comminiscar. *Pb.* Quid palàm deprehensus? *Pf.* Nihil est facilius, erravit

⁂ Alludit ad Vespasian dictum, *Lucrì bonus est, dicitur ex te mulier.* Nam is vestigal collegit ex lotio, re malè olente, at non malè olebat pecunia. b Id est, gustum, sive exemplum.

⁂ Id est, supprenum refugium. Vide prov. de sacra anchora.

erravit famulus, aut ipse lapsus sum memoriâ. Scitum est multas simul miscere rationes : hâc facilius est imponere. Exempli causâ ; Sunt quædam dispuncta, quod soluta sit pecunia ; sunt alia, pro quibus nihil numeratum est. Hæc in posterioribus codicillis misceo, sic ut nihil dispugnam. Ubi supputatur, contendimus, & vinco plerumque, vel perjurio. Est & hoc artis ; ferè rationem in eo cum accincto ad iter, & imparato. Nam mea mihi semper parata sunt. Deponitur aliquid apud me, seruo clam apud me, nec reddo. Longum est priusquam resciscat ille ad quem res missa est. Tandem si non licebit inficiari, dico mihi periisse ; aut contendo me misisse quod non misi ; incuso aurigas. Postremo, si vitare non possum quin reddam, reddo accisum *Ph.* Bella verò ars ! *Pf.* Nonnunquam eodem (*) nomine bis accipio pecuniam, si liceat : primum domi, deinde illic quod proficiscor ; & nusquam non sum. Interim tempus inducit oblivionem, confunduntur rationes, aliquismoritur, aut suscipit longinquam peregrinationem : ut omnia pessumè cadant, saltem interim usus sum alienâ pecuniâ. Nonnullos etiam capto specie benignitatis, ut faveant mentienti, sed semper de alieno : de meo nec matri darem teruncium. Quanquam autem in singulis videatur lucrum exiguum, ex multis tamen (multis enim memet, ut dixi, misceo) nascitur acervus haudquaquam percontendus. Porro, nè deprehendar, cum multæ sunt technæ, tum illa præcipua ; omnes omnium epistolas, quas possum, intercipio, resigno, ac lego. Si quid obfuturum suspicor, premo ; aut si reddo, reddo meo tempore. Ad hæc, inter longo semotos intervâllo mendaciis meis sero similitatem. *Ph.* Quis est hinc usus ? *Pf.* Geminus. Primum, si non præstatur quod alterius nomine promisi, & quo nomine munus etiam accepi, (nam (b) *furnor* hujusmodi magno *verendo*) fingo per illum aut illum stetitisse quod minus perfectum sit. *Ph.* Quid si negat ille ? *Pf.* Is procul abest, puta Basilæ ; ego polliceor dare in Angliâ. Deinde sit, ut ortâ simultate, neuter alteri credat, si quid incuset. Habes specimen artis. *Ph.* At istam artem nos crassiores solemus vocare furtum, qui *ficum* vocamus *ficum*, & (c) *scapham* *scapham*. *Pf.* O hominem juris Cæsarei rudem ! An licet intendere actionem furti ei qui suppressit depositum, aut qui abjurat mutuum, aut simili technâ imposuit ? *Ph.* Oportuit. *Pf.* Proinde vide prudentiam artificum. Ex his plus est lucri, aut certè tantundem, & minus est periculi. *Ph.* Malè sit tibi cum tuis technis ac mendaciis. Non enim libet discere.

Vale.

a *Nomen, hic*
ritulus est de-
biti, unde &c
pro debitori-
bus accipiuntur nomina.

b Vide Prov.
furnos vende-
re.

c Græca vox
ambigua est,
sed opinor
melius verè
per *ligonem*,
a *σκῆψ*,
quod est *sc-*
dio.

Vale. *Ps.* Tu ringere cum tua pannosa veritate ; ego interim suaviter agam cum meis furtis ac mendaciis, dextro
 * Ulyssæ ac Mercurio.

* Ulysses ab Homero fingitur vafer ac mendax. Mercurius adfert lucrum, vafer & ipse ac furax.

ARGUMENTUM.

Naufragium hic navigantium pericula ; varias & stultas nantarum superstitiones explicat. Tempestatis descriptio elegans. Jacturam verè faciunt qui res suas & merces pretiosas in mare jaciunt. Nauta. B. V. Mariam, D. Christophorum, imò ipsum mare impiè inelamant. Non invocandi Sancti, sed unus Deus.

ANTONIUS, ADOLPHUS.

a Ex abrupto incipit colloquium, more comædiarum.

b Quæ nonnulli habebat lucis.

c Vide Plin. lib. 2. c. 37.

d Id est, adster lateri. Sic Horatius, *Ut ne tegam spurco, claudamque latus.*

e Tempestatis descriptio elegans.

f Id est, tubercula. Sic Cato, ni fallor, collem verrucam appellavit.

An. (a) HORrenda narras. Est isthuc navigare ? Prohibit beat Deus nè mihi quicquam unquam tale veniat in mentem. *Ad.* Imò quod hæcenus memoravi lusus merus est præ his quæ nunc audies. *An.* Plus satîs malorum audiui : inhorresco te memorante, quasi ipse periculo interfim. *Ad.* Imò mihi *jucundi sunt acti labores.* Ea nocte quiddam accidit quod magna ex parte spem salutis ademnit nauclero. *An.* Quid ? obsecro. *Ad.* Nox erat (*b*) sublustis, & in summo malo stabat quidam è nautis in galea, (sic enim vocant, opinor) circumspectans, si quam terram videret : huic cœpit assistere sphaera quædam ignea : id nautis tristissimum ostentum est, si quando solitarius ignis est : felix, cum gemini. Hos vetustas credidit (*c*) Castorem & Pollucem, *An.* Quid illis cum nautis, quorum alter fuit eques, alter pugil ? *Ad.* Sic visum est poetis. Nauclerus qui clavo affidebat, Socie, inquit, (nam eo nomine se mutuò compellant nautæ) vidēsne quod sodalitium tibi (*d*) claudat latus ? Video, respondit ille, & precor ut sit felix. Mox globus igneus delapsus per funes devolvit sese usq; ad nauclerum. *An.* Num ille exanimatus est metu ? *Ad.* Nautæ assuevere monstris. Ibi paulisper commoratus, volvit se per margines totius navis ; indè per medios fores delapsus evanuit. Sub meridie cœpit magis ac magis incrudescere tempestas. Vidistīne unquam Alpes ? *An.* Vidi. *Ad.* (*e*) Illi montes (*f*) verrucæ sunt, si conferantur ad undas maris. Quoties tollebamur in altum, licuisset Lunam digito contingere : quoties demittebamur, videbamur dehiscēte terrâ rectâ ire in tartara. *An.* O insanos, qui se credunt mari ! *Ad.* Nautis frustra luctantibus cum tempestate, tandem nauclerus totus pallens nos adit. *An.* Is pallor præfigit aliquod magnum malum. *Ad.* Amici, inquit, desii esse dominus navis meæ, ricere venti ; reliquum est ut spem nostram colloce-

mus

mus in Deo, & quisque se paret ad extrema. *An.* O verè (a) Scythicam concionem! *Ad.* Imprimis autem, inquit, exoneranda est navis. Sic jubet *necessitas, durum telum*: præstat consulere vitæ dispendio rerum, quàm simul cum rebus interire. Persuasit veritas; projecta sunt in mare plurima vasa plena pretiosis mercibus. *An.* Hoc erat verè (b) jacturam facere. *Ad.* Aderat Italus quidam, qui legatum egerat apud regem Stotiae: Huic erat scrinium plenum vasis Argenteis, annulis, panno, ac vestimentis sericis. *An.* Is nolebat decidere cum mari? *Ad.* Non, sed cupiebat aut perire cum (c) amicis opibus suis, aut simul cum illis servari. Itaque refragabatur. *An.* Quid naclerus? *Ad.* Per nos, inquit, liceret tibi cum tuis perire solum; sed æquum non est ut nos omnes tui scrinii causâ periclitemur: alioqui te unâ cum scrinio dabimus in mare præcipitem. *An.* Orationem (d) verè nauticam! *Ad.* Sic Italus quoque jacturam fecit, multa mala precans & superis & inferis, quòd suam vitam elemento tam barbaro credidisset. *An.* Agnosco vocem (e) Italicam. *Ad.* Paulò pòst venti, nihilo mitiores facti nostris muneribus, rupère funes, disjecere vela. *An.* O calamitatem! *Ad.* Ibi rursus nos adiit nauta. *An.* Concionaturus? *Ad.* Salutem; Amici, inquit, tempus hortatur ut unusquisque Deo se commendet ac morti se præparet. Rogatus à quibusdam nauticæ rei non imperitis, ad quot horas se crederet posse tueri navem, negavit se posse polliceri quicquam, sed ultra tres horas non posse. *An.* Hæc concio durior etiam erat priore. *Ad.* Hæc ubi loquutus est, jubet incîdi funes omnes, ac malum usque ad (f) thecam cui inferitur incîdi ferrâ, ac simul cum antennis devolvi in mare. *An.* Cur hoc? *Ad.* Quoniam sublato aut lacero velo erat oneri, non usui: tota spes erat in clavo. *An.* Quid interea vectores? *Ad.* Ibi videsles miseram rerum faciem: nautæ canentes, *Salve Regina*, implorabant matrem virginem, appellantes eam *stellam maris, reginam cæli, dominam mundi, portum salutis*, aliisque multis titulis illi blandientes quos nusquam illi tribuunt Sacræ literæ. *An.* Quid illi cum mari, quæ nunquam, opinor, navigavit? *Ad.* Olim Venus agebat curam nautarum, quia nata credebatur ex mari: ea quoniam desit curare, suffecta est huic matri non virgini Virgo Mater. *An.* Lûdis. *Ad.* Nonnulli procumbentes in tabulas adorabant mare, (g) quicquid erat olei effundentes in undas, non aliter illi blandientes quàm solemus irato principi. *An.* Quid aiebant? *Ad.* O clementissimum mare! ô generosissimum mare! ô ditissimum mare! ô formosissimum mare!

mitescere,

a Id est, duram. Vide proverb. Exod. 27. p. 119.

b Jactura damnum est & jacturam facere dicitur, quisquis damno afficitur: hic erat verè jactura à jaciendo dicta.

c Pro adamantis.

d Semper nautæ hincuntur immanes. Quale est elementum, tales sunt & illi.

e Nam Itali magno stormacho barbarum vocant quicquid est peregrinum.

f Quodvis repositorium.

g Ea natura est olei, ut lucem adferat, ac tranquillat omnia; etiam mare, quod non aliud elementum im placabilius.

mitescere serva. Hujusmodi multa occinebant surdo mari.
An Ridicula superstitio! Quid alii? *Ad.* Quidam nihil aliud
quàm vomebant, plerique vota nuncupabant. Aderat Ang-
lus quidam, qui promittebat montes aureos Virgini Wal-
singhamicæ, si vivus attingisset terram. Alii multa promitte-
bant ligno Crucis quod esset in tali loco, alii rursum quod
esset in tali loco. Idem factum est de Maria Virgine, quæ
regnat in multis locis; & putant votum irritum nisi locum
exprimas. *An* Ridiculum! quasi Divi non habitent in cælis.
Ad. Erant qui se promitterent fore Carthusianos. Erat ti-
nus qui polliceretur se aditurum divum Jacobum, qui ha-
bitat Compostellæ, nudis pedibus & capite, corpore tan-
tùm loricâ ferreâ tectò, ad hæc cibo emendicato. *An.* Nè
mo meminit Christophori? *Ad.* Unum audiivi non sine risu
qui clarâ voce, nè non exaudiretur, polliceretur Christo-
phoro, qui est Lutetiæ in summo templo, mons veriùs
quàm statua, cereum tantum quantum esset ipse. Hæc cum
vociferans quantum poterat identidem inculcaret, qui for-
tè proximus assistebat, illi notus, cubito tetigit eum, ac sub-
monuit, Vide quid pollicearis; etiamsi rerum omnium tua-
rum (a) auctionem facias non fueris solvendo: Tum ille voce
jam pressiore, nè videlicet exaudiret Christophorus. Tace, in-
quit, fatue, an credis me ex animi sententia loqui? Si semel
contigero terram, non daturus sum illi candelam sebaceam.
An. O crassum ingenium! suspicor fuisse (b) Batavum. *Ad.*
Non, sed erat Zelandus. *An.* Miror nulli in mentem venis-
se Paulum Apostolum, qui ipse olim navigavit, & fractâ
navi defilerit in terram. Is enim haud ignarus mali didicit
miseris succurrere. *Ad.* Pauli nulla erat mentio. *An.* Pre-
cabantur interim? *Ad.* Certatim. Alius canebat, *Salve re-*
gina; alius, *Credo in Deum*. Erant qui peculiares quasdam
preculas habebant, non dissimiles magicis, adversus pericu-
la. *An.* Ut afflictio facit religiosos! rebus secundis nec De-
us, nec Divus quisquam nobis venit in mentem. Quid tu in-
tereas? Nulli Divorum nuncupabas vota? *Ad.* Nequaquam.
An. Cur ita? *Ad.* Quia non pacifcor cum divis. Quid est
enim aliud quam contractus juxta formulam, Do, si facias;
aut, Faciam, si facias: Dabo cereum, si enatem; Ibo Romam,
si serves? *An.* At implorabas alicujus divi præsidium? *Ad.* Nè
id quidem. *An.* Quamobrem autem? *Ad.* Quia spatiosum
est cælum. Si cui divo commendâro meam salutem, puta
sancto Petro, qui fortasse primus audiet, quòd adstet ostio,
priùs quàm ille conveniat Deum, priùs quàm exponat
causam,

* Auctio
venditionis
genus, in quo
a licitantibus
intenditur
pretium.
† Vulgari jo-
co Batavi
dicuntur
crassi.

Afflictio facit
religiosos.

causam, ego jam periero. *An.* Quid igitur faciebas? *Ad.* Rectè adibam ipsum Patrem, dicens, *Pater noster qui es in caelis.* Nemo divorum illo citius audit, aut libentius donat quod petitur. *An.* Sed interea non reclamabat tibi conscientia? Non verebaris appellare Patrem, quem tot sceleribus offenderas? *Ad.* Ut ingenuè dicam, deterrebat nonnihil conscientia; sed mox recipiebam animum, ità mecum cogitans; Nullus est pater tam iratus filio, quin si videat eum periclitantem in torrente aut lacu, capillis arreptum ejiciat in ripam. Inter omnes nullus se tranquillius agebat quàm mulier quædam, cui erat infantulus in sinu quem lactabat. *An.* Quid illa? *Ad.* Sola nec vociferabatur, nec flebat, nec pollicitabatur; tantum complexa puellum precabatur tacitè. Interea dum navis subindè illideretur vado, nauclerus metuens nè tota solveretur, rudentibus eam cinxit à prora & à puppi. *An.* O misera præsidia! *Ad.* Interim exoritur quidam sacrificus senex, annos natus sexaginta; nomen erat Adamus. Is abjectis vestibus usque ad indulium, abjectis etiam ocreis & calceis, iussit ut omnes itidem pararemus nos ad natandum. Atque ità stans in medio navis, concionatus est nobis ex Gersone quinque veritates de utilitate Confitendi, hortatus omnes, ut se quisque præpararet & vitæ & mortis. Aderat & Dominicanus quidam. His confessi sunt qui volebant. *An.* Quid tu? *Ad.* Ego videns omnia plena tumultûs, tacitè confessus sum Deo, damnans apud illum meam injustitiam, & implorans illius misericordiam. *An.* Quò migraturus, si sic periisses? *Ad.* Hoc committebam judici Deo. Neque enim volebam esse mei ipsius iudex: tamen bona quædam spes interim habebat animum meum. Dum hæc aguntur, redit ad nos navita lacrymabundus. Paret, inquit, se quisque; nam navis non erit nobis usui ad quartam horæ partem. Jam enim locis aliquot convulsa hauriebat mare. Paulò post, nauta renunciat nobis se videre procul turrim sacram, adhortans ut Divi, quisquis esset ejus templi præses, auxilium imploraremus. Procumbunt omnes & orant ignotum Divum. *An.* Si nomine compellâsetis eum, fortassis audisset. *Ad.* Erat ignotum. Interim nauclerus quantum potest eò navim dirigit jam laceram, jam undique combibentem undas, ac planè dilapsuram, ni rudentibus fuisset subcincta. *An.* Dura rerum conditio! *Ad.* Eò provecti sumus, ut ejus loci incolæ prospicerent nos periclitantes; ac procurentes catervatim in extremum litus, sublati togis, & galeris in lanceas impositis, invitabant ad sese, ac jactatis in cælum brachis significabant

ficabant se deplorare nostram fortunam. *An.* Expecto quid eveniret. *Ad.* Jam mare totam navim occuparat, ut nihilo tutiores essemus futuri in navi quàm in mari. *An.* Hic ad sacram anchoram confugiendum erat. *Ad.* Imò ad miseram. Nautæ scapham exonerant aquâ, ac demittunt in mare. In hanc omnes sese conantur conjicere, nautis magno tumultu reclamantibus, scapham non esse capacem tantæ multitudinis; arriperet sibi quisque quod posset, ac nataret. Res non patiebatur lenta consilia: alius arripit remum, alius contum, alius alveum, alius situlam, alius tabulam, ac suo quisque præsidio nitentes, committunt se fluctibus. *An.* Quid interim accidit illi mulierculæ quæ sola non ejulabat? *Ad.* Illa omnium prima pervenit ad litus. *An.* Quî potuit? *Ad.* Imposueramus eam repandæ tabulæ, & sic alligaveramus ut non facîle posset decidere; dedimus illi tabellam in manum, quâ vice remi uteretur; ac bene precantes exposuimus in fluctus, conto protrudentes, ut abesset à navi, unde erat periculum. Illa lava tenens infantulum, dextra remigabat. *An.* O viraginem? *Ad.* Cùm jam nihil superesset, quidam avulsit ligneam statuam Virginis Matris, jam putrem atque excavatam à (a) foricibus eamque complexus cœpit natare. *An.* Scapha pervenit incolumis? *Ad.* Nulli prius periery. Porro triginta sese in eam conjecerant. *An.* Quo malo fato id factum est? *Ad.* Prius quàm posset se liberare à magna navi, illius vacillatione subversa est. *An.* O factum malè! Quid tum? *Ad.* Ego dum aliis consulo, penè perieram. *An.* Quo pacto? *Ad.* Quia nihil supererat aptum natationi. *An.* Illic subera fuissent usui. *Ad.* In eo rerum articulo maluisse vile suber quàm candelabrum aureum. Circumspicienti tandem venit in mentem de ima mali parte: eam quoniam solus eximere non poteram, adscisco socium, huic ambo innixi, commitemus nos mari, sic ut ego dextrum cornu tenerem, ille lævum. Dum sic jactamur sacrificus ille concionator nauticus medium injicit se in humeros nostros. Erat autem ingenti corpore. Exclamamus, Quis ille, tertius? Is perdet nos omnes. Ille contrà placidè, Sitis, inquit, bono animo, sat spatii est. Deus aderit nobis. *An.* Cur ille tam serò cœpit esse natator? *Ad.* Imò futurus erat in scapha unà cum Dominicano: Nam omnes hoc honoris illi deferebant. Sed quanquam erant invicem confessi in navi, tamen obliiti nescio quid circumstantiarum, rursus ibi in ora navis consentitur, & alter alteri manum imponit: interim scapha perit: nam hæc mihi narravit Adamus. *An.* Quid

a Sorex animal quod vulgò glirem vocant. Columella, *Vites quæ secundum adificia sunt, à foricibus aut muribus infestantur.* Theodoretus, in *Historia ecclesiastica*, refert; cùm Christiani Serapidis idolum, quod grande habebatur Alexandriæ, securibus frangerent & caput ejus abstulissent, greges foricum inde procurrisse.

Quid actum est de Dominicano ? *Ad.* Is, ut idem narrabat, imploratâ divorum ope, abjectis vestibus, nudum se commisit natationi. *An.* Quos divos invocabat ? *Ad.* Dominicum, Thomam, Vincentium, & nescio quem Petrum ; sed imprimis fidebat Catharinæ Senensi. *An.* Christus illi non veniebat in mentem ? *Ad.* Itâ narrabat Sacrificus. *An.* Melius enarrasset, si non abjecisset sacram cucullam ; eâ depositâ, quâ potuit agnoscere illum Catharina Senensis ? Sed pergè narrare de te. *Ad.* Dum adhuc volveremur juxta navim, arbitrio fluctuum huc & illuc se volventem, clavis illius frangit femur ejus qui tenebat lævum cornu. Sic ille revulsus est. Sacrificus, precatus illi requiem æternam, successit in locum illius, adhortans me ut magno animo tuerer cornu meum, ac strenuè moverem pedes. Interim potabamus multum aquæ falsæ. Adeò Neptunus nobis non balneum tantum falsum, sed potionem etiam falsam temperârat, quanquam sacrificus ei rei monstraret remedium. *An.* Quod ? obsecro. *Ad.* Quoties unda nobis occurreret, ille opposuit occipitium, ore clauso. *An.* Strenuum senem mihi narras. *Ad.* Ubi jam aliquandiu sic natantes nonnihil promovissemus, sacrificus, quoniam erat miræ proceritatis. Bono, inquit, es animo ; sentio vadum. Ego non ausus tantum sperare felicitatis, Longius, inquam, absumus à litore quam ut vadum sperandum sit. Imò, inquit, sentio pedibus terram. Est, inquam, fortassis è scriniis aliquod quod huc devolvit mare. Imò, inquit, scalptu digitorum planè sentio terram. Cùm adhuc aliquandiu natassemus, ac rursus sentiret vadum, Tu fac, inquit, quod tibi videtur factu optimum, ego tibi cedo malum totum, & vado me credo : simulque expectato fluctuum decessu, pedibus sequutus est quanto potuit cursu. Rursus accedentibus undis, utrâque manu complexus utrumque genu obnitebatur fluctui, occultans sese sub undis quem admodum solent mergi & anates : rursus abeunte fluctu promicabat & currebat. Ego videns hoc illi succedere, sum imitatus. Stabant in arena qui porrectis inter se prælongis hastilibus fulciebant sese adversus impetum undarum, viri robusti & fluctibus assueti, sic ut ultimus hastam porrigeret adnatanti. Eâ contactâ omnibus in litus se recipientibus, tutò pertrahebatur in siccum. Hâc ope servati sunt aliquot. *An.* Quot ? *Ad.* Septem, verum ex his duo soluti sunt tempore admoti igni. *An.* Quot eratis in navi ? *Ad.* Quinquaginta octo. *An.* O sævum mare ! saltem decimis fuisset contentum, quæ sufficiunt sacerdotibus. Ex tanto numero

DIVERSORIA.

tam paucos reddit? *Ad.* Ibi experti sumus incredibilem gentis humanitatem, omnia nobis mirâ alacritate suppeditantis, hospitium, ignem, cibum, vestes, viaticum. *An.* Quæ gens erat? *Ad.* Hollandica. *An.* Istâ nihil humanius, cum tamen feris nationibus cincta sit. Non repetes, opinor, posthac Neptunum. *Ad.* Non, nisi mihi Deus ademerit sanam mentem. *An.* At ego malim audire tales fabulas quàm experiri.

ARGUMENTUM.

Colloquium hoc varios gentium mores, & civilitatem in recipiendis & tractandis advenis indicat. Hospitium Lugduni ex solis mulieribus. Gallorum mores in pandochæis suis, qui fabulas narrare solent & jocos. Germani longè inciviliiores in advenis tractandis; rudes & planè inhospitali. Hospites ipsi suos curant equos. Mos accipiendi per hypocaustum. Non parant cenam nisi notis prius hospitibus: quotquot eâ nocte venturi sunt promiscuè discumbunt. Omnes idem solvunt, quantumvis alii plus duplo absolverint vini.

BERTULPHUS, GULIELMUS.

Be. CUR ità visum est plerisque biduum aut triduum commorare Lugduni? Ego semel iter ingressus non conquiesco donec pervenero quod constitui. *Gu.* Imo ego admiror quenquam illinc avelli posse. *Be.* Quamobrem tandem? *Gu.* Quia illic locus est unde non poterant avelli socii Ulyssis. Illic Sirenes. Nemo domi suæ tractatur melius quàm illic in (a) pandochæo. *Be.* Quid sit? *Gu.* Ad mensam semper adstabat aliqua mulier quæ convivium exhilararet facetiis ac leporibus. Et est illic mira formarum felicitas. Primum adibat materfamilias, quæ salutabat, jubens nos hilares esse, & quod apponeretur boni consulere. Huic succedebat filia, mulier elegans, moribus ac linguâ adedò festivis, ut posset vel ipsum (b) Catonem exhilarare. Nec confabulantur ut cum hospitibus ignotis, sed veluti cum olim notis ac familiaribus. *Be.* Agnosco Gallicæ gentis humanitatem. *Gu.* Quoniam autem illæ non poterant adesse perpetuò, quod essent obeunda munia domestica, reliquæque convivæ consalutandi, continenter adstabat puellula quædam ad omnes jocos instructa: una satis erat omnium jaculis excipiendis: hæc sustinebat fabulam, donec rediret filia. Nam mater erat natu grandior. *Be.* Sed qualis erat tandem apparatus? Nam fabulis non expletur venter. *Gu.* Profectò lautus, ut ego mirer illos tam vili posse accipere hospites. Rursus peracto convivio, lepidis fabulis alunt hominem, nè quid obrepat tædii. Mihi videbar domi esse, non peregrè. *Be.* Quid in cubiculis? *Gu.* Illic nusquam non aderant aliquot puellæ ridentes,

a Hospitium publicum ità dictum quòd in eo omnes promiscuè accipiantur.

b Cato tetricus & moribus asperis, ab authoribus prædicatur.

ridentes, lascivientes, lufitantes: ultrò rogabant si quid haberemus vestrum sordidarum; eas lavabant, ac lotas reddabant. Quid multis? nihil illic vidimus præter puellas ac mulieres, nisi in stabulo: quanquam & huc frequenter irrumpebant puellæ. Abeuntes complectuntur, tantòque affectu dimittunt, ac si fratres essent omnes, aut propinquæ cognationis. *Be.* Fortassis isti mores decent Gallos. Mihi magis arrident Germaniæ mores, utpote masculi. *Gu.* Mihi nunquam contigit videre Germaniam; quare te quæso, nè gravere commemorare quibus modis accipiunt hospitem. *Be.* An ubique sit eadem tractandi ratio nescio; quod ego vidi narrabo. Advenientem nemo salutat, nè videantur ambire hospitem. Id enim sordidum & abjectum existimant, & indignum Germanicâ severitate. Ubi diu inclamaveris, tandem aliquis per fenestellam * æstuarii (nam in his degunt ferè usque ad solstitium æstivum) profert caput non aliter quàm è testa prospicit testudo. Is rogandus est an liceat illic diversari. Si non renuit, intelligis dari locum. Rogantibus ubi sit stabulum, motâ manu commonstrat. Illic licet tibi tuum equum tractare tuo more. Nullus enim famulus manum admovet. Si celebrius est diversorium, ibi famulus commonstrat stabulum, atque etiam locum equo minimè commodum. Nam commodiora servant venturis, præsertim nobilibus. Si quid causeris, statim audis. Si non placet, quære aliud diversorium. Fœnum in urbibus ægrè ac perparcè præbent, nec multò minoris vendunt quàm ipsam avenam. Ubi consultum est equo, totus commigras in hypocaustum, cum ocreis, sarcinis, luto; id est unum omnibus commune. *Gu.* Apud Gallos designant cubicula ubi sese exuant, extergant, calefaciant, aut quiescant etiam, si libeat. *Be.* Hic nihil tale. In hypocausto exuis ocreas, induis calceos, mutas, si voles, indusium; vestes pluviam madidas suspendis juxta hypocaustum, ipse te admoves, ut sicceris. Est & aqua parata, si libeat lavare manus, sed ita munda plerumque, ut tibi possit alia quærenda sit aqua quàm lotionem eam abluas. *Gu.* Laudo viros nullis deliciis effœminatos. *Be.* Quòd si tu appuleris ad horam à meridie quartam, non cœnabis tamen ante nonam, nonnunquam & decimam. *Gu.* Quamobrem? *Be.* Nihil apparent nisi videant omnes, ut eadem operâ ministretur omnibus. *Gu.* Quærunt compendium. *Be.* Tenes. Itaque frequenter in idem hypocaustum conveniunt octoginta aut nonaginta, pedites, equites, negoriatores, nautæ, aurigæ, agricolæ, pueri, fœminæ, sani, ægroti.

* Id est, hypocausti.
Hoc Græcum est, illud Latinum.

a Id est, vita
communis.

b Vide pro-
verb. *Africa*
semper aliquid
adfert novi.

c Balnea pro-
priè quæ sua
natura calida
sunt: Vocan-
tur item
thermæ quæ
artificialiter
calescunt.
d Ironicè di-
xit Ganyme-
dem, quod
hic puer de-
licatus Jovi
sit à poculis;
at mox, tor-
vus ille Ga-
nymedes.
e Texta mol-
lia.

agroti. *Gu.* Isthuc verè (*a*) cœnobium est. *Be.* Alius ibi pe-
tuit caput, alius abstergit sudorem, alius repurgat perones
aut ocreas, alius eructat allium. Quid multis? Ibi lingua-
rum ac personarum non minor est confusio quàm olim in
turri Babel. Quod si quem conspexerint peregrinæ gentis,
qui cultu dignitatis nonnihil præ se fert, in hunc intenti
sunt omnes, defixis oculis contemplantes, quasi novum ali-
quod animantis genus adductum sit (*b*) ex Africa; adeo ut
posteaquam accubuerint, reflexo in tergum vultu conti-
nenter aspiciant, nec dimoveant oculos, cibi immemores.
Gu. Romæ, Lutetiæ, ac Venetiæ nemo quicquam miratur.
Be. Nefas est interim tibi quicquam petere. Ubi jam multa
est vespéra, nec sperantur plures adventuri, prodit famulus
senex, barbâ canâ, tonso capite, vultu torvo, sordido vestitu.
Gu. Tales oportebat Cardinalibus Romanis esse à poculis.
Be. Is circumactis oculis tacitus dinumerat quot sunt in hy-
pocausto: quod plures adesse videt, hoc vehementius accen-
ditur hypocaustum, etiamsi alioqui Sol æstu sit molestus.
Hæc apud illos præcipua pars est bonæ tractationis, si su-
dore disfluant omnes. Si quis non assuetus vaporì aperiat ri-
mam fenestræ nè præfocetur, protinus audit, Claude. Si re-
spondeas, Non fero; audis, Quære igitur aliud diversorium.
Gu. Atqui mihi nihil videtur esse periculosius quàm tam mul-
tos haurire eundem vaporem, maximè resolutò corpore,
atqui hic capere cibum, & horas complures commorari: jam
enim omitto rufus alliatos, ventris flatum, & halitus pu-
tres; multi sunt qui morbis occultis laborant, nec ullus
morbus non habet suum contagium. Certè plerique scabiem
habent Hispanicam, sive, ut quidam vocant, Gallicam, cum
sit omnium nationum communis. Ab his opinor non mul-
tò minus esse periculi quàm à leprosis. Jam tu divina quan-
tum discriminis sit in pestilentia. *Be.* Sunt viri fortes; ista
rident ac negligunt. *Gu.* Sed interim multorum periculo for-
tes sunt. *Be.* Quid facias? Sic assueverunt, & constantis est
animi non discedere ab instituto. *Gu.* Atqui ante annos
viginti quinque nihil receptius erat apud Brabantos quàm
(*c*) thermæ publicæ: eæ nunc frigent ubique. Scabies enim
nova docuit nos abstinere. *Be.* Sed audi cætera. Pòst redit
ille (*d*) barbatus Ganymedes, ac linteis infernit mensas
quot putat esse satis illi numero. Sed ô Deum immorta-
lem, quàm non (*e*) Milesiis! cannabea diceres ex antennis
detracta. Destinavit enim unicuique mensæ convivas ad mi-
nimum octo. Jam quibus est notus mos patrius, accumbunt,
ubi

ubi cuique libitum fuerit. Nullum enim discrimen inter pauperem ac divitem, inter herum ac famulum. *Gu.* Hæc est illa vetus æqualitas, quam nunc è vita submovit tyrannis. Sic opinor vixisse Christum cum suis discipulis. *Be.* Postquam accubuerunt omnes, rursus prodit torvus ille Ganymedes, ac denique dinumerat sua fodalitia: mox reversus apponit singulis pinacium ligneum, & cochleare ex eodem argento factum, deinde cyathum vitreum, aliquantò post panem; eum sibi quisque per otium repurgat dum coquuntur pultes. Ità nonnunquam sedetur ferme horæ spatium. *Gu.* Nullus hospitem interim efflagitat cibum? *Be.* Nullus cui notum sit regionis ingenium. Tandem aponitur vinum, Deus bone! quàm non fumosum! Non aliud oportebat bibere Sophistas: tanta est subtilitas & acrimonia. Quòd si quis hospes, etiam oblata privatim pecuniâ, roget ut aliunde paretur aliud vini genus; primum dissimulant, se eo vultu quasi interfecturi: si urgeas, respondent. Hic diversati sunt tot Comites & Marchiones, neque quisquam questus est de vino meo: si non placet, quære tibi aliud diversorium. Solos enim Nobiles suæ gentis habent pro hominibus, & horum insignia nusquam non ostentant. Jam igitur habent offam quam objiciant latranti stomacho; mox magnâ pompâ veniunt disci. Primus ferme habet offas panis madefactas jure carniū, aut, si dies est pisculentus, jure leguminum. Deinde aliud jus; post aliquid carniū re-coctarum, aut salsamentorum recalfactorum; rursus pultis aliquid; mox aliquid solidioris cibi: donec probè domito stomacho apponant carnes assas aut pisces elixos, quos non possis omnino contemnere; sed hîc parci sunt, & subito tollunt. Hoc pacto totum convivium temperant, quemadmodum solent actores fabularum; qui Scenis admiscunt Choros; ità isti alternis miscent offas ac pultes. Curant autem ut (a) extremus actus sit optimus. *Gu.* Et hoc est boni Poetæ. *Be.* Porro piaculum sit, si quis interim dicat, Tolle hunc discum, nemo vescitur. Desidendum est usque ad præscriptum spatium, quod illi clepsydris, ut opinor, metiuntur. Tandem prodit ille barbatus, aut (b) pandocheus ipse, vestitu minimùm à famulis differens: rogat, ecquid animi nobis sit. Mox adfertur vinum aliquod generosius. Amant autem eos qui bibunt largiùs, cum nihilo plus solvat ille qui plurimum hausserit vini quàm qui minimum. *Gu.* Mirum gentis ingenium! *Be.* Cum nonnunquam sint qui duplo plus absument in vino quàm solvant pro convivio. Sed antequam finiam

a Sententia Ciceronis est. Alluditur ad actus fabulæ, quorum ultimus est quintus. Vide prov. *Supremum fabulæ actum.*
b Ipse hospes qui accipit omnes.

hoc convivium, dictu mirum quis sit ibi strepitus ac vorum tumultus, postquam omnes cœperunt incalescere potu. Quid multis? Surda omnia. Admiscent se frequenter ficti moriones; quo genere hominum, cum nullum sit magis detestandum, tamen vix credas quantopere delectentur Germani. Illi cantu, garritu, clamore, saltatione, pulsu, faciunt ut hypocaustum videatur corrui turum, neque quisquam alterum audiat loquentem. At interea videntur sibi suaviter vivere; atque illic desidendum est volenti nolenti, usque ad multam noctem. *Gu.* Nunc tandem absolve convivium. Nam me quoque tædet tam prolixi. *Be.* Faciam. Tandem sublato cæso, qui vix illis placet nisi putris ac vermibus scatens, prodit ille barbatus, adferens secum (a) pinacium escarium, in quo cretâ pinxit aliquot circulos ac semicirculos: id deponit in mensa, tacitus interim ac tristis; Charontem quempiam diceret. Qui agnoscunt picturam, deponunt pecuniam, deinde alius atque alius, donec compleatur pinacium. Deinde notatis qui deposuerunt, supputat tacitus: si nihil desit, annuit capite. *Gu.* Quid si quid supersit? *Be.* Fortasse redderet, & faciunt hoc nonnunquam. *Gu.* Nemo reclamât iniquæ rationi? *Be.* Nemo qui sapit. Nam protinus audiret. Quid tu es hominis? Nihilo plus solves quàm alii. *Gu.* Liberum hominum genus narras. *Be.* Quod si quis ex itinere lassus cupiat mox à cœna petere lectum, juberetur expectare donec cæteri quoque eunt cubitum. *Gu.* Videor mihi videre civitatem (b) Platoniam. *Be.* Tum suis cuique nidus ostenditur, & vere nihil aliud quàm cubiculum: tantum enim ibi lecti sunt, & præterea nihil quo utaris, aut (c) quod fureris. *Gu.* Illic mudities est? *Be.* Eadem quæ in convivio; linteæ fortè lotæ antè menses sex. *Gu.* Quid interim fit de equis? *Be.* Ad eandem disciplinam transeuntur ad quam homines. *Gu.* Sed est eadem ubique tractatio? *Be.* Alicubi civilior est, alicubi durior quàm narravi; verum in genere talis est. *Gu.* Quid si ego tibi nunc narrem quibus modis hostes tractentur in ea parte Italiæ quam Longobardiam vocant, rursus in Hispania, deinde in Angliâ & in Walliâ? Nam Angli partem Gallicos, partim Germanicos mores obtinent, ut ex his duabus gentibus mixti. Walli se prædicant (d) αὐτοχθόνας Anglos. *Be.* Quæso te ut narres. Nam mihi nunquam contigit eas adire. *Gu.* In præsentia non est otium. Nam nauta jussit adestem ad horam tertiam, nisi vellem relinqui, & habet sarcinulam: aliàs dabitur opportunitas ad satietatem usque garriendi.

a Illic tabulam significat, propriè lectam & tecum, unde diminutivum pinacium, quod nunc pro tabella, nunc pro scutella ponitur.

b Ubi aquilia sunt omnium omnia.
c Quo furaris.

d Id est, indigenas: aiunt enim Anglos cæteros ex Gallicis & ex Saxonibus esse mixtos.

ARGUMENTUM.

Divinum certe colloquium, quod lupanar ipsum castum facit! Deus non potest falli, ejus oculus in abditiſſima penetrat. Adolescentibus pudicitiam curæ eſſe debere. Puella ad quaſtum expoſita ab inſtituto non minus turpi quàm erum- noſo revocatur.

ADOLESCENS ET SCORTUM.

LUCRETIA, (a) SOPHRONIUS.

*a Continens
temperans.*

Lu. Euge, mi lepidiſſime Sophroni, tandem nobis reddi-
tus es? nam mihi videris abſuiſſe ſeculum. Primâ
fronte vix te agnoſcebam. *So.* Quamobrem? mea Lucretia.
Lu. Quia pro imberbi nobis rediſti barbatulus. Quid rei eſt?
meum corculum. Nam videre ſolito torvior. *So.* Cupio te-
cum ſeorſum colloqui familiariûs. *Lu.* Au, au: non ſolæ ſu-
mus? mea mentula. *So.* Secedamus in locum ſecretiorem.
Lu. Age, conſcendamus in cubiculum interius, ſi quid liber.
So. Nondum hic locus mihi videtur ſatis ſecretus. *Lu.* Unde
iſte novus pudor? Eſt mihi (b) muſeion ubi repono mun-
dum meum, locus adedò obſcurus ut vix ego te viſurus ſim,
aut tu me. *So.* Circumſpice rimas omnes. *Lu.* Rima nulla
eſt. *So.* Nullus eſt in propinquo qui nos exaudiat? *Lu.* Nè
muſca quidem, mea lux. Quid cunctaris? *So.* Fallemus hîc
oculos Dei? *Lu.* Nequaquam; ille perſpicit omnia. *So.* Et
Angelorum? *Lu.* Illorum oculos non licet effugere. *So.* Qui
fit igitur ut non pudeat homines id facere coram oculis Dei
ac teſtibus ſanctis Angelis, quod puderet facere in conſpe-
ctu hominum? *Lu.* Quid hoc novæ rei eſt? veniſti huc
concionaturus? Indue cucullam Franciſcanam, conſcende
ſuggeſtum, & audiamus te, barbatule. *So.* Nec iſtud grava-
rer facere, ſi te queam ab iſto vitæ genere revocare, non ſo-
lùm turpiſſimo, verùm etiam miſerrimo. *Lu.* Quamobrem?
ô bone. Viſtus alicunde parandus eſt. Sua quemque alit
ars. Hoc eſt noſtrum opificium, hic (c) fundus noſter. *So.*
Optârim, mea Lucretia, ut excuſſâ pauliſper iſtâ animi tem-
lentiâ, rem ipſam mecum conſideres. *Lu.* Serva concionem
tuam in aliud tempus; nunc (d) vivamus, mi Sophroni. *So.*
Tu quaſtûs gratiâ facis quicquid facis. *Lu.* Non multùm
aberrâſti à ſcopo. *So.* Nihil deceder tuo lucro, dabo qua-
druplum ut auſcultes tantùm. *Lu.* Dic quæ voles. *So.* Pri-

*b Pro ſecre-
tiore cubicu-
lo dictum eſt;*

*c Id eſt, re-
ditus. Nam
fructus an-
nuos reddit
fundus.*

*d Pro gau-
deamus, ſive
læti agamus;*

mum, illud mihi responde, Habésne quæ tibi malè volunt? *Lu.* Non unam. *So.* Et quas tu vicissim odisti? *Lu.* Ut merentur. *So.* Proinde si possis illis facere rem gratam, facerésne? *Lu.* Citius miscerem illis toxicum. *So.* Atqui cogita nunc, an illis quicquam potueris facere gratius quàm quòd vident te vivere hanc vitam dedecorosam ac miserrimam. Quid autem poteras facere molestius iis qui tibi benè volunt? *Lu.* Sic erat fatum meum. *So.* Jam quod esse solet omnium difficillimum iis qui deportantur in Insulas, aut relegantur ad extremos orbis barbaros, hoc tu tibi tuapte sponte sumpstisti. *Lu.* Quidnam est istud? *So.* An non sponte renunciasti omnibus affectibus, patri, matri, fratribus, sororibus, amitæ, materteræ, cæterisque quoscunque tibi naturæ conjunxit? Nam & illos tui pudet, nec tu sustines in illorum venire conspectum. *Lu.* Imò feliciter commutavi affectus meos; pro paucis enim nunc habeo plurimos, quorum tu es unus, mihi fratris loco semper habitus. *So.* Mitte jocos, ac rem ipsam, ut habet, expende seriò. Quæ tam multos habet amicos, ea nullum habet amicum, mihi crede, Lucretia. Nam qui ad te commeant, non habent te pro amica, sed pro matula potius. Vide quòd te ipsam dejeceris, misera. Christus te tam charam habuit, ut te suo sanguine redemerit, ut te cœlestis hæreditatis consortem esse voluerit: & tu te facis cloacam publicam, ad quam commeant quilibet sordidi, impuri, scabiosi, suamque spurcitiam in te repurgant. Quòd si nondum ejus lepræ contagium quam vocant scabiem Hispanicam attigit te, non diu poteris effugere. Quod si fiat, quid te infelicius, etiamsi cætera essent secunda, puta res & fama? quid aliud eris quàm vivum cadaver? Matri gravabar esse morigera: nunc servis lenæ turpissimæ. Parentis audire monita tædebat: hic sæpè tibi vapulandum est ab obriis & insanis scortatoribus. Pigeat aliquid operis facere domi quo victum quæreres: hic quos tumultus, quæ pervigilia sustines? *Lu.* Unde nobis hic concionator novus? *So.* Jam mihi & illud fac cogites; Iste formæ flos qui tibi conciliat amatores, brevi defluxerit. Quid tum facies? misera. Quod sterquilinium te fuerit abjectius? Fies ex meretrice lena. Non omnibus contingit ista dignitas, & si contingat, quid sceleratius? aut quid diabolicæ malitiæ vicinius? *Lu.* Vera sunt, mi Sophroni, propemodum quæ dicis omnia. Sed undè tibi ista nova sanctimonia, qui soleas esse nugator omnium nugacissimus? Nemo te uno frequentius aut intempestivius huic commeabat. Audio te fuisse Romæ.

So. Fui

So. Fui. Lu. Atqui indè solent redire deteriores. Quo pacto tibi diversum accidit? *So.* Dicam: quia non eodem animo modòque Romam adii. Cæteri ferè ideo eunt Romam, ut redeant deteriores: & ad eam rem ibi suppetunt affatim occasiones. Ego cum probo viro profectus sum, cujus hortatu pro lagena libellum mecum attuli, Novum Testamentum ab Erasmo versum. *Lu.* Ab Erasmo? Aiunt illum esse sesquihæreticum. *So.* Num & huc pervenit illius viri nomen? *Lu.* Nul- lum celebrius apud nos. *So.* Vidistin' hominem? *Lu.* Nun- quam; sed optârîm vidisse, de quo tam multa audiui mala. *So.* Fortassis à malis. *Lu.* Imò à viris reverendis. *So.* A quibus? *Lu.* Non expedit dicere. *So.* Quamobrem? *Lu.* Quia si tu ef- futires, & res permaneret ad illos, meo quæstui non mini- ma portio decideret. *So.* Nè metue; lapidi dixeris. *Lu.* (a) *a* Est hoc u-
Admove aurem. *So.* Inepta, quid opus est admotâ aure cum su receptum, ut res silen-
simus soli? an, nè Deus exaudiat! Proh Deum immortale- das, etiamsi
lem! video te piam meretricem, quæ mendicos (b) subleves duo soli sint
elemosynâ. *Lu.* At ego ex istis mendicis plus capio lucrî in agro, ta-
quàm ex vobis divitibus. *So.* Spoliant matronas bonas ut men qui lo-
effundant in meretrices malas. *Lu.* Sed perge de libro. *So.* quitur dicat
Faciam, & præstat. Ibi me docuit Paulus, qui nescit mentiri, voce submis-
quod nec scorta nec scortatores regni cælestis hæreditatem con- siore, cum ni-
sequentur. Hoc ubi legissem, sic cœpi cogitare apud me, Mo- hil sit opus.
dica res est quàm expecto ex hæreditate paterna, & tamen b Videtur
malim renunciare scortis omnibus quàm à patre exhæredari: significasse
quanto magis cavendum est nè me exhæredet Pater cœle- nescio quid
stis? Et adversus exhæredantem aut abdicantem patrem ali- de monachis
quod præsidium porrigunt humanæ leges: advertus exhære- mendicia-
dantem Deum nihil est (c) suffugii. Itaque mihi protinus tem professis;
interdixi omnem scortorum usum. *Lu.* Si quidem possis con-
tinere. *So.* Bona continentiae pars est, ex animo continen-
tem esse velle. Postremò, superest extremum mali remedi-
um uxor. Romæ in pœnitentiarii sinum totum (d) Augæ
stabulum effudi. Is multis prudenter hortatus ad puritatem
animi & corporis, ad sacram lectionem, ad crebras preces,
ad vitæ sobrietatem; pro pœna nihil aliud indixit quàm ut
flexis genibus ad summum altare dicerem Psalmum *Miserere
mei, Deus*: & si mihi suppeteret pecunia, darem egeni cui-
piam Carolinum unum. Admiranti mihi quod pro tot scor-
tationibus tantillum pœnæ infligeret, satis facete respondit,
Fili, inquit: si verè pœnitet, si vitam commutas, nihil moror
pœnam: sin pergas, ipsa libido tandem abste plus satis pœ-
narum exiget, etiamsi sacerdos non indicat. Me vide lippum,
tremu-

a Est hoc u-
su receptum,
ut res silen-
das, etiamsi
duo soli sint
in agro, ta-
men qui lo-
quitur dicat
voce submis-
siore, cum ni-
hil sit opus.
b Videtur
significasse
nescio quid
de monachis
mendicia-
tem professis;

c Alias suf-
fragii.

d Vide pro-
verbium, de
diu collectis
fordibus.

tremulum, incurvum: At olim talis eram qualem te hactenus fuisse prædicas. Sic ego resipui. *Lu.* Ergò, ut video, perdidisti meum Sophronium. *So.* Imò lucrefecisti. Nam antè perierat, nec sibi amicus, nec tibi: Is nunc te verè amat ac tuam sitit salutem. *Lu.* Quid igitur suades? mi Sophroni. *So.* Ut quàm primùm te subducas ab ista vita. Adhuc puella es: quod contractum est labis potest elui. Aut nube marito; nos aliquid ad dotem conferemus: aut confer te in collegium aliquod sacrum, quod lapsas recipit: aut commutato loco dedas te in familiam alicujus honestæ matronæ. Ad horum quodlibet offero tibi operam meam. *Lu.* Amabo te, mi Sophroni, circumspicito; sequar tuum consilium. *So.* Sed interim hinc te submoveto. *Lu.* Hui? tam citò? *So.* Cur non potiùs hodie quàm cras, si dilatio damnum habet, mora periculum? *Lu.* Quò me vertam? *So.* Colliges omnem mundum tuum, eum trades mihi vesperi; famulus clam deferet ad fidelem matronam: aliquantò post ego te producam, veluti deambulandi gratià: apud eam matronam latitabis meo sumptu, donec tibi prospexero: id fiet brevi. *Lu.* Age, mi Sophroni, trado me totam in tuam fidem. *So.* Gaudebis olim factò.

ARGUMENTUM.

*Convivium Poëticum docet studiosos convivari: inter quos Parsimonia cum festi-
vitate, hilaritas sine turpili quie, literatis fabulis condire debet convivium. Lam-
bi cruenti. Postea viri judicio parum admirando. Bona famula tres dotes pri-
maria, Fidelitas, Deformitas, Ferocitas. Locus ex Eumeni Terentiani prælogo
illustratur. Locus in Epodis Horat. ad Cavidiā. Locus Seneca, Aliud agere,
nihil agere, malè agere. Locus Aristot. Elenchor. explicatur. Thema Porci
variatur, diverso metro. Sententiæ desumuntur ex floribus & arboribus in bot-
to. Carmina item Græca componuntur.*

**HILARIUS, LEONARDUS, CRATO, CON-
VIVÆ, MARGARETA, CARINUS, EU-
BULUS, SBRILIUS, PARTHENIUS,
MUS** fervus Hilarii.

* Lambici tri-
metri sunt us-
que ad Engo.

Hi. * *L* Evis apparatus, animus est lautissimus.

Le. Cenam sinistro es auspicatus omine.

Hi. Imò abst omen triste. Sed cur hoc putas?

Le. Cruenti Lambi haud congruunt convivio.

Cr. Eugè, certum est adesse Musas, effluunt carmina im-
prudenteribus.

(s) *Hi.*

(a) *Hi. Si rotatiles trochæos marvelis, en accipe;*

Vilis apparatus hic est, animus est lautissimus.

a Trochaici sunt tetrametri.

Quaquam & lambi olim ad rixas ac pugnas nati, post didicerunt omni servire materia. O pepones! habetis pepones in horto nostro natos. En (b) lactucas sessiles, succo tennerrimo suo nomini respondentes. Has delicias quis sanus non præferat apris, murænis & attagenis? *Cr.* Si licet in convivio poetico vera loqui, quas tu lactucas vocas betæ sunt.

b Quod non erigant, sed humi spargunt sese.

Hi. Hoc omen avertant superi. *Cr.* Sic res habet: vide figuram. Tum ubi succus lacteus? ubi molles aculei? *Hi.* Facis ut addubitem. Heus, accersere huc famulam. Margareta, Tisiphone, quid tibi venit in mentem, ut pro lactucis nobis apponeres betas? *Ma.* Datâ operâ feci. *Hi.* Quid ais venefica? *Ma.* Volebam experiri, an inter tot Poetas esset qui lactucam dignosceret à beta; nam scio te non posse dignoscere? Dicite mihi bonâ fide, quis animadvertit esse betas? *Com.* Crato. *Ma.* Facile divinabam non fuisse poetam. *Hi.* Si quid tale posthac designâris, ego te pro Margareta vocabo

(c) bliteam. *Co.* Ha ha he. *Ma.* Istæ nomenclaturæ nec obfio-rem me reddunt, nec macilentio-rem. Sæpè vici- es in die mihi commutat nomen: Ubi quid cupit eblandiri, vocat me (d) Galateam, Euterpen, Calliopén, Callirrhoen, Melissam, Venerem, Minervam; quid non? Ubi quid stomachatur, repente fio Tisiphone, Megæra, Alecto Medusa, Baucis, aut aliud quicquid illi suggesserit (e) splendida bilis. *Hi.* Abi hinc cum tuis betis, Blitea. *Ma.* Quorsum attinebat huc evocare? *Hi.* Ut redires unde veneras? *Ma.* Vetus dictum est, Proclivius est evocare cacodæmonem quàm abigere. *Co.* Ha ha he: appositè. Ut tibi res habet, Hilari, opus est aliquo carmine magico quo illam hinc abigas. *Hi.* Habeo in promptu.

c Alludit ad gemmam laudatissimam; & Græci betam appellant unde bliteos appellant stultos ac nihili, eò quod beta vilis, & insipida herba est.

d A colore lacteo: Euterpe, à delectando; Musæ nomen est, Calliope, à pulchritudine vultus: Callirhoe, nympa; quod pulchrum fuit: Millicæ, opis; opinor fuisse ancillam Chrysiippi: Baucis, anus & paupercula apud Ovid. e. Allu-

fit ad illud Horat. Sive aliud nomen, iussit quod splendida bilis, id est, infania. f. Hoc carmen Plin. indicat usurpari solere in magicis remediis; id est, Fugite cantharides, superius crudelis vos persequitur. Cantharis insecti genus venenum habens lethale. g. Hæc virgâ dicitur & adimittit somnos; hæc animas evocat orco, & rursum quos velit in tartara mittit. Lege Virg. 4. Æn.

rii caduceum. *Cr.* Mea margareta, scis Poetarum genus esse afflatum; non ausum dicere furiosum: rogo te ut istam rixam in aliud tempus proroges, nosque hanc coenâ vel meâ causâ suaviter tractes. *Ma.* Quid mihi cum istius versiculis? Sæpenumero cum est eundem ad macellum non habet quod numeret, & interim cantillat versiculos. *Cr.* Sic sunt Poetæ. Sed age, fac sodes quod dico. *Ma.* Equidem faciam in tuam gratiam, quoniam novi te probum, qui nunquam contriveris cerebrum tuum in ejusmodi deliramentis: ac demiror quo fato in hunc incideris chorum. *Cr.* Unde id conjectas? *Ma.* Quia nasus obesior, & oculi nitentes, & corpus succulentum. Nunc mihi hujus nasum contemplare & risum Sardonium. *Cr.* Sed obsecro, meum suavium, ut istam iram mihi condones. *Ma.* Abeo, nec postulo ut quisquam cæterorum hoc nomine mihi gratias agat. *Hi.* Abistne jam? *Ma.* Non tam procul quin audiat te. *Mus.* Jam est in culina, secum nescio quid murmurans. *Cr.* Famulam habes minimè mutam. *Hi.* Aiunt bonam famulam oportere tribus dotibus esse præditam; ut sit fidelis, ut sit deformis, ut sit ferox, quam vulgò malam vocant. Fidelis non diminuit rem, deformem non ambiunt proci, ferox facile tuetur jus heri sui. Nam aliquoties opus est non solum linguâ, verum etiam manibus. Hæc mea è tribus duas habet vertutes, deformis juxta ac mala; de fide dubito. *Cr.* Linguam audivimus, sed ego metuebam tibi à manibus. *Hi.* Admove te manus peponibus: de lactucis actum est. Etenim si nunc juberem apponi lactucas, sat scio, carduos apponeret. Sunt & melones, si quis hoc genere magis capitur. En fici recentes; modò decerptos à matre testatur lac in pedunculo. A ficis solet aqua sumi, nè quid obliuisceretur stomachum. En habetis è limpidissimo fonticulo vivam ac frigidissimam, utilem & vino diluendo. *Cr.* At ego nescio utrum diluam vinum aquâ, an aquam vino, adeò mihi hoc vinum videtur haustum ex eodem fonticulo Musarum. *Hi.* Tale vinum conducit acuendis ingeniis Poetarum: vos crassi crassis delectamini. *Cr.* Utinam Crassus essem ille beatus. *Hi.* Ego malim esse Codrus aut Ennius. Quandoquidem mihi contigit habere convivas tam multos, tamque insigniter eruditos, non committam ut nihilo doctior eos dimittam. Est locus in prologo Eunuchi qui multos torquet. Nam plerique codices sic habent.

Bonæ Famulæ proprietates.

Sic existimet, sciat,

Responsum, non dictum esse, quia læsit prior,

Qui bene vertendo, & eas describendo malè, &c.

In his verbis desidero sensum argutum ac Terentio dignum. Nec enim ideo læsit prior, quia malè vertit Græcas fabulas; sed quia Terentianus carpserrat. *Eu.* Juxta vulgò jactatum proverbium, *Qui pessimè canit, primus incipit.* Cùm essem Londini apud Thomam Linacrum, virum sic in omni genere Philosophiæ doctissimum, ut nihilo seciùs has Grammaticorum minutias ad unguem calleat, ostendit mihi codicem mirà vetustate in quo sic habebatur scriptum.

Sic existimet, sciat,

Responsum, non dictum esse, quale sit, priùs

Qui bene vertendo, & eas describendo malè,

Ex Græcis bonis Latinas fecit non bonas;

Idem Menandri phasma nunc nuper dedit.

Sic autem ordinandus est sermo, ut quale sit indicet subjiciendum exemplum prioris dicti. Minitabatur se vicissim reprehensurum aliquid in fabulis ejus à quo fuerat reprehensus. Atque hîc negat videri debere convitium, sed *responsum*. Qui laceffit, jacet dictum; qui regerit laceffit, respondet. Hujus rei promittit exemplum, *quale sit*, quod Græcis dicitur *οἶον*, Latinis *quod genus*, aut *veluti*, sive *videlicet*, aut *putà*. Deinde subjicit reprehensionem, in qua priùs adverbium respondet ad alterum adverbium veluti diversum, quod sequitur, *nuper*; quemadmodum pronomen *qui* respondet ad dictionem *idem*. Veteres enim Lavinii fabulas in totum damnat, quoniam jam exciderant ex hominum memoria. In his quas nuper dedisset certa notat loca. Mihi videtur hæc germana lectio, verùsque Comici sensus, nisi quid dissentit fenatus populùsque Poëticus. *Con.* Imò pedibus omnes in tuam descendimus sententiam. *Eu.* At ego vicissim à vobis quiddam leve ac facillimum discere cupiam, quo pacto metiendus sit hic versiculus.

Ex Græcis bonis Latinas fecit non bonas.

Micate digitis. *Hi.* Opinor more veterum elidi *s*, ut secundo loco sit anapæstus. *Eu.* Accederem, nisi casus auferendi defineret in *is* naturà longam. Itaque submota consonante nihilominus manet longa vocalis. *Hi.* Vera prædicas. *Cr.* Si quis illiteratus & ignotus ingrederetur, planè crederet nos inter nos micatione digitorum rusticorum
lu-

Iudum renovare. *Le.* Nos, quantum video, frustrà micamus digitis : tu, si potes, expedi. *Eu.* Videte quantula res nonnunquam torquet homines etiam eruditos : præpositio ex pertinet ad finem carminis præcedentis,

Qui bene vertendo, & eas describendo malè, ex Græcis bonis Latinas fecit non bonas ?

Ità nihil est scrupuli. *Le.* Sic est, per musas. *Ca.* Quandoquidem cœpimus micare digitis, velim ut aliquis mihi verbum hunc ex Andria digerat in suos pedes,

Sine invidia laudem invenias, & amicos pares ; nam mihi sæpe tentanti non successit. *Le.* *Sine in*, iambus est ; *vidia*, anapæstus ; *laudem in*, spondæus ; *venias*, anapæstus ; & *ami*, rursus anapæstus. *Ca.* Habes jam pedes quinque, & supersunt tres syllabæ, quarum prima est longa ; ut nec iambum facere possis aut tribrachyn. *Le.* Profectò vera prædicas. Hæremus in vado : quis nos expediet ? *Eu.* Nemo melius quàm qui induxit in hoc vadum. Agè, Carine, nè cela, si quid habes, inter candidos amiculos. *Ca.* Nisi me fallit memoria videor mihi quiddam tale legisse apud Priscianum, qui docet apud Latinos Comicos *v* consonantem perinde elidi ut vocalem, quemadmodum frequenter in hac dictione *enimverò*, sic ut pars *enime* faciat anapæstum. *Le.* Itaque metire nobis. *Ca.* Faciam : *Sine inidi* proceleusmaticus est, nisi mavis elidi *i*, per Synæresin ; ut cum Virgilius *aureo* ponit in fine carminis heroici pro *auro*. Quod si placet, erit primo loco tribrachys ; à *lau*, spondæus est ; *d' inveni*, daëtylus ; *as & a*, daëtylus ; *micos*, spondæus ; *pares*, iambus. *Sb.* Carinus nos explicuit ex hoc sanè vado. Sed est in eadem scena locus quem haud scio an quisquam animadverterit. *Hi.* Obsecro, profer. *Sb.* Illic hunc in modum loquitur Simo,

Sine ut eveniat quod volo ;

In Pamphilo ut nihil sit moræ restat Chremes.

Hi. Quid hîc te offendit ? *Sb.* Cùm *sine* sit minitantis, nihil hic sequitur quod faciat ad minas. Proinde suspicor à Poëta scriptum fuisse ;

Sin eveniat quod volo ;

ut *sin* respondeat ad *si* quod præcessit,

Si propter amorem uxorem nolit ducere.

Proponit enim senex duas partes inter se diversas. “ Si Pamphilus ob amorem Glycerii recusat nuptias, erit quod cum illo expostulem ; sin ille non recusarit, tum mihi restat exorandus Chremes. Porro hyberbaton longius fecit interpellatio Sosiae, & stomachus Simonis in Davum. *Hi.* Mus,

porrige

porrige mihi codicem. *Cr.* Committis tu muri codicem?
Hi. Tutius quàm vinum. Dispeream nisi verum dixit Sbru-
lius. Pa. Trade mihi codicem, ut ostendam alium scrupulum.
 In prologo Eunuchi versus hic non constat.

Habeo alia multa, quæ nunc condonabuntur.

Quamquam enim Comici Latini præcipuè sumunt sibi mul-
 tam libertatem in hoc genere Carminis, tamen nusquam me-
 mini illos Senarium claudere Spondæo, nisi fortè legen-
 dum est *condonabitur* (a) *ἀποδοθήσεται*, aut *condonabimus*,

mutato numero personæ. *Ma.* O mores verè Poëtico! In
 ipso liminè convivii (b) micant digitis & librum adhibent.
 Lusus & literas præstat servare in mensas secundas. *Cr.* Non

omnino pessimum consilium dat Margareta; obtemperabi-
 tur; placato stomacho revocabimus lusum, interim digitis
 micabimus in disco. *Hi.* Videte luxum poëticum. Ha-
 betis triplex ovorum genus, elixa, assa, frixa; omnia recen-
 tissima sunt, intra biduum nata. *Pa.* Ego butyri esum

non fero: si frixa sunt oleo, perplacebunt. *Hi.* Abi, puer,
 disce ex Margareta in utro frixa sint. *Mus.* In neutro, in-
 quit. *Hi.* Nec in butyro, nec in oleo? In quo igitur? *Mus.*
 In lixivio, ut ait. *Cr.* Qualis percontatio, talis responsio.

Quid negotii est dignoscere butyrum ab oleo? *Ca.* Præser-
 tim his qui tam faciliè discernunt lactucam à beta. *Hi.* Ha-
 betis ovationem, sequitur aliquando triumphus. Heus, pu-
 er circumfer oculos. Nihilne vides hîc deesse? *Mus.* Per-
 multa. *Hi.* Hæc ova desiderant condimentum, quo tempe-
 retur calor. *Mus.* Quod vis? *Hi.* Dic ut ex contusis (c) vi-

tis claviculis mittat nobis succum. *Mus.* Dicam. *Hi.* Quid
 huc redis inanis? *Mus.* Negat (d) è claviculis succum ex-
 primi solere. *Le.* O famulam! *Sb.* Certè fabulis condiemus
 ova nostra. In Epodis Horatianis offendi locum quandam,
 non depravatam quod ad scripturam attinet, sed depravatè
 interpretatum, nec à Mancinello solum cæterisque recentio-
 ribus, verum etiam ab ipso Porphyrione. Locus est in
 carmine quo canit palinodiam Canidiæ veneficæ:

Tuisque venter partum ejus, & tuo

Cruore rubros obstetrix pannos lavit,

Ut cunque fortis exilis puerpera.

Existimant enim omnes hîc *exilis* nomen esse, cum sit
 verbum. Adscribam verba Porphyriionis, si tamen illius esse
 credendum est: " *Exilem* autem, inquit, sub illa specie, qua
 " si puerperio facta sit deformis; per exilitatem corporis ma-
 " ciem naturalem, dicit. Pudendus lapsus, si vir tantus non
 sensit

a *Sine perso-*
na.

b Rusticorum
 lusus est, vul-
 garis etiam
 num Italix.

Vide prover-
 bium, *Dignus*
qui cum in te-
nelris mices.

Metebantur
 versus subla-
 tis ac repres-
 sis digitis;
 id mulier pu-
 tat esse mica-
 re digitis,

c Natura ad-
 dit vitium
 palmitibus
 laqueos quos-
 dam, quibus
 repit & alli-
 gat sese; has
 Plinius vocat
 claviculas,
 lib. 22. in
 prologo.

d Perverse
 responderet,
 quasi parvos
 clavos jussit
 rat contundi.

senfit metri legem reclamare huic sensui. Neque enim quartus locus admittit Spondæum. Verùm Poëta jocatur illam verè peperisse, quanquam non diu languisset ac decubuisset à partu, sed statim exsiliisset è lecto, quemadmodum solent quædam fortes puerperæ. *Hi.* Habemus tibi gratiam, Sbruli, qui tam lautè, condieris ova nostra. *Le.* Isti non dissimile est quod legitur in primo Odarum libro. Odæ initium est, *Tu nè quasieris.* Sic autem habet constans lectio: *Neu Babylonios Tentâris numeros, ut melius quicquid erit parzi.* Hunc locum ita transiliunt veteres interpretes, quasi nihil habeat scrupuli: solus Mancinellus sentiens orationem imperfectam, jubet addi *possis.* *Sb.* Habes aliquid de hac re compertius? *Le.* Nescio: sed mihi videtur Horatius Græci sermonis idioma reddidisse, quod nullus Poëtarum facit libentius aut frequentius: Nam Græcis est familiare (a) *apparephaton* adjungere huic dictioni *ὥς* & *ὥστε.* Sic Horatius, *ut pati, pro ut patiaris.* Quanquam quod divinat Mancinellus non est prorsus absurdum. *Hi.* Mihi vehementer aridet quod dicis. Curre, Mus, & adfer si quid est reliquum. *Cr.* Quid isthuc est novarum deliciarum? *Hi.* Hic est cucumis sectus in laminulas: hoc est jus ex coctis intestinis cucurbitæ; conducit lubricandis intestinis. *Sb.* O cœnam verè medicam! *Hi.* Boni consulite. Mox aderit gallina ex corte nostra. *Sb.* Commutabimus tibi nomen, & pro Hilario vocabimur Apicium. *Hi.* Age, nunc ridete quantum voveris; cras fortasse serid laudabitis hanc cœnam. *Sb.* Quid sic? *Hi.* Cùm senferis tibi probè conditum esse prandium, *Sb.* (b) Fame? *Hi.* Scilicet. *Cr.* Scis, Hilari, quod provinciae te vellem suscipere? *Hi.* Sciam, si dixeris. *Cr.* Chorus canit hymnos quosdam non indoctos, sed per indoctos multis locis depravatos: eos cuperem tuâ opera nobis restituiri. Ut autem exemplum proferam, ita canimus;

Hofis Herodes impie

Christum venire quid times?

Ordo dictionis unius inversus geminum vitium invexit carmini. Nam *hofis*, cùm trochæum efficiat, nullum habet locum in carmine iambico; & *Hero*, spondæus, non recipitur in sede secunda. Nec dubium est quin versus ita primùm scriptus sit, *Herodes; hofis impie.* Jam epitheton *impie* mollius cohaeret cum *hofis* quàm cum *Herodes.* Porro quoniam *Herodes* dictio Græca est, & vertitur in *h* in casu vocandi: ut, *Ἡρώδης*, & *Ἡρώδης* quemadmodum & in *Ἀγαμέμνων* & mega recti casus vertitur in *o* micron. Rursus ita canimus hymnum,

a Id est, infinitum, ut patzi.

b Alludit ad dictum Socratis, qui dixit famem esse condimentum omnium & jucundissimum & minimo parabile.

Jesu

*Jesū corona virginum,
Quem mater illa concepit,
Quæ sola virgo parturit.*

Dubium non est, quin *concepit* sit pronuntiandum. Nam temporis hypallage gratiam etiam addit sermoni. Ridiculum autem est nos offendi in *concepit*, cum sequatur *parturit*. Hi. Istius generis & ipse permulta offendi, nec pigebit olim huic rei aliquot dierum opellam dare: nam mihi videtur Ambrosius in hoc carmine non parum habere gratiæ: adeo fere finit dimetrum dictione trissyllabâ, & cæsura fere collocat in fine dictionis. Id crebrius apud eum fit quam ut casus videri possit. Si queritis exemplum: *Deus Creator* hic est penthemimeris: accinitur, *omnium*: *Pelique restor*; accinitur, *vestiens*: *Diem decore*; accinitur, *lumine*: *Noctem soporis*; accinitur, *gratia*. Sed adest gallina satis obesa, quæ mihi totis decem annis peperit ova, & exclusit pullos. Cr. Indigna erat quæ necaretur. Ca. Si licet aliquid admiscere de studiis severioribus, habeo quod proponam. Hi. Modò nè nimium sit reticuum. Ca. Non est. Cœpi nuper legere Senecæ epistolas, & in ipso statim portu, quod aiunt, impegi. Locutus est in prima epistola, *Et si volueris*, inquit, *attendere, magna vult pars elabitur malè agentibus, maxima nihil agentibus, tota aliud agentibus*. In hac sententia affectat nescio quid argutiæ, quod ego non satis assequor. Le. Divinabo, si voles. Ca. Maximè. Le. Nemo perpetuò peccat. Et tamen luxu, libidine, ambitione, cæterisque vitiis, magna vitæ pars perit; sed multo major vitæ portio perit nihil agentibus. Porro nihil agere dicuntur, non qui vivunt in otio, sed qui rebus frivolis & nihil ad felicitatem conducentibus occupantur: inde proverbium, *Satiùs est cessare quam nihil agere*. Sed tota vitæ perit aliud agentibus. Aliud agere dicitur, qui non est attentus ad id quod agit. Perit igitur tota vitæ, quoniam cum vacamus vitiis, aliud agimus; dum vacamus frivolis, aliud agimus; dum studemus philosophiæ, (quoniam id facimus supinè & oscitante) aliud agimus, parum attentum, velut ad rem minimè seriam. Hæc interpretatio si parum arridet, numeretur hæc sententia Senecæ inter eas quas in hoc scriptore damnat Aulus Gellius ut frivole argutas. Hi. Mihi sanè satis arridet: (Sed interim strenue ad gallinam. Nolim vos falli, nihil præterea parati est) quadrat enim ad id quod præcessit, *Turpissima est jactura quæ per negligentiam fit*. Id autem declarat hæc trimembri sententiâ. At paulò post videor mihi videre mendam, *Mortem non prospicimus*.

• Prospicimus
quæ à fronte
sunt, sed pro-
cul Respici-
mus à tergo
relicta.

Magna pars ejus jam præterit. Nam legendum arbitror, Mortem prospicimus. Prospicimus enim quæ procul absunt; cum mors magna ex parte præterierit nobis. Le. Si sibi permittunt philosophi ut aliquando divertant in prata Musarum, fortasse non videbitur absurdum si nos aliquando vel animi gratiâ divertamus in illorum regionem. Hi. Quidni? Le. Cum nuper relegerem librum Aristotelis, quem inscripsit περὶ τῶν ἐλέγχων, quorum argumentum est rhetoribus cum philosophis magna ex parte commune, comperi insignes errores interpretum. Neque dubitandum est quin hic qui Græcè nesciunt, in multis locis egregie deliraverint. Aristoteles enim proponit hujusmodi genus ambigui, quod nascitur ex voce, quæ eadem declarat diversa, ὅτι μανδύουσιν οἱ ἐπιστήμους τὰ γὰρ ἀποσώματ' ὄνεια μανδύουσιν οἱ γραμματικοί τὸ γὰρ μανδύειν ὀμνύμεν, τὸ τε εὐνιέναι χρώμεν τῇ ἐπισμῇ, καὶ τὸ λαμβάνειν τὴν ἐπιστήμην id verterunt in hunc modum, "Quoniam discunt scientes: nam secundum os Grammatici discunt. Discere enim equivocum, ad intelligere enim qui utitur disciplina, Et accipere disciplinam. Hi. Visus es mihi nunc Hebraicè loqui, non Latinè. Le. Estne quisquam vestrum qui audivit hic ullam vocem equivocam? Hi. Nullam. Le. Quid igitur stultius quàm id velle vertere quod verti non poterat? Neque enim quemadmodum Græcis μανδύουσιν, sonat manducare, & μανδύειν, ità Latinis discere, doctrinam accipere, aut tradere. Quanquam an hoc sit verum, nescio: magis arbitror sic, μανδύειν esse anceps apud Græcos, quemadmodum cognoscere apud Latinos. Cognoscit enim qui nescit, & cognoscit iudex qui discit causam. Sic, opinor, Græcis μανδύειν dicitur præceptor, qui exigit prælecta pueris, & pueri quibus prælegitur. Quam verò venustè reddidit, τὰ γὰρ ἀποσώματ' ὄνεια μανδύουσιν οἱ γραμματικοί, nam secundum os grammatici discunt? cum vertere debuerit, nam grammatici quæ distant, docent. Hic interpretis erat aliud exemplum supponere, quod non eadem verba, sed eandem rei speciem exhiberet. Quanquam hoc loco suspicor etiam in Græca scriptura nonnihil esse mendæ; scribendum autem, ὀμνύμεν τὸ τε εὐνιέναι καὶ τὸ λαμβάνειν. Paulò post subiicit aliud exemplum Ambigui, quod nascitur non ex vario vocis ejusdem significatu, sed ex diversa connexionē; τὸ βάλειν καὶ εἶναι μετὰς τοὺς πολεμικοὺς, velle me recipere pugnatorem. Sic enim vertit, pro eo quod erat, velle me capere hostem. Et si legas βάλετε, sermo sit dilucidior, Multis me capere hostes?

hostes? Nam pronomen potest precedere verbum capere, & potest sequi. Si precedat, hic erit sensus, *Vultis ut ego capiam hostes?* Si sequatur, erit hic, *Vultis ut hostes me capiant?* Subjicit ejusdem generis aliud exemplum, *ἄρα οὐ τὰς ἐσθλὰς ὁρᾷ, τὸ το γινώσκῃ;* id est, *an quod quis novit, libet novit?* Ambiguitas est in τὸ το. Id si sumatur accendendi casu, sensus erit, *Quicquid alicui cognitum est, id illi cognitum esse.* Sin nominandi casu, sensus hic erit, quam rem quis intelligit, ea intelligit: quasi cognosci non possit, nisi quod maxime cognoscat. Rursus aliud subjicit, *ἄρα οὐ τὰς ἐσθλὰς ὁρᾷ, οὐκ ὁρᾷ ὅτι κίονα ἔσθλόν ἐστιν.* An quod quis videt, id videt; sed videt columnam, columna igitur videt. Rursus in τὸ το est ambiguitas quam prius indicavimus. Verum hæc utrunque reddi poterant Latinis auribus, quod sequitur nullo modo reddi poterat; *ἄρα οὐ σὺ φησὶ ἐν τῷ το σὺ φησὶ ἐν φησὶ ὅτι λίδον ἐν σὺ ἄρα φησὶ λίδον εἶναι.* Quod illi sic reddiderunt, *Putas quod tu dicis esse, hoc tu dicis esse; dicis autem lapidem esse, tu ergo lapis dicis esse.* Obsecro quis omnino sensus humanus ex his verbis percipi possit? Ambiguitas enim partim pendet ex idiomate Græci sermonis, quæ est in majore ac minore. Quamquam in majore est & alia ambiguitas in duabus dictionibus οὐ & τὸ το, quæ si capiantur nominandi casu, sensus erit, *Quicquid te dicis esse, hoc tu es.* Sin accusandi, sensus erit, *Quamcumque rem tu dicis esse, eam dicis esse.* Et ad hunc sensum subsunt, *λίδον φησὶ εἶναι;* sed ad priorem colligit, *σὺ ἄρα φησὶ λίδον εἶναι.* Græci sermonis proprietatem semel ausus est imitari Catullus,

Phaselus iste, quem videtis, hospites, hic fuisse navium celerrimus. Sic enim ferebatur hic versus in antiquioribus editionibus. Hoc ignorato, necesse est multis modis delirare eos qui in hæc loca scribunt commentarios. Ne id quidem quod minibi continenter sequitur, Latino potest esse perspicuum, *καὶ ἄρα ὅτι σιγῶντα λέγουσι, δειλὸν γὰρ ὅτι, πρὸ σιγῶντα λέγουσι, πρὸ τε τὸ λέγοντα σιγῶν, καὶ τὸ πρὸ λέγοντα.* reddiderunt hanc in modum, *Et putas, est tacentem dicere? Duplex enim est, tacentem dicere, & hunc dicere tacentem, & qua dicuntur.* An non hæc Sibylla foliis obscuriora? Hi. Mihi nec Græca satis liquent. Le. Exponam pro mea divinatione. *An possibile est tacentem dicere?* Hæc interrogatio duplicem habet sensum, quorum alter est falsus & absurdus, alter esse potest verus. Nam fieri non potest ut qui loquitur

non dicat ea quæ loquitur, hoc est, ut loquendo taceat; seu fieri potest ut is qui loquitur taceat eum qui loquitur. Quanquam hoc exemplum recidit in alteram formam, quam paulò pòst subjicit. Rursum illud admirror, quòd mox in genere ambiguitatis, quæ nascitur ex pluribus dictionibus conjunctis, mutarint Græci vocem *seculi* in *litteras*, *ἡ σάδαι τὰ γέφυρα*, cùm Latini codices habeant *scire seculum*. Hic enim duplex sensus nascitur, vel ut ipsum seculum sciat aliquid, vel ut aliquis sciat seculum. Verùm hoc mollius est in *αἰῶνα*, sive in *χρόνον*, quàm in *γέφυρα*. Nam literæ dicuntur absurdè scire quippiam: verum nihil absurdi fit si quis dicat, aliquid nostro seculo notum esse, aut aliquem nòsse suum seculum. Jam aliquantò pòst ubi proponit exemplum ambigui ex accentu, non veritus est interpretes pro verbis Homeri supponere Virgiliana, cùm eadem fuerit necessitas in illo exemplo. *Quicquid dicis esse, hoc est*. Ex Homero refert Aristoteles, *ἔκστασις δὲ οὐβή*. Si *ἔ* asperetur ac circumflectatur, sonat, *cujus computrescit pluvia*; sin *ἔ* sit exile & acutum, sonat, *non computrescit pluvia*. Atque hoc quidem sumptum est ex Iliad. *Ἰδὲ μὲν δ' οἱ εὖ χ' ἀπέδαι* accentu collocato super penultimam sonat, *concedere illi*; sin super primam, *si dedit*, sonat, *damus*. At Poeta non sentit Jovem dicere, concedimus illi; sed Jupiter mandat ipsi somnio, ut illi ad quem mittitur concedat potiri voto. Dictum est enim *Ἰδὲ μὲν*, pro *Ἰδὲ μὲν*. Pro his duobus Homericis subjecerunt hæc ex nostris Poetis, velut illud ex Odis Horatii,

*Me tuo longas pereunte noctes,
Lydia, dormis.*

Etenim si accentus sit in *me* correpto, & *tu* sit grave, unica dictio est, *metuo*, id est, timeo. Quanquam hæc ambiguitas pendet non solum ex accentu, verùm etiam ex compositione. Alterum supposuerunt ex Virgilio,

Hec! quia nam tanti cinnxerunt æthera nimbi.

Quanquam hæc quoque ex compositione nascitur ambiguitas: *Hi*. Sunt ista quidem arguta, dignaque cognitu, Leonarde; sed interim vereor, nè cui convivium hoc Sophisticum videatur magis quàm poëticum: aliàs, si videbitur, vel totum diem venabimur Elenchos (*a*) in Elenchis. *Le*. Hoc est, in lucu ligna, in mari quæremus aquam. *Hi*. Ubi est meus Mus? *Mus*. Adest. *Hi*. Mone Margaretam ut tradat bellaria. *Mus*. Abeo. *Hi*. Rursum ades vacuus? *Mus*. Negat se de bellariis cogitasse, & ait satis diu fessum esse. *Hi*. Vereor nè si diutius

^a Id est, redargutionibus, ἐλέγχων enim redarguere est.

diutius hic philosophemur, illa nobis mensam subvertat, quemadmodum Xantippe Socrati: consultius est igitur ut bellaria fumamus in horto; ibi simul & ambulabimus, & liberè nugabimur. Interea sibi quisque decerpit ex arbore quod lubet. *Con.* Placet consilium. *Hi.* Est illic fonticulus quovis vino suavior. *Ca.* Quis sit ut hortus tuus magis niteat quàm aula? *Hi.* Quia hinc versor frequentius. Si quid aridet hinc, nè parcite nostris opibus hortensibus. Jam si satis videtur deambulatum, quid si considamus hinc sub tilia & Musas ciamus? *Pa.* Age, fiat. *Hi.* Thema suppediter hortus ipse. *Pa.* Si præcesseris, sequemur. *Hi.* Age, faciam. *Præ-* posterè facit cui variis deliciis niteat hortus, cum animum habeat nullis disciplinis, nullis virtutibus excultum. *Le.* Credimus adesse Musas, si reddideris eandem sententiam carmine. *Hi.* Hoc mihi longè proclivius, prosam orationem vertere carmine, quàm argentum commutare auro. *Le.* Dic igitur.

Hi. Cui renidet hortus undique flosculis,

Animusque nullis expositum dotibus

Squalere patitur, is facit præpostere.

Habetis carmen Musis (a) & Apolline nullo. Sed elegans fuerit, si singuli hanc sententiam diverso genere carminis reddatis. *Le.* Qui vicerit, quid præmii feret? *Hi.* Hunc calathum onustum malis, aut prunis, aut cerasis, aut mespilis, aut pyris, aut si quid aliud magis (b) adblanditur. *Le.* Quis erit arbiter certaminis? *Hi.* Quis nisi Crato? Et idcirco solus non certabit, quò magis auscultet. *Cr.* Vereor nè talem sitis habituri iudicem, qualem olim habebant (c) coccyx & luscinia inter sese canendi glorià decertantes. *Hi.* Sat est si placet omnibus. *Con.* Placet arbiter. Incipe, Leonarde. *Le.* Cui tot deliciis renidet hortus,

Herbis, floribus, arborumque fætu,

Et multo & vario, nec excolendum

Curat pectus & artibus probatis

Et virtutibus, is mihi videtur

Lævo iudicio parumque recto.

Hi. Carinus (d) arrodit unguem; expectamus aliquid elaboratum. *Ca.* Nulla adest Musa.

Le. Cura cui est ut niteat hortus flosculis ac færibus,

Negligenti excolere pectus disciplinis optimis,

Hic labore, mihi ut videtur, ringitur præpostero.

Hi. Non frustra arrosus est unguis. *Eu.* Quoniam ordo me vocat, nè nihil adferam,

a Alludit ad illud Martial.

Musis & Apolline nullo

Quod scribis versus, hoc Ciceronis habes.

b Id est, placet, sicut aridere dicitur quod placet.

c Qui Latine dicitur Cuculus, penultimè producta.

Notus est apologus de certamine canendi inter lusciniam & cuculum, asino iudice.

d Gestus est cogitantis.

Perf. Nec plustem cadit,

nec demorsos sapit ungues.

Idem, Chares stratus ungues

Arrodens asino hoc.

CONVIVIUM POETICUM.

Qui studet ut variis niteat cultissimus hortus
Delictis, patiens animi ut squallere, nec ullis
Artibus expollens, hunc est prapostera cura.

Hi. Non est cur exstimulemus Sbrulium. Nam ille sic scater
verbis, ut plerumque vel imprudens effundat carmina.

SE. Cui vernat hortus cultus & elegans,

Nec pestus ullis artibus excolit,

Prapostera is cura laborat.

Sit ratio tibi prima mentis.

Pa. Quisquis accurat variis ut hortus

Floribus vernat, neque pestus idem

Artibus sanctis colit, hunc habet prapostera cura.

Hi. Nunc experiamur cui hortus suppeditet plures senten-
tias. Le. Quidni faciat tam dives? Vel hoc rosetum mihi

suggeret quod dicam. Ut brevis est rosa nitor, ita fugax est
juventus; propterea carperet rosam priusquam marcescat; ma-

gis adutendum est, ne sine fructu tibi effluat juventus. Hi. The-
ma, satis aptum carmini. Ca. Ut inter arbores suis cuique

factus, ita inter homines sua cuique dotes sunt. Eu. Ut terra,
si excolatur, varias spes gignit in usus humanos; neglecta, spi-

ris ac vepribus obducitur: ita hominis ingenium, si excolatur
optimis studiis, plurimas edat virtutes; sin negligas, variis

occupatur vitiis. Sb. Hortus quotannis colendus est, ut niteat;
animus semel excoltus honestis studiis, perpetuo floret ac ver-

nat. Pa. Ut amantitas hortorum non arduat animum ab hone-
stis studiis, sed ad hoc invitat potius: ita querendi sunt lusus

ac ioci qui non absunt a literis. Hi. Euge, video examina
sententiarum. Nunc ad versus: sed antequam id aggredia-

mur, mea sententia, fuerit exercitatio nec inelegans, nec
infrugifera, si primam sententiam toties reddamus Græcis

versiculis quoties reddidimus Latinis. Hic auspicabitur
Leonardus, jam olim familiaris Muffs Græcanicis. Le. In-

cipiam, si jubes. Hi. Jubeo atque impero.

Le. Ὁ κήπος ὅτεν ἀνδρῶν γελῶν χαλοῖς,

Ὁ δὲ νῦν μάλ' αὐχμῶν τοῖς χαλοῖς μαθήματα,

οὐκ ἔστι καμ-λ-θ, ἔτ-θ ἐκ ὁρῶς ὁρῶν,

Πε-θ πλείον-θ ποιῶν τὰ παύλ' ἢ κρείττονα.

Cui hortus est floribus ridens pulchris,

Animus verò maxime squalens bonis disciplinis,

Non est ornatur, hic non recte sapit,

Pluris aestimant deteriora quàm meliora.

(a) Ego præfulem egi; succedat qui volet. *Hi.* Carinus. *Ca.* Imò Hilarius. *Le.* Sed video Margaretam intervenire: adfert nescio quid deliciarum. *Hi.* Si id fecerit, me fefellerit. *Mea* furia, quid adfers? *Ma.* Sinapi quo conditis vestra bellaria. An non pudet hic garrire in multam noctem? & postea vos poëta multa blateratis in loquacitatem foeminarum. *Cr.* Haud male monet Margareta: jam tempus est ut suum quisque nidum adeat. Alias in hoc pulcherrimo certaminis genere vel solidum diem consumemus. *Hi.* Sed cui addicis primum? *Cr.* In præsentia quidem mihi ipsi addico. Nullus enim vicit præter unum me. *Hi.* Qui vicisti, qui non certaveris? *Cr.* Vos certastis, at non decertastis. Ego, quod nemo vestrum potuit, vici Margaretam. *Ca.* Hilari, æquum postulat; auferat calathum.

a Alludit ad Silios sacerdotes Martis, ni fallor, qui saltabant in pompa; *Præsul* autem qui saltat primus. Est in quibusdam in choreis nos, ut unus solus auspicetur saltationem; unde quisquis aliis cunctantibus rem capit, dicitur incepisse choream.

ARGUMENTUM.

Inquisitio de Fide Summam continet & Synopsin Catholica præfationis. Inquit Lutherum, ut sic orthodoxa ejus fide utramque partem irascit in concordiam. De excommunicatione, & brutis Papa fulminibus. Etiam cum impiis & hæreticis consuecendone, si spes sit ulla corrigendi. Symbolum verum est mutabile. Paraphrasis divinitissima & elegantissima in Symbolum Apostolicum.

b In libello qui titulus Caro, nam is pueris prælegitur. c Sunt Joves sinistri & noxii. Sic vocant poëtae numen Jovem. d Vide l. lib. 2. c. 43. Bruta, quia sine ratione veniunt, nec quicquam portentum: F. idica prædicant aliquid. e Refert Plin. verba lo- co modo citato. f Vide prov. g. Videtur innuere quempiam excommuni carum.

AULUS, BARBATIUS.

Au. (b) Puerosum est cantilena, Saluta libenter. Verum haud scio an mihi fas sit tibi dicere salutem. *Ba.* Equidem malum quod det salutem quam qui dicat. Sed quam obrem isthuc ais, Aule? *Au.* Quamobrem? Quia, si scire vis, oles aut sulphur, aut fulmen Jovis. *Ba.* Sunt & (c) Vejoves, sunt (d) bruta fulmina, multum etiam origine dissidentia à fœdibus. Nam, ut suspicor, tu de anathemate sentis. *Au.* Rem conjectas. *Ba.* Audivi quidem horrenda tonitrua, fulminis ictum non sensi. *Au.* Qui sic? *Ba.* Quia nihilo pejus concoquo, neque inquietius dormio. *Au.* Sed hoc periculosius tolerare malum, quia non sentitur. Verum hæc bruta fulmina, quæ tu vocas, (e) feriunt montes & maria. *Ba.* Feriunt, sed irritis ictibus. Est (f) & fulgur è vitro, seu vase æreo. *Au.* Certè territat & hoc. *Ba.* Verum; sed pueros. Solus Deus habet fulmen quod feriat animam. *Au.* Quid si Deus est in suo vicario? *Ba.* Utinam sit. *Au.* Imò multi demittantur te jamdudum non esse quovis (g) carbone attritum. *Ba.* Finge me talem. Atqui tanto magis erat optanda salus perditio, si placet Evangelica doctrina. *Au.* Op-

randa quidem, at non dicenda. *Ba.* Cur ita? *Au.* Quò pudescat ictus fulmine, ac resipiscat. *Ba.* Si sic nobiscum egisset Deus, perieramus omnes. *Au.* Quamobrem? *Ba.* Quia cum essemus inimici Dei, cultores idolorum, militantes in castris Satanæ, hoc est, modis omnibus excommunicatissimi, tum ille maximè nobiscum confabulatus est per Filium suum, suoque colloquio nos restituit in vitam cum essemus mortui. *Au.* Ista quidem verè narras. *Ba.* Imò malè ageretur cum omnibus ægrotis, si medicus fugeret alloquium quoties ingens morbus gravat miserum; imò tum maximè conveniebat adesse medicum. *Au.* At ego metuo nè tu mihi citiùs affles aliquid tui mali, quàm fiat ut tuo morbo me deat. Nonnunquam usu venit ut pro medico fiat (a) palæstrites qui visit ægrotum. *Ba.* Ità quidem usu venit in corporum morbis: verùm in animi malis est tibi parata antidotus adversus omne contagium. *Au.* Quanam? *Ba.* Adamantinum propositum non divelli à sententia semel infixa. Deinde, cur palæstram metuis, ubi res verbis agitur? *Au.* Est aliquid quod dicis, si modò spes sit profectus. *Ba.* Proverbio dicitur, *Donet spirat homo, sperandum esse.* Et juxta Paulum, *Charitas nescit desperare, quia sperat omnia.* *Au.* Non pessimè miones; atque hæc spe puto mihi fas esse tecum miscere sermonem aliquantisper: ac, si pateris, medicum agam. *Ba.* Licet. *Au.* Vulgò sunt invici percontatores. Et tamen in medicis probantur qui percontantur de singulis. *Ba.* Percontare (b) à cœlo usque ad terram, si libet. *Au.* Experiar, modo fidem des te responsurum ex animo. *Ba.* Do, modò sciam quà de re velis percontari. *Au.* De symbolo Apostolorum. *Ba.* Audio (c) militare verbum, nec refuso haberi præhoste Christi si quid hæc sefellerò. *Au.* Credis in Deum Patrem omnipotentem, qui condiderit cælum & terram? *Ba.* Et quicquid cœlo terræque continetur, atque etiam mentes angelicas. *Au.* Cum Deum dicis, quid sentis? *Ba.* Sentio mentem esse quandam æternam, quæ nec initium habuerat, nec finem sit habitura, quæ nihil esse potest nec majus, nec sapientius, nec melius. *Au.* Ista quidem satis piè. *Ba.* Quæ nutu suo omnipotenti condidit quicquid est rerum visibilium aut invisibilium; quæ sapientia mirabili moderatur ac gubernat universa, suâ bonitate pascit ac servat omnia, atque hominum genus collapsum gratuito restituit. *Au.* Sunt quidem ista tria præcipua in Deo. Sed quid fructus capis ex istorum cognitione? *Ba.* Cum Omnipotentem cogito, me totum illi submitto, ad ejus majestatem nihil est hominum

a Id est, *lul*
ulator, nimirum cum in-
visit phre-
neticum. Vide
Lapithas Lu-
ciapi.

b Plautinum
proverbium,
pro, à capite
usque ad pe-
des.

c Qui bapti-
zantur dant
nomen impe-
ratori Chri-
sto, cujus sa-
cramentis au-
ctorantur: Et
Symbolum
apud milites
signum est
quo inter ip-
sos convenit,
sive id vocale
est, sive mu-
tum.

aut Angelorum sublimitas. Deinde plenâ fiduciâ credo quod ab illo factum tradunt Sacræ literæ, simulque futurum quicquid ille promisit, quando nutu quicquid vult potest, quantumvis homini videatur impossibile. Itâ sit ut meis viribus diffusus totus ab illo pendeam qui potest omnia. Ubi *Sapientiam* illius intueor, nihil tribuo meæ sapientiæ, verum credo omnia rectissimè justissimèque ab eo fieri, etiamsi juxta sensum humanum videantur absurda aut iniqua. Cum *Bonitatem* considero, video nihil esse in me quod illius gratiæ beneficentiæ non debeam, & nullum arbitror esse tantum crimen quod ille nolit ignoscere respicienti, neque quicquam esse quod ille non sit largiturus cum fiducia petenti. *Au.* Num satis esse putas quod credis illum esse talem? *Ba.* Nequaquam: sed sincero affectu totam fiduciam ac spem in illum unum transfero, detestans Satanam, omnemque idololatriam, & quicquid est artium magicarum. Illum solum adoro, nihil illi nec præferens nec æquans, non angelum, non parentes, non liberos, non uxorem, non principem, non opes, non honores, non voluptates; paratus & vitam illius causâ perdere, si jusserit, certus enim non posse perire qui se totum illi tradiderit. *Au.* Nihil igitur colis, nihil times, nihil amas, nisi unum Deum? *Ba.* Si quid veneror, si quid metuo, si quid amo præter eum, ejus causâ amo, metuo, colo, omnia ad illius gloriam referens, semper illi gratias agens, sive læta contingunt, sive tristia, sive mori datur, sive vivere. *Au.* Sana quidem est hæc tunc tua oratio. De secunda persona quid sentis? *Ba.* Sciscitare. *Au.* Credis Jesum fuisse Deum & hominem? *Ba.* Maximè. *Au.* Qui fieri potuit ut idem sit Deus immortalis, & homo mortalis? *Ba.* Istud illi facile fuit efficere qui quicquid vult potest. Et ob divinam naturam, quam eandem habet cum Patre, quicquid magnitudinis, sapientiæ & bonitatis attribuo Patri, idem tribuo & Filio; quicquid debeo Patri, debeo & Filio: nisi quod itâ visum est Patri, ut per Filium conderet ac donaret nobis omnia. *Au.* Cur igitur Sacræ literæ Filium frequentius appellant Dominum quàm Deum? *Ba.* Quia *Dei* authoritatis, hoc est, principatus, est nomen, quæ Patri præcipue convenit, qui simpliciter principium est omnium, atque ipsius etiam Deitatis fons. *Dominus* redemptoris & assertoris vocabulum est. Quamquam & Pater redimit per Filium; & Filius Deus est, sed ex Deo Patre. Solus autem Pater à nullo est, & in personis Divinis principem locum obtinet. *Au.* Ergo & in Jesu collocas tuam fiduciam? *Ba.* Quidni?

Obiectio, ex
loco Testi-
monii.

ni? *Au.* Sed propheta *maledictum dicit qui fidei in homin-*
Ba. Sed huic uni homini *data est omnis potestas in caelo &*
in terra, ut in nomine ejus flectatur omne genu celestium, ter-
restrium, & inferorum. Quamquam nec in hoc fiducia spe-
ique meæ sacram, ut aiunt, anchoram figerem, ni Deus
esset. *Au.* Cur eum *filium* appellas? *Ba.* Nè quis somniet
esse creaturam. *Au.* Cur *unicum*? *Ba.* Ut discernam naturam
filium à filiis adoptionis, cujus cognominis honorem nobis
etiam impertit, ut neminem præter hunc illum expectemus.
Au. Cur eum qui Deus erat hominem fieri voluit? *Ba.* Ut
homines homo reconciliaret Deo. *Au.* Credis conceptum
citra virilem operam, opificio Spiritus sancti, ac natum ex
incorrupta Virgine Maria, de illius substantia sumpto mor-
tali corpore? *Ba.* Maximè. *Au.* Cur sic nasci voluit?
Ba. Quia sic decebat nasci Deum; sic decebat nasci, qui no-
stræ conceptionis ac nativitatis sordes purificaret. Homini
filius nasci voluit Deus, ut nos in illum renascentes effice-
remur filii Dei. *Au.* Credis illum versatum in terris et
egisse miracula, ea docuisse, quæ prodita sunt literis Evan-
gelicis? *Ba.* Certius quam te credo esse hominem. *Au.* Non
sum inversus Apuleius, ut suspiceris asinum latere sub ho-
minis specie. Sed credis hunc eundem esse Messiam illum
quem delineârunt figuræ Legis, quem promiserant oracula
Prophetarum, quem tot seculis expectârunt Judæi? *Ba.* Ni-
hil habeo persuasus. *Au.* Credis hujus doctrinam ac vitam
sufficere ad perfectam pietatem? *Ba.* Admodum. *Au.* Cre-
dis eundem vere comprehensum à Judæis, vindictum, cola-
phis & alapis cæsum, consputum, irrisum, flagellatum sub
Pontio Pilato, ac denique suffixum in crucem, atque inibi
mortuum? *Ba.* Maximè. *Au.* Credis illum ab omni lege
peccati cujuscunque fuisse immunem? *Ba.* Quidni? Agnum
absque macula. *Au.* Credis illum suâ sponte hæc omnia per-
passum? *Ba.* Imò libenter, atque etiam sitienter, sed ex vo-
luntate Patris. *Au.* Cur Pater Filium suum unicum, innocen-
tem, sibi que charissimum, hæc tam atrocia pati voluit? *Ba.*
Ut hæc victimâ nos nocentes sibi reconciliaret, in illius no-
men collocantes fiduciam ac spem nostram. *Au.* Cur Deus
passus est sic collabi totum humanum genus? Et, si passus est,
non patuit alia via faciendi ruinam nostram? *Ba.* Hoc mihi
persuasit non humana ratio, sed fides, nullâ ratione potuisse
fieri melius, neque ad salutem nostram utiliùs. *Au.* Cur hoc
mortis genus illi potissimum placuit? *Ba.* Quia juxta mun-
dum erat probrosissimum: quia diri lentique cruciatus.

quia

DE FIDE.

quia conveniebat illi, qui porrectis in omnem mundi plagam membris, omnes orbis nationes invitaret ad salutem, & homines terrenis curis affixos evocaret ad cœlestia: denique, ut referret nobis serpentem æneum, quem Moyses suspenderat in stipite, ut quicumque defigerent in illum oculos sanarentur a vulnere serpentum; fidemque Propheta liberaret, qui prædixerat, *Discite in nationibus, Regnavit a ligno David.* *Au.* Cur & sepeliri voluit, idque tam accuratè, oblitus myrrha & unguentis, inclusus novo monumento è solido (a) vivoque saxo exciso, obsignato ostio, adhibitis etiam commodibus publicis? *Ba.* Quò magis constaret esse verè mortuum. *Au.* Cur non statim revixit? *Ba.* Hac ipsa de causa. Etenim si mors fuisset ambigua, fuisset & ambigua resurrectio: sed hanc voluit esse certissimam. *Au.* Credis hujus animam descendisse ad inferos? *Ba.* Hanc particulim non fuisse quondam additam nec in Symbolo Romano, nec in Symbolo orientalium Ecclesiarum, testis est Cyprianus: nec recensetur apud Tertullianum verustissimum scriptorem. Ego tamen & hoc firmiter credo, vel quia congruit cum prophetia Psalmi, *Non derelinques animam meam in inferno*, & rursus, *Domine, eduxisti ab inferno animam meam*; vel quia Petrus Apostolus in Epistola prioris (de cuius auctore nunquam fuit dubitatum) capite tertio scripsit hunc in modum, *Mortificatus quidem carne, vivificatus autem spiritu, in quo & his qui in carcere erant spiritu veniens prædicavit.* Verùm, ut credo descendisse ad inferos, ita non credo illic aliquid esse passum: descendit enim, non ut illic cruciaretur, sed ut nobis frangeret regnum Satanæ. *Au.* Nihil adhuc impium audio. Sed mortuus est, ut nos peccato mortuos revocaret ad vitam: cæterum cur revixit? *Ba.* Tribus potissimum de causis. *Au.* Quibus? *Ba.* Primum, ut nobis certam spem faceret resurrectionis. Deinde, ut sciremus eum immortalem esse, nec unquam moriturum, in quo præsidia salutis nostræ collocavimus. Postremò, ut nos quoque per poenitentiam mortui peccatis, per baptismum unà cum illo sepulti, per gratiam ejus revocemur ad vitæ novitatem. *Au.* Credisne quòd idem corpus quod mortuum fuit in cruce, quòd revixit in sepulchro, quòd visum & contrectatum est discipulis, subvexerit in cœlum? *Ba.* Maximè. *Au.* Cur voluit relinquere terras? *Ba.* Ut illum omnes spiritaliter amaremus, neque quisquam in terris sibi Christum propriè vendicaret, sed omnes ex æquo tolleremus animos in cœlum, scientes illic esse caput nostrum. * Etenim si

a An saxa nascantur & augeantur incertum. Viva tamen saxa dicuntur, quæ nondum suo loco sunt amota.

* Ex comparatis à majori ad minus.

nunc

nunc homines tantopere sibi placent ob vestis colorem ac figuram, cūque sic quidam ostendent sanguinem aut præputium Christi, & lac Matris Virginis, quid credis futurum, si mansisset in terris vestitus, comedens, loquens? Quæ dissidia parassent ista corporis peculiaria? *Au.* Credis illic immortalitate donatum assidere dextrum Patri? *Ba.* Quidni? ut rerum omnium Dominum, & totius regni paterni consortem. Hoc ipse discipulis promiserat futurum, atque hoc spectaculum exhibuit Stephano Martyri suo. *Au.* Cur hoc exhibuit? *Ba.* Nē nos ulla in te trepidaremus, gnari quā potentem patronum ac Dominum habeamus in celis. *Au.* Credis illum eodem corpore rediturum, ut iudicet vivos & mortuos? *Ba.* Quā habeo certum esse hætenus peracta quæ Prophetæ de Christo prædixerant, tam habeo certum fore quicquid in posterum voluit nos expectare. Prior adventus exhibitus est juxta vaticinia Prophetarum, quo venit humilis, ut nos institueret ac servaret. Exhibebitur & secundus, quo veniet sublimis in gloria Patris: ante cujus tribunal sisti cogentur omnes homines cujuscunque nationis, cujuscunque statūs, sive Reges, sive plebei, sive Græci, sive Scythæ: nec solum hi quos adventus ille deprehendet vivos, verū etiam omnes qui ab initio mundi usque ad illud tempus mortui fuerint, subito reviviscunt, & suo quisque corpore conspiciet judicem. Aderunt & Angeli beati, tanquam famuli fideles: aderunt & dæmones judicandi. Tum è sublimi pronuntiabit illam inevitabilem sententiam, quæ Diabolum cū his qui illi adhæserunt tradet æternis suppliciis, ut postea nulli possint nocere; pios transferet in consortium regni cœlestis, tutos ab omni molestia: quanquam hujus adventūs diem nobis ignotum esse voluit. *Au.* Nihil adhuc audio * Morbi. Veniamus igitur ad tertiam personam, *Ba.* Ut videtur. *Au.* Credis in Spiritum sanctum? *Ba.* Credo hunc esse verum Deum, unā cum Patre & Filio. Credo hoc Spiritu afflatus fuisse qui nobis Veteris ac Novi Testamenti libros tradiderunt, sine cujus ope nemo pervenit ad salutem. *Au.* Cur appellatur Spiritus? *Ba.* Quia quemadmodum corpora nostra vivunt halitu, ita tacito sancti Spiritus afflatu vivificantur animi nostri. *Au.* Annon licet Patrem vocare Spiritum? *Ba.* Quidni. *Au.* Annon igitur confunduntur personæ? *Ba.* Non: nam Pater Spiritus dicitur quod sit incorporeus; id quod omnibus personis est commune juxta naturam divinam: sed tertia persona dicitur Spiritus quod alicunde spiret, & per animos

* Metaphora
à corpore ad
animum, id
est, erroris.

sele transfundat insensibiliter, velut à terra seu fluviis spirant auræ. *Au.* Cur personæ secundæ tribuitur nomen Filii? *Ba.* Ob perfectam naturæ & voluntatis similitudinem.

Au. Est Filius similior Patri quàm Spiritus sanctus? *Ba.*

Non, juxta naturam divinam, nisi quòd hoc magis refert proprietatem Patris, quòd ab ipso quoque procedat Spiritus Sanctus. *Au.* Quid igitur prohibet Spiritum Sanctum appellari Filium? *Ba.* Quia cum divo Hilario nusquam hunc

lego genitum, nec hujus lego patrem, *Spiritum & procedentem*

lego. *Au.* Cur in symbolo * solus Pater dicitur Deus? *Ba.*

Quòd hic, ut dixi, simpliciter sit author omnium quæ sunt, & totius Deitatis fons. *Au.* Dic clariùs. *Ba.* Quoniam nihil

nominari potest cujus origo non manat à Patre. Siquidem hoc ipsum quòd Filius ac Spiritus Sanctus Deus est, Patri

acceptum referunt. Præcipua igitur autoritas, hoc est, originis ratio, est in Patre solo, quòd unus ille à nullo est. In

Symbolo tamen sic accipi potest, ut Dei nomen non sit personæ proprium, sed in genere positum, quod mox per Pa-

tris, Filii & Spiritus Sancti vocabulum distinguatur in unum Deum; quæ naturæ vox comprehendit Patrem, Filium

& Spiritum Sanctum, hoc est, tres personas. *Au.* Credis in sanctam Ecclesiam? *Ba.* Non. *Au.* Quid ais? Non credis?

Ba. Credo sanctam Ecclesiam, quæ est corpus Christi, hoc est, congregatio quædam omnium per universum orbem

qui consentiunt in fide Evangelica, qui colunt unum Deum Patrem, qui totam suam fiduciam collocant in ejus Filio, qui eodem hujus Spiritu aguntur; à cujus consortio rese-

cat quiscuis admittit crimen lethale. *Au.* Cur horres dicere Credo in sanctam Ecclesiam? *Ba.* Quia sic me docuit Di-

vus Cyprianus, in solum Deum esse credendum, in quo simpliciter omnem fiduciam reponimus. Ecclesia verò proprie dicta, quanquam non constat nisi ex bonis tamen ex

hominibus constat, qui ex bonis fieri possunt mali, qui falli possunt & fallere. *Au.* Quid sentis de communione sanctorum? *Ba.* Hic articulus omninò non attingitur apud Cyprianum, cum ille nominatim indicit quid in quibus Ecclesiis plus habeatur aut minus. Sic enim ille connectit. "Se-

quitur namque post hunc sermonem, sanctam Ecclesiam, re-

missionem peccatorum, hujus carnis resurrectionem. An nonnullis videtur hæc pars non esse diversa à superiore, sed explicare & insingere quod modò dictum erat, sanctam Ecclesiam; ut nihil aliud sit Ecclesia quàm unius Dei, unius evange-

lii, unius fidei, unius spei professio, ejusdem Spiritus, eorundem

sele transfundat insensibiliter, velut à terra seu fluviis spirant auræ. *Au.* Cur personæ secundæ tribuitur nomen Filii? *Ba.* Ob perfectam naturæ & voluntatis similitudinem.

Au. Est Filius similior Patri quàm Spiritus sanctus? *Ba.*

Non, juxta naturam divinam, nisi quòd hoc magis refert proprietatem Patris, quòd ab ipso quoque procedat Spiritus Sanctus. *Au.* Quid igitur prohibet Spiritum Sanctum appellari Filium? *Ba.* Quia cum divo Hilario nusquam hunc

lego genitum, nec hujus lego patrem, *Spiritum & procedentem*

lego. *Au.* Cur in symbolo * solus Pater dicitur Deus? *Ba.*

Quòd hic, ut dixi, simpliciter sit author omnium quæ sunt, & totius Deitatis fons. *Au.* Dic clariùs. *Ba.* Quoniam nihil

nominari potest cujus origo non manat à Patre. Siquidem hoc ipsum quòd Filius ac Spiritus Sanctus Deus est, Patri

acceptum referunt. Præcipua igitur autoritas, hoc est, originis ratio, est in Patre solo, quòd unus ille à nullo est. In

Symbolo tamen sic accipi potest, ut Dei nomen non sit personæ proprium, sed in genere positum, quod mox per Pa-

tris, Filii & Spiritus Sancti vocabulum distinguatur in unum Deum; quæ naturæ vox comprehendit Patrem, Filium

& Spiritum Sanctum, hoc est, tres personas. *Au.* Credis in sanctam Ecclesiam? *Ba.* Non. *Au.* Quid ais? Non credis?

Ba. Credo sanctam Ecclesiam, quæ est corpus Christi, hoc est, congregatio quædam omnium per universum orbem

qui consentiunt in fide Evangelica, qui colunt unum Deum Patrem, qui totam suam fiduciam collocant in ejus Filio, qui eodem hujus Spiritu aguntur; à cujus consortio rese-

cat quiscuis admittit crimen lethale. *Au.* Cur horres dicere Credo in sanctam Ecclesiam? *Ba.* Quia sic me docuit Di-

vus Cyprianus, in solum Deum esse credendum, in quo simpliciter omnem fiduciam reponimus. Ecclesia verò proprie dicta, quanquam non constat nisi ex bonis tamen ex

hominibus constat, qui ex bonis fieri possunt mali, qui falli possunt & fallere. *Au.* Quid sentis de communione sanctorum? *Ba.* Hic articulus omninò non attingitur apud Cyprianum, cum ille nominatim indicit quid in quibus Ecclesiis plus habeatur aut minus. Sic enim ille connectit. "Se-

quitur namque post hunc sermonem, sanctam Ecclesiam, re-

missionem peccatorum, hujus carnis resurrectionem. An nonnullis videtur hæc pars non esse diversa à superiore, sed explicare & insingere quod modò dictum erat, sanctam Ecclesiam; ut nihil aliud sit Ecclesia quàm unius Dei, unius evange-

lii, unius fidei, unius spei professio, ejusdem Spiritus, eorundem

Sacra-

* Est pars illius quæstionis quæ præcessit, Cur in sacris Filius frequentius appellatur Dominus quam Deus? nunc posteaquam est & Spiritus mentio facta, rogat cur in Symbolo ex tribus personis solus Pater dictus sit Deus: de re nulla est dubitatio, tantum de consuetudine Scripturarum est quæstio.

INQUISITIO

Sacramentorum participatio; breviter, talis quædam communio bonorum omnium inter omnes pios qui fuerunt ab initio mundi usque ad finem, qualis est membrorum corporis inter ipsa societas, sic ut aliorum benefacta subveniant aliis, donec viva sunt membra corporis. Cæterum ex hac societatem hanc ne propria quidem benefacta conducant cuiquam ad salutem, nisi reconcilietur sanctæ congregationi: & ideo sequitur, *Remissionem peccatorum*, quia extra Ecclesiam non est ulla peccatorum remissio, quantumvis homo maceret se pœnitentiâ, aut exerceat opera misericordiæ. In Ecclesia, inquam, non hæreticorum, sed sancta, hoc est, spiritu Christi congregata, est remissio peccatorum per baptismum, & post baptismum per pœnitentiam & claves Ecclesiæ datas. *Au.* Ista sunt adhuc sani hominis. Credidisse futuram *carnis Resurrectionem*? *Ba.* Frustrâ crederem cætera, si hoc, quod est omnium caput, non crederem. *Au.* Quid sentis cum dicis *carnem*? *Ba.* Corpus humanum humanâ animâ animatum. *Au.* Num unaquæque anima recipiet suum corpus quod exanime reliquerat? *Ba.* Idem hoc unde demigrârat. Et ideo in symbolo Cypriani additum est *hujus carnis*. *Au.* Quâ fieri potest ut corpus jam toties ex aliis in alia verum, possit idem reviviscere? *Ba.* Qui potuit quicquid vult ex nihilo creare, an huic difficile sit, quod ex sua forma mutatum est in pristinam naturam restituere? Non anxie disputo quibus modis id fiat; mihi satis est, quod qui promisit hoc futurum, sic verax est ut mentiri non possit, sic potens est ut quicquid velit fieri valeat efficere. *Au.* Quid opus erit tum corpore? *Ba.* Ut totus homo glorificetur cum Christo, qui hîc totus afflictus erat pro Christo. *Au.* Quid sibi vult quod addit, *Et vitam æternam*? *Ba.* Ne quis suspicetur nos sic reviviscere quemadmodum sub vernum tempus reviviscunt ranæ, rursus moritura. Nam hîc duplex mors est; corporis, bonis ac malis omnibus communis, & animi. Mors autem animi peccatum eff. At post resurrectionem piis erit æterna vita tum corporis tum animi. Nec enim corpus erit amplius obnoxium morbis, senio, fami, siti, dolori, lassitudini, morti, aut ulli incommodo, sed, spirituale factum, spiritûs arbitrio movebitur: nec animus deinceps ullis vitiis aut doloribus sollicitabitur: sed sine fine fruatur summo bono qui est Deus. Contrâ, impios mors æterna possidebit tum corporis tum animi. Nam & corpus habebunt ad æternos cruciatus immortale, & animum peccatorum stimulis semper

dam com-
terunt ab
m corpo-
abveniat
um extra
ordinaem
ngregati-
ia extra
antum
ricordia
hoc est
per bap-
aves Ec-
Credisse
rem ca-
em. Au-
um hu-
ma re-
tem hoc
rum est
oties ex
Qui po-
cile fit,
am re-
; mihi
est de
t. vultu
Ba. Ut
afflictus
Et vi-
icturos
e, rur-
bonis
animi
na vita
mplius
morti,
bitrio
oribus
ui est
corpo-
cu-
sem-
per

per afflictum absque spe veniæ. *Au.* Credis hæc ex animo,
ac serio? *Ba.* Sic, inquam, ut mihi minus certum sit te me-
cum colloqui. *Au.* Ego cum essem Romæ, non omnes repe-
ri, æque sincere credentes. *Ba.* Imò si excutias, reperies &
alii multos quibus hæc non aequè persuasa sunt. *Au.* Cum
in tam multis & arduis consentias nobiscum, quid obstat
quò minus totus sis noster? *Ba.* Istud ex te audire cupio.
Nam ipse mihi videor (a) orthodoxus: etiamsi vitam meam
nolim (b) præstare; tamen si sedulo conor ut professioni re-
spondeat. *Au.* Unde igitur tantum bellum inter vos & or-
thodoxos? *Ba.* Exquire. Sed heus, medice, si non pœnitet
hujus proœmii, fumes nobiscum prandiolum, & à prandio
per oñum percontaberis de singulis; præbebo brachium
urumque, inspicias excrementa tum crassiora tum liquidi-
ora. Denique facies, si videbitur, totius hujus pectoris ana-
tomiam, quò certius de me judices. *Au.* At religio est recum
mensam habere communem. *Ba.* Atqui id solent medici,
quò melius observent quid affectent aut peccent ægroti. *Au.*
Sed vereor nè videar favere hæreticis. *Ba.* Imò nihil est san-
ctius quàm favere hæreticis. *Au.* Quis sic? *Ba.* Nonne Paulus
optavit anathema fieri pro Judæis plus quàm hæreticis? An
non faver ille qui studet ut quis ex malo fiat bonus, ex mor-
tuo vivus? *Au.* Maximè. *Ba.* Sic igitur fave, nec erit quod
metuas. *Au.* Nunquam audiivi ægrotum commodius respon-
dentem. Age, duc me ad prandium. *Ba.* Medicè accipieris
& ut decet apud ægrotum; & sic curabimus corpuscula
cibo, ut nihilo secius animus idoneus sit ad disputandum.
Au. Fiat (c) bonis avibus. *Ba.* Imò malis piscibus fiet, nisi
forte nunc oblitus es esse diem Veneris. *Au.* Id quidem est
(d) præter symbolum nostrum.

a Id est, ve-
stra opinionis,
cui contrari-
um est hære-
tici vocabu-
lum.

b Qui suo pe-
riculo vitium
aut corripit,
aut defendit.

c Id est, se-
liciter: aliter
arripit jocum
ex ambiguo.

d Rursum Jo-

cus est ex ambiguo. Nam in Symbolo Apostolorum nulla mentio est de piscibus: &
dicuntur Symbola conviviorum.

ARGU-

COLLOQUIUM ARGUMENTUM.

a Id est, Simile colloquium; ὁχημα vehiculum. Eusebius, pius: Pampirus, omnia expertus; Polygamus, qui saepe duxit uxorem: Glycion, dulcis, sive dulcior.

(a) Γεγοντολογία, sive Ὀχημα, velut in speculo exhibet quae vel fugienda sunt in vita, vel vitam reddunt tranquilliorē. Senes hic, ē paucis olim familiares, post quadraginta jam elapsos annos conveniunt, Antverpiam profecturi simul. Qui aequales olim annis, nunc magna videtur in his inaequalitas. Polygamus valde senex: Glycion nihil contraxit senii, annos licet 66. natus; qui methodum retardandi senectutem proponit; viri. 1. Consilium capit de eligendo vita instituto, usus iudicio viri senis prudentissimi, qui suadet uxorem ducere parē, quam deligat iudicio prius quam diligat. 2. Munere functus est publico; molestis tamen negotiis non obnoxiius. 3. Res agit invidia non obnoxias. 4. Linguam cohibet. 5. Nihil vehementer expetit aut avertatur. Moderatur affectibus. Nullum patitur dolorem pernoctare apud illum. 6. A vitiiis abstinet renovatā indies penitentia. 7. De mori nihil sollicitus. 8. Non peregrinatur in alias regiones. 9. Nihil ei cum iudiciis negotii. 10. Oblectat se studiis, non macerat. Polygamus, contra, senium accersivit intemperantiā juventutis, potatione, scortatione, aleā, aut alieni consolatione. Oclies uxorem duxerat. Pampirus sit negotiator, sed naufragium rei familiaris facit aleā. Tum sit canonicus, tum Carthusianus, mox Benedictinus, tum Bernardinus, & videt Hierosolymam, postremo militiam. Eusebius sacerdotium natus concionatur.

EUSEBIUS, PAMPIRUS, POLYGAMUS, GLYCION; HUGUITIO, HENRICUS, aurigæ.

b Alludit ad peregrinas aves, Rara avis. *c* Significat vitrea perispicilla, & fascinatio est in oculis.

Eu. Quas (*b*) novas aves hinc ego video? Nisi me fallit animus, aut parum prospiciunt oculi, video tres veteres congerrones meos confidentes, Pampirum, Polygamum, & Glycionem. Certè ipsi sunt. *Pa.* Quid tibi viscum tuis (*c*) vitreis oculis, fascinator? Congredere propius, Eusebi. *Po.* Salve, multum exoptate Eusebi. *Gl.* Bene sit tibi, vir optime. *Eu.* Salvete vos omnes unā salute, pariter mihi charissima capita. Quis Deus, aut casus Deo felicior, nos conjuxit? Nam nemo nostrum videt alium annis, opinor, jam quadraginta. Mercurius caduceo suo non potuisset melius nos in unum contrahere. Quid hic agitis? *Pa.* Sedemus. *Eu.* video; sed qua de causa? *Po.* Operimur currum qui nos devehat Antverpiam. *Eu.* Ad mercatum? *Po.* Scilicet; sed spectatores magis quam negotiatores: quanquam aliis aliud est negotii. *Eu.* Et nobis eodem est iter. Verum quid obstat quò minus eatis? *Po.* Nondum convenit cum aurigis. *Eu.* Difficile genus hominum. Sed visne ut illis imponamus? *Po.* Liberet, si liceret. *Eu.* Simulemus nos velle simul abire pedites. *Po.* Citiùs credant caneros volaturos, quam nos tam grandes pedibus hoc iter confecturos. *Gl.* Vultis

rectum

rectum verumque consilium? *Po.* Maximè. *Gl.* Illi potant: id quod faciunt diutius, hoc plus erit periculi, necubi nos desiciant in lutum. *Po.* Admodum diluculo venias oportet, si lobrium aurigam velis. *Gl.* Quod maturius perveniamus Antuerpiam, nobis quatuor solis currum stipulemur. Contemnendum censeo tantillum pecuniæ. Hoc damni multis commoditatibus pensabitur; sedebimus commodius, ac mutuis fabulis suavissimè transigemus hoc iter. *Po.* Rectè suadet Glycion; ut in vehiculo quoque jucundus comes pro vehiculo sit. Quin &, juxta Græcorum proverbium, liberius loquemur, non de plaustro, sed (a) in plaustro. *Gl.* Transégi; conscendamus. Vah! nunc mihi libet vivere, posteaquam ex tanto intervallo videre contigit mihi charissimos olim sodales. *Eu.* Ac mihi videor repubescere. *Po.* Quot annos supputatis ex quo Lutetiæ conviximus? *Eu.* Arbitror haud pauciores quadraginta duobus. *Pa.* Tum videbamur omnes æquales. *Eu.* Ità ferme eramus; aut si quid erat discriminis, perpusillum erat. *Pa.* At nunc quanta inæqualitas? Nam Glycion nihil habet senii, & hujus avus videri queat. *Polygamus.* *Eu.* Perfectò sic res habet. Quid rei in causa? *Pa.* Quid? aut hic cessavit ac restitit in cursu, aut ille antevertit. *Eu.* Ohe! non cessant anni, quantumvis cessent homines. *Po.* Dic bonâ fide, Glycion, quot annos numeras? *Gl.* Plures quàm ducatos. *Po.* Quot tandem? *Gl.* Sexaginta sex. *Eu.* O verè, (b) Τῆδε γῆρας! quod aiunt. *Po.* Sed quibus tandem artibus remoratus es senectutem? Nam nequè canities adest, neque rugosa cutis; vigent oculi, nitet (c) utrinque dentium series, color vividus est, corpus succulentum. *Gl.* Dicam artes meas, modò tu vicissim nares nobis artes tuas, quibus senectutem accelerasti. *Po.* Recipio me facturum. Dic igitur, quo te contulisti relictà Lutetiâ? *Gl.* Rectà in patriam. Illic commoratus fere annum, dispicere cœpi de deligendo vitæ genere; quam ego rem non leve momentum habere credo ad felicitatem; circumspiciebam quid cuique succederet, quid secus. *Po.* Miror tibi tantum fuisse mentis, cùm Lutetiæ nihil fuerit te nugacius. *Gl.* Tum (d) ferebat ætas. Et tamen, ô bone, non hîc meo Marte rem omnem gessi. *Po.* Mirabar. *Gl.* Præterquam quicquam aggredere, adii quandam è civibus natu grandem, longo rerum usu prudentissimum, totiusque civitatis testimonio probatissimum, ac meo quidem iudicio etiam felicissimum. *Eu.* Sapiebas. *Gl.* Hujus usus consilio duxi uxorem. *Po.* Pulchrè dotatam? *Gl.* Dote mediocri ac planè,

a Alludit ad proverbium, E plaustro loqui.

* Qui sapiens nuptias celebravit.

b Id est, Tithoni senectus, de longæva, sed floridâ, senectute.

Vide proverbium.

c Id est, supernè & infernè; est enim gemina series.

d Id est, postulat.

* Id est, pro
vra sorte.
Vide Prov.
Pittaci,
Æqualem
tibi ducito.

planè, juxta proverbium, (a) τὴν κατ' ἐμαυτὸν. Nam & mihi res erat mediocris. Ea res mihi planè cessit ex animi sententia. *Po.* Quot annos tum eras natus? *Gl.* Viginti ferme duos. *Po.* O te felicem! *Gl.* Non totum hoc fortune debeo, nè quid erres. *Po.* Quis sic? *Gl.* Dicam. Alii prius diligunt quàm deligant; ego judicio delegi quàm diligere; & tamen hanc magis duxi ad posteritatem quàm ad voluptatem. Cum ea vixi suavissimè annos non plures octo. *Po.* Reliquit orbem? *Gl.* Imò supereff quadriga liberorum, filii duo, filia totidem. *Po.* Privatúsne vivis an magistratu fungeris? *Gl.* Est mihi munus publicum: poterant contingere majora; verùm hoc mihi delegi, quod tantum haberet dignitatis ut me vindicaret à contemptu, cæterum minimè molestis negotiis obnoxium. Ità nec est quod quisquam objiciat me mihi vivere, & est unde nonnunquam & amicis dem operam. Hoc contentus, nihil unquam magis ambii. Verùm sic gessi magistratum, ut illi ex me dignitas accreverit. Hoc ego pulchrius duco, quàm ex muneris splendore dignitatem mutuo fumere. *Eu.* Nihil verius. *Gl.* Sic inter cives meos consenui charus omnibus. *Eu.* Istiuc verò difficillimum est, cum non abs re dictum sit, *Qui neminem habet inimicum, eum nec amicum habere quengquam*; & *Felicitatis semper invidiam esse comitem*. *Gl.* Insignem felicitatem comitari solet invidia; mediocritas tuta est. Et hoc mihi perpetuum studium fuit, nè quid mei commodi ex aliorum incommodis compararem. Illam quàm Græci vocant (b) ἀπαραξίαν quantum licuit amplexus sum. Nullis negotiis ingressi memet, sed præcipuè continui me ab his quæ sine offensa multorum suscipi non poterant. Itaque si juvandus erit amicus, sic illi benefacio ut hac de causâ nullum mihi parem inimicum. Et si quid ortum fuerit simultatis alicunde, aut purgatione lenio, aut officiis extinguo, aut dissimulatione patior inter mori: à contentione semper abstineo; quæ si inciderit, malo rei quàm amicitia facere jacturam. In cæteris (c) Mitronem quandam ago: nulli lædo os, arrideo omnibus, saluto ac resaluto benigniter; nullius animo repugno, nullius institutum aut factum damno, nemini me præfero, patior suum cuique pulchrum esse; quod taceri velim nemini credo; aliorum arcana non scrutor, & si quid fortè novi, nunquam effutio; de his qui præsentibus non sunt aut taceo, aut amicè loquor ac civiliter. Magna pars simultatum inter homines nascitur ex linguæ intemperantia. Alienas simultates nec excito, nec

* Id est, abstinentia à negotiis.

Hinc versus proverbialis.

ἀπάραξίς
ἐστὶ τῶν κακῶν ἀπαξία.

* Ex Adelphis Terentii.

Nam &
ex animi
ginti fer-
fortune
prius di-
ligerem;
d volup-
octo. Po-
rum, si-
agistatu-
contin-
haberet
minime
uisquam
& ami-
gis am-
nitas ac-
is splen-
Gl. Sic
uc verb
eminem
& Fe-
felicitat-
Et hoc
li ex a-
eci vo-
Nullis
ab his
aque si
a nul-
simul-
nguo,
emper
facere
nulli
niter;
dam-
n esse;
scrui-
is qui
ivil-
ur ex
nec
alo;

alo; sed ubicunque datur opportunitas, aut extinguo, aut
tingo. His rationibus haecenus vitavi invidiam, ac benevo-
lentiam civium meorum alui. *Pa.* Non sensisti gravem cœ-
libatum? *Gl.* Mihi quidem nihil accidit acerbius in vita un-
quam uxoris morte; ac vehementer optassem illam unâ me-
cum consensescere, liberisque communibus frui: sed quando
aliter visum est superis, iudicavi sic magis expedire utrique;
neque causam putavi cur me inani luctu discruciarer, præ-
sertim cum is nihil prodesset defunctæ: *Pa.* Nunquamne
incessit libido repetendi matrimonii, præsertim cum istud
tibi feliciter cessisset? *Gl.* Incessit; sed liberorum causâ duxe-
ram uxorem, liberorum causâ rursus non duxi. *Po.* At mi-
serum est cubare solum totas noctes. *Gl.* Nihil est difficile
volenti. Tum cogita quantas etiam habeat commoditates
cœlibatus. Quidam omni ex re decerpunt si quid est in-
commodi: qualis fuisse videtur Crates ille, cuius titulo fer-
tur epigramma, vitæ mala colligens. Nimirum his placet
illud; (*a*) *Optimum non nasci.* Mihi magis arridet Metro-
dorus undiqueque decerpens si quid inest boni. Sic enim
fit vita dulcior. Et ego sic induxi animum, ut nihil vehe-
menter vel oderim vel expetam. Ità fit, ut si quid obtingat
boni, non efferar aut insolescam; si quid decedat, non ad-
modum crucier. *Pa.* Næ, tu philosophus es vel ipso Tha-
lete sapientior, si quidem istud potes. *Gl.* Si quid ægri-
tudinis obortum est animo, (ut multa fert huiusmodi vira
mortalium) protinus ejicio ex animo, sive sit ira ex of-
fensa, sive quid aliud indignè factum. *Po.* At sunt quædam
injuræ quæ vel placidissimo moveant stomachum: tales
sunt frequenter & famulorum offensæ. *Gl.* Nihil ego patior
residere in animo meo. Si mederi queam, medeor; sin
minis, sic cogito, quid proderit me ringi re nihilo melius ha-
biturâ? Quid multis? Patior ut hoc mox impetret à me ratio
quod paulò post tempus esset impetraturum. Certè nul-
lus est tantus animi dolor quem patior mecum ire cubitum.
Eu. Nihil mirum si tu non senescis qui tali sis animo. *Gl.* At-
que aded nè quid reticeam apud amicos, cum primis cavi
nè quid flagitii committerem quod vel mihi vel liberis meis
probrio esse posset. Nihil enim irrequietius animo sibi malè
conficio. Quòd si quid culpæ admissum est, non eo cubi-
tum prius quam me Deo reconciliâro. Veræ tranquillitatis,
seu, ut Græcè dicam, (*b*) *εὐθυμία*, fons est, bene conve-
nire cum Deo. Nam qui sic vivunt, his nec homines mag-
nopere nocere possunt. *Eu.* Num quando te cruciat metus

^a Vide prov.

^b Id est, ani-
mi tranqui-
litas.

mortis? *Gl.* Nihilo magis quàm macerat dies natiuitas. Scio moriendum: ista sollicitudo fortassis adimat mihi aliquot vitæ dies, certè nihil possit adjicere. Itaque totam hanc curam superis committo; ipse nihil aliud curo quàm ut bene suauiterque vivam. Non potest autem suauiter nisi quod bene. *Po.* At ego senescerem tædio, si tot annos degerem in eadem urbe, etiamsi Romæ contingat vivere. *Gl.* Habe quidem loci mutatio voluptatis nonnihil; longinquæ vero peregrinationes ut prudentiam addunt fortassis, ita plurimum habent periculorum. Mihi videor tutius totum orbem obire in tabula Geographica, neque paulo plus videre in historiis quàm si viginti totos annos, ad Ulyssis exemplum, per omnes terras mariæque volitarem. Habeo prædiolum, quod abest ad urbem non plus quàm duobus millibus passuum: ibi nonnunquam ex urbano fio rusticus; atque ibi recreatus redeo novus hospes in urbem; nec aliter saluto ac saluter quàm si renavigassem ex insulis nuper inventis. *Eu.* Non adjuvas valetudinem pharmacis? *Gl.* Nihil mihi rei com medicis. Nec incidi venam unquam, nec devoravi (*a*) catapota, nec hausi potiones. Si quid oboritur (*b*) lassitudinis, moderatione victus aut rusticatione propello malum. *Eu.* Nihilne tum cum studiis? *Gl.* Est; nam in his est præcepta vitæ oblectatio: verum his oblecto me non macero. Siquidem vel ad voluptatem studeo, vel ad utilitatem vitæ, non autem ad ostentationem. A cibo sumpto aut pascor literatis fabulis, aut lectorem adhibeo; nec nunquam incumbo libris ultra horam: tum surgo, & arrepta testudine, paulisper obambulans in cubiculo vel cantillo, vel repeto mecum quid legerim; & si in promptu est congerro, refero; mox ad librum redeo. *Eu.* Dic mihi bonâ fide, nullane sentis incommoda senectutis, quæ feruntur esse plurima? *Gl.* Somnus aliquantò deterior est, nec perinde tenax memoria nisi quid infixero. (*c*) Liberavi fidem meam. Exposui vobis magicas artes meas quibus alo iuventutem meam: nunc referat nobis pari fide Polygamus, unde tantum collegerit senii. *Po.* Equidem nihil celabo tam fidos sodales. *Eu.* Narabis etiam taciturnis. *Po.* Cum agerem Luteriæ, quam non abhorruerim ab Epicuro, nōstis ipsi. *Eu.* Sanè meminimus; sed arbitrabamur te mores eos unâ cum adolescentia Luteriæ relicturum. *Po.* Ex multis quas illic adamâram unam mecum abduxi domum, eamque gravidam. *Eu.* In ædes paternas? *Po.* Rectâ; sed mentitus eam esse conjugem cuiusdam amici mei, qui mox esset venturus. *Gl.* Id credidit pater? *Po.* Imò

a Catapota
Græce, tro-
chisci, sive
pillulæ, quas
deglutimus.
b Lassitudo
nullade causa
oborta signi-
ficat mor-
bum instare,
juxta medi-
cos.

c Id est, per-
solvi quod
debui: etc.
nim qui pro-
mittit, ob-
stringit fi-
dem suam.

Po. Imò rem olfecit intra quadriduum. Mox sæva jurgia. Nec tamen interim temperabam à conviviis, ab alea, ceterisque malis artibus. Quid multis? Cùm pater non faceret objurgandi finem, negans se tales (a) gallinas alere vel le domi, ac subindè minitans abdicationem, (b) verti solum, & cum gallina mea gallus aliò demigravi: ea mihi genuit aliquot pullos. Pa. Undè res suppetebat? Po. Nonnihil furtim dabat mater, ac præterea conflatum est æris alieni plus satis. Eu. Reperiebantur tam fatui ut tibi crederent? Po. Sunt qui nullis credant libentiùs. Pa. Quid tandem? Po. Tandem ubi pater seriò pararet abdicationem, intercesserunt amici, ac bellum hoc his legibus composuerunt, ut nostram uxorem ducerem, cum Galla divorcium facerem. Eu. Erat uxor. Po. Intercesserant (c) verba futuri temporis, sed accesserat congressus præsentis temporis. Eu. Quilicuit igitur ab illa divertere? Po. Pòst rescitum est meæ Gallæ Gallum esse maritum, unde pridem se subduxerat. Eu. Ergò nunc habes uxorem? Po. Non nisi præter hanc octavam. Eu. Octavam? non sine augurio dictus es Polygamus. Fortassis steriles omnes decessere. Po. Imò nulla non reliquit aliquot catulos domi meæ. Eu. Ego malim totidem gallinas quæ mihi ponerent ova domi. Non tædet Polygamia? Po. Adedò tædet, ut si hæc octava moreretur hodie, perinde ducerem nonam. Imò hoc me male habet, quòd non liceat habere binas aut ternas, cùm unus gallus gallinæus tot gallinas possideat. Eu. Equidem haud miror, gallinæe, si parùm pinguisti, quòdque tantum senii tibi collegeris: nihil enim æquè accelerat senectutem quàm (d) immodicæ ac intempestivæ computationes, impotentes amores mulierum, & salacitas immoderata. Sed quis alit familiam? Po. Ex obitu parentum accessit res mediocris, & gnaviter laboratur manibus. Eu. Descivisti igitur à literis? Po. Plane (e) ab equis, quod aiunt, ad asinos; ex (f) heptatechno factus (g) monotechus faber. Eu. Miser! toties tibi ferendus erat luctus, toties cœlibatus? Po. Nunquam vixi celebs ultra dies decem, semperque nova nupta veterem luctum expulit. Habetis bonà fide vitæ meæ summam. Atque utinam Pampirus narrat nobis suæ quoque vitæ fabulam, qui satis bellè portat ætatem. Nam, ni fallor, me duobus aut tribus annis est grandior. Pa. Dicam equidem, si vobis audire vacat tale somnium. Eu. Imò volupe fuerit audire. Pa. Ubi domum redissem, statim pater senex urgere cœpit ut aliquod vitæ genus amplecterer, unde nonnihil quæstus ac-

a Nam ponunt ova & obstreperunt feminae.
b De exulibus propriè dicitur, qui demigrant in aliam regionem.

c Alludit ad sententiam Jurisconsultorum, quam sequuntur & Theologi, Si quis dicat puella, Ducam te, & mox habent rem cum illa ratum est matrimonium, perinde quasi dixisset, Ducote. Hoc reti multi adolescentes capiuntur, magno suo malo discentes hoc sophisma.
d Quid senectutem maxime accelerat.

e Id est, à melioribus ad deteriora.
f Vide prov.
g Id est septem artium perito.
h Hujus tantum artis peritus.

cederet rei familiari; ac post longam consultationem placuit negotiatio. *Pa.* Miror hoc vitæ genus arrisisse potissimum. *Pa.* Eram naturâ sitiens cognoscendi res novas, varias regiones, urbes, linguas, ac mores hominum. Ad id maximè videbatur appositâ negotiatio. Quibus ex rebus nascitur & prudentia. *Po.* Sed misera, videlicet quæ plerumque magnis malis sit illis emenda. *Pa.* Sic est. Itaque pater numeravit sortem satis amplam, ut (a) dextro Hercule, ac bene fortunante Mercurio, negotiationem auspiceret. Simulque ambiebatur uxor cum amplissima dote, sed eâ formâ quæ vel indotatam commendare poterat. *Eu.* Successit? *Pa.* Imò priusquàm redieram domum periit & fors & usura. *Eu.* Naufragio fortassis. *Pa.* Planè naufragio. Nam impigimus in scopulum quavis (b) Maleâ periculosiorem. *Eu.* In quo mari occurrit iste scopulus? aut quod habet nomen? *Pa.* Mure non possum dicere, sed scopulus, plurimorum infamis exitiis, Latine dicitur Alea; quomodo vos Græci nominetis nescio. *Eu.* O tē stultum! *Pa.* Imò stultius pater, qui tantam summam crederet adolescenti. *Gl.* Quid deinde factum est? *Pa.* Nihil actum, sed cœpi cogitare de suspendio. *Gl.* Adeon' erat pater implacabilis? Nam res sarciri potest, & veniatur ubique (c) Protopiro; multò magis Pampiro debebatur. *Pa.* Verum fortasse narras, sed interim miser excidi ab uxore. Nam parentes puellæ simulatque cognoverunt hæc auspicia, renunciârunt affinitatem. Et amabam, ut qui perditissimè. *Gl.* Miseret me tui: sed quid interrim consilii tentatum est? *Pa.* Id quod solet in rebus desperatis. Pater abdicabat, perierat res, perierat uxor, undique audiebam gurgēs, nepos, helluo. Quid plura? Seridè mecum deliberabam, an suspenderem me, an aliquò conjicerem me, met in monasterium. *Eu.* Crudele consiliū! Scio utrum elegeris, mitius mortis genus. *Pa.* Imò quòd mihi tunc visum est crudelius, adeò mihi displicebam totus. *Gl.* Atquæ complures eò se dejiciunt, ut suavius vivant. *Pa.* Corraso viaticulo furtim me subdixi procul à patria. *Gl.* Quo tandem? *Pa.* In Hiberniam. Illic factus sum Canonicus ex horum genere qui extimè linei sunt, intimè lanei. *Gl.* Apud Hibernos igitur hybernasti? *Pa.* Non, sed duos menses apud hos versatus navigavi in Scotiam. *Gl.* Quid te offendit apud illos? *Pa.* Nihil, nisi quod institutum illud mihi videbatur mitius quàm pro meritis ejus qui non uno suspendio dignus erat. *Eu.* Quid in Scotia designatum est? *Pa.* Illic ex lineo factus sum pelliceus apud Carthusios. *Eu.* Homi-

a Retulit verba Perſii
Herculi volebatur decima bonorum pars: ita illo favente putabatur res domesticâ prosperari.

b De Malea promontorio naufragiis infami, vide prov. Maleam legens.

c Vide prov. ob tropum apostoli pa id est, primum experiēti ignoscendum.

nes planè mundo mortuos. *Pa.* Irà mihi visum est, cùm audirem illos canentes. *Gl.* Quid? canunt etiam mortui? Quot menses apud illos egisti *Scorus*? *Pa.* Propemodum sex. *Gl.* O constantiam! *Eu.* Quid illic offendit? *Pa.* Quia mihi visa est vita segnis ac delicata. Deinde multos illic reperi non admodum sani cerebri, ob solitudinem, ut arbitror. Mihi parùm erat cerebri; verebar nè totum periret. *Pa.* Quò deinde devolásti? *Pa.* In Galliam. Illic reperi quosdam totos pullatos, ex instituto divi Benedicti, qui colore vestis testantur se lugere in hoc mundò; & inter hos, qui pro summa veste cilicium ferrent reti simile. *Gl.* O gravem corporis macerationem! *Pa.* Hic egi menses undecim. *Eu.* Quid obstitit quò minùs illic maneres perpetuò? *Pa.* Quia plus illic reperi ceremoniarum quàm veræ pietatis. Præterea audieram esse quosdam his multò sanctiores, quos Bernardus ad severiorem disciplinam revocasset, pullà veste mutata in candidam: apud hos vixi menses decem. *Eu.* Hic quid offendeat? *Pa.* Nihil admodum; nam hos reperi sat commodos sodales. Sed movebat me Græcorum proverbium.

Δεῖ τὰς χελώνας ἢ φαγεῖν, ἢ μὴ φαγεῖν.

Vide prov.
Testudines
edenda, aut
noti.

itaque decretum erat aut non esse monachum, aut insigniter esse monachum. Acceperam esse quosdam Brigidenses, homines planè cœlestes; ad hos me contuli. *Eu.* Quot menses illic egisti? *Pa.* Biduum, nec id sanè totum. *Gl.* Usque adedò placuit hoc vitæ genus? *Pa.* Non recipiunt nisi qui mox obstringat se professioni. At ego nondum adedò insaniebam, ut facilè me præberem capistro quod nunquàm liceret excutere. Et quoties audiebam canentes virgines, cruciabat animum uxor erepta. *Gl.* Quid deinde? *Pa.* Ardebat animus amore sanctimonix, nec usquam satisfiebat animo meo. Tandem obambulans incidi in quosdam præferentes crucem. Hoc signum mihi protinus arrisit; sed remorabatur electionem varietas: alii gestabant albam, alii rubram, alii viridem, alii versicolorem; alii simplicem, alii duplicem, nonnulli quadruplicem, alii alià atque alià figurà variatam. Ego nè quid intentatum relinquerem, omnes ferme formas gessi. Verùm ipsâ re comperi, longè aliud esse circumferre crucem in pallio, seu tunica, quàm in corde. Tandem fessus inquirendo, sic mecum cogitabam; Ut semel omnem sanctimoniam assequer, petam Terram Sanctam, ac redibo

* Id est, cupidus erat.

a Id est, ar-
tificioſum
quavis ter-
ra alit.
Vide Chilli-
des.

b Hoc tum
jaſtabant
qui Julio
aderant.

dibo domum ſanctimoniâ oriſtus. *Pa.* Num eò profeſtus es?
Pa. Maximè *Pa.* Unde ſuppētebat viaticum? *Pa.* Demiror
iſtud nuncdenique tibi venīre in mentem ut rogares, ac non
multò antè percontatum fuiſſe. Sed nōſti proverbium,
(*a*) τὴν τέχνην πᾶσα γῆν τέρεται. *Gl.* Quam artē circum-
ferebas? *Pa.* Chiromanticam. *Gl.* Ubi eam didiceras? *Pa.*
Quid refert? *Gl.* Quo præceptore? *Pa.* Eo qui nihil non
docet, ventre. Prædicabam præterita, futura, præſentia. *Gl.*
Et ſciebas? *Pa.* Nihil minùs; ſed divinabam audacter, idque
tutò, videlicet priùs accepto pretio. *Pa.* An ars tam ridicula
poterat alere te? *Pa.* Poterat, & quidem cum duobus ſamulis.
Tantum eſt ubique fatuorum & fatuarum. Attamen cum
Hierofolymam adirem, addideram me in comitatum cujuſ-
dam magnatis prædivitiſ, qui natus annos ſeptuaginta, ne-
gabat ſe æquo animo moriturum niſi prius adiſſet Hieroſo-
lymam. *Eu.* Ac domi reliquerat uxorem? *Pa.* Atque etiam
liberos ſex. *Eu.* O ſenem impiè pium! Atque illinc rediſti
ſanctus? *Pa.* Vis verum fatear? Aliquantò deterior quàm
iveram. *Eu.* Sic, ut audio, excuſſus eſt religionis amor. *Pa.*
Imò magis incanduit. Itaque reverſus in Italiam addixi me
militiæ. *Eu.* Itane religionem venabaris in bello? quo quid
eſſe poteſt ſceleratiùs? *Pa.* Erat ſancta militia. *Eu.* Fortaſſis
in Turcas. *Pa.* (*b*) Imò ſanctius quiddam, ut tum quidem
prædicabant. *Eu.* Quidnam? *Pa.* Julius ſecundus belligera-
bat adverſus Gallos. Porro militiam mihi commendabat
etiam multarum rerum experientia. *Eu.* Multarum, ſed ma-
larum. *Pa.* Ità poſt comperi. Et tamen hìc duriùs vixi
quàm in monaſteriis. *Eu.* Quid tum poſtea? *Pa.* Jam mihi
vacillare cœpit animus, utrum ad negotiationem intermiſ-
ſam redirem, an religionem fugientem perſequerer. Interim
venit in mentem, utrumque alteri poſſe conjungi. *Eu.* Quid?
ut ſimul eſſes & negotiator & monachus? *Pa.* Quidni?
Nihil religioſius ordinibus Mendicantium, & tamen nihil
ſimilius negotiationi. Volitant per omnes terras ac maria,
multa vident, multa audiunt, penetrant omnes domos, ple-
beiorum, nobilium, atque regum. *Eu.* At non cauponan-
tur. *Pa.* Sæpe nobis feliciùs. *Eu.* Quod genus ex his delegiſti?
Pa. Omnes formas expertus ſum. *Eu.* Nulla placuit? *Pa.*
Imò perplacuerant omnes, ſi licuiſſet ſtatim negotiari. Ve-
rùm perpendebam mihi diu ſudandum in Choro priuſquam
crederetur mihi negotiatio: jamque cogitare cœpi de venan-
da Abbazia; ſed primùm non omnibus hìc favet Delia, & ſæpe
longa eſt venatio. Itaque conſumptis hunc in modum annis
octo,

pſto, cùm eſſet nunciata mors patris, domum reverſus, ex
 conſilio matris duxi uxorem, & ad veterem negotiationem
 redii. *Gl.* Dic mihi, cùm tam ſubindè novam veſtem ſume-
 res, ac velut in aliud animal transformareris, quì potuiſti
 ſervare decorum? *Pa.* Quì minùs quàm hi qui eadem fa-
 bula nonnunquam aliam atque aliam ſumunt perſonam?
Eu. Dic nobis bonâ fide, qui nullum vitæ genus non exper-
 tus es, quod omnium maximè probas? *Pa.* Non omnibus
 omnia congruunt: mihi nullum magis arridet quàm hoc
 quod ſecutus ſum. *Eu.* Multa tamen incommoda habet ne-
 gotiatio. *Pa.* Sic eſt. Sed quando nullum vitæ genus omni-
 bus caret incommodis, hanc (a) Spartamquæ contigit orno.
 Verùm nunc ſuperest Eufebius, qui non gravabitur apud a-
 micos vitæ ſuæ (b) ſcenam aliquam explicare. *Eu.* Imò totam
 fabulam, ſi videtur: nam habet actus non multos. *Gl.* Erit
 magnopere gratum. *Eu.* Ubi rediſſem in patriam, annum
 apud me deliberavi quodnam vitæ genus amplecti vellem;
 ſimulque meipſum exploravi, ad quod genus eſſem propen-
 ſus aut idoneus. Interim oblata eſt Præbenda, quam vocant,
 ſatis opimi proveniſus: accepi. *Gl.* Vulgò malè audit hoc
 vitæ genus. *Eu.* Mihi, ut ſunt res humanæ, ſatis exoptandum
 videtur. An mediocrem felicitatem eſſe putatis, ſubito vel-
 lur è cœlo dari tot commoda, dignitatem, ædes honeſtas,
 benèque inſtructas, annuos redditus ſatis amplios, ſodalitium
 honorificum, inde templum, ubi ſi libeat, vaces religioni? *Pa.*
 Illic me luxus offendeſcit, & concubinarum infamia; tum
 quòd plerique iſtius generis odere literas. *Eu.* Ego non ſpe-
 cto quid agunt alii, ſed quid mihi ſit agendum: & meliori-
 bus me adjungo, ſi non poſſum alios reddere meliores. *Pa.*
 In iſto genere vixiſti perpetuò? *Eu.* Perpetuò, niſi quod in-
 terim quatuor annos primùm egi Patavii. *Pa.* Quamobrem?
Eu. Hoſ annos ità partitus ſum, ut ſeſquiannum darem
 ſtudio Medicinæ? reliquum tempus Theologiæ. *Pa.* Cur
 id? *Eu.* Quò meliùs & animum & corpus meum modera-
 rer, nonnunquam & amicis conſulerem. Nam & concionor
 nonnunquam pro mea ſapientia. Sic hætenus ſatis tranquil-
 lè vixi, contentus unico ſacerdotio, nec præterea quicquam
 ambiens, recuſaturus etiam ſi offeratur. *Pa.* Utinam liceret
 diſcere quid agant cæteri noſtri ſodales, quibuſcum tum
 familiariter viximus. *Eu.* De nonnullis poſſum com-
 morare quædam; ſed video nos non procul abeſſe à civita-
 te: quare, ſi videtur, conveniemus in idem diverſorium:
 ibi per otium de cæteris conferemus affatim. *Hugutio Au-
 riga.*

a Vide præ-
 verbium,
 Spartam na-
 tius es, hanc
 orna.

b Fabula di-
 viditur in ſce-
 nas, ad id
 alluſit.
 Et ſcenarum
 aperit qui
 opera puti-
 facit.

a Faciunt hoc non raro auriga Brabantini vel grati, nonnunquam consueti.

nigra. Unde tam miseram sarcinam nactus es? Iussit *Henricus Auriga*. Imò quo tu defers istud lupanar? ganeo. *Hu.* Debueras istos frigidos senes alicubi (*a*) effundere in urticetum ut calefcerent. *He.* Imò tu istum gregem cura ut præcipites alicubi in profundam lamam, ut refrigerentur, nam calent plus satis. *Hu.* Non soléo præcipitare sarcinam meam. *He.* Non? Atqui nuper vidi te lex Carthusienses dejecisse in cœnum, sic, ut pro candidis emergerent nigri: tu interim quasi re bene gestâ, ridebas. *Hu.* Nec injuriâ: dormiebant omnes, ac multum ponderis addebant currui meo. *He.* At mei senes egregiè sublevârunt currum meum, per totum iter perpetuò garrientes. Nunquam vidi meliores. *Hu.* Non solles tamen talibus delectari. *He.* Sed hi seniculi boni sunt. *Hu.* Quî sois? *He.* Quia per eos ter bibi per viam cerevisiam insigniter bonam. *Hu.* Hâ ha he; sic tibi boni sunt.

ARGUMENTUM.

Franciscani in hoc ædificio non excipiuntur tecto à quodam Pastore rusticano Pandocheus salse jocatur in illos. Vestis non odio habenda. Mores & vita Franciscanorum. De stulta gloria vestium. Monachorum vestis per se non mala. Quales debeant esse monachi. Vestium usus, ad necessitatem & decorum. Decorum quid. Unde tot habitus & vestium genera apud monachos: nulla alim in his superstitio.

CONRADUS, BERNARDINUS, PASTOR, PANDOCHEUS, UXOR.

b Nam à pascendo dicitur pastor, & à præbendo Græcis *pastoribus*. *c* Jocus est ex ambiguo, lupa uxor lupi, & lupa scortum. *d* Gallinam appellat concubinam, pullos liberos.

Co. **A** Tqui (*b*) pastorem decet hospitalitas. *Pa.* Pastor sum ovium; non amo lupos. *Co.* At non perinde fortassis odisti (*c*) lupos. Sed quo tandem merito sic abhorres à nobis, ut nè tecto quidem digneris? Neque enim te gravabimus cœnâ. *Pa.* Dicam; quia si conspiceretis in ædibus meis (*d*) gallinam aliquam aut pullos gallinaceos, cras in concione traducerer apud populum. Hanc soletis referre gratiam communicati hospitii. *Co.* Non omnes sumus istiusmodi. *Pa.* Sitis cujusmodi voletis; ego vix sancto Petro fiderem, si tali cultu veniret ad me. *Co.* Si ita stat sententia saltem indica diversorium aliud. *Pa.* Est in hoc vico diversorium publicum. *Co.* Quod habet signum? *Pa.* In tabula pensili videbitis canem os inferentem in ollam: hoc agitur in culina. Ad abacum rationalem sedet lupo. *Co.* Signum inauspicatum. *Pa.* Fruamini. *Be.* Quod genus pastoris hoc est? per illum liceret perire fame. *Co.* Si non melius pascit oves quàm nos, oportet esse parùm obesas. *Be.* In malis rebus opus est bono consilio. Quid fiet? *Co.* Perfricanda frons

St. Be. Nimirum inutilis est pudor cum urget necessitas.
Co. Admodum, sanctus Franciscus aderit nobis. *Be.* Pro fortuna? *Co.* Non expectabimus Pandochei responsum pro foribus, sed recta irrumpemus in ipsum vaporarium, nec facile patiemur nos ejici. *Be.* O facinus impudens! *Co.* Hoc satius quam noctem agere sub dio, ac perire frigore. Interim depone pudorem in sacculo, cras resumpturus, ubi videbitur. *Be.* Scilicet sic res ipsa suadet. *Pan.* Quod animalium genus hic video? *Co.* Servos Dei, filios sancti Francisci, vir optime. *Pan.* An Deus talibus servis delectetur, nescio; ego mihi nolim multos esse domi. *Co.* Quamobrem? *Pan.* Quia ad edendum & bibendum plus quam viri estis, ad laborandum nec manus habetis nec pedes. Ohe! vos estis filii sancti Francisci? Soletis predicare eum esse virginem; & ille habet tot filios? *Co.* Spiritus filii sumus, non carnis. *Pan.* Infelix genitor ille! Nam quod in vobis pessimum est, animus est, corpore nimium valetis, planèque melius habetis ista parte quam expediat nobis qui alimus uxorem & filias. *Co.* Tu forte suspicaris nos esse ex eorum genere qui degenerant à progenitoris instituto: nos sumus Observantes. *Pan.* Ego igitur observabo, nè quid adferatis detrimenti. Nam istud genus ego odi pessimè. *Co.* Quamobrem? te quæso. *Pan.* Quia circumfertis dentes, nec circumfertis pecuniam. Hoc genus hospitum mihi est ingratißimum. *Co.* At laboramus vobis. *Pan.* Vultis ostendam vobis quomodo laboreris? *Co.* Ostende. *Pan.* Inspicite picturam vobis proximam ad lævam: illic videtis vulpem concionantem, sed à tergo anser collum profert è cuculla. Rursum videtis lupum absolventem confectum, sed prominet pars ovis occultatæ sub veste. Videtis simiam assidentem ægroto in veste Franciscana; alterâ manu profert crucem, alteram habet in crumena ægrotantis. *Co.* Non inficiamur hac veste nonnunquam tegi lupos, vulpes ac simias; sed fatemur etiam sæpè tegi porcos, canes, equos, leones ac regulos, quin eadem vestis tegit multos bonos viros. Vectis ut neminem reddit meliorem, ita nullum reddit deteriore. Proinde iniquum est quenquam ex veste æstimare: alioqui tua vestis, qua nonnunquam uteris, esset execranda, quæ multos tegit fures, homicidas, veneficos & adulteros. *Pan.* De veste cedam, si numeretis. *Co.* Rogabimus Deum pro te. *Pan.* Ego vicissim pro vobis, operam operâ pensans. *Co.* Atqui non ab omnibus accipiendum. *Pan.* Cur vobis religio est contingere pecuniam? *Co.* Quia pugnat cum professione nostra. *Pan.* Idem

dem cum mea professione pugnat admittere gratuitum hospitem. *Co.* At nos cogit regula, non contingere pecuniam. *Pan.* At mea regula diversum præcipit. *Co.* Ubi est tua regula? *Pan.* Lege versus istos;

*Hospes in hac mensa, fuerint cum viscera tensa,
Surgeret ne properet, ni prius annumeres.*

Co. Non erimus tibi sumptui. *Pan.* At qui mihi non sunt sumptui, nè quæstui quidem sunt. *Co.* Deus abunde pensabit, si quid officii nobis præstiteris. *Pan.* Istis verbis non alio familiam. *Co.* Abdemus nos in angulum vaporarii, neque cuiquam erimus molesti. *Pan.* Non fert tales homines hoc vaporarium. *Co.* Itane nos ejicis, fortassis hâc nocte devorandos à lupis? *Pan.* (a) Lupus lupinam non est, ut nec canis caninam. *Co.* Crudelis esses, si hoc faceres Turcis: quales quales sumus, homines sumus. *Pan.* Surdo canitis. *Co.* Tu molliter foves corpus tuum, nudus recubans post vaporarium; & nos extrudis frigore nocturno perituros, etiam si parcant lupi? *Pan.* Sic vixit Adam in paradiso. *Co.* Vixit, sed innocens. *Pan.* Et ego innocens. *Co.* Fortassis detractâ syllabâ primâ. At Vide, si tu nos nunc extrudis è paradiso tua, nè te Deus non recipiat in suam. *Pan.* Bona verba. *Ux.* Mi vir, tot tua malefacta saltem hoc beneficio pensa, patere hos hâc nocte tecto nostro uti; sunt viri boni: senties quæstum hinc fieri uberiores posthac. *Pan.* Ecce deprecatricem: suspicor convenire inter vos: nec admodum lubens audio hoc elogium à muliere, Viri boni. *Ux.* Hau: ~~non~~ ita est: sed cogita quoties peccâris aleâ, temulentia, rixis, pugnis: saltem hâc elemosyna redime tua peccata, nec ejicias hos quos optâris tibi adesse morienti. Scurras & fanniones recipis sæpenumero, & hos extrudis? *Pan.* Unde ista concionatrix nobis? Abi tu, & cura rem culinariam. *Ux.* Id quidem fiet. *Be.* Mitescit, & sumit indusium lineum: spero fore recte. *Co.* Et mensam insternunt pueri. Bene habet quod nulli veniunt hospites, alioqui nobis erat exulandum. *Be.* Feliciter cecidit quod è proximo opidulo retulimus nobiscum lagunculam vini, & agni coxam assam; alioqui hîc, ut video, nè scenum quidem impertisset nobis. *Co.* Jam accubuerunt pueri, adjungamus nos in mensæ partem, sic tamen nè cui incommodemus. *Pan.* Vobis imputandum arbitror quod hodie nullum habeo convivam, præter domesticos & vos inutiles. *Co.* Nisi frequenter hoc accidit, imputa nobis. *Pan.* Frequentius quàm vellem. *Co.* Noli laborare; vivit adhuc Christus qui non deserit suos. *Pan.* Audivi vos dici Evangelicos;

a Alludit ad
proverbium,
Canis canis-
tatis non est.

gelicos ; at Evangelium prohibet per viam circumferri peram aut panes . vos manicas habetis pro pera , ut video ; nec panes modò circumfertis , verùm etiam vinum & delicias carnum . *Co.* Fruere nobiscum , si libet . *Pan.* Meum vinum ad istud collatum vappa est . *Co.* Gusta & de carnibus ; nobis enim superest . *Pan.* O felices mendicos ! uxor mea nihil hic hodie coxit præter caules & lardum rancidum . *Co.* Communicemus , si videtur , nostros apparatus . Nam nostrâ nihil refert quibus vescamur . *Pan.* Cur igitur non circumfertis caules & vappam ? *Co.* Quoniam hæc nobis obtrudere maluerunt apud quos hodie pransi sumus . *Pan.* Grati pransi ? *Co.* Maximè . Imò gratias etiam egerunt , & abeuntes his (a) apophoretis onerârunt . *Pan.* Unde venitis ? *Co.* Basileâ ? *Pan.* Hui ! è tam longinquo ? *Co.* Sic est . *Pan.* Quod tandem genus hominum estis vos , qui sic oberratis sine jumento , sine crumena , sine famulatio , sine armis , sine comitatu ? *Co.* Vides qualecunque vestigium Evangelicæ vitæ . *Pan.* Mihi videtur erroneum vita , qui vagantur cum reticulo . *Co.* Tales erronei erant Apostoli , talis erat & Dominus Jesus . *Pan.* Nôstin' artem chiromanticam ? *Co.* Nihil minus . *Pan.* Unde igitur suppetit victus ? *Co.* Ab eo qui promissit . *Pan.* Quis ille ? *Co.* Qui dixit , *Nolite esse solliciti , hæc omnia adjiciuntur vobis .* *Pan.* Promissit , sed querentibus regnum Dei . *Co.* Id facimus pro virili . *Pan.* Apostoli clarebant miraculis , sanabant ægros ; proinde non mirum illis ubique superasse victum : vos nihil tale potestis . *Co.* Possemus si similes essemus Apostolis & si res posceret miraculum . At miracula data sunt ad tempus incredulis : nunc nihil opus , nisi piâ vitâ . Et sæpe felicior est ægrotare quàm valere , sæpe felicius mori quàm vivere . *Pan.* Quid igitur vos facitis ? *Co.* Quod possumus , pro sua quisque dote divinitus donata consolamur , exhortamur , admonemus , corripimus , ubi se dederit occasio , nonnunquam & concionamur , sicubi comperimus pastores mutos : si non datur prodesse , damus operam nè quem lædamus moribus & linguâ . *Pan.* Utinam cras velis nobis concionari : nam dies est apud nos festus . *Co.* Cui divo ? *Pan.* Antonio . *Co.* Fuit is quidem vir bonus : sed unde dies festus ? *Pan.* Dicam : Abundat hic vicus subulcis propter vicinum nemus glandiferum ; & persuasum est , Antonio delegatam curam ejus pecoris ; & ideo colunt illum , nè sæviat neglectus . *Co.* Utinam verè colerent illum . *Pan.* Quo pacto ? *Co.* Sanctissimè coluit divos quisquis imitatus est . *Pan.* Totus hic vicus cras perstrepet computationibus , saltationibus ,

a Que dantur in fine convivii , sic ut liceat cuique , si velit , Domum auferre , ut aude dictum est .

bus, lufibus, rixis & pugnis. *Co.* Sic ethnici quondam colebant Bacchum suum. Miror autem, si sic cultus Antonius non sævit in homines ipso pecore stultiores. Qualem habetis pastorem? mutum ac malum? *Pan.* Qualis sit aliis, nescio; mihi optimus est: nam hic potat totos dies; neque quisquam plures adducit aut meliores combibones, magno meo bono. Atque adeo demiror illum nunc abesse. *Co.* Nos experti sumus parum commodum. *Pan.* Quid audio? Salutaris hominem? *Co.* Ambivimus apud illum hospitium: ille non aliter quam lupos abegit à limine, & huc iussit abire. *Pan.* Ha, ha; nunc intelligo. Hinc est quod noluit adesse, quod sciret vos hic futuros. *Co.* Estne mutus? *Pan.* Mutus? Nemo illo vocalior in vaporario, ac strenue boar in templo: concionantem nunquam audivi. Sed quid pluribus opus? Vos ipsi sensistis, ut intelligo, non esse mutum. *Co.* Estne peritus sacrarum literarum? *Pan.* Ait se peritissimum; sed quicquid talium rerum didicit, didicit (*a*) in secreta confessione, sic ut fas non sit proferre apud alios. Quid multa? Dicam in summa; qualis est populus talis est sacerdos, & planè nacta est suum (*b*) patella operculum. *Co.* Fortasse non dabit locum concionaturo. *Pan.* Dabit, ad me recipio; sed hanc lege, nè quid in illum jaculèr, quemadmodum plerique soletis. *Co.* Rei malæ assueverunt qui hoc solent: ego etiam admonéo pastorem, si quid offendit; quod superest, Episcoporum est munus. *Pan.* At tales aves huc raro devolant. Equidem video vos esse viros bonos. Sed quid sibi vult ista vestium varietas? Nam plerique hoc ipso iudicant vos esse malos, quod sic vestiamini. *Co.* Unde id? *Pan.* Nescio, nisi quod tales multi comperiantur. *Co.* Multi hoc ipso iudicant nos esse sanctos, quod sic vestiamur: peccant utrique; sed tamen humanius peccant qui ex veste benè de nobis suspiciantur, quam qui malè. *Pan.* Esto sanè. Sed quæ tandem utilitas tot discriminum? *Co.* Quid tu censeres? *Pan.* Mihi quidem nulla videtur, nisi in (*c*) pompis, aut in bellis. In pompis enim circumferuntur variæ personæ, Sanctorum, Judæorum, Ethnicorum; has ex diverso cultu dignoscimus. In bellis autem hæc præstaret cultrum varietas, ut suum quæque vexillum copiarum sequerentur, neque fieret ordinum confusio. *Co.* Pulchrè dicis, & hæc vestis est militaris: alius alium ducem sequimur, sed omnes militamus sub uno Cæsare, Christo. Verum in veste tria spectanda sunt. *Pan.* Quæ? *Co.* Necessitas, usus, & decorum. Cur sumimus cibum? *Pan.* Nè pereamus fame. *Co.* Sic aliquando sumenda vestis, nè pereamus

a Vulgaris
foculus est in
ignarum.

b Vide pro-
verb. Dig-
num patellæ
operculum.

c Pompæ sunt
spectacula
quæ populo
exhibentur,
vulgò nunc
vocantur pro-
cessiones; à
verbo πεί-
πτω.

pere-
vesti-
las-
um
in a-
dieb-
pellis-
nocte-
tunt
rimo-
si fer-
timu-
ambi-
pellis-
bene-
cont-
perin-
quæ
Co. N-
mere-
præ-
ceres-
dicer-
qui n-
Co. N-
ac fo-
inju-
stitu-
venit-
(b) f-
lelce-
suma-
que
men-
facer-
cultu-
infig-
glus
gram-
nostr-
& Pr-
inter-
est in

pereamus frigore. *Pan.* Fateor. *Co.* Hoc melius præstat hæc vestis quam tua, tegit enim & caput, & collum, & scapulas, unde plurimum est periculi. Usus postulat varia vestium genera. Equitatus convenit brevis, quiescenti longa; in ætate tenuis, in hyeme densa. Sunt Romæ qui singulis diebus ter commutant vestem; manè sumunt duplicatam pellibus, sub meridiem accipiunt simplicem, rursus sub noctem aliquantò crassiores. Verum non omnibus suppetunt mutatoria: proinde hæc vestis reperta est, una ad plurimos usus accommodata. *Pan.* Quis sic? *Co.* Si fiat Boreas, aut si ferveret Sol, adducimus cucullam; si calor offendit, demittimus in tergum: si quiescendum est, demittimus vestem; si ambulandum, subducimus, aut tucceingimus etiam. *Pan.* Non pessimè sapuit quisquis hoc invenit. *Co.* Est autem hoc ad bene vivendum præcipuum, ut homo consuescat esse paucis contentus: alioqui si deliciis aut affectibus indulgere cœperimus, nullus erit finis. At nulla vestis inveniri potuit quæ una tot commoditatibus subserviret. *Pan.* Assentior. *Co.* Nunc decorum inspiciamus. Dic mihi bonâ fide, si tu sumeres uxoris tuæ vestem; nonne dicerent omnes te facere præter decorum? *Pan.* Dicerent me insanire. *Co.* Quid tu diceres si illa sumeret vestem tuam? *Pan.* Fortasse nihil mali dicerem, sed contunderem eam (a) bonis fustibus. *Co.* At-
 a Jocus est in contrariis, mali & boni.
 qui nihil refert quâ veste utaris. *Pan.* Hic plurimum refert. *Co.* Nec mirum. Nam & ethnicorum leges puniunt virum ac fœminam, si diversi sexûs cultum sumpserint. *Pan.* Nec injuriâ. *Co.* Age, quid si senex octogenarius sumeret sibi vestitum adolescentis quindecim annos nati, aut contrâ, si juvenis sumeret vestem senis, nonne dicant omnes rem esse (b) fustuario dignam? aut si anus coleretur ad modum adolescentulæ, & contrâ? *Pan.* Admodum. *Co.* Itidem si laicus sumat cultum sacerdotis; contrâ, sacerdos laici? *Pan.* Uterque faceret indecoré. *Co.* Quid si privatus sumeret ornamentum Principis, aut Sacerdos privatus Episcopi? num faceret indecoré? *Pan.* Scilicet. *Co.* Quid si civis sumeret cultum militis, plumnas, cæteraque stulticiæ Thraſonicæ insignia? *Pan.* Rideretur. *Co.* Quid si inter milites Anglus gestaret crucem albam, Helvetius rubram, Gallus nigram? *Pan.* Faceret impudenter. *Co.* Quid itaque miraris nostrum hunc cultum? *Pan.* Quid intersit inter privatum & Principem, inter virum ac fœminam, scio: quid intersit inter monachum, & non monachum, nescio. *Co.* Quid intersit inter pauperem & divitem? *Pan.* Fortuna. *Co.* Et tamen inde-

b Id est, fustigatione.

indecorum esset si pauper imitaretur cultum divitis. *Pan.* Verum, ut nunc ferme coluntur divites. *Co.* Quid inter fatuum & sapientem? *Pan.* Aliquantò plus quam inter divitem & tenuem. *Co.* Nonne moriones aliter vestiuntur quàm qui sapiunt? *Pan.* Nescio quid vos deceat, attamen vester cultus non multum abest ab illorum cultu, si quis addat auriculas & tintinnabula. *Co.* Hoc planè deest: & fumus hujus mundi moriones, si modo verè fumus quod profiteamur. *Pan.* Quid vos sitis nescio; illud scio, multos esse moriones gestantes auriculas & tintinnabula, qui plus sapiunt iis qui gestant pilea suffulta (a) pellibus, epomides, reliquaque sapientum insignia. Itaque mihi stultissimum vedetur, sapientiam profiteri veste potius quàm ipsa re. Vidi quendam plus quàm morionem, qui gestabat vestem usque ad talos demissam, epomidem Magistri nostri; aderat & vultus qui videri possit gravis Theologi; disputabat apud omnes non sine specie gravitatis; magnatibus autem non minus erat jucundus quàm quivis alius morio, cum stultitiæ genere superaret omnes. *Co.* Quid igitur tu postulas? ut princeps, qui ridet morionem, commutet cum illo vestem? *Pan.* Fortassis hoc postularet aliquando decorum, quod tu proponis, si libeat representare veste quicquid est in animo. *Co.* Urges tu quidem: sed tamen arbitror non sine causa vestem suam additam morionibus. *Pan.* Ob quam? *Co.* Nè lædantur à quoquam, si quid imprudenter dixerint aut fecerint. *Pan.* Non dicam interim quod ista res quovis irrat potius ad lædendum, adeò ut frequenter è stultis fiant infanti. Nec video cur, cum bos cornupeta qui occiderit hominem, aut canis, aut sus, qui occiderit infantem, afficiantur supplicio; morio, qui sceleratiora commiserit, prædicio stultitiæ sinatur vivere. Illud expeto, cur vos distinguamini cultu à cæteris. Nam si quævis causa sufficit ad diversum cultum oporteret piscatorem aliter vestiri quàm piscatorem, calcearium aliter quàm vestiarium, aliter pharmacopolam quàm œnopolam, aliter aurigam quàm nautam. Vos, si sacerdotes estis cur secus vestimini quàm reliqui sacerdotes? si laici, cur à nobis differtis? *Co.* Olim monachi nihil aliud eramus quàm purior pars laicorum; & hoc intererat inter monachum & alium laicum, quod nunc interest inter frugalem & probum virum suis manibus alentem familiam, & inter (b) Snaphanum ex prædationum redditu jactantem sese. Pòst Romanus Pontifex addidit nobis suos honores: vestis ex nobis nacta est dignitatem, quæ

• Hoc apud Germanos aliquot doctores Juris: In Hispania Theologi intigniuntur flocco albo in summo pileo; Lovanii pileo violaceo, & epomide, quæ imponitur humeris nulli usui futura nisi ut significet Magistrum nostrum.

• Epomis cutellæ genus, quæ suffulta pellibus aut serico Magistris dependet.

• Sic Germani vocant prædonum genus subitò ex archibus adorientium viatorem, migrato voca-

nunc

hunc nec laicorum est, nec sacerdotum : sed tamen hujus, qualis qualis est, non puduit aliquando Cardinales & summos Pontifices. *Pan.* At tandem decorum istud unde sumitur? *Co.* Nonnunquam ex ipsa rerum natura, nonnunquam ex consuetudine mortalium & opinione. Nonne judicarent omnes absurdum, si quis tergo bubulo sic vestiretur ut cornua prominerent in capite, & cauda traheretur humi? *Pan.* Ridiculum sanè. *Co.* Rursum si quis vestem haberet quæ faciem ac manus tegeret, pudenda ostenderet? *Pan.* Multò absurdus. *Co.* Ob id notati sunt ab ethnicis quoque scriptoribus qui (a) multitia fumerent fœminis etiam indecora. Verecundius enim est nudum esse, qualem te offendimus in vaporario, quàm uti veste pellucente. *Pan.* Ego puto totum hoc de cultu pendere à consuetudine ac persuasione mortalium. *Co.* Quî sic? *Pan.* Non multi sunt dies quòd hîc diversati sunt qui se prædicarent peregrâsse varias regiones nuper inventas, & quas in priscorum cosmographorum picturis desideramus. Hî se narrabant pervenisse ad insulam quandam coeli temperatissimi, ubi summi dedecoris loco habebatur tegere corpus. *Co.* Isti fortassis belluarum ritu vivebant. *Pan.* Imò, ut aiebant, humanissimam agebant vitam. Degebant sub rege; eum comitabantur ad opus manè, non amplius quàm horam, etiam singulis diebus. *Co.* Quid operis faciebant? *Pan.* Evellebant radicem genus quod illis tritici loco est, & tritico tum gratius tum salubrius: quo peracto redeunt ad suum quisque negotium, & quod cujusque lubitum est animo faciunt. Sanctè educant liberos, vident, & puniunt flagitia, sed nullum acerbius quàm adulterium. *Co.* Quo supplicio? *Pan.* Fœminis ignoscitur, datur hoc sexui: cæterum viris adulterii convictis hæc pœna est: ut per omnem vitam in publicum prodeant membro pudendo velo obtecto. *Co.* O grave supplicium! *Pan.* Atqui consuetudo persuasit illis hoc esse quovis supplicio gravius. *Co.* Ubi contemplor quid possit persuasio, propemodum assentior tibi. Etenim si quis vellet furem aut homicidam afficere extremâ ignominia, nonne satis esset si præcideret illi interulam supra nates, si partes pudendas turpiter prominentes lupinis pellibus convestiret, caligas diversis coloribus variegaret, vestem quæ thoracem tegit ac brachia totam conscinderet, veluti rete faciens è veste, scapulas & pectus nudaret, barbam partim demeteret novaculâ, partim demitteret, partim intorqueret, capillos tonderet, adderet pileum undiq; sectum, cum ingenti fasciculo plumarum,

a Multitium
vestis pellu-
cida mulie-
rum propria.
Juvenal.
Cum tu mul-
titia sumas.

ac si ubi prodire in publicum? Nonne magis traduceret hominem quam si morionis cucullam adderet, cum auriculis prælongis ac tintinnabulis? Et tamen sic ultro sese ornant milites, ac sibi placent; & reperiunt quibus hoc pulchrum videatur, cum nihil possit esse infansius. *Pan.* Imò non desunt honesti cives qui hoc pro viribus æmulantur. *Co.* At qui si quis nunc conetur Indorum æmulari cultum, quam plurimis avium vestiuntur, nonne pueris omnibus viderentur insanire? *Pan.* Prorsus. *Co.* Atqui quod nos miramur etiam longe infansius est illo. Proinde ut verum est, nihil esse tam absurdum quod non commendat assuetudo: ita negari non potest in vestibus esse quoddam decorum, quod apud sanos & cordatos semper decorum est: ac rursus indecorum, quod apud omnes qui sapiunt indecorum videri debet. Quis enim non ridet quoties videt fœminas onustas longâ vestis (a) coronide, quæ nobilitatem generis caudæ longitudine metiuntur? quanquam hoc non pudet imitari quosdam Cardinales duntaxat in palliis. Et tamen res est adeo violenta consuetudo, ut non sit huic aut illi liberum mutare quod receptum est. *Pan.* Satis de consuetudine. Sed dic tu mihi quid sentias, utrum existimes satius, monachos non differre à cæteris cultu, an differre? *Co.* Equidem arbitror simplicius & Christianius non aestimari quencquam ex cultu, modò sit honestus ac decorus. *Pan.* Cur igitur vos non abjicitis cucullas? *Co.* Cur Apostoli non statim vescebantur vobis quibuslibet? *Pan.* Nescio, dic tu. *Co.* Quoniam obstat invicta consuetudo. Quod enim penitus infixum est animis hominum, multoquæ usu confirmatum inveteravit, ac vel in naturam abiit, subitò tolli sine magna pernicie tranquillitatis humanæ non potest: sed ita paulatim submovendum est, quemadmodum ille revulsit pilos (b) caudæ equine. *Pan.* Tolerarem, si monachorum omnium esset unus cultus: tot discrimina quis ferat? *Co.* Hoc malum usus invexit, qui nihil non invenit. Benedictus non commentus est novum cultum, sed is quo tum utebatur cum fuisset cultus laici simplicis ac probi. Nec Franciscus invenit novam formam, sed hæc erat vestis pauperum ac rusticorum. Posteriores, additis quibusdam, verterunt rem in superstitionem. Nonne videmus hodie quasdam anus tenentes sui seculi cultum, qui magis est diversus à cultu horum temporum quam mens cultus abest à tuo? *Pan.* Videmus. *Co.* Itaque cum hunc cultum vides, vides reliquias prisca seculi. *Pan.* Ergò nihil habet aliud sanctimonie cultus vester? *Co.* Nihil prorsus.

a Quam nunc
caudam vo-
cant.

b Id est, pau-
latim. Vide
proverbium,
Cauda equina
pilos vellere.

Pan.

Pan. Quidam jactant istos cultus præmonstratos divinitus, à diva Virgine Matre. *Co.* Ista sunt hominum somnia. *Pan.* Sunt qui desperent se posse à morbo revalescere, ni vestiantur cultu Dominicano; imò qui ne sepeliri quidem velint, nisi in veste Franciscana. *Co.* Ista qui suadent aut captatores sunt, aut fatui; qui credunt, superstitiosi. Deus non minùs dignoscit nebulonem in veste Franciscana quam in militari. *Pan.* At minor est plumarum varietas in avibus quàm in vobis cultis. *Co.* An non itaque pulchrum est imitari naturam? sed pulchrius vincere. *Pan.* Utinam vinceretis & rostrorum varietate. *Co.* Sed age, varietati quoque patrocinator, si pateris. Nonne aliter vestitur Hispanus, aliter Italus, aliter Gallus, aliter Germanus, aliter Græcus, aliter Turca, aliter Saracenus? *Pan.* Scilicet. *Co.* Et in eadem regione quanta varietas vestium, etiam in ejusdem sexus, ætatis & ordinis hominibus? Quam alius cultus Veneto, alius Florentino, alius Romano? Atque hæc intra unam Italiam. *Pan.* Credo. *Co.* Hinc nata est & nostra varietas. Dominicus sumpsit cultum à probis agricolis ejus Hispaniæ partis in qua vixit; Benedictus à rusticis ejus Italiæ partis in qua vixit; Franciscus ab agricolis diversæ partis: atque item de cæteris. *Pan.* Proinde, quantum video, vos nihilo estis sanctiores nobis, nisi sanctius vixeritis. *Co.* Imò peiores vobis, qui parùm piè viventes, gravius offendimus animos simplicium. *Pan.* Estigitur aliqua spes de nobis qui nec patronum habemus, nec cultum, nec regulam, nec professionem? *Co.* Habes ô bone! vide ut serves: quære à susceptoribus tuis quid professus sis in baptismo, quam illic vestem acceperis. Et humanam regulam desideras, qui regulam Evangelicam professus sis? Desideras hominem patronum, qui patronum habes Jesum Christum? Cum duceres uxorem nihil professus es? Cogita quid debeas conjugi, quid liberis, quid familiæ? & senties te plus habere sarcinæ quàm si Francisci regulam professus esses. *Pan.* Credisne ullum Pandocheum ingredi cælum? *Co.* Quidam? *Pan.* Multa fiunt ac dicuntur in hac domo quæ parùm respondent Evangelio. *Co.* Quæ? *Pan.* Alius bibit plus satls, alius obscenè loquitur, quidam rixantur, quidam obtreffant; denique, an cætera sint casta, nescio. *Co.* His occurrendum est quantum potes; si non potes, certè ne alas quæritus causa hæc mala, nève accerfas. *Pan.* Nonnunquam parùm bonæ fidei sum in vino. *Co.* Quæ sic? *Pan.* Ubi sensero illos plus satls incallescere, largiter aquam admisceo. *Co.* Istud quidem levius est quàm si quibilibet vendas vinum periculosis

* Quos nunc patrones ac maternas vocant, qui spondent pro pueris baptizatis.

medicamentis infectum. *Pan.* Dic mihi seriò, quot dies fuisti in hoc itinere? *Co.* Mensem ferme. *Pan.* Quis interim vos curat? *Co.* Nonne bene curantur qui habent uxorem, liberos, parentes & cognatos? *Pan.* Sæpenumero. *Co.* Tu non habes nisi unam uxorem, nos centum; tu non nisi unicum patrem, nos centum; tu non nisi unicam domum, nos centum; tu non nisi paucos liberos, nos innumeròs; tu non nisi paucos cognatos, nos infinitos. *Pan.* Quis sic? *Co.* Quia latius se porrigit cognatio spiritûs quam carnis: & ita nobis pollicitus est Christus, & experimur verum quod pollicitus est. *Pan.* Nætu mihi præbuiſti ſat lepidum convivam: emoriar niſi malim hanc confabulationem quàm Paſtoris mei compoſitionem. Cras dignaberis aliquid dicere populo. Et ſi poſthac continget te hæc facere iter, ſcito tibi hæc paratum locum. *Co.* Quid ſi alii veniant? *Pan.* Non erunt ingrati, modò tui ſimiles. *Co.* Meliores, uti ſpero. *Pan.* Verùm inter tam multos malos, quomodo dignoſcam bonos? *Co.* * Dicam paucis, ſed in aurem. *Pan.* Dic. *Co.* Meminero & faciam.

* Simili jo-
co Reuchli-
nus claudit
opus de ver-
bo mirifico.

ARGUMENTUM.

Abbas quidam heroinam domi ſua inviſens, eam offendiſt libros Latine Græceque ſcriptos legentem. Diſputatur unde ſuavitas vivendi promanat: viz. non à voluptatibus extrariis, verùm à ſtudiis ſapientiæ. Stultus Abbas non vult Monachos ſuos eſſe eruditos, nec habet ille librum aliquem in cubiculo. Pia mulieres in ſacris olim literis exercitatiſſimæ. Monachi literarum oſores, luxui, otio, venationibus aleæque dediti, ad aliud ſtudioſorum genus iſſis magis congruens exſtimulantur.

* Alludit ad
proverb.
αἱ ῥόαι
ῥέουσι.

b Heroinas
appellat po-
tentes auli-
cas, quaſi
femideas.

(a) ANTRONIUS, MAGDALIA.

An. Quam hic ego ſupelleſtilem video? *Ma.* An non elegantem? *An.* Nefcio quàm elegantem, certe parum decoram & puellæ & matronæ. *Ma.* Quamobrem? *An.* Quia librorum plena ſunt omnia. *Ma.* Tu tantus natu, tum abbas & aulicus, nunquam vidisti libros in ædibus (b) heroinarum? *An.* Vidi, ſed Gallicè ſcriptos: hic video Græcos & Latinos. *Ma.* An ſoli Gallicè ſcripti libri docent ſapientiam? *An.* Sed decet hoc heroinas, ut habeant quo delectent otium. *Ma.* An ſolis heroinis licet ſapere ac ſuaviter vivere? *An.* Malè connectis ſapere & ſuaviter vivere: non eſt muliebre ſapere; heroinarum eſt ſuaviter vivere. *Ma.* Nonne omnium eſt bene vivere? *An.* Opinor. *Ma.* Qui poteſt autem ſuaviter vivere qui non vivat bene? *An.* Imò qui poteſt ſuaviter vivere qui vivat bene? *Ma.* Ergò tu probas eos qui vivunt malè, modò ſuaviter? *An.* Arbitror

illos

illos bene vivere qui vivunt suaviter. *Ma.* Sed ista suavitas unde proficiscitur? è rebus extrariis, an ex animo? *An.* E rebus extrariis. *Ma.* O subtilem Abbatem, sed crassum Philosophum! Dic mihi, quibus rebus tu metiris suavitatem? *An.* Somno, conviviis, libertate faciendi quæ velis, pecuniâ, honoribus. *Ma.* Verùm, si istis rebus Deus addiderit sapientiam, num vives suaviter? *An.* Quid appellas sapientiam? *Ma.* Hoc est, si intelligeres hominem non esse felicem nisi bonis animi; opes, honores, genus neque feliciorẽ reddere, neque meliorem. *An.* Valeat ista quidem sapientia. *Ma.* Quid si mihi suavius sit legere bonum authorem, quàm tibi vènerari, potare, aut ludere aleà? non videbor tibi suaviter vivere? *An.* Ego non viverem. *Ma.* Non quæro quid tibi sit suavissimum, sed quid deberet esse suave. *An.* Ego nolim meos Monachos frequentes esse in libris. *Ma.* At meus maritus hoc maximè probat. Sed quamobrem tandem non probas hoc in monachis tuis? *An.* Quoniam expior illos minùs morigeros: responsant ex Decretis, ex Decretalibus, ex Petro, ex Paulo. *Ma.* Imperas igitur quæ pugnant cum Petro & Paulo? *An.* Quid illi doceant nescio: sed tamen non amo Monachum responsatorem; neque velim quemquam meorum plus sapere quàm ego sapiam. *Ma.* Istud ità vitari possit, sic tu des operam ut quam plurimùm sapias. *An.* Non est otium. *Ma.* Quì sic? *An.* Quia non vacat. *Ma.* Non vacat sapere? *An.* Non. *Ma.* Quid obstat? *An.* Prolixæ preces, cura rei domesticæ, venatus, equi cultus, aulæ. *Ma.* Itane ista tibi sunt potiora sapientiâ? *An.* Nobis sic usu venit. *Ma.* Jam illud mihi dicito, Si quis Jupiter hanc potestatem tibi daret, ut possis & Monachos tuos & te ipsum vertere in quodcunque animal velles, an illos in porcos verteres, te ipsum in equum? *An.* Nequaquam. *Ma.* Atqui sic vitares nequis plus te uno saperet. *An.* Meâ non magni referret quod genus animantis essent Monachi, modo ipse essem homo. *Ma.* An hominem esse censēs qui nec sapiat, nec velit sapere? *An.* Mihi sapio. *Ma.* Et sibi sapiunt fues. *An.* Videre mihi Sophistria quæpiam, ità argutaris. *Ma.* Non dicam quid tu mihi videris. Sed cur hæc displicet supellex? *An.* Quia fusus & colus sunt arma muliebria. *Ma.* Nonne matronæ est administrare rem domesticam, erudire liberos? *An.* Est. *Ma.* An rem tantam existimas administrari posse sine sapientia? *An.* Non arbitror. *Ma.* At hanc sapientiam docent me libri. *An.* Ego domi habeo sexaginta duos monachos, tamen nullum librum reperi in meo cubiculo.

Responso
digna abba-
te.

Causæ impe-
dientes.

Decorum be-
ne observa-
tum.

Ma. Bene iraque prospectum est monachis illis. *An.* Feram libros, non fero Latinos. *Ma.* Qua propter? *An.* Quia non convenit ea lingua foeminis. *Ma.* Expecto causam. *An.* Quia parum facit ad tuendam illarum pudicitiam. *Ma.* Ergo nugacissimis fabulis pleni libri Gallicè scripti faciunt ad pudicitiam? *An.* Aliud est. *Ma.* Dic istud quicquid est apertè. *An.* Tutores sunt à sacerdotibus, si nesciant Latine. *Ma.* Imò isthinc minimum est periculi vestra operà; quandoquidem hoc agitis sedulo, ne sciatis Latine. *An.* Vulgus ita sentit, quia rarum & insolitum est foeminam scire Latine. *Ma.* Quid mihi citas vulgum, pessimum bene gerendæ rei autorem? Quid mihi consuetudinem, omnium malarum rerum magistram? Optimis assuescendum: Ità fiet solitum quod erat insolitum, & suave fiet quod erat insuave, fiet decorum quod videbatur indecorum. *An.* Audio. *Ma.* Nonne decorum est foeminam in Germania natam discere Gallicè? *An.* Maximè. *Ma.* Quamobrem? *An.* Ut loquatur cum his qui sciunt Gallicè. *Ma.* Et mihi putas indecorum si discam Latine, ut quotidie confabuler cum tot authoribus, tam facundis, tam eruditis, tam sapientibus, tam fidei consultoribus? *An.* Libri adimunt multum cerebri foeminis, cum aliqui parum illis superfit. *Ma.* Quantum vobis superfit, nescio; certè mihi quantulumcunque est, malim in bonis studiis consumere quam in precibus sine mente dictis, in pernociis conviviis, in exhauriendis capacibus pateris. *An.* Librorum familiaritas parit insaniam. *Ma.* An colloquia comibonum, scurrarum & sannionum tibi non pariunt insaniam? *An.* Imò depellunt tedium. *Ma.* Quis fiat igitur ut tam amœni confabulones mihi pariant insaniam? *An.* Sic aiunt. *Ma.* At aliud ipsa loquitur res. Quantò plures videmus quibus immodica potatio & intempestiva convivia, quibus temulenta pervigilia, quibus impotentes affectus pepere-runt insaniam? *An.* Ego sanè nollem uxorem doctam. *Ma.* At ego mihi gratulor cui contigerit maritus tui dissimilis. Nam & illum mihi & me illi chariorem reddit eruditio. *An.* Immenis laboribus comparatur eruditio, ac post moriendum est. *Ma.* Dic mihi, vir egregie, si cras tibi moriendum esset, utrùm malles mori stultior an sapientior? *An.* Si citra laborem contingeret, sapientior. *Ma.* Sed nihil homini citra laborem contingit in hac vita; & tamen quicquid paratum est, quantivis laboribus comparatum est, hinc relinquendum est. Cur pigeat nos in re omnium pretiosissima sumere laboris aliquid, cujus fructus nos in alteram quoque vitam

vitam comitatur? *An.* Frequenter audiui vulgò dici, fœminam sapientem bis stultam esse. *Ma.* Isthuc quidem dici solet, sed à stultis. Fœmina quæ verè sapit non videtur sibi sapere; contra, quæ cum nihil sapiat sibi videtur sapere, ea demum bis stulta est. *An.* Nescio quomodo sit, ut quemadmodum (a) clitellæ non conveniunt bovi, ita nec literæ mulieri. *Ma.* Atqui negare non potes, quin magis quadrènt clitellæ bovi quàm mitra asino aut fœi. Quid sentis de Virgine Matre? *An.* Optimè. *Ma.* Nonne versabatur in libris? *An.* Versabatur, at non in istis. *Ma.* Quid igitur legebat? *An.* Horas canonicas. *Ma.* Ad què usum? *An.* (b) Ordinis Benedictini. *Ma.* Sit ita sanè. Quid Paula & Eustochium? Nonne versabantur in sacris libris? *An.* Verùm isthuc nunc rarum est. *Ma.* Sic olim rara avis erat Abbas indoctus, nunc nihil vulgatus: olim Principes & Cæsares eruditione non minùs quàm imperio præminebant. Neque tamen usque adèd rara est quàm tu putas: sunt in Hispania, sunt in Italia non paucae mulieres, apprimè nobiles, quæ cum quovis viro queant contendere: sunt in Anglia Moricæ, sunt in Germania Bilibaldicæ & Blautreticæ. Quòd nisi caveritis vos, res eò tandem evadet, ut nos præsideamus in scholis theologicis, ut concionemur in templis, & occupabimus mitras vestras. *An.* Ista Deus avertat. *Ma.* Imò vestrum erit hoc avertere. Quòd si pergetis ut cœpistis, citiùs anseres concionaturi sint quàm vos mutos pastores ferant. Videtis jam inverti mundi scenam: aut deponenda est persona, aut agenda sunt suæ cuique partes. *An.* Unde incidi in hanc fœminam? Si quando vides nos, ego te suaviùs accipiam. *Ma.* Quibus modis? *An.* Saltabimus, bibemus affatim, venabimur, ludemus, ridebimus. *Ma.* Mihi quidem jam nunc ridere libet.

a Vide prov.
Bos clitellæ.

b Ridicule,
cum Benedi-
dictus non-
dum esset
natus.

ARGUMENTUM.

Musa & Gratia Petri Agidii Epithalamia canentes describuntur. Alypius videt novum Musas cum tribus Gratiis è nemore procedentes, quas Balbinus videre nequit: proficiscuntur Antverpiam ad nuptias Agidii, quibus felicitatem omnem apprecantur, nequid ira radeve illis possit oloriri. Quæ nuptia Gratiis iratis occurrunt. Carmina votiva.

ALYPIUS, BALBINUS, MUSÆ.

Al. Deum immortalem! quod ego novum spectaculum hîc video? *Ba.* Aut tu vides quod nusquam est, aut mei parùm prospiciunt oculi. *Al.* Atqui mirum spectaculum est

est & amabile. *Ba.* Enecas: dic ubi vides? *Al.* Ad lævam in hoc colle nemoroso. *Ba.* Collem video. *Al.* Non vides puellarum chorum? *Ba.* Quid tibi venit in mentem, ut nos ad istum modum ludos facias? Ego ne muscam quidem puellam usquam conspicio. *Al.* Tace; prodeunt enim. *Papæ!* Qui nitor! quæ gratia! Non humanum est hoc spectaculum. *Ba.* Quæ hunc agitant (a) intemperia? *Al.* Agnosco; novem sunt Musæ cum tribus Gratiis; Demiror quid agunt: nunquam vidi cultiores aut magis alacres: omnes sunt redimitæ lauro, & suum quæque gerit organum. Porro Gratiæ quàm amabiliter sibi hærent! quàm decet nullo astricta cingulo vestis, ac liberis diffuens laciniis! *Ba.* At ego nunquam adivi quenquam magis delirantem quàm te. *Al.* Imo neminem vidisti me felicior. *Ba.* Cur hic solus habes oculos? *Al.* Quia non bibisti ex fonte Musarum; nam his solis conspicuæ sunt Musæ. *Ba.* Ego effatim hausi è fonte Scoti. *Al.* Non ille fons est Musarum, sed lacus Ranarum. *Ba.* Non potes efficere ut & ipse videam hoc spectaculi? *Al.* Possim, siquidem adestet laurus: nam liquor è fonte limpidus, ramo lauri aspersus, oculos reddit hujusmodi spectaculorum perspicaces. *Ba.* Ecce laurus, ecce fonticulus. *Al.* Commodum profectò. *Ba.* Asperge. *Al.* Intende: vidēsne? *Ba.* Quantum antea. Asperge rursus. *Al.* Jamne vides? *Ba.* Tantundem. Asperge copiosius. *Al.* Jam vides, opinor. *Ba.* Imò vix te video. *Al.* Miser! quàm penitus oculos tuos obsedit (b) τὸ σκότος! Hæc ars vel aurigæ daret oculos. Verùm non est quòd crucieris: præstiterit fortasse non videre, nè tali præmio videas Musas quali (c) Actæon vidit Dianam. Periculum enim esset nè te vertant in (d) histricem, aut aprum sylvestrem, aut porcum, aut camelum, aut ranam, aut graculum. Efficiam tamen ut audias, modò nè obstrepas. Jam huc desceant viam: occurramus. (e) Χαίρετε, τείσ-
πρόδοιτοι θεαί. *Mu.* (f) Καὶ σὺ μάλα χαῖρε, φιλόμοισι
Al. Quid vellicas? *Ba.* Non præstas quod promiseras. *Al.* An non audis? *Ba.* Audio, sed velut asinus lyram. *Al.* Loquar igitur Latinè. Quodnam est iter tam cultis, tamq; alacribus? Num invisitis Lovaniensium Academiam? *Mu.* Bona verba. *Al.* Quamobrem? *Mu.* Quis nunc illic nobis locus, ubi tot porci obgruniunt, obrudunt asini, (g) oblaestiunt camelli, obstrepunt graculi, obgarriunt picæ? *Al.* Atqui sunt & illic quibus vestrum numen est venerandum. *Mu.* Scimus; eoque post annos aliquot illic commigrabimus. Nondum revoluta seculorum (h) periodus diem illum fatalem adve-

a Id est, furia.

Scoti laus præpostera.

b Id est, te-
nebræ. Allu-
sum est ad
Scoti nomen.

c Actæon,
cum casu vi-
disset Dia-
nam nudam,
versus est in
cervum.

d Histrix spi-
nosum ani-
mal, quod
spinis ejacu-
latur.

e Id est, Ave-
te; optatis-
sima dea.

f Id est, Et
tu multum
salve, Musæ-
rum amatori
g Oblactare
proprie cam-
elorum est.
h Circuitus.

xit

xit. Erit enim qui illic nobis amœnum exstruet domicilium, vel templum potiùs, quo vix alibi magnificentius ac sanctius. *Al.* Non est fas scire quisnam tantum decus inventurus sit nostræ ditioni? *Mu.* Tibi fas est, nostrorum sacrorum * mystæ. Non dubium est quin tibi notum sit toto orbe celebre Bullidianorum nomen. *Al.* Heroicum genus nominasti, & ornandis summorum Principum aulis natum. Quis enim non veneratur magnum illum Franciscum Bullidium Besontinæ Ecclesiæ præfulem, qui unus non unum Nestorem præstitit Philippo maximi Maximiliani filio, Caroli, qui major futurus est, patri? *Mu.* O felices nos, nisi fata virum illum terris invidissent! Quandus erat ille Mæcenas honestorum studiorum! quam candidus fautor ingeniorum! Sed reliquit fratres duos, Ægidium, admirabili judicio prudentiæque virum, & Hieronymum. *Al.* Hieronymum novimus, omni literarum genere perpolitum, omni virtutum genere decoratum. *Mu.* Nec eum fata longævum esse patientur, tametsi nemo dignior est immortalitate. *Al.* Unde ista nôstis? *Mu.* Apollo nobis denarravit. *Al.* Quænam est ista fatorum invidia, ut optima quæque protinus subducant? *Mu.* Id quidem non est hujus temporis philosophari; sed Hieronymus hîc summa cum laude moriens universas opes suas destinabit instituendo Lovanii collegio, in quo gratis & publicitus tres linguas eruditissimi viri profitebuntur: ea res magnum ornamentum adjunget & studiis, & Caroli gloriæ. Tum non illibenter versabimur Lovanii. *Al.* Quò nunc igitur est iter? *Mu.* Antverpiam? *Al.* Musæ, & Gratiæ ad mercatum? *Mu.* Nequaquam; imò ad nuptias. *Al.* Quid virginibus cum nuptiis? *Mu.* Ad tales nuptias non est indecorum ire virgines. *Al.* Quas igitur nuptias narras? *Mu.* Sanctas, puras, castas ad quas non puderet ipsum adire Palladem; & arbitror adfuturam. *Al.* Non est fas scire sponsi nomen & sponsæ? *Mu.* Arbitror tibi non ignotum esse candidissimum illum Juvenem, & omnibus politionis literaturæ deliciis expolitissimum, Petrum Ægidium. *Al.* Gemmam nominasti, non hominem. *Mu.* Ei nubet Cornelia virguncula vel ipso digna Apolline. *Al.* Ille quidem vestri cultor eximius à teneris annis fuit. *Mu.* Huic igitur canemus Epithalamium. *Al.* Et saltabunt Gratiæ? *Mu.* Non modò saltabunt, verùm etiam duo candidissima pectora indissolubilibus mutua benevolentia nodis copulabunt, ut nihil unquam inter illos possit incidere vel iræ

vel

* Qui sacris initiati sunt, à verbo *μυστα*, quod ipsum à *σέντιο* dictum.

a Mulier ob
stultitiam
nobilis.
b Ulcus : sic
appellamus
nobis mole-
stos.
c Alludit ad
hoc, quod
Socrates ap-
ud Plato-
nem facit
duos Venere
& duas Cu-
pidines.
d Vasculum
unguentari-
um.

vel tædii. Illa perpetuum nihil audiat nisi, mea lux ; illi vicissim nihil nisi, Anime mi. Atque huic jucunditati senectus quidem quicquam detrahet, imò potius adjunget aliquid. *Al.* Demirarer, si qui sic vivunt possint senescere. *Mu.* Recte mones ; nam maturitas erit potius quam senectus. *Al.* Atqui novi permultos, quibus intra menses tres istæ verborum blanditiæ longe in diversum versæ sunt, & in convivio pro lepidis jocis volitabant disci & quadrulæ. Maritus pro, Anime mi, audiebat Fungus, lagena, spongia : uxor, Scropha, (*a*) Acco, (*b*) vomica. *Mu.* Vera prædicas : sed istiusmodi nuptiæ Gratiis iratis coierant : hinc perpetuò morum jucunditas alet mutuam benevolentiam. *Al.* Narras tu quidem raram matrimonii felicitatem. *Mu.* Tam raras virtutes rara decet felicitas. *Al.* Quid ? coibunt nuptiæ absque Junone & Venere ? *Mu.* Juno quidem non aderit, rixosa dea, & cui rarò bene convenit cum suo Jove. Nè Venus quidem (*c*) illa terrestris & ebriosa, verum altera illa cœlestis quæ conciliat formas animorum. *Al.* Proinde sterile matrimonium mihi narras. *Mu.* Nequaquam, imò felicissimè fecundum. *Al.* Quid illa cœlestis gignit nisi animos ? *Mu.* Imò addit & corpora, sed ipsis animis morigera, perinde quasi gemmeo (*d*) myrothecio indas opobalsamum. *Al.* Ubinam est ea ? *Mu.* En tibi procul adventat. *Al.* Video. Deum immortalem ! qui fulgor ! quæ formæ majestas ! ad hanc quidem altera Venus invenusta est. *Mu.* Vides quàm modesti Cupidines, nequaquam cæci, quemadmodum illi quibus altera dementat animos mortalium, sed oculatissimi ; nec habent insanas faces, sed ignes placidissimos ; nec habent plumbeas cuspides, quibus immittunt odium amantis, ac miseros animos amore non mutuo discruciant. *Al.* Planè matrem referunt. O felicem illam domum, & superis egregiè charam ! Cæterum licétne audire epithalamium carmen quod illi destinâstis ? *Mu.* Imò rogamus ut libeat audire.

CLIO.

*Candida laurigero nubit Cornelia Petro :
Auspiciis adsint numina dextra bonis.*

MELPOMENE.

*Contingat illis turturum concordia,
Cornicula vivacitas.*

THALIA.

*(a) Gracchum Tiberium præcesserit,
Qui suæ vitæ anteposuit conjugis Corneliæ.*

EUTERPE.

*(b) conjugem Admeti ducis,
Quæ volens mortem mariti morte mutavit suæ.*

TERPSICHORE.

*Illæ non flagret levioræ flammæ,
Attamen fato melioræ quam olim*

*(c) Plancius raptæ sociæ gravatus
Esse supersties.*

ERATO.

*Illæ non flagret levioræ flammæ,
Attamen longe melioræ fato,
Cæssa quam sanctum deamarvit olim*

(d) Porcia Brutum.

CALLIOPE.

*Spem moribus undequaque sanctis
Nec Nausica probatus antecellat.*

URANIA.

*Uxor moribus undiquaque castis
Vincat (e) Sulpitiam Paterculanam.*

POLYHYMNIA.

*Laudetur simili prole puerpera;
Accrescat domui res simul & decus:
Sed livore vacet, si fieri potest,
Fastis egregiis debita gloria.*

Al. Prorus inviderem illi Petro Ægidio, nisi tantus esset hominis candor ut ipse nemini possit invidere. *Mu.* Sed jam tempus est ut cœptum carpatum iter. *Al.* Numquid est quod interim velitis renunciare Lovanium? *Mu.* Ut nostro nomine salutes amicos omnes candidos ac nostri studiosos, sed præ cæteris vetustissimum nostri chori cultorem Joannem Paludanum, Jodocum Gaverium, Martinum Dorpium & Joannem Borsalum. *Al.* Id quidem fiet diligenter. Quid cæteris? *Mu.* Dicam in aurem. *Al.* (f) Res non est magni sumptus; itaque fiet quamprimùm.

A R G U.

a Lege Plutarchum in Gracchis, statim in principio.
b Alcestis: de hac exstat tragœdia Euripidis. Meminit & Valerius Max. lib. 5. cap. 6.
c Atque ibidem de Pancio & Horestilla.

d Rursus ibidem de Porcia Catonis filia, Bruti uxore.

e Sulpitia Patreculi filia, uxor Fulvii Flacci, quæ ob pudicitiam ecentum matronis lecta fuit ad deducendum Romæ Veneris simulachrum. Meminit T. Livius.
f Videtur hoc dictum in aurem, ut suspendant sese.

EXORCISMUS,

ARGUMENTUM.

Exorcismus, sive Spectrum, Imposterum technas detegit, qui credulis & simplicibus illudunt, fugientes apparitiones demonum & animarum, vocesque divinas. Polus fuit author rumoris, Spectrum exaudiri animam cuiuspiam in fundis suis misere ejulantis: (singit alias se videre media jam luce draconem in caelo; quod idem aliis etiam persuasit) & Fauno Sacerdoti peratho villa vicina facile suadet ut istius rei certitudinem experiatur. Quamvis annuit, & exorcismum parat. Polus conscendit equum nigrum, ignem jactat, & variis dolis credulum Faunum aliosque viros parum nascutos, fallit egregie.

THOMAS, ANSELMUS.

Th. Quid est bonæ rei quod tecum rides tam suaviter quasi thesaurum nactus sis? *An.* Non procul aberat à scopo tua divinatio. *Th.* At non imperties sodali quicquid isthuc est boni? *An.* Imò jamdudum optabam mihi dari quempiam in cujus sinum effunderem hoc meum gaudium. *Th.* Age igitur, imperti. *An.* Audivi modò fabulam lepidissimam, quam jures esse comicum figmentum, nisi mihi locus, personæ, totaque res esset tam nota quàm tu notus es mihi. *Th.* Audire gestio. *An.* Nostine Polum Fauni generum? *Th.* Maximè. *An.* Is est & author & actor hujus fabulæ. *Th.* Facile crediderim. Nam ille vel absq; persona possit quamvis agere fabulam. *An.* Sic est. Nosti, opinor, & prædium quod habet non ità procul à Londino. *Th.* Phyl! Non semel illic computavimus. *An.* Agnoscis igitur viam utrinque arboribus pari digestis intervallo septam. *Th.* Ad lævam ædium partem, altero ferè balistæ jactu. *An.* Tenes. Alterum viæ latus habet alveum siccum, dumis ac vepribus oblitum: è ponticulo iter est in apertam planitiem. *Th.* Memini. *An.* Jampridem vagabatur rumor ac fabula per ejus loci rusticos, juxta Ponticulum hunc observari spectrum quoddam, cujus subinde exaudirentur miserandi ejulatus. Suspiciabantur animam esse cuiuspiam quæ diris cruciatibus torqueretur. *Th.* Quis author erat istius rumoris? *An.* Quis nisi Polus? Hoc procœmium præstruxerat suæ fabulæ. *Th.* Quid isti venit in mentem ut ista confingeret? *An.* Nescio, nisi quia sic est hominis ingenium; gaudet hujusmodi commentis ludere stultitiam populi. Dicam quid nuper designarit hujus generis. Simul equitabamus aliquamulti Richmondam, inter quos erant quos tu diceres cordatos homines. Cœlum erat rairè serenum, nec ullà usquam nubeculâ suffuscatum. Ibi Polus intentis in cœlum oculis signavit

signavit totam faciem ac scapulas imagine Crucis, & vultu ad stuporem composito, ita secum, Deum immortalem! quid ego video? Rogantibus qui proximè equitabant, quid videret; rursus obliuiscens se maiore cruce, Avertat, inquit, clementissimus Deus hoc ostentum. Cum instarent aviditate cognoscendi, ille defixis in cœlum oculis, ac digito commo-
monstrans cœli locum, Nonne, inquit videtis illic immanem draconem, igneis armatum cornibus, caudâ in circulum retortâ? Cum negârant se videre, atque ille iussisset oculos intenderent, ac locum subinde commonstraret; tandem unus quispiant, nè videretur parùm oculatus, affirmavit se quoque videre. Hunc imitatus est unus item atque alter: pudebat enim non videre quod tam esset perspicuum. Quid multis? Intra triduum rumor hic totam Angliam pervaserat, tale portentum apparuisse. Mirum autem quantum fama popularis addidit fabulæ. Nec deerant qui quid sibi vellet ostentum interpretarentur seriô. Horum stultitiâ ille qui commentus fuerat argumentum magna cum voluptate fruebatur. *Th.* Agnosco hominis ingenium. Sed redi ad spectrum. *An.* Interea commodum diver-
tit ad Polum Faunus quidam sacerdos, ex eorum genere quibus non satis est appellari Latinè (*a*) Regulares, nisi Græcè cognomen idem accinatur, parochus vici illic alicunde vicini. Is sibi non vulgariter videbatur sapere, præsertim in rebus sacris. *Th.* Intelligo; repertus est actor fabulæ. *An.* Super cœnam ortus est sermo de rumore spectri. Cum Polus sentiret Fauno rumorem hunc non solum auditum esse, verum etiam creditum, cœpit hominem obtestari, vir doctus ac pius succurreret animulæ tam dira patienti: & si quid dubitas, inquit, explora rem, obambula ad decimam juxta ponticulum illum, & audies miserum ejulatum: adijunge tibi quem voles comitem; ita & tutior audies & certius. *Th.* Quid deinde? *An.* Cœnâ peractâ Polus ex more abit venatum, aut aucupatum. Faunus obambulans cum jam tenebræ sustulissent certum de rebus judicium, tandem audit miserandos gemitus. Hoc Polus artifex mirè effingebat, abditus illic in vepreto, adhibita ad id ossâ fistili, quod vox è cavo redita lugubrius quiddam sonaret. *Th.* Hæc fabula, ut video, vincit (*b*) Phasma Menandri. *An.* Magis istuc dices si totum audieris. Faunus domum se recipit, narrare cupiens quid audisset. Polus aliâ viâ compendiariâ jam anteverterat. Ibi Faunus narrat Polo quod erat actum, & aliquid etiam affingit, quo res esset
admi-

a Ludit alio-
qui canonici
non dicuntur
à regula, sed
à præbenda
quam vocant
Nam canon
aliquando est
certus cibi
potusve mo-
dus qui debetur
militibus.
b Id est, Ap-
paritio, no-
men est fa-
bulæ, in qua
puella potie-
batur ama-
tore, siçta
apparitione
deæ, cui fie-
bant sacra.
Vide Dona-
tum in pro-
logum Ema-
nucii.

admirabilior. *Th.* Poterat interim Polus tenere risum? *An.* Illène? Vultum habet in manu. Dixisses rem se agi. Tandem Faunus, vehementer obtestante Polo, suscepit negotium exorcismi, ac totam eam noctem agit insomnem, dum despicit quibus modis rem aggredieretur tuto: nam sibi quoque misere metuebat. Primum itaque congesti sunt exorcismi efficacissimi, & additi novi nonnulli per viscera Beatae Mariae, per ossa beatae Werenfridae. Deinde delectus est locus in planitie vicina vepreto, unde vox exaudiebatur: circumductus est circulus satis amplus, qui crebras haberet cruce, variâsque notulas. Hæc omnia peragebantur verbis conceptis. Adhibitum est vas ingens plenum aquæ consecratæ. Addita est in collum sacra stola, quam vocant, unde pendebat initium Evangelii secundum Joannem. In loculis habebat cerulam, à Romano Pontifice quotannis consecrari solitam, quæ vulgo dicitur Agnus Dei. His armis olim se muniabant adversus noxios dæmones, prius quam illis Francisci cuculla cœpit esse formidabilis. Hæc omnia procurata sunt, nè, si spiritus malus esset, impetum faceret in exorcistam. Nec tamén ausus est se solum huic circulo committere; sed decretum est adhibendum esse sacerdotem alterum. Ibi Polus metuens nè, si nasutior adjunctus fuisset, proderetur fabulae mysterium, adjungit parochium quandam ex vicinia, cui rem totam apperit; sic enim postulabat actio fabulae: & erat is qui à tali ludo non abhorreret. Postridie rebus omnibus rite præparatis, sub horam decimam Faunus cum parochio circulum ingreditur. Polus, qui præcesserat, è vepreto gemit miserabiliter. Faunus auspiciatur exorcismum. Interim Polus clam per tenebras subducit se in villam proximam: illinc adducit aliam personam fabulae, nec enim poterat nisi per multos agi. *Th.* Quid faciunt? *An.* Conscedunt equos nigros, ignem occultum secum ferunt. Ubi non procul abessent à circulo ignem ostentant, quo metu Faunum abigerent è circulo. *Th.* Quantum operæ sumpsit Polus ille ut falleret! *An.* Sic est homo. Verùm ea res propemodum pessimè cesserat illis. *Th.* Quî sic? *An.* Nam equi subito prolato igne consternati, parum absunt quin & se præcipitent & sellores. Habes primum actum fabulae. Ubi reditum est in colloquium, Polus, velut ignarus omnium, rogat quid esset actum. Ibi Faunus narrat sibi conspectos duos teterrimos cacodæmones, in nigris equis, oculis igneis, ac naribus spirantes ignem, qui tentassent ingredi circulum; verum efficacibus verbis abactos

in malam rem. His rebus cum accrevisset animus Fauno, postero die summo cum apparatu rediit in circulum: cumque diu multis obtestationibus provocasset spectrum, Polus rursus cum collega suo procul ostendit sese ex equis atris horrendo fremitu, quasi cuperent irrumpere in circulum. *Th.* Nihil habebant ignis? *An.* Nihil; nam id male cesserat. Sed audi aliud commentum. Ducebant longum funem: eo leviter per humum tracto, dum hinc atque hinc uterque se proripit velut abacti exorcismis Fauni, sacerdotem utrumque, unà cum vase quod habebant aquæ sacræ plenum, provolvunt in terram. *Th.* Hoc præmii tulit pro sua actione parochus? *An.* Tulit; & tamen maluit hoc perpeti quam deferere cœptam fabulam. His ita gestis, ubi reditum est ad colloquium, deprædicat apud Polum Faunus quanto fuisset in periculo, & quàm fortiter utrumque cacodæmonem suis verbis profligasset: jamque certam conceperat fiduciam, nullum esse tam noxium aut impudentem dæmonem qui posset in circulum irrumpere. *Th.* Faunus ille non multum abest à fatuo. *An.* Nihil adhuc audisti. Hucusque progressâ fabulâ, commodum supervenit Poli gener, (nam ejus filiam duxerat natu maxmam) juvenis, uticis, ingenio mirè festivo. *Th.* Scio, nec abhorrens ab hujusmodi jocis. *An.* Abhorrens? Nullum ille (a) vadimonium non desereret, si talis vel spectanda, vel agenda esset fabula. Huic socrer rem omnem denarrat, atque illi delegat partes, at Animam agat. Sumit ornatum, ac libens convolvit se linteo, quemadmodum apud nos solent funera: habet prunam vivam in testa, quæ per linteum reddebat speciem incendii. Sub noctem itum est ad locum ubi hæc agebatur fabula. Audiuntur miri gemitus. Faunus expedit exorcismos omnes. Tandem procul inter vepretum ostendit sese anima, subinde ostentans ignem, ac misere suspirans. Hanc cum Faunus obtestaretur ut eloqueretur quisnam esset, subito profluit è vepreto Polus ornatu cacodæmonis fictoque fremitu: Nihil, inquit, tibi juris est in hanc animam; mea est: ac subinde præcurrit usque ad oram circuli, velut impetum facturus in exorcistam: moxque velut submotus verbis exorcismi, & vi aquæ sacræ, quam illi multam aspergit, retrocessit. Tandem abacto (b) pædagogo dæmone, nascitur dialogismus Fauni cum anima. Percontanti & obtestanti respondit se esse animam hominis Christiani. Rogata quo nomine vocaretur, respondit, Faunus. Faunus? inquit, idem mihi nomen est. Jamque ex communi nomine res cœpit illi magis esse cordi,

a Id est, rem quamlibet seriam. Vide Chilizdes.

b Qui servabat animam, nec ab ea discedebat. Sic Terent. Phædriam vocat puella pædagogum.

a Qui producit ac reducit personas in fabulis, quasi præfectus fabulæ.

ut Faunus Faunum liberaret. Cum Faunus multa percontaretur, nè diutina confabulatio proderet fucum, subducebat sese Anima, negans sibi fas esse diutius colloqui, quòd tempus urgeret quò cogeretur abire quo liberet dæmonem: pollicita tamen est sese postridie redituram horà quâ faesset. Rursus convenitur in ædibus Poli, qui (*a*) chórægonus erat fabulæ. Ibi denarrat exorcista quid esset gēsum, nonnulla etiam admentiens, quæ sibi tamen persuadebat esse vera. Adeò favebat negotio quod agebatur. Jam hoc compertum erat, scilicet, animam esse Christianam, quæ sub inclementissimo dæmone diris cruciatibus vexaretur. Huc omnis conatus intenditur. Verùm in exorcismo proximo ridiculum quiddam accidit. *Th.* Obsecro, quidnam? *An.* Cum Faunus evocasset Animam, Polus qui dæmonem agebat prorsus sic affiliit quasi intra circulum irrupturus; cumque contrà Faunus pugnaret exorcismis, multàmque vim aquæ aspergeret, tandem exclamat dæmon, se nè pili quidem facere ista omnia. Rem, inquit, habuisti cum puella, mei juris es. Id cum Polus joco diceret, tamen fortè fortunà verum dixisse visus est; nam exorcista hoc dicto tactus, illico recepit se in centrum circuli, & nescio quid immulsavit in aurem paracho. Id Polus sentiens, recepit sese, nè quid audiret quod audire fas non esset. *Th.* Sane Polus religiosum ac verecundum agebat dæmonem. *An.* Sic est. Reprehendi poterat actio, quòd parùm meminisset decori: exaudivit tamen parochi vocem indicentis satisfactionem. *Th.* Quam? *An.* Ut ter diceret gloriosum Psalmum septuagesimum octavum, *Deus, venerunt gentes.* Ex hoc conjiciebat illum ter habuisse rem eadem nocte. *Th.* Hoc sanè regularis ille præter regulam. *An.* Homines sunt, & lapsus erat humanus. *Th.* Perge; quid deinde factum? *An.* Jam Faunus ferocior redit ad oram circuli, & ultro provocat dæmonem. At ille jam timidior refugiebat, Fefellisti me, inquires; si sapuisssem, non monuisssem te. Persuasum est hoc multis, quæ semel sacerdoti confessus sis, prorsus abolita esse è memoria dæmonis, nè possit opprobare. *Th.* Jocum planè ridiculum narras. *An.* Sed ut aliquando finiam fabulam, diebus aliquot hunc in modum colloquium habitum est cum Anima. Summa huc evasit: Roganti exorcistæ, num quâ viâ posset à cruciari liberari; respondit illa, posse, si pecunia, quam reliquisset fraude partam, restitueretur. Ibi Faunus, quid, inquit, si per bonos viros dispensaretur in pios usus? Respondit, & hoc profuturum. Hic exhilaratus exorcista, sum-

mâ diligentia percontatus est, quanta esset summa. Illa dixit ingentem; quod illi erat bonum atque commodum. Indicavit & locum, sed procul diffium, ubi thesaurus hic de-
fossus esset. Præscripsit in quos usus veller impendi. *Th.* In quos? *An.* Utres susciperent peregrinationem, quorum unus adiret limina Petri, alter iret salutatum Jacobum Compostellanum, tertius oscularetur pectinem Jesu qui est Trevisis. Deinde per aliquot monasteria magna vis psalteriorum ac missarum perageretur. Quod superesset, ipse pro suo arbitratu dispensaret. Jam totus erat in the-
sauro Fausti animatus; illum toto pectore devorarat. *Th.* Vulgaris morbus est, quanquam hoc nomine peculiariter malè audiunt sacerdotes. *An.* Ubi nihil esset omisum quod ad pecuniæ negotium pertineret, exorcista submonitus à Polo cœpit Animam de curiosis artibus percontari, de alchimistica, deque magia. Et ad hæc Anima quædam respondit pro tempore; cæterum pollicita se plura indicaturam simul atque illius operâ liberata fuisset à Pædagogo dæmone. Sic hic, si videtur, tertius fabulæ actus. In quarto Faunus cœpit ubique sermone prædicare rem prodigiosam, nihil aliud crepare in colloquiis, in conviviis, polliceri monasteriis magnifica quædam; & omnino nihil jam humile loquebatur. Addit locum, reperit signa. Non ausus tamen est effodere thesaurum, quod anima injecisset scrupulum, ingenti periculo facturum, si prius quàm essent peractæ missæ thesaurus attingeretur. Jam multis nasutioribus subolebat fucus. Cùm tamen ille nusquam non deprædicaret suam stultitiam, clam admonitus est ab amicis, præsertim ab Abbate suo, ne qui, hætenus habitus esset vir prudens, nunc diversum de se specimen daret omnibus. Ille tamen nullius oratione potuit commoveri, quò minùs crederet rem esse seri-
am: adeoque penitus hæc imaginatio occupavit animum hominis, ut præter spectra & malos genios nihil somniaret, nihil loqueretur. Abierat mentis habitus in ipsam faciem; quæ sic pallescebat, sic erat extenuata, sic dejecta, ut larvam esse diceres, non hominem. Quid multis? minimum aberat à vera dementia, ni celeri remedio succursam fuisset. *Th.* Nimirum hic erit extremus actus fabulæ. *An.* Eum tibi reddam. Polus & hujus gener hujusmodi technam commentum sunt. Effinxerunt epistolam raris literis descriptam; idque non in chartis vulgaribus, sed in his quibus artifices reponunt bracteas auri, subrubentibus, ut scis, luto. Epistolæ sententia hæc erat. *Faunus dudum captivus, nunc liber, Fau-*

no liberatori suo optimo salutem aternam. Non est, mi Faune, cur te diutius in hoc negotio maceres; respexit Deus animi tui piam voluntatem, & illius merito me liberavit à suppliciis: ego nunc feliciter ago inter angelos. Te manet locus apud Divum Augustinum, qui proximus est Apostolorum choro. Ubi veneris ad nos,agam tibi gratias coram. Interim cura ut vivas suaviter. Datum è cœlo empyreo, Idibus Septembris, Anno millesimo quadringentesimo nonagesimo Octavo, sub sigillo annuli mei. Hæc epistola clam posita est in altari ubi facturus erat rem divinam Faunus. Eâ peractâ subornatus est qui cum summoneret de re, quasi casu deprehensâ. Nunc eam circumfert epistolam, & ostentat ceu rem sacram, nihilque credit certiùs quam eam è cœlo perlataam ab angelo. *Th.* Istud non est liberâsse hominem insanîa, sed mutâsse insanîæ genus. *An.* Sic est profectò, nisi quòd nunc insanit suaviùs. *Th.* Antehac non soleo multum tribuere fabulis quæ vulgò feruntur de spectris, sed posthac multò minus tribuam: suspicor enim ab hominibus credulis & Fauni similibus multa pro veris prodita literis, quæ simili artificio sunt adsimulra. *An.* Ego pleraque hujus generis esse credo.

ARGUMENTUM.

Alcumistica ostendit delirium sensu aliqui prudentis qui in hanc artem insanivit, deceptus à Sacerdote per duplicem viam hujus artis, Longationem & Curtationem. Longatione autem egregie salit senem Balbinum. Causatur Alcumista carbonem, vitra. Virgini beata mittuntur dono aurei, ut suis illa faveret capris. Aulici quidam, subodorati Balbinum hanc illicitam artem exercere, corrumpantur muneribus. Dimittitur tandem Alcumista, numerato viatico.

(a) PHILACOUS, (b) LALUS.

Ph. Quid est novæ rei quòd sic Lalus apud sese ridet, ac penè in cachinnos solvitur, subinde signans se cruce? Interpellabo felicitatem hominis. Salve, multum amicitissime Lale. Videre mihi admodum felix. *La.* Atqui felicior ero si te impartiam hoc gaudio. *Ph.* Fac igitur quamprimum me bees. *La.* Nosti Balbinum? *Ph.* Senem illum eruditum, ac vitæ etiam laudatæ? *La.* Sic est ut dicis; sed nullus est mortalium qui sapiat omnibus horis, aut qui sit undiqueque perfectus. Habet hoc vir ille inter multas egregias dotes nævi, jam olim insanit in artem quam vocant Alcumisticam. *Ph.* Haud tu quidem nævum narras, sed insignem morbum. *La.* Utcunque est, ille toties delusus ab hoc hominum genere, tamen dudum mirificè passus est sibi dari verba. *Ph.* Quo pacto? *La.* Adijt illum sacerdos quidam,

salu-

a Avidus
audiendi.
b Loquax.

salutavit honorificè, mox sic exorsus est; Doctissime Balbine, mirabere fortassis quòd ignotus sic interpellem te, quem scio nunquam non sanctissimis studiis occupatissimum. Annuìt Balbinus, qui mos est illi; nam verborum est mirè paucus. *Ph.* Prudentiæ narras argumentum. *La.* Verùm alter prudentior sic pergit: Ignosces tamen huic meæ importunitati, si cognòris causam cur te adierim. Dic, inquit Balbinus, sed paucis, si potes. Dicam, inquit ille quanto poterò compendio. Scis, vir omnium doctissime, esse varia mortaliū fara: ego nescio utro in numero me ponam, feliciū an infeliciū. Etenim si meum fatum altera ex parte contemplor, videor mihi pulchre felix; tñ ex altera nihil me infelicius. Urgente Balbino ut rem conferret in compendium; Finiam, inquit, doctissime Balbine. Id erit mihi facilius apud virum cui totum hoc negotium sic notum est ut nulli notius. *Ph.* Rhetorem mihi depingis, non Alcumistam. *La.* Mox audies Alcumistam. A puero mihi, inquit contigit, hæc felicitas, ut artem omnium maximè expetendam discerem, istam, inquam, totius Philosophiæ medullam, Alcumisticam. Ad nomen Alcumistices nonnihil experrectus est Balbinus, gestu duntaxat; cæterum gemitu iussit ut pergeret. Tum ille, Sed ô me miserum, inquit, qui non inciderim in eam viam quam oportuit! Cum Balbinus rogasset quasnam vias diceret; Scis, inquit, optimè (quid enim te fugit, Balbine, virum undiquaque doctissimum?) duplicem esse hujus artis viam, alteram quæ dicitur Longatio, alteram quæ dicitur Curtatio. At mihi malo quodam fato contigit in Longationem incidere. Balbino sciscitante quod esset discrimen viarum; Impudentem me, inquit, qui hæc apud te loquar, cui sciam hæc omnia sic esse nota, ut nulli notiora! Itaque supplex huc ad te accurri, ut misertus nostri, digneris impartire nobis viam illam felicissimam Curtationis. Quò peritior es hujus artis, hoc potes minore negotio communicare nobis. Noli tantum Dei donum celare fratrem dolore periturum; Ità te Jesus Christus semper majoribus locupletet dotibus. Cum hîc non faceret obtestandi finem, Balbinus fateri coactus est, se prorsus ignorare quid esset Longatio aut Curtatio; jubet exponat ipse vim harum vocum. Tum ille, Quanquam, inquit, scio me loqui peritiori, tamen quando ità jubes, faciam. Qui totam ætatem in hac arte divina contriverunt, duabus rationibus vertunt rerum species; alterà quæ brevior est, sed plusculum habet periculi; alterà quæ longior est, sed eadem tutior. Ego mihi videor infelix,

Verborum
paucitas pruden-
tiæ argu-
mentum.

qui hactenus sudârim in ea via quæ meo animo non ar-
der; neque quenquam tancisci potui qui alteram, cuius a-
more deperere, vellet indicare. Tandem Deus immisit in
mentem ut te adirem, virum non minùs pium quam do-
ctum. Doctrina tibi præstat ut facile possis dare quod peto:
pietas commovebit ut velis opitulari fratri, cuius salus tibi
in manu est. Ne longum faciam, cum huiusmodi sermoni-
bus veterator ille amovisset à se suspicionem fuci, fidem-
que fecisset, sibi viam alteram esse perspectissimam, jam-
pridem pruriebat Balbino animus. Tandem non temperans
tibi, Valeat, inquit, illa Curatio, cuius ego nē nomen quidem
unquam audiui, tantum abest ut teneam; dic mihi bonā fide,
Longationem tenes exactē? Phry, inquit ille ad ungum, sed
displicet longitudo. Cum Balbinus rogasset quantum tem-
poris requireretur; Nimium, inquit, totus pene annus; sed
interim tutissima est. Ne labora, inquit Balbinus, etiam si to-
to biennio sit opus, modo fidas arti tuæ. Ut rem in pauca
conferam, convenit inter eos ut negotium aggredierentur
clām in ædibus Balbini, hâc lege, ut ille suppeditaret ope-
ram, Balbinus sumptum, lucrum ex æquo ac bono divide-
retur: quamquam impostor modestus ultro totum lucrum
quod provenisset Balbino deferebat. Utrunque juratum est
de silentio, quod faciunt qui mysteriis inistantur. Jam illico
numeratur pecunia unde artifex mercaretur: ollas, vitra,
carbones, reliquaque quæ ad instruendam officinam perti-
nent. Ibi noster alcumista suaviter in scorta, aleam & com-
potationes (a) decoquit eam pecuniam. Ph. Hoc nimirum
est (b) vertere rerum species. La. Urgente Balbino ut rem
aggredieretur; An non tenes, inquit illud, *Dimidium falli*,
qui bene cepit, habet? Magnum est bene præparare materi-
am. Tandem coepit adornari fornax. Hic rursus erat opus
novo auro velut illecebra venturi auri. Siquidem ut piscis
non capitur absque esca, ita aurum alcumistis non provenit
nisi pars auri admisceatur. Interea Balbinus totus erat in
supputationibus: subducebat enim, si uncia pareret quindecim,
quantum esset lucri rediturum ex unciis bis mille;
tantum enim decreverat insumere. Cum hanc quoque pe-
cuniam decoxisset alcumista, jamque mensem unam atque
alteram multum opera simulasset circa folles & carbones,
roganti Balbino, ecquid procederet negotium, primum ob-
mutuit; urgenti tandem respondit. Sicut solent res præclaræ
quæ semper difficiles habent aditus. Causabatur erratum in
emendis carbonibus; quernos enim emerat, cum abiegnis
esset

a Decoquere
est nequirer
profundere;
inde decocto-
res.

b Nam id pro-
ficiuntur alcu-
mistæ. Qui
profundit, in
id vertit quo
fruitur.

esset opus, aut columnis. Ibi perierant aurei centum: nec eo
segniùs reditum est ad aleam. Data nova pecunia, mutati
carbones. Jamque majore studio res cœpra est quàm antea:
quemadmodum in bello milites, si quid secùs accidit quam
vellent, virtute sarciant. Cùm menses jam aliquot ferbu-
isset officina, & expectaretur scetus aureus, ac ne mica qui-
dem auri esset in vasis, (jam enim & illud omne decoxerat
Alcumista) invena est alia causatio; nimirum vitra, quibus
usus fuerat, non fuisse temperata sicut oportuit. Et enim ut
non ex quovis ligno *Mercurius* fingitur, ita non quibuscumque
viris conficitur aurum. Quò plus erat impensum, hoc mi-
nus libebat defistere. *Ph.* Sic solent aleatores, quasi non
multò satius sit hoc perdere quam totum. *La.* Sic est. De-
jerabat Alcumista, nunquam sibi sic impositum fuisse: nunc
errore deprehenso cœtera fore tutissima, & hoc dispendii
magno cum scœnore sarturum sese. Mutatis vitris tertio in-
staurata est officina. Admonebat Alcumista rem felicis
succesuram, si Virgini Matri, quæ, ut scis, Paraliti colitur,
mitteret aliquot aureos dono: artem enim esse sacram, nec
abique favore numinum rem prosperè geri. Id concilium ve-
hementer placuit Balbino, homini pio, ut qui nullum præ-
termitteret diem quin perageret rem divinam. Suscepit
religiosam profectionem Alcumista, nimirum in proximum
oppidulum, atque illic votivam pecuniam decoxit in gan-
cis. Reversus domum, nunciat sibi summam esse spem ne-
gotium ex animi sententia succesurum, adeò divam Virginem
votis suis visam annuere. Ubi multo jam tempore suda-
tum esset, ac ne mica quidem auri nasceretur usquam, ex-
postulanti Balbino respondit, sibi nihil unquam tale acci-
disse in vita, toties artem experto, nec satis posse conjectare
quid esset in causa. Cùm diu divinatum esset, tandem
illud venit in mentem Balbino, num quo die prætermi-
sisset audire sacrum, aut dicere precès horarias, quas vo-
cant: nam nihil succedere his omisissis. Ibi impostor, Rem,
inquit, acu tetigisti. Me Miserum! semel atque iterum id
admissum est per oblivionem, & nuper, à prolixo convivio
surgens, oblitus sum dicere salutationem Virginis. Tum
Balbinus, Non mirum inquit, si res tanta non succedit. Re-
cipit artifex se pro prætermisissis sacris duobus duodecim
auditurum, & pro unica salutatione decem repositurum.
Cùm Alcumistam prodigum subindè defecisset pecunia,
nec suppetere perendi causæ, tandem hanc technam com-
mentus est: Rediit domum admodum exanimatus, ac voce

*Simile Prov.
Juxta illud
Potius, Si me
perdidisti, non
cessas perdere
super. Et va-
veat cupidus
alea sage ma-
nus.*

Plinius lib.
30. c. 5. refert
Britannos
imire insanisse
in Magiam
usque ad ip-
sius ætatem.
Sunt adhuc
qui in Alcu-
mistica pa-
rum sobrii
sint, quan-
quam lex ca-
pitalis appo-
sita est.

Iamentabili, Persii, inquit, funditus, Balbine, perii; actum est de capite meo. Obstupuit Balbinus, & tanti mali causam avebat cognoscere. Subodorati sunt, inquit, aulici quod egimus, nec aliud exspecto quàm ut mox deducar in carcerem. Ad hanc vocem expalluit etiam seriò Balbinus. Nam scis (a) apud nos capitale esse, si quis Alcumisticam exerceat abique Principis permissu. Pergit ille; Non, inquit metuo mortem, utinam illa contingat; metuo quiddam crudelius. Roganti quid hoc esset, Rapiar, inquit, aliquò in turrim; illic per omnem vitam cogar his laborare quibus non libet. An ulla mors est quæ non potior esse debeat quàm talis vita? Ibi res ventilata est consultatione. Balbinus, quoniam callebat artem rhetoricam, pulsabat omnes status, si quod periculum vitari posset. Non potes, inquit, inficiari crimen? Nequaquam, ait ille. Inter regios satellites res sparsa est, & habent argumenta quæ dilui non possint. Nec defendi quidem factum poterat ob legem manifestam. Cum, multis in medium adductis, nihil videretur firmi præsidii, tandem Alcumista, cui jam opus erat præsentì pecuniâ. Nos, inquit Balbine, lentis consiliis agimus, atqui res poscit præsens remedium. Jam arbitror adfuturos qui me abripiant in malam rem. Denique, cum nihil occurreret Balbino, tandem Alcumista, Nec mihi quidquam occurreret, inquit, neque quidquam superesse video, nisi ut fortiter peream: ni forte hoc placet, quod unum superest, utile magis quàm honestum, nisi quòd *durum est velum necessitas*. Sis inquit, hoc hominum genus avidum esse pecuniæ, eoq; facilius corrumpi posse ut fileant. Quamvis durum sit illis furciferis dare quod profundant, tamen, ut nunc res sunt, nihil video melius. Idem visum est Balbino; ac numeravit aureos triginta, quibus redimeret silentium. Ph. Miram Balbini liberalitatem mihi prædicas. La. Imò in re honesta citius dentem extrudisses ab eo quàm nummum. Sic prospectum est Alcumistæ, cui nihil erat periculi, nisi quòd non haberet quod daret amicæ. Ph. Demiror Balbino in tantum nihil esse nati. La. Hic duntaxat naso caret, in cæteris nasutissimus. Rursum novâ pecuniâ instruitur fornax, sed præmissa ad Virginem Matrem precatiunculâ, ut coeptis faveret. Jam rotas exierat annus, dum illo nunc hoc nunc illud cavante, luditur opera, & perit impensa. Interim existit casus quidam ridiculus? Ph. Quisnam? La. Alcumista furtivam consuetudinem habebat cum uxore cujusdam aulici: maritus, conceptâ suspitione, coepit hominem observare. Tandem cum illi

nuncia-

nunciatum esset sacrificium esse in cubiculo, præter expectationem redit domum, pulsat ostium. *Ph.* Quid facturus homini? *La.* Quid? nihil suave; aut occisurus erat, aut exsecturus. Ubi maritus instans minitaretur, se vi effracturum ostium ni apperiret uxor, magnopere trepidatum est, & circumspicitur præsenaneum aliquod concilium: nec erat aliud quàm quod ipsa dabat res. Abiecit tunicam, ac per fenestram angustam dejecit sese non absque periculo, nec sine vulnere, ac fugit. Scis tales fabulas illico spargi. Itaque permanavit & ad Balbinum. Neque id fore non divinàrat artifex. *Ph.* Hic itaque medius tenetur. *La.* Imò felicius elapsus est hinc quàm è cubiculo. Audi technam hominis. Nihil exposulabat Balbinus, sed nubilo vultu satis indicabat se non ignorare quod vulgò ferebatur. Noverat ille Balbinum esse virum pium, in nonnullis penè dixerim superstitiosum. Et qui tales sunt quamvis in magno peccato facile condonant supplici. Itaque datà operà inicit mentionem de successu negotii, queritans non perinde, succedere ut solet, aut vellet: addebat se vehementer mirari quid esset in causa. Ibi per occasionem commotus Balbinus, qui alioque videbatur destinasse silentium, & erat qui facile commoveretur. Non est, inquit, obscurum quid obftet; peccata obstant quò minùs succedat quod à puris purè tractari convenit. Ad hanc vocem artifex procubuit in genua, subindè tundens pectus, vultu vocèque lacrymabili, Verissimum, inquit, dixisti, Balbine, peccata, peccata, inquit, obstant; sed mea peccata, non tua: non enim pudebit me turpitudinem meam apud te, velut apud Sacerdotem sanctissimum, confiteri. Vicerat me carnis infirmitas, pertraxerat me Satanas in laqueos suos. Et, ò me miserum! è sacrificio factus sum adulter. Non tamen omninò periit hoc munus quod misimus Virgini Matri. Perieram certo exitio nì illa succurrisset. Jam maritus effringebat fores, fenestra erat ardiior quàm ut possim elabi: in tam præsentaneo periculo venit in mentem sanctissimæ Virginis, procedi in genua, obtestatus sum, si gratum fuisset munus, ut opitulareretur. Nec mora, repeto fenestram (sic enim urgebat necessitas) & facis amplam reperi ad effugium. *Ph.* Credidit ista Balbinus? *La.* Credidit? imò etiam ignovit, & admonuit religioè, nè se præberet ingratum beatissimæ Virgini. Numerata est rursus pecunia danti fidem se posthac rem sacram purè tracturum. *Ph.* Quis tandem finis? *La.* Perlonga est fabula sed ego paucis absolvam. Cùm ejulmodi

commentis diu lussisset hominem. neque mediocrem pecuniarum vim ab eo extorsisset, tandem venit illo qui nebulonem à puero noverat. Is faciè divinans illum idem agere apud Balbinum quod nusquam non egerat, clam aggreditur illum; exponit qualem artificem domi suæ foveret; monet ut quàm primùm iubeat hominem, ni mallet ipsum aliquando compilatis scriniis fugere. *Ph.* Quid hic Balbinus? videlicet curavit hominem conjiciendum in carcerem? *La.* In carcerem? Imò numeravit viaticum, obtestans per omnia sacra, ne quod accidisset effutiret. Et sapuit, meâ quidem sententiâ, qui hoc maluerit quàm esse fabula conviviorum & fori, deinde venire in periculum confiscationis. Nam impostori nihil erat periculi, artis tantum tenebat quantum asinus quivis; & in hoc genere favorabilis est impostura. Quod si furti crimen intentâisset, à suspendio tutum reddebat unctio, neque quisquam lubens gratis alar talem in carcere. *Ph.* Misereceret me Balbini, nisi ipse gauderet deludi. *La.* Nunc mihi properandum est in aulam; aliàs referam his etiam multò stultiora. *Ph.* Cum vacabit & audiam lubens, & fabulam fabulâ pensabo.

^s Qui imponit in vendendis equis.

^b Est scilicet veritatem vulgo præbere.

ARGUMENTUM.

(a) Hippoplanus narrat fraudes eorum qui vendunt aut locant equos, docetque ipsi quomodo impostoribus aliquoties imponatur.

AULUS, PHÆDRUS.

Au. DEum immortalē! (*b*) *ὦς στυγερὸς ὄντις* poster Phædrus, & subinde in coelum suspirat! adorari. Quid accidit novæ rei? Phædre. *Ph.* Quamobrem isthuc interrogas? Aule. *Au.* Quoniam è Phædro mihi videris factus Carō, tanta est in vultu severitas. *Ph.* Non mirum, amice modò confessus sum peccata mea. *Au.* Phy! jam desino mirari: sed dic, age bonâ fide confessus es omnia? *Ph.* Omnia quæ quidem in mentem veniebant, unico duntaxat excepto. *Au.* Cur unum hoc reticuisisti? *Ph.* Quia nondum potuit mihi displicere. *Au.* Oportet esse peccatum suave. *Ph.* An peccatum sit, nescio; sed tamen si vacat audies. *Au.* Audiam equidem lubens. *Ph.* Scis quantâ sit impostura apud nostros in his qui vendunt aut locant equos? *Au.* Plus scio quàm vellem, non semel ab illis delusus. *Ph.* Nuper incidit mihi iter, cùm satis prolixum, tùm etiam accelerandum.

Adeo

Adeo quendam ex illis, quem dixisses ejus generis minime malum, & intercedebat mihi cum homine nonnihil etiam amicitia. Narro mihi rem esse seriam opus esse præstrenuo equo; si unquam præbuisset, se mihi bonum virum, nunc præstare. Ille pollicetur sese sic mecum asturum ut ageret cum fratre suo charissimo. *Au.* Fortassis & fratri impositurus. *Ph.* Inducit in stabulum, jubet ut eligam ex omnibus equis quemcunque vellem. Tandem unus plus cæteris ardebat. Ille probat judicium meum, dejerans eum equum frequenter à multis expertum esse; se eum maluisse servare amico singulari, quam ignoris addicere. Convectum est de pretio, numeratur pecunia præsens; conscendo. Mira alacritate gestiebat equus in egressu; dixisses feroculum esse; nam erat obesus & pulchellus. Ubi jam equitatem sensi quihoram, sensi planè lassum, nec calcaribus quidem impelli posse. Audieram tales ab illis ad imposturam ali, quos à specie judicatos insignes, cæterum laboris impatientissimos. Ego continuo mecum, Captus sum. Age, par pari referam, ubi rediero domum. *Au.* Quid hic consilii capiebas eques absque equo? *Ph.* Id quod res dabat: deslexi in proximum vicum; illic clam apud quendam mihi notum deposui equum, & conduxì alterum: profectus sum quò destinaram; reversus sum, reddo conductitium equum, reperio meum * sophistam, ut erat, obesum, & pulchrè requietum: eo vestitus redeo ad impostorem; rogo ut in stabulo suo alar dies aliquot, donec repetiero. Percontatur quàm commodè me gesserit: Ego verò dejero per omnia sacra, me nunquam in vita conscendisse tergum equi felicioris, volasse potius quàm ambulasse, nec tam longo itinere unquam sensisse lassitudinem, nec pilo factum ob laborem macriorem. Hæc cum illi persuasissem esse vera, tacitus secum cogitabam, equum illum alium esse quàm hætenus suspicatus essem. Itaque priusquam abirem, rogabat num mihi venalis esset equus. primo negabam; quòd si incideret iter denuo, non facile foret nancisci similem: attamen nihil esse mihi tam charum quod non esset venale pretio largo, etiamsi quis me ipsum, inquam, cuperet emptum. *Au.* Næ, tu pulchrè Cretensem agebas cum Cretensi. *Ph.* Quid multis? Non dimittit me, nisi pronunciatà equi indicaturà. Indicavi non paulò plaris quàm emeram. Digressus ab homine, mox suborno qui mihi partem agat hujus fabulæ, pulchre instructum atque edoctum: is ingressus domum inclamat locatorem; ait sibi opus esse insigni equo, & laboris egregie patienti

* Id est, fucatum equum

patienti. Alter ostendit multos, & pessimum quemque maximè prædicat; solum illum quem mihi vendiderat, quoniam am existimabat verè talem qualem prædicaveram non laudat. At alter illico rogat, num & ille venalis esset; nam descripteram illi formam equi, & locum indicàram. Locator primùm obtruncicare, atque alios ambliosè prædicare. Cùm iste cæteris utcumque probatis semper ageret de uno illo, tandem locator apud se, Planè sefellit me iudicium de illo equo, si quidem hic peregrinus statim agnovit hunc inter omnes. Cùm insisteret ille, tandem hic, Venalis est, inquit, sed pretio foras se deterreberis. Non est, inquit ille, magnum pretium, si rei dignitas respondeat; indica. Indicavi aliquanto pluris quàm indicàram ipsi, captans & hoc lucrari. Tandem convenit de pretio; datur arrha satis magna, nempe regalis aureus, ne qua suspicio incideret simulatae emptionis. Emptor jubet equo dari pabulum, se mox ait rediturum, & abducturum; dat etiam stabulario drachmam. Ego simul atque cognovi passionem esse firmam, sic ut rescindi non posset, rursus ocreis & calcaribus armatus redeo ad locatorem, anhelus clamo. Adest ille, rogat quid velim. Illico, inquam, adornetur equus meus; nam è vestigio proficiscendum est ob rem maxime seriam. Atqui mōdō, inquit, mandabas ut aliquot dies alerem equum tuum. Verum, inquam; sed præter expectationem objectum est negotium, idque regium, quod nullam patitur dilationem. Hic ille, Eliges ex omnibus quem voles, tuum habere non potes. Rogo quamobrem. Quoniam venditus est, inquit. Ibi ego simulatā magnā perturbatione, Prohibeant, inquam, superi quod dicis. Hoc objecto itinere non venderem eum equum, etiamsi quis numeret quadruplum. Incipio rixam, clamor me perditum. Tandem incaluit & ille, Quid opus, inquit, his jargiis? Indicasti equum, ego vendidi: si numero pretium, nihil habes quod mecum agas, sunt in hac urbe leges ad exhibendum equum me non potes compellere. Cùm diu clamàssem, aut equum exhiberet aut emproberem; tandem iratus numerat pretium. Emeram quindecim aureis, æstimàram viginti sex. Ille æstimàram triginta duobus. Cogitat apud se, præstat hoc lucrum facere quàm equum reddere. Ab eo dolenti similis, ac vix placatus etiam datā pecuniā. Ille rogat ut boni consulam; se aliis in rebus pensitaturum hoc incommodi. Sic impositum est impostori. Habet equum nullius pretii. Expectat ut qui arrham dedit veniat numeratum pecuniam. At nemo venit,

nec

necum
stulavi
quider
ris. Ve
eo mal
spoliā
ut non
statuan
confes
men a

Prox
fiet
prof
lius

Ch

It

sus h
comp
ne. A
quam
nomi
cum
tum
veter
quod
rem
dimi
Neq
dini
prec
Prof
lui
tor
Qua
tar.
cass
Pen
priu
pud

nequaquam venturus est. *An.* Interim nunquam tecum ex-
postulavit? *Ph.* Quâ fronte, aut quo jure id faceret? Convenit
quidem semel atque iterum, conquestus est de fide: empro-
ris. Verùm ego ultro expostulavi cum homine, dicens illum
eo malo dignum, qui præproperâ venditione tali equo me
spoliârit. Hoc est crimen tam bene collocatum, meâ sententiâ,
ut non possim inducere animum confiteri. *Au.* Ego mihi (a)
statuam poscerem, si quid tale designâssem, tantum abest ut
confessus sim. *Ph.* An ex animo loquaris nescio; mihi ta-
men addis animum quò magis lubeat talibus facere sycum.

a Honoris
gratia sta-
tue pone-
buntur bene
meritis de
Republica.

Α Ρ Γ Υ Μ Ε Ν Τ Ο Μ .

*Προχολογία fraudes mendicorum & varias technas depingit, qui,
sita sepe persona, ulcerosis sese ostentant, alcumisticam & alias
profiterentur artes, quibus imponunt plurimis. Nihil regno simi-
lius quam mendicitas.*

(b) I R I D E S , (c) M I S O P O N U S .

Ir. Quam ego huc novam avem video advolare? Agno-
sco faciem, sed vestis non convenit. Aut ego pro-
sus hallucinor, aut hic est Misoponus. Audendum est;
compellabo hominem, quamlibet pannosus. Salve, Misopo-
ne. *Mi.* Iridem video. *Ir.* Salve, Misopone. *Mi.* Tace, in-
quam. *Ir.* Quid? an salvere non vis? *Mi.* Non isto quidem
nomine. *Ir.* Quid accidit? Annon es idem qui fueras? An
cum veste mutatur & nomen? *Mi.* Non; sed vetus recep-
tum est. *Ir.* Quis tunc eras? *Mi.* Apitius. *Ir.* Ne te pudeat
veteris sodalis, si quid melioris obtigit fortunæ: non diu est
quòd eras ordinis nostri. *Mi.* Confide huc sodes, & audies
rem omnem. Non pudet ordinis vestri, sed pudet primi or-
dinis. *Ir.* Quem ordinem narras Franciscanorum? *Mi.*
Nequaquam, ò bone, sed decessorum. *Ir.* Næ tu istius or-
dinis sodales habes quamplurimos. *Mi.* Eram re laurâ,
predegi strenuè; ubi res defecit, nullus agnoscebat Apitium.
Profugi pudore, verti me ad vestrum collegium: hoc ma-
lui quàm fodere. *Ir.* Sapiisti. Sed unde subito novus ni-
tor corporis? Nam de veste mutata non perinde miror. *Mi.*
Quamobrem? *Ir.* Quia Dea (d) Laverna multos subito di-
tat. *Mi.* An suspicaris me furto parâsse rem? *Ir.* Hoc for-
tassis ignavius. Rapinâ igitur. *Mi.* Non per vestram (e)
Peniam, neque furto neque rapinâ. Sed de nitore corporis
prius expediam, quod tibi videtur mirabilius. *Ir.* Nam a-
pud nos erat torus ulcerosus. *Mi.* Nimirum sum usus ami-
cissimo

b Velut Iri-
dinus, quem
mendicum
inducit U-
lysses.
c Osor labo-
rum.

d Dea fu-
rum.
e Paupertatis
Dea apud A-
ristophanem.

cissimo medico. *Ir.* Quonam? *Mi.* Non alio quam meipso nisi quem arbitraris mihi meipso amiciores. *Ir.* Atqui nesciebam te callere rem medicam antehac. *Mi.* Totum illum ornatum ipse pigmentis affixeram, thure, sulphure, resina visco, linteis, cruore. Ubi visum est, quod affixeram detraxi. *Ir.* O impostorem! nihil te videbatur miserabilius. Poteras in tragœdia sustinere personam Job. *Mi.* Sic tum forebat egestas; quanquam fortuna nonnunquam & cutem mutare solet. *Ir.* Dic igitur de fortuna. Repertus est thesaurus aliquis? *Mi.* Non, sed repertus est quasi vestro paulo commodior. *Ir.* Qui potuisti facere quasi, cum non suppeteret fors? *Mi.* Artem quævis terra alit. *Ir.* Intellico. Dicis artem incidendi loculos. *Mi.* Bona verba. Dico artem Alcumisticam. *Ir.* Vix quindecim dies sunt quod nos reliquisti, & artem assequutus es quam alii vix multis annis perdiscunt? *Mi.* Nactus sum viam compendiariam. *Ir.* Quam? obsecro. *Mi.* Ars vestra conflaverat mihi quatuor ferme aureos: bonâ quadam fortunâ incidi in veterem cingerronem, qui nihilo felicius rem administrârat quam ego. Compotabamus: cœpit, ut sit, narrare suas fortunas: paciscor hæc lege ut ille biberet in immunis, modomîhi communicaret artem. Communicavit bonâ fide, ea nunc vestigal est mihi. *Ir.* Non licet discere? *Mi.* Tibi vel gratis imparciam ob pristinum sodalicium. Sis nusquam non inveniri plurimos hujus artis avidissimos. *Ir.* Audivi, & credo. *Mi.* In horum familiaritatem quâcunque occasione memet insinuo, jacto artem. Ubi sensero (a) larum hiantem (b) escam parvo. *Ir.* Quo pacto? *Mi.* Ultro eos moneo, nè temere credant ejus artis professoribus; nam plerosque esse impostores, id agentes præstigiis suis ut exhauriant loculos incautorum. *Ir.* Isti huc præmii parum accommodum tuo negotio. *Mi.* Imò illud etiam addo nè quid mihi ipsi credant, ni rem certam oculis aut manibus deprehenderint. *Ir.* Miram artis fiduciam mihi narras. *Mi.* Jubeo illos adesse dum peragitur metamorphosis, jubeo attentos esse; quosque minus dubitent, jubeo ut ipsi manibus rem omnem peragent, me procul spectante, nec digitem admovente: liquefactam materiam jubeo uturgent ipsi, aut aurifici purgandam deferant. Prædico quantum argenti aurivæ sit eliquandum. Deinde quod eliquatum est jubeo ut pluribus aurificibus deferant ad (c) Lydium lapidem explorandum. Reperiunt pondus prædictum, reperiunt purgatissimum aurum aut argentum; nihil enim refert, nisi quod minore periculo mihi quidem res

a Vide Pro-
verbium.
b Escæ,
δύλεω, qua
capiuntur
piscēs & aves.

c Coticula
qui explo-
rant aurum.

tenta-

tentatur in argento. *Ir.* Proinde nihil habet ars tua fuci?

Mi. Imò merus fucus est. *Ir.* Nondum video præfligium,

Mi. Faxo ut videas. Primùm, paciscor de mercede; eam no-

lo mihi numerari, nisi priùs edito artis experimento. Tra-

do illis pulvisculum, quasi huius vi conficiatur totum ne-

gotium. Rationem conficiendi pulveris non communico;

nisi magnâ mercede redemerint. Exigo iusjurandum, nè

proferant arcanum artis intra sex menses cuiquam morta-

lium aut immortalium. *Ir.* Nondum audio fucum. *Mi.* Fucus

omnis est in uno carbone in hoc parato. Excavo carbonem,

in eum inferso liquefactum argentum, quantum prædico

reddendum; post infusum pulverem sic instruo vas ut non

solum infernè & à lateribus cingatur prunis, verùm etiam

supernè: persuadeo hoc esse artis. Inter carbones qui

supernè imponuntur unum admisceo qui tegit argentum

aut aurum. Id vi caloris lequefactum defluit in reliquam

materiam, quæ liquefcit, puta stannum aut æs: repurgatio-

ne factâ invenitur quod admistum est. *Ir.* Ars expedita: sed

quomodo fallis, si alter rem agat suis manibus? *Mi.* Cùm

is me præscribente perfecit omnia, priùs quàm moveatur

vas alcumisticum, accedo tandem, & circumspicio, nè quid

forè sit omissum. Aio mihi videri supernè deesse unum

atque alterum carbonem; clama oppono meum: singo me eum

tollere ex acervo reliquorum, ac illic ante positum ut

nulli possit agnosci, & illum fallere. Tollo. *Ir.* Caterùm

cùm illis absque te periculum facientibus non succedit, quid

adfers? *Mi.* Nihil est periculi jam numeratâ pecuniâ.

Aliquid comminiscor, aut ollam fuisse insinceram, aut car-

bones vitiosos, aut ignem parùm scitè temperatum. Deni-

que, pars est artis quam profiteor, non diu hære in eodem

loco. *Ir.* An tantus est proventus istius artis ut te possit a-

lere? *Mi.* Et quidem splendidè. Posthac tu quoque, si sapi-

relinques istam miseriam, & nostro accedes ordini. *Ir.* Imò

citius illud agam, ut te revocem in nostrum ordinem. *Mi.*

Ut volens repetam quod semel effugi, ac deseram bonum

quod inveni? *Ir.* Habet hoc nostra professio, dulcescit affue-

tudine. Proinde cum multi sint qui deficiant ab instituto

D. Francisci aut Benedicti, quem unquam vidisti qui dia-

tius versatus in ordine nostro defecerit? Nam tam paucis

mensibus vix gustare poteràs quid esset mendicitas. *Mi.* Is

gustus me docuit esse rem omnium miseriam. *Ir.* Cur igitur

nemo deficit? *Mi.* Fortasse quia naturâ miseri sunt. *Ir.*

Ego hanc miseriam nè curâ Regum quidem fortuna com-

mutarem

Unde & censuratur, cum, numeratis singulis ac facultatibus aestimatis, indicitur exactio.

mutarem. Nihil enim regno similis quàm mendicitas. *Mi.* Quid ego audio? Nihil nivi similis quàm carbo? *Ir.* Dic mihi, quare potissimum beati sunt Reges? *Mi.* Quia faciunt quod animo collubitum est. *Ir.* Ista libertas, quā nihil suavius, nemini Regum magis adest quàm nobis; nec dubito quin multi Reges sint qui nobis invident. Sive bellum est, sive Pax, nos tunc vivimus; non describimur ad militiam, non vocamur ad munia publica, non (a) censuramur; cum populus expilatur exactionibus, nullus inquit in vitam nostram; si quid admissum est etiam atrocius, quis digne in jus vocare mendicum? Etiam si pulsamus hominem, pudet pugnare cum mendico. Regibus nec in pace nec in bello licet suaviter agere, & quod majores sunt hoc plures metuunt. Nos, veluti Deo sacros, etiam religionem quādam metuit vulgus offendere. *Mi.* Sed interim sordescitis in pannis & casulis. *Ir.* Quid ista faciunt ad veram felicitatem? Extra hominem sunt quæ narras. His pannis debemus nostram felicitatem. *Mi.* At vereor ne vobis brevi peritura sit felicitatis istius bona pars. *Ir.* Qui sic? *Mi.* Quia jam hoc mussant civitates, ne mendicis liberum sit quod liber evagari, sed unaquæque civitas suos alar mendicos; & in his qui valent, adigantur ad laborem. *Ir.* Cur hoc moliantur? *Mi.* Quia conperunt ingentia facinora sub mendicitatis prætextu perpetrari. Deinde non minimam perniciem ex vestro ordine nasci. *Ir.* Istiusmodi fabulas frequenter audi, id fiet ad Calendas Græcas. *Mi.* Fortasse citius quam velles.

ARGUMENTUM.

Convivium Fabulosum varias historias & jucundas fabulas continet. Maecos fallit calcearium. Operæpolis de fienbus fallitur. Sacerdos de pecunia, fraude perquam faceta. Ludovicus, Gallorum Rex undecimus, rustici rapis vescitur; rapam unam pręgrandem dono oblatam mille coronatis aureis remunerat. Pediculus e veste regia cepit quidam & accepit a Rege 40. Coronatos. Aulici deluduntur dolo. Quidam perit officium, seu munus publicum. Cito negare est dare beneficium. Maximilianus clemens in delatores suos. Sacrificus quidem egregie fallit feneratorum. Antonius salutatur quendam crepitu ventris, dicentem esse podicem partem corporis honestissimam.

b Fabulosus.
c Ridiculus.
d Facetus.
e Urbanus.
f Amans nugarum.
g Amans risum.
h Bene linguax.
i Qui gaudet nugis.
k Nugator.

(b) POLYMYTHUS, (c) GELASINUS, (d) EUTRAPELUS, (e) ASTEUS, (f) PHILYTHLUS, (g) PHILOGELOS, (h) EUGLOTTUS, (i) LEROCHARES, (k) ADOLESCHARES.

P. UT non decet civitatem bene institutam esse sine legibus ac Principe; ita nec convivium oportet

et p. x. x.

ἄναχτορ esse *ἡ ἀνομον*. *Ge.* Istuc verò perplacet, ut unus totius populi nomine respondeam. *Po.* Heus, puer, adfer huc talos; horum suffragiis decerneretur regnum, cuicunque favere Jupiter. Euge; Eutræpelo favit Jupiter. Non facere forte cæcæ; non poterat magis idoneus eligi, etiamsi per singulas cribus viritum collecta fuissent puncta. Vulgò jactatur proverbium, non tam vanum, quàm parùm Latinum, *Novus Rex, nova lex* (a) *Νομοδότης γὰρ ὁ βασιλεὺς*. *Eut.* (b) Quod felix faustumque sit huic convivio; Primum, edico, Ne quis hic proferto præter ridiculas fabulas. Cui deerit fabula, drachmâ multator; ea pecunia in vinum insuamitor, atque in legitimis fabulis etiam extempore conficta habeator, modò servetur (c) *τὸ πιδανὸν ἡ τὸ πρέτοιον*. Si nulli defuerit fabula, duo, quorum alter lepidissimam, alter frigidissimam, fabulam dixerit, vini pretium pendunto. Convivator à vini sumptu immunis esto: ciborum sumptum unus suppeditato. Hujus rei, si quid inciderit controversiæ, Gelasinus arbiter ac judex esto. Hæc si vos sciveritis, rata sunt. Qui legi parere noluerit, abito; sic tamen, ut postridie ad comporationem redire jus fâsque sit. *Ge.* Legem à rege latam nostris suffragiis ratam esse volumus. Sed unde proficiscetur fabularum circulas? *Eut.* Unde nisi à convivatore? *Ast.* Licetne, rex, dicere (d) tria verba? *Eut.* An tu credis (e) nefastum esse convivium? *Ast.* Jure consulti negant legem esse, quæ non sit æqua. *Eut.* Assentior. *Ast.* At tua æquat optimam fabulam pessimam. *Eut.* Ubi voluptas quaeritur, ibi non minus laudis promeretur qui pessimè dixit quàm qui optimè, eò quòd non minùs delectet. Velut inter cantores nemo voluptati est, nisi qui aut insigniter bene cecinerit, aut egregiè malè. Nonne plures ridet audito coccyce quàm auditâ lusciniâ? Hic mediocritas laudem non habet. *Ast.* At cur plectuntur qui laudem auferunt? *Eut.* Nè nimia felicitas provocet illis Nemefin aliquam, si simul & laudem auferrent & immunitatem. *Ast.* Per Bromium, Minos ipse nunquam tulit legem æquicrem. *Phily.* Nullam feres legem de modo bibendi? *Eut.* Dispectâ re, sequar exemplum Agesiâi Lacedæmoniorum regis. *Phily.* Quid is fecit? *Eut.* Is cùm tempore quodam (f) Symposiarchus talorum arbitrio delectus esset, rogante (g) architriclino, quantum cuique vini juberet apponi. Si largior, inquit, vini copia parata est, dato cuique quantum poposcerit; si malignior, omnibus ex æquo distribuito. *Phily.* Quid sibi voluit Lacon ille cùm hæc diceret? *Eut.* Hoc agebat, ut neque temulentum, neque

a Id est, *Stas.*

ine leges igitur, O Rex.

b Ab hac solenni precatione solabant olim auspicari qui rem seriam agebant apud populum.

c Id est, *verisimile & decorum.*

d Dixit, pro paucis.

e Quod alter ludens torquet ad dies nefastos, in quibus justitium erat, nec licebat prætoridicere tria verba, *Do, dico, addico*: sic Ovidius, *Ille nefastus erit per quem tria verba silentur.*

f Princeps Convivii.

g Qui curat cibos apponendos ac potum. Olim convivium tres spondas habebat.

Canis natura abhorret à vino.

rursum querulum esset convivium. *Phily.* Qui sic? *Eut.* Qui sunt qui gaudent largius bibere, sunt qui gaudent parcius; reperiuntur & abstemii, qualis dicitur fuisse Romulus. Itaque si nulli datur vinum nisi poscenti, primum nemo compellitur ad bibendum; & tamen nihil desiderant quibus grata est largior potatio. Ità fit ut nemo tristis sit in convivio. Rursus, si parcius copia vini distribuitur æquis portionibus in singulos, satis habent qui bibunt moderatius; neque quisquam in æqualitate potest obmurmurare, quando qui largius erat haustus æquo animo componit se: ad temperantiam. Hoc exemplum si placet, utar. Volumus enim hoc convivium fabulosum esse, non vinosum. *Phily.* Quis igitur bibebat Romulus? *Eut.* Idem * quod bibunt canes. *Phily.* An non istud indignum Rege? *Eut.* Nihilo magis quam quòd Reges spirant aëre cum canibus communi: non quod illud interest, Rex non bibit eandem aquam quam biberet canis; sed aërem quem afflavit Rex haurit canis, & vicissim, quem efflavit canis haurit Rex. Plus gloriæ tulisse Alexander ille magnus, si cum canibus bibisset. Nihil enim pejus Regi qui tot hominum millibus vigilat quam vinolentia. Cæterum Romulum abstemium fuisse declarat apophthegma non infestiviter ab illo dictum. Etenim cum quidam, videns illum abstinere à vino, dixisset vinum vile futurum si omnes biberent quemadmodum ille: Imò, inquit, tum arbitror fore carissimum, si biberent omnes vinum quemadmodum ego. Bibo enim quantum liber. *Gel.* Utinam hic adesset noster Johannes Botzemus, canonici Constantiensis, qui nobis Romulum quendam referret; nam & is abstemius non minùs est quàm dicitur, alioquin comis ac festivus conviva. *Po.* Age, si simul potestis, non dicam *sorbere & flare*, quod Plautus ait esse *difficile*, sed *edere & audire*, quod est perfacile, bonis avibus auspicatorum fabulandi munus. *Po.* Si parùm erit lepida fabula, scitote Baravam esse. Opinor aliquot vestrum auditum Macci nomen. *Gel.* Non ità diu est quod periit. *Po.* Is cum venisset in civitatem quæ dicitur Leidis, ac vellet novus hospes innotescere joco quopiam, (nam is erat homini mos) ingressus est officinam calcearii; salutat. Ille cupiens extrudere merces suas, rogat num quid vellet. Macco conjiciente oculos in ocreas ibi pensiles, rogat futor, num vellet ocreas. Annuente Macco, quærit aptas tibiis illius; inventas alacriter protulit, & ut solet, inducit illi. Ubi jam Maccus esset eleganter ocreatus, Quàm belle, inquit, congrueret his ocreis

par calceorum duplicatis soleis. Rogatus an & calceos vellet, annuit. Reperti sunt, & additi pedibus. Maccus laudabat ocreas, laudabat calceos. Calcearius tacite gaudens succinebat illi laudendi, sperans pretium æquius, posteaquam emproli tantopere placere merx. Et jam erat nonnulla contracta familiaritas. Hic Maccus, Dic mihi, inquit, bonâ fide, nunquamne usu venie tibi, ut quem sic ocreis & calceis ad cursum armasses, quemadmodum nunc armasti me, abiret non numerato pretio? Nunquam, ait ille. Atqui si forte, inquit, veniat usu quid tu tum faceres? Consequerer, inquit calcearius, fugientem. Tum Maccus, Serio ne ista dicis, an joco? Plane serio, inquit alter, loquor, & serio facerem. Experiar, ait Maccus, En, pro calceis præcurro, tu cursu sequere. Simulq; cum dicto coniecit se in pedes. Calcearius è vestigio consequutus est quantum poterat, clamitans, Tene te furem, tenere furem. Ad hanc vocem cum cives undiq; profiliissent ex ædibus, hoc commento cohibuit illos Maccus, ne quis manum injiceret, ridens ac vultu placido. Ne quis, inquit, remoretur cursum nostrum, certamen est de cupa cerevisiæ. Itaque jam omnes præbere sese cerraminis spectatores. Suspiciabantur autem calcearium dolo clamorem eum fingere, ut hac occasione anteverteret. Tandem calcearius cursu victus, sudans & anhelus domum rediit. Maccus tulit brabium. *Ge.* Maccus iste effugit quidem calcearium, at non effugit furem. *Po.* Quamobrem? *Ge.* Quia furem ferebat secum. *Po.* Fortè tum non erat ad manum pecunia quam postea resolvit. *Ge.* Verum, erat actio furti. *Po.* Ea quidem post intentata est, sed jam magistratibus aliquot innotuerat Maccus. *Ge.* Quid attulit Maccus? *Po.* Quid attulit, rogas, in causa tam vincibili? Magis periclitatus est actor quàm reus. *Ge.* Qui sic? *Po.* Quia gravabat illum actione calumniæ, & intendebat (a) legem Rhemiam, quæ distat, ut qui crimen intenderit quod probare non possit, pœnam ferat quam latus erat reus si convictus fuisset. Negabat se contraxisse rem alienam invito domino. sed ultro deferente, nec ullam pretii mentionem intercessisse. Se provocasse calcearium ad certamen cursum; illum recepisse conditionem; nec habere quod quaeratur, cum esset cursu superatus. *Ge.* Hæc actio non multum abest (b) ab umbra asini. Quid tandem? *Po.* Ubi satis risum est, quidam è Judæis vocavit Maccum ad cœnam, & numeravit calceario pretium. Simile quiddam accidit Daven-triæ me puero. Erat tempus illud quo (c) regnant piscatores, frigent lanii. Quidam astabat ad fenestram (d) fru-

a Quæ ad
ponam tali-
onis vocat
calumniato-
rem.

b Vide Chi-
liades.

c Circuitio-
ne notavit
Quadrage-
simam.

d Quæ ven-
dit fructus
arborum.

Q

stuariz,

stuariz, sive Gracè mavultis oporapolidis, scœminz vélè-
 menter obelz, oculis intentis in ea quz proposita venum
 erant. Illa ex more invitavit, si quid vellet : & cùm vide-
 ret hominem intentum ficis, Vis, ait, ficos? sunt perquam
 elegantes. Cùm ille annuisset, rogat quot libras vellet.
 Vis, inquit, quinque libras? Annuenti tantum ficorum effu-
 dit in gremium. Dum illa reponit lances, ille se subducit
 non cursu, sed placide. Ubi prodisset acceptura pecuniam
 vidit emptorem abire; insequitur majore voce quam cur-
 su. Ille dissimulans pergit quo coepit ire: tandem multis
 ad scœminz vocem concurrentibus, restitit. Ibi in po-
 puli corona agitur causa; risus oboritur: emptor neg-
 bat se emissee, sed quod ultro delatum fuisset accepisse; si
 vellet experiri apud Judices se compariturum. Ge. Age,
 narrabo fabulam tuaz non admodum dissimilem, fortasse
 nec inferiorem, nisi quòd hæc non habet authorem pe-
 inde celebrem atque est Maccus. Pythagoras totum mer-
 catum dividebat in tria hominum genera, quorum ali
 prodissent ut venderent, alii ut emerent; hoc utrumque
 genus aiebat sollicitum esse, proinde nec felix: alios non
 ob aliud venire in forum quam ut spectent quid illis
 proferatur, aut quid agatur: hos solos esse felices, quòd
 vacui curis gratà voluptate fruerentur. Atque ad
 hunc modum dicebat Philosophum versari in hoc mundo,
 quemadmodum illi versarentur in mercatu. Verùm in no-
 stris emporiis quarrum hominum genus obambulare solet,
 qui nec emunt, nec vendunt, nec otiosi contemplantur, sed
 observant solicite si quid possint involare. Atque in hoc
 genere reperiuntur quidam mire dextri, dicas esse Mercu-
 rio favente natos. Convivator dedit fabulam cum coronide;
 ego dabo cum procœmio. Nunc accipite quod nuper
 accidit Antverpiæ. Sacrificus quidam receperat illic medi-
 ocrem summam pecuniæ, sed argenteæ: id impostor quid-
 dam animadverterat. Adjit sacrificum, qui gestabat in zona
 crumenam nummis turgidam, salutat civiliter, narrat sibi
 datum negotium à suis, ut vici sui parochio mercaretur no-
 vum pallium sacrum, quæ summa vestis est sacerdoti rep-
 divinam perageant. Rogat, hac in re commodaret sibi cati-
 rillum operæ, ut secum iret ad eos qui vendunt hujusmodi
 pallia, quo videlicet ex modo corporis ipsius sumeret ma-
 jus aut minus; nam sibi videri staturam ipsius cum parochi
 magnitudine vehementer congruere. Hoc Officium, cùm
 leve videretur, facile pollicitus est sacrificus. Adeunt ædes
 cujusdam,

cujusdam, prolatum est pallium, sacrificus induit, venditor affirmat mire congruere. Impostor cum nunc à fronte, nunc à tergo contemplatus esset sacrificum, satis probavit pallium; sed causatus est à fronte brevius quam par esset. Ibi venditor, ne non procederet contractus, negat id esse pallii vitium; sed crumenam turgidam efficere ut ea parte offenderet brevitatem. Quid multa? Sacrificus deponit crumenam; denuo contemplantur. Ibi impostor averso sacrificio crumenam arripit, & semet in pedes conjicit. Sacerdos cursu insequitur ut erat palliatus, & sacrificum venditor. Sacrificus clamat, Tenete furem; venditor clamat, Tenete sacrificum: impostor clamat, Cohibete sacrificum furem; & creditum est, cum viderent illum sic ornatum in publico currere. Itaque cum alter alteri in mora est, impostor effugit. *Eut.* Dignus qui non simplici suspendio pesser tantus artifex. *Ge.* Nisi jam pendet. *Eut.* Utinam non solus, sed unà cum illo qui talibus portentis favent in perniciem reipublicæ. *Ge.* Non favent gratis: (a) Catena est, quæ demissa in terras pertingit ad Jovem. *Eut.* Ad fabulas redeundum. *Ast.* Ad te redit (b) ordo, si fas est regem in ordinem cogere. *Eut.* Non cogar, imò volens veniam in ordinem; aliqui tyrannus essem, non Rex, si leges quas aliis præscribo recusem. *Ast.* Veruntamen aiunt (c) principem esse supra leges. *Eut.* Istud non omnino falso dictum est, si principem accipias summum illum principem, quem tum vocabant Cæsarem. Deinde si sic accipias superiorem legibus, quod alii coacti utcumque servant, illum suapte sponte multo cumulatiùs præstare. Quod enim animus est corpori, hoc est bonus princeps reipublicæ. Quid opus erat addere bonus, quando malus princeps non est princeps; quemadmodum spiritus impurus, qui invasit corpus hominis, non est animus? Sed ad fabulam: & arbitror convenire, ut Rex regiam fabulam adferam. Ludovicus Galliarum Rex, ejus nominis undecimus, cum rebus domi turbatis peregrinaretur apud Burgundiones, occasione venationis nactus est familiaritatem cum Conone quodam, homine rustico, sed animi simplicis ac sinceri. Nam hoc genus hominibus delectantur monarchæ. Ad hujus ædes frequenter diverterat Rex ex venatu; & ut plebeiis rebus ponnunquam delectantur magni principes, apud eum magnâ cum voluptate vescebatur rapis. Mox ubi Ludovicus restitutus jam rerum potiretur apud Gallos, submonuit Cononem uxor, ut Regem veteris hospitii commonefaceret, adiret illum, & rapas ali-

a Alludit ad catenam argenteam Homeri: Videretur subindicare, quod ex talibus impostoribus aliquid lucri veniat ad præfectos, & hinc ad principes.

b Id est, vires. Cogere in ordinem, est facere cæteris æqualem.

c Quod principi placuit, per principis genus, ad principis statum: hæc de Cæsare intelliguntur. Imperatoris nomen militare est; Regis nomen erat Romanis invisum, Principis nomen erat amabile.

quod insignes illi dono adferret. Tergiversatus est Conon, se lufurum operam, principes enim non meminisse talium officiorum. Sed vicit uxor. Deligit Conon rapas aliquot insignes, accingitur itineri. Verum ipse per viam captus illecebrâ cibi paulatim devoravit omnes, unâ duntaxat exceptâ insigniter magnâ. Ubi Conon prorepfisset in aulam, quâ Rex erat iturus, statim agnitus est à Rege, & accersitus. Ille magna cum alacritate detulit munus: Rex majore cum alacritate accepit, mandans cuidam è proximis, ut diligenter reponeretur inter ea quæ haberet charissima. Cononem jubet secum prandere: à prandio egit Conon gratias, & cupienti repetere rus suum jussit pro rapa numerum mille coronatos aureos. Hujus rei fama cum, ut sit, per omne regis famulicium esset pervagata, quidam ex aulicis dono dedit regi equum non inelegantem. Rex intelligens illum provocatum benignitate quam præstiterat Cononi, captare prædam, vultu majorem in modum alacri accepit munus, & convocatis primoribus consultare cœpit quomunere pensaret equum tam bellum tamque pretiosum. Interim qui donarat equum spes opimas animo concipiebat, sic cogitans; Si sic pensavit rapam donatam à rustico, quanto munificentius pensaturus equum talem oblatum ab aulico? Cùm regi veluti de re magna consultanti alius aliud responderet, diuque vanâ spe lactatus esset captator; tandem rex, Veni, inquit, in mentem quod illi donem: & accersito ex proceribus quopiam, dicit in aurem, ut adferat id quod reperiret in cubiculo (simulque locum designat) serico diligenter obvolutum. Adfertur rapa. Eam, ut erat obvoluta, rex suâ manu donat aulico; addens, sibi videri bene pensatum equum * cimelio quod tibi constitisset mille coronatis. Digressus aulicus dum tollit lintheum, *prothesauro* reperit, non *carbones*, quod aiunt, sed rapam jam subaridam. Ita captator ille captus, risui fuit omnibus. *Ast*. Jam si permittis, rex, ut plebeius loquar regalia, referam quod ex tua fabula venit in mentem de eodem Ludovico. Nam ut *ansa ansam*, ita fabula *trahit* fabulam. Quidam famulus, cùm vidisset pediculum repentem in veste regia, flexis genibus ac sublatâ manu significat se nescio quid officii præstare velle. Ludovico præbente se, sustulit pediculum, & clam abiecit. Rogante rege quid esset, puduit fateri. Cùm instaret rex, factus est fuisse pediculum. Lætum, inquit, omen est; declarat enim me esse hominem, quod hoc genus vermiculorum peculiariter infestet hominem, præsertim

* ἀντίμνη-

2.109

Græcis est pretiosum aliquid, quod servandi causa seponitur, apud Homerum: vulgo dici-
tur ctenodia.

in ad-
Post d-
citer d-
stimul-
aggre-
se toll-
urger-
mulat-
rellect-
li hom-
plagas-
ludero-
cide p-
jacet p-
fabula-
dovico-
Dono-
tem p-
ciarii,
Ludov-
mens-
cūm f-
Ubi c-
nari v-
in me-
sauru-
sperat-
antem-
Amic-
luisse-
diis. A-
tum p-
nes b-
bar.
utius
mus
denti
fabul-
rat m-
offici-
nitate
rus (t-
cum

in adolescentia. Jussitq; pro officio numerari coronatos 40. Post dies aliquam multos alter quidam (qui viderat illi feliciter cessisse tam humile officium, nec animadvertens, plurimum interesse, ex animo facias quid, an arte) simili gestu aggressus est regem, ac rursus illo se præbente, simulabat se tollere quiddam è veste regia, quod mox abjiceret. Cùmurgeret rex tergiversantem, ut diceret quid esset; mire simulato pudore, tandem respondit, esse pulicem. Rex intellecto furo, Quid, inquit, an tu me facies canem? Jussit tolli hominem, ac pro captatis quadraginta coronatis infligi 40. plagas. *Phil.* Non tutum est, ut audio, cum regibus facietis ludere. Quemadmodum enim leones se nonnunquam placide præbent fricanti, iidem ubi lubitum est, leones sunt, & jacet collusor; iidem favent principes. Sed adferam tuæ fabulæ fabulam non dissimilem, ne recedamus interim à Ludovico, cui pro delectamento erat corvos hian es fallere. Dono acceperat alicunde 10000. coronatorum. Quoties autem principibus obligit nova pecunia, venantur omnes officarii, & captant aliquam prædæ partem: id non fugiebat Ludovicum. Cùm igitur ea pecunia exprompta esset in mensa, quò magis irritaret spem omnium, sic locutus est circumstantibus: Quid? annon videor vobis rex opulentus? Ubi collocabimus tantam pecuniæ vim? Donatitia est, donari vicissim convenit. Ubi nunc sunt amici, quibus pro suis in me officiis debeo? Adfint nunc, prius quam effluat hic thesaurus. Ad hanc vocem accurrere permulti; nemo non sibi sperabat aliquid. Rex cùm vidisset aliquem maxime inhiantem, & jam oculis devorantem pecuniā, ad eum conversus, Amice, inquit, quid tu narras? Ille commemoravit se diu a-luisse falcones regios summā fide, nec sine gravibus impendiis. Alius aliud adferebat, suum quisq; officium verbis quantum poterat exaggerabat, idq; non sine mendaciis. Rex omnes benigne audiebat, & singulorum orationem comprobabat. Hæc consultatio dilata est in longum tempus, quò diutius spēs meiūq; torqueret omnes. Adstabat inter hos primus Cancellarius; nam & hunc jusserat acciri. Is, cæteris prudentior, non prædicabat officia sua, sed agebat spectatorem fabulæ. Ad hunc tandem conversus rex, Quid, inquit, narrat meus cancellarius? Solus ille nihil petit, nec prædicat officia sua. Ego, inquit Cancellarius, plus accepi à benignitate regia quam promeruerim, nec ulla de re magis sollicitus sum quā ut regiæ in me beneficentiæ respondeam, tantum abest ut velim flagitare plura. Tum Rex, Unus igitur,

• De hoc vocabulo Budæus videndus in encomio linguae Græcæ, qui interpretatur *absuram*, nec plausu excipiendum cui *facetum* & *plausibile* opponitur.

inquit, omnium non eges pecunia? Ne egerem, inquit iter, jam tuâ præstitit benignitas. Ibi rex versus ad alios. Næ ego sum, inquit, regum omnium magnificentissimus qui tam opulentum habeam Cancellarium. Hæc magis nota censæ spes est omnibus, futurum ut pecunia cæteris distribueretur, quandoquidem ille nihil ambiebat. Ad hunc modum ubi satis diu lussisset rex, coëgit Cancellarium ut totam eam summam domum auferret. Moxque versus ad cæteros jam mœstos, Vobis, inquit, erit alia expectanda occasio. *Philog.* Fortasse * frigidius videbitur quod narraturus sum. Proinde deprecor doli mali suspicionem fucive, nè videar de industria ambuisse immunitatem. Adiit eundem Ludovicum quidam petens ut munus, quod forte vacabat in eo pago in quo habitabat, juberet in ipsum transferri. Rex, auditæ petitione, expedite respondit, Nihil efficies: videlicet amputans omnem spem impetrandi quod petebatur. Petitor item, mox actis Regi gratis decessit: Rex, ex ipsa fronte colligens hominem esse non omnino sinistri ingenii, suspicansque illum non intellexisse quid respondisset, jubere eum revocari. Redit. Tum Rex, Intellexeras, inquit, quid illi responderim? Intellexi. Quid igitur dixi? Me nihil effecturum. Cur igitur agebas gratias? Quoniam, inquit, est domi quod agam, proinde magno meo incommodo persequuturus eram hæc spem ancipitem: nunc beneficium interpretor, citò negasse beneficium, meque lucratum quicquideram perditurus, si vanâ spe laetatus fuisset. Ex eo responso Rex conjectans hominem minime segnem, ubi pauca percontratus esset, Habebis, inquit, quod petis, quo mihi bis agas gratias: simulque versus ad officarios, Expediantur, inquit, huic sine mora diplomata, ne hæc diu suo damno hæreat. *Eugl.* Non deest quod referam de Ludovico, sed malo de nostro Maximiliano, qui ut nequaquam solitus est defodere pecuniam, ita clementissimus erat in eos qui decoxerant, modò Nobilitatis titulo commendarentur. Ex hoc hominum genere cum cuidam juveni vellet optulari, mandavit illi legationem, ut à civitate quadam, titulo nescio quo, peteret centum millia florenorum. Talis autem erat titulus, ut si quid impetratum esset dexteritate legati, pro lucro duci posset. Legatus extorsit millia quinquaginta; Cæsari reddidit triginta. Cæsar lætus inasperat prædâ dimisit hominem, præterea nihil inquiring. Inretea quæstores & rationales olsecerant plus acceptum fuisse quam exhibitum. Interpellant Cæsarem, ut acciperet hominem. Accitus est; venit illico.

Tum

Tum Maximilianus, Audio, inquit, te accepisse millia quinquaginta. Falsus est. Non exhibuisti nisi triginta millia. Falsus est & hoc. Reddenda est, inquit, ratio. Promisit se facturum, ac discessit. Rursum cum nihil esset actum, interpellantibus officiariis revocatus est. Tum Cæsar, Nuper, inquit, iussus es reddere rationem. Memini, inquit, ille, & in hoc sum. Cæsar, suspicans illi rationem nondum factis esse subductam, passus est illum sic abire. Cum sic eluderet, officarii vehementer instabant, clamitantes non esse ferendum ut ille tam palam illuderet Cæsari. Persuaserunt, ut acerbitus juberetur inibi presentibus ipsis exhibere rationem. Annuat Cæsar. Accitus venit illico, nihil tergiversatus. Tum Cæsar, Nonne inquit, pollicitus es rationem? Pollicitus, respondit ille. Jam, inquit, opus est: ad sunt qui excipiant; nec est diutius tergiversandi locus. Affidabant officarii, paratis ad id codicillis. Ibi juvenis sat dextre, Non detrecto, inquit, rationem, invictissime Cæsar; verum hujusmodi rationem non sum admodum peritus, ut qui nunquam reddiderim: isti qui affident talium rationum sunt peritissimi. Si vel semel videro quemadmodum illi tractent hujusmodi rationes, ego facile imitabor. Rogo, jubeas illos vel exemplum edere, videbunt me docilem. Cæsar sensit dictum hominis, quod non intelligebant hi in quos dicebatur, ac subridens, Verum, inquit, narras, & æquum postulas. Ita juvenum dimisit. Subindicabat enim, sic illos Cæsari solere reddere rationem, quemadmodum ipse reddiderat, nimirum ut bona pecuniæ portio penes ipsos remaneret. *Ler.* Nunc tempus est ut *ab equis*, quod aiunt, *ad asinos* descendat fabula, à regibus ad Antonium sacrificum Lovanientem, qui Philippo cognomento Bono fuit in deliciis. Hujus viri feruntur multa vel jucunde dicta, vel jocose facta, sed pleraque sordidiora. Nam plerosque lusus suos condire solitus est ungento quodam, quod non admodum eleganter sonat, sed pejus olet. Deligam unum ex mundioribus. Invitarat unum atque alterum bellum homunculum fortè obvios in via. Cum redisset domum, reperit culinam frigidam, nec erat nummus in loculis; quod illinequam insolens. Hic opus erat celeri consilio. Subduxit se tacitus, & ingressus culinam foeneratoris, (quicum illi erat familiaritas, quod frequenter ageret cum illo,) digressâ famulâ subduxit unam ex ollis æneis unâ cum carnis jam coctis, ac veste tectam defererebat domum; dat coquæ, jubet protinus effundi carnes & jus in aliam ollam fictilem, simulque

mulq; foeneratoris ollam defricari donec niteret. Eo factum mittit puerum ad foeneratorē, qui deposito pignore drachmas duas à foeneratore sumat maturo, sed accipiat chirographum, quod testaretur talem ollam missam ad ipsum. Foenerator non agnoscens ollam, utpote defricatam ac nitentem recipit pignus, dat chirographum, & numerat pecuniam, eā pecuniā puer emit vinum. Ita prospectum est convivio. Tandem cūm appararetur prandium foeneratori, desiderata est olla. Hic iurgium adversus coquam. Ea cūm gravaretur, constanter affirmavit, neminem eo die fuisse in culinā prater Antonium: Improbū videbatur hoc suspicari de sacrificio. Tandem itum est ad illum, exploratum an apud illum esset olla: ne musca quidem olla reperta. Quid multis? Serio flagitata est ab illo olla, quod solus ingressus esset culinam quo tempore desiderata est. Ille factus est sumptuosus commodato ollam quandam, sed quam remisisset unde sumpserat. Id cūm illi pernegarent & incaluisset contentio, Antonius abhibitis aliquot testibus, Videte, inquit, quam periculosum est cum horū temporū hominibus agere sine chirographo: intenderetur mihi propemodum actio furti, ni manū habere m foeneratoris. Et protulit sygrapham. Intellectus est dolus; fabula magno cum risu per totam regionem dissipata est, ollam oppignoratam ipsi cuius erat. Huiusmodi dolis libentius favent homines, si commissi sint in personas odiosas, praesertim eos qui solent aliis imponere. *Adol. Nz.* tu nobis mare fabularum aperuisti, nominato Antonio; sed unam duntaxat, eamq; brevem, referam, quam audiui nuperrimē. Agitabant simul convivium aliquot bellī, ut dicunt, homunculi, quibus nihil prius in vita quam ridere. Inter hos erat Antonias, atque alter item, & ipse celeberrimus hoc genere laudis, ac velut *amulus* Antonii. Porro quem admodum inter philosophos, si quando conveniunt, proponi solent quaestiuiculae de rebus naturae; ita hic statim nata est quaestio, quānam esset hominis pars honestissima. Alius divinabat oculos, alius cor, alius cerebrum, alius item aliud; & suae quisque divinationis rationem adterebat. Antonius iussus dicere sententiam, dixit os sibi partem, videri omnium honestissimam, & addidit causam nescio quam. Tum alter ille, nē quid ipsi conveniret cum Antonio respondit, eam partem quā sedemus sibi videri honestissimam. Cūm id videretur omnibus absurdum, attulit hanc causā quod is diceretur vulgō honoratissimus qui primus consideret; hoc honoris competere parti quam dixisset. Applausum est huic sententiae,

gentia;
viliūq;
Anton
ris lau
diversa
uterq;
offend
adorn
ante la
nam d
ris? in
parte
voceor.
Dixim
faciam
En, au
adfer
tam le
bulis,
perfic
prand
vivium
vobis
in coe

Puerpe
M
com
esse
vrit
et
hab
sem
Bre
rum

Eu.
salu
nost
(c)
ter c
hoc

penitiae, & risum est affatim. Placuit homo sibi de hoc dicto, visusque est in eo certamine victus Antonius. Dissimulavit Antonius, qui non ob aliud derulerat ori primam honestatis laudem, nisi quod sciret illum velut æmulum suæ gloriæ diversam partem nominaturum. Post dies aliquot cum rursus uterque vocatus esset ad idem convivium, ingressus Antonius offendit ænulum cum aliis aliquot confabulantem, dum adornatur cœna; & adversus emisit clarum ventris crepitum ante faciem alterius. Ille indignatus, Abi, inquit, scurra; ubinam didicisti mores istos? Tam Antonius, Etiam indignaris? inquit. Si te salutâsem ore, resalutâsses: nunc te saluto parte corporis, vel te Iudice, omnium honestissima, & scurra vocor. Sic recuperavit prius amissam gloriam Antonius. Diximus omnes; nunc superest ut pronunciet iudex. *Ge.* Id faciam, sed non prius quam suum quisque cyathum ebiberit. En, auspico: sed *Lupus in Fabula. Po.* Haud lævum omen adfert Levinus Panagathus. *Lev.* Quid actum est inter tam lepidos congerrones? *Po.* Quid aliud? certatum est fabulis, donec lupus intervenires. *Lev.* Huc igitur adsum ut perficiam fabulam, volo vos omnes cras apud me prandere prandium Theologicum. *Ge. (a)* Scythicum promittis convivium. *Lev. (b)* *Αὐτὸ δὲ ἔξα.* Nisi fatebimini hoc fuisse vobis fabuloso convivio jucundius, non recuso dare pœnas in cœna. Nihil jucundius quam cum serio tractantur nugæ.

a Id est, triste.

b Id est, ipsa res indicabit, Vide proverbium.

A R G U M E N T U M.

Puerpera ob masculum partum magis gaudet. Mos, impius tyrannus, Mulier contendit, se non esse marito suo inferiorem. Dignitas utriusque comparatur. Lingua inuictum mulieris telum. Nutricem non debere esse aliam quam ipsam matrem. Non est mater qua gignit, sed qua nutrit. Ipsa fera fetus suos lacte suo nutriunt. Lac sepe nutricum infantis & ingenium & corporis habitudinem vitiat. Animus quorundam malè habitat. Cato primam felicitatis partem iudicabat bene habitare. Vix semimater est qua recusat alere quod peperit. Mater talis dicitur à μη μητέρα. Breviter, præter multarum naturalium rerum cognitionem, multa occurrunt hic moralia.

EUTRAPELUS, FABULLA.

Eu. Salva sit optima Fabulla. *Fa.* Salve multum, Eutrapele. Sed quid tandem novæ rei accidit, quod nunc saluator insolens adveneris, quem hoc triennio toto nemo nostrum vidit? *Eu.* Dicam: forte præteriens has ædes vidi (c) cornicem obstrictam candido linteo; demirabar quid esset causæ. *Fa.* Adcône hospes es in hac regione, ut ignores hoc esse symbolum puerperii in ædibus? *Eu.* Eho, annon

c Circulum ferreum, aut aliquid huius loco additum ostio, quo pulserur, Græci Κοπήν vocant, vel ob figuram, vel ob garrulitatem.

pro-

prodigium est videre cornicem albam? Sed extra jocum sciebam maxime; verum suspicari non potui, te, puellam vixdum ingressam decimum sextum annum, tam mature didicisse difficillimam artem gignendi liberos, quam agere discunt quædam ante annos triginta. *Fa.* Ut tu semper quod diceris! *Eutrapele.* *Eu.* Ut nunquam deest Fabulæ fabula! Demiranti igitur commodum occurrit Polygamus. *Fa.* Is qui nuper exulit uxorem decimam? *Eu.* Is ipse; sed, quod te fugit, opinor, rursus tam ambitiose procum agit, quasi hætenus vixerit cœlebs. Hic percontanti quid accidisset novæ rei, Muliebre corpus, inquit, in his ædibus per medium sectum est in duo. Ob quod, inquam, facinus? Si verum est, inquit, quod rumore populari jactatur hic mater familias sustinuit deglubere maritum suum: simulque cum risu subduxit sese. *Fa.* Homo crasse facetus. *Eu.* Ego me protinus intrò conjicio, tibi felicem parvum gratularurus. *Fa.* Salutem mihi gratulare, si voles, *Eutrapele*; felicem parvum tum gratulaberis, cum quod enixa sum videris de se præbere specimen boni viri. *Eu.* Pie tu quidem & vere, mea Fabulla. *Fa.* Nullius Fabulla sum, nisi *Petronii*. *Eu.* Uni quidem *Petronio* paris, at non uni vivis, opinor. Cæterum hoc quoque gratulor, quod puerum enixa es. *Fa.* Sed quas ob causas felicius judicas peperisse masculum quam foeminam? *Eu.* Quin tu potius, Fabulla *Petronii* (jam enim vereor mea dicere) illud mihi expedi, quas ob causas vos magis gaudetis peperisse masculos quam foeminas. *Fa.* Quid aliæ sentiant, nescio; ego nunc me gaudeo peperisse masculum, quia sic visum est Deo: si maluisset ille puellam maluisssem & ipsa, *Eu.* An putas Deo tantum esse orii, ut etiam parturientibus obstetricetur? *Fa.* Quid agat ille potius, *Eutrapele*, quam ut propagatione servet quod condidit? *Eu.* Quid agat? ô bona, Imò, ni Deus esset, non arbitror suffecturum tot negotiis. Exulat Christiernus Danorum rex, pius Evangelii fautor: *Franciscus* Galliarum rex hospes est Hispaniarum, nescio quid ex ipsius animi sententia, vir certe dignus meliore fortunâ: *Catolus* molitur monarchiæ proferre pomœria: *Ferdinandus* rerum suarum satagit in Germania: (a) *Bulimia* pecuniarum urget aulas omnes: periculosos morus concitant agricolæ, nec tot fragibus ab instituto deterrentur: populus meditaturs (b) *Anarchiam*: periculosis factionibus collabitur Ecclesiæ domus; hinc arque hinc distrahitur illa Jesu tunica inconsutilis: Vineæ Domini non ab uno jam apro vastatur, simulque peri-

^a Summa fa-
mes, ut alias
dictum.
^b Cum nul-
lo principe
reoluitur
perijus.

periclitatur sacerdotum cum decimis autoritas, Theologo-
rum dignitas, monachorum majestas: nutat confessio, va-
cillant vœra, labascunt leges Pontificiæ, vocatur in discrimen
Eucharistia, expectatur Antichristus, totus orbis par-
turitur nescio quid magni mali. Interim superant & immi-
nent Turcæ, nihil non populaturi, si successerit quod agunt:
& tu rogas quid agat potius? Imò tempus arbitror, ut suo
quoque regno prospiciat in tempore. *Fa.* Quod hominibus
videtur maximum, id fortasse videtur Deo nullius momen-
ti. Sed ab hac fabula Dei personam, si vis, secludamus. Dic
quæ te causæ moveant, ut felicius existimes peperisse ca-
tulum quàm catellam. *Eu.* Piæ mentis est, hoc judicare op-
timum quod dedit Deus citra controversiam optimus. Ve-
rùm si Deus tibi daret poculum crystallinum, nonne ma-
ximas ageres gratias? *Fa.* Agerem. *Eu.* Quid si idem daret
vitreum, num pares ageres? Sed vereor ne tibi molestiam
adferam pro solatio, hæc apud te philosophans. *Fa.* Imò Fa-
bullæ nihil est jam à fabulis periculi. Jam quartam hebdo-
madam decumbo, satisque valeo vel ad luctam. *Eu.* Quin igitur
è nido provolas? *Fa.* Veruit rex: *Eu.* Qui rex? *Fa.* Imò
tyrannus. *Eu.* Qui? quæso. *Fa.* Syllaba dicam, Mos. *Eu.* Heu!
Quàm iste rex multa præter æquum exigit? Pergamus igitur
philosophari de crystallo & vitro. *Fa.* Marem, uti con-
jicio, naturâ præstantiorem ac firmiorem judicas quàm
fœminam. *Eu.* Sic arbitror. *Fa.* Nimirum viris authoribus.
Num igitur viri vivaciores sunt quàm fœminæ? num à
morbis immunes? *Eu.* Nequaquam, sed in genere viribus
antecellunt. *Fa.* Sed ipsi rursus superantur à camelis. *Eu.* Imò
prior creatus est masculus. *Fa.* Prior conditus est Adam
quàm Christus. Et solent artifices in posterioribus seipso
vincere. *Eu.* At Deus mulierem viro subjecit. *Fa.* Non
statim melior est qui imperat, & nuptam subjecit, non fœ-
minam: ac rursus nuptam irâ subjecit, ut cùm utrique sit
potestas alterius, mulierem tamen velit viro morem gere-
re, non ut præstantiori, sed ut ferociori. Dic, Eutrapele,
uter infirmior, qui cedit alteri, an cui ceditur? *Eu.* Tibi qui-
dem hæc cedam, si mihi declarâris quid senserit Paulus scri-
bens Corinthiis, cùm *vir* caput dicit esse *Christum*, *mulie-
ris* caput *virum*: rursus cùm *virum* dicit *imaginem & glori-
am Dei*, *mulierem gloriam viri*. *Fa.* Istud expediam, si mi-
hi declararis, an solis viris datum sit esse membra Christi.
Eu. Absit: id quidem datum est omnibus hominibus per fi-
dem. *Fa.* Qui fit igitur, ut caput unum cùm sit, non habe-

atur

atur omnibus membris commune? Deinde, cum Deus hominem fingeret ad imaginem sui, utrum hanc imaginem expresserit in corporis figura, an in animi dotibus? *Eu.* In animi dotibus. *Fa.* At in his quid tandem habent viri nobis præcellentius? In utro sexu plures sunt temulentia, rixæ, pugna, cades, bella, rapina & adulteria? *Eu.* At soli viri bellum gerimus pro patria. *Fa.* Sed iidem sæpius deserto loco turpiter fugitis; nec semper pro patria, sed frequentius pro sordido salariolo deseritis uxorem & liberos, & peiores gladiatoribus, ultrò corpora vestra traditis in servilem necessitatem vel moriendi, vel occidendi. Jam ut maxime jactes mihi virtutem bellicam, nemo vestrum, si semel esset expertus quid sit parere, non mallet decies in acie stare, quam subire semel quod nobis toties est experiendum. In bello non semper venit ad manus; & si venit, non in quavis exercitus parte discrimen est. (a) Tui similes disponuntur in acie media, alius est in subsidiis, alius turo sedet (b) post principia, denique, plurimos servat dedicio & fuga: nobis cominus cum morte conficiendum est. *Eu.* Ista non nunc primum audio: verum suntne hæc vera quæ dicuntur? *Fa.* Nimirum vera. *Eu.* Visne igitur, Fabulla, ut marito tuo persuadeam ne post hac te contingat? Nam eo pacto tuta fueris ab isto discrimine. *Fa.* Equidem nihil malim, si possis. *Eu.* Quid præmi feret orator hic, si persuaserit? *Fa.* Dabo decem linguas bubulas fumo duratas. *Eu.* Ista malim quam decem linguas luscintiarum. Non rejicio conditionem; verum contractum hunc ratum esse nolim prius quam interceaserit stipulario. *Fa.* Addatur, si libet, & si quæ est alia cautio. *Eu.* Id fiet ex animi tui sententia post mensem exactum. *Fa.* Quin potius nunc fit ex animi mei sententia? *Eu.* Dicam? quia vereor ne post mensem non sit eadem animi tui sententia. Itaque & tibi solvendum esset duplex præmium, & mihi duplex esset sumenda opera, persuadendi, ac dissuadendi. *Fa.* Age, fiat ut voles. Sed interim perge demonstrare, quare viri sexus sit præstantior foemineo. *Eu.* Video te medicatam monomachiam; quamobrem in præsentia quidem consultius arbitror tibi concedere. Aggrediar alias, sed armatus, nec absque subsidiario milite. Nam ubi linguæ res geritur, ne septem quidem viri pares sunt uni foemina. *Fa.* Nimirum hoc telo armavit nos natura; quinquam ne vos quidem elingues estis. *Eu.* Fortassis; sed ubi puellus? *Fa.* In conclavi proximo. *Eu.* Quid illic; coquit olus? *Fa.* Nugator! apud nutricem est. *Eu.* Quam mihi nutricem nar-

^a Id est, ignaviores, ut numerum augeant. Nam alæ & cornua sustinent belli molem.

^b Alludit ad illud Terentianum in Eunucho,

ras? An est alia nutrix quàm ea quæ mater est? *Fa.* Quid-
 ni? Vulgo fit. *Eu.* Pessimum mihi nòminas authorem rei
 bene gerendæ, vulgum, Fabulla, Vulgo peccant, vulgo ludi-
 tur, alcià, vulgo commeatur ad fornices, vulgo fraudatur, pota-
 tur, infanitur. *Fa.* Sic amicis visum est; censuerunt enim par-
 cendum huic ætati tam teneræ. *Eu.* Atqui si natura dedit
 vires ad concipiendum, haud dubie dedit & ad lactandum.
Fa. Probabit quidem est. *Eu.* Dic mihi, nonne sentis esse
 dulcissimum Matris vocabulum? *Fa.* Sentio. *Eu.* Itaque, si
 fieri posset, pareretur aliam mulierem esse matrem tuæ parvulæ?
Fa. Minime gentium. *Eu.* Cur igitur volens plus quàm di-
 midiatum matris nomen transferre in scēminam alienam?
Fa. Bona verba, Eutrapele; non divido filium, sola totaque
 sum mater. *Eu.* Imò hîc tibi, Fabulla, reclamationem in os ipsa
 Natura. Cur terra dicitur omnium parens? An quod gignat
 tantum? Imò multò magis quòd nutriat ea quæ genuit,
 Quod aqua gignit, in aquis educatur. In terra nullum ani-
 mantis aut plantæ genus nascitur, quod eadem terra succo
 suo non alat. Nec est ullum animantis genus quod non alat
 suos fœtus. Uluæ, leones & viperæ educant partus suos; &
 homines suos fœtus abijciunt? Obsecro te, quid crudelius
 iis qui prolem educationis rædîo dicuntur exponere? *Fa.*
 Abominanda dicis. *Eu.* Atqui non perinde factum abomi-
 nantur homines. An non expositionis genus est, infantulum
 tenerum, adhuc à matre rubentem, matrem spirantem, ma-
 tris opem atq; auxilium eâ voce implorantem quæ movere
 dicitur & feras, tradere mulieri fortassis nec corpore salu-
 bri nec moribus integris, denique cui pluris sit pecuniæ pau-
 xillum quàm totus infans tuus? *Fa.* Delecta est mulier sa-
 lubri corporis temperatâ. *Eu.* Hoc medici certius judicent
 quàm tu. Sed finge hîc illam tibi vel parem, vel aliquantò,
 si vis, superiorem; an nihil interesse censeres utrùm infans te-
 nellus cognatum illum & familiarem hauriat succum, &
 calore jam assueto foveatur, an alienis cogatur assuescere?
 Triticum in aliud solum factum degenerat in avenam aut
 siliginem; vitis in alium collem translata mutat ingenium;
 plantula revulsa à parente terra flacceffit, ac velut emori-
 tur, eoque, quantum fieri potest, cum terra nativa transfe-
 runt. *Fa.* Imò narrant plantas translatas & insitas exuere
 sylvestre ingenium, & fructus edere generosiores. *Eu.* Ac
 non protinus ut natæ, sunt & bona. Veniet & olim hoc tem-
 pus, si Deus voluerit, ut adolescentem tuum ableges ab æ-
 dibus, literis jam ac severioribus disciplinis imbuendum;
 quæ

Matris est
 tam lactare,
 nutrire, edu-
 care, quem
 parere libe-
 ra.

Periculum à
 nutricibus.

quæ functio patris est potius quam matris. Nunc ætas ter-
nera fovenda est. Porro cum ad salubritatem firmitatemque
corporis plurimum refert qualis sit alimonia, tum vero
præcipue quo succo tenerum illud ac molle corpusculum
inbuatur. Nam hic quoque locum habet illud Flacci di-
ctum, *Quo semel est imbuta recens servabit odorem Testa diu.*
Fa. De corpore non ita multum laboro, modo sit animus
qualem optamus. *Eu.* Pie tu quidem, sed parum philosophi-
ce. *Fa.* Quamobrem? *Eu.* Cur tu igitur quoties concidit
holus, quæreris aciem cultri recusam esse, & jubes exactius
Cur aciem rejicis obtusâ cuspide, cum ea res non adimi-
nam artem? *Fa.* Non deest ars, sed obstat instrumentum parum
idoneum. *Eu.* Cur quibus est opus oculorum acie, vitane lo-
lium & cepas? *Fa.* Quia vitiant oculos. *Eu.* Nonne animus
est qui cernit? *Fa.* Est, nam nihil vident exanimes. Sed quid
agat faber vitiatâ securi? *Eu.* Agnosceis igitur corpus esse
mentis organum? *Fa.* Apparet. *Eu.* Et tateris, vitiato cor-
pore non agere animum, aut incommodius agere? *Fa.* Non
dissimile veri dicis. *Eu.* Age, videor mihi nactus ingenium
philosophicum. Finge igitur animum hominis demigrare
in corpus galli gallinacei; num ederet vocem quam nunc e-
dimus? *Fa.* Nequaquam. *Eu.* Quid obstar? *Fa.* Quia de-
sunt labra, dentes, & lingua similis; nec (a) epiglottis, nec
tres adfunt (b) cartilaginee à tribus motæ masculis, ad
quas pertinent nervi à cerebro densissimi, nec fauces nec es
simile. *Eu.* Quid si in corpus iuis? *Fa.* Grunniret suillo mo-
re. *Eu.* Quid si in corpus cameli? *Fa.* Caneret ut canit ca-
melus. *Eu.* Quid si in corpus asini, quod evenit Apuleio?
Fa. Ruderet, opinor, ut asinus. *Eu.* Nimirum fateretur hoc
ille, cum cuperet inclamare Cæsarem, contractis quantum
potuit labris (c) vix O sonuit; Cæsarem nullo pacto potuit
exprimere. Idem cum fabulam auditam, nè excideret, de-
scribere cuperit, damnavit cogitationem tam asininam, cum
ungulas intueretur solidas. *Fa.* Et meritò. *Eu.* Ergò lippien-
tibus oculis minus videt animus; oppletis sordibus auri-
bus, minus audit; ubi cerebrum occupat pituita, minus ol-
facit; ubi stupet membrum, minus sentit; ubi malis humo-
ribus vitiata est lingua, minus gustat. *Fa.* Negari non potest.
Eu. Non ob aliud, nisi quia vitiatum est organum. *Fa.* Arbitror.
Eu. Nec inficiaris plerumque vitiari cibo potiusque.
Fa. Fateor; sed quid isthuc ad bonam mentem? *Eu.* Proinde
quid lolium ad perspicaces oculos? *Fa.* Quia vitiat organum
animi. *Eu.* Probe responde. Verum illud expedi, unde fit
quod

* Est carun-
cula volubi-
lis, nunc gu-
lam clau-
dens, nunc
arteriam
asperam.
b Vide Ga-
lenum de
locis affectis.
c Hoc Apu-
leius, Luci-
anum se-
quitur.

quod a-
lius ali-
dictus e-
is fuit
sus a-
Fa. Tu
trâ fa-
quod a-
aures,
dit, ira-
dem s-
des. *Fa.*
corpo-
memb-
Fa. In-
gam a-
mortu-
ties vi-
volun-
sunt a-
spiritu-
tunt.
xime.
ma su-
vapor-
rare e-
mach-
si cruo-
mihi
que su-
jectas
chus
si vis,
mutu-
est m-
culos,
vicem
modi
alunt
coria-
gar?
rem a-
nus p-

quod alius alio celerius intelligit, ac tenacius meminit; alius alio citius irascitur, aut moderatius odit? *Fa.* Sic conditus est animus. *Eu.* Non sic elabêris. Unde fit ut qui prius fuit ingenio celeri, felici memoriâ, postea fiat obliviosus ac tardus, sive plagâ, sive casu, sive morbo, sive senio? *Fa.* Tu nunc mihi videre sophistam agere. *Eu.* Proin tu contrâ fac agas sophistram. *Fa.* Opinor hoc te velle dicere quod animus quemadmodum cernit, & audit per oculos & aures, ita per organa quædam intelligit, meminit, amat odit, irascitur, & placatur. *Eu.* Recte conjectas. *F.* Quæ tandem sunt ista organa? & ubi sunt? *Eu.* Oculos ubi sunt vides. *Fa.* Et aures, & nares, & palatûm, ubi sunt scio. Et toto corpore contactum esse video, nisi cum stupor occupat membrum. *Eu.* Amputato pede, tamen intelligit animus. *Fa.* Intelligit, itidem & manu. *Eu.* At qui vehementem plagam accipit in tempus capitis aut in occipitium, concidit mortuo similis, omnique sensu suo vacat. *Fa.* Isthuc aliquoties vidi. *Eu.* Ex hoc colligis intra cranium esse intellectûs, voluntatis ac memoriæ organa, minûs quidem crassa quàm sunt aures & oculi, sed tamen materialia. Quandoquidem & spiritus, quos habemus in corpore subtilissimos, corporales sunt. *Fa.* An ista quoque vitiantur cibo potûque? *Eu.* Maxime. *Fa.* Cerebrum procul abest à stomacho. *Eu.* Ità summæ fumarîi pars abest à foco; tamen illi si insideas, senties vaporem. *Fa.* Non experiar. *Eu.* At si mihi non credas, sciscitare è ciconiis. Iraque refert qui spiritus, qui vapores à stomacho subvolent in cerebrum & in organa mentis. Nam hi si crudi sint ac frigidi, recidunt in stomachum. *Fa.* Næ, tu mihi metam distillatoriam describis, quâ ex floribus herbisque succum exhalentem excipimus. *Eu.* Haud ità male conjectas. Nam hepar, cui fel adhæret, ignis loco est, stomachus patellæ, cranium summæ metæ colophon, atque adeò, si vis, nasus fistulæ plumbeæ vice fungatur. Iraque ex hoc murro fluxu ac refluxu humorum nascitur fere quicquid est morborum, ut varie delabatur varius humor, nunc in oculos, nunc in stomachum, aliàs in scapulas, interdum in cervicem, aliòve. Quoque magis intelligas; Cur qui vino immodico sese ingurgitant sunt male memores? qui cibus aluntur subtiliorum spirituum, minûs torpent ingenio? Cur coriandrum memoriâ emendat? Elieborus mentem purgat? Cur expletio vehemens epilepsiam adducit, quæ stuporem adfert simul omnia sensibus, quemadmodum & somnus profundus? Denique, ut immodica sitis aut inedia ingenii

ingenii memoriaque vim elidet in pueris; ita cibus immo-
 cus in pueris gignit ingenii stuporem, si credimus Aristoteli.
 nimirum igniculo mentis velut obruto ingesta materia.
Fa. Estne igitur corporeus animus, ut à rebus corporalibus
 afficiatur? *Eu.* Animi rationalis natura non corrumpitur
 quidem ipsa, sed organis vitiatis impeditur illius vis et
 actio; velut artifex frustra valet arte, si destituatur ido-
 neis instrumentis. *Fa.* Quanta, quæve specie est animus?
Eu. Ridicule percontaris de magnitudine aut figura, cum
 fatearis incorporeum. *Fa.* Ego corpus intelligo quod
 sentitur. *Eu.* Imò quæ non sentiuntur perfectissima sunt,
 veluti Deus & Angeli. *Fa.* Audio Deum & angelos spiritum
 appellari, ac spiritum sentimus. *Eu.* Hac voce literæ Sacre
 ob rudes homines balburiunt, Mentem significantes puram à
 omni commercio rerum sensibilibus. *Fa.* Quid igitur inter-
 est inter angelum & animum? *Eu.* Hoc ipsum quod inter
 limacem & cochleam, aut, si mavis, testudinem. *Fa.* Cor-
 pus igitur domicilium est animi magis quàm instrumen-
 tum. *Eu.* Nihil veracius instrumentum adjunctum dici domi-
 cilium. Atque hac quidem de re variant philosophorum
 sententiæ. Sunt qui dicant corpus esse vestem animæ, sunt
 qui domicilium, sunt qui instrumentum, sunt qui harmo-
 niam. Horum quodcunque dixeris, consequitur actiones ani-
 mi corporis affectionibus impedi. Primum, si quod vestis
 est corpori, idem corpus est animo, quantum ad corporis va-
 letudinem faciat vestis declaravit Hercules: ne quid de colo-
 ribus, aut pilorum pelliūque generibus referam. Cæterum
 an eadem anima sufficiat pluribus corporibus deterendis,
 quemadmodum corpus multas deterit vestes, viderit Pytha-
 goras. *Fa.* Non incommodum foret, si juxta Pythagoram
 liceat ut vestibus, ita corporibus mutatoriis uti; sic, ut
 mensibus hybernis sumeretur corpus obesum crassæque tex-
 turæ, æstivis rarius & gracilius. *Eu.* Atqui parum, opinor,
 esset commodum, si quemadmodum multis vestibus detri-
 titis, tandem & corpus deterimus; ita multis corporibus de-
 tritis, tandem & anima senesceret deficeretque. *Fa.* Non
 sanè. *Eu.* Jam quemadmodum ad corporis salubritatem agi-
 litatemque refert quæ veste sit amictum, ita refert quod
 corpus circumferat anima. *Fa.* Profecto si corpus vestis
 est animæ, video multos homines admodum varie cultos;
Eu. Sic est, & tamen nonnulla pars hujus rei fixa est in no-
 bis quàm commodè vestiarur anima. *Fa.* Valeat igitur ves-
 tis; dic aliquid de domicilio. *Eu.* Atqui nè quod dico tibi
 videatur

videatur commentum, Fabulla, ipse Dominus Jesus suum corpus templum appellat : & Petrus Apostolus suum corpus tabernaculum appellat. Nec defuerunt qui corpus dixerunt animæ sepulchrum, *σῆμα* dictum arbitantes quasi *σῆμα* alii carcerem mentis appellârunt, nonnulli præsidium, velut arcem munitam. Quorum animus est undique purus, in templo habitat. Qui non tenentur amore rerum corporalium, horum animus agit in tabernaculo, libenter exsiliturus si vocet imperator. Qui prorsus excæcati sunt vitiis spurcissimis, ut nunquam aspirent ad auram libertatis Evangelicæ, horum animus jacet in sepulchro. Cæterum qui moleste luctantur cum vitiis, nec adhuc possunt quod volunt, horum animus habitat in carcere, subindè clamans ad liberatorem omnium, *Educ de carcere animam meam, ut consiteatur nomini tuo, Domine.* Qui gnaviter pugnant cum Satana, vigilantes & excubantes adversus insidias illius, qui circumit ut *Leo quærens quem devoret*, horum animus versatur in præsidio, unde injussu imperatoris non licet discedere. *Fa.* Si corpus est animi domicilium, plurimos video quorum animus malè habitat. *Eu.* Sic est, videlicet in ædibus perstillantibus, opacis, ventis omnibus obnoxiiis, fumosis, pituitosis, laceris ac ruinosis, denique putribus & infectis. Et tamen Cato primam felicitatis partem judicat, *Bene habitare.* *Fa.* Tolerabilis res, si liceret in aliud immigrare domicilium. *Eu.* Emigrare non licet, nisi cum evocat * locator. Veruntamen si non licet emigrare, licet arte curâque nostrâ, domicilium animi commodius reddere; quemadmodum in ædibus mutantur fenestræ, attolitur solum, inerustantur aut convestiuntur tabularis parietes, situs igni sufficique purgatur. Id in senili corpore jamque ruinam minitante difficillimum est. Plurimum autem conducit, si puerile corpus ab ipso protinus ortu sicut oportet curetur. *Fa.* Tu quidem matrem ac nutricem medicam esse jubes. *Eu.* Planè jubeo, quod atinet ad delectum ac moderationem cibi potatque, motûs, somni, balneorum, unctionum, frictionum, vestitus. Quàm multos esse censes qui gravissimis morbis ac vitiis obnoxii sunt, epilepsiæ, gracilicati, imbecillitati, surditati, fractis lumbis, distortis membris, infirmo cerebro, stupori mentis, non ob aliud nisi quod à nutricibus indiligerenter curati sunt? *Fa.* Demiror te non pro pictore factum fuisse Franciscanum, qui tam bellè concioneris. *Eu.* Ubi te Claranam video, tum ego tibi Franciscanus concionabor. *Fa.* Ego sanè libens scire cupiam quid sis Anima,

Bene habitare prima felicitatis pars.

* Significat esse conductum.

* Phil. 54.

* Græcis est
ψυχή etc.
 vocabulum
 Philosophis
 peculiare.
 Sed Fabulla
 detorquet
 ad juriscon-
 sultos, qui
 distinguunt
 inter *iter*,
actum, &
via m.

de qua tam multa audimus dicimûsque, cùm nemo viderit.
Eu. Imò nemo non videt cæl sunt oculi. *Fa.* Video pictas ani-
 mas infantuli specie. Verùm cur non adduntur alæ, quem-
 admodum angelis? *Eu.* Quoniam delabentibus è cœlo fra-
 ctæ sunt alæ, siqua Socraticis fabulis habenda fides. *Fa.*
 Quomodo igitur subvolare dicuntur is cœlum? *Eu.* Quo-
 niam fides & charitas faciunt ut illis renascantur alæ. Ha-
 alas perebat ille pertaxus domicilium sui corporis, dum cla-
 mat, * *Quis dabit mihi pennas sicut columbe, & volabo &
 requiescam?* Nec enim alias alas habet anima, cùm sit in-
 corporea, nec ullam habet speciem quæ corporeis oculis sit
 conspicua; sed certius cernuntur ea quæ videmus animo.
 Credisne Deum esse? *Fa.* Maximè. *Eu.* At nihil minùs
 videri potest quàm Deus. *Fa.* Videtur in rebus conditis.
Eu. Itidem videtur animus ex actione. Si quæris quid agat
 in corpore vivo, contemplare corpus exanime. Cùm vides
 hominem sentire, cernere, audire, moveri, intelligere, me-
 minisse, ratiocinari certius vides animam adesse quam nunc
 vides hunc cantharum: potest enim falli sensus unus; nec
 argumenta sensuum non fallunt. *Fa.* Proinde, si non potes
 ostendere animam, sic illam noris quibusdam pinge quasi
 mihi velis describere Cæsarem quem nondum vidi. *Eu.* Ari-
 stotelis definitio in promptu est. *Fa.* Quæ? Nam aiunt istum
 esse probum rerum omnium depictorem. *Eu.* Anima est a-
 ctus corporis organici, physici, vitam habentis in potentia.
Fa. * Cur *Actum* vocat potius quam *iter* aut *viam*? *Eu.* Non
 hic cavetur aurigis aut equitibus, sed animæ ratio defi-
 nitur. Et *actum* vocat formam, cuius natura est *agere*, cùm
 materiæ ratio sit *pati*. Omnis autem corporis motus natu-
 ralis ab animo proficiscitur. Est autem varius corporis
 motus. *Fa.* Intelligo. Sed cur addit *organici*? *Eu.* Quoni-
 am anima nihil agit nisi per organa, hoc est, instrumenta
 corporis. *Fa.* Cur addit *physici*? *Eu.* Quia Dædalus frustra
 fingeret tale corpus. Ideoque addit *vitam habentis in poten-
 tia*. Forma non agit in quidvis, sed in materiam capacem.
Fa. Quid si angelus immigraret in corpus hominis? *Eu.* A-
 geret quidem, sed non per organa naturalia, nec vitam
 daret corpori, si abesset anima. *Fa.* Habeóne jam totam ani-
 mæ rationem? *Eu.* Habes Aristotelicam. *Fa.* Equidem ac-
 cepi celebrem esse philosophum; & vereor ne sapientum
 centuriæ mihi scribant hæreseos dicam, si quid refrager. A-
 lioqui quicquid adhuc dixit de anima hominis competit in
 alinum & bovem. *Eu.* Imò in scarabæum quoq; & limacem.
Fa. Quid

Fa. Quid igitur interest inter animam bovis & hominis ?
Eu. Qui dicunt animam nihil aliud esse quàm harmoniam
 qualitatum corporis, faterentur non ita multum interesse,
 videlicet, harmoniâ solutâ perire animas utrisque. Ne ra-
 tione quidem distinguitur bovis ab hominis anima, sed quòd
 boum minùs sapit, quàm hominum; quemadmodum videre
 est & homines qui minùs sapiunt quàm bos. *Fa.* Næ isti
 bubulam habent mentem, *Eu.* Attamen illud ad te pertinet,
 quòd pro testudinis qualitate modulator est harmonia.
Fa. Fateor. *Eu.* Nec parvi refert ex quo ligno quæve figurâ
 sit facta testudo. *Fa.* Verisimile dicis. *Eu.* Nec ex quorûm-
 libet animantium intestinis sunt caeora fides. *Fa.* Audivi.
Eu. Atque hæc quidem ex aëris circumfusi madore aut
 siccitate laxantur, contrahuntur, nonnunquam & rumpun-
 tur. *Fa.* Istiuc vidi non semel. *Eu.* Hic igitur potes opem
 præstare non vulgarem infantulo tuo, ut animus illius tes-
 tudinem habeat bene temperatam minimèque vitiatam, nè
 laxa sit segnitie, ne stridula sit iracundiâ, ne rauca sit tem-
 perentia. Nam hos affectus inserit in nobis nonnunquam edu-
 catio victûsq; ratio. *Fa.* Admonitionem accipio; sed expec-
 to quo pacto tuearis Aristotelem. *Eu.* Ille quidem descrip-
 sit in genere animam animantem, vegetantem ac sentien-
 tem. Anima dat vitam, sed non protinus animal est quod
 vivit. Vivunt enim, & senescunt, & moriuntur arbores, ac
 non sentiunt: quanquam his quoque nonnulli sensum tri-
 buunt & stupidum. In adhæsis vix deprehenditur sensus:
 In spongia deprehenditur ab avulsoribus; in arboribus ma-
 teriarum caesores sensum comperiunt, si quid illis credi-
 mus. Aiunt enim, si palmâ ferias truncum arboris quam
 velis cedere, quemadmodum fere solent materiarii, diffici-
 liss arbor inciditur, ut semet contraxit metu. Quod autem
 vivit ac sentit, animal est. Nihil autem prohibet esse vege-
 tabile quod non senti, veluti fungi, betæ, caules. *Fa.* Ista si
 vivunt utcunque, si sentiunt utcunque, si moventur cum
 adolescunt, quid prohibet eadem dignari animalis cogno-
 mine? *Eu.* Non ita visum est majoribus, neque nobis fas
 est ab illorum placitis discedere, ac nè refert quidem ad hoc
 quod nunc agimus. *Fa.* Atqui non feram eandem esse ani-
 mam icarabæi & hominis. *Eu.* Non est eadem, ò bona, sed
 ratio quadantenus communis est. Animat, vegetat, sensibi-
 le reddit corpus tuum anima tua. Idem agit scarabæi ani-
 ma in suo corpore. Nam quòd quædam aliter, aut aliud
 agit anima hominis quàm scarabæi, partim in causa est ma-
 teria,

* Hoc sensu
 Pythagoras;
 nec omnino
 dissimile
 veri est.

teria. Non canit, non loquitur scarabæus, quia caret organis ad hæc idoneis. *Fa.* Illud igitur dicis, si anima scarabæi demigraret in corpus hominis, idem ageret quod agit anima humana. *Eu.* Imò nè si mens quidem angelica quemadmodum dixi. Nihil autem interest inter angelum & animam humanam, nisi quòd hominis anima in hoc condita est ut agat corpus humanum naturalibus organis instructum, quemadmodum anima scarabæi non movet nisi corpus scarabæi; angelus non in hoc conditus est ut animet corpus, sed ut absque corporalibus organis intelligat. *Fa.* Num idem potest anima? *Eu.* Potest quidem à corpore femora. *Fa.* Non est igitur sul juris dum est in corpore? *Eu.* Non profectò, nisi si quid accidat præter communem naturæ cursum. *Fa.* Verùm tu mihi pro una anima plures animas effudisti, animantem, vegetantem, sensibilem, intelligentem, memorem, volentem, irascentem, concupiscentem. Mihi satis erat una. *Eu.* Eiusdem animæ diversæ sunt actiones: ex his varia sortitur cognomina. *Fa.* Non satis assequor quod dicis. *Eu.* At faciam ut assequaris. Tu in cubiculo es uxor, in officinæ cœtrix aulæorum, in taberna es aulæorum venditrix, in culina es coqua, inter famulos & famulas es domina, inter liberos es mater; & tamen hæc omnia es eadem in domo. *Fa.* Satis tu quidem pingui Minervâ philosopharis. Sic igitur est animus in corpore quemadmodum ego in domo? *Eu.* Sic. *Fa.* Atqui dum ego texo in officina, non coquo in culina. *Eu.* Neque enim tu es anima tantùm, sed anima corpus circumferens, corpus autem non potest simul pluribus inesse locis; anima, quoniam est forma simplex sic est in toto corpore, ut in singulis corporis partibus sit tota, quamvis non idem agat per omnes partes, nec eodem modo per quomodolibet affectas. Nam sapit ac meminit in cerebro, irascitur in corde, concupiscit in hepate, audit in auribus, cernit in oculis, olfacit in naribus, gustat in palato & lingua, sentit in omnibus partibus corporis quæ nervaceum aliquid habent adjunctum: neque enim sentit in pilis nec summis unguibus; ac nè pulmo quidem per se sentit, nec hepar, fortasse nec lien. *Fa.* Proinde in quibusdam partibus animat tantùm ac vegetat. *Eu.* Ità viderur. *Fa.* Si in uno homine facit hæc omnia eadem anima, consequitur ut fœtus in utero materno statim ut augefcit, quod est vitæ signum, simul & sentiat & intelligat; nisi forte unius hominis initio plures sunt animæ, deinde cæteris cedentibus, una peragat omnia. Ità ut primum homo fueris planta, mox ani-

mal, postremò homo. *Eu.* Quod dicis, fortasse, non absurdum videatur Aristoteli. Nobis probabilius est, simul cum vita infundi rationalem animam, sed quæ, velut igniculus, immersa materiæ supra modum humidæ nondum queat exerere vires suas. *Fa.* Animus igitur alligatus est corpori quod agit movetque? *Eu.* Non aliter quam testudo domui quam circumfert. *Fa.* Eam movet quidem, sed sic ut simul moveatur; quemadmodum gubernator flectit navem quò vult, sed ipse interim cum navi movetur. *Eu.* Imò quemadmodum sciurus volvit caveam rotatilem, mobilis interim & ipse. *Fa.* Sic & afficit anima corpus, ac vicissim afficitur. *Eu.* Sanè quod ad operationes attinet. *Fa.* Ergò quod ad naturam pertinet, par est anima morionis animæ Solomonis. *Eu.* Nihil absurdum. *Fa.* Itaque pares sunt & angeli, quandoquidem carent materiâ, quæ parit, ut ais, inæqualitatem. *Eu.* Jam satis philosophiæ. Quin potius hæc Theologos torqueant; nos hoc agamus quod cœpimus. Si tota mater esse vis, curâ corpusculum infantuli tui, quò posteaquam sese explicuit ex vaporibus mentis igniculis, bonis & commodis organis utatur. Quoties audis puerum tuum vagientem, crede illum hoc abs te flagitare. Cùm vides in pectore duos istos veluti fonticulos turgidos, ac lacteo liquore vel suapte sponte manantes, crede naturam admonere te tui officii. Alioqui cùm infans jam sari meditabitur, ac blandâ balbutie te *Mammam* vocabit, quâ fronte hoc audies ab eo cui mammam negâris, & ad conducticiam mammam relegâris, perinde quasi capræ aut ovi subjecisses? Ubi jam erit sancti potens, quid si te pro matre vocet semimatrem? Virgam expedies, opinor. Atqui vix semimater est quæ recusat alere quod peperit. Potior genituræ pars est nutritio teneri puelli. Alitur enim non solum lacte, sed & fragrantia materni corporis: requirit eundem liquorem jam notum & familiarem, quem hausit in corpore, & unde coaluit. Atque ego quidem sum in hac sententia, ut existimem in pueris ex lactis natura indolem vitiari, non aliter quàm in frugibus & plantis terræ succus mutat ingenium ejus quod alit. An putas temerè vulgò dici, *Iste malitiam cum lacte nutricis imbibit*? Nec illud quidem opinor quòd à Græcis dici solet, *Ut nutrices*, cùm significant aliquem male pasci: paululum enim præmansi in os inserunt infantis, maximam partem deglutiunt ipsæ. Proinde nè peperit quidem quæ quod enixa est mox abjicit. Istiuc enim abortire est, non parere. Et in tales foeminas mihi competere

Nutricem
adiciſſere
infantulo eſt
exponere.

Græcorum videtur E-ymologia, qui *μῆτρης* dici putant à *μὴ τηρεῖν*, hoc eſt, à non ſervando. Nam prorsus conducti-
tiam nutricem infantulo adhuc à matre repenti adſciſcere,
genus eſt expoſitionis. *Fa.* Accederem, ni delecta eſſet
mulier in qua nihil deſideres. *Eu.* ut nihil referat quod
lac bibat mollis infantia, quam ſalivam cum præmanſo ci-
bo deglutiat; ut talis contigerit nutritrix qualem haud ſcio
an ulla reperiatur; an putas ullam eſſe quæ nutritionis
omne tædium devorare poſſit quemadmodum mater, ſor-
des, aſſeſſiones, vāgitus, morbos, ſervandi nunquam ſa-
tis diligentem curam? Si eſt quæ pariter amet ut mater, erit
quæ pariter curret. Quin & illud fiet, ut ſegnius amet te
ſilius, nativā illā charitate velut in duas matres diſtraſta:
nec tu ſimili pietate ducēris erga ſiliam, ut jam grandior
minuſ libenter ſit obtemperaturus juiſſis tuiſ; & tu frigi-
diuſ illius curam habitura, in cuius moribus fortatiſe vide-
bis nutricem. Præcipuus autem diſcendi graduſ eſt mu-
tuuſ inter docentem ac diſcentem amor. Ergo ſi nihil de-
ceſſerit illi nativæ pietatiſ fragrantia, faciliuſ illi inſtilla-
bis præcepta rectè vivendi. Neque enim hic parūm va-
let mater, vel ob hoc quod materiā tractet molliſſimam
& in omnia ſequacem. *Fa.* Ut video, non tam facilis eſt
reſ peperiffe quā vulguſ exiſtimat. *Eu.* Si mihi parūm
habes fidei, en tibi Pauluſ aperte de muliere loquens
Salva, inquit, fiet per liberorum generationem. *Fa.* Salva eſt
igitur quæ peperit? *Eu.* Nequaquam, ſed addit, Si liberi
permaſerint in fide. Nondum abſolvifſi genitriciſ munuſ,
niſi primūm tenerum corpuſculum ſili, mox animuſ a-
què mollem recta educatione finxeris. *Fa.* Atqui iſthuc
matribuſ in manu non eſt, ut ſiliuſ perſeверent in pietate.
Eu. Fortaſſiſ; ſed tantum habet momentuſ vigilantiſ admo-
nitio, ut Pauluſ exiſtimit matribuſ imputandum ſi liberi
degenerent à piis moribuſ. Deſique ſi præſtiteriſ quod
in te ſitum eſt, Deuſ opem ſuam conjunget cum tua dili-
gentia. *Fa.* Mihi quidem, Eutrapele, tua perſuaſit oratio,
ſi queaſ itidem perſuadere parentibuſ & marito. *Eu.* Iſt-
huc ad me recipio, modò tu me tuo juveſ ſuffragio. *Fa.* Pol-
liceor. *Eu.* Sed licetne videre puelluſ? *Fa.* Licet ma-
ximè. Heuſ, Syriſca, voca nutricem unā cum infante. *Eu.*
Sciſtuſ admodum puer. Vulgò dicitur veniam deberi pri-
mūm experiēti. At tu primā ſtatim experiētiā ſum-
mam artiſ expreſſiſti. *Fa.* Non eſt ſculptiliſ imago, ut ar-
te ſit opuſ. *Eu.* Verum, ſed ſuſile ſigilluſ eſt. Utcunq-
reſ

res habet, felicissimè cecidit: utinam parè felicitate cadant imagines quas intexis aulæis. *Fa.* At tu contra felicius pingis quam gignis. *Eu.* Sic visum est naturæ cum omnibus paria facere. Quam sollicita est natura ne quid pereat! Duos homines in uno repræsentavit; nasus & oculi parrem referunt, frons ac mentum matrem expriment. An tu posses hoc tam charum pignus alienæ fidei concedere? Mihi bis crudeles videntur esse quæ id facere sustinent. Quandoquidem non solum faciunt id infantis quem ablegant periculo, verum etiam suo, propterea quod in his lac averfione corruptum sæpenumero periculosos morbos pariat. Itaque fit, ut dum unius formæ corporis consulunt, parùm consulant duorum corporum vitæ: dumque cavent ne contingat præproperum senium, conjiciunt sese in mortem præproperam. Quod est inditum puero nomen? *Fa.* Cornelius. *Eu.* Hoc erat nomen avi paterni. Utinam virum integerrimum & moribus nobis referat. *Fa.* Dabitur opera, quod quidem in nobis erit. Sed heus, Eutrapele, unum quiddam obnixè te rogârim. *Eu.* Imò puta me tuum esse mancipium; imperabis, & impetrabis quæ volēs. *Fa.* Proinde non prius te (a) manumittam quàm hoc mihi beneficium cœptum absolvas. *Eu.* Quodnam? *Fa.* Ut præscribas mihi primum, quibus rationibus queam infantis valetudini consulere: deinde, cum erit firmior, quibus rudimentis ad pieratam præparandus sit rudis animus? *Eu.* Id faciam lubens pro mea quidem sapientia, sed proximo colloquio; nunc orator adeo maritum ac parentes. *Fa.* Precor exorator ut fies-

a Quia se
dixerat ma-
cipium.

ARGUMENTUM.

Ogygius, religionis causa peregrinatus, redit domum superstitionibus plenus. Divum Jacobum Compostellanum salutat, quo illum voto uxor & socrus obligant. Sancti tunc temporis frigidius colz cæperunt. Qua de re Virgo Maria scribit Epistolam plenam querelis, de neglecto Divorum cultu. Mendacium de Equite servato ope beata Virginis, dilatando augustissimam portam qua erat lapsus. Lac Virginis B. D. Bernardus fingitur suscepisse lac ex eadem B. Virginis mamma qua puer Jesus. Nova gemma busonites: gemmarum varia natura. Thoma Beckettii tumultus Cantuariæ. Prodigiousam templorum magnificentiam, luxuriam & divitias perstringit. Nautarum mores & scelera carpit. Absurditas esculandi sanctorum reliquias, calceos, subligaria. Sancti assimilantur ovibus.

MENEDEMUS, OGYGIUS.

Me. Quid hoc novæ rei? Nonne Ogygium vicinam meum video, jam totos sex menses non visum cuiquam? interisse rumor erat. Ipsi est, nisi prorsus hallucinor.

Id est, imbricum specie variegatis. Vide Plinium, lib. 9. cap. 35. de mira varietate concharum.
b E stramine factis.
c Significat globulos quibus utuntur ad numerandas preces: sic enim ova serpentum, cum produnt, cohererent.

a Pro falle-re. Vide Chiliades.

nor. Adibo, ac salvere jubebo. *S* Ivis sis, Ogygi. *Og.* Salve & tu, Menedeme. *Me.* Quæ regio te nobis reddidit incolam? nam tristis rumor hic sparserat te navigasse stygi-
am paludem. *Og.* Imò gratia superis, sic interim valui, ut vix unquam antehac melius. *Me.* Ità semper vanitatis coar-
 guas ejusmodi rumores. Sed quid isthuc ornatus est? ob-
 situs es conchis (*a*) imbricatis, stanneis ac plumbeis im-
 ginibus oppletus undique, (*b*) culmeis ornatus torquibus;
 brachium habet (*c*) ova serpentum. *Og.* Visi divum Jacobum
 Compostellanum, & hinc reversus. Virginem Parathalassiam,
 apud Anglos percelebrem: quin potiùs hanc revissi;
 nam annos ante tres inviseram. *Me.* Animi gratià, ut arbi-
 tror. *Og.* Imò religionis causà. *Me.* Istam, opinor, religio-
 nem docuerunt te Græcæ literæ. *Og.* Mater uxoris voto se-
 se obstrinxerat, ut si filia peperisset masculum viralem, ego
 divo Jacobo præsens præsenti salutem dicerem, & gratias
 agerem. *Me.* Salutasti divum tuo duntaxat & socris nomi-
 ne? *Og.* Imò totius familiæ verbis. *Me.* Equidem arbitror
 nihilo minus salutis futurum fuisse familiæ, etiamsi Jaco-
 bum insalutarum reliquisses. Sed obsecro, quid respondisti
 agenti gratias? *Og.* Nihil, sed offerenti munus visus est arri-
 dere, & capite leviter annuere; simulq; porrexit hoc imbri-
 catum putamen. *Me.* Cur ista potius donat quam alia?
Og. Quoniam his abundat, suggerente vicino mari. *Me.* O
 benignum divum, qui & obsecratur parturientibus, &
 operam dat hospicibus? Verùm quodnam isthuc novum vo-
 vendi genus, ut otiosus aliis laborem imponat aliquis? Si tu
 te voto astringeres, ut si quod ageres feliciter cederet,
 ego jejunarem bis in hebdomade, an credis me facturum
 quod vovisses? *Og.* Non credo, etiamsi tu ipse tuo nomine
 vovisses. Nam tibi divi (*d*) os oblinere ludus est. At so-
 crus est, mos gerendus erat. Nosti mulierum affectus, &
 meâ quoque referebat. *Me.* Si non præsstitisses votum, quid
 erat periculi? *Og.* Non poterat me divus vocare in jus fa-
 teor; sed poterat in posterum esse surdus ad vota mea, aut
 ractus aliquid calamitatis immittere in meam familiam. No-
 sti principum mores. *Me.* Dic mihi, quid valet agiturque
 vir optimus Jacobus? *Og.* Multò frigidius solito. *Me.* Quid
 est in causa? senium? *Og.* Nugator! scis divos non senescere.
 Verùm hæc nova persuasio quæ latè per orbem divaga-
 tur facit ut infrequentius saluteretur solito: & si qui veni-
 unt, salutant tantùm, nihil, aut quàm minimum, denant, di-
 stantes eam pecuniam rectius collocari in egenos. *Me.*
 (*a*) Im-

(a) Impia persuasio ! *Og.* Itaque tantus Apostolus, qui solet
 torus gemmis & auro fulgere nunc stat ligneus, vix sebace-
 am habens candelam. *Me.* Si verum est quod audio, peri-
 culum est nè reliquis divis idem veniat usus. *Og.* Imò cir-
 cumfertur Epistola, quam hac de re scripsit ipsa Virgo Ma-
 ria. *Me.* Quæ Maria? *Og.* Quæ cognomen habet à Lapide.
Me. Apud Rauracos, ni fallor. *Og.* Ea est. *Me.* Lapidem igitur
 divam mihi narras. Sed cui scripsit? *Og.* Nomen ip-
 a indicat epistola. *Me.* Per quem missa est? *Og.* Haud dubiè
 quin per angelum, qui posuerat scriptam in suggesto unde
 concionatur is ad quem scripta est : Et nè quid fraudis su-
 spiceris, videbis Epistolam (b) ἀποστολὴν. *Me.* Itane ag-
 nosces manum angeli qui est virginis ab Epistolis? *Og.* Quid-
 ni? *Me.* Quo tandem argumento? *Og.* Legi Epitaphium
 Bedæ, quod ab angelo insculptum est : elementorum figu-
 ræ per omnia congruunt. Legi & syngrapham (c) D. Ægi-
 dio missam : congruunt. An non hæc satis arguunt rem?
Me. Fæne est inspicere? *Og.* Fas, si dejeris te taciturnum.
Me. O! lapidi dixeris. *Og.* Jam sunt & (d) lapides hoc nomi-
 ne infames, quod nihil celent. *Me.* Muto igitur dicito, si la-
 pidi parum fidis. *Og.* Hæc lege recitabo : tu fac utramq; ar-
 rigas aurem. *Me.* Arrexi. *Og.* "Maria Mater Jesu Glauco Pluto
 "S.D. Quodd Lutherum secutus strenuè suades supervacane-
 "um esse invocari divos, à me quidem isto nomine bonam
 "magnamque inisti gratiam, scito : Nam antehac tantum
 "non enecabar improbis mortalium opplationibus. Ab
 "una postulabantur omnia, quasi filius meus semper in-
 "fans esset, quia talis fingitur, pingiturque in sinu meo, ut
 "ex nutu matris adhuc pendeat, neque quicquam ausit ne-
 "gare parenti, videlicet metuens ne si quid neget roganti,
 "ego vicissim ipsi negem mammam sicienti. Et nonnun-
 "quam ea petunt à virgine quæ verecundus juvenis vix
 "auderet petere à lena, quæque me pudet literis committe-
 "re. Interim negotiator lucris causâ navigaturus in Hi-
 "spaniam committit mihi pudicitiam suæ concubinae. Et
 "virgo Deo sacra, abjecto velo fugam adornans, deponit
 "apud me famam integritatis suæ, quam ipsa tendit profl-
 "tuere. Occlamat mihi miles impius, & ad lanienam con-
 "ductus, Beata Virgo, da prædam opimam. Occlamat ale-
 "ator, Fave, diva, pars lucris tibi decideretur. Et si parum
 "faveat alea, me convitiis lacerant, malæque precantur, quia
 "non adfuerim sceleri. Occlamat qui quæstui turpi semet
 "exponit, Da proventum uberem. Si quid negem, illico
 "recla-

a Ironia est
 cum sit ad-
 modum pia.

b Id est ab
 ipsa scriptam
 quemadmo-
 dum oracula
 dicuntur
 c Nota est
 fabula de
 Carolo Mag-

no, qui cum
 desperaret
 veniam ad-
 missorum, S.
 Ægydii im-
 petravit syn-
 grapham ab
 angelo conti-
 nentem hunc
 versiculum.
 Agidii me-
 rito Caroli
 peccata re-
 mitto.

d Sentit de
 Lydio lapi-
 de, qui dici-
 tur Index :
 is prodie
 aurum sub-
 æratum aut
 imitativum,
 Lege apud
 Ovid. fab.
 de Bato in
 lapidem
 verso.

Stulta & idolatriæ
supplicatio
ad B. V.

a Quem veneres, ut indicat Varro, Ædificium vocabant, Custos erat tuendæ sacræ ædis.
b Id est, gravi armatura munito.
c Hoc enim nomine Sanctum illum amabilem reddere formidabilem: quemadmodum Joannem Baptistam, præter alios, morbo comitiali, Hubertum hydrophobo, item alios aliis malis. Et hæc vertimus in quæstum nostrum, cuius studiosiores sumus quam fervendarum animarum.

“reclamant, Ergò ne sis mater misericordiæ. Aliorum
“ra non tam impia sunt quam inepta. Clamat innupta
“Maria, Da mihi formosum ac divitem sponsum. Clamat
“nupta, Da mihi bellos catulos. Clamat gravida, Da mihi
“facilem partum. Clamat anus, Da diu vivere sine ma-
“litiis. Clamat senex delirus, Da repubescere. Clamat
“philosophus, Da nodos insolubiles neſtere. Clamat Sacer-
“dos, Da sacerdotium opimum. Clamat Episcopus, Ser-
“vameam Ecclesiam. Clamat nauta, Da prosperos cursus
“Clamat præfectus, Ostende mihi filium tuum antequam
“moriar. Clamat aulicus, Da vere confiteri in morris ar-
“culo. Clamat rusticus, Da tempeſt ivam pluviæ. Clamat
“rustica, Serva gregem, & armentum incolume. Si quid re-
“nuo, illico sum crudelis. Si relego ad filium, audio, Vok
“ille quicquid tu vis. Itane ego sola, & mulier & virgo, de-
“bent operam navigantibus, belligerantibus, negotiantibus,
“ludentibus, alci, nubentibus, parturientibus, satrapis,
“regibus & agricolis? Atqui quod dixi minimum est præ-
“his quæ patior. Sed his negotiis nunc multo minus gra-
“vor: quo quidem nomine tibi gratias agerem maximas,
“nisi commodum hoc incommodum majus secum traho-
“ret; plus est otii, sed minus est honorum, minus est opum.
“Ante salutar bar Regina cælorum, Domina mundi; nunc
“vix à paucis audio, Ave Maria. Ante vestiebar genimis &
“auro, abundabam mutatoriis, deferabantur aurea gem-
“meaque donaria: nunc vix regor dimidiato pallio, co-
“que corroſo à muribus. Proventus autem annui vix tan-
“tum est ut alam miserum (a) ædituum, qui accendat lu-
“cernulam aut candelam sebaceam. Atque hæc tamen pote-
“rant terri, ni majora etiam moliri dicereris. Huc tendis,
“ut aiunt, ut quicquid usquam est divorum exigas, ex æ-
“dibus sacris. Etiam atque etiam vide quid agas. Non deest
“aliis divis quo suam ulciscantur injuriam. Ejectus è
“templo Petrus, potest tibi vicissim occludere regni cœ-
“lestis ostium. Paulus habet gladium; Bartholomæus cul-
“tro armatus est; Gulielmus sub pallio monachi torus ar-
“matus est non sine gravi lancea. Quid aurem agas cum
“Georgio, & equite & (b) cataphracto, hastâ simul & gla-
“dio formidabili? Nec inermis est Antonius; habet (c) sa-
“crum ignem. Sunt item & cæteris sua vel arma, vel mala
“quæ quibus volunt immittunt. Me vero, quantumvis iner-
“mem, non tamen ejicies, nisi simul ejecto Filio quem ulnis
“teneo. Ab hoc non me patiar divelli: aut hunc una mecum
“extru-

extrudes, aut utrumque relinques, nisi mavis habere templum sine Christo. Hæc te scire volui: tu cogita quid mihi respondendum censeas. Nam mihi planè res cordi est, ex æde nostra lapidea, Cal. Aug. anno Filii mei passi 1524. Virgo lapidea meâ manu subscrispsit. *Me.* Mihi max. profectò ac formidabilis epistola. Cavebit, opinor, Glaucoplytus. *Og.* Si sapit. *Me.* Quamobrem non eadem de re scripsit huic optimus ille Jacobus? *Og.* Nescio, nisi quòd longius abest, & his temporibus intercipiuntur omnes epistolæ. *Me.* Sed quis Deus te redegit in Angliam? *Og.* Ventus illuc invitabat mire secundus, atque id propemodum eram pollicitus Divæ Parathalassie, me post biennium ipsam revisurum. *Me.* Quid petiturus ab illa? *Og.* Nihil novi, nisi illa vulgaria, familiam incolentem, rem uberiotrem, longævam lætamque vitam in hoc sæculo, & perennem felicitatem in futuro. *Me.* Non poterat eadem præstare Virgo Mater apud nos? Habet Antverpiæ templum longe augustius quam in Parathalasso. *Og.* Haud nego posse; verùm altis in locis alia largitur: sive sic visum est animo illius; sive, ut est benigna, semet in hoc nostris affectibus accomodat. *Me.* De Jacobo frequenter audiui: sed obsecro te, describe mihi regnum istius Parathalassie. *Og.* Equidem expediam quàm potero paucissimis. Celebratissimum nomen est per universam Angliam, nec temere reperias in ea insula qui speret res suas fore salvas, quin illam quotannis aliquo munusculo pro facultatum modulo salutârît. *Me.* Ubi habet? *Og.* Ad extremum Angliæ finem inter Occidentem & Septentrionem, haud procul à mari passuum fere tribus millibus, vicus est vix aliâ re victitans quàm commeantium frequentia. Collegium est Canonicorum, sed quibus à Latinis Regulæ cognomen additur; medium genus inter monachos & canonicos quos seculares appellant. *Me.* Amphibios mihi narras; quod genus est fiber. *Og.* Imò & crocodilus. Sed omiffis cavillis, tribus verbis expediam quod vis. In odiosis canònici sunt, in favorabilibus monachi. *Me.* Adhuc quidem mihi ænigma refers. *Og.* Quin Addam Apodixin mathematicam. Si Romanus Pontifex fulmine feriat omnes monachos, tum canònici fuerint, non monachi: Sin idem permittat omnibus monachis uxorem ducere, tum fuerint monachi. *Me.* O novos favores! utinam abducant & meam. *Og.* Sed ut ad rem. Collegium hoc vix alios habet proven-tus quàm ex liberalitate Virginis. Nam majora quidem donaria servantur: Cæterùm si quid est nummorum, aut levioris

Demonstratio quæ proprie fit Mathematicis per literas depictas.

vioris pretii, cedit in alimoniam gregis & præfecti, quæ
 illi Priorem vocant. *Me.* Probæ vitæ? *Og.* Non illaudatæ
 pietate ditiores quam annuo censu. Templum est nigrum
 & elegans; verum in eo non habitat Virgo, sed illud hono-
 ris gratiâ cessit filio. Illa suum habet templum, ut de-
 sit filio. *Me.* Dextra? Quò igitur spectat filius? *Og.* Be-
 mones. Cùm Occidentem spectat, dextram habet matrem
 ubi se vertit ad Solis exortum, sinistra est. Nec hic tam
 habitat, nondum enim ædificium est absolutum, & locus
 undique perflabilis, patentibus ostiis, patentibus fenestris.
 in propinquo est Oceanus ventorum pater. *Me.* Durum
 igitur habitat illa? *Og.* In eo templo quod inabsolutum
 est sacellum augustum, ligneo tabularum constructum, ad
 trumque latus per angustum ostiolum admittens salutaris
 Lumen est exiguum, nec fere nisi ex cereis; fragrat obo-
 naribus gratissimus. *Me.* Hæc omnia congruunt religio-
 ni. Imò si introspicias, Menedeme, dicas divorum esse
 idem, adeò gemmis, auro, argentoque nitent omnia. *Me.* Ac-
 cendis animum ut eò me conferam. *Og.* Haud poenitet
 itineris. *Me.* Nihil est illic olei sacri? *Og.* Ineptè! Oleum
 istud non resudat nisi è sepulchris divorum, velut Andreæ
 & Catharinæ. Mariæ sepulta non est. *Me.* Erravi, facere.
 Sed absolve fabulam. *Og.* Quo latius se spargat religio,
 illa aliis locis ostenduntur. *Me.* Et fortassis ut uberior sit
 largitio, juxta illud, *Fit cito per multas præda petita manu.*
Og. Et nusquam non præstò sunt mystagogi. *Me.* Ex Cano-
 nicis? *Og.* Nequaquam; illi non adhibentur, ne per occasio-
 nem religionis alienentur à religione, ac dum observant Vir-
 ginem, parùm ipsi consulant suæ virginitati. Tantùm in ini-
 mo sacello, quod dixi conclave Divæ virginis, adstat ala-
 ri canonicus quidam. *Me.* In quem usum? *Og.* Ut recipiat
 servetque quod datur. *Me.* An dant qui nolint? *Og.* Min-
 imè, sed nonnullos pius quidam pudor huc adigit, ut dum
 adstante quopiam, non daturi si testis abesset, aut largiri
 dant aliquantò quam erant daturi. *Me.* Affectum humanum
 dicis, & mihi non inexpertum. *Og.* Imò verò sunt quidam
 adeò dediti sanctissimæ Virgini, ut dum simulant sese ma-
 nus imponere altari, mirâ dexteritate suffurentur quod al-
 lius posuerat. *Me.* Fac nullam adstare, an non in tales illius
 fulminaret Virgo? *Og.* Qui magis id faceret Virgo quam
 ipse Pater æthereus quem non verentur nudare suis orna-
 mentis, vel perfollo templi parietem? *Me.* Non satis mihi
 constat, utrum magis debeam admirari, illorumne impiam
 con-

confide-
 tentior
 sed sepi-
 olam
 ut qui
 garur,
 non fue-
 conject-
 dinis e-
 inimici
 sul, sul-
 Virginis
 decrev-
 bird to
 ris insa-
 fidem
 cile ap-
 lamina-
 equit-
 tur, q
 non m
 tingun-
 non al
 rugam
 ipsum
 ram a
 erat.
 tantu
 calcar
 Me. E
 plenu
 oravir
 ni dis
 sint r
 Aieba
 gigan
 virum
 dam
 si is f
 tamen
 te æd
 cùm
 ginq

confidentiam an Dei lenitatem. *Og.* Ad latus itaque Septentrionale porta quædam est, non templi, ne quid erres, sed septi, quo tota clauditur area templo adjacens. Ea ostiolum habet perpusillum, quale videmus in valvis nobilium, ut qui velit ingredi, primum tibiam periculo exponere cogatur, deinde caput etiam submittat. *Me.* Profecto tutum non fuerit ad hostem ingredi per tale ostiolum. *Og.* Rectè conjectas. Narrabat Mystagogus olim virum equestris ordinis equo insidentem, per hoc ostium elapsum è manibus inimici, qui jam fugienti imminebat. Ibi miser desperans sui, subitâ cogitatione salutem suam commendavit Divæ Virgini, quæ erat in proximo. Nam ad hujus aram fugere decreverat, si valva paruisset. Et ecce rem inauditam. Subitò totus eques erat intra septa templi, altero frustra foris insaniente. *Me.* Et faciebat tam admirandæ narrationis fidem? *Og.* Maximè. *Me.* Id quidem non admodum facile apud te hominem philosophum. *Og.* Ostendebat in ostio laminam cupream clavis affixam quæ habebat imaginem equitis servari, eoque cultu quo tum Anglica gens utebatur, quæ & in vetustioribus picturis videmus: quæ si non mentiumtur, frangebant id ætatis tonsores, & qui pannos tingunt ac texunt. *Me.* Qui sic? *Og.* Quia barbatus erat non aliter quàm capræ, & universa vestis nullam habebat rugam, adeoque non erat major corpore, ut strictu corpus ipsum redderet angustius. Erat & altera lamina, cellæ figuram ac magnitudinem referens. *Me.* Jam dubitare fas non erat. *Og.* Subter ostiolum erat cratis ferrea, quæ peditem tantùm transmitteret. Non conveniebat ut equus post eum calcaret locum, quem prior eques Virgini consecrasset. *Me.* Et merito. *Og.* Hinc ad orientem est sacellum prodigiis plenum: Eo me consero. Excipit alius mystagogus. Illic oravimus paulisper. Mox exhibetur nobis articulus humani digiti, è tribus maximi: exosculor: deinde rogo cujus sint reliquæ. Ait, Sancti Petri. Num Apostoli? inquam. Aiebat. Deinde contemplans magnitudinem articuli, qui gigantis videri potuerit, oportuit, inquam, Petrum fuisse virum prægrandi corpore. Ad hanc vocem è comitibus quidam in cachinnum solutus est: id certè moleste tuli. Nam si is siluisset, ædituus nos nihil celasset reliquorum. Eum tamen utcunquè placavimus, daris aliquot drachmis. Ante ædiculum erat rectum, quod aiebat hyberno tempore, cùm nix obtexisset omnia eò subito fuisse delatum è longinquo, Sub eo recto putei duo ad summum pleni fontis

veniam

venam aiunt esse sacram Divæ Virgini : liquor est mirè frigidus, efficax medicando capitis stomachique doloribus. *Me.* Si frigida medetur doloribus capitis & stomachi, potest hac & oleum extinguere incendium. *Og.* Miraculum audis bone : alioqui quid esset miraculi si frigida sedaret frigus. *Me.* Et ista sane est una pars fabulæ. *Og.* Affirmabant enim fontem repente profuisse è terra iussu sanctissimæ Virginis. Ego cuncta diligenter circumspectans, rogabam quid essent anni quod ea domuncula fuisset eò deportata. Dixit liquet secula. Alioqui parietes, inquam, non præ se ferunt quid veritatis. Non repugnabat. Ne columnæ quidem ligneæ. Non negabat nuper esse positas, & res ipsa loquebatur. Deinde hæc, inquam, recti culmea arundineaq; mater videtur esse recentior. Assensiebatur. Ac ne trabes quidem hæc, inquam, transversæ, nec ipsa tigna quæ culmos sustinent, videntur ante multis annos posita. Annuebat. Ac qui cuncta jam nulla case pars superesset, Unde igitur constat, inquam, hanc esse casulam illam è longinquo delatam ? *Me.* Obsecro quomodo sese ab hoc nodo expediebat æditus ? *Og.* Scilicet incunstanter ille ostendit nobis perverusam uris pellem tignis affixam, ac propemodum irrisit nostram tarditatem, qui ad tam manifestum argumentum non haberemus oculos. Itaque persuasi, & tarditatis culpam deprecati vertimus nos ad cœlestem lac beatæ Virginis. *Me.* O matrem filii simillimam ! ille nobis tantum sanguinis sui reliquit in ventris ; hæc tantum lactis, quantum vix credibile est esse posse uni mulieri uniparæ, etiamsi nihil bibisset infans. *Og.* Idem causantur de Cruce Domini quæ privatim ac publice in locis offenditur : ut si fragmenta conferantur in unum, novis onerariæ justum onus videri possint ; & tamen totam Crucem suam bajulavit Dominus. *Me.* Non tibi quoque mirum videtur ? *Og.* Novum fortasse dici possit, mirum nequaquam, cum Dominus, qui hæc auget pro suo arbitrio, sit omnipotens. *Me.* Piè tu quidem interpretaris, at ego vercor ne multa talia fingantur ad quæritum. *Og.* Non arbitror Deum passurum, si quis ipsum ad istum irrideat modum. *Me.* Imò cum à sacrilegis spoliatur & mater, & filius, & pater, & spiritus, ne tantulum quidem sese commoveant interdum, ut vel nutu vel crepitu deterreant scelestos. Tanta est numinis lenitas. *Og.* Sic est : Sed audi reliqua. Id lac servatur in altari summo ; in cuius medio Christus, ad dextram mater, honoris gratiâ. Lac enim matrem representat. *Me.* Conspicuum est igitur ? *Og.* Videlicet inclusum crystal-

lo. M
cūm
est ; d
igitur
culis
qui os
vidit
stolam
nobis
tremo
que p
hoc ip
"virg
"filiu
"prol
"simp
"geli
"rum
"feli
"San
est ut
videb
charis
sed tal
in por
le pre
i er fa
lic Vir
tum &
ni fal
civilis
Virgin
impiis
mum
pres i
ut si
lâset,
tus nu
horro
quit, i
omni
delen
Nos ?

lo. *Me.* Liquidum igitur? *Og.* Quid liquidum mihi narras, cum sulum sit ante annos mille quingentos? Concretum est; dicas cretam tritam alboque ovi temperatam. *Me.* Quin igitur nudum ostentant? *Og.* Ne contaminetur virorum oculis lac virgineum. *Me.* Probe dicis. Nam sunt, opinor, qui os admoveant nec purum, nec virgineum. *Og.* Ubi nos vidit mystagogus, accurrit, lineam vestem induit, sacram stolam addidit cervici, procubuit religiosè, & adoravit: mox nobis lac sacro-sanctum osculandum porrexir. Hic in extremo altaris gradu religiosè procubimus & ipsi; Christoque primum salutato, Virginem Oratiunculâ tali, quam in hoc ipsum parâram, appellavimus: "Virgo parens, quæ tuis virginibus uberibus lactare meruisti coeli terræq; Dominum filium tuum Jesum, opramus, ut illius sanguine purificati proficiamus & nos ad felicem illam infantiam columbinæ simplicitatis, quæ nescia malitiæ, fraudis ac doli, lac Evangelicæ Doctrinæ concupiscit assidue, donec proficiat in virum perfectum, in mensuram plenitudinis Christi, cujus felici consortio frueris in æternum, cum Patre & Spiritu Sancto. Amen. *Me.* Pia sanè deprecatio. Quid illa? *Og.* Visus est uterque annuere, nisi me fallabant oculi. Nam subsilire videbatur sacrum lac & candidior aliquantò affulgebat Eucharistia. Interim mystagogus ad nos accessit, tacitus quidem, sed tabellam porrigens qualem apud Germanos offerunt qui in pontibus (a) celos exigunt. *Me.* Equidem sæpenumero male precatus sum illis petacibus tabellis cum per Germaniam ire facerem. *Og.* Dedimus drachmas aliquot quas ille obtulit Virgini. Mox per interpretem ejus linguæ pulchre peritum & juvenem blandæ cujusdam eloquentiæ, (nomen erat, ni fallor, Robertus Aldrisius) percontatus sum quam potui civilissime, quibus argumentis cognitum haberet hoc esse lac Virginis. Id ego sane pio studio scire cupiebam, quo possem impiis quibusdam hæc omnia ridere solitis os obturare. Primum (b) mystagogus obductâ fronte obticuit: jussi ut interpretes instaret, sed blandius etiam. Ille verò blandissimè, ad eò ut si matrem ipsam nuper puerperam talibus verbis appellasset, non fuerit ægrè latura. At mystagogus, tanquam afflatus numine quopiam, nos intruens oculis stupentibus, ac velut horrore vocem blasphemiam execrantibus. Quid opus, inquit, ista percontari, cum habeatis tabulam authenticam? Et omninò videbatur nos ut hæreticos ejecturus, nisi drachmæ delensissent hominis ferociam. *Me.* Quid vos interim? *Og.* Nos? Quid censes? Non aliter quàm fuste i&i aut fulmine

a Τίλθ.
Id est. tribu-
tum sive
vestigal.

b Qui ostendit arcana, qui & Hierophanta dicitur.

dicatam quæ lac haberet Virginis Matris : abunde felicem futurum si vel precario, vel pretio, vel arte portionem aliquam posset nancisci. Nam cæteras reliquias omnes quas hæcenus collegerat nihil esse ad tam sacrum lac. Ibi Gulielmus non conquievit donec exorat dimidium ejus lactis. Et thesauro plusquam Cræsus sibi videbatur. *Me.* Quidni? & quidem præter spem. *Og.* Recta domum properat ; in itinere morbus occupat. *Me.* Ut nihil est in rebus humanis nec diu nec undiquaque felix ! *Og.* Ubi vidit periculum, accersit clam Gallum, fidissimum ejus peregrinationis comitem, & religiose stipulatur silentium : committit illi lac eâ lege, ut si incolumis domum redeat, deponat eum thesaurum in ara divæ Virginis quæ colitur Luteriæ, in augusto templo utrinque Sequanam præter labentem intuens : & amnis ipse viderit honoris gratiâ decedere numini Virginis. Ut rem in pauca conferam, sepultus est Gulielmus : alter properat, & hunc morbus corripit. Is desperans sui, tradit Anglo comiti lac, sed multis obtestationibus adstricto ut faceret quod fuerat ipse facturus. Moritur hic, recipit ille, & in aram deponit lac, canonicis ejus loci præsentibus, qui tum temporis adhuc dicebantur Regulares, quales adhuc sunt apud divam Genovesam. Ab his impetravit lactis dimidium. Iddelatum in Angliam, tandem in Parathalassum detulit, huc vocante mentem illius afflatu spiritus. *Me.* Pulchre certe sibi constat hæc narratio. *Og.* Imò ne qua residere posset dubitatio, ascripta erant nomina Episcoporum à suffragiis, qui lac illud invisentibus non absque munusculo, tantum impertierunt relaxationis quantum (a) ex suo dimenso largiri possunt. *Me.* Quantum id est ? *Og.* Dierum quadraginta. *Me.* Etiam (b) apud inferos dies est ? *Og.* Certè tempus est. *Me.* Ubi totum hoc dimensum, semel fuerint elargiti, non superest quod largiantur. *Og.* Minime. Subscatet enim subinde quod dent, ac plane diversum quiddam accidit hîc atque in dolio (c) Danaïdum. Illud enim cùm continenter impleatur, semper tamen inane est : hinc si semper haurias, nihilo tamen minus est in dolio. *Me.* Si centum hominum millibus largiantur quadraginta singuli tantundem habent ? *Og.* Tantundem. *Me.* Et si qui ante prandium acceperunt quadraginta, rursus sub cœnam poscerent quadraginta præstitione esset quod daretur ? *Og.* Imò si horâ eadem decies. *Me.* Utinam mihi tale scriniolum esset domi non optarim nisi tres drachmas, modò sic scateant. *Og.* Quin optas ut totus fias aureus, tantundem accepturus ex voto. Verùm

a Id est, ex modo præscripto. Romanus enim Pontifex è dolio promittit ; Episcopis certus modus præscriptus est. b Nam ad Purgatorium nunc prorogant relaxationes, ubi nullus est dies & tamen dies vocant. c Vide prov.

ad fabulam redeo. Addebatur & illud pii cuiusdam candoris argumentum: lac Virginis quod aliis compluribus in locis ostendebatur, satis quidem esse venerandum; hoc tamen cæteris esse venerabilius, quòd illa abraderentur à saxis, hoc ex ipsis Virginis uberibus effluxisset. *Me.* Unde id constabat? *Og.* Oh! narrarat hoc virgo Constantinopolitana quæ lac dederat. *Me.* Et illi fortasse communicaret Divus Bernardus. *Og.* Sic Arbitror. *Me.* Cui natu gravior contigit gustare lac ex eadem mamma quam suxit puer Jesus. Unde miror, illum *mellissimum* dici potius quam *lactissimum*. Sed quæ lac Virginis dicitur quod non fluxit ex uberibus? *Og.* Fluxit & illud, sed saxo cui forte lactans insedebat exemplum concevit; deinde volente Deo sic multiplicatum est. *Me.* Rectè. Perge. *Og.* His itaque peractis, dum paratos abiturum, obambulantes interim, & si quid offerretur spectam dignum circumspicientes, rursus adsunt mystagogi, (a) illis intuentur, digiro subnorant, accurrunt, abeant, recurrunt, nutant, videbantur compellaturi si fuisset audacia sitis. *Me.* Nihil ibi metuebas? *Og.* Imo faciem illis obverti, sic arridens & inuens quasi ad compellendam invitarem. Tandem unus aggressus, rogat quod mihi nomen esset. Edo. Num is essem qui ante biennium afflixisset vorivam tabellam literis Hebraicis? Fatebar me esse. *Me.* Scribis Hebraicè? *Og.* Minimè, sed isti quicquid non intelligunt Hebraicum vocant. Mox accersitus, ut conjicio, venit illius Collegii *πρωτοψάλτης*. *Me.* Quod isthuc dignitatis nomen est? Non habent Abbatem? *Og.* Non. *Me.* Cur ita? *Og.* Quia nesciunt Hebraicè. *Me.* Non episcopum? *Og.* Nequaquam. *Me.* Quamobrem? *Og.* Quia Virgo pauperior etiamnum est quam ut emat prædum, ac mitram nimio venalem. *Me.* Non saltem Præpositum? *Og.* Nè id quidem. *Me.* Quid obstat? *Og.* Quia Præpositus dignitatis est nomen, non sanctimonix. Et ideo Canonicorum collegia nomen Abbatis rejiciunt, Præpositi libenter amplectuntur. *Me.* Atque *πρωτοψάλτης* antehac audiavi nunquam. *Og.* Næ tu magnopere rudis es Grammatices. *Me.* *πρωτοψάλτης* novi in tropis. *Og.* Tenes. Hic qui Priori proximus est, Prior est posterior. *Me.* Subpriorem dicis. *Og.* Is me salutavit satis humaniter. Narrat quantopere sudatum sit à multis ut versus eos legerent, quot frustra cetera perspicilla. Quoties advenisset aliquis vetustus Theologus aut juris doctor, adductus est ad tabellam; alius dicebat esse literas Arabicas, alius ficticias: tandem repertus est qui legeret titulum. Is descriptus erat verbis

a Id est oculis obliquis ac semiclauiis, quomodo se aspici leones indignantur.

ac literis Romanis, sed majusculis, Græci versus erant descripti Græcis majusculis, quæ primâ specie videntur referre majusculas Latinas. Rogatus, descripsi sententiam carminum Latine, verbum verbo reddens. Hujus opellæ cùm præmiolum oblatum constanter recusarem, affirmans nihil esse tam arduum quod in Virginis sanctissimæ gratiam non essem cupidissime factururus, etiam si literas juberet illinc perferre Hierosolymam. *Me.* Quid opus te graminatophoro, cùm illi tot Angeli adsint à manibus atque à pedibus? *Og.* Ille protulit è crumena ligni fragmentum defectum è trabe in qua Virgo mater visa est consistere. Odor mirus protinus arguebat esse rem oppidò sacram. Ego vero tam insigne munus pronus & nudato capite summa cum veneratione tæque quaterque exosculatus, reposui in crumenam. *Me.* Licetne videre? *Og.* Per me quidem licebit. Cæterum si jejunos non es, aut si nocte proximâ fuit tibi res cum uxore, non suaserim ut videas. *Me.* Ostende; nihil periculi. *Og.* En tibi. *Me.* O te beatum isto munere! *Og.* Ego, nè sis insciens, non permutârim hoc tantillum fragmentulum cum universo auro (a) Tagi; includam auro, sed sic ut per crystallum pelluceat. Tum Hysteroprotus ubi me vidit tam religiose gestientem eo munusculo, judicans non indignum cui majora quoque committerentur, rogat num quando vidissem Secreta Virginis. Ea vox me nonnihil commovit; non tamen ausus sum percontari quæ diceret Secreta Virginis; si quidem in rebus tam sacris etiam linguæ lapsus non vacat periculo. Nego me vidisse, sed videndi cupidissimum esse dico. Inducor jam velut afflatus numine. Accenditur una atque altera tæda cerata; ostenditur imaguncula, nec magnitudine, nec materiâ, nec opere præcellens, sed virtute pollens. *Me.* Moles non multum habet momenti ad edenda miracula. Vidi Christophorum Luteriæ, non (b) hamaxiæum aut (c) Colossæum, sed montri justo parem; nullis tamen illic miraculis nobilem, quod quidem audierim. *Og.* Ad pedes Virginis est gemma, cui nondum apud Latinos aut Græcos nomen inditum: Galli à (d) bufone dederunt nomen, eò quod bufonis effigiem sic exprimat, ut nulla ars idem possit efficere. Quòdque majus est miraculum, pusillus est lapillus; non prominet bufonis imago, sed in ipsa gemma velut inclusa pellucet. *Me.* Fortassis imaginantur bufonis similitudinem, quemadmodum insecta filicis stirpe imaginamur aquilam; & quemadmodum pueri quid non vident in nubibus? dracones ignem spirantes, montes igni candentes,

a Tagus inter fluvios auriferos commemoratur.

b Hamaxiæ a Græcis dicuntur prægrandia, quasi quæ planisri justum onus sint.

c Colossi dicuntur imagines ad miraculum usque grandes.

d Bufonites gemma.

armatos concurrentes. *Og.* Imò ne sis nesciens, nullus bufonivivus evidentiâs exprimit scipsum quam illic erat expressus. *Me.* Hastenus pertuli fabulas tuas; posthac alium quare cui persuadeas de bufone. *Og.* Nihil mirum est, Menedeme, te sic affectum esse. Nec mihi quicumque persuasurus erat, etiam si totus ordo Theologorum asseverâset, nisi his oculis, hisce, inquam, oculis vidissem, intuitus essem, comperissem. Sed interim mihi videris satis incurius rerum naturalium. *Me.* Quamobrem? quia non credo volare asinos? *Og.* An non vides quam ludat artifex natura in omnium rerum coloribus ac formis exprimendis, cum aliis quidem in rebus, sed præcipue in gemmis? deinde quam admirandas vires gemmis illis indiderat, prorsus incredibile, ni cominus experientia faceret nobis fidem? Dic mihi, crediturus eras chalybem intactum à magnete attrahi, & rursus ab eodem depelli, sine contactu, nisi vidisses oculis? *Me.* Profecto nunquam, etiam si decem Aristoteles mihi dejerâssent. *Og.* Ne protinus igitur fabulosum clames, si quid audis nondum experimento compertum. (a) In ceraunia fulminis videmus imaginem, in pyropo vivum ignem, in chlazia grandinis & speciem & rigorem, etiam si conjicias in medium ignem, in smaragdo profundas ac pellucas maris undas: carcinias cancri marini speciem imitatur, echites viperæ, scarites scari piscis, hieracites accipitris, gerantes gruis collum effictum exhibet, ægophthalmus caprinum oculum ostendit; est qui suillum, est qui tres simul hominis oculos; lycophthalmus lupi pingit oculum quatuor coloribus, rutilo & sanguineo, in medio nigrum candido cingitur: cyameam nigram si aperis, fabam in medio reperies: dryites truncum arboris effingit; & ligni in modum ardet quoque: cissites & narcissites hederam pingit: astrapias fulminis radios è medio candido seu cyaneo jaculatur: phlegontites incendium intus ostendit, quod non exeat: in anthracitide videas scintillas quasdam discurrere: crocias croci colorem reddit, rhodites rosæ, chalcites æris; ærites aquilam exprimit caudâ candicante; taos pavonis picturam habet, chelidonia aspidis, myrmecites innaram habet formicæ repentis imaginem; cantharias scarabæum totum exprimit; scorpites scorpium mirè depingit. Sed quid ego hæc persequor, quæ sunt innumera, cum nulla sit naturæ pars, vel in elementis, vel in animantibus, vel in plantis, quam illa veluti lasciviens non expresse in gemmis? Miraris in hac gemma bufonem expressum?

Me. Miror

• Vide Plin.
lib. 10.
de
gemmis.

Me. M
rum i
inger
nihil
riome
præd
genus
Me.
em o
terre
nobis
erim
coli
tatus
Og. E
cœpe
as. H
dit si
gula
am,
rem,
Virg
muo
gam
fane
fatin
fero,
peri
forio
cui
lius
ac p
phro
fom
quæ
tutu
liero
Me.
tissi
The
gen
fio
clup

Me. Miror naturæ tantum esse otii, ut sic ludat omnium rerum imitatione. *Og.* Voluit exercere curiositatem humani ingenii, nosque vel sic ab otio propellere. Et tamen quasi nihil sit quo fallamus tædium temporis, insanimus in moriones, in aleas, in præstigiarum ludibria. *Me.* Verissima prædicas. *Og.* Addunt quidam non leves, hoc gemmarum genus, si admoveas aceto, innatare motis etiam membris. *Me.* Cur bufonem addunt Virgini? *Og.* Quia hæc spurcitiem omnem, virulentiam, fastum, avaritiam, & quicquid est terrenarum cupiditatum, vicit, calcavit, extinxit. *Me.* Væ nobis qui tantum bufonem geramus in pectore. *Og.* Puri erimus si sedulo colamus Virginem. *Me.* Quomodo gaudet coli? *Og.* Gratissimum illi cultum præstiteris, si fueris imitatus. *Me.* (a) Numero dixisti; sed isthuc perdifficile est. *Og.* Est sane, sed idem pulcherrimum. *Me.* Age, perge quod cœperas. *Og.* Deinde commonstrat aureas argenteasque staturas. Hæc, inquit, merè aurea est, hæc argentea inaurata: addit singulis pondus, pretium, ac doni authorem. Cum ad singula mirabundus gratularer Virgini tam beatam opulentiæ, mystagogus, Quoniam, inquit, video te pium spectatorem, non arbitror æquum ut te quicquam celestem videbis quæ Virginis sunt secretissima, simulque depromit ex ipso altari mundum rerum admirabilium, cujus singulas partes si pergam recensere, dies hic non sufficeret narrationi. Sic illa sane peregrinatio mihi felicissime cessit. Expletus sum affatim spectaculis, & hoc inæstimabile domum mecum aufero, pignus ab ipsa Virgine datum. *Me.* Nullumne fecisti periculum quid valeat lignum tuum? *Og.* Feci: in diversorio quodam ante triduum reperi quendam mente captum cui jam parabantur vincula: lignum hoc suppositum est illius cervicali clam ipso; obdormiit somno profundo pariter ac prolixo, manè surrexit integræ mentis. *Me.* Non fuerat phrenesis, sed (b) parçenia fortassis: huic malo solet mederi somnus. *Og.* Cum libebit jocari, Menedeme, fac aliam tibi quæras materiam: in divos jocos ludere nec pium est nec

a Id est expedito, & compendio.

b Id est, deliratio ex vino.

spectat. Hujus metropolis est Cantuaria. In ea sunt duo monasteria pene contigua; utrumque benedictinus habet. Id quod habet Divi Augustini titulum videtur antiquius: hoc quod nunc appellatur Divi Thomæ, sedes Archiepiscopi fuisse videtur, ubi cum paucis electis monachis vitam ageret; quemadmodum & hodie præsules habent ædes Ecclesiæ contiguas, sed ab ædibus reliquorum canonicorum semotatæ. Olim enim fere tum Episcopi tum canonici monachi erant. Id arguunt manifesta rerum vestigia. Templum autem Divi Thomæ sacrum tantâ maiestate sese erigit in cœlum, ut procul etiam intruentibus religionem incutiat. Itaque nunc suo splendore vicini luminibus officit, & locum antiquitus religiosissimum velut obscurat. Turres sunt ingentes duæ, procul veluti salutantes advenas, miroque notarum ænearum boatu longe latèque regionem vicinam personantes. In vestibulo templi quod est ad austrum, stant saxo sculpti tres armati, qui manibus impiis virum sanctissimum trucidarunt: addita sunt gentis cognomina, Tuscii, Fusci, Berti. *Me.* Cur tantum honoris habetur impiis? *Og.* Videlicet idem honoris habetur iis quod habetur Judæ, Pifato, Caiaphæ, cohorti militum sceleratorum quos operose sculptos vides in auratis altaribus. Adduntur cognomina, nè quis posthac usurpet gloriæ causâ. Ingeruntur oculis, nè quis aulicus posthac injiciat manus vel in episcopos, vel in possessiones Ecclesiæ. Nam tres illi satellites à peracto facinore versi sunt in rabiem, nec reddita mens est, nisi implorato Thomæ sanctissimi favore. *Me.* O perpetuam martyrum clementiam! *Og.* Ingressis aperit sese spatiosa quædam ædificii maiestas. Ea pars quoslibet recipit. *Me.* Nihilne illic visendum? *Og.* Nihil præter structuræ molem, & libros aliquot columnis affixos, in quibus est Evangelium Nicodemi, & sepulcrum nescio cuius. *Me.* Quid deinde? *Og.* Cancelli ferrei sic arcant ingressum, ut conspectum admittant ejus spatii quod est inter extremam ædem & chori quem vocant, locum. Ad hunc conscenditur multis gradibus, sub quibus testudo quædam aperit ingressum ad latus septentrionale. Illic ostenditur altare ligneum, divæ Virgini sacrum, pusillum, nec ulla re visendum nisi monumento verustatis luxum hisce temporibus exprobrante. Illic vir pius dicitur extremum vale dixisse Virgini, cum mors immineret. In ara est cuspis gladii quo profectus est vertex optimi Præsulis ac cerebrum contusum, videlicet quò mors esset præsentior. Hujus ferri sacram rubiginem

nem
gressi
gos.
reliq
oscul
sis ti
indu
ille
entia
Me.
marc
narr
rion
illinc
tegra
erat
grina
dium
tiam
parte
quif
gera
Og.
lenta
quod
Hinc
sub
dam
arge
toru
pira
erile
sum
duci
um
dem
nâ a
ris,
Og.
dem
suda
nis
ben

nem amore martyris religiosè sumus exosculati. Hinc digressi subimus (a) cryptoporticum: ea habet suos mystagogos. Illic primum exhibetur calvaria martyris perforata; reliqua tecta sunt argento, summa cranii pars nuda patet osculo. Simul ostendi ut plumbea lamina, Thomæ Accensis titulum habens insculptum. Pendent ibidem in tenebris indusia cilicina, cingula, subligariæque, quibus anistes ille subigebat carnem suam, ipso aspectu horrorem incutientia, nobisque molliem ac delicias nostras exprobrantia. *Me.* Fortassis & monachis ipsis. *Og.* Istud de re nec affirmare possum, nec negare, nec refert quidem meâ, *Me.* Vera narras. *Og.* Hinc redimus in chori locum. Ad latus septentrionale referantur arcana: dictu mirum quantum ossium illinc prolatum sit, calvaria, mænta, dentes, manus, digiti, integra brachia; quibus omnibus adoratis fiximus oscula: nec erat futurus finis, nisi qui mihi tum comes erat ejus peregrinationis parùm commodus interpellasset ostentandi studium. *Me.* Quis iste? *Og.* Anglus erat, nomine Gratianus Pullus; vir eruditus ac pius, sed minùs affectus erga partem hanc religionis quàm ego volebam. *Me.* Vicki vita quispiam opinor. *Og.* Non arbitror; etiamsi libros illius legerat, incertum unde nactus. *Me.* Is offendit mystagogum? *Og.* Prolatum est brachium adhuc carnem habens sanguinolentam; hujus osculum exhorruit, ac vultu quoque rædium quoddam præ se ferebat. Mox sua recondidit mystagogus. Hinc spectavimus altaris tabulam & ornamenta, mox quæ sub altari fuerant recondita; opulenta omnia: diceret Midam & Cræsum fuisse mendicos, si spectares vim auri atque argenti. *Me.* Hic nihil osculorum? *Og.* Non, sed aliud votorum genus tetigit animum meum. *Me.* Quodnam? *Og.* Suspirabam domi meæ nihil esse talium reliquiarum. *Me.* Sacerilegum vorum! *Og.* Fateor, & supplex veniam precarius sum à divo priùs quàm pedem efferrem templo. Post hæc ducimur in sacrarium. Deus bone! quæ illic pompa vestium holosericarum, quæ vis candelabrorum aurcorum! Ibidem vidimus pedem divi Thomæ. Videbatur arundo laminâ argenteâ obvestita; minimum erat ponderis, nihil operis, nec aliud quàm usque ad cingulum. *Me.* Nulla crux? *Og.* Nullam vidi. Ostensum est pallium, holosericum quidem, sed crasso filo, nullo auro gemmisve insigne. Aderat & sudarium, sudoris ex collo contracti manifestæque sanguinis notas retinens. Hæc vetustæ frugalitatis monumenta libenter sumus exosculati. *Me.* Ista non ostenduntur quibus-

a Id est, subterranea porticus quæ paratur adversus æstum Solis.

• Waramus
dedit Era-
fino sacer-
dorum coe-
clesiæ Al-
dingtonen-
sis in agro
Cantua-
rienli.
Vide Vit.
Erasmi.

libet? *Og.* Nequaquam ò bone. *Me.* Unde tibi tantum est ha-
bitum fidei, ut nihil arcani celaretur? *Og.* Erat mihi nonnulla
notitiæ cum R. P. Guilielmo Waramo * Archiepiscopo; à
me tribus verbis commendavit. *Me.* Ex multis audio virum
singulari prædictum humanitate. *Og.* Quin potius dicas ipsam
esse humanitatem, si nôris, jam ea doctrina, ea morum sincé-
ritas, ea vitæ pietas, ut nullam absoluti præsulis dotem in eo
desideres. Ab his igitur deducimur ad superiora. Nam post
altare summum, rursus velut in novum templum ascenditur.
Illic in sacello quodam ostenditur tota facies optimi viri in-
aurata, multisque gemmis insignita. Hic casus quidam inopi-
natus pene totam illam felicitatem inturbavit. *Me.* Expec-
to quid mali dicas. *Og.* Hic minimum iniiit gratiæ comes me-
us Gratianus. Is à precatiuncula rogavit mystagogum affec-
torem. Heus, inquit, bone pater, verumne est quod audio,
Thomam dum viveret fuisse benignissimum erga pauperes?
Verissimum, inquit ille. Cœpitque multa de illius erga tenues
beneficentia commemorare. Tum Gratianus, Non arbitror
eum affectum in illo mutarum esse, nisi forte in melius. Af-
fensus est mystagogus. Rursus ille, Cum igitur vir sanctis-
simus tam liberalis fuerit in egenos cum adhuc pauper esset,
& ipse prædiis pecuniarum egeret ob corpusculi necessita-
tem, annon putas æquo animo laturum nunc, cum tam opu-
lentus sit, nec ullius egeat, si qua mulier paupercula, domi
habens liberos famelicos, aut filias ob doctis inopiam de pu-
dicitia periclitantes, aut maritum morbo decumbentem,
omnibusque prædiis destitutum, præcara veniam, derrahat
ex his tantis opibus aliquam particulam sublevandæ fami-
liæ, velut à volente sumens, vel dono vel mutuo? Ad hæc cum
nihil responderet affessor capitis aures, Gratianus ut est vehe-
mens, Ego, inquit, planè confido sanctissimum virum etiam
gavissurum, quod mortuus quoque suis opibus sublevaret ino-
piam pauperum. Ibi mystagogus corrugare frontem, porrigere
labra, Gorgoneis oculis nos obtueri; nec dubito quin spuro
convitiisque nos eieciurus fuerit è templo, nisi cognovisset
nos ab Archiepiscopo commendatos. Equidem utcumque
placavi blandis verbis iram hominis, negans Gratianum
quicquam horum ex animo loqui, sed suo more ludere; si-
mulque drachmas aliquot deposul. *Me.* Ego sanè tuam piete-
tem vehementer approbo. Verum mihi nonnunquam seribò
venit in mentem, quo colore possint excusari à crimine qui
tantum opum insumunt templis exstruendis, ornandis, locu-
pletandis, ut nullus omnino sit modus. Fateor in sacris vesti-
bus

bus, i
volo
riem
Quar
nici
magn
stræ,
his q
rat: v
te na
tem
spoli
rius
mum
qui
rum
mali
ur fu
quan
vafa
Og. L
cet, n
exsp
Inter
bas
min
bati
chie
lus a
quis
The
san
qui
the
inæ
gem
gur
ner
nac
vir
Ga
cha
ni

bus, in vasis templi, deberi cultui solenni suam dignitatem; volo et structuram habere maiestatem suam. Sed quorsum attinent tot baptisteria, tot candelabra, tot statuæ aureæ? Quorsum organorum, quæ vocant, immensi sumptus? Nec unicus interim contenti sumus. Quorsum ille musicus hinnitus magno censu conducendus, cum interim fratres & sorores nostræ, vltique Christi templa, siti famæque contrabescant? *Og.* In his quidem nemo vir pius ac prudens modum non desiderat: verum quoniam hoc vitium ex immodica quadam pietate nascitur, favorem promeretur, præsertim quoties in mentem venit diversus morbus istorum qui templa suis opibus spoliant. Ista fere donantur à potentibus ac monarchis, deinde peritura in aleam ac bellum. Et si quid hinc alienes, primum habetur pro sacrilegio: deinde contrahunt manus suas qui dare solent, insuper & invitantur ad rapinam. Igitur harum rerum magis illi custodes sunt quàm domini. Denique malim videre templum sacræ supellectile luxurians, quam, ut sunt quædam, nuda, sordida, stabulis equorum similiora quam templis. *Me.* At legimus olim ludatos episcopos quod vasa sacra divendiderunt, eaque pecuniâ subvenerunt egenis. *Og.* Laudantur & hodie, sed laudantur tantum; imitari nec licet, nec liber, opinor. *Me.* Remoror tuam narrationem. Nunc expecto fabulæ catastrophem. *Og.* Accipe; paucis expediam. Inter hæc prodiit summus ille mystagogus. *Me.* Quisnam? Abbas loci? *Og.* Mitram habet, census habet abbatikos, solo nomine caret, & Prior dicitur, ob id quod Archiepiscopus Abbatibus loco est. Nam antiquitus quisquis erat ejus ditionis Archiepiscopus, idem erat & monachus. *Me.* Equidem vel camelus appellari sustineam si census esset Abbate dignus. *Og.* Mihi quidem visus est vir pius juxta & prudens, neque Scoticæ Theologiæ rudis. Is nobis apperuit thecam in qua reliquum sancti viri corpus quiescere dicitur. *Me.* Vidisti ossa? *Og.* Id quidem fas non est: nec liceret, nisi admotis scalis: sed auream thecam theca contegit lignea: ea funibus sublata opes nudat inæstimabiles. *Me.* Quid audio? *Og.* Vilissima pars erat aurum: gemmis raris ac prægrandibus collucebant, nitebant ac fulgurabant omnia: quædam superabant ovi anserini magnitudinem. Ibi multa cum veneratione circumstant ab aliquot monachi: sublato tegumento adoravimus omnes. Prior candida virgâ demonstrabat contactu singulas gemmas, addens nomen Gallicum, pretium & auctorem doni. Nam præcipuas monarchæ dono miserant. *Me.* Oportuit illum esse prædictum insigni memoriâ. *Og.* Rectè conjectas: quanquam juvat & exercitatio,

tio, frequenter enim hoc agit. Hinc reducit in cryptoporticum. Illic domicilium habet Virgo Mater, sed subobscurum, semel atque iterum ferreis cancellis circumsepta. *Me.* Quid meminit? *Og.* Nihil opinor, nisi fures. Nec enim unquam vidi quicquam divitiis onustius. *Me.* Cæcas mihi divitias narras. *Og.* Admotis lucernis vidimus plus quam regale spectaculum. *Me.* Vincit opibus Parathalassiam? *Og.* Specie longe superat, abstrusa novit ipsa. Hæc non ostenditur nisi magnatibus aut præcipuis amicis. Postremò reducimur in sacrarium: illic detractum est scrinium nigro contextum corio, depositum est in mensam. apertum est; mox omnes flexis genibus odorantur. *Me.* Quid inerat? *Og.* Fragmenta quædam linteorum lacera, pleraque muciei vestium servantia. His, ut aiebant, vir pius extergebat sudorem à facie sive collo, pituitam à naribus, aut si quid esset similitum sordium, quibus non vacant humana corpuscula. Ibi meus Gratianus rursus non optimam iniit gratiam. Huic & Anglo, & noto, nec mediocris autoritatis viro, Prior benignus unum è linteolis obrulit dono, credens sese munus longe gratissimum offerre. Sed Gratianus hic parum gratus, non sine fastidii significatione digitis contrectavit unum, & contemptim reposuit, porrectis labiis, veluti poppyinum imitans. Nam hic illi mos erat, si quid offenderet, quod tamen contemnendum esse judicaret. Meum animum simul & pudor & timor discruciant. Prior tamen, ut est homo non stupidus, dissimulabat hoc factum, nosque post oblatum vini poculum humaniter dimisit. Cùm rediremus Londinum -- *Me.* Quid oportuit cùm jam non procul abesses à littore tuo? *Og.* Sic est. Sed ego littus illud perquam lubens fugi, magis infamæ fraudibus ac rapinis quàm ullæ sunt Malææ naufragiis. Dicam quod proxima vidi trajectione. Complures à littore Caletensi scalmo devehebamur ad navim majorem. In his erat Gallus quidam juvenis, pauper, ac pannosus. Ab hoc exigunt dimidium drachmæ. Tantum enim extorquebant à singulis ob brevissimam vestationem. Ille excusabat paupertatem. Isti per jocum explorant scilicet, ac detractis calceis inter suppastas soleas reperiunt decem aut duodecim drachmas; eas eripiunt palam ridentes, & convitiis ludentes in sceleratum Gallum. *Me.* Quid juvenis? *Og.* Quid aliud? flebat. *Me.* Num ex auctoritate faciebant ista? *Og.* Profus eadem quâ furantur sarcinas hospitem, quâ tollunt crumenas, si quando datur opportunitas. *Me.* Mirum est istos tantum audere facinus; tot testibus consciis. *Og.* Sic af-

affluerunt; ut recte fieri putent. Spectabant è majore navi complures, in cymba aderant aliquot Angli negotiatores, qui frustra obmurmurabant. Illi velut in re facera gloriabantur deprehensum sceleratum Gallum. *Me.* Ego istos maritimos fures ludens ac jocans subigerem in crucem. *Og.* Atqui talibus scater utrumque litus. Hic mihi conjecta,

Quid domini faciant, ausint cum talia fures.

Proinde posthac quolibet ambages malim quam illud compendium. Ad hæc, quemadmodum ad inferos facilis descensus, sed reditus difficilissimus; ita per hoc litus ingressus non admodum facilis, exitus difficilissimus. Hærebant Londini nautæ aliquot Antverpienses; cum illis decreveram me mari committere. *Me.* Habet ea regio nautas adeò sanctos? *Og.* Ut simia semper est simia, fateor, ita nauta semper est nauta: verùm si ad hos conferas qui rapto vivere didicerunt, Angeli sunt. *Me.* Meminero, si quando me quoque libido ceperit eam insulam invifendi. Sed in viam redi, unde te deduxi. *Og.* Ergo Londinum petentibus, haud procul à relicta Cantuaria occurrit via vehementer cava simul & angusta, præterea declivis, sic utrinque abrupto aggere, ut non possis effugere; nec vitari potest quin hâc facias iter. Ad ejus viæ lævum latus est mendicabulum aliquot seniculorum: ab iis procurrit aliquis simulacrumque sentiunt advenientem equitem; conspergit aquâ sacrâ, mox offert calcei summam partem obvinctam æreo circulo, in quo vitrum est gemmæ specie. Exosculati dant nummulum. *Me.* In ejusmodi via malim mendicabulum seniculorum quam gregem valentium latronum. *Og.* Gratianus equitabat mihi sinister, propior mendicabulo; conspersus est aquâ, tulit utcunque. Ubi porrigeretur calceus, rogabat quid sibi vellet? Air calceum esse Sanctæ Thomæ. Incanduit homo, & ad me versus, Quid inquit, sibi volunt hæ pecudes, ut osculemur calceos omnium bonorum virorum? Quin eadem operâ porrigunt osculandum sputum, aliaque corporis excrementa? Miserebat me seniculi, datoque nummulo consolatus sum tristem. *Me.* Meâ sententiâ non omninò præter causam incanduit Gratianus. Si calcei soleæque servarentur ut argumentum frugalis vitæ, non improbarem: cæterum impudens mihi videtur, soleas, calceos & subligaria cuiquam osculanda obtrudere. Nam si quis id suâ sponte faciat ex ingenti quodam pietatis affectu, veniâ dignum arbitror. *Og.* Præstabat ista non fieri, nè quid dissimulem: verum ex his rebus quæ subito corrigi non possunt, soleo si quid inest boni decer-

decerpere, delectabat interim animum meum illa contemplatio, virum bonum esse similem ovi, malum noxiæ bestia. Vipera, posteaquam periit, mordere quidem non potest, odore tamen sanieque inficit: ovis cum vivit, lacte nutritur, nam vestit, foetura ditat; mortua porrigit utile corium, totaque esculenta est. Idem viri feroces & huic mundo dedidit dum vivunt, omnibus incommodi sunt; mortui strepitu malarum, ambitiosâ sepultura molesti sunt vivis, non minus quam & successorum inaugurationibus, hoc est, novis electionibus: probi verò nulla non ex parte magnam omnibus de se præbent utilitatem. Velut hic divus, dum in vivo esset, exemplo, doctrinâ, monitis ad pietatem invitabat, consolabatur destitutos, sublevabat egenos; ac mortui penè major utilitas. Extruxit hoc locupletissimum templum. Sacerdotum ordini per universam Angliam plurimum authoritatis conciliavit. Hoc denique calcei fragmentum alii egenorum conventiculum. *Me.* Est quidem ista pia contemplatio: sed demiror te, cum isto sis animo, nunquam visisse Antrum Sancti Patricii, de quo prodigiosa quædam vulgò jactant, nec mihi satis verisimilia. *Og.* Imò nulla tam prodigiosa potest esse narratio, quin res ipsa superet. *Me.* Ergò illud quoque penetrâsti. *Og.* Enavigavi paludem verè Stygiam, descendi in fauces Averni, vidi quicquid apud inferos geritur. *Me.* Beâris me si non gravaberis referre. *Og.* Sit hoc colloqui nostri procœmium, satis, ut arbitror, prolixum. Eo domum, ut jubeam adornari cœnam nam adhuc impransus sum. *Me.* Cur impransus? Num religionis gratiâ? *Og.* Minimè, sed invidiæ causâ. *Me.* Num invides ventri tuo? *Og.* Imò rapacibus cauponibus, qui cum nolint quod æquum est apponere, tamen non verentur ab hospitisibus quod iniquum est exigere. Eos sic ulcisci soleo. Si spes datur cœnæ lautioris vel apud notum, vel apud pandocheum paulo minùs sordidum, in prandio laborat mihi stomachus. Sin prandium obtulit fortuna quale volo, sub cœnam incipit dolere stomachus. *Me.* Non pudet videri parcum ac sordidum? *Og.* Menedeme, qui talibus in rebus pudoris impendium faciunt, crede mihi, male collocant sumptum. Ego meum pudorem aliis usibus servare didici. *Me.* Jam sitio reliquum fabulæ, quare me in cœna expecta convivam; ibi narrabis commodiùs. *Og.* Equidem habeo gratiam quòd ultro temet offers convivam cum multi vehementer rogati pernegent: sed hæc tibi conduplicabitur gratia si hodie domi cœnes; nam mihi tempus hoc sumetur

cur sal
nostrâ
adorn
fabulæ
in cœ
ra, n
Verdu
nis fat
ut has
peror
Roma
Me. D
que u
conte
circu
aliò
omni
At ist
ista p
quam

Colloqu
qua
aliqu
Al
stus
ad
rum
cont
eor
riis
vici
infa
stia
con
tilli
se
aut
De

La.
tard

tur salutandæ familiæ. Cæterùm habeo consiliũ utrique nostram commodius. Cras mihi uxoriq̃ meæ domi tuæ adornato prandium, tum vel usque ad cœnam proferentur fabulæ, donec te sarearis jam esse saturum; & si voles nẽ in cœna quidem te destituemus. Quid scalpis caput? Tu para, nos bonâ fide veniemus. *Me.* Malim inemptas fabulas. Verũ age, prandiolum dabitur, sed insipidum, nisi tu bonis fabulis condias. *Og.* Sed heus tu, nonne titillat te animus, ut has peregrinationes obeas? *Me.* Fortasse titillabit, ubi tu peroraveris: nunc ut affectus sum, sat habeo stationes obire Romanas. *Og.* Romanas, qui Romam nunquam videris? *Me.* Dicam. Sic domi obambulo; Ingredior conclave, curoque ut salva sit filiarum pudicitia: rursus hinc in officinam, contemplor quid agant famuli famulæque: inde in culinam, circumspectans si quid opus sit admonitu: hinc aliò atque aliò observans quid agant liberi, quid uxor, sollicitus ut omnia sint in officio. Hæ mihi sunt stationes Romanæ. *Og.* At ista pro te curaret Divus Iacobus. *Me.* Ut ipse curem ista præcipiunt Sacræ Literæ; ut Divis committam, nusquam legi præceptum.

ARGUMENTUM.

Colloquium hoc elegantem habet disputationem de Constitutionibus humanis, quæ non prorsus repudiandæ sunt, nec adeo tamen magnificiendæ, ut aliquibus usu venit, qui eas divinis propemodum legibus anteponunt. Alii rursus abutuntur & divinis & humanis constitutionibus ad quæsum & tyrannidem. Hæc & quatenus humana constitutiones obligent, ad quid conducunt; quantum distent à divinis; obiter taxatur præposterum mulierum in his iudicium. Necummenta varia ex piscium esu contingunt, non corporibus solum, verum ipsis etiam animis. Immanis eorum crudelitas qui esum carniũ interdicit corporibus valetudinariis. Lex ceremonialis cur partim abolita. Pontificia leges urgent graviora Iudeorum legibus ceremonialibus. Mox Baptizandi recens natos infantes perstringitur. Ceremonia Pontificia obstant quo minus Christianam fidem complectantur plurimi. Generalis pax in Christiano orbe componi posset, si modo Imperator de suo, & Papa de suo jure aliquantillum remitterent. Deus Terminus qualis. Humana leges non habent ex se vim obligatorum. Deus nihil mandat adversus valetudinem corporis aut animæ, non jejunium. Mos omnium familiaris, vereri & revereri Deum ejusque cultum minus quam hominem.

LANIO, SALSAMENTARIUS.

La. DIC mihi, insulsiſſime ſalsamentarie, nondum emiſti reſſim? *Sa.* Reſſim? *Lanio.* *La.* Ità, reſſim. *Sa.* Cui tandem rei? *La.* Cui, niſi ſuſpendio? *Sa.* Emanſt alii; me nondum

nondum usque adeò tædet hujus vitæ. *La.* At brevi tædebi-
Sa. In vatem ipsum ista vertat Deus aliquis potius. Sed
 quid est mali? *La.* Si nescis, dicam. Instat tibi tuisque placeat
 Saguntina, quod aiunt, fames ut res prorsus sit vobis
 laqueum reditura. *Sa.* Bona verba lanio. Ista sint hostibus
 nostris. Unde nobis ex lanione repente prodisti pythia
 quispiam, ut divines tantam calamitatem? *La.* Non est divi-
 natio; nè tibi blandiaris, res ipsa adest in foribus. *Sa.* Ede-
 cas, ede rem, si quid habes. *La.* Edam tuo magno malo. A
 Romano Senatu venit edictum, ut posthac liberum sit cui-
 que vesci quibus velit. Quid igitur tibi tuoque ordini ro-
 stat nisi balimia cum putribus salsamentis? *Sa.* Per me qui-
 dem vel limacibus vel urticis vescatur qui volet. At num
 interdictum est cuiquam nè vescatur piscibus? *La.* Non,
 sed data potestas vescendi carnibus quibus fuerit collibitum.
Sa. Sive vana prædicas, tu potius dignus es suspendio;
 sive vera, tibi potius parandus funis. Nam mihi posthac
 spero quæstum uberiolem. *La.* Imò proventum uberrimum,
 sed esuritionis usque ad saturitatem: aut, si mavis audire laci-
 ora posthac longe mundius vives: neque, quod soles (a) cu-
 bito nasum emunges pivoitosum & scabie fruticantem.
Sa. Ohe! venimus ad summum; (b) *cacus* brevitas jacit in
luscum; quasi verò quicquam apud laniones purius sit eâ par-
 te corporis quæ dicitur semper (c) lorione superior. Uti-
 nam verum esset quod annuncias: at vereor ne me conspicias
 in falsum gaudium. *La.* Tibi quidem nimium vera nuncio.
 Sed unde tibi quæstum promittis uberiolem? *Sa.* Quoniam
 eò video recidisse mores hominum, ut quod veritum sit im-
 potentiùs appetant. *La.* Quid tum postea? *Sa.* Quia plu-
 res abstinebunt ab esu carnium, ubi permixta est vescendi
 potestas: nec ullum erit lautum convivium absque piscibus,
 quemadmodum apud præcos fieri consuevit: itaque carnium
 esum permissum gaudeo. Utinam & piscium esus esset inter-
 dictus; avidius his vescerentur homines. *La.* Pium meher-
 cale votum. *Sa.* Hoc optarem si, quod tu facis, nihil aliud
 spectarem quàm pecuniæ lucrum, cujus amore tu crassam
 istam & carnivoram animam (d) diis manibus devovisti.
La. Sallus es totus, cum insulsa sit oratio. *Sa.* Quæ ratio
 commovit Romanos ut tot seculis observatam legem car-
 nariam relaxarint? *La.* Nimirum hoc ipsa res jamdudum
 illis persuasit. Reputant id quod est, per salsamentarios
 inquinari civitatem, infici terram, flumini, aërem, ignem, &
 si quod aliud est elementum; corrumpi corpora mortali-
 um:

a Extat jo-
 cus Ci cro-
 nis in falsâ
 mentarii fi-
 lium.

b De re ex-
 tremæ im-
 prudentiæ.
 Sic Horatius.
 c Quia sub-
 iode inqui-
 natur, de
 quo dictum
 est alios.

d Id est, in-
 fuit. Sic
 Decius &
 Q. Curtius
 se diis ma-
 nibus devo-
 verunt.

um
 bus
 quic
 in c
 ctar
 um
 rus
 tem
 ore
 um
 mer
 sub
 nã,
 ran
 unu
 men
 dici
 pisc
 mor
 ant
 ade
 Run
 sum
 nia
 bit.
 tore
 hoc
 gen
 exte
 tref
 est
 obtr
 fra
 fra
 rati
 ut f
 nos
 ret.
 dun
 nata
 Id v
 spec
 Nec

um : ex piscium enim usu corpus impleri putribus humoribus ; hinc febres, (a) tabes, podagræ, (b) epilepsia, lepræ, & quid non malorum ? *Sa.* Dic igitur mihi, Hippocrates, cur in civitatibus bene insitutus veritum est intra moenia mactare tauros ac sues ? Rectius etiam consuleretur saluti civium, si nec pecudes jugularentur. Cur lanis describitur certus locus, nè si passim vivant, totam urbem reddant pestilentem ? An est ullum fœtoris genus corrupto animantium cruore saniæque pestilentius ? *La.* Aromata mera sunt si ad piscium putorem conferas. *Sa.* Tibi quidem, opinor, aromata mera sunt, at non idem visum magistratibus, qui vos ab urbe submovent. Porro, quàm suaviter oleant vestræ istæ lanienæ, declarant ii qui naribus obturatis prætereunt ; declarant vulgò, qui malunt habere vicinòs decem leones quàm unum lanionem. *La.* At vobis ad abluenda putria fassamenta nec lacus, nec amnes toti sufficiunt ; verèque, quod dici solet, inaniter aquam consumitis. Semper enim piscis piscem olet, etiamsi unguentis oblinas. Quid autem mirum mortuos sic olere, cum plerique vivi, mox ut capri sunt, oleant ? Carnes muriâ conditæ servantur multos in annos, adeò non putentes, ut aromaticum quiddam redoleant. Rursus vulgari sale conditæ durant absque fœtore. Duratæ fumo ventòve nihil molesti odoris contrahunt. Hæc omnia si pariter adhibeas pisci, nihil aliud quam piscem olebit. Vel hinc conjice, nullum esse putorem cum piscium fœtore conferendum, quòd ab his putrefit etiam ipse sal, in hoc à natura datus ut à rebus arceat putrefactionem, dum genuinâ vi claudit constringitque, simul & excludens quod extrinsecus noxam asserre possit, & humores intus, unde putrefactio poterat oriri, desiccans : in solis piscibus sal non est sal. Nostras ædes fortassis aliquis delicatior præteriens obturat nares ; at nemo sustinet in cymba sedere in qua vestra sunt fassamenta. Viatori si quando occurrunt plaustra onusta fassamentis, quæ ibi fuga ? quæ narium obturatio ? quæ sputa ? quæ excreatio ? Et si qua fieri possit ut fassamenta pura in urbem adveherentur, quemadmodum nos mactatorum boum carnes apportamus, lex non dormiret : nunc quid facias iis quæ putria sunt etiam cum comeduntur ? Et tamen quoties videmus ab (c) agoranomis damnatas merces vestras conjici in flumen, vobis indictâ multâ. Id verò sapius etiam fieret, nisi illi corrupti per vos magis spectarent privatum commodum quam publicam salutem. Nec hæc tantum parte noteris reipublicæ ? sed impiâ conspiciatione.

a Quam
piscium
Græci dicunt.

b Morbus
comitialis.

c Præfecti
foris in quibus
venduntur
cassulenta.

ratione vetatis nè altunde pisces recentiores advehantur in civitatem. *Sa.* Quasi verò nullus unquam viderit mulda percussam lanionem, quod porcum insincera, & lingua maculis lepræ vitium profitentem, vendiderit, aut quod ovem aquis coenove suffocatam, aut aliqui verminantes armos, lotionem, & circumlito recenti cruore vitium dissimularit. *La.* Atqui nullum ex nobis tale extat exemplum quale nuper ex vobis; ex unica anguilla crusto papis incocta periere novem convivæ. Talibus obsoniis, vos instruitis mentes civium. *Sa.* Casum narras, qui nemini vitari possit, si fortuna velit. At vobis pene quotidianum est pro cuniculis atiles feles vendere, pro leporibus canes, si per aurículas & pedes hirsutos liceret. Quid autem commorem artocrea ex humanis carnibus confecta? *La.* quod in me damnabas, casus & hominum vitia mihi opprobriantur ista qui committunt; ego quæstum cum quaestu confero. Alioqui dampnentur & olitores, quod interdum imprudentes pro caule vendant cicutam aut aconitum, dampnentur & pharmacopola, quod interdum pro remediis porrigunt venena. Nulla est ars tam inculpara quin istæ incident mala. Vos cum omnes officii numeros impleveritis, venenum est quod venditis. Si (a) torpedinem, si (b) hyndrum, si (c) leporem marinum rebus admistum cum cæteris venderetis, casus esset, non crimen; nec magis imputari poterat vobis quam medico, qui nonnunquam occidit ægrum quem curat. Ferri poterat hoc malum, si mensibus duntaxat hybernis extruderetis vestra purulenta, rigor temporis mitigaret pestilentiam. Nunc æstatis incendio putrem additis materiam; autumnum, per se nocentem, redditis nocentiorum. Cumque jam se renovat annus, & humores conditi sese rursus proferunt non absque corporum periculo, ibi vos totos menses duos tyrannidem occupatis, & anni renascentis infantiam accersito senio vitariis. Cumque hoc medietur natura, ut corpora succis insalubribus repurgata novis succis repubescant, vos ingeritis meros putores mæasque sanies, & si quid est in corporibus vitii augetis, malum malo adjicientes, & bonos insuper corporis succos corrumpentes. Tolerari poterat hoc quoque, si tantum corpora vitia retis: nunc quoniam ex ciborum disferentis viciantur animorum organa, sit ut ipsi viciantur animi. Tales ferè videas homines istos pisculentos quales sunt ipsi pisces, pallent, olent, stupent, muri sunt. *Sa.* O novum Thaletem! Quid igitur sapiunt qui betis viciant?

nimirum

a Piscis lethalis contactu.

b Serpens aquaticus.

c Piscis, homini præsentissimum & immediate venenum; & homo pisci, adeo ut hominis contactu solo moriatur.

nimirum quantum ipsæ betæ. Quid sapiunt qui boves, oves, & capras devorant? nimirum quod boves, oves, & capræ. Vos hædos pro deliciis venditis; & tamèn hoc animal ut est morbo comitiali obnoxium, ita gignit eundem morbum in his qui gaudent esu carniùm. An non præstabat salsamentis placare latrantem stomachum? *La.* Quasi solum hoc mentiti sint rerum naturalium scriptores. Et si maxime verum sit quòd narrant, corporibus morbo obnoxiiis sæpe quæ per se optima sunt pessima sunt. (a) Hecticis ac phthi-
 sis vendimus hædos, non (b) vertiginosis. *Sa.* Si piscium esus tantam perniciem adfert rebus mortalium, cur nobis præsalum ac principum sententiâ licet toto anno nostras merces divendere, vobis bonam anni partem indictæ sunt foris? *La.* Istiuc quid meâ refert? Fortassis hoc procuratum est à malis medicis, quo quæstus esset ipsis uberior. *Sa.* Quos malos medicos mihi commemoras, cum nulli sint piscibus hostes æque capitales? *La.* Nè quid erres, ô bone, non faciunt hoc studio vestri, nec amore piscium, cum ab his nulli religiosius abstineant; suum agunt negotium. Quò plures rursus, languent, ægrotant, hoc illis annona benignior est. *Sa.* Medicis hic non patrocinaror, ipsi suam vicem ulciscuntur, si quando in casses illorum incideris. Mihi pro mea causa sufficit veterum sanctimonia vitæ, probatissimorum autoritas, episcoporum majestas, publica Christianarum gentium consuetudo, quos omnes si damnabis insanire, malo cum illis insanire, quàm cum laniis esse sobrius. *La.* Tu recusas patronum esse medicis; ego nolim esse criminatorem aut censor veterum, publicæ consuetudinis. Ista venerari soleo, non incescere. *Sa.* Isto quidem nomine cautus es verius quàm pius latio, nisi te profus non novi. *La.* Meo judicio sapiunt qui cavent nè quid habeant rei cum his qui fulmen habent in manibus. Attramen quid ex meis Bibliis, quæ populari linguâ versâ nonnunquam lego, sentiam, non tacebo. *Sa.* Ut nunc fies ex lanione theologus! *La.* Arbitror primos illos homines, simul atque ex uda argilla prodierunt, fuisse corpore salubri ac succulento. Id declarat illorum vivacitas. Deinde paradisum fuisse locum multò commodissimum situ, cœlôque saluberrimo. Tali loco talia corpora vel aeris haustu, herbarum, arborum, ac florum undique aspirantium fragrantia, citra cibum ullum, potuisse vivere, præsertim cum ultro, citra sudorem hominis, affatim tellus effunderet omnia, nec morbus esset ullus, nec senium. Cultus enim talis horti voluptas erat verius quàm labor.

a Qui perpetua laborant febri, jam in habitum acta. Phthiſici qui tabescunt & exarescunt.
 b Vertigo capitis est præludium ad morbum comitalem. Hædus autem dicitur esse obnoxius ei morbo, & carnes ejus inimicæ ad id propensio mali.

labor. *Sa.* Adhuc verisimilia prædicas. *La.* Ex tam vario horti feracissimi proveniunt nihil interdictum est præter unicam arborem. *Sa.* Verissimum est. *La.* Idque non ob aliud, nisi ut per obedientiam agnoscerent dominum & conditorum suum. *Sa.* Rectè. *La.* Quin & illud arbitror recentem terram omnia progenuisse feliciora meliori quæ succi quam nunc gignit senescens ac propemodum effœta. *Sa.* Eto. *La.* Idque præcipue in paradiso. *Sa.* Haud dissimile veri. *La.* Illic igitur vesci voluptatis erat, non necessitatis. *Sa.* Audi. *La.* Et abstinere à laniandis animantibus humanitas erit, non sanctitas. *Sa.* Nescio. Animantium esum à diluvio permissum lego, prius interdictum non lego. Quorsum autem attinebat permittere, si jam permissus erat? *La.* Quare non vescimur ranis? Non quia vetitæ, sed quoniam abhorræmus. Qui scis, an Deus illic admonuerit quem cibum requireret humana fragilitas, non quem permetteret? *Sa.* Non sum ariolus. *La.* Atqui in ipso statim conditi hominis initio legimus, Dominamini piscibus maris, & volatilibus celi, & universis animalibus quæ moventur super terram. Quis usus domini, si vesci non licet? *Sa.* O crudellem herum! Iræne devoras servos & ancillas, tuos liberos & uxorem? Quin eadem operâ vesceris matulâ tuâ, cujus dominus es? *La.* Sed audi vicissim, insulse saltemenariæ. E cæteris usus est, nec est inane domini nomen. Equus vehit me tergo, camelus gestat sarcinas; è piscibus verò quis usus, nisi vescaris? *Sa.* Quasi verò non sint innumera ex piscibus remedia. Deinde multa sunt in hoc tantum condita, ut delectent hominem contemplantem, & in conditoris admirationem raptant. Fortè non credes delphinos hominem tergo vehere. Denique sunt pisces qui nobis prædicant imminere tempestatem, velut * echinus. An non talem servum optares domi tuæ? *La.* Verum ut hoc largiamur, ante diluvium non fuisse fas vesci cibis, præterquam terræ frugibus; nihil magni erat abstinere ab iis quæ non requirebat corporis necessitas, & habebant laniandi crudelitatem. Illud fateris, animantium esum initio permissum ob humanorum corporum imbecillitatem. Frigus induxerat diluvium, & hodie videmus in regionibus frigidis nasci homines cæteris edaciores; ac terræ proventum vel extinxerat, vel corruerat inundatio. *Sa.* Esto. *La.* Et tamen à diluvio præteribant annum ducentissimum. *Sa.* Credo. *La.* Cur igitur Deus, quod illis robustis citra exceptionem permisit, post, imbecillioribus ævique contractionis astrinxit ad

* Piscis est spinas habens pro pedibus: hic imminet tempestate offigit se, aut saburrat arcem.

certa animantium genera, quemadmodum præcepit Moyses?
Sa. Quasi meum sic eorum quæ Deus gerit rationem red-
dere. Arbitror tamen hoc tum fecisse deum quod solent
heri, qui contrahunt indulgentiam in servos ubi vident il-
los abuti lenitate dominorum. Sic equo plus satis ferocienti
subducimus fabas & avenam, parcoque scæno pascimus,
frænoque & calcaribus asperioribus subigimus. Excusserrat
hominum genus omnem reverentiam, in tantamque licenti-
am se effuderat, quasi nullus omnino Deus esset. Hic in-
veniuntur legis cancelli, ceremoniarum repagula, minarum
& præceptorum fræna, quod vel sic resipiscerent. *La.* Quin
igitur manent hodie legis illius repagula? *Sa.* Quia subla-
ta est carnalis servitutis asperitas, posteaquam per Evan-
gelium adoptari sumus in filios Dei. Detractum est præ-
ceptis, ubi conigit uberior gratia. *La.* Cum Deus appellet
suum testamentum sempiternum, cumque Christus nega-
rit se solvere Legem, sed consummare, quâ fiduciâ poste-
iores ausi sunt bonam Legis partem abrogare? *Sa.* Gen-
tibus ea lex data non erat, & ideo visum est Apostolis eas
non onerare circumcisionis molestiâ, ne quod Judæi faci-
unt & hodie, in corporalibus observationibus constituerent
salutis spem potius quam in fiducia & charitate erga De-
um. *La.* Omitto gentes. Quæ scriptura manifestè docet,
Judæos si professionem Evangelicam fuerint amplexi, ma-
numissos esse à Mosaicæ Legis servitute? *Sa.* Quoniam id
fore prædictum erat à Prophetis, qui promittunt testamen-
tum novum & cor novum, inducuntque Deum abominantem
fælos Judæorum dies, averfantem illorum victimas, detestan-
tem jejunia, rejicientem donaria, desiderantem populum cir-
cumciso corde; conformavit illorum promissa Dominus
ipse, qui porrigens discipulis corpus & sanguinem suum,
appellat *Testamentum novum*. Si nihil aboleretur de veteri, cur
hoc dicitur novum? Ciborum Judaicum delectum non ex-
emplo quidem, sed sententiâ suâ abrogavit Dominus, cum
negat hominem inquinari cibis, qui mittantur in stomachum
& per secessum repurgantur. Docet idem Petrum conspe-
cta visione; Imò Petrus ipse cum Paulo cæterisque vescens
cibis communibus, à quibus Lex præceperat temperari. A-
git hoc ubique Paulus in suis Epistolis; nec dubitatur quin
quod hodie sequitur populus Christianus, ab Apostolis ve-
lut per manus traditum ad nos denique pervenerit. Itaque
non tam manumissi sunt Judæi, quam à Legis supersticio-
ne, velut lacte consueto quidem & familiari, sed jam in tem-
pestivo,

pestivo, depulsi. Néque Lex abrogata est, sed ea pars iusta est cedere quæ iam erat otiosa. Frondes & flores pollicentur fructum exoriturum; is ubi gravat arborem, nemus flores desiderat. Neque quiquam deplorat perisse filii sui pueritiam, ubi iam ad ætatem maturam pervenit. Neque quiquam requirit lucernas & funalia, ubi se terris de promptu Sol. Nec habet quod queratur pædagogus, si filius, iam puer suam libertatem sibi vendicat, ac pædagogum, in sua vicissim habet potestate. Pignus desinit esse pignus, ubi promissa sunt exhibita. Sponsa prius quam deducatur ad sponsum epistolis ab illo missis sese consolatur, exocularum munuscula ab illo venientia, picturas illum referentes amplectitur; cæterum ubi iam ipsius sponsi data est copia, præiudicij amore negligit illa prius adamata. At Judæi primum ægre divellebantur à consuetis; velut si puer abueris esset, iam grandis mammam inclamet, cibum solidum fastidians. Itaq; propemodum vi depulsi sunt ab illis, vel figuris, vel umbris, vel temporariis solatiis, quò se iam totos convertant in eum quem Lex illa promiserat & adumbrarat.

La. Quis expectaret tantum theologia à salsamentario? *Sa.* Soleo pisculentum comestum suppeditare nostræ civitatis Dominicano collegio; itaq; fit ut illi frequenter prædeant apud me, ego nonnunquam apud illos. Ex eorum configurationibus hæc decerpfi. *La.* Næ tu dignus es qui ex salsamentario fias piscium recentium venditor. Verum illud expedi; Si Judæus esses, (neque mihi satis liquet an is) & immineret ex fame certum vitæ periculum, vesceretur carne suillâ, an mortem præoptares? *Sa.* Quid facturus es sem scio; quid mihi faciendum esset nondum intelligo. *La.* Deus utrumque vetuit, Non occides, & Non vesceris carne suillâ. In tali casu utrum præceptum utri par est cedere? *Sa.* Primum, non constat an hoc animo Deus vetuerit vel suillâ, ut mortem vellet appeti potius quam vitæ consuli. Nam ipse Dominus excusat David, qui contra legis præceptum comederit sacros panes. Et in textu Beathanico multa non observata sunt à Judæis quæ Lex præscripserat. Proinde conferem eam legem quam ipsa quoque natura tulit, eoque perpetua est & inviolabilis debere potius haberi ea quæ neque semper fuit, & post erat abroganda. Ad Car igitur laudati sunt fratres Macchabæi, qui maluerunt curis & cruciatibus exanimari quàm carnem gustare suis. Opinor, quoniam hic esus à rege præscriptus complectebatur totius patriæ Legis abnegationem, quemadmodum

circum-

circumcisso, quam Judæi gentibus obrudere conabantur, consistebat totius Legis professionem, non aliter quam archa data ad universum contractum præstandum obligat. *La.* Itaque si crassior illa Legis pars post exortam Evangelii licet recte sublata est, quo consilio nunc videmus vel eadem, vel his graviora, revocari, præsertim cum Dominus *regum suam* appellet *suave*, & Petrus in Actis Apostolorum Judæorum Regem appellet *diam*, quam nec ipsi ferre poterant, nec patres ipsorum? Sublata est circumcisio, sed successit baptismus, duriore prope dixerim conditione. *Ha.* differebatur in octavum diem, & si quis interim casus intercepisset puerum, votum circumcisionis pro circumcissione imputabatur: nos pueros vixdum à latebris uteri materni egressos in frigidam aquam, quæque diu in alveo sacro consistit, (non enim dicam, computruit) totos immergimus; & si vel primo die, atque adeo in ipso partus ostio perierit, nulla parentum aut amicorum culpa, deditur mihi æternæ damnationi. *Sa.* Sic aiunt. *La.* Sublatum est sabbatum; imò non sublaturum est, sed translaturum in diem Dominicum. Quid refert? Paucorum dierum jejunia indixit lex Mosaicæ: nos illis quantum addidimus numerum? In delecta ciborum quanto liberiores Judæi nobis, quibus licebat vel totum annum vesci ovibus, capis, perdicibus, & hircis? Illis nullum vestis genus erat interdictum præterquam quæ esset lana linòque contexta: nunc præter tot vestium præteritas & interdictas formas & colores, accessit capitis pascua, eaque varia. Nè commemorem interim Confessionis onus, & constitutionum humanarum sarcinas, Deinationes non simplices, adstrictum arctioribus vinculis Matrimonium, novas affinitatis leges, aliæque permulta, quæ faciunt ut hæc parte non paulò commodior videatur fuisse Judæorum quam nostra conditio. *Sa.* Erras tota via, linio. Christi regum non æstimatur ad istam regulam quam imaginariis. Pluribus adstringitur Christianus, & adstringitur ad difficiliora, denique ad poenam graviolem: sed his adjuncta copiosior vis fidei & charitatis facit ea *suavia* quæ natura sunt gravissima. *La.* Atqui dùm olim Spiritus specie linguarum ignearum è cælo delapsus copiosissimo dono fidei & charitatis locupletaret credentium pectora, cur detractum est Legis onus, velut imbecillibus ac sub iniqua sarcina periclitantibus? Cur Petrus jam afflatus Spiritu vocat *onus intolerabile*? *Sa.* Detractum est ex parte, nè Judæismus, ut cœperat, obrueret Evangelii glori-

Ceremoniæ
papales duriores
Judaicis.

am, & ne Legis odio gentes, alienarentur à Christo, inter quas erant infirmi plurimi, quibus instabat duplex periculum; alterum ne crederent sine legis observatione neminem posse salutem consequi; alterum, ne potius haberent in paganismo manere quam mosaicae Legis jugum accipere. Horum imbecilles animos oportebat, velut escā quadam libertatis allicere. Rursus, quod moderentur illis qui negabant ex Evangelii professione salutis esse spem circa Legis observationem, circumcisionem, sabbatismos, delectus ciborum, aliisque id genus, aut prorsus sustulerunt, aut in aliud vererunt. Porro, quod Petrus negat se Legis onus portare potuisse, non est referendum ad eam personam quam tunc gerebat, cum illi jam nihil esset intolerabile; sed ad crassos & infirmos Judaeos, qui non sine rædia ardebant hordei canicam, (a) nondum gustata spiritus medullā. *La.* Scilicet quidem crasse disseris. Atqui mihi videtur & hodie non minus esse causarum earum observationes istae carnales hactenus tolli debeant, ut arbitrariae sint, non obligatoriae. *Sc.* Quis? *La.* Nuper in linceo quodam amplissimo vidi totum orbem depictum, illic didici quantula esset mundi pars Christi religionem pure sincerèque proficens; nimirum Europae particula vergens ad occidentem, rursus alibi vergens ad Septentrionem, tertia tendens, sed procul, ad meridiem, ad orientem vergentis quantae postrema videbatur Polonia. Reliquus orbis aut barbaros habet, non ita multum à brutis animantibus differentes, aut schismaticos, aut haereticos, aut utrumque. *La.* Ac non vidisti totum illud litus Austrinum, & sparsas insulas Christianis insignibus notatas? *La.* Vidi, didicique illinc avestas praedas, Christianismum inductum non audiui. Cum igitur tam ampla sit messis, videtur hoc esse consultissimum ad religionem Christianam propagandam, quemadmodum Apostoli sustulerunt onus Legis Mosaicae, ne gentes resiliunt, ita nunc, ad illiciendos etiam imbecilles, tolli quarundam rerum obligationes, sine quibus initio servatus est orbis, & nunc servari posset, modò ad sit fides & charitas Evangelica. Rursus audio vidèoque plurimos esse qui in locis, vestibus, cibis, jejuniis, gesticulationibus, cantibus, summam pietatis constituent, & ex his proximum judicant, contra praeceptum Evangelicum. Unde fit ut cum omnia referantur ad fidem & charitatem harum rerum superstitione extingatur utrumque. Procul enim abest à fide Evangelica qui fidit hujusmodi factis; & procul abest à charitate Christiana qui ob

a Alludit ad allegoriam parabolae de quinque panibus hordeiacis,

potum

potam aut coddum, quo recte quis uij potest, exasperat fratrem pro cuius libertate mortuus est Christus. Quam amarulentas contentiones videmus inter Christianos? quam inimicas calumnias ex veste aliter cincta, rinctave ex cibo quem porrigunt aquæ & quem porrigunt pascua? Hoc malum si ad paucos serpsisset, contemni poterat. Nunc videmus universum orbem ob hæc diffidiis exitiabilibus concuti. Hæc & huiusmodi si tolerentur, & nos majori concordia videremur, neglectis ceremoniis, ad ea tantum contempnentes quæ docuit Christus, & reliquæ nationes citius amplecterentur religionem cum libertate conjunctam. *Sa.* Extra Ecclesiæ domum non est salus. *La.* Fateor. *Sa.* Extra Ecclesiæ est quisquis non agnoscit Pontificem Romanum. *La.* Non teclamo. *Sa.* Sed hunc non agnoscit qui illius præscripta negligit. *La.* At ideo spero futurum, ut hic Pontifex, nomine Clemens, animo pietatēque clementissimus, quod magis omnes nationes ad Ecclesiæ sodalitatē alliciat, omnia mitiget quæ hactenus visa sunt, aliquot populos à Romanæ Sedis scedere alienare, potiùsque habeat Evangelii querum, quàm suum in omnibus jus persequi. Audio quotidie veteres querimonias de annatis, de condonationibus, de dispensationibus, deque reliquis exactionibus, & de gravariis Ecclesiis; sed arbitror hunc ita moderaturum omnia, ut posthæc impudens sit qui pergat queri. *Sa.* Utinam idem facerent omnes monarchæ. Nihil addubito quin res Christiana nunc in arctum coacta felicissimè sit proferenda, si gentes barbaræ senserint se vocari non ad servitutem humanam, sed ad libertatem Evangelicam; nec ad rapinam expetere, sed ad felicitatis & sanctimonie consortium. Ubi coluerint, & in nobis mores verè Christianos competerint, ultro plus offerent quàm ab eis ulla vis queat extorquere. *La.* Id brevi futurum auguror, si pestilens (a) Ate, quæ duos potentissimos orbis Monarchas funesto bello commisit, abierit (b) ἐς νόβανας. *Sa.* Atque ego demiror jamdudum non esse factum, cum Francisco nihil fingi possit humanius, & Carolo Cæsari arbitror à præceptoribus instillarum, ut quod per fortunam plus accesserit imperii finibus, hoc ipse plus addat clementie benignitatieque. Ad hæc, habere solet & ætas ea peculiarem facilitatis ac mansuetudinis dorem. *La.* Nihil est quod in utroque desideres. *Sa.* Quid igitur remoratur publicum orbis votum? *La.* Adhuc iureconsulti de finibus ambigunt; & scis comædiarum tumultus semper desinere in suppias: itidem principes suas finiunt tragædias. Sed in co-

a Dea Homericæ, quæ diffidia serit inter Deos & homines. Litteræ tardæ, Ate vellox.

b Id est, in malam rem.

moediis subito coeunt nuptiæ; hic inter magnos moliminibus res agitur. Et præstat aliquando serius obducit cicatricem, qua mox iterum ulcus erumpere. *Sa.* An crederet istas nuptias esse firma concordiae vincula? *La.* Vellem quidem, sed ex his video ferè nasci maximam bellorum partem; & si quod bellum ortum fuerit, dum affinis adest affinis, latius se spargit incendium, & difficilius componitur. *Sa.* Fateor, & agnisco verissimum esse quod dicis. *La.* Sed æquumne tibi viderur, ut ob Jureconsultorum rixas & contractuum moras totus orbis tantum perpetiatur malis? Nunc enim nihil usquam tutum est, & pessimum licet plurimum, dum neque bellum est, neque pax. *Sa.* De principum consilio non est meum dicere. Verum si quis me faciat Cæsarem, scio quid firmi facturus. *La.* Eja, facimus te Cæsarem, simulque Romanum Pontificem, si libet. Quid facias? *Sa.* Fac me potius Cæsarem & regem Galliarum. *La.* Age, esto utrumque. *Sa.* Procinus concepto pacis voto edicerem per universam ditionem meam inducias, dimissis copiis, denuncians poenam captis, si quis vel gallinam alterius attingeret. Ita pacatis rebus meo commodo, vel, ut melius dicam publico, transigerem de ditionis finibus, aut de conjugii conditionibus. *La.* Habesne firmiora foederis vincula quam matrimonium? *Sa.* Arbitror. *La.* Imparti. *Sa.* Si cæsar essem, absque mora transgisssem cum rege Gallorum. “Frater, mihi quispiam genus bellum hoc inter nos excitavit; neque tamen inter nos certamen fuit, de capite, sed de ditione. “Tu, quod in te fuit, fortem ac strenuum bellatorem protulisti. Fortuna mihi faveret, teque ex rege fecit captivum. “Quod accidit tibi mihi potuit accideret, & tua calamitas omnes nos admonet humane conditionis. “Experiri sumus, quam hoc certaminis genus utriusque sit incommodum. Age, “diverso genere inter nos conflictemur. “Dono tibi vitam, “dono libertatem, pro hoste recipio te in amicam. “Sic omnium præteritorum malorum oblivio, redi ad nos “gratis ac liber, habetibi tua, esto bonus vicinus, & post hac geratur unum hoc certamen inter nos, uter alteram “fide, officiis, ac benevolentia vincat, neque certemus uter “altero latius regnet, sed uter sanctius administret suam “ditionem. In priori conflictu fortunati laudem tulit hic “qui vicerit longè splendidius auferet decus. “Mihi quidem hac clementiæ fama plus adferet veræ laudis quam “si universam Galliam meæ ditioni adjunxisssem. Et tibi “gratitudinis opinio plus decoris conciliabit quam si me

Ad pacem
hortatio.

“rotā

Italia depulisses. Noli invidere, mihi laudem quam affectu ego vicissim tuæ sic favebo, ut huic amico libenter sis debiturus. *La.* Profecto sic possit adstringi Gallia; imò totus orbis. Etenim si conditionibus iniquis alius hoc obducatur verius quam sanetur, vereor ne mox per occasionem ruptâ cicatrice pus verus erumpat majore cum malo. *Sa.* Quam magnificam quamque plautibilem gloriam hæc humanitas per universum orbem pararet Carolo? Quæ natio se non lubens tam humano tamque clementi principi submitteret? *La.* Egisti Cæsarem sat feliciter; nunc age Pontificem. *Sa.* Perlongum sit singula persequi; dicam compendio. Si agerem ut universus orbis intelligeret esse principem Ecclesia, qui nihil aliud sitiret quam Christi gloriam & salutem omnium mortalium. Ea res verè menderetur invidiæ Pontificii nominis, & solidam ac perennem pararet gloriam. Sed interim (a) ab asino, quod aiunt delapsi, multum aberravimus ab instituto. *La.* Ego te mox reducam in viam. Ais igitur obligare Pontificum leges omnes qui sunt in Ecclesia? *Sa.* Aio. *La.* Ad poenam gehennæ? *Sa.* Aio. *La.* Etiam Episcoporum? *Sa.* Sic arbitror, in sua cuiusque ditione. *La.* Etiam Abbatum? *Sa.* Hæreo; nam hi ceteris conditionibus accipiunt administrationem, nec possunt sibi gravare constitutionibus nisi ex autoritate totius Ordinis. *La.* Quid si Episcopus iisdem conditionibus accipiat suam functionem? *Sa.* Addubito. *La.* Quod Episcopus constituit Pontifex potest rescindere? *Sa.* Opinor. *La.* Quod Pontifex decrevit nemo potest abrogare? *Sa.* Nemo. *La.* Unde igitur audimus rescissas Pontificum sententias, hoc titulo, quod parum recte fuerint & docti; & priorum constitutiones à posterioribus (b) antiquatas, quod à pietate deviant? *Sa.* Ista surrepticia sunt ac temporaria. Nam & in Pontificem ut hominem, cadit ignorantia personæ factive. Ceterum quod ex autoritate Consilii universalis proficiscitur, ecclesiæ otaculum est, & pondus habet par Evangeliiis, aut certe proximum. *La.* Licetne de evangeliiis dubitare? *Sa.* Bona verba; ne de Conciliis quidem rite in spiritu sancto congregatis, peractis, editis, & receptis. *La.* Quid si quis dubitet an hæc competant in concilium quod obijciitur, quemadmodum audio Basiliense concilium à nonnullis rejici, nec omnibus probari Constantiense? loquor de his qui nunc habentur orthodoxi; ne quid dicam de proximo concilio Lateranensi. *Sa.* Dubitent qui velint suo periculo, ego nolo dubitare. *La.* Petrus igitur habuit autoritatem conden-

a Id est, à proposito digressi. Vide Chiliad.

b Id est, abrogatas.

di novas leges? *Sa.* Habuit. *La.* Habuit & Paulus cum ceteris Apostolis? *Sa.* Habuerunt in suis quisque Ecclesiam, Petro seu Christo commissis. *La.* Et Petri successoribus est potestas cum ipso Petro? *Sa.* Quidni? *La.* Tantundem igitur honoris debetur rescripto Romani Pontificis quàm cum Epistolis Petri, & tantundem constitutionibus Episcoporum quantum Epistolis Pauli? *Sa.* Equidem arbitror etiam amplius deberi, si præcipiant & legem ferant cum auctoritate. *La.* Sed fasne est dubitare, an Petrus & Paulus transferunt afflatu Divini Spiritus? *Sa.* Imò hæreticus si dubitet. *La.* Idem censes de rescriptis & constitutionibus Pontificum & Episcoporum? *Sa.* De Pontifice censes, de Episcopis ambigo; nisi quòd pium est, de nullo perperam suspicari, nisi ipsa palam clamitet. *La.* Cur Spiritus Sanctus patitur errare Episcopum quàm Pontificem? *Sa.* Quod gravius est à capite periculum. *La.* Si tantum valent Patrum constitutiones, quid sibi vult quòd Dominus in Decretionismo tam rigide comminatur, nè quis quid addat aut adimat Legi? *Sa.* Non addit Legi qui latius explicat quod latebat, qui ea suggerit quæ spectant ad Legis observationem; neque detrahunt qui pro viribus audientium Legem dispensant, alia promens, alia celans, pro ratione temporis. *La.* Num obligabant Phariseorum ac Scribarum constitutiones? *Sa.* Non arbitror. *La.* Cur Ita? *Sa.* Quid docendi habebant auctoritatem, non condendi leges. *La.* Ultra potestas videtur amplior, condendi leges humanas, ab interpretandi divinas? *Sa.* Condendi humanas. *La.* Mihi scilicet videretur. Etenim cuius est interpretandi, huius sententia pondus habet legis divinæ. *Sa.* Non satis assequor quòd dicis. *La.* Dicam explanatius. Lex divina jubet subvenire parenti. Phariseus interpretatur hoc esse datum patri quòd missum est in corbonam, eò quòd Deus pater sit omnium. Nonne huic interpretationi cedit lex divina? *Sa.* Ista quidem falsa interpretatio est. *La.* Sed posteaquam illis semel tradita est interpretandi auctoritas, unde mihi constabit eius sit vera interpretatio maximè si ipsi inter se dissentiant? *Sa.* Si minus satisfacit tibi sensus communis, sequere Præsulum auctoritatem; id tutissimum est. *La.* Ergo Phariseorum & Scribarum auctoritas devoluta est ad Theologos & concionatores? *Sa.* Est. *La.* Sed nullos audio frequentius inculcantes, *Audite, ego dico vobis*, quàm eos qui nunquam versati sunt in palæstris Theologicis. *Sa.* Audies omnes candidè, sed cum iudicio, modò nè simpliciter insani-

Tum enim oportet populum cum sibilo surgere, quod quam agnoscat demeritum. Caterum quibus contigit titulus Doctoris, his oportet fidere. *La.* Verum in his quoque comperio nonnullos multo rudiores ac stultiores illis qui potius sunt illiterati: & inter doctissimos miramur video controversiam. *Sa.* Elige quæ sunt optima, inexplicata aliis relinquito, ea semper amplectens quæ procerum & multitudinis consensus approbavit. *La.* Scio isthuc esse tutius. Tum igitur & constitutiones iniquæ, quemadmodum sunt interpretationes falsæ? *Sa.* An sint, alii videntur; arbitror esse posse. *La.* Annas & Caiaphas habebant potestatem condendi leges? *Sa.* Habebant. *La.* Num horum quavis de re constitutiones obligabant ad poenam gehennæ? *Sa.* Nescio. *La.* Pera Annam constituisse, ne quis reversus à foro sumeret cibum nisi loto corpore: qui illotus caperet cibum, num crimen gehennæ dignum admitteret? *Sa.* Non arbitror, nisi contemptus publicæ potestatis crimen exacerbaret. *La.* An omnia præcepta Dei obligant ad poenam gehennæ? *Sa.* Non, opinor. Nam Deus prohibuit omne peccatum, quamlibet veniale, si Theologis habenda fides. *La.* Fortassis & veniale pertraheret in gehennam, nisi Deus immisericordiâ sublevaret imbecillitatem nostram. *Sa.* Non est absurdum dictum; sed affirmare non ausing. *La.* Cum Israelitæ exsularent in Babylone, præter alia plurima quæ Lex præscripsit, in multis fuit omissa circumcisio. An omnes in perierunt? *Sa.* Deus novit. *La.* Si Judæus clam fame penitians vesceretur carne suillâ, committeretne crimen? *Sa.* Nequaquidem sententiâ necessitas excusaret factum; quandoquidem ore Domini defensum est David, quod contra Legis præceptum comederet panes sacros, quos appellant Propositionis: nec solum comedit ipse, sed & fugæ comites profanos iisdem pavit. *La.* Si quem ea necessitas constringeret, ut aut pereundum sit fame, aut furtum committendum, utrum eligeret, mortem, an furtum? *Sa.* Forsitan in eo casu furtum non esset furtum. *La.* Hem, quid audio? ovum non est ovum? *Sa.* Præsertim si caperet animo redendi, placandique dominum cum primùm liceret. *La.* Quid si pereundum esset homini nisi falsum testimonium terat adversus proximum? utrum eligendum? *Sa.* Mors. *La.* Quid si commisso adulterio possit servare vitam? *Sa.* Potior erit mors. *La.* Quid si simplici stupro possis effugere mortem? *Sa.* Moriendum potius, ut aiunt. *La.* Cur hic ovum non definit esse ovum, præsertim si nulla fiat vis aut injuria?

ria? *Sa.* Fit injuria corpori puellæ. *La.* Quid si perjuris
Sa. Moriendum. *La.* Quid si simplici nullique notio men-
 dacio? *Sa.* Docent præoptandam mortem. At ego crimi-
 nis gravi necessitate, aut ingenti proposita utilitate, menti-
 cium hujusmodi aut nullum esse crimen, aut levissimum
 nisi quoddam apertâ fenestrâ periculum est ne discamus
 periculosos mendaciis assuescere. Finge incidisse casum
 innoxio mendacio possit servare & corpora & animas
 patriæ suæ, utrum elegit vir pius? fugiet mendacium
La. Quid alii sint facturi, nescio; ego vel quindecim Home-
 rica mendacia non vereretur dicere, moxque labeculam illam
 abstergerem aquâ sacrâ. *Sa.* Idem ego facerem. *La.* Igitur
 non quicquid Deus præcipit aut interdicit obligat ad pe-
 nam gehennæ. *Sa.* Non videtur. *La.* Modus igitur obliga-
 tionis non est ab autore legis tantum, sed ex materia. Quo-
 dam enim cedunt necessitati, quædam non cedunt. *Sa.* Non
 videtur. *La.* Quid si sacerdos periclitetur de vita servando
 si ducat uxorem? utrum eligeret? *Sa.* Mortem. *La.* Cur
 vina lex cedat necessitati, cur hæc lex humana? Terminum
 agit, nulli dignans concedere? *Sa.* Non lex obstat, sed votum
La. Quid si quis vovisset visere Hierosolimam, nec quod
 ferret nisi certo vitæ dispendio? non ibit, an morietur? *Sa.* Mo-
 rietur, ni voti relaxationem impetrare à Pontifice Ro-
 mæ. *La.* Cur alterum votum relaxatur, alterum non?
Sa. Quia alterum solenne, alterum privatum. *La.* Quod
 solenne? *Sa.* Quod solet fieri. *La.* An non igitur solenne
 alterum, quod quotidie fit? *Sa.* Fit, sed privatim. *La.* Po-
 inde Monachus si privatim apud abbatem proficetur
 non esset votum solenne? *Sa.* Nugaris. Ideo facilius relaxa-
 tur votum privatum, quia minore offendiculo solvitur.
 is qui facit hoc animo facit, ut si commodum sit mater
 sententiam. *La.* Hoc igitur animo vovent qui privatim
 proficentur perpetuam castimoniam? *Sa.* Deberent. *La.* Per-
 petuam igitur, & non perpetuam? Quid si Carthusi-
 anum monachum hic constringat casus, ut aut vescendum
 carnibus, aut moriendum? utrum eligeret? *La.* Docet medicus
 nullas esse carnes tam efficaces, quin idem efficiat aurum
 potabile, & gemmæ. *La.* Utrum igitur conducibilis, gem-
 mis & auro succurrere periclitanti, an earum rerum pretio
 multos de vita periclitantes servare, & ægroto dare pullum
 gallinacium? *Sa.* Hæreo. *La.* Atqui piscum aut carnum
 esus non est ex eorum numero quæ vocant substantias.
Sa. Carthusianos suo judici relinquamus. *La.* Dicamus in ge-
 nere.

* Fabula de
 Termino
 Deo, qui nec
 Jovi voluit
 concedere,
 notissima.

bere. Diligenter, frequenter, multisque verbis inculcatur in
 lege Moſis Sabbathiſmus. *Sa.* Verum. *La.* Utrum igitur ſuc-
 curram urbi periclitanti violato Sabbatho, an non? *Sa.* At
 igitur me vis eſſe Judæum? *La.* Volo, & quidem recutitur,
 ſed iſtam modum ſecut ſiſe Dominus. Sabbathum enim ho-
 minis cauſa eſt, inſtitutum, non contrā. *La.* Iſta lex, igitur
 valebit in omnibus humanis conſtitutionibus? *Sa.* Valebit,
 nūquid obſter. *La.* Quid ſi conditor leges non hoc animo
 tenuit legem, ut quemquam obliget ad pœnam gehennæ imò
 ne ad reatum quidem ullam, ſed conſtitutionem nihilo plus
 noli habere, ponderis, quàm exhortationem? *Sa.* O bone,
 non eſt in manu conditoris quantum obliget lex. Uſus eſt
 ſui poeſtate ferendo legem; cæterum ad quid obliget, aut
 non obliget, id Deo in manu eſt. *La.* Cur igitur audimus
 quotidie parochos noſtros eſſe ſuggeſto, clamantes, Cras jeju-
 nandum ſub pœna damnationis æternæ, ſi nobis non con-
 ſtat quomodo lex obliget humana? *Sa.* Id faciunt quò
 magis retreant contumaces, nam ad hos arbitror ea verba
 perſuadere. *La.* Sed interim an contumaces talibus dictis ter-
 ruerent neſcio; certè infirmos vel in ſcrupulum vel in pericu-
 lum conſciunt. *Sa.* Difficile eſt utriq; conſulere. *La.* Eadem
 quæ eſt vis conſuetudinis & legis? *Sa.* Aliquando major
 eſt conſuetudinis. *La.* Proinde, tamenſi non adeſt animus,
 conſuetudinem inducentibus injiciendi laqueum cuiquam,
 amen obligat volentes nolentes? *Sa.* Arbitror. *La.* Onus
 imponere poeſt, tollere non poeſt? *Sa.* Admodum. *La.* Jam
 itaque vides, opinor, quantum ſit periculi novæ leges ab
 hominibus ferri, ſi nulla neceſſitas urgeat, aut nulla ma-
 gna oviter utilitas. *Sa.* Fateor. *La.* Dominus cum ait, No-
 bis omnino jurare, num quemvis jurantem obnoxium fa-
 cit gehennæ? *Sa.* Non arbitror. Conſilium eſt enim, non
 præceptum. *La.* At iſtud unde mihi liquet, cum vix aliud
 accuratius, aut ſeverius interdixerit quàm nè juremus?
Sa. Dilectus à doctis. *La.* Et Paulus cum dat conſilium,
 non obligat ad gehennam? *Sa.* Nequaquam. *La.* Cur irā?
Sa. Quia non vult injicere laqueum infirmis. *La.* Eſt igitur
 in manu condentis legem, obſtringere ad gehennam aut
 non obſtringere. Et ſanctum eſt cavere, ne quibuſlibet
 conſtitutionibus illaqueamus imbecilles. *Sa.* Eſt. *La.* Et ſi
 Paulus hic cautionem adhibuit, multò magis Sacerdotibus
 adhibenda, de quibus incertum quo ſpiritu agantur. *Sa.* Fa-
 teor. *La.* Arqui paulò antè negabas eſſe in manu condi-
 toris quatenus obſtringeret lex. *Sa.* Jam conſilium eſt, non
 lex.

Præcepta &
consilia.

¶ Pifces nu-
ros esse de-
clarat Prov.

¶ Vide Au-
lum Gellium
de pœna tali-
onis.

lex. *La.* Nihil est facilius quam commutare vocabulum. *Noli furari, præceptum est?* *Sa.* Est. *La.* *Noli omnino res-
tere malo?* *Sa.* Consilium est? *La.* At hoc posterius magis
habet speciem præcepti quam illud prius. Saltem hoc est
episcopis in manu, utrum velint esse præceptum quod in-
tuunt, an consilium? *Sa.* Est. *La.* At istud paulo ante for-
titer negabas. Etenim, qui non vult suam constitutionem
quemquam ad ullum crimen adstringere, pimum vult eam
esse consilium, non præceptum. *Sa.* Verum: sed non expecto
hoc scire vulgus, ne proxinus clamitent esse consilium,
quod servare non liber. *La.* At quid interim facies tot in-
firmis conscientiis tam misere confusis tuo silentio? Ve-
rum age, dic mihi, nullisne notis docti deprehendere pos-
sunt, utrum consilii vim habeat constitutio, an præceptum.
Sa. Possunt, sicut audiui. *La.* Non licet scire mysterium?
Sa. Licet, nisi velis effutire. *La.* Ah, (a) pisci dixisti.
Sa. Cum nihil audis nisi, hortamur, ordinamus, mandamus,
consilium est: cum audis, jubemus, districte precipimus, præ-
sertim si accedant minæ excommunicationis, præceptum
est. *La.* Quid si debeam pistori meo, cumque solvendo non
sim, fugere malim quam conjici in carcerem? num pecco
criminaliter? *Sa.* Non, arbitror, nisi desit solvendi voluntas.
La. Cur igitur excommunicor? *Sa.* Istud fulmen terrore
improbos, non audire innocentes. Scis enim & apud prælores
Romanos fuisse leges diras ac minaces, sed in hoc ipsum
tantummodo latas; qualis illa fertur è duodecim tabulis
(b) de disseccando corpore debitoris, cujus ideo nullum
exstat exemplum, quod non in usum, sed ad terrorem esse
prodita. Jam ut fulmen non agit in ceram aut linum, sed
in æs: ita tales excommunicationes non agunt in miseros,
sed in contumaces. Et tamen, ut ingenue dicam, in hujus-
modi frivolis adhibere fulmen à Christo traditum, propo-
modum esse videtur, quod veteres dicebant, in lente unguen-
tum. *La.* Num idem jus patrifamiliās in sua domo quod
episcopo in sua diocesi? *Sa.* Arbitror, pro proportionem.
La. Et hujus præscripta similiter obligant? *Sa.* Quidni?
La. Edico ne quis vescatur cepis: quomodo periclitantur
apud Deum qui non paruerit? *Sa.* Ipse viderit. *La.* Post
hac non dicam meis, præcipio, sed admonéo. *Sa.* Sapienter.
La. Verum, perspicio vicinum meum proximum esse periculo,
& arreptum clam admonéo ut sese subducatur ab ebriosorum
& alectorum commercio; ille, monitorum aspernatus, per-
ditus incipit vivere quam antea: num hic illum obstringit
admonet:

admonitio? *Sa.* Videtur. *La.* Igitur neque consulendo, neque exhortando fugimus laqueum. *Sa.* Imò non adfert laqueum admonitio, sed admonitionis argumentum. Etenim si quis admonitus ut crepidis uteretur, negligeret, nullo crimine teneretur. *La.* Non hinc percontabor quantum obligent præscripta medicorum. Votum obstringit ad poenam gehennæ? *Sa.* Maxime. *La.* Omne? *Sa.* Omnissimum, modo sit licitum, legitimum, ac liberum. *La.* Quid appellas liberum? *Sa.* Quod nulla extorsit necessitas. *La.* Quid est necessitas? *Sa.* Est metus cadens in constantem virum. *La.* Etiam in Stoicum; quem, si fractus illabatur orbis, Impavidum terrent ruina? *Sa.* Istum Stoicum mihi ostende & respondebo. *La.* Sed extra jocum, num famis aut infamiae metus cadit in constantem virum? *Sa.* Quidni? *La.* Si filia nondum emancipata clam nubat infcis parentibus, nec passuris si licent legitimum erit votum? *Sa.* Erit. *La.* An sit, nescio; certe si quæ sunt hoc est unum ex illorum numero quæ licet vera sint, tamen ob scandalum imbecillium silenda sunt. Quid si virgo, quæ ex autoritate parentum contraxit matrimonium cum sponso, clam & invitis parentibus voto tunc addicat collegio sanctæ Claræ? eritne licitum & legitimum? *Sa.* Si fuerit solenne. *La.* Num solenne est quod in agro fit, in obscuro monasteriolo? *Sa.* Sic habetur. *La.* Si eadem domi, paucis testibus, voto profiteatur perperuam corporis integritatem, non erit legitimum? *Sa.* Non. *La.* Quamobrem? *Sa.* Quia sanctius votum obstat. *La.* Eadem puella si vendat agellum, valebit contractus? *Sa.* Non. *La.* Et valebit, si seipsam dederit in potestatem alienam? *Sa.* Si se Deo dicaverit. *La.* Annon & votum privatum dicat hominem Deo? Et qui suscipit sanctum conjugii sacramentum, nonne se dicat Deo? Et quos Deus junxit, dicant se diabolo? De solis conjugibus dixit Dominus, Quos Deus junxit homo ne separet. Ad hæc, cum adolescens vir dum pubescens, aut puella simplex, minis parentum, & viria tutorum, improbis instinctibus monachorum, blanditiis & odiis protruditur in monasterium, num liberum est votum? *Sa.* Si sint * doli capaces. *La.* Ea ætas maxime capax est doli, ut cui facillime possis imponere. Quid si proponam in animo diebus Veneris abstinere à vino? perinde obstringit propositum ut votum? *Sa.* Non, arbitrator. *La.* Quid igitur interest inter certum propositum & votum licita cogitatione conceptum? *Sa.* Animus obligandi. *La.* Negabas ante, hinc valere animum, Propono si queam, & voto

* Ita loquuntur Jurisconsulti: Alter ex ambiguo jocatur, quasi doli capax qui dolo est idoneus.

* Cepis est
genus, & bul-
bus & eruca
provocant
Venerem.
Unde Ovidi-
us salaces vo-
cat erucas.

voveo five queam five non queam? *Sa.* Habes. *La.* Habet nebulas in pariete depictas, hoc est, nihil. Est igitur & in proposito dispienda materia ratio? *Sa.* Opinor. *La.* Et ut illic à legis, ita hic à voti nomine cavendum? *Sa.* Rectè. *La.* Si Romanus Pontifex statueret ne quis jungat matrimonium intra septimum propinquitatis gradum, admitteret crimen qui duceret cognatum gradu sexto? *Sa.* Opinor; cer e periclitaretur. *La.* Quid si Episcopus suis ediceret, ne quis haberet rem cum uxore nisi die Lunæ, Jovis & Sabbati, committeret crimen qui clam aliis diebus uteretur uxore? *Sa.* Arbitror. *La.* Quid si ediceret nè quis *bulbis vesceretur? *Sa.* Quid isthuc ad pietatem? *La.* Quia bulbi provocant libidinem. Quod de bulbis dico, idem dictum puta de crucis. *Sa.* Hæreo. *La.* Quid hæres unde est humanis legibus obligandi vis? *Sa.* Ex dictis Pauli, *Obedite præpositis vestris.* *La.* Hinc igitur obligat omnes Episcoporum ac Magistratum constitutio? *Sa.* Modò sit æqua, justa & legitime lata. *La.* Sed istius rei quis erit iudex? *Sa.* Ipse qui condidit. Nam ejus est interpretari cujus est condere legem. *La.* Ergò citra delectum est obediendum quibuslibet constitutionibus? *Sa.* Opinor. *La.* Quid si præpositus stultus & impius ferat legem impiam & iniquam? ipsius iudicio standum erit, & populus, cui nullum est iudicandi jus obtemperabit? *Sa.* Quorsum attinet ea somnare quæ non fiunt? *La.* Qui subvenit parenti, non subvenitur nisi lex cogeret, num implevit legem? *Sa.* Non, arbitror. *La.* Qui sic? *Sa.* Primum, non satisfacit animo ejus qui condidit legem; deinde, voluntati impiæ addit hypocritismum. *La.* Qui jejunat, non jejunaturus nisi præciperet Ecclesia, num satisfacit legi? *Sa.* Mutas & authorem legis, & materiam. *La.* Confer igitur Judæum sic jejunantem diebus præscriptis, ut ni lex huc adigat, non sit jejunaturus, cum Christiano servante jejunium ab hominibus indictum, haud quaquam servaturo si legem tollas; aut si mavis, Judæum abstinentem à carne suilla, & Christianum abstinentem à carnibus & lactariis die Veneris. *Sa.* Infirmis non nihil reluctanti lege puto pararam esse veniam; certo proposito legem averfanti & obmurmuranti non item. *La.* Atqui fateris leges divinas non semper obligare ad poenam gehennæ. *Sa.* Quidni fatear? *La.* Nec audes fateri esse legem humanam quæ non obligat ad eandem poenam, sed hominem relinquit in ancipiti? Videris igitur aliquanto plus tribuere legibus hominum quàm Dei. Mendacium & obreftario
suapte

suapte naturâ sunt mala, & à Deo prohibita : & tamen fa-
 teris esse aliquod mendacii & obtestationis genus quod
 non obliget ad poenam gehennæ ; nec audes eum qui quo-
 modocumq; vescitur carnibus in die veneris liberare à pœ-
 na gehennæ. *Sa.* Non est meum quemquam absolvere aut
 damnare. *La.* Si divinæ leges & humanæ pariter obstrin-
 gunt, quid igitur interest inter has & illas ? *Sa.* Nimirum
 quod qui violat legem humanam, immediatè peccat adver-
 sus hominem, (si mihi concedis Scholasticorum flosculis
 uti) mediatè adversus Deum ; qui violat legem divinam,
 contra. *La.* Quid refert utrum prius miscueris acetum an
 absinthium, cum mihi utrumque sit ebibendum ? Aut quid
 refert utrum lapis à me vulnerato percussus feriat ami-
 cum, an ordine verso ? *Sa.* Hoc didici. *La.* Et si ex materia
 circumstantiisque sumitur obligandi modus in utrisque le-
 gibus, quid interest inter auctoritatem Dei & hominum ? *Sa.*
 Impia percontratio ! *La.* Attamen multi credunt non plurimum
 interesse. Deus tulit legem per Moysen, nec licet violare.
 Idem fert leges per Pontifices, aut certè Concilium. Quid
 interest inter has & illas ? Lex Moysi per hominem, leges
 nostræ per homines. Et videntur minus ponderis habere quæ
 Deus tulit per unum Moysen, quàm quæ Spiritus Sanctus
 edidit per frequens episcoporum & eruditorum concilium.
Sa. De spiritu Moysi dubitare non licet. *La.* Paulus in Epi-
 scoporum vicein venit. Quid igitur interest inter Pauli
 præcepta, & cuiuslibet episcopi ? *Sa.* Quia sine controver-
 sia Paulus scripsit afflatus Spiritu. *La.* Hæc scriptorum au-
 thoritas quousque se porrigit ? *Sa.* Arbitror non ultra Apo-
 stolos, nisi quod conciliorum est inviolata auctoritas. *La.*
 Quare de Pauli spiritu dubitare non licet ? *Sa.* Quia obstat
 Ecclesiæ consensus. *La.* De Episcopis dubitare licet ? *Sa.* De
 his nihil temerè suspicandum, nisi res ipsa palam clamitet
 quæstum, aut impietatem. *La.* Quid de Conciliis ? *Sa.* Non
 licet, si fuerint ritè & per Spiritum Sanctum congregata
 peractaque. *La.* Est igitur aliquod Concilium in quod ista
 non competunt ? *Sa.* Esse potest. Quod ni esset, Theologi
 nequaquam adderent hanc exceptionem. *La.* Videtur igitur
 & de Conciliis dubitari posse ? *Sa.* Non arbitror, posteaquam
 fuerint Christianarum gentium iudicio consensuque recep-
 ta comprobataque. *La.* Posteaquam excessimus (a) pomœ-
 ria quibus Deus voluit circumscribi sacrosancam illam &
 inviolabilem Scripturæ auctoritatem, videtur mihi & aliud
 esse discrimen legum divinarum & humanarum. *Sa.* Quod ?
La. Leges

a Id est, li-
 mites præ-
 scriptos.

• Cepis est
genus, & bul-
bus & eruca
provocant
Venerem.
Unde Ovidi-
us *salaces vo-
cat erucas.*

voveo five queam five non queam? *Sa.* Habes. *La.* Habeo nebulas in pariete depictas, hoc est, nihil. Est igitur & in proposito dispicienda materiæ ratio? *Sa.* Opinor. *La.* Et ut illic à legis, ita hic à voti nomine cavendum? *Sa.* Rectè. *La.* Si Romanus Pontifex statueret ne quis jungat matrimonium intra septimum propinquitatis gradum, admitteret crimen qui duceret cognatum gradu sexto? *Sa.* Opinor; cerè periclitaretur. *La.* Quid si Episcopus suis ediceret, ne quis haberet rem cum uxore nisi die Lunæ, Jovis & Sabbati, committeret crimen qui clam aliis diebus uteretur uxore? *Sa.* Arbitror. *La.* Quid si ediceret nè quis *bulbis vesceretur? *Sa.* Quid isthuc ad pietatem? *La.* Quia bulbi provocant libidinem. Quod de bulbis dico, idem dictum puta de erucis. *Sa.* Hæreo. *La.* Quid hæres unde est humanis legibus obligandi vis? *Sa.* Ex dictis Pauli, *Obedite præpositis vestris.* *La.* Hinc igitur obligat omnes Episcoporum ac Magistratuum constitutio? *Sa.* Modò sit æqua, justa & legitime lata. *La.* Sed istius rei quis erit iudex? *Sa.* Ipse qui condidit. Nam ejus est interpretari cujus est condere legem. *La.* Ergò citra delectum est obediendum quibullibet constitutionibus? *Sa.* Opinor. *La.* Quid si præpositus stultus & impius ferat legem impiam & iniquam? ipsius iudicio standum erit, & populus, cui nullum est judicandi jus obtemperabit? *Sa.* Quorsum attinet ea somnare quæ non fiunt? *La.* Qui subvenit parenti, non subvenitur nisi lex cogeret, num implevit legem? *Sa.* Non, arbitror. *La.* Qui sic? *Sa.* Primum, non satisfacit animo ejus qui condidit legem; deinde, voluntati impiæ addit hypocritismum. *La.* Qui jejunat, non jejunaturus nisi præciperet Ecclesia, num satisfacit legi? *Sa.* Mutas & authorem legis, & materiam. *La.* Confer igitur Judæum sic jejunantem diebus præscriptis, ut ni lex huc adigat, non sit jejunaturus, cum Christiano servante jejunium ab hominibus indictum, haud quaquam servaturo si legem tollas; aut si mavis, Judæum abstinentem à carne suilla, & Christianum abstinentem è carnibus & lactariis die Veneris. *Sa.* Infirmis non nihil reluctanti lege puto pararam esse veniam; certo proposito legem averfanti & obmurmuranti non item. *La.* Atqui fateris leges divinas non semper obligare ad pœnam gehennæ. *Sa.* Quidni fatear? *La.* Nec audes fateri esse legem humanam quæ non obligat ad eandem pœnam, sed hominem relinquit in ancipiti? Videris igitur aliquanto plus tribuere legibus hominum quàm Dei. Mendacium & obirectatio suapte

suapte naturâ sunt mala, & à Deo prohibita : & tamen fa-
 teris esse aliquod mendacii & obtestationis genus quod
 non obliget ad pœnam gehennæ; nec audes eum qui quo-
 modocumq; vescitur carnibus in die veneris liberare à pœ-
 na gehennæ. *Sa.* Non est meum quemquam absolvere aut
 damnare. *La.* Si divinæ leges & humanæ pariter obstrin-
 gunt, quid igitur interest inter has & illas? *Sa.* Nimirum
 quod qui violat legem humanam, immediatè peccat adver-
 sus hominem, (si mihi concedis Scholasticorum flosculis
 uti) mediatè adversus Deum; qui violat legem divinam,
 contrâ. *La.* Quid refert utrum prius miscueris acetum an
 absinthium, cum mihi utrumque sit ebibendum? Aut quid
 refert utrum lapis à me vulnerato percussus feriat ami-
 cum, an ordine verso? *Sa.* Hoc didici. *La.* Et si ex materia
 circumstantiisque sumitur obligandi modus in utrisque le-
 gibus, quid interest inter auctoritatem Dei & hominum? *Sa.*
 Impla percontatio! *La.* Attamen multi credunt non plurimum
 inesse. Deus tulit legem per Moysen, nec licet violare.
 Idem fert leges per Pontifices, aut certè Concilium. Quid
 interest inter has & illas? Lex Moysi per hominem, leges
 nostræ per homines. Et videntur minus ponderis habere quæ
 Deus tulit per unum Moysen, quàm quæ Spiritus Sanctus
 edit per frequens episcoporum & eruditorum concilium.
Sa. De spiritu Moysi dubitare non licet. *La.* Paulus in Epi-
 scoporum vicem venit. Quid igitur interest inter Pauli
 præcepta, & cuiuslibet episcopi? *Sa.* Quia sine controver-
 sia Paulus scripsit afflatus Spiritu. *La.* Hæc scriptorum au-
 thoritas quousque se porrigit? *Sa.* Arbitror non ultra Apo-
 stolos, nisi quod conciliorum est inviolata auctoritas. *La.*
 Quare de Pauli spiritu dubitare non licet? *Sa.* Quia obstat
 Ecclesiæ consensus. *La.* De Episcopis dubitare licet? *Sa.* De
 his nihil temerè suspicandum, nisi res ipsa palam clamet
 quæsum, aut impietatem. *La.* Quid de Conciliis? *Sa.* Non
 licet, si fuerint ritè & per Spiritum Sanctum congregata
 peræque. *La.* Est igitur aliquod Concilium in quod ista
 non competunt? *Sa.* Esse potest. Quod ni esset, Theologi
 nequaquam adderent hanc exceptionem. *La.* Videtur igitur
 & de Conciliis dubitari posse? *Sa.* Non arbitror, posteaquam
 fuerint Christianarum gentium iudicio consensuque recep-
 ta comprobataque. *La.* Posteaquam excessimus (a) pomæ-
 ria quibus Deus voluit circumscribi sacrosanctam illam &
 inviolabilem Scripturæ auctoritatem, videtur mihi & aliud
 esse discrimen legum divinæ & humanarum *Sa.* Quod?

a Id est, li-
 mites præ-
 scriptos.

La. Leges Divinae sunt immutabiles, nisi si quæ sunt ejus generis, ut significandi coercendive gratiâ videantur ad tempus datae, quas & Propheta desituras juxta carnalem sensum prædixerunt, & Apostoli jam omittendas docuerunt. Deinde inter leges humanas existunt nonnunquam iniquæ stultæque & pestilentes, unde & abrogantur vel auctoritate superiorum, vel consentiente neglectu populi. Tale nihil est in legibus divinis. Rursus humana lex stulte sponte cessat, ubi cessarit causa propter quam lata est: veluti si constitutio juberet singulos quotannis aliquid conferre in structuram templi, templo absoluto cessat rigor legis. Ad hæc, lex ab hominibus lata non est lex, nisi fuerit utentium consensu comprobata. Lex divina nec expendi debet, nec potest abrogari. Quamquam & Moses legem laturus infirmitas populi collegit, non quod hoc esset necesse, sed ut illos magis haberet obnoxios. Impudens enim est legem contemnere quam tuo suffragio comprobâris. Postremo, cum leges hominum, quæ fere corporalia præscribunt, pedagogi sint ad pietatem, cessare videntur ubi quis profectus ad spiritus robur, ut jam talibus cancellis non egeat, modo pro virili vitetur scandalum infirmorum non malitiose superstitionum. Velut si pater præscribat filiæ impuberi ne bibat vinum, quod tutior sit illius virginitas, usque ad nuptias; cum adoleverit, jamque viro tradita fuerit, non tenetur præcepto patris. Multæ leges habent se instar pharmacorum, ea verò mutantur & cedunt pro re nata, ipsæ etiam medicis approbantibus, qui si semper iisdem uterentur remediis à veteribus proditis, plures occiderent quam sanarent. *Sa.* Multa tu quidem congeris, quorum nonnulla placeant, aliqua displicent, quædam non intelligo. *La.* Si Episcopi quæstum evidenter oleat, hoc est, statuat ut singuli parochi bis in anno emant aureo ducto jus absolvendi a casibus quos vocant Episcopales, quod plus extorqueat a tuis, obtemperandum censet? *Sa.* Censeo; sed interim clamandum adversus legem iniquam, exclusâ semper seditione. Sed unde hic mihi percontator Lanio? *Tractent fabrilis sal.* *La.* Hujusmodi quæstionibus sæpe torquemur in convivio; interdum diatriba fervescit ad pugnam & sanguinem. *Sa.* Pugnent qui volunt; ego censeo leges majorum esse reverenter suscipiendas, & observandas religiose, velut à Deo profectas; nec esse tutum, nec esse pium, de potestate publica sinistram concipere aut serere suspensionem. Et si quid est tyrannidis, quod tamen non cogat ad impietatem, satis

in ferre quam seditione reluctari. *La.* Ista quidem ratione
 facit bene consultum rebus eorum qui dignitate pollent,
 & rectum sentio, nec illis invideo. Ceterum lubens audiam
 rationem quā consularis & populi vel libertati, vel com-
 munitatis. *Sa.* Deus non destituit populum suum. *La.* Verum
 illi interim illa libertas spiritus quam Apostoli promittunt
 ex Evangelio, quam Paulus toties inculcat, clamans, *Reg-
 num Dei non est esca & potus*; & quod *filii non sumus sub
 pedagogo*; nec amplius *servimus elementis huius mundi*, a-
 liaque innumera; si tanto pluribus constitutionibus oner-
 antur Christiani quam Judaei, & si arctius obligant ho-
 minum leges quam pleraque à Deo tradita praecepta? *Sa.*
 Dicam, Ianio. Non in hoc est Christianorum libertas, ut
 liceat illis facere quae velint, liberis à constitutionibus hu-
 manis; sed quod ex fervore spiritus ad omnia prompti, lu-
 bentes & alacres ea faciant quae praescribuntur, nihilum
 nisi potius quam servi. *La.* Expedite: sed erant & sub lege
 Mosaiica filii, & sunt sub Evangelio servi; atque adeo vereor
 ne maxima pars hominum, si quidem servi sunt qui lege
 coacti suum officium faciunt. Quid igitur discriminis inter
 novam & veterem? *Sa.* Meo iudicio multum interest. Quod
 vetus sub involutis docuit, nova sub oculis posuit: quod
 illa sub aenigmatibus praedixit, haec dilucidius ostendit:
 quod illa subobscurè promisit, haec exhibuit maxima quidem
 ex parte. Illa tradita erat uni genti, haec ex aequo docet
 omnes salutem: illa patris prophetis & eximiiis viris impar-
 tit insignem illam & spiritualem gratiam; haec omne dono-
 rum genus largiter effudit in omnium aetatum, sexuum &
 nationum homines, linguas, sanationes, prophetias, miracu-
 la. *La.* Ubi nunc igitur ista? *Sa.* Cessarunt, non interierunt:
 vel quia non est opus, jam evulgata Christi doctrina; vel
 quia plerique titulo tantum Christiani, fide, quae est miracu-
 lorum architectrix, caremus. *La.* Si propter incredulos ac
 credentes opus est miraculis, talium nunc plena sunt o-
 mnia. *Sa.* Est incredulitas simpliciter errans, qualis erat Ju-
 daeorum obmurmantium Petro, quod Cornelii familiam
 acceperat ad Evangelii gratiam; qualis erat gentium, quae
 religionem quam à majoribus acceperant putabant esse sa-
 lutiarem. & Apostolorum doctrinam esse superstitionem
 peregrinam: hi conspectis miraculis conversi sunt. Nunc
 qui diffidunt Evangelio, tantā luce per universum orbem
 confluente, non simpliciter errant, sed excæcati malis affe-
 ctibus nolunt intelligere, ut bene agent: hos nulla miracula

reducerent ad mentem meliorem. Et sapandi tempus nunc est, puniendi post futurum est. *La.* Quamquam multa dixisti satis probabiliter, tamen mihi propositum est non fidere falsamentario, sed adibo Theologum quendam eximio doctum, quicquid is de singulis pronuntiaverit, coelestis oculi vice fuerit. *Sa.* Quis iste? Pharetrius? *La.* Ille simpliciter delirat & ante annos, dignus qui concionetur delictis aniculis. *Sa.* Bliteus? *La.* An ego tam loquaci sophista credam? *Sa.* Amphicolus? *La.* Nunquam ei credam in solvendis questionibus, cui meo malo credidi carnes meas. An ille bonâ fide solvet problemata, qui pessimâ fide nondum solvit pecuniam? *Sa.* Lemantius? *La.* Non uxor caecis ad indicandam viam. *Sa.* Quis igitur? *La.* Si scire vis, Cephalus est vir trium linguarum & omnis positionis literarum perpulchre gnarus, tum in sacris voluminibus & vetulis Theologis diu studiosèque versatus. *Sa.* Dabo rectius consilium. Eas ad inferos; illic invenies Rabbinum Drinum, qui Tenediâ hipenni dissecat omnes tuas quaestiuunculas. *La.* Tu praei, quod mihi viam appares. *Sa.* Sed extra jocum; et ne verum quod narras, datam potestatem vescendi carnis habes? *La.* Ludebam te, ut uerem. Et si Romanus Pontifex id vellet maxime, ordo falsamentariorum moveret seditionem. Deinde mundus est plenus Pharisaicis hominibus qui non alia re sibi possunt vendicare sanctimoniam, nisi talibus observatiunculis: hi nec paterentur sibi detrahi partem gloriam, nec sinerent minoribus plus esse libertatis quam ipsis fuit. Ne in lanionum quidem rem esset permitti liberum quarumlibet rerum etiam: tum enim varius esset eventus nostrae negotiationis; nunc certius est lucrum & sed eadem incommoditas ad nos rediret. *La.* Gaudes tandem inventum, aliquid in quo falsamentario cum lanione conveniat. Jam ut incipiam & ipse serio loqui, quemadmodum fortassis expediret, populum Christianum paucioribus constitutioniunculis obstringi, praesertim si quae non multum aut nihil conducunt ad pietatem, ne dicam officiant: ita non libet ab ipsis stare qui omnes ornamentum hominum constitutiones rejiciunt, neque flocci faciunt. Imò ob hoc ipsum multa faciunt, quia praeceptum est ne faciant. Attramen desunt non possum in plerisque rebus praeposita mortaliū iudicia. *Sa.* Idem nec ego satis admirari possum. *La.* Caelum terre miscemus si quid periculi suspicamur, ne quid decedat ponderis sacerdotum constitutionibus autoritatisque; & der-

Id est, minus periculi.

miramus

mitamus cūm imminet evidens periculum nē tantum tribu-
amus hominū auctoritatē, ut auctoritatē divinā minus
tribuatur quān oportet. Sic à Scylla declinamus, ut non
peritumus Carybdin, malum exitiabilis. Debetur episco-
pis suis honos, quis negat? præsertim si agunt quod di-
cuntur. Sed impium est, honores soli Deo debitos transfe-
re in homines, & dūm impensē reveremur hominem, parū
revereri Deū. Honorandus Deus in proximo, veneran-
dus in proximo, sed interim adhibenda cautio, ne Deus per
hanc occasionem suo fraudetur honore. *Sa.* Idem videmus
multos in tantum fidere corporalibus ceremoniis, ut his
reli negligant ea quæ sunt veræ pietatis, suis meritis arro-
gantes, quod est divinæ largitatis, & ibi consistentes unde
gradus erat ad perfectiora, & ex his rebus proximum calum-
niantes quæ per se nec bonæ sunt nec malæ. *La.* Quin in
eadem re cūm duo sint, quorum alterum altero præstan-
tius, semper deterioris est nobis potior ratio. Corpus &
quæ corporis sunt ubique pluri sunt quā ea quæ sunt
animi. Et hominem occidisse pro gravi crimine ducitur, ut
est; at pestifera doctrinā, viperis instinctibus corrupisse
mentem hominis, ludus est. Si sacerdos alar capillitium,
aut vestem sumat hominis profani, rapitur in carcerem,
aliter punitur; si bibat in lupanari, si scortetur, si ludat a-
liam, si vitiet alienas uxores, si nihil attingat sacræ lectionis,
tamen columna est Ecclesiæ. Non excuso mutatam vestem,
ut accuso præposterum iudicium. *Sa.* Imò si non perfol-
vit pensum precum horariarum, paratum est anathema; si
seheretur, si simoniam admittat, impune est. *La.* Si quis
videat Carthusianum aliter vestitum, aut vespertem carnis-
bus, quā exsecratur! quā horret! quā timeret nē terra
deliciens & spectatorem & spectatum absorbeat! Idem si
videat eum temulentum mendacibus verbis in famam alio-
rum debacchantem, manifestis dolis imponentem tenui vi-
tium, nemo perinde abominatur. *Sa.* Veluti si quis videat
Franciscanum enodi cingulo cinctum, aut Augustinensem
non corio, sed lana, cinctum, aut discinctum Carmelitani,
aut electum Rhodiensem; rursus si percalceatum Franciscanum,
aut semicalceatum Cruciferum; nonne concitaret? *Sa.* Id est,
summos tu-
multus. Vide
proverbium:

non haberet testam nigro pallio. At eadem crebro vide-
rant aves ejusmodi comestantes, cantillantes, saltitantes, non
ad iam cetera, nec ullam sentiebant nauseam. *Sa.* Sexu
fortassis debetur venia. Opinor tibi notam Polythrescum. Is
aegrotabat periculo, & periculosus erat. Medici diu suaserant ut
velceretur ovis & lactarius, sed frustra; eodem cohorta-
batur episcopus. Ille, cum esset vir non indoctus & Theo-
logiae baccalaureus, videbatur citius emoriturus quam u-
triusque medici consilio morem gesturus. Ità visum est me-
dicis & amicis ut falleretur; parata est forbitio ex ovis &
lacte caprino, dictum est lac amygdalinum. Ille lubens ce-
pedit & idem aliquot diebus faciens, cepit habere meli-
usculum, donec puella quaedam fucum prodidit. Ibi cepit
quod comederat revomere. At idem superstitiosus in lacte,
nulla religione commotus est quò minus abjureret pecuni-
am mihi debitam. Nam chirographum simpliciter exhibitum
clam ungui sciderat. Delatum est iuramentum; ego illi
cessi. Is verò tam non gravatim recepit, ut optare videret-
ur quotidianas hujusmodi delationes. Quod hoc judicio
perversus? Peccabat adversus mentem ecclesie, qui hie
non obtemperavit sacerdoti & medicis: & in perjurio ma-
nifesto firmam habebat conscientiam, tam infirmus in la-
de. *La.* Ille mihi succurrit fabula quam nuper Dominica-
nus quidam narravit in concione frequentissima, quò ser-
monis amaritudinem (nam in die Parasceves exponebat
mòr em domini) jucundiori narratione dilueret. Virginem
sà ram oppresserat adolescens; uteri tumor arguit factum,
convocatus est virginum chorus, præsedit Abbatisa; accu-
sata est. Iniciali statui non erat locus; argumentum
erat necessarium. Confugit ad statum qualitatis, nisi major
translationis. Oppressa sum à valentiore. At saltem exclam-
asses. Fecissem, inquit, sed in dormitorio nefas est solve-
re silentium. Sit hæc fabula; modò fateamur hoc stultiora
geri permulta. Nunc dicam quod his oculis vidi. Nomen
hominis locique silebitur. Habebam asinum Priorem, Abbatem
proximum, ordinis Benedictini, sed ex eorum numero qui
non vescuntur carnibus, nisi extra locum quem appellant
magnum Refectorium. Habebatur doctus, & ipse volebat
haberi, annos natus ferè quinquaginta. Errare poculis &
hilarascere vino erat illi quotidianum. Duodecimo quo-
que die adibat thermas publicas; illic dabatur opera pur-
gandis renibus. *Sa.* Erat unde id fieret? *La.* Possidebat
annuè sexcentos florenos. *Sa.* O paupertatem optabilem!

* Cum fa-
ctum nega-
tur: Qualita-
tis cum de-
scenditur ut
jure factum:
Translatio-
nis, cum cul-
pa facti
transfertur
in alium.

La. Ex Vino & Venere incidit in phthisin. Desperantibus medicis, Abbas imperabat esum carnum, addens illud terribile verbum, Sub poena inobedientiae. Ille vix adigi potuit ut moriens gustaret carnes, à quibus tot annis non abhorruerat. *Sa.* Prior tali Abbate dignus. Divino tamen quos dicas, nam eandem fabulam & ab aliis audisse memini. *La.* Divina. *Sa.* Nomen Abbas est prae grandis obelòque corpore, lingua subblasa? Prior humiliore staturâ sed erectâ, gracili vultu? *La.* Divinâsti. *Sa.* Accipe par pari relatum. Audies quod nuper ipse vidi, cuique non interfui solum, verum etiam propinquam praefui. Erant duae monachae quae visebant cognatos suos. Ubi venissent quod volebant, famulus per oblivionem reliquerat codicem precum iuxta consuetudinem ordinis & loci in quo vivebant. Deum immortalem! quanta illic perturbatio! Non audebant coenare nisi dictis precibus vespertinis, nec sustinebant ex alio codice dicere quam ex suo. Interim tota domus coenaturiebat. Quid multis? Canterio recurrit famulus: sub multam noctem adfert relictum codicem. Dicuntur preces, vixque ad decimam coenavimus. *La.* Haecenus nihil audio quod sit magnopere reprehendendum. *Sa.* Nimirum dimidium duntaxat audisti fabulae. Inter coenandum coeperunt illae virgines hilarescere vino: tandem risu soluto, joci parum pudicis perstrepuerunt convivium; sed nemo licentius egit quam illae quae nisi dictis ex ordinis forma precibus, coenare noluerunt. A convivio lusus, chorea, cantilenae; reliqua non audeo commemorare: sed plane vereor ne quid ea nocte patratum sit parum virgineum, nisi me fallerent proemia, lascivi lusus, nutus, & iuvavia. *La.* Istam perversitatem non tam imputo virginibus quam sacerdotibus earum curam gerentibus. Sed age, fabulam fabula pensabo; quin potius audies occultam historiam. Hisce diebus aliquot conjecti sunt in carcerem, quod ausi sint die Dominico panem coquere, cum forte decisset. Equidem non damno factum, sed executio iudicium. Aliquantò post die Dominico, qui vulgo palmarum dicitur, forte erat cui vicus propinquus mihi esset adveniens. Ibi, tum ad horam diei ferme quartam à prandio obitum habeo, ridiculumne dicam, an miserandum spectaculum? arbitror nulla Bacchanalia plus habuisse turpitudinis. Alii vacillabant huc illuc vino, non aliter quam navis destituta rectore jactatur ventis & fluctibus. Erant qui complexi brachium alterius sustinebant lapsantem, sed ipsi parum firmi; alii subinde cadebant, aegreque

a Hæstæ vi-
tes quas ge-
sta int a.
gentes Bac-
chan li.
b Silenus a-
pud Virg.
inducitur
senex Epicu-
reus: est &
Deus comes
Bacchi.

furgebant: nonnulli quærens si ondibus erant coronati. *Sa.* Magis conveniebat pampiceis; rum addendi (*a*) rhyti. *La.* Senior quidam (*b*) Silenus agens, sarcina in morem subli-
mis gestabatur humeris; eo gestu quo solent olim effari car-
davera, pedibus eo perrecti quælibant nisi quodd pronus bap-
labatur, nè vomitu præfocaretur. Supra hoc Is miserè convome-
bat furas & calcaneos extremorum bajulorum. Nec inter ba-
julos quisquam erat sobrius; plerique ridebant, sed sicut facile
dicerès mentem abesse. Bacchi furor habebat omnes. Atqui hæc
pompa civitatem ingressi sunt, idque clara luce. *Sa.* Unde col-
legerant eam insaniam? *La.* In vico propinquo vinum parvum
vilius venditur quàm in urbe, eo se contulerant aliquot comes-
sibones, quò vilius insanirent, sed largius. Non enim minùs
impensum est pecuniæ sed plus contractum est dementia. Hæc
si gustassent ovum, velut admissio parricidio pertracti fuissent
in carcerem: cum præter omisssam sacram concionem, præter
neglectas preces vespertinas in die tam sacro, tantum in-
temperantiæ publicitus esset admissum, nemo punit, nemo
defestatus est. *Sa.* Atqui nè isthuc tantopere mireris, in me-
diis urbibus, in popinis templo proximis, diebus quamlibet
festis, potatur, cantatur, saltatur, pugnatur tanto strepitu
tantoque tumultu, ut nec sacrum peragi, nec sacra concio
possit exaudiri. Idem si eodem tempore consuisent calces
um, aut si die Veneris gustassent fuillam, capitis accenserent-
tut. Et tamen dies Dominicus ob hoc potissimum est insti-
tus, quo vacaret audire doctrinam Evangelicam: & ideo ve-
titum consuevere calceos, ut sit otium concinnandis animis. An
non hæc mira iudiciorum perversitas? *La.* Prodigiosa. Jam in
ipso jejunii præscripto cum duo sint, alterum abstinentiæ ci-
bi, alterum delectus cibi, nemo nescit prius illud præceptum
vinum, aut certe juxta præceptum divinum esse; alterum verò
non solum humanum, verum etiam propemodum paganum
cum Apostolica doctrina: utcumque hoc excusamus, tamen hoc
quoque, præpostero iudicio, cenare vulgò impune est, gustare
se cibum ab homine vetitum, à Deo permissum, & item ab A-
postolis, capitale est. Jejunium tamen non constat esse cen-
præceptum ab Apostolis, tamen illorum exemplis ac literis
commendatum est: at interdictum ciborum esum, quos Deus
creavit ad vescendum cum gratiarum actione, ut tueantur de-
pud iudicem Paulum, quor (*c*) lemmatis est opus? Et tamen
toto passim orbe cœnatur affatim, nullus offenditur: si vale-
tudinarius gusset pullum gallinaceum, periclitator Christianus
religio. In Anglià vulgus Quadragesimæ tempore iustam co-
nam

a id est, ar-
gumentis;
sed proprie
argumen-
tum futile
lemma dici-
tur.

tant apparere alternis diebus, nemo miratur: si febris periculi-
 tam ferret attingere ius pulli, plus quam sacrilegium admissum
 videtur. Apud eosdem in Quadragesima quo jejunio ut
 nihil antiquius, ita nihil sanctius habitum est apud Christianos,
 impune cœnatur, ut dixi, si tentes idem extra Quadragesimam
 die Veneris, nemo feret. Si quæras quomobrem, allagan-
 tur patriæ consuetudinem. Exsecrantur eum qui regionis
 negligit consuetudinem: & ipsi sibi ignoscunt, qui negligunt
 venerabilissimam totius Ecclesiæ consuetudinem. *Sa.* Nec pro-
 bandus est qui sine causa negligit consuetudinem patriæ in
 quâ vivit. *La.* Nec ego criminor eos qui Quadragesimam cum
 Deo ventresq; partiuntur: sed indico preposterum de rebus
 iudicium. *Sa.* Cùm dies Dominicus præcipuè legatur institu-
 tus, quòd populus simul conveniret ad audiendum sermonem
 Evangelicum, qui non audit missam, abominabilis est; qui
 negligit concionem, malens pillâ ludere, purus est. *La.* Quan-
 tum flagitium admissum existiment, si quis sumat Eucharisti-
 am illoris faucibus, cùm nihil trepidant cùm idem faciunt il-
 lotor animo perversisq; cupiditatibus sordidato? *Sa.* Quàm
 mali sunt sacerdotes qui citius mortem oppetant quàm sa-
 crificent calice & patinâ nondum ab Episcopo consecrata,
 aut quàm sacrificent veste quotidianâ? At inter hos qui sic
 affecti sunt, quàm multos videmus qui non verentur ad sacram
 mensam accedere noctis proximæ crapulâ adhuc temulenti?
 Quanta trepidatio si fortè contigerint Corpus Domini eâ ma-
 nus parit quæ sacro oleo contacta non fuit? Quin eadem re-
 ligione despiciamus, nè profanus animus offendant Dominum?
La. Nisi sacra non attingimus, & piaculum admissum arbitra-
 rius si id fortè acciderit; & interim viva templa Sancti Spiritus
 quam secuti violamus? *Sa.* Humana constitutio vetat ne
 nocturnus, claudius, aut luscus recipiatur ad sacra ministeria. Hic
 quàm sumus difficiles? & tamen interim passim recipimus in-
 doctos, aleatores, temulentos, milites, & homicidas. Dicunt,
 Latet nos animerum morbi. De occultis non loquor, de his
 loquor quæ magis in propatulo sunt quàm vitia corporis. *La.*
 Sunt & Episcopi qui ex functionibus nihil sibi vendicant præ-
 terrationes aliq; sordida; concionandi munus, quæ prima di-
 gnitas est Episcopi, cedunt quamlibet sordidis haudquaquam
 sacrum nisi prepostero iudicio tenerentur. *Sa.* Qui festum di-
 em violat ab Episcopo quopiam institutum, rapitur ad pec-
 nam. At satrapæ quidam, qui tot constitutionibus Pontificum
 & Conciliorum, tot fulminibus fortiter contemptis, impediunt
 canonicas electiones, opprimunt immunitates Ecclesiastico-
 rum

rum, nè his quidem parentes donibus quæ fovendis senibus, ægrotis & egenis, ex piorum hominum elemosynis instituta sunt, abundè Christiani sibi videntur, si laxant levissimarum rerum prævaricatores. *La* Præstat ipsa missos facere, loquique de fassamentis & carnibus. *Sa* Alienior. Redeamus igitur ad jejunium & pisces. Audivi pontificum leges nominatim excipere pueros, senes, ægrotos, invalidos, gravem laborem sustinentes, gravidas, lactantes, ac vehementer tenues. *La* Idem & ipse frequenter addit. *Sa* Rursus audiivi præcellentem quendam Theologum, opinor Gersoni nomen esse, hoc addere, si quid extiterit cause parvis momenti cum his quæ Pontificum leges nominatim excipiunt, similiter cessare vigorem præcepti. Sunt enim corporum peculiare habitus qui reddunt capitaliorem in ediam quam morbus evidens; & sunt vitia, morbi, qui non apparent, cum revera plus habeant discriminis. Proinde qui sibi notus est, nihil opus habet consulere Sacerdotem; quemadmodum infantes non consulunt Sacerdotem, quia causa eximit illos à lege. Et qui pueros, aut vehementer senes, aut alioqui invalidos, adigunt ad jejunium, aut esum piscium, bis peccant; primum adversus fraternam charitatem, deinde adversus mentem Pontificum, qui nolunt eos involvi lege quibus observata perniciem adferret. Christus quicquid instituit, ad sanitatem animi & corporis instituit. Nec ullus Pontifex sibi vendicat tantam potestatem, ut sua constitutione quenkumque adigat ad vitæ discrimen. Veluti si quis ex inedia vespertina contrahat insomnium, & ob insomnium periclitetur * paraphronesi, simul & adversus Ecclesiæ mentem & adversus Dei voluntatem homicida est sui. Principes, quoties commodum est, edita legeminantur supplicium capitale. Quid illis liceat non definio: illud dicam, tutius facerent, si non infligerent mortem corporis, nisi ob causas in divinis literis expressas. In odio sis Dominus longius avocatur ab extrema linea, velut à perjurio, vetans omnino jurare; in homicidio prohibens irasci nos ob humanam constitutionem ad extremam homicidii lineam impellimus, quam vocamus necessitatem. Imò quoties apparet causa probabilis, charitatis est ultro hortari proximum ad ea quæ postulat corpusculi imbecillitas. Et si nulla apparet causa, tamen Christianæ charitatis est benigne interpretari quod recto animo fieri potest, nisi qui comedit per se ferat manifestum Ecclesiæ contemptum. Contumaciter ac seditiosè vescentes rectè punit magistratus profanus: at quid

* Delirio,
id est, levior
inedia.

quid quisque domi suæ pro corpusculi sanitate comedat, medicorum est curare, non magistratum. Quod si quorum improbitas hinc quoque concitet tumultum, ipsi seditionis accersantur, non is qui servivit valetudini, nec Divinâ nec humanâ lege violatâ. Hic certè non in loco præteximus auctoritatem Pontificum, quorum tanta est humanitas, ut ubi cognoscint causam haud absurdam, ultro invitent ad ea quæ postulat valetudo, diplomatis arment adversus malorum obreftationes. Denique per universam Italiam patiuntur in certis macellis vendi carnes, nimirum illorum satietati consulentes quos illa lex non adstringit. Quin & in conjunctionibus sacris audiui Theologos paulò minus Phariseos dicere, nihil est quodd vereamini cœnæ tempore sumere panem unum, & (a) heminam vini cerevisiæve, propter imbecillitatem humani corporis. Si tantum sibi sumunt auctoritatis, ut pro cœna cœnulam indulgeant validis, id contra præceptum Ecclesiæ quæ jejuniū indixit, non cœnulam, cur non audent justam cœnam permittere iis quorum imbecillitas hoc requirit, & Pontifices expressis causis declararunt sibi placere? Dicatur zelus, si quis durius trahet corpus suum, nam sibi quisque notus est: at ubi pietas, ubi charitas istorum qui contra legem Naturæ, contra legem Dei, contra sensum legis Pontificiæ, satrem imbecillum, spiritu promptum, corpusculo infirmum, ad mortem adigunt, aut morbum morte duriores? *La.* Suggestit mihi tua commemoratio quiddam quod ante biennium vidi. Erat enim noster, virum jam natū grandem, videlicet sexagenarium, valetudine plusquam vitreâ, tum quotidianis morbis, iisque atrocissimis, gravissimisque studiorum laboribus sic afflictâ, ut vel Milonem possint deicere: ad hæc, occultâ quadam naturæ proprietate vel à puero sic est abhorrens à piscium esu, & impatiens incoctæ, ut nunquam id tentârit absque capitis discrimine; postremo, diplomatis Pontificum abunde communitus adversus Pharisæicas linguas. Is nuper, eò vocantibus amicis, inviserat civitatem (b) Eleutheropolim, non omnino suo nomini respondentem. Erat autem Quadragesimæ tempus: datus est unus atque alter dies amicorum affectibus. Interim vescabatur piscibus, nè quem offenderet, cum haberet præter necessitatem à Pontifice diploma, per quod licebat vesci quibuslibet. Jam præsentiebat morbum imminentem; quem habebat familiarem, sed morte crudeliorem; parat abibat, & res urgebat, nisi maluisset ibi decumbere.

a Menfura
genus, sextarii dimidium.

b Id est, liber
ra civitas.

cumbere. Ibi quidam suspicantes illum hęc maturius abire, quod non ferret esum piscium, effecerunt ut Glaucoplotum, vir apprimē doctus, & primus in ea republica authoritatis, Eros invitaret domum suam ad ientaculum. Eros jam tunc hęc satur, quam in publico diversorio vitare non poterat, assensus est, sed hęc lege, ne quid esset apparatus præter ova duo, quæ stans ubi comedisset, equum conscenderet. Promissum est ita fore. Ubi eo venit, paratus erat pulvis gallinaceus. Eros indigne ferens, præter ova nihil attigit, & irrumpens convivium, conscendit equos, deducētibz erant aliquot. Ejus pulli nidor nescio quomodo pervenerat ad sycophantas. Ab his rumor sparsus est tam atrox, ac si decem homines fuissent veneno necati. Nec ea civitas modo perstrepsit hęc fabulā, sed eodem ferme die rumor ad alias civitates transvolārat, quæ aberant itinere tridui. Atque, ut fit, rumor aliquid veris addiderat, Erotē, nil propere fugisset, accersendum fuisse ad Magistratum. Hoc tū erat altissimum, ita verum erat, Glaucoplotum Magistratui postulanti satisfecisse. Jam Eros sic affectus, ut dixi, si ve in publico carnibus vesceretur, quis deberet offendi? Et tamen in eadem civitate totam Quadragesimam, sed præcipue diebus festis, bibitur usque ad insaniam, clamatur, militatur, pugnatur, luditur alea proxime templum, ut sacra concio non possit audiri; & nullum est offendiculum. *Sa.* Mira iudiciorum perversitas! *La.* Accipe fabulam huic non dimilem. Jam ferme biennium est quod idem Eros valetudinis ergo viseret Ferventiam; ego officii gratia committar sum. Divertit in aedes veteris amici, cuius crebris literis fuerat evocatus. Is est vir præpotens, & illius Ecclesia procerum unus. Ventum est ad pisces; rursus Eros cepit periclitari; agmen morborum erat febris, cephalalgia, vomitus, calculus. Hospes tamen viderat graviter periclitantem amicum, non ausus est tamen carniū micam dare amico. Quamobrem? Videbat tot causas cur liceret viderat diploma, sed metuebat linguas hominum. Et jam eo profecerat morbus, ut frustra daturus fuerit. *Sa.* Quid Eros? Novi hominis ingenium, emoriatur citius quam amicum ullā gravet invidia. *La.* Includit se cubiculo, triduum victitavit suo more. Prandium erat ovum unum, porta aqua saccharo decocta. Simul atque se remiserat febris conscendit equum, secum deferens commeatum. *Sa.* Quem? *La.* Lac amygdalinum in laguncula, & uvas passas in crumena. Ubi domum rediit, tum aperuit sese calculus, tortum-

que mensem decubuit. Et tamen hunc quoque, abatum sæ-
vus, sed vanus, carniū rumor securus est, & Lutetiam us-
que perlatus non sine frequenti splendorum mendaciorum
comitatu. Quod tu remedium arbitraris idoneum talibus
offendiculis? *Sa. U;* in illorum capita cuncti suas matulas
effundant, & si forte occurrant, obtratis naribus prætere-
antur, quo vel sic agnoscant suam vesaniam. *La.* Certè hanc
Pharisaicam impietatem oportebat acrius Theologorum
convitiis flagellari. De hospite verò illo quid censas? *Sa.*
Mihī vir prudens videtur, qui nōrit quā frivolis de cau-
sis quantas tragedias interdum excitet populus. *La.* Sic
hoc sanè prudenter factum, & boni viri metum civiliter
interpretemur: ut quā multi sunt qui, cū in simili casu
satis mori patiantur, Ecclesiæ consuetudinem & populi
scandalum prætexunt: cæterum in vita palam dedecorosa
quam agunt in comestationibus, in amoribus, in luxu, in o-
rgio, in summo contemptu sacrorum studiorum, in rapinis,
in minus & fraudibus nihil formidant populi scandalum? *Sa.*
Omnino tales sunt quidem. Quod isti pietatem appellant,
immanis & impia crudelitas est. Sed illi mihi videntur
crudeliōres, qui non ex occasione relinquunt hominem in
periculo, sed inventis periculis, veluti laqueis, impellunt
multos in corporis animique manifestum discrimen, præter-
ea nulla publicā auctoritatē pollentes. *La.* Exspecto quid
dicas. *Sa.* Ante annos triginta vixi Lutetiæ, in collegio
cui cognomen ab Acero. *La.* * Sapientiæ vocabulum au-
dio. Quid verò narras? Vixit saltamentarius in eo colle-
gio tam acido? Non mirum igitur si tantum tēnet qua-
ntionum Theologicarum. Nam illic, ut audio, parietes ipsi
mentem habent Theologicam. *Sa.* Sic est ut dicis: ego ta-
men præter corpus pessimis infectum humoribus, & ped-
culorum largissimam copiam, nihil illinc extuli. Verū ut
pergam quod cœpi. In eo collegio tum regnabat Johannes
Standonius, vir in quo non damnāsiles affectum, sed judi-
cium omnino desiderāsiles. Etenim quodd ipse memor ado-
lescentiæ, quā cum extrema paupertate transegerat, ratio-
nem habebat pauperum, vehementer probari debet. Et si ju-
venum inopiam hactenus sublevāsset, ut honestis studiis
suppeteret rerum usus, non ad lasciviam exuberaret copia,
laudem merebatur. Cæterum quodd rem aggressus est cu-
bitu tam duro, victu tam aspero parcōque, vigiliis ab labo-
ribus tam gravibus, ut intra annum primā experientiā
multos juvenes, felici indole præditos, ac spem amplissimā

* All. Et ad
locum
Plauti.
Hæc est a-
ccusatio in pe-
lore? De
acri ingratia
dicimus.

præ se ferentes, alios neci dederit, alios cæcitati, alios de-
 mentia; nonnullos & lepræ, quorum aliquot ipse novi, cer-
 tē nullus omnium non periclitatus est, quis non intelligat
 esse crudelitatem in proximum? nec his contentus, addidit
 palliam & cucullam, ademit in totum esum carniū. Et
 hujus generis plantaria transtulit in longinquas regiones.
 Quod si quisque tantum permittat suis affectibus quantum
 ille permittit, futurum est ut istorum similes totum occupent
 mundum. Si quidem à talibus initiis primū orta sunt Mo-
 nasteria, quæ nunc minitantur Pontificibus & monarchis.
 In proximi ad pietatem resipiscents lucro gloriari, pium est,
 in veste aut cibo gloriam quærere Pharisaicum est. Proxi-
 mū inopiam s. bievare, pietas est; prospicere ne libera-
 tate bonorum abutantur ad luxum, disciplina est; cæterum
 in morbos, in delirationem, in mortem his rebus impellere
 fratrem, crudelitas est, parricidium est. Abest fortasse volun-
 tas occidendi, at non abest homicidium. Quæ igitur illis
 debetur venia? Nimirum quæ medico qui per insignem im-
 peritiam occidit ægrotum. Dicit aliquis, nullus illos cogit
 ad hoc vitæ genus, sponte veniunt, rogant admitti, & libe-
 rum est abire pertæsis. O Scythicam responsionem! Itane
 postulant, ut adolescentes rectius perspiciant, quid ipsis con-
 veniat quàm vir doctus, rerum usu tritus & ætate prove-
 ctus? sic sese excuset lupo qui famelicum ostensa esca pel-
 lexit in retia. An qui vehementer esurienti apponat cibum
 insalubrem, aut letiferum, etiam ita semet excusabit pere-
 unt, Nemo te coëgit edere, volens ac lubens devorasti quod
 erat appositum? Nonne is jure respondeat, Tu non cibum
 dedisti, sed venenum? *Telum ingens necessitas*, grave tormen-
 tum fames. Auferant igitur illa magnifica verba, Libera-
 erat electio. Imò magnam vim admovent quisquis talibus vir-
 tutis tormentis. Nec ea sævitia tantum perdidit tenues, su-
 stulit non paucos divitum filios & generosam indolem de-
 pravavit. Ætatem lascivientem moderatis rationibus cohi-
 bere, paternum est. Cæterum in medio hyemis rigore dant
 postulantis paululum panis; potus jubetur è puteo peti,
 qui aquam habet pestilentem, pestiferam alioqui, etiam si ni-
 hil haberet præter rigorem matutinum. Novi multos qui
 valerdinem ibi contractam nec hodie possunt excutere. E-
 rant aliquot cubacula humili solo, putri gypso, viciniā lati-
 narum pestifera; in his nullus unquam habitavit nisi aut
 mors aut morbus capitalis fuerit consequutus. Omitto nunc
 miram flagrorum carificinam etiam in innocuos. Sic al-

unt dedisci ferociam: ferociam appellant indolem generosi-
orem, quam studio fragunt ut eos reddant habiles Monaste-
riis. Quantum ibi devorabatur ovorum putrium? quantum
vini putris hauriebatur? Sunt fortassis hæc jam correctæ; sed
sero, videlicet iis qui perierunt, aut corpus circumferunt in-
fectum. Neque verò hæc commemoro quòd malè velim illi
collegio; sed operæ pretium esse iudicavi monere, nè sub
umbra religionis humana sævitia corrumpat ætatem imperi-
tam ac reneram. Jam quantum ibi discatur civilitatis aut
veræ pietatis, in præsentia non excutio. Quod si viderem ma-
nam exuere quicumque cucullam induunt, hortarer omnes
ad cucullam. Nunc alia res est: proinde non sunt ad hoc vite
genus frangendi spiritus suppullulantis ætatis, sed animus ma-
gis ad pietatem educandus. Mihi vix contigit ullum ingredi
monasterium Carthusianorum, quin illic offenderem unum
atq; alterum aut simpliciter mente captum, aut delirantem.
Verum jamdudum tempus est ut à tam longa digressionem re-
deamus ad institutum. *La* Imò nullum est digressionis dispen-
dium, rem ipsam egimus; nisi quid tibi forte succurrit, quod
adiciendum putes iis quæ disserta sunt de constitutionibus
humanis. *Sa* Mihi quidem nec humanum præceptum implere
videtur qui negligit hoc præstare quod spectavit is qui præ-
cepit. Etenim qui festis diebus tantum abstinere ab operibus
manuariis, nec interim vacat sacris aut audiendis concioni-
bus, violat festum diem, negligens id cuius gratiâ festus dies
institutus est. Ideo enim interdictum est opus bonum, ut fieret
melius. Jam verò qui pro solitis operis vacant propinquis, scortis
temulentia, pugnis & aleæ bis violant diem festum. *La* O-
portet & precum sacrarum pensum in hoc præscriptum sa-
cerdotibus ac monachis, ut hac exercitatione consueverent
sustollere mentem in Deum: & tamen qui pensum hoc non
absolvit, periclitatur; qui tantum ore demurmurat voces, nec
curat animam ad ea quæ sonat colligere, imò nè literas qui-
dem studet discere, sine quibus quæ sonat intelligi non pos-
sunt, vir bonus habetur, ac sibi quoq; videtur. *Sa* Ego mul-
tos novi sacerdotes, qui piaculum inexpressibile putant aliquam
partem precum omisisse, aut per errorem dixisse de diva
Virgine, cum dicendum esset de sancto Paulo. At iidem pro
nilo ducebant aleam, scortum & temulentiam, quæ divinis
pariter & humanis legibus vetita sunt. *La* Nec paucos ego
comperi qui citius mortem oppetissent quam vel casu gu-
stato cibo, aut, dum os proluunt, delapsis in stomachum ali-
quod aquæ guttis, sacrificassent: at iidem fatebantur esse
sibi

sibi cum quibusdam similitatem, quos, si daretur opportunitas, occiderent; nec verebantur cum hoc animo ad sacram Christi mensam accedere. *Sa.* Atqui ut jejni sacrificent, hominis præceptum est, ut deponant iras prius quam accedant ad sacram mensam, Dei præceptum. *La.* Jam verò de perjurio quàm præposterè judicamus? Infamis habetur qui jurando confirmavit se dissolvissè æs alienum, si convinctus non dissolvissè; nec perjurium obicitur sacerdoti qui palam impudicè vivit, cum jurejurando publicè professus sit castitatem. *Sa.* Quin istam cansionem canis Episcoporum vicariis, qui coram altari dejerant se comperissè omnes quos offerant iniciandos idoneos ætate, scientiâ & moribus, cum aliquoties inter hos vix duo trêsvæ sint tolerabiles, plurimi vix (*a*) ad stivam idonei? *La.* Vocatur ad poenam qui commotus aliquâ causâ pejerat; & non puniuntur qui tertio cuique verbo admiscunt pejurium. *Sa.* Isti non jurant ex animo. *La.* Eodem (*b*) colore patrocineris licebit ei qui hominem occidit non ex animo. Pejere nec joco nec serio fas est. Et atrocius crimen foret, si quis joco necaret hominem, quàm si commotus irâ. *Sa.* Quid si quis al eandem trutinam expendat jusjurandum principum quo inaugurantur? *La.* Et ista cum sint maxime seria, tamen quoniam velut ex more fiunt, non habentur pro perjuriis. Eadem est querimonia de votis. Matrimonii votum est juris sine controversia divini; & tamen dirimitur per monasticæ vitæ professionem ab hominibus repertam. *Sa.* Cum nullum votum religiôsius sit quàm baptismi, tamen qui vestem mutat aut locum, perinde quasi patrem veneno necarit, perquiritur, capitur, stringitur, nonnunquam & occiditur, propter honorem ordinis. At quorum tota vita pugnat ex diametro cum professione baptismi, quippe qui toti serviunt mammonæ, ventri, & hujus mundi pompis habentur in pretio: nec his obicitur voti violati crimen, nec exprobratur, nec vocantur apostatæ, sed habentur pro Christianis. *La.* Simile vulgi judicium est de beneficiis & malefactis, deque præliis beatitudinis. Quanta infamia sequitur puellam lapsam? At longè gravius crimen est lingua mendax & obsecratrix, & animus odio livorêque corruptus. Ubi non gravius punitur quamvis leve furtum, quàm adulterium? Nemo libens cum eo consuetudinem habet qui semel furti aspersus est infamia; cum eo qui cooperatus est adulteriis pulchrum est habere familiaritatem. Spiculatori publico, qui stipendio conductus servit, legi-

Bus,

a Id est, ad aratrum nam stiva pars aratri.

b Color in rhetoricis est ratio d. f. n. fionis.

Juvenal.

Die, Quintilianæ, colore. Et Seneca in Controversiis sæpe meminit coloris.

bus, quemadmodum & Judex ipse, nemo dignetur locare
 filiam : at non detestamur affinitatem militis, qui toties in-
 vitis parentibus, & vetante nonnunquam magistratu, subdu-
 xit sese ad bellum mercenarium, tot stupris, tot raptibus,
 tot sacrilegiis, tot homicidiis, aliisque facinoribus impurari,
 quæ vel in ipsa militia, vel in protectione ad bellum & redi-
 tum à bello committi solent: hunc generum adificemus, hunc
 quovis carnifice pejorem adamat virgo, & interpretamur
 etiam nobilitatem quæsitam scelere. Qui nummum tollit,
 pendet : qui fraudatâ monetâ publicâ, qui monopolis, qui
 usuris, qui mille rechinis ac fraudibus tam multos spoliant,
 inter præcipuos habentur. *Sa.* Qui uni cuiquam venenum
 porrigunt, ut venefici dant pœnas legibus : qui venis infectis
 aut oleo vitiato populum inficiunt, impunè faciunt. *La.*
 Novi quosdam monachos adedò superstitiosos, ut existiment
 sese esse in manu diaboli, si vel casu sacra vestis absit ; nec
 metuunt ab unguibus diaboli, si mentiantur, si calumnien-
 tur, si inebrientur, si invideant. *Sa.* Istiusmodi licet & inter
 nos idiotas complures videre : non credunt domum tutam
 à violentia cacodæmonis, nisi paratam habeant aquam con-
 secratam, frondes sacras ac cereum ; at non metuunt suis
 ædibus in quibus quotidie tot modis provocatur Deus, &
 colitur diabolus. *La.* Quàm multi sunt qui magis fidunt
 præsidio Virginis matris, aut Christophori, quàm ipsius
 Christi ? Matrem colunt imaginibus, candelis & cantiu-
 culis, Christum impiâ vitâ fortiter offendunt. Nauta cum
 periclitatur, Christi matrem, aut Christophorum, aut quem-
 vis divorum citius invocatur quàm ipsum Christum. Et
 Virginem se credunt habere propitiâ, quod illi sub noctem
 cantiuunculam non intellectam canunt, *Salve Regina* : ac non
 potius metuunt nè illa se putet irrideri talibus cantiu-
 culis, cum totus dies magnâque noctis pars illis transigatur ob-
 scenis sermonibus, temulentis, & factis non referendis. *Sa.*
 Ita militi periclitanti citius in mentem venit Georgius aut
 Barbara quàm Christus. Porro cum nullus sit cultus divi-
 nation: quàm imitatio factorum quibus ipsi Christo pla-
 cuerunt, hanc partem fortiter contemnimus ; & Antonium
 nobis egregiè faventem fore credimus, si illi porcos ali-
 quot sacros alamus, sique ipsum cum suo porco, igni & tin-
 tinnabulo pictum habeamus in foribus ac lateribus ædium :
 nec metuimus, quod magis erat metuendum, nè ille male
 velis ædibus in quibus regnant ea vitia quæ vir sanctus
 semper fuit detestatus. Virgini annumeramus rosariola &
 saluta-

salutatiunculas; quin potius annumeramus in illius gratiam coercitum animi tumorem, repressam libidinem, condonatum injuriam? Hujusmodi cantuiculis delectatur Christi mater, his officiis demerueris utrumque. *La.* Itidem morbo perclitanti citius in mentem venit sanctus Rochus aut Dionysius quàm Christus, unica salus hominum. Quin & hi qui sacras literas interpretantur è suggesto, quas nemo sine spiritus afflatu vel intelligere rectè, vel docere potest utiliter, malunt invocare Virginis matris auxilium, quàm ipsum Christum aut Christi spiritum. Et in hæreseos suspensionem vocatur qui mutire audet adversus hanc consuetudinem, quam vocant laudabilem. Atqui laudabilior erat veterum consuetudo, quam obtinuerunt Origines, Basilii, Chrysostomus, Cyprianus, Ambrosius, Hieronymus, Augustinus, qui spiritum Christi identidem invocant, Virginis auxilium nusquam implorant. Nec in eos stomachantur qui tam sanctam consuetudinem, ex Christi & Apostolorum doctrina, ex sanctorum patrum exemplis desumptam, ausi sunt immutare. *Sa.* Similis error habet complures monachos qui sibi persuadent Benedictum esse propitium donec gestent illius cucullam & pallium: quanquam non arbitror eum virum unquam gestasse tam (a) laciniosam, magnoque empram vestem; nec verentur illius iram, quod in vita nihil habeant cum illo commune. *La.* Francisci germanus est qui vestem cinericiam & canabeum cingulum non abjicit: vitam confer, nihil pugnantius. De plerisque loquor, non de omnibus. Atque hic sermo per omnes ordinum & professionum formas circumferri potest; Ex corruptis judiciis nascitur præpostera fiducia, & ex iisdem nascuntur præpostera scandala. Prodeat Franciscanus coriaceâ zonâ cinctus, qui casu funem suum perdiderit; aut Augustinensis laneum gestans cingulum, aut discinctus qui cingi soleat; quæ futura est abominatio! quantum periculum nè mulieres ad hoc spectaculum abortiant! Et ex hujusmodi nugis quanta fraternæ charitatis ruptura! quàm acerba odia! quàm virulentæ obtreptiones! Adversus hæc clamat Dominus in Evangelio, nec minùs gnaviter Paulus Apostolus; adversus eadem clamandum esset Theologis & concionatoribus. *Sa.* Esset sanè, sed in his multi sunt quibus expedit talem esse populum, imò tales esse principes, tales Episcopos. Et sunt rursus qui nihilo plus sapiunt in his quàm populus: aut si quid sapiunt, dissimulant, suo ventri consulentes potius quàm Jesu Christo. Itaque sit, ut populus undiq; corruptus

a Id est, sinuosam, nautique panni; quod tamen primum videtur inventum, quo minus apparerent vestigia corporis.

capit
tum
pro
Ab
ari
hab
mod
mel
non
collo
tura
vetus
Nup
tat q
facie
queba
vocab
Sa. C
bria
cereb
Audie
crusto
exfug
prand
velci
Collogi
viva
& q
gio E
Juam
nolun
non
pende
riger
pms,
Ma. U
rem t

capus præposteris iudiciis, ibi fidat ubi præsens est periculum, ibi trepidet ubi nihil est periculi; ibi conquiescat unde progrediendum erat, eò proficiat unde erat recedendum. Ab his male structis si quid tentes convellere, clamant excitari seditionem; quasi seditio sit, si quis vitiosum corporis habitum, quem imperitis medicus diu foverit, ac prope modum verterit in naturam, conetur eximere pharmacis melioribus. Verum abruptenda est querimonia quæ finem non habet. Et periculum sit, si senserit populus hoc nostrum colloquium, ne novum suscitent proverbium, quòd Hæc curæ sine falsamentario & lanioni. *La.* Istis ego regeram vetus proverbium,

Sæpe etiam est olitor valde opportuna loquutus.

Nuper cum ista dislererem super cœnam, malis auspiciis adeunt quidam pannosus, pediculosus, luridus, vietus, exsuccus, facie cadaverosa, cranium vix habebat tres pilos, quoties loquebatur clauderat oculos; aiebant Theologum esse. Is me vocabat discipulum Antichristi, aliâque multa balbutiebat. *Sa.* Quid ibi tu? *Murus?* *La.* Ego illi precabar micam sobriæ mentis in tam putido cerebro, si tamen ullum habebat cerebrum. *Sa.* Juvaret & istam audire fabulam ordine. *La.* Audies, si die Jovis veneris ad prandium; habebis vitulinam trusto incoctam, contusam, adeoque teneram ut possis vel exfugere. *Sa.* Polliceor hæc lege, si die Veneris apud nos prandeas: efficiam ut intelligas falsamentarios non semper velci putribus falsamentis.

ARGUMENTUM.

Colloquium hoc in duobus idiotis diversum mortis genus depingit, velut imagine vitæ ponens ob oculos dissimilem excessum eorum qui rebus fidunt commentitiis, & qui sem saluti fixerunt in Domini misericordia. Obiter taxat in Georgio Beliarico stultissimam divitum ambitionem, qui luxum ad superbiam suam & ultra mortem proferunt. Iter ad mortem durius ipsa morte. Deus vult mortem esse tam horribilem, ne vitam facile contemnamus. Medici non solent adesse morientibus. De monachorum ordinibus qui sui compendii causa stultitia divitum abutuntur, cum ipsi potissimum debebant corrigere. Pompa Venetorum etiam in cordonum funere. Cornelius vir verè pius, alio quidem sed Christianiori more se ad mortem componit.

MARCOLPHUS, PHÆDRUS.

Ma. Unde nobis Phædrus? num (a) ex antro Trophoni? *Ph.* Cur isthuc rogas? *Ma.* Quia præter mortem tristis, horridus, squalidus, torvus; in summa, nihil Trophoni minus antro. *a* Vide proverbium de Trophoni antro.

* Quia Phæ-
drus Græcis
sonat hila-
rem.

Cur mors
formidabilis
sit.

minus quàm quod * diceris. *Ph.* Si qui discitis versantur in officinis fabrorum arariorum aliquid nigroris sibi contrahunt; quid miraris si ego, tot dies versatus apud duos ingrotantes, morientes, & sepultos, solito sum mortuorior, præsertim cum uterque mihi fuerit egregie charus? *Ma.* Quos mihi narras sepultos? *Ph.* Nosti Georgium Balaericum? *Ma.* Nomine duntaxat, de facie non novi. *Ph.* Alterum scis tibi prorsus ignotum esse. Is erat Cornelius Montius, quicum mihi plurimis jam annis intercessit arctissima necessitudo. *Ma.* Mihi nunquam contigit adesse morienti. *Ph.* Mihi sapius quàm vellem. *Ma.* Sed estne mors res tam horrenda quàm vulgò prædicant? *Ph.* Itero ad mortem durius quàm ipsa mors. Quòd si quis horrorem illum & imaginationem mortis excutiat animo, magnam mali partem sibi detraxerit. Breviter, quicquid est cruciabile vel in agrotatione vel in morte, longè tolerabilius redditur si quis se totum tradat voluntati divinæ. Nam quod attinet ad sensum mortis, cum jam animus distrahitur à corpore, arbitror aut nullum, aut perquam stupidum esse sensum, quòd natura, priusquam huc veniat, consopiat ac stupefaciat omnes partes sensibiles. *Ma.* Nascimur absque sensu nostri. *Ph.* Sed non absque sensu matris. *Ma.* Cur non itidem emorimur? Cur Deus mortem voluit esse tam cruciabilem? *Ph.* Nativitatem voluit esse gravem ac periculosam matri, quòd charius haberet quod peperisset; mortem autem unicuique voluit esse formidabilem, nè passim homines sibi mortem consciscerent. Etenim cum videamus & hodie tam multos sibi manus adferre, quid censes futurum si mors nihil haberet horribile? Quoties vaptulasset servus, aut etiam filius adolescens, quoties uxor indignaretur marito, quoties perisset res, aut aliud accidisset quod ægre esset animo, protinus ad laqueum, ad gladium, ad flumen, ad præcipitium, ad venenum currerent homines. Nunc mortis acerbitas vitam nobis reddidit chariorem; præsertim cum medici non queant mederi semel vita defuncto. Quanquam ut non omnibus eadem est nascendi fors, ita non est eadem omnibus mortis ratio. Quosdam cita mors protinus liberat, alii lentà morte contabescunt. Lethargici, quemadmodum & ab aspide percussi, somno consopiti, extra sensum sui moriuntur. Illud observavi, nullum esse mortis genus tam acerbum, quin perferatur, si quis obfirmato animo decrevit exire. *Ma.* Utrius mors visa est Christianior? *Ph.* Mihi quidem Georgii visa est honorificentior. *Ma.* Etenim

Anne mors habet ambitionem suam? *Ph.* Ego nunquam vidi quos tam dispari morte morientes. Si vacat audire, depingam excessum utriusque: tuum erit judicare, utra mors sit optabilior homini Christiano. *Ma.* Imò te rogo, nè gravari narrare. Nam ipse nihil audiero cupidius. *Ph.* Ergò de Georgio prius audi. Ubi mors jam certa sui signa dederat, medicorum chorus, qui diu curarant ægrotum, disfigurata vitæ desperatione cœperunt mercedem poscere. *Ma.* Quot erant medici? *Ph.* Aliquando decem, interim duodecim, cùm paucissimi, sex. *Ma.* Satis erat ad occidendum vel valentem. *Ph.* Numeratâ pecuniâ, clam submonuerunt proximos, non procul abesse mortem, curarent ea quæ pertinerent ad animæ salutem, nam de corporis incolumitate nihil esse spei. Per amicos intimos blandè submonitus est & ægrotus, ut corporis curam Deo committeret, ea tantùm curaret quæ pertinerent ad feliciter hinc emigrandum. His auditis, mirâ torvitâ Georgius oculos intendit in medicos, velut indigne ferens quòd ab illis destitueretur. Illi responderunt se medicos esse, non Deos; quod artis erat præstitisse, cæterum adversus fatalem necessitatem nullam valere medicinam. His actis, abeunt in proximum cubiculum. *Ma.* Quid? morantur etiam acceptâ mercede? *Ph.* Inter illos nihil convenerat de morbi genere; alius aiebat hydroperem, alius tympanitem, alius apostema in intestinis, alius aliud atq; aliud malum; totòq; hoc tempore quo tractabant ægrotum accerrimè disceptârunt de morbi genere. *Ma.* O felicem interim ægrotum! *Ph.* Eam litem tandem ut finirent, per uxorem postulârunt, ut sinerent exanimati corporis anatomiam fieri. Id esse honorificum, & solere vel honoris gratiâ fieri in magnatibus; deinde rem eam fore salutis, idque ad meritum ipsius cumulum accessurum, possemò, pollicentur suo sumptu se commercaturos triginta missas, cessuras in commodum mortui. Id ægre quidem, sed tandem, blanditiis uxoris ac propinquorum, impetratum est. His actis, subduxit sese (a) statio medicorum. Negant enim fas esse, ut qui vitæ solent opitulari, mortis sint spectatores, aut exsequiis intersint. Mox accitus est Bernardinus, vir, ut scis, reverendus, Franciscanorum custos, qui confessionem exciperet. Vix peracta est confessio, jam aderant in ædibus turbæ quatuor ordinum quos vulgus appellat, Mendicantium. *Ma.* Tot (b) vultures ad unum cadaver? *Ph.* Deinde vocatus est parochus qui hominem inungeret, sacrumque symbolum corporis Dominici porrigeret. *Ma.*

a Id est, conventus statim.

b Vultures presentiant cadavera: unde captatores testamentorum Vultures dicuntur.

Religiosè. *Ph.* Verum ibi minimum absuit quin inter parochum & monachos cruenta pugna fuerit orta. *Ma.* Apud lectum ægroti? *Ph.* Et quidem spectante Christo? *Ma.* Quid excitavit tantos tumultus subito? *Ph.* Parochus, ubi cognovit ægrotum fuisse confessum Franciscano, negavit se vel unctionis sacramentum, vel Eucharistiam, vel sepulturam impartiturum, ni suis auribus audisset ægroti confessionem: se parochum esse, sibi pro sua ovicula reddendam Domino rationem; id non posse, si solus ignoraret arcana conscientie. *Ma.* Nonne visus est æquum dicere? *Ph.* Non illis equidem. Nam strenue reclamabant omnes, præsertim Bernardinus & Vincentius Dominicanus. *Ma.* Quid addebant? *Ph.* Magnis convitiis incessebant parochum, subindè vocantes eum asinum, dignumque qui pastorem ageret porcorum. Ego, inquit Vincentius, sum sacre Theologie Baccalaureus formatus, mox licentiandus, atque etiam doctoris titulo insigniendus; tu vix legis Evangelium, tantum abest ut possis excutere secreta conscientie. Quodd si libet esse curiosum, exquire quid agant uxor & (a) manzares tui domi, aliæque permulta quæ me pudet referre. *Ma.* Quid ille? mutus ad hæc? *Ph.* Mutus? imò diceret (b) cicadam alà correptam. Ego, inquit, Baccalaureos multò te meliores nesciam (c) è stipulis fabarum. Authores & principes ordinum vestrorum, Dominicus & Franciscus, ubi didicerunt Philosophiam Aristotelicam, aut argumenta Thomæ, aut speculationes Scoti? aut ubi donati sunt titulo Baccalaureorum? Irepsistis in mundum adhuc credulum, sed pauci humiles, quidam etiam docti ac pii: nidulabamini in agris ac vicis, mox in opulentissimas quasque civitates, & in florentissimam civitatis partem demigrastis. Tot sunt agri qui Pastorem alere non possunt; ibi locus erat vestra opera: nunc nusquam adestis nisi in ædibus divitum. Jactatis nomen Pontificum; at vestra privilegia nihil valent, nisi cum cessat Episcopus, pastor, aut hujus vicarius. In meo templo nullus vestrum concionabitur, me pastore incolumi. Non sum Baccalaureus; nec sanctus Martinus erat, & tamen agebat Episcopum. Si quid mihi deest doctrine, à vobis non petam. An creditis etiamnum mundum esse tam stupidum, ut ubicunque viderit vestem Dominici aut Francisci, putet adeste illorum sanctimoniam? Num vestra refert quid agam domi meæ? Quid vos agatis in latebris vestris, quomodo tractetis sacras virgines, etiam populus novit. Jam quam nihilo sint vel feliciores vel puriores divitum domus

a Jureconsulti *Manzares* vocant ex incesto natos.

b Vide proverbium.

c E culmis tritici necantur galeri, nonnunquam & pallia adversus pluviam. Faba caules habet grandes, intortos & fragiles, ad nihil minus utiles quam ad texendum. Est vulgo jactatum proverbium apud Barabam.

mus quas frequentaris, omnibus & lippis & tonforibus notissimum est. Cætera, Marcolphe, non audeo referre; omnino patres illos reverendos minime reverenter tractavit. Nec erat futuris finis, ni Georgius manu motâ signum dedisset se velle quidpiam dicere. Ægre impetratum est ut rix tantisper consulesceret. Tum ægrotus, Sit pax, inquit, inter vos; tibi parochus denuo confitebor. Deinde pro strepitu nolarum, pro cationibus funeralibus, pro cenotaphio, pro sepultura, numerabitur tibi pecunia priusquam ex eas hanc domum, neq; committam ut ulla in parte de me queri possis. *Ma.* Num parochus recusavit tam æquam conditionem? *Ph.* Non. Tantum obmurmuravit nonnihil de Confessione, quam ægroto remisit. Quid opus est inquit, iisdem repetendis fatigare tum ægrotum tum sacerdotem? Si in tempore mihi confessus fuisset, fortassis sanctius condidisset suum testamentum; nunc vos videritis. Hæc æquitas ægroti pessime habebat monachos, indigne ferentes eam prædæ partem decidi parochus. Ego tamen intercessi, fecique ut his sepiretur. Parochus unxit ægrotum, dedit corpus Domini, & numeratâ summâ discessit. *Ma.* Secuta est igitur eam tempestatem tranquillitas? *Ph.* Imò tempestatem hanc savior tempesta protinus excepit. *Ma.* Obsecro, quid causæ? *Ph.* Audies. Confluxerant in ædes quatuor ordines Mendicantium, his adjunxit sese quintus Cruciferorum: adversus hunc, ceu nothum, quatuor illi magno tumultu coorti sunt; rogabant ubi vidissent unquam plaustrum quinque rotarum, aut quâ fronte vellent esse plures Mendicantium ordines quam sunt Evangelistæ. Eadem, inquiunt, operâ adducite huc mendicos omnes è pontibus ac triviis. *Ma.* Quid ad hæc Cruciferi? *Ph.* Vicissim rogabant quomodo tum incessisset plaustrum Ecclesiæ cum nullus esset ordo Mendicantium; deinde cum unus esset, postea tres. Nam Evangelistarum, inquit, numerus nihilo plus habet affinitatis cum nostris ordinibus quam cum alea, quæ undique quatuor ostendit angulos. Augustinenses quis allegit in ordinem mendicantium? aut quis Carmelitas? Quando mendicavit Augustinus? aut quando Helias? Nam hos faciunt suorum ordinum authores. Hæc aliâq; multa fortiter quidem illi detestabant, sed soli quatuor exercituum (a) impressionem non ferentes cesserunt, dira tantum minitantes. *Ma.* Hic saltem effulsit tranquillitas. *Ph.* Imò (b) Syncretismus ille in quantum ordinem versus est in pugnam gladiatoriam Franciscanus ac Dominicanus contendebant, nec Augusti-

a Est vehemens hostium irruptio.
b Id est conspiratio prius dissidentium in communem hostem. Vide Chilliades.

nenses nec Carmelitas esse germanè mendicos, sed nothos ac supposititios. Hæc rixa sic incruduit, ut plane vereretur nē veniretur ad manus. *Ma.* Hæccine ferebat ægrotus? *Ph.* Non hæc acta sunt apud lectum, sed in atrio quod cubiculo adharebat, voces tamen omnes ad ægrotum permanebant; neque enim mussabant, sed * plenis tibiis resagebatur; & scis alioqui in ægrotis aurium sensum esse acutiores. *Ma.* Quis tandem exitus belli? *Ph.* Ægrotus per uxorem denunciavit ut silerent paulisper, se componiturum hoc dissidium. Itaque rogavit, ut tum quidem temporis Augustinenses & Carmelitæ discederent, hoc illos nullo suo damno facturos. Nam tantundem, inquit, cibi mitteretur eis domum quantum hic daretur remanentibus.

In funere verò iussit omnes ordines adesse, etiam quintamque, ut æqua pecuniæ portio divideretur singulis; ad commune tamen convivium non adhiberentur, ne quid turbaret. *Ma.* Virum (a) œconomicum mihi narras? *Ph.* Qui, vel moriens norit tot rerum undas componere. *Ph.* Multis anni gesserat militiæ ducem. Ibi quotidianum est huiusmodi multos suboriri inter cohortes. *Ma.* Erat igitur re splendida? *Ph.* Admodum. *Ma.* Sed malè parta, ut fit, rapinis, sacrilegiis, extortionibus. *Ph.* Ita quidem vulgo faciunt duces, nec ausim dejerare hunc fuisse ab illorum moribus alienum. Si tamen fatis hominem novi, magis auxilium ingenii dexteritate quàm violentiâ. *Ma.* Qui sic? *Ph.* Callebat Arithmeticam. *Ma.* Quid tum postea? *Ph.* Quidam apud principem supputabat militum triginta millia cum vix essent septem millia. Deinde multis militibus nihil numerabat. *Ma.* Næ tu mihi magnificam narras Arithmeticam. *Ph.* Deinde bellum (b) arte ducebat, solitus simul & ab hostium & amicorum vicis & oppidis pecuniam stipulari menstruat: ab hostibus, nē paterentur hostilia ab amicis, ut illis liceret cum hoste pacisci. *Ma.* Agnosco morem vulgatum militum. Sed absolve narrationem. *Ph.* Bernardinus igitur & Vincentius cum aliquot sui ordinis sodalibus remanserunt apud ægrotum, ad reliquos missus est (c) commeatus. *Ma.* Satin' inter eos conveniebat qui remanserunt in præsidio? *Ph.* Non usquequaque grunniebant, nescio quid de prerogativis diplomatum: sed nē non perageretur fabula, dissimulatum est. Hic jam proferuntur cautiones testamentariæ, fiuntque stipulationes, accitis testibus de iis quæ inter ipsos ante transegerant. *Ma.* Ist hæc audire gestio. *Ph.* Dicam summatim, nam perlonga est fabula. Superest

* Id est, clare. Vid. prov.

a Pestum per dicitur ovis domestica sic vocat.

b Ducebat bellum qui de industria proferunt: sed gerunt, qui vere gestant. c Id est cibus, militare verbum. Et ideo præsidium vocat domum unde alios depulerant.

pater uxor annos nata duodequadraginta, mulier sanè pro-
 brum dataq; filii duo, alter annum natus undevigesimum,
 alter decimum quintum; filia toridem, sed impubes utra-
 que. Testamento sic cautum erat, ut uxor, quoniam percelli
 non poterat ut fieret monacha, sumeret pallium Beghinæ,
 id est medium genus inter monachas & laicas: filius natu
 major, quoniam nec is induci potuit ut fieret monachus,
 (a) *Vulpes anus non capitur laqueo* Ph. Mox ab exse-
 quis patris properaret Romam, ibique ex relaxatione
 Pontificis factus ante legitimam ætatem Sacerdos, totum
 annum singulis diebus sacrificaret in templo Vaticano pro
 anima patris, & sacros gradus, in Laterano singulo quoque
 Veneris die genibus perreptaret. Ma. Suscepit hæc libenter?
 Ph. Ne dicam dolo, (b) ut asini solent sarcinas impositas.
 Filius minor dicaretur S. Francisco, filia major S. Claræ,
 minor Catharinæ Senensi. Hoc tantum potuit obtineri:
 Nam Georgii mens erat, quod magis sibi Deum haberet ob-
 noxiū, quinque superstites partiri in quinque mendican-
 tium ordines: & acriter quidem adlaboratum est; sed ætas
 uxoris filique majoris nec minis nec blanditiis cessit. Ma.
 Exheredandi genus. Ph. Univerfa hæreditas sic erat divisa,
 ut detractis (c) de solido impendiis funeralibus, uncia ce-
 deret uxori, cujus dimidiā victitaret ipsa; dimidium ce-
 deret loco cui se foret adscriptura, unde si mutato consilio re-
 cederet, tota pecunia redideret penès eum gregem: altera
 uncia decideretur filio, cui tamen statim numeraretur via-
 tuum, & quod satis esset emendo (d) diplomati, parandò
 que victui annuo Romæ. Qui si mutata sententiā recusaret
 initiari sacris ordinibus, illius uncia divideretur inter Fran-
 ciscanos & Dominicanos. Et id nè fiat vereor, aded videba-
 tur adolefcentem à sacris abhorreere. Duæ uncia cederent
 monasterio quod excepisset filium natu minorem; binæ
 item monasteriis quæ excepissent puellas; sed hac lege ut si
 illi detractarent eam vitam proficere, omnis tamen pecunia
 penès illos maneret incolumis. Jam una rursus uncia deci-
 deretur Bernardino, tantundem Vincentio; dimidium uncia
 Carthusianis, pro communione bonorum operum omnium
 quæ à toto fierent ordine. Uncia & semis, quæ supererat,
 distribueretur occultis pauperibus, quos beneficio dignos
 iudicassent Bernardinus & Vincentius. Ma. Debebas iure-
 consultorum more dicere, quos vel quas. Ph. His igitur ver-
 bis stipulati sunt recitato testamento; Georgi Balearice,
 uxor & sana mentis; approbas hoc testamentum quod dudum

a Vide prov.

b Alludit ad
 illud Flacci,
 Demitto au-
 rículas, ut in-
 qua mentis
 asellus, Qui
 gravius dorso
 subit onus.
 c Id est, de
 integra hæ-
 reditate, quæ
 assis dicitur,
 nondum di-
 visa: uncia
 duodecima
 pars assis.
 d Quo lice-
 ret conse-
 crari sacer-
 dotem ante
 tempus le-
 gitimum.

ex animi tui sententia condidisti? Approbo. *Ph.* Et hoc est? *Ph.* *Suprema tui inimitabilis voluntas.* Est. *Me.* Quod? *Ph.* *Centium Baccalaureum instituis ultimæ tuæ voluntatis exequi- res?* Institutio. *Ph.* Iustus est denuo subscribere. *Ma.* Qui posui moriens? *Ph.* Bernardinus rex ægroti manum. *Ma.* Quod subscripsit? *Ph.* Sanctum Franciscum & Sanctum Dominum cum iratos habeat qui tentant hinc aliquid immutare. *Ma.* At non metuebant actionem testamenti inofficiosi? *Ph.* Illa actio non habet locum in his quæ Deo dicantur, neque quisquam libenter cum Deo litem suscipit. His peractis, uxor & liberi, datis dextris ægroti, jurant se servaturos quod accepissent. Post hæc coeprum est agi de pompa funerali, non sine contentione. Tandem hæc vincit sententia, ut ex quinque ordinum singulis adessent novem, in honorem quinque voluminum Moysi, & Angelorum in novem choros digestorum. Suam quisque ordo crucem præferret, canereturque (a) funebres nœnias. Ad hæc præter cognatos conducerentur triginta (tot nummis erat venditus Dominus) (b) daduchi pulati, & honoris gratiâ ploratores duodecim (hic est numerus ordini Apostolico sacer) comitarentur: à feretro sequeretur equus Georgii pullatus, sic ad genua alligatâ cervicetur herum humi requirere videretur. Stragula hinc atque hinc ostenderent insignia. Similiter & unaquæque taxa & pulla vestis haberet insignia. Reponeretur autem corpus quidem ipsum ad dextram altaris summi in tumbo marmoreo, qui promineret à solo pedes quatuor; ipse in summo recumberet, Pariò sculptus marmore, totus armatus à vertice usque ad calcaneum: nec deesset galeæ suæ crista; crista erat onocrotali collum: nec clýpeus lævo brachio in quo insignia hæc erant, Tria capita apri silvestris aurea (c) in planitie argentea: nec lateri gladius inaurato, capulo, nec baltheus inauratus ac gemmeis distinctus bullis, nec pedibus aurea calcaria; erat enim eques auratus: sub pedibus haberet leopardum. Oræ sepulchri titulum haberent tali viro dignum. Cor autem separatim recondi volebat in facello divi Francisci. Intestina mandavit parochia honorifice sepelienda in facella quod est Virgini Mariæ sacrum. *Ma.* Funus nimirum honorificum, sed nimio constans Venetiæ vel cerdoni cuiquam plus haberetur honoris nimino impendio. Feretrum elegans dat sodalitas, & inuolantur aliquando sexcenti Monachorum tunicis pallis ilve vestiti. *Ph.* Vidimus & nos, risimusque istas pauperum ineptas glorias. Incedunt fullones & coriarii superne, inferneque

a Proprie
canilenæ
funebres;
nonnun-
quam ta-
men nugas
quaslibet
appellamus
nœnias.
b Dadiferi.

c Data ope-
ra fingit in-
signia vitio-
sa. Nam ca-
duceatorum
leges habent
adulterina
esse insignia
quæ habent
metallum su-
per metal-
lum.

neque cerdones, in medio Monachi; chimeras esse dice-
 re: nec hic alia res, si vidisses. Cautum est & illud Geor-
 gium Franciscanus & Dominicanus inter sese sorte decer-
 unt utris primus cederet locus in pompa; post hos ca-
 verat Quoque sortirentur, nè quid hinc oriretur tumultus:
 & hujus clerici locum tenerent infinium. hoc est
 infinium. Nec enim aliud erant passuri Monachi. *Ma* Non
 tantum, sed & pompas ille callebat ordinare. *Ph* Cau-
 tum est & illud, ut funebre sacrum, quod apud parochum
 modulatò musicorum concentu perageretur honoris
 causa. Dum hæc aliæque tractantur, inhorruit ægrotus, de-
 quæ signa certissima supremum tempus adesse. Adorna-
 gitur extremus fabulæ actus. *Ma* Nondum finis? *Ph*
 recitatur diploma Pontifici, in quo promittebatur crimi-
 num omnium abolitio, torusque purgatorii metus adimeba-
 tur. Ad hæc justificabantur omnia illius bona. *Ma* Rapto
Ph Certe jure belli, ac more militari. Sed fortè ade-
 Philippus Jureconsultus, uxoris frater: is in diplomate
 locum secus positum quam oportuit, & injectit suspi-
 cionem falsi. *Ma* Haudquaquam in tempore. Dissimulandum
 erat etiam si quid inesset erroris, & nihilo pejus habuisset æ-
 grotus. *Ph* Assentior. Et Ægrotus sic hæc re perturbatus est,
 ut minimum abesset à desperatione. Ibi Vincentius fortenti-
 rum præbuit, jussit Georgium quieto esse animo, sibi esse
 potestatem corrigendi supplendique si quid in diplomatibus
 vel erratum esset vel omisum. Quod si te, inquit, fefellerit
 diploma, ego jam nunc hanc animam pro tua suppono a-
 nima, ut tua petat cælos, mea dedatur orco. *Ma* Accipitne
 Deus tales animarum permutationes? Et si accipit, num
 satis cautum videbatur Georgio tali pignore? Quid si Vin-
 centii anima vel absque permutatione debebatur inferis?
Ph Quod gestum est narro. Hoc certè perfecit Vincenti-
 us: ægrotus visus est animum recipere. Mox recitantur
 cationes quibus Georgio promittebatur societas omnium
 operum quæ fierent per quatuor ordines, & quintum Car-
 dinalium. *Ma* Ego metuerem ne deprimerer ad infe-
 ros si tantum sarcinæ bajulandum esset. *Ph* De bonis operi-
 bus loquor; ea non aliter gravant animam subvolaturam
 quam plumæ avem. *Ma* Mala igitur opera sua quibus legant?
Ph Militibus Germaniæ conductitiis. *Ma* Quo jure? *Ph* Jure
 Evangelico, *habenti dabitur*. Simulq; recitatus est numerus
 missarum & psalteriorum quæ defuncti animam essent comi-
 tatur. Erat autem immensus. Post hæc iterata est confessio,
 dataque

dataq; benedictio. *Ma.* Irà efflavit animam? *Pb.* Nondum. Strata est hūmi storea juncis contexta; sic ut ab initio con-
voluta cervicalis speciem ex sese faceret. *Ma.* Quid nunc fu-
turum est? *Pb.* Eam consperserunt cinere, sed raro, ibi de-
posuere corpus ægroti. Instrata est tunica Franciscana, sed
prius consecrata preculis & aquâ lustrali. Cuculla supposita
est capiti, nam tum indui non poterat; unâ cum illa sup-
positum est diploma cum cautionibus. *Ma.* Nova mortis for-
cies. *Pb.* Atqui affirmant dæmoni nullum esse jus in eos qui
sic moriuntur: Sic aiunt præter alios mortuum S. Martinum
& Franciscum. *Ma.* Sed huic mortu illorum SS. vita respon-
derat: Obsecro, quid tum postea? *Pb.* Porrecta est ægroti
crucis imago & candela cerea. Ad crucem porrectam distans
ægrotus, Soleo in bellis tutus esse meo clypeo, nunc hunc
clypeum opponam hosti meo; & exosculatus admovit hu-
mero lævo. Ad ceream verò sacram, Olim inquit, hastâ valens
in bellis, nunc hanc hastam vibrabo adversus hostem animarum.
Ma. Satis militariter. *Pb.* Has postremas voces edidit.
Nam mox linguam mors occupavit, simulq; cœpit animam
agere. Bernardinus à dextris imminebat morienti, Vincen-
tius à sinistris, uterq; pulchre vocalis. Alter ostendebat ima-
ginem S. Francisci, alter Dominici. Cæteri sparsi per cubi-
culum demurmurabant psalmos aliquot voce lugubri. Ber-
nardinus magnis vociferationibus percellerat aurem dex-
tram, Vincentius sinistram. *Ma.* Quid occlamabant? *Pb.*
Hujusmodi ferme Bernardinus; Georgi Balearice, si nunc
quoque probas ea quæ sunt acta inter nos, flecte caput in
dextrum. Flexit. Vincentius contra, Nè quid trepides, Geo-
gi, habes Franciscum & Dominicum propugnatores; esto se-
curus. Cogita quantum habeas meritum, quod diplomam
deniq; memineris meam animam pro tua oppignoratam, si
quid esset periculi: hæc si sentis & probas, flecte caput in læ-
vum. Flexit. Rursus simili clamore, Si hæc sentis, inquit, pre-
ne manum meam. Tum manum preffit. Ità huc & illuc
flectendo capite & premendis manibus transacta sunt hor-
ra ferme tres. Cùm jam inciperet oscitari Georgius, ab
Bernardinus erectus pronuntiavit absolutionem, quam per-
ficere non potuit quin Georgius efflasset animam. Hæc sub
noctis medium, manè peracta anatomia. *Ma.* Quid mali ex-
pertum est in corpore? *Pb.* Rectè mones, nam exciderat
Fragmentum plumbi inhærebat (a) diaphragmati. *Ma.* Unde
id? *Pb.* Uxor narrabat illum quondam ictum sphaerulâ
bombardicâ. Hinc conjectabant medici plumbi liquefacti
parti.

a Est septum
transversum
quod sepa-
rat præcor-
dia, in qui-
bus cor est
& pulmo, ab
interiore cor-
poris parte,
& in qua
splen, he-
par & renes.

nendum. Mox corpus lacerum ut-
 que convestitum est amictu Franciscano. A prandio se-
 cunda peracta est eâ pompâ, quâ decretum erat. *Ma.*
 quâquam audiui mortem operosiorē, nec funus ambi-
 tiosius. Verum istam opinor fabulam nolis evulgari. *Ph.*
 temere. *Ma.* Nè quid irritentur crabrones. *Ph.* Nihil
 periculi. Etenim si pia sunt quæ narro, etiam ipsorum
 est hæc scire populum; sin minus, quotquot inter illos
 sunt mihi gratias agent qui hæc prodiderim, quo pu-
 tatis corcepti quidam delinant similia facere; deinde sim-
 ilia caveant ne in similem pertrahantur errorem. Sunt
 & apud istos cordati verèq; pii, qui frequenter apud
 istos sunt, paucorum vel superstitione, vel improbitate,
 ordinem reddi apud bonos invidiosum. *Ma.* Recte
 quidem & fortiter. Sed nunc aveo scire quomodo de-
 cessit Cornelius. *Ph.* Ut vixit nulli molestus, ita mortu-
 us. Habebat febrem * anniversariam, quæ statis tem-
 poribus singulis annis recurrebat. Ea tum, sive quia grava-
 tas, (nam annum exceßerat sexagesimum) sive aliis
 causis, solito magis urgebat hominem, & visus est ipse
 sentire diem fatalem imminere. Itaque quadriduo prius
 moreretur (erat Dominicus dies) templum adiit, cor-
 nis est suo parochio, audivit publicam concionem & sa-
 cro, reverenter accepto pignore corporis Domi-
 ni, domum se recepit. *Ma.* Non usus est medicis? *Ph.*
 Unquam duntaxat consuluit, sed non minus bonum virum
 quam bonum medicum. Ei Jacobo Castrutio nomen est.
 Novi; nihil illo sincerius. *Ph.* Is respondit, suam quidem
 vitam amico non defuturam, sed sibi videri plus esse præ-
 stitum in Deo quam in medicis. Cornelius hanc vocem non
 minus alacriter accepit quàm si certissimam vitæ spem
 collidisset. Itaque tametsi semper pro suis facultatibus fu-
 it superbenignus in pauperes, tum quicquid decidi poterat
 illis & liberorum necessitati impartiebatur in egenos;
 non istos ambitiosè mendicos & nusquam non obvios, sed
 probos, qui pro viribus industriâ laborandi cum pauper-
 tum pugnabant. Rogabam hominem ut decumberet, & sa-
 cro ad sese accerseret potius quàm tenue corpuscu-
 lum defatigaret. Respondit, hoc sibi semper studio fuisse,
 ut amicos suos sublevaret potius, si posset, quam gravaret
 officio; nec se sui dissimilem esse velle in morte. Nè decum-
 bere quidem nisi postremum diem, & noctis partem quâ
 nitebatur. Interim ob corpusculi lassitudinem baculo

* Id est, sin-
 gulis annis
 recurrentem.

nitebatur, aut sedebat in cathedra; raro componebat se lectulo, sed vestitus, & erecto capite. Hoc tempore aut magis dabat aliquid de curandis egenis, maxime notis ac vicinis, aut legebat è libris sacris quæ provocant hominis erga Deum fiduciam, quæque illius in nos charitatem declarant. Si per lassitudinem ipse minùs poterat, audiebat amicum prælegentem. Frequenter miro affectu hortabatur familiam ad mutuum amorem & concordiam, atque studium vere pietatis; sollicitosque de morte ipsius amantissimè consolabatur. Idemdem admonebat suos, ne quid æris alieni præteriretur indissolutum. *Ma.* Non condiderat testamentum? *Ph.* Jampridem sanus ac valens id curarat: Negabat enim esse testamenta quæ fierent ab agentibus animam, sed deliramenta potius. *Ma.* Nil legarat monasteriis aut egenis? *Ph.* Nè teruncium quidem. Ego, inquit, pro mea portione dispensavi facultatulas meas; nunc ut earum possessionem aliis trado, ita trado & dispensationem. Et confido meos sanctius dispensaturos quàm ipse feci. *Ma.* Non accersebat ad se pios homines, quemadmodum fecit Georgius? *Ph.* Nè unum quidem; præter familiam & duos intime amicos nullus aderat. *Ma.* Demiror quid senserit. *Ph.* Negabat se morientem pluribus molestum esse velle quàm fuisset nascens. *Ma.* Exspecto finem istius fabulæ. *Ph.* Mox audies. Venit dies Jovis. Ille stratum non reliquit, sentiens extremam corpusculi lassitudinem. Accitus parochus impartit extremam unctionem, ac rursus porrexit corpus Domini, sed citra confessionem. Negabat enim quicquam scrupuli resedisse in animo. Ibi parochus agere cœpit de sepultura, quâ pompâ, quôve loco sepeliri vellet. Sepeli, inquit, me quomodo sepelires infimæ sortis Christianum; nec meâ refert ubi seponas hoc corpusculum, æquè inveniendum in extremo die ubicunque condideris. Pompam funeris nihil moror. Mox injecta mentio de sonitu campanarum, de tricenariis & anniversariis, de diplomate, de communionem meritorum emenda. Tunc ille, Mi pastor, n' hilo pejus habeo etiamsi nulla sonet campana. Si me vel uno funebri sacro dignaberis, plus satis erit: aut si quid aliud est quod ob publicam Ecclesiæ consuetudinem citra scandalum infirmiorum omitti vix potest, id tuo permitto arbitratui. Nec est animus cuiusquam vel precès commercari, vel me:itis quemquam suis spoliare. Satis meritorum exuberat Christo; & confido totius Ecclesiæ precès ac merita mihi, si modò vivum sum membrum, profutura. In duobus diplomatibus mihi

respes est. Alterum est peccatorum meorum, quod prin-
cipaliter, Dominus. Jesus abolevit, affigens illud cru-
ce. Alterum, quod ipse suo sacrosancto sanguine scripsit &
signavit, quod nos certos reddidit de salute aeterna, si to-
tam fiduciam nostram in ipsum transferamus. Absit enim
mihi instructus meritis ac diplomatibus provocem Domi-
num meum, ut in judicium veniat cum servo, certus quod
in conspectu ejus non justificabitur omnis vivens. Ego ab illius
relicta appello ad ejusdem misericordiam, quoniam im-
mensa est & ineffabilis. His dictis abiit parochus. Corneli-
us soluti magnâ spe salutis conceptâ, gaudens & alacer, jubet
sibi quaedam recitari è sacris voluminibus quæ confirmant
suum resurrectionis & præmia immortalitatis velut illud ex
Ezechia de morte Ezechia dilata, unâ cum Cantico; deinde
capite decimo quinto Epistolæ Pauli ad Corinthios prioris;
de morte Lazari ex Joanne; sed præcipuè historiam Christi
ex Evangeliiis. Quàm hic animo devorabat singula, ad
quodam suspirans, ad alia compositis manibus gratias agens,
ad quodam hilarescens ac gestiens, ad nonnulla precibus
quodam breves ejaculans! A prandio cum paululum tem-
poris obdormisset, jubet recitari caput ex Evangelio Joannis
modicum, usq; ad historiæ finem. Hic dixisset hominem
placuisse transfigurari, afflariq; novo spiritu. Jam dies vergebat
vesperam; accersit uxorem ac liberos: ibi erecto quan-
tum licuit corpusculo, sic affatus est suos. "Charissima con-
jux, quos Deus antè conjunxerat, idem nunc separat, sed
in corporibus duntaxat, idque ad breve tempus: curam, cha-
ritatem, pietatem, quam antehac partire soles in me &
dilectissima pignora, totam in istos transfer. Nè putâris te
nullis modis posse magis demereri vel Deum vel me, quam
si istos, quos Deus dedit nobis conjugii fructum, sic edu-
cas, foveas, & instituas, ut Christo digni habeantur: in hos
regitur conduplica pietatem tuam, & meam portionem in
translatam existima. Id si feceris, ut facturam confido,
non erit cur videantur orphani. Quod si repetas matrimo-
nium; (Ad hanc vocem uxor erupit in fletum, coepitq;
deplorare, se nunquam de repetendis nuptiis cogitaturam. Hic
Cornelius) "Soror in Christo mihi charissima, si Dominus
Jesus largiri dignabitur tibi propositum istud ac robor
spiritus, nè desis dono cælesti: Erit enim hoc tibi pariter
ac liberis commodius. Sin aliò vocabit carnis infirmitas,
scito quod mors mea te liberat à jure conjugii, sed non
liberat à fide quam meo tuoque nomine debes curandis
commu.

Diplomata
Christiani.

Mortem
Corneli
sermo ad
uxorem.

Ad liberos.

"nibus liberis. Quod ad matrimonium attinet, utere libe-
 "tate quam tibi permisit Dominus. Tantum hoc te rogo
 "moneoque, ut virum tibi deligas iis moribus, tuque illi
 "talem præbeas, ut possit vel suapte bonitate ductus, vel
 "tuâ commoditate provocatus, amare privignos. Proinde
 "cave nè cui voto te obstringas: serva te liberam Deo &
 "liberis nostris, quos sic institues ad omnem pietatem, ut
 "caveas nè se cuiquam addicant instituto, donec per ætatem
 "& rerum usum constiterit ad quod vitæ genus sint idonei.
 Deinde versus ad liberos exhortatus est, "ad studium pieta-
 "tis, ad obediendum matri, ad mutuam inter ipsos chari-
 "tatem & concordiam. His peroratis, dedit osculum uxori;
 liberis, facto signo crucis, precatus est bonam mentem &
 Christi misericordiam. Post hæc intuens omnes qui aderant,
 Sub crastinam, inquit auroram, Dominus, qui diluculo re-
 vixit, pro sua misericordia dignabitur hanc animulam ex
 hujus corpusculi sepulcro, æque hujus mortalitatis tene-
 bris, evocare in lucem suam celestem. Nolo teneram ætatem
 excubiis inanibus fatigari. Cæteri quoque vicissim dormiant.
 Mihi satis est unum adesse vigilem, qui recitet sacram lectio-
 nem. Transactâ nocte, sub horam quartam, cunctis præsentibus,
 jussit recitari Psalmum totum quem Dominus orans re-
 citavit in cruce. Eo finito, jussit exhiberi cereum & crucem.
 Cereum accipiens dixit, *Dominus illuminatio mea & salu-*
mea, quem timebo? Crucem exosculatus dixit, *Dominus pro-*
tektor vitæ meæ, à quo trepidabo? Mox manus super pectus
 in supplicantis gestum composuit, & oculis in cælum ere-
 ctis, dixit, *Domine Jesu, accipe spiritum meum.* Et protinus
 clausit oculos veluti dormiturus, simulque levi flatu emisit
 spiritum; dixisses illum obdormisse, non exspirasse. *Ma.*
 Nunquam audiivi mortem minùs operosam. *Ph.* Talis fuerat
 in omni vita. Uterque fuit amicus: Fortasse non æquè di-
 judico uter decesserit Christianiùs: tu, qui integer es, rectius
 despicies. *Ma.* Ità faciam, sed per otium.

ARGUMENTUM.

Calatio inter Juvenem, & Echo de ratione studij, & c. optimo vitæ genere deligendo. Echo facillime juvenis interrogantium res responder.

JUVENIS. ECHO.

Cupio paucis te consulere, si vacat. *Ec. Vacat. Ju.* Et si venio tibi gratus juvenis. *Ec. Venis. Ju.* Sed potius mihi & de futuris dicere verum, Echo? *Ec. (a)* *a Id est, possum.*
Ju. Et Græcè nōsti? Quid istud novi? *Ec. Novi.*
Ju. Qualia tibi videntur Musarum studia? *Ec. (b)* *b Id est, scia.* Διδ.
Ju. Censes igitur terendos authores qui conducunt ad bonas artes? *Ec. Teras. Ju.* Quam igitur mentem habent isti cum hæc studia linguis traducunt suis? *Ec. Suis. Ju.* Sed utrum harum cultores similiter essent & pietatis studiosi. *Ec. Osi. Ju.* Nunc quorundam improbitas omnes reddit inviol. *Ec. (c)* *c Id est, scilicet.* Ὡς. *Ju.* Et multis hominum peccatum conseritur in nomen eruditionis. *Ec. (d)* *d Id est, asinus.* Ὅπως. *Ju.* Atqui vulgo videntur non infami. *Ec. Fimi. Ju.* Quid facere censes eos qui terunt ætatem in sophistico doctrinæ genere? *Ec. Nere. Ju.* Fortassis telas aranearum. *Ec. Harum. Ju.* At Penelopes telas texunt ac retexunt. *Ec. Texunt. Ju.* Cuiusmodi ut me dem vitæ instituto? *Ec. Tuto. Ju.* Erit autem, si uxorem duxero? *Ec. Serò. Ju.* Quid si mihi veniat usu quod his qui incidunt in uxores parum pudicas prorsus frugiferas? *Ec. Feras. Ju.* Atqui cum talibus morte durior est vita. *Ec. Itā. Ju.* Siccine in rebus humanis dominari fortunam? *Ec. Unam. Ju.* Magis fortasse expedit ut aliquis præ conjugio monachi institutum eligat. *Ec. Ligat. Ju.* Quid superest remedii ubi quem astrinxerit jam nodus insolubilis? *Ec. Bilis. Ju.* Attamen miserum est homines vivere solos. *Ec. (e)* *e Id est, omnino.* Ὡς. *Ju.* Cujusmodi censes horum temporum plerosque monachos? *Ec. (f)* *f Id est, delictorum.* Ἄγ. *Ju.* Quid igitur istos movet qui suspiciunt illos ut semideos? *Ec. (g)* *g Id est, timor.* Δέ. *Ju.* Quid captant plerique; quibus ambiunt sacerdotium? *Ec. Otium. Ju.* Præterea nihil habet sacerdos? *Ec. (h)* *h Id est, lucrum.* Κέ. *Ju.* Quid bonæ rei continet illis qui fiunt Episcopi? *Ec. (i)* *i Id est, labor.* Κό. *Ju.* At nulli magis vivunt in otio. *Ec. Scio. Ju.* Quæ res illos admonere poterit.

* Id est,
Mens.

* Id est, cala-
mitas, Vide
Chiliades.
a Id est, stupi-
di, Vide Chi-
liad.

b Id est, noxa.

c Id est, fa-
bula.

d Id est, fru-
stra.

e Id est, lupi.

f Id est, asine.

g Id est, a-
ment.

rit, ut intelligant quantum sustineant onus? *Ec.* * *O* *ὄντις*.
Ju. Ergo res præclara est sacerdotium, si quis se in eo ge-
rendo qualem oportet præbeat? *Ec.* Beat. *Ju.* Quid fructus
erit si me conferam in aulam eorum qui præcellunt monar-
chicâ dignitate? *Ec.* * *Ate*. *Ju.* At non paucos video qui
solent illinc sibi præclaram felicitatem arolari. *Ec.* (a) *Ἀλέγει*.
Ju. At interim dum incedunt holosericati, vulgò vi-
dentur homines magnifici. *Ec.* Fici. *Ju.* Foris igitur aure-
os, intus ficulneos homines dicis, si quis inspiciat cominus?
Ec. Minus. *Ju.* Nihil igitur præclari sunt quos pro diis ve-
neramur byssinos? *Ec.* (b) *Σίλω*. *Ju.* Nec militare genus
magno æstimabis fortasse. *Ec.* Assé. *Ju.* Magnum quid-
dam pollicentur qui è sideribus futura prædicunt Astro-
logi. *Ec.* (c) *Ἀόροι*. *Ju.* At strenuè laborant Grammatici.
Ec. (d) *Εἰρη*. *Ju.* Non placent, opinor, leguleii homines
semper famelici. *Ec.* (e) *Ἀνυοί*. *Ju.* Qualis ero si fiam
opifex? *Ec.* Fæx. *Ju.* Itane nihil præterea adserunt artes
boni aut mali? *Ec.* Ali. *Ju.* Fuerone beatus si perseveravero
in bonis literis? *Ec.* Eris. *Ju.* Sed quæ res dabit ut adsit pi-
etas? *Ec.* Ætas. *Ju.* Decem jam annos ætatem trivi in Ci-
cerone. *Ec.* (f) * *Oys*. *Ju.* Unde tibi subit me asinum dice-
re? *Ec.* Ere. *Ju.* Fortassis hoc dicis, non sic huic incum-
bendum ut alios relinquam. *Ec.* Inquam. *Ju.* Non placet
igitur is qui se per omnem vitam tantum in hoc torquet,
ut fiat Ciceronianus? *Ec.* (g) * *Αρες*. *Ju.* Quid superest natu-
grandibus; quorum ætas ad hæc discenda non est tempesti-
va? *Ec.* Stiva. *Ju.* Facundior esses opinor, si longius ab-
essem. *Ec.* Essem. *Ju.* Non me delectant sermones dissyl-
labi. *Ec.* Abi. *Ju.* Cœpi prior, video non posse vitari quin
posterior desinas. *Ec.* Sinas. *Ju.* Jam igitur tibi videor satis
instructus ad ea probè gerenda quæ sunt in vita? *Ec.* Iti.
Ju. Proinde si me voles abire, dicito. *Ec.* Ito.

ARGUMENTUM.

*Modus artis, seu Dispar convivium, civilitatem commensurat in excipien-
dis hospitibus, quomodo adornetur convivium ut nemini displiceat convi-
varum, licet variis palatis, moribus, ingeniis. Quo quisque sedeat loco
multum conducit ad hilaritatem: viliore cibi in primis ferculis, lautio-
ri in ultimis. Potus non dandus nisi potentibus. Hilaritas ex variis
fabulis & rebus quibus delectantur singuli conciliatur. Senes, matro-
nae, nauta, mercatores, &c. de sua arte & gestis audire gaudent. Lu-
gubria cavenda qua maerorem concilient. Cavenda temulentia qua pug-
nae, rixae & iurgia producit. Methodus divertendi sermonis inter ira-
scientes, &c. Ne cui suus refricetur dolor, ne crebrius saluentur, alterna-
tim singuli. De ciborum aut pretio aut arte nulla sit mentio. Excusan-
dus modico tenuis apparatus.*

SPUDÆUS, APITIUS.

Sp. H Eus, heus, Apiti. *Ap. Non audio. Sp. Heus, inquam,
Apiti. Ap. Quis hic est tam molestus interpellator?
Sp. Est sericæ rei quiddam quod te volo. Ap. At ego ad rem
seriam propero. Sp. Quonam? Ap. Ad cœnam. Sp. Hac ipsa
dere tecum volebam (a) agere. Ap. Non vacat nunc acto-
ribus operam dare, nè actum agam. Sp. Nihil feceris dispen-
dii, comitabor te quò properas. Ap. Age, dic, modò tribus
verbis. Sp. Magno studio molior convivium in quo nulli
displiceam convivarum, placeam omnibus. Ejus artis quo-
nam tu principatum tenes, ad te velut ad oraculum con-
fugio. Ap. Responsum accipe, & quidem juxta veterum mo-
rem (b) ἐπευέλεον.*

Nulli ut displiceas, nullum invitare memento.

*Sp. Atqui solenne est epulum; multos excipiam oportet.
Ap. Quò plures invitâris, hoc pluribus displiceas oportet.
Quæ fuit unquam tam bene vel conscripta vel acta fabula, ut
toti placuerit theatro? Sp. Sed age, (c) Comi delictum, A-
piti, subleva me tuo consilio; habebō te posthac numinis lo-
co. Ap. Sit igitur hoc primum consilium, Nè conare quod
fieri non potest. Sp. Quidnam? Ap. Ut convivator omnibus
placeas. Tanta est palatorum varietas. Sp. At saltem ut pau-
cioribus displiceam. Ap. Voca paucos. Sp. Non licet. Ap. Vo-
ca pares & ingeniis congruentes. Sp. Nè id quidem mihi li-
berum est. Vitari non potest, quin & multos vocem, & diffi-
miles; denique nec ejusdem linguæ neq; nationis homines.
Ap. Næ tu mihi verè convitium narras, non convivium, in
quo facile possit tales exoriri lusus qualem Hebræi narrat
accidisse in structura Babel, ut petenti frigidum aliquis
porrigat calidum. Sp. Opitulare, te quæso; gratum experi-
eris ac memorem. Ap. Age, Quando electio non est tui ar-
bitrii,*

*a Est iudicio
persequi, inde
actores cau-
sarum patro-
ni, relativum
est ad reum.*

*b Id est, me-
tricum, nu-
meris con-
stans.*

*c Deus est
comessatio-
nis & gulæ.
Dictum est
autem delici-
um Comi, ut
homines ele-
gantioris in-
genii delici-
as Musarum
appellamus.*

bitrii, in re mala dabo bonum consilium. Haud parvi refert ad hilaritatem convivii quo quisque loco sedeat. *Sp.* Verissimum. *Ap.* Ea res ut tibi cedat prosperè, fac ut fortibus distribuantur accubitus. *Sp.* Pulchre mōnes. *Ap.* Deinde ne sic paulatim à summo ad imum procedant patinæ, ut (a) Sigma literæ, vel serpentis potius, imaginem pingant, aut ultro citroque reciprocent, quemadmodum olim in conviviis (b) myrtus tradi solet. *Sp.* Quid igitur? *Ap.* Sed ad singulas convivarum (c) tetradas appone patinas ternas, sic ut quarta media promineat, quemadmodum pueri tribus nucibus imponunt quartam: in singulis sit aliud atque aliud cibi genus, quo quisque quod libet eligat. *Sp.* Placet. Sed quoties mutabo patinas? *Ap.* Quot partibus constat oratio Rhetorica? *Sp.* Quinque, ni fallor. *Ap.* Quot actibus constat fabula? *Sp.* Apud Horatium legi, * *Ne sit quintò productior actu.* *Ap.* Toties mutabis patinas, ut proœmium sit iusculentum, conclusio vel epilogas ex variis belliariorum generibus conflatus. *Sp.* Quem probas in patinis ordinem? *Ap.* Eundem quem Pyrrhus in acie. *Sp.* Quid ais? *Ap.* Quemadmodum in oratione, ita nec in convivio decet proœmium esse elaboratum. Rursum epilogas varietate commendetur potius quam apparatus. In tribus itaque mediis servanda Pyrrhi disciplina, ut in utroque cornu sit aliquid eximium, in media acie vulgarior apparatus. Hoc pacto fiet ut nec sordidus videre, nec fastidiosa copiâ sis molestus. *Sp.* Satis expedit de cibus; superest ut quomodo bibendum doceas. *Ap.* Nulli omnium cyathum appones, sed pueris dato negotium, ut ubi percontati didicerint quo quisque vini genere delectetur, alacriter ad nutum cuique quod volent porrigant. Ex ea re duplex erit commodum. Nam & parcius bibetur, & jucundius; non solum ob id quia subinde recens dabitur potus, verum etiam quod nemo bibet nisi sitiens. *Sp.* Optimum profecto consilium. Sed qui fieri poterit ut hilarescant omnes? *Ap.* Id ut fiat partim in te situm est. *Sp.* Quinam? *Ap.* Tenes illud, *Ante omnia vultus Accessere boni.* *Sp.* Quorsum istud? *Ap.* Ut convivas comiter excipias, fronteque hilari compelles, sermonem ad cuiusque ætatem, affectum, ac mores, attemperans. *Sp.* Accedam, ut dicas melius. *Ap.* Nosti linguas? *Sp.* Propemodum omnium. *Ap.* Ut suam quemque linguam subinde appelles utque convivium fabulis amœnioribus hilarescat, varias misce materias de rebus quarum quisque libenter meminit, & nullius dolore audiuntur. *Sp.* Quas dicis huiusmodi materias? *Ap.* Sunt peculi-

6 Vide proverbium,
Ad myrtum canere.

c Tetradas, quaterniones.

* In Poetic.

Ovid. Met.

peculi
speci
mem
tem
refri
tur.
nes i
mira
bium
prob
nauf
arte
calce
gula
quis
det v
nullo
polim
beri
quod
ma p
haud
his q
arter
ris &
dicin
diduc
ris &
tu, i
proli
enim
tra,
venit
quod
(b) n
& ar
nerer
Plato
vino
Veru
lutes
nunc
vivat

peculiares ingeniorum differentia, quas ipse melius per-
 spicies; ego generatim attingam aliquot. Senes gaudent ea
 memorare quæ multorum fugiunt memoriam, admiratores
 temporum in quibus ipsi floruerunt. Matronis dulce est
 refricare memoriam ejus temporis, cum à procis ambiren-
 tur. Nautæ quique diversas ac longinquas mundi regio-
 nes inviserunt, libenter ea narrant quæ, quia nemo vidit,
 mirantur omnes. Est & *antecessorum malorum*, juxta prover-
 bium, *jucunda recordatio*, si modò ejus sint generis ut cum
 probro conjuncta non sint, veluti militiæ, profectio-
 num, naufragiorumque discrimina. Postremo, de sua cuique
 arte grata est confabulatio, deque hiis rebus quarum ulum
 callet. Hæc sunt ferme generalia; peculiares affectus sin-
 gulatim describi non queunt: sed exempli causâ, Est ali-
 quis laudis appetentior, alius vult haberi doctus, alius gau-
 det videri dives; est hic loquacior, ille pauciloquus; non-
 nullos reperies tetricos, alios contra blandiores. Sunt qui
 volunt videri senes cum sint; sunt rursus qui volunt ha-
 beri grandiores quàm sint, affectantes hoc esse mirandi,
 quod bellè portant ætatem: sunt foemina quæ sibi de for-
 ma placent, sunt aliæ putidulæ. His cognitis affectibus,
 haud difficile est miscere sermones unicuique gratos, vitatis
 his quæ mœrorem afferunt. *Sp.* Nè tu perpulchre tenes
 artem convivatoriam. *Ap.* (a) *Phy!* Si tantundem tempo-
 ris & operæ mihi consumptum esset in utroque Jure, Me-
 dicina, ac Theologia, quantum impensum est huic arti, jam-
 dadum & inter jureconsultos, medicos ac theologos, docto-
 ris & titulum & lauream tulissem. *Sp.* Credo. *Ap.* Sed heus
 tu, nè quid erres, hic cavendum est nè fabulæ sint nimium
 prolixæ, aut nè exeant in temulentiam. Quemadmodum
 enim vini nihil est jucundius si modicè sumpseris; con-
 trà, nihil molestius si supra quàm sat est hauseris: ità usu
 venit in fabulis. *Sp.* Vera prædicas. Sed huic incommodo
 quòdam ostendis remedium? *Ap.* Ubi senseris suboriri
 (b) τὴν αἰσινον μέδυν, per occasionem interfeca sermonem,
 & argumentum diversum interfere. Frustrà, opinor, te mo-
 nerem, nè cui suus dolor in convivio refricetur; utcunque
 Plato judicat in conviviis quibusdam vitiis esse medendum,
 vino discutiente tristitiam, & offensâ memoriam abolente.
 Verùm illud te monitum oportuit, nè nimium crebrò sa-
 lutes convivas; tametsi probo, ut interdum obambulans,
 nunc hos, nunc illos comiter appelles: oportet enim con-
 vivatorem bonum motoriam agere fabulam. Nihil autem

Senes.

Matronæ.

Nautæ.

a Interjectio
despicientis.b Id est, sine
vino ebrieta-
tem.

incivilibus, quàm ibi commemorare quod cibi genus sit, quàm coctum arte, quanti emprum. Idem de vino dictum puta. Quin extenuandum etiam modicè quod apponitur. Alioqui nimis diligens extenuatio apparatus idem agit quod ostentatio. Satis est bis, aut ad summum ter, dixisse, Boni consulite. Si parùm lautus est apparatus, animus certè lautissimus est. Interdum sales aspergendi sunt, sed qui nihil habent dentis. Profuerit & illud, subindè suam quemque compellere linguam, sed paucis. Dicendum erat initio quod mihi nunc tandem venit in mentem. *Sp.* Quidnam? *Ap.* Si non placet sortitò dare locos, cura ut tres ex omnibus eligas naturam festivos minimèque mutos, quorum unum collocabis in capite mensæ, alterum è regione, tertium in medio, qui silentium ac tristitiam cæterorum discutiant. Quod si perspexeris convivium vel silentio tristius esse, vel clamoribus tumultuosum, aut etiam ad rixas tendere. *Sp.* Hoc crebrò fit apud nos: quid tum faciendum? *Ap.* Accipe rem mihi multo usu compertam. *Sp.* Expecto. *Ap.* Inducito duos Mimos, sive * γελοιοποιεῖς, qui sine voce ridiculum aliquod argumentum gesticulatione repræsentent. *Sp.* Cur sine voce? *Ap.* Ut par sit omnium voluptas, aut nihil loquantur, aut linguam loquantur omnibus æque ignotam. Gestibus loquentes omnes pariter intelligent. *Sp.* Quod argumentum mihi narras non satis intelligo. *Ap.* Sunt innumera, puta uxorem decertantem cum marito de principatu, aut simile quippiam è media vita. Quo magis erit ridicula satratio, hoc plus erit omnibus voluptatis. Hos oportet esse semifatuos; alioqui qui planè fatui sunt, quædam interdum effutiunt imprudentes quæ lædunt. *Sp.* Ità tibi precor semper propitium Comum, ut mihi dedisti fidele consilium. *Ap.* Addam coronidem, quin potius repetam quod initio dixeram. Nè nimium sis anxius ut placeas omnibus, non hic tantum sed in omni vita; atque ità fiet ut citius placeas omnibus: optimum enim in vita, *Nè quid nimis.*

* Il est, visus excitatores, fictos moriones.

ARGUMENTUM.

Colloquium hoc de Rebus ac Vocabulis taxat præpostera quorundam iudicia, qui nomen quarunt ambrosius quam rem ipsam, haberi quam esse & habere. In rebus expetendis præstat esse & habere; in rebus fugiendis, haberi, nec esse. Nequissimum fraudis genus fallere sidentem.

BEATUS, BONIFACIUS.

SALVUS SIT Bonifacius. *Bo.* Etiam atque etiam salvus sit Beatus. Sed utinam essemus uterque quod dicimur, tu dives, ego formosus. *Be.* Itane parum tibi videtur habere nomen magnificum? *Bo.* Mihi quidem minimi momenti, nisi res adsit. *Be.* At plerique mortales aliter affecti sunt. *Bo.* Fieri potest ut mortales sint isti; homines esse non credo. *Be.* Et homines sunt, ô bone, nisi putas etiam nunc sub humana specie camelos & asinos obambulare. *Bo.* Hoc citius crediderim quam homines esse qui pluris nomen faciant quam rem. *Be.* In certis rerum generibus, fateor plerique malunt rem quam nomen; in multis contra. *Bo.* Hoc quid sit non satis assequor. *Be.* Atqui penes nos ipsos exemplum est. Tu Bonifacius diceris, & habes quod diceris: sed si esses * alteratro spoliandus, utrum mallet habere malam faciem, an pro Bonifacio dici Cornelius? *Bo.* Equidem malim vel Therfites dici quam habere prodigiosam faciem; an bonam habeam nescio. *Be.* Item ego si dives essem, & aut res aut nomen esset deponendum, malim * Irus dici quam re spoliari. *Bo.* Assentior vera loquenti. Idem usu veniet, opinor, in his qui sunt prospera valetudine, ut aliis corporis præditi commodis. *Bo.* Probabile est. *Be.* At quam multos videmus qui mallent nomen eruditi piique viri, quam esse docti bonique? *Bo.* Plurimos istiusmodi novi. *Be.* An non apud nos plus habet momenti nomen quam res? *Bo.* Videtur. *Be.* Jam si quis nobis adesset Dialecticus, qui scitè definiret quid sit Rex, quid Episcopus, quid Magistratus, quid Philosophus, fortassis & hic inveniremus qui mallent nomen quam rem. *Bo.* Ità profectò si rex est qui legibus & aequitate populi commodum spectat, non suum; si Episcopus, qui totus invigilat gregi Dominico; & si Magistratus est, qui ex animo consulit reipublicæ; & si Philosophus est, qui neglectis fortunæ commodis tantum studet bonæ menti parandæ. *Be.* Hic vides quantum hujus generis exemplorum possim aggerere. *Bo.* Sanè plurimum. *Be.* An hos omnes

* Nominē
scilicet, aut
re.

* Irus apud
Homērum
mendici pau-
peris nomen.

negabis esse homines? *Bo.* Vereor nè nos ipsi citius nomen hominis amittamus. *Be.* At si homo est animal rationale, quantum abest hoc à ratione, ut in corporis commodis verius quam bonis, & in externis, quæ fortuna dat simul & eripit cum libet, rem malimus quam nomen; in veris animi bonis nomen pluris faciamus quam rem? *Bo.* Præposterum mehercule iudicium, si quis attendat. *Be.* Eadem autem est ratio in contrariis. *Bo.* Expecto quid dicas. *Be.* Idem iudicandum de nominibus rerum fugiendarum quod dictum est de vocabulis expetendarum. *Bo.* Apparet. *Be.* Magis enim horrendum est esse tyrannum, quam tyranni nomen; & si malus Episcopus, juxta sententiam Evangelicam fur est & latro; non tam hæc nomina sunt nobis detestanda quam ipsa res. *Bo.* Convenit sanè. *Be.* Tu de cæteris similiter colligito. *Bo.* Prorsus intelligo. *Be.* Nonne fatui nomen averiantur omnes? *Bo.* Et quidem maximè. *Be.* Nonne fatuus esset qui (a) aureo piscaretur hamo, qui vitrum anteponeret gemmis, qui chariores haberet equos quam uxorem ac liberos? *Bo.* Is esset quovis (b) Coræbo frustior. *Be.* An non tales sunt qui procurant in militiam, spe lucri non admodum magni corpus & animam exponentes periculo? qui student congerendis opibus, cum animum habeant omnium bonarum rerum regem; qui vestes & ædes exornant, cum animus neglectus ac squalidus jaceat; qui corporis valetudinem anxie tractant, animam tot capitalibus morbis laborantem negligunt; denique, qui fugacissimis hujus vite voluptatibus cruciatus merentur æternos? *Bo.* Ipsa ratio fateri cogit, plusquam fatuos esse. *Be.* Atque his fatuis cum plena sint omnia, vix invenias qui ferre possit fatui vocabulum, cum adeo non abhorreant à re. *Bo.* Sic est profectò. *Be.* Age, scis quam sint apud omnes invisa vocabula mendacis ac furis. *Bo.* Sunt invisissima, nec sine causa. *Be.* Fateor. Sed cum stuprare conjuges alienas sit furto sceleratius, tamen adulteri cognomine quidam etiam gloriantur, ad furti convictum illico strictiori gladium. *Bo.* Ità res habet apud complures. *Be.* Ità cum multi scortis vinoque perditissimi sint, & sint libenter ac palam, tamen ad ganeonis nomen offenduntur. *Bo.* Hi nimirum rem sibi gloriæ ducunt, cum vocem rei debitam horreant. *Be.* Sed vix aliud nomen auribus nostris videtur intolerabilius quam mendacis. *Bo.* Novi qui hoc convictum cade sint ulti. *Be.* Sed utinam pariter abominentur rem. Nunquam accidit tibi, ut qui

a Neronem
hoc fecisse
author est
Septonius.
Vide Chilia-
des.

b Coræbi
frustiora prov-
locum dedit.

mi promiserat se mutuū ad certum diem redditurū,
 alleret? *Bo.* Frequenter, etiam cū id dejerasset; neque
 semel, sed iterum atque iterum. *Be.* Fortasse non e-
 rit solvendo. *Bo.* Imò erant, sed commodius esse duce-
 rant non reddere crediū. *Be.* An hoc non est mentiri?
Bo. Planissimè. *Be.* Auderes istiusmodi creditorem sic com-
 pellare. Cur mihi toties mentiris? *Bo.* Non, nisi para-
 tessem ad pugnam. *Be.* Annon simili modo quotidie
 verba dant latomi, fabri, aurifices & vestiarii, pollicen-
 tes ad certum diem, nec tamen præstantes, etiamsi mag-
 ni referat tuā? *Bo.* Mira impudentia! sed adde his advo-
 catos pollicentes operam. *Be.* Potes addere sexcenta no-
 mina, nemo tamen horum laturus sit mendacis vocabu-
 lum. *Bo.* Hoc genere mendaciorum plena sunt omnia. *Be.*
 Idem furis nomen nemo tolerat, cū à re non perinde
 omnes abhorreant. *Bo.* Exspecto ut dicas clariùs. *Be.* Quid
 interest inter eum qui rem tuam tollit è scrinio, & inter
 eum qui depositum abjurat? *Bo.* Nihil, nisi quòd scelera-
 tor est qui spoliat etiam fidentem. *Be.* At quā pauci
 sunt qui depositum reddunt; aut, si reddunt, non dant in-
 tegram? *Bo.* Opinor esse perpaucos. *Be.* Nemo tamen
 horum ferat furis vocabulum, cū rem non horreat.
Bo. Admodum. *Be.* Jam mihi reputa, quid vulgò fiat in
 tractandis pupillorum bonis, in testamentis ac legatis,
 quantum hæreat digitis tractantium. *Bo.* Frequenter to-
 tum. *Be.* Furtum amant, vocabulum detestantur. *Bo.* Ma-
 ximè. *Be.* Quid agunt qui res * fisci tractant, qui mo-
 netam publicam cudunt deteriore, qui nunc auctā, nunc
 diminutā nummorum estimatione, privatorum rem acci-
 dunt, fortasse nobis non admodum liquet: de his quæ
 quotidie experimur loqui fas est. Qui sumit mutuū,
 aut qui conflat æs alienum, hoc animo ut reddat, si lice-
 at, nunquam, quantulum abest à fure? *Bo.* Cautior for-
 tasse dici potest, melior nequaquam. *Be.* At horum cū
 ingens ubique sit numerus, nemo tamen tolerat furis no-
 men. *Bo.* Animum solus Deus novit; proinde apud homi-
 nes oberati vocantur non fures. *Be.* Quantuli refert quo
 nomine dicantur apud homines modò sint fures apud De-
 um? Certè suus cuique notus est animus. At hæc, qui cū
 debeat multum, quod obtigit pecuniæ nequiter prodigit;
 qui, posteaquam decoxit in una civitate, delusis credito-
 ribus fugit in aliam, hospites quærens quibus imponat,
 idque facit crebriùs; nonne satis declarat quo sit animo?
Bo. Satis

* Fiscus hinc
 nomen ha-
 bet, quod
 olim in fi-
 scellis, hoc
 est, sportulis,
 pecunias col-
 ligebant.

Bo. Satis superque. Sed tamen isti solent fucare colore quod faciunt. *Be.* Quonam? *Bo.* Multum multisque debere prædicant sibi cum magnatibus, atque adeo regibus, esse commune; eoque qui sunt hoc ingenio præditi ferè nobilitatis opinionem affectant. *Be.* In quem usum? *Bo.* Dictu mirum, quantum equiti licere velint. *Be.* Quo jure? quibus legibus? *Bo.* Haud aliis quàm quibus præfecti maris vendicant sibi quicquid ejectionem est naufragio, etiamsi exstet dominus; quibus alii suum esse volunt quicquid apud furem aut prædonem deprehenderint. *Be.* Istiusmodi leges possent ipsi fures condere. *Bo.* Et facerent, si queant tueri, & haberent quod excusarent, si bellum indicant priusquam furentur. *Be.* Quis hoc juris dedit equiti potius quàm pediti? *Bo.* Militie favor. Sic enim exercentur ad bellum, quò promptiores sint ad spoliandum hostem. *Be.* Sic, opinor, Pyrrhus exercebat suos ad bellum. *Bo.* Non, sed (a) Lacedæmonii. *Be.* Abcant in malam crucem cum suo exercitio. Sed unde nomen hoc tantæ prærogativæ? *Bo.* Quibusdam obvenit majoribus, alii mercantur ære, quidam adsciscunt. *Be.* An licet adsciscere cuilibet? *Bo.* Licet, si mores respondeant. *Be.* Qui? *Bo.* Si nihil bonæ rei gerat, si splendide vestiatur, si incedat annulatus, si gnaviter scortetur, si aleam ludat assidue, si certet chartis, si eompotationibus ac voluptatibus ætatem absumat, si nihil loquatur plebeium, sed arores, pugnas, ac bella mera crepet, Thraconica omnia. Isti sibi permittunt bellum cui velint indicare, etiamsi pedem ubi ponant non habeant. *Be.* Equites mihi narra (b) equales dignos. Atqui tales habet non paucos Sicambria.

a Author
Xenophon
in Rep. La-
ced.

b Jocus est in
dictione
equales, quod
& parvum
equum &
tormenti ge-
nus significat.

ARGUMENTUM

Charon detestatur bellum inter Christianos. Malus genius annunciat Charonti totum terrarum orbem incendi bellis. Ossa Dea Fama apud Hæmum. Monachi & Jesuita incendiarii.

CHARON, Genius (c) ALASTOR.

Ch. Quid ita properas gestiens, Alastor? *Al.* Opportune tu quidem, ô Charon. Ad te properabam.
Ch. Quid novæ rei? *Al.* Nuncium fero tibi Proserpine-
que

c Malus geni-
us, infestus
æmulus.

que lætissimum futurum. *Ch.* Effer igitur quod fers, tēque exonerā. *Al.* Furia non minus gnaviter quā feliciter gesserunt suum negotium; nullam orbis partem non infecerunt malis tartareis, diffidijs, bellis, latrocinijs, pestilentijs, adeo ut planē (*a*) jam calvæ emissis colubris sint, & ex-
 miffa venenis obambulent, quærentes quicquid usquam est operarum & aspidum, quando tam glabræ sunt quā o-
 rum, & pilum non habent in capite, neque quicquam in pectore succi efficacis. Proinde tu fac cymbam ac remos appares. Mox enim ventura est tanta umbrarum multitu-
 do, ut verear ne non sufficias omnibus transmittendis. *Ch.* Ut nos non fugerant. *Al.* Unde rescieras? *Ch.* * *Ossa* * Fama Dea
 pertulerat ante biduum. *Al.* Ut illā deā nihil est velocius! Sed quid tu igitur hic cessas relicta cymba? *Ch.* Itā nimirum res ferebat. Huc profectus sum ut mihi compararem validam aliquam triremem. Nam mea cymba jam vetustas putris ac sutilis non suffecerit huic oneri, si vera sunt
 que narravit *Ossa*. Quanquam quid opus erat *Ossā*? Res ipsa compellit. Nam naufragium feci. *Al.* Nimirum totus distillas, suspicabar te redire è balneo. *Ch.* Imò mutavi è Stygia palude. *Al.* Umbras ubi reliquisti? *Ch.* Mutant cum (*b*) ranis. *Al.* Sed quid narravit *Ossa*? *Ch.* b *Aristophanes* fingit in
 tres orbis monarchas capitalibus odiis in mutuū exitum ruere, nec ullam orbis Christiani partem immunem esse à belli furijs. Nam tres illi reliquos omnes pertrahunt in belli consortium. Omnes esse talibus animis, ut nemo velit alteri cedere: nec Danum, nec Polonum, nec Scotum, nec verò Turcam interim esse in otio, moliri dira. Pestilentiam ubique sævire, apud Hispanos, apud Britannos, apud Italos, apud Gallos. Ad hæc novam esse lucem ex opinionum varietate natam, quæ sic vitiavit omnium animos, ut nulla usquam sit sincera amicitia sed frater fratri diffidat, nec uxori cum marito conveniat. Spes est hinc quoque nascituram olim magnificam hominum perniciem, si res à linguis & calamis ad manus pervenerit. *Al.* Hæc omnia verissimè narravit *Ossa*. Nam ipse plura vidi his oculis, assiduus comes & adjutor Furiarum, quæ nullo tempore magis declararunt se suo dignas nomine. *Ch.* Atqui periculum est, nè quis dæmon exoriat qui subitò adhortetur ad pacem; & sunt mortalium animi mutabiles. Nam audio apud spereros esse (*c*) Polygraphum quendam, qui calamo suo non desinit infectari bellum, & ad pacem cohortari. *Al.* Ille jam pridem surdis canit. Olim scripsit querelam.
 pacis

a Alludit ad fabulam Eurimenidom, quæ pro comæ angues nutrire dicitur.

* *Ossa* * Fama Dea est apud Homerum.

b *Aristophanes* fingit in Stygia palude multas esse ranas.

c *Qui multa scribit.* Sic autem seipsum vocat Erasmus & hic & alibi, quia multa scripsit, & inter alia pacis querelam.

Pacis profligata querimoniam; nunc eidem extincta scriptum est Epitaphium. Sunt alii contra qui non minus juvenem nostram quam ipsa Furia. *Ch.* Quinam isti? *Al.* Sunt animalia quædam pullis & candidis palliis, cinericiis tunicis, variis ornata plumis; hæc nunquam recedunt ab aulis principum, instillant in aurem amorem belli, hortantur eodem proceres ac plebem, in Evangelicis illis concionibus clamitant idem bellum esse justum, sanctum ac pi-um. Quoque magis mireris hominum fortem animam, clamitant idem apud utramque partem. Apud Gallos concionantur Deum stare pro Gallis, nec vinci posse qui Deum habeat protectorem. Apud Anglos & Hispanos, hoc bellum non à Cæsare geri, sed à Deo; tantum præbeant se viros fortes, victoriam esse certam. Quod si quis interciderit, eum non perire, sed recta subvolare in cælum sicut erat armatum. *Ch.* Et habetur istis tanta fides? *Al.* Quid non potest simulata religio? Accedit huc juvenis rerum imperitia, gloriæ sitis, ira, animus ad id quod vocatur naturâ propensus. His facile imponitur, nec difficile perpellitur plaustrum suapte sponte propendens ad ruinam. *Ch.* Ego istis animalibus lubens aliquid boni fecero. *Al.* Appara lautum convivium. Nihil potes gratius. *Ch.* Ex (a) malvis, lupinis & porris. Nam apud nos non alia est, ut scis, annona. *Al.* Imò ex perdicibus, capis & phasianis, si vis esse gratus convivor. *Ch.* Sed quæ res istos movet ut tantopere promoveant bellum? aut quid hinc metunt commodi? *Al.* Quia plus emolumenti capiunt è morientibus quam ex vivis. Sunt testamenta parentalia, bullæ multique alia non aspernanda lucra. Denique, malunt in castris versari quam in suis alvearibus. Bellum multos gignit Episcopos, qui in pace nè terunt quidem fiebant. *Ch.* Sapiunt. *Al.* Sed quid opus est trimi? *Ch.* Nihil, si velim in media palude rursus naufragium facere. *Al.* Obi multitudinem? *Ch.* Scilicet. *Al.* Acqui umbras vehis, non corpora. Quantulum autem ponderis habent umbræ? *Ch.* Sint (b) tipulæ, tamen tipularum tanta vis esse potest ut onerent cymbam. Tum scis & cymbam umbratilem esse. *Al.* At ego memini videre me, cum esset ingens turba, nec cymba caperet omnes, à clavo tuo tria millia umbrarum pendere nonnunquam, nec tu pondus ullum sentiebas. *Ch.* Fateor tales esse animas quæ paulatim demigrarunt è corpore phthisi aut (c) hectica tenuato. Caterum quæ subito revelluntur è crasso corpore multum

a Malva & porrum inferorum visus est; & lupinos si non maceres commode mirum quam amarescant.

b Vermiculus de araneorum genere levissimus, ut qui supra aquam currat.

c Febris species paulatim conficiens corpus.

multum coporeæ molis secum ferunt. Tales autem mittit
Al. Non opinor Gallos aut Hispanos adferre multum pon-
Ch. Multò minus quam ceteri, quanquam & ho-
 minum animæ non omnino veniunt plumæ. Cæterum è
 Britannis, è Germanis bellè passis, veniunt aliquoties tales
 nuper periclitatus sim decem duntaxat vehens, &, nisi
 iacturam fecissem, perieram unà cum cymba, vesto-
 ribus & naulo. *Al.* Ingens discrimen? *Ch.* Quid interea
 evenies fieri cum accedunt crassi satrapæ, thralones & po-
 lynachæroplacidæ? *Al.* Ex his qui pereunt in iusto bel-
 lo nullo arbitror ad te venire. Nam aiunt, eos recta sub-
 volare in cælum. *Ch.* Quò subvolent nescio; unum illud
 scio, quoties bellum est, tot ad me veniunt saucii lacerique,
 ut demirer ullum superesse apud superos. Nec solum veni-
 unt onusta, crapulâ & abdomine, verùm etiam bullis & sa-
 cerdotiis, aliisque rebus plurimis. *Al.* At ista non defe-
 runt secum, sed nudæ veniunt ad te. *Ch.* Verùm; sed quæ
 recentes veniunt, somnia talium rerum secum adferunt. *Al.*
 Itine gravant somnia? *Ch.* Gravant cymbam meam:
 quid dixi? gravant? jam demerserunt. Postremo, tot
 obolos putas nihil habere sarcinæ? *Al.* Equidem arbi-
 tror, si ferant æreos. *Ch.* Proinde certum est mihi prospice-
 re de navi quæ sufficiat oneri. *Al.* O te felicem! *Ch.* Quid
 ita? *Al.* Quia propediem ditesces. *Ch.* Ob multitudi-
 nem umbrarum? *Al.* Næ. *Ch.* Siquidem suas opes se-
 cum adferant. Nunc qui in cymba deplorant se apud su-
 peros reliquisse regna, præsulatus, abbatias, auri talenta in-
 numera, ad me nihil adferunt præter obolum. Itaque quod
 jam annis ter mille mihi corrasum est, id totum est effun-
 dendum in unam triremem. *Al.* Sumptum faciat oportet
 qui quærit lucrum. *Ch.* Atqui mortales, ut audio, felici-
 tis negotiantur, qui (b) favente Mercurio ditescunt intra
 triennium. *Al.* Sed iidem decoquunt nonnunquam. Tu-
 um lucrum minus, sed certius. *Ch.* Nescio quam certum;
 si quis Deus nunc exoritur qui res principum compo-
 nat, fors hæc tota mihi perierit. *Al.* Ista quidem de re
 jubeo ut me sponse in utramque aurem dormias. In-
 tra decennium totum nihil est quòd pacem metuas.
 Unus Romanus Pontifex sedulò quidem hortatur ad con-
 cordiam, sed (c) laterem lavat. Murmurant & civitates
 medio malorum: conferunt susurros populi nescio qui, di-
 citantes iniquum, ut ob privatas iras aut ambitionem
 duorum

* Intempe-
 rantia mater
 apoplexiæ,
 Synanche,
 Latinis An-
 gina, iidem
 causam habet
 plenitudinem.
 a Faciunt ja-
 cturam nau-
 tæ, cum ob
 periculum
 evitandum
 exonerant
 navem, abje-
 ctis etiam
 quæ pretio-
 sissima sunt.

b Mercurius
 Deus lucri &
 mercatorum
 præfes.

c Lavat laterem
 qui iniqui-
 tatem operam
 sumit. Vide
 Chiliades.

dūorum triūmve, res humanæ fursū deorsū miscantur: sed vincent, mihi crede, quamlibet recta consilia. Furia. Cæterū quid opus erat hāc gratiā petere superos? An apud nos non sunt fabri? Certē Vulcanum habemus. *Ch.* Pulchre, si quæram navem æream. *Al.* Minimo accersetur aliquis. *Ch.* Itā est, sed deficit nos materia. *Al.* Quid audio? nihil illic sylvarum? *Ch.* Etiam nemora quæ fuerant in campis Elysiis absumptā sunt. *Al.* In quem tandem usum? *Ch.* Exurendis hæreticorum umbris, adeo ut nuper coacti simus ē terræ visceribus carbones effodere. *Al.* Quid? an istæ umbræ non possunt minore sumptu puniri? *Ch.* Scivisum est Rhadamantho. *Al.* Ubi triremem mercatus eris, undē remiges parabuntur? *Ch.* Mæ partes sunt tenere clavum; remigent umbræ, si velint trajicere. *Al.* At sunt quæ non didicerunt remum agere. *Ch.* Apud me nullum est * eximius; remigant & Monarchæ, remigant & Cardinales, suam quisque vicem, non minus quam plebeii tennues, sive didicerint sive non didicerint. *Al.* Tu fac dextro Mercurio feliciter mersere triremem. Ego non te remorabor diutius. Orco lætūm adferam nuncium. Sed heus, heus, Charon. *Ch.* Quid est? *Al.* Fac matures reditū, nē te mox obruat turba. *Ch.* Imō jam plus quā ducenta millia offendes in ripa, præter illas quæ natant in palude. Properabo tamen quantum licebit. Dic illis me mox adfuturum.

* Quia ex aliis dignitatibus gratia exceptus est.

ARGUMENTUM.

Ridetur hic Carthusianus quidam Graculus, suo quidem iudicio doctissimus, qui libro suo Græcum indiderat titulum. Anticomaritas dicens quos appellare poterat Antimarianos, vel Antidicomarianos. Synodus grammaticorum de hoc verbo disputat; varia huius vocis etymologia fingitur. Tandem ejus scabuli authorem Archimoritam merito censet appellandum.

ALBINUS, BERTULPHUS, CANTHELUS, DIPHILUS, EUMENIUS, FABULUS, GADITANUS.

* Nam veteres olim calculis supputabant, ut nunc in quibusdam regionibus numeris æneis.

Al. Estne quisquam in hoc numero qui didicit Arithmetica? *Be.* Cui tandem rei? *Al.* Qui certum doceat quot convenierimus grammatici. *Be.* Isthuc quidem * citra calculos vel digiti nostri nobis dicere poterunt. Te pono in pollice, me in indice, Canthelum in medio, Dipphilum in annulari, Eumenium in minimo. Nunc ad lævam transeo: illic

hic in police pono Fabullum, in indice Gaditanum. Ita-
 que, ni fallor, septem sumus. Sed quorsum attinet isthuc
 verum? *Al.* Quoniam audio septenarium reddere legitimum
 concilium. *Be.* Quod concilium mihi narras? *Al.* Est res se-
 que me diu multumque torfit, neque me tantum, verum
 matres etiam viros neutiquam indoctos. Eam proponam
 in medium ut hujus synodi autoritate semel finiatur quæ-
 sitio. *Ca.* Eximium quiddam sit oportet quod tu vel igno-
 res, Albine, vel animum tuum perspicacissimum diu mul-
 tumque torferit. Quare cupimus & ipsi nosse quid isthuc sit
 rei. Nam unus omnium nomine respondeo. *Al.* Ergo hic
 elote omnes aures simul adhibentes & animos. Plus vi-
 dent oculi quam oculus. Estne quisquam vestrum qui no-
 bis explanare possit quid significet hæc vox Anticomarita? *Anticomarita?*
Be. Nihil facilius. Sonat enim betæ genus, quam prisci na-
 tatilem appellabant, caule contorto nodosoque, mirè fatuæ,
 vetri odoris si contingas; posset cum * Anagyri contende-
 re. *Ca.* Natatilem narras batam? Imò cacatilem bestiam.
 Quis unquam audivit aut legit antehac nomen natatilis
 betæ? *Be.* Imò hoc dilucidè docet Mammetrestus vulgò
 corruptè dictus, cum vero nomine dicatur Mammothreptus,
 quasi dicas aviæ alumnum. *Al.* Quid isthuc est ti-
 tulus? *Be.* Ut intelligas in libro nihil inveniri præter meras
 delicias, quòd mammæ, hoc est, aviæ, soleant indulgentius
 habere nepotes quam matres liberos suos. *Al.* Planè delici-
 osum opus mihi narras. Nuper enim cum in hunc codi-
 cem incidissem, minimum absuit quin risu dissilierim. *Ca.*
 Ubi tu nactus es eum codicem qui rarissimus inventu est?
Be. Abbas Divi Bavonis, nomine Livinus, à prandio Brugis
 duxit me in Bibliothecam suam peculiarem, quam homo se-
 nex, cupiens aliquod sui monumentum posteris relinquere,
 non mediocri sumptu parabat. Nullus erat liber qui non
 esset manu descriptus idque in membranis; nullus qui non
 variis picturis ornatus, ac foris bysso auròque tectus. Quin
 & ipsa codicum spatiosa moles nescio quid majestatis præ-
 se ferebat. *Al.* Quinam erant? *Be.* Oh, præclari omnes,
 Catholicon, Brachylogus, Ovidius per allegorias exposi-
 tus, aliique innumeri; inter quos & lepidissimum Mammo-
 threptum reperi. Inter eas delicias inveni natatilem be-
 tam. *Al.* Cur vocant natatilem? *Be.* Referam quod legi; pe-
 nets authorem fidei periculum esto. Quoniam, inquit, pro-
 venit in locis humidis putribusque, nec usquam feliciter
 provenit quam in cœno aut sterquilinio; honos sit auri-
 bus

* Herbe spe-
 cies quam si
 contingas
 manibus, pes-
 sine olet. Vi-
 de Prov.

a Boves Cy-
prii hercore
vicitant.
Vide prov.

b Venenum
est, Crambe
recocta mors.

c Pastilli seu
placentæ ge-
nius, quod ex
variis herbis
constat.

d Comœdia
letam habet,
i. ragœdia
semper tri-
stem catastro-
phen.

bus. *Al.* Itane graviter olet? *Be.* Sic ut nec oletum ullum
pejus oleat. *Al.* Estne illius oleris ullus usus? *Be.* Imò in
deliciis est. *Al.* Fortasse porcis, aut asinis, aut (*a*) bubus Cy-
priis. *Be.* Imò hominibus, & quidem delicatis. Pelignorum
gens est, apud quam convivia vicissim in longam ducuntur
periodum: extremam computationem vocant suâ lingua
Resumptam, quasi nos dicamus bellaria, aut tragemata. *Al.*
Quàm bella bellaria! *Be.* Ejus computationis hæc lex est,
ut liberum sit convivatori quicquid volet apponere: necesse
autem sit convivis quicquam rejicere, sed omnia boni con-
sulere. *Al.* Quid si opponeret (*b*) cicutam, aut cramben re-
coctam? *Be.* Quicquid apponitur devorandum ibi est sta-
cité. Domi tamen licet quod ederint revomere. Nam hic
ferè ponunt natatilem betam, five Anticomaritam; nihil
nim refert utro nomine dixeris, res eadem est. Admiserunt
aliquid querni corticis & allii plurimum. Ità (*c*) moretum
absolvunt. *Al.* Quis persuasit legem tam barbaram? *Be.*
Consuetudo, quovis tyranno potentior. *Al.* (*d*) Tragicam
periodum mihi narras, quæ tam inamœnum habeat exitum.
Be. Dixi meam vicem, nulli præjudicans, si quis quid habet
rectius. *Ca.* At ego comperi præscis fuisse piscem quem vo-
cârunt Anticomaritam. *Be.* Dic authorem. *Ca.* Codicem ex-
hibere possum, nomen authoris non possum dicere. Scriptus
est Gallicè, sed formulis Hebraicis. *Be.* Quam speciem ha-
bet piscis anticomarita? *Ca.* Cætera nigris squamis est, so-
lus venter albet. *Be.* Palliatum quempiam Cynicum opinor,
nobis ex pisce facies. Qui sapor? *Ca.* Nihil insuavius. Quin
pestilens est. Nascitur in putribus lacunis, interdum & in
cloacis, iners, limosus; solo gustu pituitam gignit gravem,
quam vix vomitu læves. Frequens est in regione quam
Celtithracen appellant. Nam illic in deliciis est, quod gu-
stasse carnes detestabilius sit homicidio. *Al.* Infelix regio
cum suo Anticomarita. *Ca.* Tantum habeo quod dicam: ne-
mini præjudicatum velim meâ sententiâ. *Di.* Quid opus est
hujus vocis enarrationem ex Mammothreptis aut Hebræis
schedis petere cum ipsa dictionis Etymologia præ se fe-
rat Anticomaritas dici puellas parùm feliciter conjuga-
tas, utpote maritis vetulis? Nec enim novum est quod scri-
bæ quæ verterunt in *co*, cum sint literæ cognatæ, *c*, *q* & *k*.
Eu. Erat aliquid quod dixit Diphilus, si constaret dictionem
esse Latinam. Mihi videtur esse Græca & tribus conflata;
ex *αἰνῖ*, quod est *contra*, *καρπῖν*, quod sonat *pagum*, *καί-
ζεν*, quod est *muliebriter garrere*; hinc per synaksephen
elisa

elisa o, dictus est Anticomarita, qui rusticana garrulitate cunctis obstreperit. *Fa.* Sedulo quidem meus dixit Eumenius. At mihi videtur ex tot dictionibus conflata vox quot habet syllabas. Nam *av* sonat *ἀνὴρ πῖ, πῖλλον κω, κωδία μα, μάλα εὐ, εὐπαρεῖ*. (perperam enim scribitur per *i*) *τα, τάλας*. Ex his conficitur, *amens ac miser, vellens pilos putrium tergorum*. *Al.* Tali opificio cibus congruit beta natalilis, de qua modò dixit Bertulphus. *Be.* Nimirum anticomarita anticomarita. *Ga.* Sedulo quidem dixistis omnes, at mihi videtur uxor viro malè morigera dici Anticomarita per syncopen pro antidicomarita, quòd semper adverteretur marito. *Al.* Si recipimus tales tropos, facile ex (*a*) foria

fient forā, & cuniculus fiet cuculus. *Be.* Atqui Albinus, qui consul est in hoc senatu, nondum dixit quid ipse censeat. *Al.* Ex me quidem quod adferam non habeo; haud tamen gravabor in medium adferre quod ab hospite meo nuper didici, homine linguacissimo, sæpius variabat in loquendo sermonem quàm lusciniā cantionem. Is asseverabat vocem esse Chaldaicam, è tribus compositam. Apud illos enim, ut aiebat, *anti* sonat perversum ac cerebrosum, *comar*, petram, *ita*, sutoriam. *Be.* Quis unquam petrae tribuit cerebrum? *Al.* Nihil absurdi, si modò mutes genus. *Ga.* Prorsus in hac synodo evenit quod vulgò dici solet, *Quot homines tot sententiæ*. Quid igitur actum est? sententiæ numeratæ possunt, dividi non possunt, ut pars major vincat minorem. *Al.* Vincat igitur melior deteriorem. *Ga.* Atqui ad hoc ipsum opus esset aliā synodo. Nam (*b*) sua cuique sponsa videtur pulcherrima. *Al.* Isthuc si verum esset, minus haberemus adulteriorum. Sed habeo consilium expeditum. Fabis sortiamur, ex hoc numero cui jus sit ut ex omnibus suffragiis probet quod volet. *Ca.* At isthæc (*c*) in te cudetur faba. Num

vera dixi? *Al.* Mihi prima & postrema magis arridet. *Ca.* Assentimur omnes, ut unus pro omnibus respondeam. *Al.* Age, sit igitur hoc inter ea de quibus dubitare fas non est. *Ca.* Maximè. *Al.* Si quis dissentiat, quid erit pœnæ? *Ca.* Majusculis scribetur HÆRETICUS INGRAMMATICA. *Al.* Adjiciam bonis avibus quod mihi non negligendum videtur. Id ex medico quodam Syro acceptum amicis communicabo. *Be.* Quid isthuc? *Al.* Si natatilem betam galiam è quercu, & sutorium atramentum in mortario contuderis, deinde aspersis copri sex uncis miscueris in malagma præsentaneum esse remedium adversus caninam scabiem & porcorum pruriginem. *Be.* Sed heus, Albine, quī nobis omnibus de

a Foria pluraliter, auctore Nonio, stercora sunt liquidiora.

b *Suum cuius* que pulchrum. Vide prov.

c Id est, in te malum hoc recidet.

a Unitas :
chilias mil-
lenarius nu-
merus est ;
dyas, dualis ;
trias, tern-
arius.

b Stultus stul-
torum, hoc est,
stultorum
princeps.

c Qui ex an-
tro Tropho-
nii prodeunt
tristissimi
sunt : lege
proverbium.

d Gruentæ,
fuerunt nup-
tiæ Lapitha-
rum.

Anticomarita negotium faceffis, in quo tandem authore le-
gitur isthuc vocabulum? *Al.* Dicam, sed in aurem, & uni.
Be. Accipiam, sed hac lege, ut ego vicissim unus uni in au-
rem dicam. *Al.* At repetita (*a*) henas tandem fit chilias.
Be. Verum dicis, ubi semel ex henade reddideris dyadem,
jam non est tibi in manu sistere fluxum dyadis. *Al.* Quod
pauci nōrunt celari potest; quod multi, nequaquam: trias
autem ad multitudinem pertinet. *Be.* Probè, qui tres simul
haberet uxores, multas habere diceretur; sed qui tres ha-
beret pilos in capite, aut dentes in ore, multosne an paucos
habere diceretur? *Al.* Sophista, admove aurem. *Be.* Quid
ego audio? Isthuc non minus absurdum est quàm si Græci
civitatem, cui expugnandæ tot classes ducebant, suo no-
mine non possent nominare, pro Troja dicentes Sutrium. *Al.*
Atqui hic Rabinus est nuper è cœlo delapsus, qui nisi præsens
numen succurrisset rebus humanis, jamdudum quæreremus
ubinam essent homines, ubi pietas, ubi philosophia, ubi lite-
ræ. *Be.* Næ iste inter moriæ proceres primas meretur, dignus
qui posthac vocetur (*b*) Archimorita, cum suis Anticomaritis.

ARGUMENTUM.

Ἀγάμος γάμος, sive Conjugium impar, vulgi stultitiam ponit ob oculos,
qui in sponfalibus supputant dotis magnitudinem, nec ad rationem vocant
sponsi scabiem, leprâ deteriozem. Viri deformis descriptio. Crudelitas pa-
rentum in elocando filias plusquam Mezentiana, de quo Virgil. *Aeneid.* 10.
Vitia describit pessimi mariti. Homini hoc non est nubere, sed cadaveri.
In gignendis canibus, vitulis aut equis, curatur ut fortes coeant fortibus,
generosi generosis, nec morbidum sano admittunt. Dammum ex ineptis &
infastis his nuptiis respublica capis ingentissimum.

PETRONIUS, GABRIEL.

Pe. **U**Nde nobis Gabriel tam tetricâ fronte? (*c*) Num
ex antro Trophonii? *Ga.* Imò à nuptiis. *Pe.* Nun-
quam vidi vultum minùs nuptialem. Nam qui nuptiis in-
terfuerunt, totos postea sex dies solent hilariores amonio-
resque videri, senes etiam rejuvenescere ad annos decem.
Quas igitur tu mihi nuptias narras? Mortis, opinor, cum
Marte. *Ga.* Imò juvenis generosi cum puella sedecim an-
nos nata, in qua nihil desideres, sive formam spectes, sive
mores, sive genus, sive fortunam. Quid multis? Jove mari-
to digna videri poterat. *Pe.* Hui! tam teneram puellam tam
vetulo? *Ga.* Reges non senescunt. *Pe.* Unde igitur isthæc
tristitia; Fortasse sponso invides, qui tibi captatam præ-
dam victor præripuit. *Ga.* Phy! nihil minus. *Pe.* Num tale
quid accidit (*d*) quale memorant de convivio Lapitharum?

Ga. Ne-

Ga. Nequaquam. *Pe.* Quid? An defuit Bacchi liquor? *Ga.*

Imò supererat. *Pe.* Non aderant tibicines? *Ga.* Et fidicines,

& lyricines, & tubicines, & utricines. *Pe.* Quid igitur?

Non aderat Hymenæus? *Ga.* Frustrà tot vocibus ciebatur.

Pe. Nec Charites? *Ga.* Nè musca quidem (a) Charis. Nec

pronuba (b) Juno, nec aurea Venus, nec Jupiter Gamelius.

Pe. Næ tu mihi nuptias loqueris prorsus inauspicatas & (c)

ἀστυς, seu potiùs (d) ἀγαμον γάμον. *Ga.* Magis dicas si vi-

disles. *Pe.* Non igitur saltatum est? *Ga.* Imò miserè clau-

dicatum. *Pe.* Nullum ergò numen prosperius istas hilara-

bat nuptias? *Ga.* nullum omnino illic aderat præter unam

Deam, quæ Græcis dicitur (e) Pfora. *Pe.* Pruriginosas, opi-

nor, nuptias dicis. *Ga.* Imò rubiginosas & purulentas. *Pe.*

Sed quid est, mi Gabriel, quod hæc commemoratio tibi

lacrymas etiam excutit? *Ga.* Hæc res, Petroni, vel filici pos-

sit extundere lachrymas. *Pe.* Credo, si filix vidisset. Sed ob-

secro te, quidnam est hoc tantum mali? Ne cela, nec meum

animum diutiùs suspendito. *Ga.* Nosti Lampridium Eubu-

lum? *Pe.* Quo non alius in hac urbe vir melior aut beator.

Ga. Quid? ejus filiam Iphigeniam? *Pe.* Florem hujus æta-

tis nominasti. *Ga.* Sic est. At scis cui nupserit? *Pe.* Sciam,

si dixeris. *Ga.* Nupsit Pompilio Blenno. *Pe.* Eine Thraconi,

qui neminem non solet occidere suis gloriosis fabulis? *Ga.*

Huic ipsi. *Pe.* At is jam olim celebris est in hac urbe dua-

bus potissimum rebus, mendaciis, ac scabie quæ nondum su-

um habet nomen, cum ipsa tam multorum habeat nomina.

Ga. Superbissima scabies est, quæ nec lepræ, nec elephantia-

si, nec lichenibus, nec prodagræ, nec mentagræ cedat, si res

veniat in certamen. *Pe.* Ità prædicant medicorum filii. *Ga.*

Quid ego nunc, Petroni, depingam puellam tibi non incog-

nitam? quanquam plurimum gratiæ addidit ornatus nativo

decori. Mi Petroni, dixisses, Deam quampiam esse, nihil

illam non decebat. Interim prodiit nobis beatus ille sponsus,

trunco naso, alteram trahens tibiam, sed minùs feliciter quàm

solent Suitzeri, manibus scabris, halitu gravi. oculis langui-

dis, capite obvincto; sanies & è naribus & ex auribus flu-

ebat. Alii digitos habent annulatos, ille etiam in femore ge-

stiat annulos. *Pe.* Quid parentibus accidit ut talem filiam tali

portento committerent? *Ga.* Nescio, nisi quòd hodie pleris-

que videtur adempta mens. *Pe.* Fortasse prædives est. *Ga.* Est

affatim, sed ære alieno. *Pe.* Si puella veneno sustulisset ambos

avos & avias, quod gravius supplicium de illa sumi poterat?

Ga. (f) Si minxisset in patrios cineres, satis pœnarum datura

a Vide pro-

verbium.

Charis gra-

tia.

b Dæmonia

sunt, quæ

nuptias auspi-

catas & felices reddere

credita sunt.

c Id est, im-

pias.

d Id est, sine

nuptiis nup-

tias,

e Scabies,

pruritus.

f Id est, gra-

vius aliquod

flagitium

commisisset.

Vide prov.

a Apud veteres damnati obiciebantur aliquando feris.

b Saccus quo obvoluti paricidii rei projiciebantur in profluentem fluvium.

fuerat tali monstro vel osculum dare coacta. *Pe.* Accedo, *Ga.* Mihi sane factum hoc crudelius esse videtur, quam si illam nudam (*a*) obiecissent ursis, aut leonibus, aut crocodilis. Nam aut fera pepercissent tam insigni formæ, aut subita mors finisset cruciatum. *Pe.* Vera prædicas. Mihi planè videtur hoc factum Mezentio dignum, qui *mortua*, ut inquit *Maro*, *jungebat corpora vivis*, *Comprensus manibusq; manus atq; oribus ora*. Quanquam nec Mezentius, ni fallor, tam immanis erat ut tam amabilem puellam cadaveri jungeret, nec ullum cadaver est cui non jungi malis quàm tam putido cadaveri. Si quidem hoc ipsum quod spirat merum est venenum, quod loquitur pestis est, quod contingit mors est. *Ga.* Jam tu mihi cogita, *Petrone*, quid voluptatis habitura sint illa suavia, illi complexus, illi nocturni lusus ac blanditiæ. *Pe.* Theologos nonnunquam audiivi loquentes de impari conjugio. Isthuc demum optimo jure dici potest impar conjugium, quasi gemmam inferas plumbo. Sed interim demiror teneræ virginis audaciam. Solent enim tales puellæ ad lemuris aut larvæ conspectum tantùm non exanimari. An hæc audebit tale cadaver amplecti noctu? *Ga.* Habet puella quod excuset, auctoritatem parentum, importunitatem amicorum, ætatis simplicitatem. Ego parentum vesaniam satis mirari non possum. Quis enim filiam habet tam infelici formâ quam collocare velit homini leproso? *Pe.* Nullus opinor, si modò vel unciolam habeat sanæ mentis. Mihi si lusa esset eadèmq; clauda nec minùs deformis quàm fuit *Thersites* Homericus, postremo indotata, recusarem istiusmodi generum. *Ga.* At hæc lues est omni leprâ cum tetrior tum nocentior. Nam citiùs serpit, & subindè recurrit, ac frequenter occidit; cum nonnunquam lepra sinat hominem ad extremam usque senectutem vivere. *Pe.* Fortasse latebat parentes sponsi morbus. *Ga.* Imò pulchre noverant. *Pe.* Si tam malè volebant filiæ, quin potiùs insutam (*b*) culeo projecerunt in Scaldim? *Ga.* Profectò levior fuisset insania. *Pe.* Quæ dos commendabat illis sponsum? præcellit arte quapiam? *Ga.* Per multis: strenuus est aleator, potator invictus, scortator improbus, nugandi mentiendique artifex maximus, prædator non segnis, decoctor eximius, comestator perditus. Quid multis? Cum scholæ non profiteantur nisi septem artes liberales, hic habet plus quàm decem illiberales. *Pe.* Aliquid tamen fuerit oportet quod illum commendaret parentibus. *Ga.* Nihil aliud quàm gloriosum equitis nomen. *Pe.* Qualis eques, cui per scabiem vix in sella sedere

sedere licet? Sed fortassis habet luculentas possessiones.
Ga. Habuit mediocres; sed ex protervia, quam fecit, nihil
superest præter unam turriculam, unde excurrere solet ad
prædam, eamque tam bellè instructam, ut nolis illic porcos
suos ali. Sed interim nunquam non habet arces in ore, &
seuda, aliæque magnifica nomina; nusquam non affigit sua
insignia. *Pe.* Clypeus quod habet symbolum? *Ga.* Tres ele-
phantos aureos in spatio phœniceo. *Pe.* Scilicet Elephas Ele-
phanti congruit. Oportet autem hominem esse sanguina-
rium. *Ga.* Imò vinarium; nam rubro vino mirum in modum
delectatur, sic tibi sanguinolentus est. *Pe.* Ad hauriendum
igitur utilis est illi proboscis. *Ga.* Maximè. *Pe.* Itaque insig-
nia declarant magnum ac stolidum nebulonem, vini gurgi-
tem; neque enim ille color sanguinis est, sed meri: & aureus
elephas indicat, quicquid auri nactus est vino absumi. *Ga.*
Sic est. *Pe.* Quod igitur dotis hic Thraeo conferet ad spon-
sam? *Ga.* Quid? maximam. *Pe.* Qui maximam decoctor?
Ga. Sine me loqui; maximam, inquam, pessimamque scabiem.
Pe. Emoriar, ni malim filiam meam equo nuptam quàm tali
equiti. *Ga.* At ego vel monacho nuptam malim. Imò hoc non
est homini nubere, sed hominis cadaveri. Hoc spectaculum
si vidisses, dic mihi, tenuissène lacrymas? *Pe.* Qui potu-
issem, qui vix ista sine lacrymis audio? Adeone parentes ad
omnem naturalis pietatis affectum obsurduisse, ut filiam uni-
cam, puellam tali formâ, tali indole, tam amabilibus mori-
bus, tali monstro in servitatem traderent, propter mendacem
clypeum? *Ga.* Atqui facinus hoc, quo nihil invenias nec im-
manius, nec crudelius, nec magis impium, hodie magnatum
etiam ludus est, cum expediat eos qui Reipublicæ tractan-
dæ nascuntur, esse quàm prosperrimâ valetudine. Corporis
enim habitus animi vim afficit. Certè hic morbus quic-
quid est homini cerebri solet exhaurire. Ità fit ut Reipub-
licæ præsideant qui nec animo bene valeant nec corpore.
Pe. Non solùm integræ mentis ac prosperâ valetudine con-
venit esse qui Reipublicæ gubernaculis assident, verùm eti-
am formâ dignitatèque corporis præcellentes. Quanquam
enim prima principum commendatio sint sapientia & inte-
gritas; tamen nonnihil refert quâ specie corporis sit qui
ceteris imperat. Nam si sævus est, multum invidiæ addit
corporis deformitas. Si probus & pius, *Gratior est pulchro
veniens è corpore virtus.* *Ga.* Rectè. *Pe.* Nonne deplorant ea-
rum infelicitatem, quarum conjuges post peractas nuptias
in lepram aut morbum incidunt comitalem? *Ga.* Meritò
sanè.

α Catuli qui
ex parenti-
bus diversæ
naturæ &
studii na-
scentur.

β Alludit ta-
citè ad un-
guenta &
cataplasma-
ta illorum
qui poscas
habent.

sané. *Pe.* Quæ igitur dementia est, ultro filiam plus quam leproso tradere? *Ga.* Plus quam dementia est. Si satrapes paret tollere catulos, quæso num ad generosam scæminam admittet scabiosum & ignavum canem? *Pe.* Imò magnâ curâ dispiceret, ut undiquaque generosum adjungeret, ne nascantur (α) hybridæ. *Ga.* Et si dux augere velit equitatum, num ad eximiam equam admitteret morbidum aut degenerem? *Pe.* Ne in commune quidem stabulum reciperet morbidum, nè quâ serpat malum ad alios. *Ga.* Nec interim referre putant quem admittant ad filiam, & unde nascantur liberi, non tantum in hæreditatem omnium facultatum successuri, verum etiam rempublicam moderaturi. *Pe.* Nè rusticus quidem quemvis taurum admittit ad juvencam, nec quemvis equum jungit equæ, nec quemvis porcum scrophæ; cum taurus gignatur aratro, equus rhedæ, porcus culinæ. *Ga.* Vide quam perversa sint hominum judicia. Si quis plebeius patriciæ puellæ osculum obtrudat, injuriam putant bello vindicandam. *Pe.* Acerrimo. *Ga.* Et ipsi volentes, scientes, prudentes, id quo nihil habent charius dedunt abominando portento, & privatim impii in suam gentem, & publicè in civitatem. *Pe.* Si sponsus subclaudicat, alioqui sanus, quàm abhorretur à conjugio? Hoc tantum malum non imputatur in sponalibus. *Ga.* Si quis filiam elocavit Franciscano, quanta abominatio, quanta deploratio malè collocatæ Virginis! At illa veste detractâ virum habet membris validis: ista totam ætatem transigit cum semivivo cadavere. Si qua nubit sacerdoti, ludunt in unctum; at hæc (β) pejùs uncto nupsit. *Pe.* Vix hoc faciunt hostes puellis bello captis, vix piratæ faciunt scelere abductis; & hoc faciunt parentes unicæ filiæ, nec illis datur à magistratu curator. *Ga.* Quomodo medicus succurret phrenetico, si ipsum habeat phrenesis? *Pe.* Atqui mirum est, à principibus, quorum munus est prospicere Reipublicæ duntaxat in his quæ ad corpus pertinent, cùm in hoc genere nihil prius ac potius sit bonæ valetudine, hic nullum excogitari remedium. Tanta pestis bonam orbis partem occupavit; & illi interim stertunt, quasi nihil ad rem pertineat. *Ga.* De principibus, Petroni, religiosè loquendum est. Sed admove aurem? insufurrabo tria verba. *Pe.* O miseriam! Utinam falsa prædicares. *Ga.* Quot morborum genera nasci putas ex vinis corruptis ac mille modis infectis? *Pe.* Innumera, siqua medicis fides. *Ga.* Num hic vigilant ædiles? *Pe.* Planè vigilant in exigendis vestigalibus. *Ga.* Quæ sciens nubit morbido, fortasse digna est suo

suo malo, quod adscivit ipsa sibi : quanquam si principatum gererem, utrumque semoverem ab urbano commercio. Cæterum si qua nupisset huic obnoxio lui, qui se sanum mentitus esset, si quis mihi summum Pontificium deliget, dirimerem hoc conjugium, etiamsi, sexcentis (a) tabulis sponsalibus contractum esset. *Pe.* Quo colore? Nam conjugium ritè contractum ab homine non potest dirimi. *Ga.* Quid? tibi videtur ritè contractum quod dolo malo contractum est? Non valet contractus, si puella decepta servo nupsit, quem putabat liberum. Hic cui nupsit servus est miserrimæ dominiæ Pforæ; atque hoc infeliciores est servitus, quod illa neminem manumittit, ut servitutis miseriam aliqua libertatis spes consolari possit. *Pe.* Sanè colorem reperisti. *Ga.* Ad hæc, non est conjugium nisi inter vivos. Hic mortuo nubitur. *Pe.* Repertus est alter color. Sed fineres, opinor, scabiosas scabiosis nubere, juxta vetus illud adagium, * *δυσκοιὸν καὶ πέδιλον*. *Ga.* Si hoc mihi liceret, quod expediret Reipublicæ finerem quidem jungi, sed junctos exurerem. *Pe.* Tum tu quidem Phalaridem ageres, non principem. *Ga.* An tibi Phalaris videtur medicus qui secat digitos aliquot, aut inurit corporis partem, nè totum pereat! Mihi non videtur ista crudelitas, sed misericordia. Quod utinam initio nascentis mali fuisset factum! Tum enim paucorum exitio totius orbis salutis consuli poterat. Et hujus facti reperimus exemplum in Gallorum annalibus. *Pe.* At mitius erat illos castrari ac submoveri. *Ga.* Fœminis porrò quid faceres? *Pe.* Adderem fibulas. *Ga.* Ità quidem prospectum esset nè (b) ex malis corvis nascantur mala ova : sed fatebor hoc esse mitius, si tu fatearis illud esse tutius. Nam pruriunt & exsecti, nec tuo modo transilit malum, sed osculo, sed colloquio, sed contactu, sed compotatiunculâ serpit ad alios. Et videmus huic malo fatalem malitiam adjunctam, ut quisquis eo tenetur, vel nullo suo commodo gaudeat quam plurimis suam affricare scabiem. Jam submoti possunt fugere, possunt vel noctu vel ignotis imponere; à mortuis verò nihil est periculi. *Pe.* Tutius fateor; sed haud scio an conveniat Christianæ mansuetudini. *Ga.* Dic age mihi unde plus periculi est, à simplicibus furibus, an ab istis? *Pe.* Fateor pecuniam multo viliorē bonâ valetudine. *Ga.* Et tamen hos Christiani suffigimus in crucem, nec appellatur crudelitas sed iustitia; &, si Rempublicam spectes pietas est. *Pe.* Verùm ibi plectitur qui damnum dedit. *Ga.* Hi scilicet lucrum adferunt. Sed demus hoc malum multis nulla sua culpa contractum, cum

a Scripti co-
dicilli initi
matrimonii
de pacto &
legato ut
aiunt.

* Id est, si
mille simili
gaudet.

b Vid. pro
Mali Corvi
malum ovum

* Vide prov.
Stultus qui
patre caso
liberis pe-
percerit.

b Est pote-
stas quæ cre-
ditori in
sua patriâ
contra debi-
torem in a-
liena jus su-
um persequi
licet.

tamen paucos reperias quibus eam luem non conciliârit ne-
quitia; jure consulti docent interdum innoxios rectè occidi;
si id magnopere interfit Reipublicæ. Quemadmodum Græci
post everfam Trojam occiderunt Astyanactem Hectoris fili-
um, nè per illum bellum instauraretur. (a) Nec putant im-
pium post extinctum tyrannum, & liberos innoxios trucidari.
Quid quodd nunquam non bellamus Christiani, neque
tamen nescimus in bellis maximam malorum partem ad eos
redire qui nihil commuerunt? Idem usu venit in (b) re-
presalibus quæ vocant. Qui læsit, in tuto est; & spoliatur
negotiator, qui nec factum quidem audivit, tantum abest ut
in culpa fuerit. Quod si talibus remediis utimur in rebus
non ita magno momenti, quid censes faciendum in re omni-
um atrocissima? *Pe.* Vincor veris. *Ga.* Tum illud mihi per-
pende. Apud Italos ut primùm scintillare cœpit pestilentia,
occluduntur ædes: qui laboranti inserviunt, submoventur
à publico. Hoc quidem appellant inhumanitatem, cum sum-
ma sit humanitas. Siquidem hæc vigilantia fit ut paucis fu-
neribus sopiatur malum. At quanta est humanitas tot mil-
lium vitæ consuli? Sunt qui parùm hospitale putant, quodd
Itali, in rumore pestilentia, tempore vespertino hospitem
portis submovent, coguntque sub dio noctem agere; at pie-
tas est, paucorum incommodo, maximo Reipublicæ bono pro-
spicere. Quidam sibi valde fortes videntur & officiosi, quodd
aufint ad quemvis pestilentia laborantem accedere, etiamsi
nihil illic habeant negotii. At dum reversi domum inficiunt
uxores, liberos, ac totam familiam, quid eâ fortitudine stul-
tius? quid officio inofficiosius, ut salutes alienum, tibi chæ-
rissimos in præsens vitæ discrimen adducere? Hic tamen
quanto minus est periculi à pestilentia quàm ab hac scabie?
Rariùs aflat propinquos, nec ferè senes attingit; & quos at-
tigit, aut cito liberat, aut restituit sanitati, puriores etiam
quàm antea fuerunt. Hæc quid aliud quàm perpetua mors
est, vel, ut verius dicam, sepultura? obvolvuntur linteis &
unguentis more cadaverum. *Pe.* Verissima narras. Saltem
idem curæ dandum erat huic tam exitiali malo quodd datur
leprosis. Aut si hoc quoque nimium est, nemo barbæ syl-
vam patiat sibi demeti, aut sibi quisque tonsorem præstet.
Ga. Quid si uterque claudat os? *Pe.* Affiant naribus ma-
lum. *Ga.* Est & isti malo remedium. *Pe.* Quodnam? *Ga.* Ut,
quodd solent Alcumici, addant personam quæ per vitreas fe-
nestellas præbeat lumen oculis, ori naribusque respiratio-
nem, cornu à persona per axillas in tergum porrecto. *Pe.*

Bell;

Bellæ, si nihil metuendum est à contactu digitorum, linte-
 orum, pectinis, & forcipis. *Ga.* Optimum igitur barbam
 usque ad genua demittere. *Pe.* Ita videtur. Deinde fiat edi-
 ctum, Nè quis idem sit tonsor & chirurgus. *Ga.* Ad famem
 relegas tonsores. *Pe.* Minuant sumptus, & aliquanto pluris
 radant. *Ga.* Esto. *Pe.* Tum feratur lex, nè quis cum alio po-
 culum habeat commune. *Ga.* Istam vix recipiet Anglia. *Pe.*
 Neve duo misceantur eodem lecto, præter uxorem & ma-
 trim. *Ga.* Placet. *Pe.* Ad hæc, in diverforiis nè quis hospes
 indormiat linteis in quibus alius indormiit. *Ga.* Quid facies
 Germanis, qui vix lavant bis in anno? *Pe.* Exstimulent lo-
 trices. Præterea tollatur mos quamvis vetustus salutandi
 osculo. *Ga.* Etiamne in templis? *Pe.* Tabellæ suam quisque
 opponat manum. *Ga.* Quid de colloquio? *Pe.* Vitetur illud
 Homericum, (a) ἄλλ' ἄν κεφαλὴν & vicissim qui au-
 scultat, comprimat labra. *Ga.* Vix istis legibus suffecerint
 duodecim tabulæ. *Pe.* Sed quid consulas interim infelici
 puellæ? *Ga.* Quid, nisi ut libenter sit misera, quò sit minùs
 misera? & suavio conjugis opponat manum, tum armata
 cum illo dormiat? *Pe.* Quonam hinc properas? *Ga.* Rectè
 in musæum. *Pe.* Quid facturus? *Ga.* Pro (b) Epithalamio,
 quod postulant, scripturus Epitaphium.

a Id est, prom-
 ptius admo-
 vens caput.

b Carmen
 quod in
 nuptiis de-
 cantari con-
 suevit: Epi-
 taphium in-
 scripto se-
 pulchri.

ARGUMENTUM.

*Impostura habet familiare colloquium inter Livinum & Philippum; ubi Li-
 vinus imponit Philippo, carmina loquens, cum ille proferam rebatur loqui.*

PHILIPPUS, LIVINUS.

Ph. Salve, Livine. *Li.* Salvebo, si vis ita; sed à me tibi
 cave. Nam est animus imponere tibi, nisi caves.
Ph. Non est admodum metuendus hostis qui periculum
 denunciat. Sed age, falle, si potes. *Li.* Ecce jam fefelli,
 nec sentis adhuc. Iterum cave. *Ph.* Cum præstigiarius, opi-
 nor, artifices mihi res est. Nihil enim sentio imposturæ. *Li.*
 Rursus adverte mentem tuam, ni velis decipi, sicuti falsus es
 non semel. *Ph.* Hic sum, incipe. *Li.* Jamdudum mihi quod
 jubes peractum est. *Ph.* Quid actum? aut quid peractum?
 Nihil sentio doli. *Li.* Jam toties admonitus saltem adhibe at-
 tentum animum. *Ph.* Novum præstigiarius genus. Ludor, ut
 ais, neque quicquam artis sentio, cum observem & oculos,
 & manus, & linguam tuam. Sed age, rursus incipe. *Li.* Iterum
 atq; iterum incipio, atq; adeò toties facio, neq; tu asseque-
 ris laqueos. *Ph.* Quà re mihi laqueos tendis? *Li.* Hæc tibi in-
 quam lingua dolos parat, nec auribus sentis, nec oculis vides.
 Nunc saltem attentos habe oculos & aures. *Ph.* Non possum
 magis

magis etiamsi de capite ageretur. Sed falle rursus. *Li.* Iterum ecce fefelli, neque deprehendis artem. *Ph.* Enecas. Quæso dic, quodnam est hoc præstigiarum genus? *Li.* Hactenus sum tibi loquutus carmine, atque adhuc loquor. *Ph.* Nihil minus sensi quàm isthuc. *Li.* Primum tibi respondi duobus trimetris Iambicis. Deinde trochaico tetrametro catalectico. Mox meris creticis sum loquutus. Post hæc Phaleucio hendecasyllabo. Deinde meris choriambis. Ad hæc meris anapæstis. Rursus tribus sapphicis. Mox sotadico: postremo trochaico tetrametro. *Ph.* Deum immortalem quidvis suspicabar potiùs quàm istud. Si vixero, aliquando vicem repònam. *Li.* Huc si quid potes. *Ph.* Ecce bis par pari retuli, nec dolum percipis. *Li.* Hui, tam citò? *Ph.* Minatus sum tibi Iambico tetrametro catalectico, mox addidi creticos quinq̃ue. *Li.* Prorsus accidit, ut video, quod dici solet, * *Cretenfis incidit in Cretensem.* *Ph.* Sic est: sed illud precor utrique nostrum, ne nobis unquam occurrat impostura nocentior.

* Cretenfis
nebulones &
mendaces
notati sunt.

ARGUMENTUM.

Cyclops, sive Evangeliphorus, taxat eos qui Evangelium semper habent in ore, cum in vita nihil prorsus sit Evangelicum. Acerbè invectitur in hypocritas, qui profitentur ore, negant opere Religionem. Evangelium, ut vinum, non prodest nisi intrinsecus sumptum.

CANNIUS, POLYPHEMUS.

Ca. Quid hîc venatur Polyphemus? *Po.* Quid vener, rogas, sine canibus & venabulo? *Ca.* Fortè nympham aliquam hamadryadem. *Po.* Pulchre divinâsti. En tibi retè venatorium. *Ca.* Quid ego video? Bacchum in exuvio leonis, Polyphemum cum codice, (a) *καλὴν περκασιόν.* *Po.* Non croco tantum pinxi libellum, sed etiam minio lasuriòque. *Ca.* Non loquor de croco, sed Græcè dixi quiddam. Militaris videtur libellus; nam nodis, laminis & circulis æreis armatus est. *Po.* Introspice. *Ca.* Video. Sanè perquam bellus est: sed nondum ornâsti satis. *Po.* Quid deest? *Ca.* Addere debebas tua insignia. *Po.* Quæ? *Ca.* Silenici caput è dolio prospiciens. Sed quid tractat? Artem potaticam? *Po.* Vide nê quam imprudens effutias Blasphemiam. *Ca.* Quid igitur? estne sacri quippiam? *Po.* Est quo nihil sacratius, Evangelium. *Ca.* (b) *Ἡεράκλεις!* Quid Polyphemo cum Evangelio? *Po.* Quin ità rogas, Quid Christiano cum Christo? *Ca.* Nescio; nisi quòd te talem magis decet halbardacha. Nam si quis mihi istâ specie ignotus occurreret in mari, piratam esse crederem; si in nemore, sicarium. *Po.* Atqui hoc ipsum nos docet

a Id est, *Felis*
avocotum.
Vide prov.

b Id est, *Her-*
cules admi-
randi adver-
bium apud
Græcos.

docet
admo-
mus t
torta b
ventila
gelicu
supina
is late
rice, v
nigros
aretur
orem
ta inc
gestes
portat
belle
Evang
utinam
les. P
ferunt
Quid?
te pro
riculas
nimè c
vum?
Po. Me
minas
Rem t
metiri
dictus
Polyph
non p
esse f
gestan
derim
Nihil
vit Ch
si vis,
ut ex
ille co
Christi
Sed a
vange

docet Evangelium, nè quem judicemus juxta faciem. Quem admodum enim sæpenumero sub tunica cinericea latet animus tyrannicus; ita nonnunquam attonsum caput, circumtorta barba, torva supercilia, truces oculi, vertex plumam ventilans, sagum militare, caligæ intersectæ, tegunt Evangelicum animum. *Ca.* Quidni? nonnunquam & sub pelle lupina latet ovis: & siqua fides apologis, sub exuvio leonis latet asinus. *Po.* Imò ego novi qui ovem gestat in vertice, vulpem in pectore; cui libens optârim, ut quàm habet nigros oculos, tam habeat candidos amicos, tamq; probe inauraretur quàm colorem habet inauratæ congruum. *Ca.* Si ovem gestat in vertice qui pileum gestat ovillum, quàm tu incedis onustus, cùm ovem simul & struthiocamelum gestes in capite? Tum an non absurdius facit qui avem portat in capite, asinum in pectore? *Po.* Mordes. *Ca.* Sed bellè res habuerit si, quàm tu decorâsti variis ornamentis Evangelium, tam te vicissim exornet. Ornâsti coloribus, utinam exornet te bonis moribus. *Po.* Curabitur. *Ca.* Ut soles. *Po.* Sed omiſſis convitiis, itâne damnas eos qui circumferunt codicem Evangelicum? *Ca.* Minimè gentium. *Po.* Quid? an tibi videor minimus gentium vel asinino capite te procerior? *Ca.* Non arbitror tanto, si asinus arrigat auriculas. *Po.* Certè bubalino. *Ca.* Placet collatio; sed ego minimè dixi, non, minimè. *Po.* Quid interest inter ovum & ovum? *Ca.* Quid interest inter medium digitum & infimum? *Po.* Medius est longior. *Ca.* Scité. Quid interest inter asinas auriculas & lupinas? *Po.* Lupinæ sunt breviores. *Ca.* Rem tenes. *Po.* At ego longa brevique palmâ & ulnâ metiri soleo, non auribus. *Ca.* Age, qui Christum gestavit dictus est Christophorus: tu qui Evangelium portas, pro Polyphemo dicendus es Evangeliphorus. *Po.* An sanctum non putas portare Evangelium? *Ca.* Non, nisi tu fatearis esse sanctissimos asinos. *Po.* Qui sic? *Ca.* Quia unus sufficit gestandis tribus istiusmodi codicum millibus; nec te crediderim futurum imparem oneri, si probè sis clitellatus. *Po.* Nihil absurdi sic asino tribuere sanctimoniam, quia gestavit Christum. *Ca.* Istam sanctimoniam tibi non invideo. Et, si vis, donabo tibi reliquias illius asini cui Christus insedit, ut exosculeris. *Po.* Dabis munus gratissimum: Nam asinus ille contactu corporis Christi consecratus est. *Ca.* Sanè Christum contigerunt & qui illi impeerunt alapas. *Po.* Sed age, dic serio, nonne pium est circumferre codicem Evangelicum? *Ca.* Pium si absit hypocrisis, si verè id fiat. *Po.*

Po. Abeat hypocrisis ad monachos ; quid militi cum hypocrisi ? *Ca.* At primum expedi mihi quid sit hypocrisis, *Po.* Cum aliud præ te fers quam latet in animo. *Ca.* Sed quid præfert circumlatus Evangelii codex ? nonne vitam Evangelicam ? *Po.* Opinor. *Ca.* Ergò ubi vita non respondet codici, nonne hypocrisis est ? *Po.* Videtur, sed quid est verè codicem Evangelicum circumferre ? *Ca.* Quidam circumferunt manibus, quemadmodum Franciscani Francisci regulam : idem possunt & bajuli Lutetiani, & asini, & cantherii. Sunt qui circumferunt ore, nihil crepantes nisi Christum & Evangelium : hoc est Pharisaicum. Quidam circumferunt

Quisnam verè
portat Evan-
gelium.

animo. Proinde verè circumfert, qui & manibus, & ore, & corde portat Evangelium. *Po.* Ubi sunt isti ? *Ca.* In templis diaconi, qui portant codicem, pronunciant populo, & tenent corde. *Po.* Tamen si non omnes sancti sunt qui animo gestant Evangelium. *Ca.* Nè mihi sophistam agas. Non gestat animo, nisi qui medullitus amat. Nemo penitus amat, nisi qui moribus exprimit Evangelium. *Po.* Istas subtilitates non assequor. *Ca.* At dicam crassiore Minervâ. Si lagenam vini Beinenfis gestes humeris, quid aliud est quam onus ? *Po.* Nihil aliud. *Ca.* Si teneas faucibus, ac mox expuas ? *Po.* Haud profuerit : quanquam id quidem non soleo. *Ca.* Sin, ut soles affatim haurias ? *Po.* Nihil divinius. *Ca.* Concalefcit omne corpus, rubescit facies, hilarescit frons. *Po.* Prorsus. *Ca.* Tale quiddam est Evangelium : in animi venas demissum innovat torum hominis habitum. *Po.* Videor igitur tibi parum Evangelicè vivere ? *Ca.* Istam quæstionem nemo te dissolverit rectius. *Po.* Si bipenni res agatur. *Ca.* Si quis in os te vocet mendacem aut ganeonem, quid facias ? *Po.* Quid faciam ? sentiret pugnus meos. *Ca.* Quid si quis tibi impingat colaphum ? *Po.* Amputarem illi collum pro colapho. *Ca.* Atqui codex tuus docet, ut pro convitio referas benignum sermonem, & ferienti maxillam dexteram porrigas & sinistram. *Po.* Legi, sed exciderat. *Ca.* Oras, opinor, frequenter. *Po.* Isthuc est Pharisaicum. *Ca.* Pharisaicum est prolixè precari, sed fucatè. At tuus codex docet semper orandum, sed ex animo. *Po.* Attamen oro nonnunquam. *Ca.* Quando ? *Po.* Cum venit in mentem, semel aut bis in hebdomade. *Ca.* Quid tum oras ? *Po.* Precationem dominicam. *Ca.* Quoties ? *Po.* Semel. Nam vetat Evangelium * Battologiam eadem iterantem. *Ca.* Potes attentius absolvere precationem Dominicam ? *Po.* Nunquam id tentatum est. An non satis quod voce pronuncio ? *Ca.* Nescio, nisi quòd Deus non audit nisi

* Inanis &
multorum
verborum
effusio, à
Batto quo-
dam dicta,
cui hoc so-
lemne fuit.
Battologi-
am damnet
Christus no-
minatim a-
pud Mat-
theum.

cordis

cordis vocem. Crebrò jejunas? *Po.* Nunquam. *Ca.* At tuus codex probat precationem & jejunium. *Po.* Probaram & ego, nisi aliud flagitaret venter. *Ca.* At Paulus negat eos servire Jesu Christo qui ventri serviunt. Vesceris carnibus quovis die? *Po.* Cum dantur. *Ca.* Atqui ista gladiatoria laterum firmitas vel fœno arborumque corticibus poterat alii. *Po.* Sed Christus dixit non coinquinari hominem his quæ intrant in os. *Ca.* Ità, si modicè, si præter offendiculum. At Paulus Christi discipulus mavult fame mori quàm fratrem infirmum offendere suo cibo; nòsque ad suum hortatur exemplum, ut omnibus per omnia placeamus. *Po.* Paulus est Paulus, ego sum ego. *Ca.* At Ægonis est capras pasce-re. *Po.* Malim esse. *Ca.* Pulchre tibi precaris; caper citius fies quàm capra. *Po.* Esse dixi, pro edere. *Ca.* Eleganter. Libenter succurris pauperibus? *Po.* Non est quod dem. *Ca.* At esset si sobriè viveres, si gnaviter laborares. *Po.* Dulce est otium. *Ca.* Servas præcepta Dei? *Po.* Grave est. *Ca.* Agis admissorum pœnitentiam? *Po.* Christus pro nobis dependit. *Ca.* Unde igitur declaras te amare Evangelium? *Po.* Dicam Franciscanus quidam apud nos non desinebit è suggestio deblaterare in Novum Testamentum Erasmi; conveni hominem privatim, lavam injeci capillis, dextrâ pugilem egi; sugillavi illum magnifice, totamque faciem tuber reddidi. Quid ais? Non est hoc favere Evangelio? Deinde absolvi illum à commissis, hoc ipso codice ter in verticem impacto, fecique tria tubera, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. *Ca.* Satis quidem Evangelicè. Isthuc nimirum est Evangelium Evangelio defendere. *Po.* Occurrit alter ejusdem sodaliti, qui nullum neque modum neque finem faciebat debacchandi in Erasmus. Accensus Evangelico zelo, minis hominem adegì ut utroque genu flexo rogaret veniam frateretùrque se quæ dixerat instigante diabolo dixisse, ni fecisset, jam halbardacha erat in cervicem vibrata. Vultus erat qualis esse solet Martis irati. Hoc gestum est coram aliquot testibus. *Ca.* Miror hominem non fuisse prorsus exanimatum. Sed ut pergamus; Vivis castè? *Po.* Id fortasse fiet ubi senuero. Sed vis tibi verum fatear? Canni. *Ca.* Non sum sacerdos; si confiteri libet, alium quære. *Po.* Deo soleo confiteri. Sed tibi fateor me nondum esse perfectum Evangelicum, sed unum è populo. Habemus quatuor Evangelia. Nos evangelici quatuor res potissimum venamur: ut ventri bene sit; nequid desit iis quæ sub ventre sunt; tum ut sit unde vivamus; postremo

Que venantur pseud. Evangelici præter 4 Evangelia.

postremò, ut liceat quod lubet agere. Hæc si suppetant, inter pocula clamamus, Io triumphe, Io pæan; Vivit Evangelium. regnat Christus. *Ca.* Ista quidem Epicurea vita est, non Evangelica. *Po.* Haud inficior. Sed scis Christum omnipotentem esse; potest repente nos vertere in alios homines. *Ca.* Potest & in suos; quod quidem proclivius arbitror quàm in bonos viros. *Po.* Utinam non essent peiores in mundo suis, bobus, asinis & camelis. Multos videas leonibus truculentiores, lupis rapaciores, passeribus salaciores, canibus mordaciores, viperis nocentiores. *Ca.* At jam tempus est ut exanimante bruto in hominem incipias verti. *Po.* Rectè mones. Nam horum temporum Prophetæ dicunt instare supremum mundi diem. *Ca.* Tantò magis properandum. *Po.* Exspecto Christi manum. *Ca.* Vide ut tu manus cream prabeas materiam. Sed unde colligunt in propinquo esse mundi finem? *Po.* Quoniam, inquit, idem nunc faciunt homines quòd faciebant imminente diluvio; epulantur, potant, comessantur, ducunt, nubunt, scortantur, emunt, vendunt, fœnerant & fenerantur, ædificant; reges belligerantur, sacerdotes student augendis censibus, Theologi necant syllogismos, Monachi per orbem cursitant, populis tumultuatur, Erasmus scribit colloquia: denique nihil malorum abest, fames, fitis, latrocinia, bellum, pestilentia, seditio, rerum bonarum inopia. Annon hæc arguunt adesse finem rerum humanarum? *Ca.* Ex hoc malorum acervo quod tibi est molestissimum? *Po.* Divina. *Ca.* Quòd crumenam tuam obsident araneæ. *Po.* Dispeream nisi rem acu tetigisti. Nunc venio recens à computatione: aliàs sobrius tecum disputabo, si voles, de Evangelio. *Ca.* Quando te videbo sobrium? *Po.* Cùm fuero. *Ca.* Quando eris? *Po.* Cùm videris. Interim, mi Canni, sis felix. *Ca.* Tibi vicissim opto ut sis quod dixeris. *Po.* Ne me vincas officio, precor nè Cannium unquam destituat unde cognomen fortitus est.

ARGUMENTUM.

† Id est, nihil ad Bacchum, cùm nihil ad rem præsentem quadret.

ἰδὲν πρὸς ἀνθρώπων.

Hoc colloquium, cui titulus † Ἀπρόσδιόντων, seu Absurda, consilium continet confabulationem, ubi nihil plane ad rem respondetur quòd Anglicè dicimus Non sense. Alter enim de nuptiis rogat, alter de naufragio infelicique navigatione respondet.

ANNIUS, LEUCIUS.

An. **A**udio te interfuisse nuptiis Pancratii & Albinae. *Le.* Nunquam antehac infelicius navigavi quàm hoc tempore. *An.* Quid ais? tantam fuisse hominum frequentiam?

tiam? *Le.* Nec unquam mihi vilior fuit vita quam id tempo-
 ris. *An.* Vide quid faciant opes. Ad meas nuptias pauci con-
 venerint, iique tenues. *Le.* Vix fueramus ingressi pelagus, ortus
 est ingens turbo. *An.* Narras deorum coetum. Totne aderant
 viri principes, tot matronæ nobiles? *Le.* Boreas dissecuit ve-
 lum, dissectumq; dissipavit. *An.* Desponsam novi. Nihil fingi
 potest venustius. *Le.* Mox fluctus revulsit clavum. *An.* Idem vi-
 detur omnibus. Nec sponsus admodum illi cedit, ut aiunt, for-
 mæ gratia. *Le.* Quid animi censes nobis illic fuisse? *An.* Sanè
 rarum nunc est virgines nubere. *Le.* Remigandum nobis erat.
An. Dotem vix credibilem narras. *Le.* Ecce mox aliud malum.
An. Cur puellam impuberem commiserunt tam feroci? *Le.*
 Apparuit piratarum navis. *An.* Profectò sic est, in multis nequi-
 tia supplet ætatem. *Le.* Ibi nobis geminum fuit bellum, alterum
 cum mari, alterum cum prædonibus. *An.* Hui! tantum dona-
 rorum? interim pauperibus nemo dat festucam. *Le.* Quid?
 cederemus? Imò desperatio vitæ addebat animos. *An.* Vereor
 ne sint steriles nuptiæ, si vera prædicas. *Le.* Imò injecimus
 harpagones. *An.* O rem novam! ante nuptias gravida? *Le.* Si
 spectasses eum conflictum, fatereres me non esse foeminam. *An.*
 Ut audio, conjugium hoc non solum ratum est, sed etiam con-
 summatum. *Le.* Insiluimus in navem piraticam. *An.* At demi-
 tor te vocatum alienum, me præterito, qui tertio propinqui-
 tatis gradu sponsæ patrem contingo. *Le.* Ipsos in mare præ-
 cipites dedimus. *An.* Vera prædicas, *Infelicitum nulli sunt as-
 pices.* *Le.* Quicquid erat prædæ, inter nos partiti sumus. *An.*
 Expostulabo cum puella primo quoque tempore. *Le.* Mox
 exorta est subita tranquillitas; dixisses esse * Alcedonia. *An.*
 Si illi res est, mihi est animus. Nihil moror illius benevolen-
 tiam. *Le.* Ità pro una duas naves in portum deduximus. *An.*
 Indignetur qui vult. *Le.* Quò eam, rogas? in templum, veli
 partem dicaturus divo Nicolao. *An.* Hodie non est liberum
 mihi; nam ipse domi convivas expecto: alias non recusabo.

* Dies ferini
 quibus mare
 tranquillum
 & pacatum
 est.

ARGUMENTUM.

(1) Ἰππεὺς Ἀνίππος, sive Ementita nobilitas, depingit eos qui sub
 umbra nobilitatis existimant sibi nihil non licere. Quamvis nulla gene-
 ris aut virtutis celebritate insigne, arrogant tamen sibi perscripta frontis
 nebulae, honorem illis nullo facinore debitum, nisi flagitio honor debeatur
 improbiissimo.

a Id est, o
 ques sine
 quo.

(b) HARPALUS, NESTORIUS.

Ha. Potes me tuo levare consilio? Senties me hominem
 non immemorem: nec ingratum. Ne. Dabo expedi-
 tum,

b Rapacem
 sonat, nomen
 servuli apud
 Plautum.

tum, ut sis quod esse velis. *Ha.* At nobis in manu non est ut nascamur nobiles. *Ne.* Si non es, enitere benefactis, ut à te initium capiat nobilitas. *Ha.* Perlongum est. *Ne.* Exigua summâ tibi vendet Cæsar. *Ha.* Vulgo ridetur emptitia nobilitas. *Ne.* Cùm nihil sit magis ridiculum quàm ementia nobilitas, quid est ut tantopere affectes nomen equitis? *Ha.* Sunt causæ, nec leves, quas tibi non gravabor indicare, si mihi commonstrâris rationes quibus nobilitatis opinionem mihi parem apud vulgus. *Ne.* Nomen absque re? *Ha.* Atqui cùm res abest, proximum est opinio. Sed age, consule, Nestori; ubi causas audieris, fâteberis opერæ pretium. *Ne.* Quando ita vis, dicam. Primum, fac procul te abducas à patria. *Ha.* Memini. *Ne.* Ingere te in convictum juvenum verè nobilium. *Ha.* Intellego. *Ne.* Hinc primùm orietur suspicio, te talem esse cum qualibus vîstas. *Ha.* Sic est. *Ne.* Vidè nè quid hâbeas plebeium. *Ha.* Quidnam? *Ne.* De cultu loquor. Nè vestis sit lanea, sed aut serica, aut, si deest quæ emas, fustanea; denique vel canabea potius quàm pannea. *Ha.* Rectè. *Ne.* Vide ne quid sit integrum, sed dissecâ pileum, thoracem, caligas, calceos, ungues si potes, nève quicquam humile loquaris. Si quis ex Hispania veniat hospes, roga quomodo conveniat Cæsari cum Pontifice, quid agat affinis tuus comes à Nassauen, quid cæteri congerrones tui. *Ha.* Fiet. *Ne.* Sit annulus in digito cum gemma signatoria. *Ha.* Siquidem oculi ferant. *Ne.* At parvo constat annulus æreus inauratus cum gemma fastitia. Sed adde clypeum cum insignibus. *Ha.* Quænam mihi suades deligam? *Ne.* Duo mulctra, si velis, & cantharum cervisiarium. *Ha.* Ludis, age, dic seriô. *Ne.* Nunquam fuisti in bello? *Ha.* Nè vidi quidem. *Ne.* At interim, opinor, decollâsti anseres & capos rusticorum. *Ha.* Persæpe, & quidem fortiter. *Ne.* Pone macharam argenteam, tria anserum capita aurea. *Ha.* In quo solo? *Ne.* Quo nisi sanguinolento? monumentum fortiter effusi cruoris. *Ha.* Quidni? rubet sanguis anserinus æquè atque humanus. Sed perge, obsecro. *Ne.* Hunc igitur clypeum pro foribus omnium diversiorum in quibus fortè versatus es affigendum curato. *Ha.* Quid addetur galeæ? *Ne.* Rectè submones. Eam facies ore dissecto. *Ha.* Quamobrem? *Ne.* Ut spîres; deinde, ut congruat vestitui. In vertice quid eminebit? *Ha.* Exspecto. *Ne.* Caput canis demissis auribus. *Ha.* Vulgatum est. *Ne.* Adde duo cornua, rarum hoc est. *Ha.* Placet. Sed quæ bestiæ sustinebunt clypeum? *Ne.* Cervos, canes, dracones, gryphes occupârunt principes;

tu ponito duas Harpyias. *Ha.* Optimè consulis. *Ne.* Restat cognomen. Hic illud inprimis cavendum, ne plebeio more te patiaris vocari Harpalum Comensem, sed Harpalum à Comos; hoc enim nobilium est, illud sordidorum Theologorum. *Ha.* Sic memini. *Ne.* Habesne quicquam cujus te possis appellare dominum? *Ha.* Nè haram quidem. *Ne.* In urbe celebratus es? *Ha.* Imò in obscuro pago. Non enim fas est ei mentiri unde petis medicinam. *Ne.* Rectè est. Sed ei pago nullus est vicinus mons? *Ha.* Est. *Ne.* Et habet alicunde rupem? *Ha.* Habet præruptam. *Ne.* Ergò sis Harpalus eques ab Aurea rupe. *Ha.* Atqui mos est magnatum, ut suum quisque symbolum habeat vocale: quemadmodum Maximilianus habebat, *Tene mensuram*; Philippus, *Qui volet*; Carolus, *Alterius*; item alius aliud. *Ne.* Tu ascribito, *Omnis jacta sit alea*. *Ha.* Næ tu percommode dicis. *Ne.* Jam quò firmior sit hominum opinio, fingito literas à magnatibus ad te missas, in quibus identidem appelleris eques clarissimus; magnatumque rerum fiat mentio, de feudis, de arcibus, de multis florenorum millibus, de præfecturis, de matrimonio opulento. Curabis ut hujusmodi literæ, tibi velut elapsæ, aut per oblivionem relictæ, veniant ad aliorum manus. *Ha.* Istud quidem erit mihi commodum. Nam & literas novi, & hanc facultatem multo usu paravi, ut cujusvis manum faciliè effingam. *Ne.* Interdum insue vesti, aut relinque in crumena, ut quibus sarcienti negotium dederis illic reperiant. Illi non si-
leant; & tu simul ac resciveris compones vultum ad iracundiam ac mœstitiam, quasi doleat casus. *Ha.* Et isthuc jam pridem meditatus sum, ut faciem tam faciliè mutem quàm personam. *Ne.* Ità fiet ut nec fucus subleat, & res cum fide spargatur. *Ha.* Curabitur sedulò. *Ne.* Deinde sodales aliquot addiscendi sunt, aut etiam famuli, qui tibi cedant loco, & apud omnes te Joncherum appellent. Nec est quod hic sumptum metuas. Sunt plurimi juvenes qui vel gratis cupiunt hanc agere fabulam. Adde huc, quòd hæc regio scaturit juvenibus eruditulis, qui mirà tenentur scribendi libidine, (a) nè dicam scabie. Nec desunt famelici quidam typographi, nihil non audentes, si spes quæstus affulserit. Ex his aliquot suborna, qui in libellis suis te prædicent patriæ procerem, idque subinde repetatur literis majusculis. Hæc viâ vel in Bohemia celebrabant procerem patriæ. Et citius enim & latius discurrunt libelli quàm voces aut quamlibet loquaces famuli. *Ha.* Nec ista displicet ratio. At famuli sunt alendi. *Ne.* Sunt; at non ales famulos (b) ἀχέρας

a Alludit ad hoc Juvenalis, Tenet insani-
bile multos
Scribendi ca-
coethes.

b Id est, sine
manibus.

IHNETZ ANIHNOZ.

& ob id * *ἀγρεῖς*. Mittantur huc & illuc, invenient aliquid. Scis varias esse talium rerum occasiones. *Ha.* Desine, teneo rem. *Ne.* Superfluit artes. *Ha.* Aveo scire. *Ne.* Nihil bonus aleator, probus chartarius, scortator improbus, potator strenuus, profusus audax, decoctor & confiator aris alieni, deinde scabie ornatus Gallica, vix quisquam te crederet equitem. *Ha.* In istis quidem jampridem exercitatus sum. Sed unde sumptus? *Ne.* Mane; isthuc ibam. Est tibi patronium? *Ha.* Perpusillum. *Ne.* Postquam apud multos confirmata fuerit nobilitatis opinio, facile reperies facuos qui tibi credant; quosdam etiam pudebit negare, quidam metuent. Jam ut ludas creditores mille sunt artes. *Ha.* Barum quidem rudis non sum. Sed tandem urgebunt, ubi despererit nihil esse nisi verba. *Ne.* Imò nulli est commissor ad regnum via quam debere quam plurimis. *Ha.* Qui? *Ne.* Primum, creditor observat te non aliter quam obsequutus magno beneficio, vereturque ne quam praebeat animam amittendae pecuniae. Servos nemo magis habet obnoxios quam debitor suos creditores; quibus si quid aliquando reddas, gratius est quam si dono des. *Ha.* Animadverti. *Ne.* Illud tamen caveto, ne cum tenuibus habeas commercium. Nam hi ob parvulam summulam ingentes excitant tragedias. Placabilius sunt quibus lautior est fortuna; cohibet illos pudor, laetatur spes, deterret metus, norunt quid possint equites. Postremo, cum inundaverit aris alieni magnitudo, fictis causis aliò demigra, atque inde rursus aliò. Nec est quòd hujus rei te pudeat. Nulli magis obarati sunt quam magni principes. Si quis rusticus urgeat, finge offensam improbitate animum. Interdum tamen aliquid reddito rerum nec totum, nec omnibus. Illud ubiq; curandum, ne tibi suboleat tibi prorsus exhaustos loculos. Semper ostenta. *Ha.* Quid ostendet qui non habet? *Ne.* Si quid amicus apud te deposuit, ostenta pro tuo; sed artem dissimula, cura ut casus videatur. In hunc usum interdum sumito pecuniam commodato, quam mox reddas. Ex loculo nummis aereis disjecto profer aureos duos ibi sepositos. Cetera ex templo projicito. *Ha.* Intelligo. At tandem obruar oportet aere alieno. *Ne.* Scis quantum apud nos liceat equitibus. *Ha.* Nihil non, & quidem impunè. *Ne.* Ergò famulos ale non segnes, aut etiam sanguine propinquos, qui alioqui forent alieni. Occurret negotiator quem obvium spoliarent. Reperient aliquid in diversoriis, aut in aedibus, aut in navibus inestoditum. Tenes? Meminerint non frustra dare os hominibus dicitos.

gitos. *Ha.* Siquidem tutó. *Ne.* Cura ut habeas pulchre vesti-
tos, cum insignibus. Committe literas fictitias ad summates.
Si quid clam sustulerint, nullus audebit illos insimulare; eti-
am si quid suspicerint, timebunt equitem dominum: si vi
prædam extorserint, bellum vocabitur. His (a) progym-
nasmatis ad bellum præluditur. *Ha.* O felix consilium!
Ne. Jam illud equestre dogma semper erit tuendum, Jus
salque esse equiti plebeium viatorem exonerare pecuniâ.
Quid enim indignius, quàm ignobilem negotiatorem adun-
care nummis, cum interim eques non habeat quod impen-
dat scortis & alexæ? Fac semper te adjungas magnatibus, vel
ingeras potius: nè quid pudeat, perfricanda frons est, sed
præsertim hospitibus: eoque præstat in celebri quopiam lo-
co vitam agere, puta in thermis, frequentibus diverforiis.
Ha. Istuc ipsum erat in animo. *Ne.* Hic sæpenumero fortu-
na prædam objicit. *Ha.* Qui? rogo. *Ne.* Puta, hic aut ille
reliquit crumenam, aut oblitus reliquit clavim in fœra prom-
ptuarii. Cætera tenes. *Ha.* At. *Ne.* Quid metuis? de sic cul-
to, de tam magnificè loquente, de Equite ab Aurea rupe,
quis audebit suspicari? Et si quis fortè tam improbus existi-
terit, quis erit tam audax ut re appellet? Interim suspicio
derivabitur in aliquem hospitem qui pridie discefferit. Tur-
babitur famulitia cum pandocheo. Tu tranquillus tuam
personam agito. Hoc si acciderit homini modesto cordato-
que, filebit, nè simul cum damno lucrifaciat pudorem, qui
rem suam indiligenter servaverit. *Ha.* Non absurdè dicis.
Nam nōsti, opinor, Comitem à Vulture albo. *Ne.* Quidni?
Ha. Apud hunc diversatus est, ut accepi, Hispanus quidam,
specie cultūque sanè quàm liberali. Is abstulit florenos sex-
centos, nec unquam Comes ausus est queri. Tanta erat ho-
minis majestas. *Ne.* Habes exemplum. E famulis tuis inter-
dum aliquem emandes, in bellum scilicet. Is spoliatis tem-
plis aut monasteriis quibullibet redibit onustus prædâ bello
partâ. *Ha.* Hoc quidem est tutissimum. *Ne.* Est & alia ra-
tio conflandæ pecuniæ. *Ha.* Narra, obsecro. *Ne.* In bene-
nummatos finge causas irarum, præsertim in monachos aut
sacerdotes, qui nunc apud omnes ferè summâ laborant in-
vidia. Alius irriserit, aut conspuerit clypeum tuum; alius
parum honorificè de te sit loquutus; alius scripserit aliquid
quod in calumniam detorqueri valeat. His per (b) feciales
tuos (c) ἀσπονδον πόλεμον denuncia. Sparge minas atroces,
excidia, exitia, (d) πανολεθείας meras: territi venient ad
componendam litem. Ibi fac magno æstimes tuam dignita-
tem.

a Est præex-
ercitamen-
tum & quasi
rudimentum
aliquod. Ha-
bent omnes
quidem artes
peculiaria
quædam ru-
dimenta, qui-
bus cognitis
facilior nobis
aditus ad ip-
sas artes da-
tur.

b Sacerdotes
legati, per
quos olim
Romani for-
dera cum
hostibus fan-
ciebant, &
res repe-
bant, bel-
lūmq; nunci-
abant.

c Id est irre-
conciliabile
bellum.

d Civium
et eorum destruc-
tionem signi-
ficat.

Ille tamen
tum amator-
um.

* Id est Pro-
luit mare om-
nia hominum
mala.

† Lege Prov.
Nā sūlen sum
mores.

tem, hoc est, iniquum petas, ut æquum feras. Si postules tria millia, pudebit minus offerre quam ducentos aureos. *Ha.* Aliis minitabor leges. *Ne.* Istud propius quidem accedit ad scyphantiam; sed tamen juvat & hoc in partem. Sed heus, Harpale, pendē exciderat quod dictum imprimis oportuit; puella quæpiam bene dotata in matrimonio nassam illaqueanda est. Habes apud te (a) philtrum, juvenis es, candidulus es, lepidus nugator es, rides blandum. Sparge te magnis promissis ascitum in aulam Cæsaris. Amant puel. læ Satrapis nubere. *Ha.* Novi quibus hoc bene cesserit. Cæterum quid si fucus tandem erumpat, & insiliant undique creditores? Irridesor personatus eques. Nam id apud istos turpius est quam si templum sacrilegio spolies. *Ne.* Hic oportet meminisse perfrictæ frontis. Illud imprimis, quod nullis unquam temporibus magis licuit audaciâ pro sapien. tiâ uti quam hodie. Comminiscendum est aliquid quod ex. cuses, Deinde nunquam deerunt candidi, qui saveant tuæ fa. bulæ; nonnulli civiliores dissimulabunt intellectum fucum. Postremo, si nihil aliud, profugiendum est aliquod in bellum, in tumultum. Quemadmodum * κλυζει δαδλωσα πάντα τὰ ἀνθρώπων κακά. Itā bellum operit omnium scelerum sen. tinam. Nec enim habetur hodie bonus belli dux, nisi tali ty. rocínio præparatus accesserit. Hoc erit extremum asyllum, si cuncta fesellerint. Verum omnis movendus erit tibi la. pis, ne huc veniatur. Vide ne te securitas opprimat: oppi. dula minuta fuge, in quibus ne pedere quidem licet ni po. pulus sciat: in magnis ac frequentibus civitatibus plus est licentiæ, nisi siqua sit (b) Massiliæ similis. Dissimulanter ex. piscare quid de te quisque loquatur. Ubi senseris hujusmo. di voces inerebescere, Quid agit? cur hic tot annos mora. tur? cur non revisit patriam? cur negligit arces suas? unde ducit imagines? unde tantæ profusioni facultates? Hoc genus, inquam, voces ubi cœperint magis ac magis glisce. re, tum maturè tibi de migrando cogitandum est: sed sit fuga leonina, non leporina. Adsimula te vocari in aulam Cæsaris. ad res magnas, brevi te adfuturum cum exercitu. Non audebunt in absentem hircere quibus est quod nolint amittere. Sed imprimis tibi censeo cavendum genus istud hominum poeticum, irritabile, nigrumque. Illinunt chartis, si quid illos habet malè; subitoque per orbem spargitur quicquid illeverint. *Ha.* Dispeream ni mihi vehementer placet tuum consilium. Efficiam ut intelligas te nactum docile ingenium, & juvenem minimè ingratum. Equum quem

quem primum te dignum nactus in pascuis fuero, tibi dono mittam. Ne. Nunc superest ut quod pollicitus es verificum praestes. Quid est cur tantopere affectes falsam opinionem nobilitatis? Ha. Nullam aliam ob causam nisi quod his omnia licent impunè. An hoc tibi leve videtur momentum? Ne. Ut pessimè cedat, mors una debetur naturæ, etiam si vixisses in Carthusia. Et levius moriuntur in rota quam qui moriuntur calculo, podagrâ, aut paralyfi. Nam militare est credere, nihil hominis superesse post mortem præter cadaver. Ha. Sic opinor.

ARGUMENTUM.

Ἀστράγαλός, sive Talorum lusus, ostendit quid & ubi Talus sit, quomodo talis ludebatur olim; quare clerici talaribus utuntur vestimentis, verecundia nempe & differentia gratiâ. Talus species ossis plantaris. Variâ τῶν ἀστράγων ἐτυμολογία. Genus lusûs Angliæ Cookall or Takeall. Canis jactus damnifus. Aumes ace, Dog-chance. Venus jactus felicissimus, Senio seu Midas dicitur.

QUIRINUS, CAROLUS.

Qu. **D**isce, inquit Cato, sed à doctis. Cupio itaque, mihi Utenhovii, te magistro, discere, quamobrem prisci illi religionis antistites edixerint ut clerici talaribus tunicis uterentur, hoc est, usque ad talos demissis. Ca. Duabus, opinor de causis. Primum, verecundiæ gratiâ, nè quid nudi pareretur oculis. Nam olim nec hoc caligarum genus fuit repertum quod nunc ab ilibus usque ad imos pedes corpus tegit, neque subligaribus aut femoralibus vulgò utebantur. Eadem de causa turpe est foeminais, brevioribus uti vestimentis, quò magis consultum sit sexus pudori. Deinde, ut non solum moribus, verum etiam habitu different à populo, in quo ut quisque est profanissimus, ità brevissimis tunicis uti gaudet. Qu. Non dissimile veri est quod narras. Cæterum ex Aristotele Plinioque didici, nulli hominum esse talos, sed tantum quadrupedibus, non tamen omnibus, sed bisulcis plerisque, nec rursus his nisi in tibiis posterioribus. Unde igitur vestis dici talaris potest quam gestat homo, nisi fuerint homines olim quadrupedes juxta fabulam Aristophanis? Ca. Amò, sic redimus Oedipo, & quadrupedes, & tripedes, & bipedes inveniuntur homines; nec raro nobis è bello redeunt unipedes, interdum (a) apodes. Sed quod ad tali vocabulum attinet, rectius mireris si legas Horatium, qui fabulis quoque talos attribuit. Sic enim, opinor, scribit in arte Poetica,

Vestis talaris

a Sine pedibus
Aviculæ itere
sunt de genere
hircinorum
num apodæ
dicitur.

Securus cadat, an recto ster fabula talo.

Argo fuisse
vocali auctores
sunt poetæ qui
Argonautica
scripserunt.
Orpheus & Amphion
saxa & arbores
citharâ
movisse dicuntur.

Qu. Poetis licet ut libet loqui, apud quos Tmolus habet aures, & (a) naves loquuntur, & saltant quercus. Ca. Quin & Aristoteles tuus hoc te docere poterat, esse talos dimidiatos, quos ille vocat ἡμισεχάλας, quales tradit esse lycum generi. Addit leonibus inesse quiddam vice tali, sed anfractuosum, quod ille vocat λαβυνθῶδες, Plinius vertit *toruosum*. Denique, ubicunque committuntur ossa ossibus ad flexus commoditatem, cava prominentibus inter se respondent, utrinque lubricâ cartilagine communitis, ac velut incrustatis partibus, nè mutuo attritu sese lædant, ut idem docet Aristoteles. In his ferè est aliquid quod à tali similitudine pariter & usu non discrepat; velut in ima tibia juxta calcaneum, ubi totius pedis flexus est, prominet quiddam talo simile, quod Græci σφυρὸν appellant. Rursus in flexura genu, quod, ni fallor, ἰχίον appellant, quidam vertebram. Simile quiddam videmus in coxendicibus, in humeris, postremo in commissuris digitorum pedis ac manûs. Quod nè tibi mirum videatur, Græci, tradunt ἀσεχάλα vocabulum apud probatos auctores tributum etiam ossibus quibus spina connectitur, præsertim in cervice. Citant enim hoc carmen,

ἔλα ἐστ, ἐσ-
φράττα mihi
cervix est ex-
tra tales.

Astragali
crymologia.

(b) Ἐλ δὲ μοι αὐχὴν ἀσεχάλων ἐλάη.

Quoniam autem Aristoteles tradit priores tibias animanti datas ad celeritatem, & ob id carere talis, posteriores ad stabilitatem, quod in eam partem vergat pondus corporis, quemadmodum ad robur iis quæ calcibus feriunt: Flaccus dum significare vult fabulam non ejectam, sed ad finem usque peractam, dicit illam stetisse fixo talo; nec aliter tribuit fabulæ talum, quam nos libro tribuimus calcem, & volumini umbilicum. Qu. Næ tu probè grammaticum agis. Ca. At quod magis id credas, Græci literatiores ἀσεχάλον, dici volunt à σέχω, & α particula privativa, quod minime flectatur, sed immobilis sit. Quanquam alii malunt ἀσεχάλον, interjectâ literâ ρ, dictum pro ἀσράλον, quod lubricâ volubilitate stare nesciat. Qu. Ad istum modum licet plura divinare. Simplicius erat dicere, Nescio. Ca. Non usque adeo videbitur absurda divinatio, si cogites quantam habeat ætiginem vocum primitiva origo; tum in re nullam esse contrarietatem: quod apparebit si propiùs inspicias. Volubilis est talus, sed ita volubilis, ut eam partem cui innectitur reddat ad standum firmiorem, deinde os ossi comestit, nè facile luxari queat. Qu. Tu vel sophistam agere possis, quan-

quantum video, si libeat. *Ca.* Sed nihil est, Taleſi, quòd nos torqueat etymologia vocis. Nam quod hodie Græci vocant ἀστράγαλον, prisci, quorum est Callimachus, dixerunt ἀστρον, cujus hoc refertur hemistichium, Δείκα δ' ἀστρον αἰνέειν, unde quemadmodum ἀστράγαλόν, ita & ἀστρον dicebant talis ludere. *Qu.* Quale est igitur illud quod propriè talum vocant? *Ca.* Est id quo nunc ludunt puellæ: olim puerorum erat lusus, quemadmodum nuces. De quo est illud Græcorum, — Ἀπο ἀστράγαλοις χολαθεῖς, cum iram levi de causa susceptam indicant. Rurſus Horatius in Odys, Nec regna vini sortiere talis. Item in Sermonibus, Te talos, Aule nucesque, &c. Postremò, illud dictum Lacedæmonii, in talor, Pueros esse fallendos talis, viros jurejurando. Hunc talum negant in ullo animante inveniri quod sit μώνυχον, hoc est, ungulâ solidâ, excepto asino Indico unicornio; aut quod sit πολυχιδές, hoc est, pede in multos digitos ungulæve simi, quod genus sunt leo, panthera, canis, simius, homo & avis, aliæque permulta. Quæ verò δίχυλα sunt, hoc est, ungulâ bisulcâ, pleraque talum habent, idque, ut rectè dicebas, in posterioribus cruribus. Uni homini duplici de causa tali non sunt. Primum, quia bipes; deinde, quia quinque digitis fissos habet pedes. *Qu.* Ista frequenter audivi. Cæterum pervelim mihi situm ac tali formam describi. Nam istud lusus genus etiam puellis hodie fastidium est; sed aleam, chartas, alioque masculos lusus affectant. *Ca.* Non mirum, cum affectent & Theologiam. Verùm etiam si mathematicus sim, aut pictor, aut etiam plastes, non possim tibi melius tali formam exhibere quàm ipso talo; nisi mavis ut tibi describam per litteras, ut illi solent. *Qu.* Habesne talum? *Ca.* En tibi nullum è dextro crure. Vides quatuor duntaxat latera, cum in cubo & alea, seu tessera, sint sex; in ambitu quatuor, in summo & imo duo. *Qu.* Sic est. *Ca.* In talo, quoniam supina pars & ima curvatur, non sunt nisi quatuor latera; quorum unum vides velut in dorsum intumescere. *Qu.* Vides. *Ca.* Quod est è regione cavum habere. Istud Aristoteles vocat πρηνές, id est, pronum: hoc ὑψιον, id est, supinum. Velut in congressu uxoris & mariti, cum dant operam liberis, mulier supina est, vir pronus; & manus, si vola spectet terram, prona est, si invertas, supina. Quanquam oratores & poete nonnunquam his verbis abutuntur, quod ad hanc rem nihil attinet. *Qu.* Isthuc quidem eleganter oculis subiecasti. Inter reliqua duo latera quid est discriminis? *Ca.* Alterum modicè cavatum est, ut ossi cui innectitur congruat; alterum

Id est, decem
vero talos
pit primum

Id est, ob
loci iram.

propemodum, nihil habet concavi, minusque armatum est cartilagineâ tunica, sed tantum nervo & pelle tegitur? *Qu.* Video. *Ca.* Pronum latus nihil habet nervorum, sed supinae partis concavo adhæret nervus, quemadmodum dextri lateris summo levi mo. *Qu.* Pulchre narras; sed unde dignoscam dextrum à sinistro? *Ca.* Recte admones. Nam perperam docui, nisi dextri cruris talum intelligas. Dicam igitur melius, simulque quod volebas, situm indicabo. Talus est in ipsa suffragine cruris infra coxam. *Qu.* Complures arbitrantur juxta pedem esse. *Ca.* Errant. Is qui propriè dicitur talus est in suffraginibus, quas Græci *καμπάς* vocant, sed crurum, ut dixi, posteriorum. Inter pedem tuum & genu tibi est. *Qu.* Sic opinor. *Ca.* Post genu *καμπή*. *Qu.* Assentior. *Ca.* Nam qui flexus est homini in brachiis, idem est quadrupedibus in cruribus posterioribus; sinuam excipio, semihominem. Itaque quod genu est in cruribus, id cubitus est in brachiis. *Qu.* Animadverto. *Ca.* Itaque flexus flexui respondet. *Qu.* Illud dicis, crurum posteriorum & priorum. *Ca.* Tenes. In ea igitur suffragine quæ respondet suffragini quæ est post genu, stat talus erectus cum stat quadrupes, cujus summa & ima pars leniter incurvatur, quanquam non prorsus eodem modo. Nam superior replicatur in cornua quadam, quas Aristoteles appellat *κερτίδας*. Theodorus vertit *αντηναι*, juxta quas se submittit pronum latus. Ima tale nihil habet. *Qu.* Planè video. *Ca.* Illud ergò latus quod spectat tibias priores Aristoteles vocat *supinum*; quod illi adversum est, *prorum*. Rursum sunt duo latera, quorum alterum intus spectat tibiam posteriorem, puta *lavam* aut *dextram*, alterum spectat foras. Quod introrsum spectat, Aristoteles appellat *καίλον*, quod foras, *ἰσχίον*. *Qu.* Prorus oculis rem video. Jam superest ut nobis indices quæ fuerit olim talis ludendi ratio. Nam qui lusus nostrâ memoriâ dicitur in usu fuisse, nihil convenit cum iis quæ comperimus apud priores authores de hoc ludendi genere. *Ca.* Ac sanè fieri potest, ut quemadmodum hodie chartis ac tesseriis ad varias ludendi formas abutimur, ita non fuerit eadem apud veteres talis luitandi ratio. *Qu.* Probabile est quod dicis. *Ca.* Theodorus Gaza, sive, ut alii malunt appellare, Thessalonicensis, vertens Aristotelis librum de Historia animalium secundum, ait tali latus quod foras transversum spectat *Canem* vocari, quod introrsum ad alterum *crus Venerem*. Ceterum hoc quidem de suo addidit. Nam Aristoteles hæc tantum ponit, (a) τὸ μὲν πρὸς τὸν ἑξω, τὸ δὲ ὑπὸ τὸν ἑσω. *Qu.*

a Hoc est, Atque illud quidem quod prorum est feras, quod verò supinum intus: & cola quidem intus ex adverso inter se, ischia vocata foras, supra verò autem.

τὰ μὲν κῶλα ἐντὸς ἐσερχόμενα πρὸς ἄλληλα, τὰ δὲ ἰχία
 παρὰ μὲν ἐξω καὶ τὰς κεφαλὰς ἀνω. Cæterum quando con-
 stat ab aliis Veneris jactum appellari, quoties ex quatuor
 talis nullus est qui summam faciem habet cum alio congru-
 entem, demiror quid sequutus Theodorus unum latus ap-
 pelleret Venerem. Erasmus noster, quem comunem habe-
 mus amicum, hujusmodi observationum non admodum in-
 curiosus, in proverbii aliquot ex autoritate veterum indi-
 cat quædam de ludo talorum: velut in proverbio, *Non Chi-
 us, sed Cans*, refert Cans & Senionem eundem esse quem
 Græci Ἰζήτην dicunt. Idem tradit in proverbio *Chius ad Co-
 tum*, (addens Chium eundem esse cum Cane,) *Col jactum fu-
 isse felicem, Canis infelicem, teste Persio,*

— Quid dexter senio ferret

Scire erat in votis, Damnoſa canicula quantum

Raderet —

Idem Propertius,

Semper damnoſi ſubſiluire canes.

Et Ovidius libro de Tristibus 2. *damnoſos canes* appellat. Ad-
 dit ex Martiale. Senionem videri per se felicem, cæterum in-
 felicem fieri si accedat Canis: Sic enim loquitur,

Senio nec noſtrum cum Cane quaſſat ebur.

Jam Veneris jactum esse ut rarum, ita felicissimum, indicat
 Martialis in Apophoretis,

Cum ſteterit vultu nullus tibi talus eodem,

Munera me dicēs magna dedisse tibi.

Tot autem talis ludebatur quot quisq; habet latera. Nam tes-
 teris non plus tribus ludi solet. Sed propius ad ludendi ratio-
 nem facit quod scribit Suetonius in Octavio Augusto, reci-
 tas ex illius quadam ad Tiberium Epistola hæc, inter cæ-

nam lusimus (a) *μεγιστὴν ὅτι ἡνὶ ὅδε*. Talis enim jacta-
 tis, ut quisq; canem aut senionem miserat, in singulos talos singu-
 los denarios in medium conferebat, quos tollebat universos qui
 Venerem jecerat. Qu. Docuisti felicissimum esse jactum cum

omnes tali quatuor ostenderint diversum latus, quemadmo-
 dum in tesserarum ludo fortunatissimus est qui dicitur Mi-
 cas; at nondum declarasti hunc jactum dici Venerem. Ca.

Illud expediet tibi Lucianus, ita loquens in Cupidinibus. (b)

Καὶ βαλὼν μὲν ὅτῃ σκοπῇ, μάλιστα δὲ εἶποτε ὅτι δεῦν αὐτὴν εὖ
 βάλλει, μετὰ δὲ ἀσεργάλης περὶ τοῦ ἰσὼ χήματος, περὶ
 κύνων, ὅτι ἐπιθυμίας τούτων νομίζων. Loquitur autem illic de

Venere. Qu. Si falsus est Theodorus duo tantum latera suis
 vocabulis designantur. Ca. Fortassis alicujus auctoritatem
 ille

a Id est, So-
 niliter.

b Id est, Et
 jactans qui-
 dem ad ſco-
 pum, maxime

verò si quan-
 do ipsam de-
 am feliciter

jactasset, nulla
 scilicet talo-
 rum aquali

te, adorabat,
 arbitratus se
 desiderio suo
 fruturum.

ille sequutus est quæ nos fuit: quod apud authores comper-
tum est, adferimus in medium. Nam sunt qui meminerunt
de numero Stesichorio in talis, quem putant ogdoadem
esse. Item de Euripidio, qui continebat quadraginta. *Qu.*
Restat ut lusus leges præscribas. *Ca.* Non arbitror pueros
isdem usos legibus quibus se usum fuisse scribit Octavius.
Nec probabile est hoc ludendi genus quod commemorat
fuisse publicum: Id si fuisset, satis erat dixisse, *inter conam*
lusimus talis. Sed mihi subindicare videtur novam ludendi
conditionem inter illos repertam, velut aptam senibus, mi-
nimèque torquentem animos sollicita cogitatione, quemad-
modum faciunt hodie complures lusus, ut levius sit inten-
dere studiis. *Qu.* Profer, obsecro te, reliquos talos, ut expe-
riamur. *Ca.* Sed deest nobis turracula volvendis talis, deinde
tabula. *Qu.* Suffecerit hæc mensa ad qualecunque specimen
exhibendum. Pro turracula suffecerit cyathus aut pileum.
Ca. Imò complexus cavarum manuum. Jactus sæpius ostendit
supinam partem quàm pronam, & pronam sæpius quàm
senionem aut canem. *Qu.* Videtur. *Ca.* Si inter quatuor ta-
los exstiterit unus canis, expones nummum; si duo, duos; si
tres, tres; si quatuor, quatuor. Item quoties jeceris senionem,
toties recipies unum è nummis. *Qu.* Quid si senionem cum
cane? *Ca.* Si vis, uterque nummum addet, neuter tollet: cui
primùm obtigerit Venus, is auferet acervum. *Qu.* Quid si
talus ostendat partem supinam aut pronam? *Ca.* Is jactus
erit irritus, & aut tu jactum repetes, aut jaciendi jus ad
me devolvetur. *Qu.* Placet devolutio. *Ca.* Nunc appone sor-
tem. *Qu.* Experiamur absque periculo. *Ca.* Vis tu tantam
artem discere gratis? *Qu.* Verùm impar certamen est inter
artificem & rudem. *Ca.* Atqui spes lucri, & damni metus
reddet te attentior. *Qu.* Quanti certabimus? *Ca.* Si vis
citò ditescere, centum ducatis. *Qu.* Utinam sint quos depo-
nam. Tutius est paulatim ditescere. En tibi solidum assem,
Ca. Age, addemus pusillum pusillo, quemadmodum monet
Hesiodus; sic quoque fiet ingens acervus. Convolve ac mitte
Felix auspiciū; canem habes: appone nummum, & posthac
agnosce damnosum latus. Da talos. *Qu.* Felicius auspiciū;
tres habet canes: appone. *Ca.* Insidiatur tibi fortuna. Mitte
sed circumvolutos, & bone. Labor irritus: pronum habes &
supinum. Succedo; trade talos. *Qu.* O factum bene! rursus
tres video canes. *Ca.* (a) Μὲ πρὸ τῆς γῆρας ἐχέωμαι. Ille-
stat, inquam, te fortuna. Sed heus tū, ad hunc quidem mo-
dum edoctus sum. At meā sententiā scūs lusi Octavius.
Qu. Quo-

Quem etiam
pyrgum vo-
cavit. Hor.
Mit. eret in
pyrgum talos.

a Id est, Nō
ante victori-
am encomi-
am. Vide
prov.

Qu. Quomodo? *Ca.* Qui canem jecerat apponebat denarium, ut diximus; qui senionem, nihil quidem auferebat, sed alter ponebat. *Qu.* Quid si plures seniones exissent? *Ca.* Totidem nummos alter addebat. Bene cumulatam acervum semel tollebat Venus. Et illud addas licebit. Cui nec senio obigerit, nec canis, nihil aliud quam mittendi vicem perdet. *Qu.* Non recuso. *Ca.* Mihi videtur & hoc elegantius, si tertio quisque jactu defungatur qui talos tenet, & mox alteri tradat vices. *Qu.* Placet: sed quanta Venus finiet ludum? *Ca.* Tertia, si videtur. Deinceps liberum erit de integro pacisci. Siquidem tum raro, tum paucis favet Venus. Nunc aggrediamur bonis avibus. *Qu.* Fjat; sed præstat occludere fores, nè nostræ culinæ regina videat nos puerorum more ineptientes. *Ca.* Imò seniliter potiùs. Adeone loquacem habes famulam? *Qu.* Tam futilem, ut si desint homines quibus narret quicquid domi geritur, longo sermone gallinis narret ac felibus. *Ca.* Heus puer, claude ostium & obde pessulum, nequis subitus interveniat spectator, quò liceat ad stultitatem usque ludere.

ARGUMENTUM.

Senatulus, sive Γουαικουσιδπιος, vitia quadam mulierum civiliter traducit; volunt enim Rempublicam constituere, & Senatulos congregare, ut viri, posse se aiunt rerum habenas moderari melius quam maximi jam principes. Mulier qua virum dehonestat suum, seipsam dedecorat. Mulieris conditio turrior quam viri. Agitur de cultu, de vestibus, &c. Ut nobiles ab ignobilibus differant,

CORNELIA, MARGARETA, PEROTTA,
JULIA, CATHARINA.

Ca. Quod felix faustumq; sit huic ordini, totiq; reipublicæ fœmineæ, & frequentes hodie convenistis & alacres; unde spem optimam concipio, futurum ut Deus propitijs cuique ea suggerat in animum quæ ad communem omnium & dignitatem & utilitatem pertinent. Scitis, opinor omnes, quantum hinc commodis nostris decesserit, quod, cum viri quotidianis conventibus suum agant negotium, nos colo telæque assidentes causam nostram deserimus: itaque res huc devenit, ut nec inter nos sit ulla reipublicæ disciplina, & viri nos penè pro delectamentis habeant, vixque hominis vocabulo dignentur. Quod si quæ cœpimus pergamus, divinate vos ipsæ quò tandem res sit evasura: vereor enim verba sinistri ominis eloqui. Ut dignitatem nostram negligamus, certè incolumitas debet esse curæ. At sapientissimus ille rex scriptum reliquit, *Ibi demum esse salutem, ubi* Prov. 114
multa

multa consilia. Habent Episcopi suas synodos, habent monachorum greges sua conciliabula, habent milites suas Stationes, habent fures sua conventicula, denique habet & fornicarum gens suos congressus. Solæ omnium animantium mulieres nunquam coimus. *Ma.* Sæpius quàm decet. *Co.* Nondum interloquendi tempus est. Sinite me perorare; dabitur singulis dicendi locus. Neque novum est quod facimus, vetus exemplum revocamus. Siquidem ante annos mille trecentos, nisi fallor, Heliogabalus Cæsar laudatissimus --- *Pe.* Qui laudatissimus, quem unco tractum in cloacam projectum esse constat? *Co.* Rursus interpellor. Siquem hâc ratione probamus aut improbamus, malum dicemus Christum, quod in crucem suffixus sit, Pium Domitium, quod domi sit mortuus. Atqui nihil obicitur Heliogabalo atrocius, quàm quod sacrum ignem, qui à Vestalibus servabatur, in terram abjecerit; quodque domi in * larario Mosen habuerit & Christum, quem illi contumeliæ causa Chrestum vocabant. Is igitur Heliogabalus instituit, ut quemadmodum Imperator cum suis habebat senatum, in quo de rebus communibus consultaret; ita haberet & mater illius Augusta senatum suum, in quo de fœmineæ gentis negotiis tractaretur, quem viri vel jocandi vel discernendi gratiâ Senatulum vocabant. Hoc exemplum tot jam seculis intermissum res ipsa jamdudum monet nos instaurare. Nec ullum moveat quod Paulus Apostolus vetat mulierem loqui in cœtu, quam ille vocat Ecclesiam. De cœtu virorum loquitur, hic cœtus est muliebris. Alioqui si semper tacendum erat fœminis, in quem usum natura dedit nobis & linguas non minùs expeditas quàm sunt virorum, & vocem non minùs sonoram? Quanquam illi sonant raucius, ac propius referunt asinos, quàm nos. Verùm illud oportet nobis omnibus esse curæ, ut eâ gravitate tractemus hoc negotium, nè rursus viri Senatulum appellent; aut fortasse probrosius aliquod nomen excogitent, ut solent in nos libenter esse dicaces. Quanquam si liceat illorum comitia veris æstimare, plus quàm muliebria videri possint. Videmus monarchas tot jam annis nihil aliud quàm belligerare: inter theologos, sacerdotes, episcopos & populum nihil convenire: quot homines, tot sententiæ; & in his ipsis plus quàm muliebris est inconstantia. Nec civitati cum civitate, nec vicino cum vicino concordia est. Si nobis essent traditæ rerum habentæ, aliquantò, ni fallor, tolerabilius haberent res humanæ. Non est fortasse fœminei

* Sacrarium domesticum in quo Lares & dii peculiares adorabantur. Quod autem hic Heliogabalo attribuitur, Lamprius Alexandro Severo adscribit.

pudo-

pudoris tantis proceribus tribuere stultitiam: at fas est,
 opinor, recitare quod scripsit Solomon proverbiorum capite
 decimo tertio, *Inter superbos semper iurgia sunt; qui autem*
agunt omnia cum consilio, reguntur sapientiâ. Sed ne vos lon-
 giore morer procerio, uti singula gerantur ordine, decenter
 & sine tumultu, primo loco tractandum erit quæ debeant
 interesse consilio, quæ submovendæ sint. Nam immodica
 turba tumultus est verius quàm consilium: & paucorum
 confessus habet quiddam tyrannicum. Huc ergo censeo
 nullam recipiendam virginem, eò quòd incident permul-
 ta quæ non decet illas audire. *Ju.* At quo signo digno-
 scas virgines? An pro virginibus habebuntur quæcunque
 coronam gestant? *Co.* Non: at nuptas tantum recipien-
 das censeo. *Ju.* Et inter nuptas virgines sunt, quæ ma-
 ritos habent eunuchos. *Co.* Sed tribuatur hoc honoris
 conjugio, ut nuptæ pro mulieribus habeantur. *Ju.* Alio-
 qui si non excludimus nisi virgines, erit immensa turba,
 nec multum decrescet numero. *Co.* Excludentur & plùs
 quàm ter nuptæ. *Ju.* Quamobrem? *Co.* Quoniam illis velut
 emeritis debetur missio. Idem censeo de septuagesimum
 annum egressis. Statuendum nè qua nominatione de viro
 suo loquatur petulantius; in genere fas sit, sed cæ mode-
 ratione, nè quid nimis. *Ca.* Qui minùs hic liberè de viris
 liceat dicere, cum ipsi de nobis nusquam non loquantur?
 Meus Titius, si quando studet esse conviva festivior, nar-
 rat quid mecum noctu egerit, quid dixerim; neque ratò
 multa solet affingere. *Co.* Si velimus fateri verum, no-
 stra dignitas pendet à viris: eos si traducimus, quid aliud
 quàm nos ipsas dehonestamus? Quanquam autem ha-
 bemus non paucas justæ querimoniæ causas, tamen, ex-
 pensâ rerum omnium summâ, nostra potior est quàm illo-
 rum conditio. Illi, dum quærant rem, per omnes terras ac
 maria volitant, non sine capitis discrimine: illi, si bellum
 incidat, excitantur buccinâ, ferrei stant in acie, dum nos
 domi sedemus tutæ. Si quid committunt adversus leges,
 gravius in illos animadvertitur, nostro sexui parcitur.
 Denique, magna ex parte in nobis situm est, ut commodos
 habeamus maritos. Restat ut de confessus ordine statua-
 tur, ne nobis eveniat quod frequenter usu venit regum,
 principum ac pontificum oratoribus, qui in conciliis ita-
 tos tres menses litigant, antequam possint confidere. Ita-
 que censeo primum esse debere nobilium ordinem, & in
 his præcedent quæ quatuor habent nobilitatis partes;
 proxima

Mulier in
 meliori statu
 quàm est vir,

proximæ quæ tres, deinde quæ duas, postremæ quæ unam, postremo quæ dimidiatam. Et in singulis ordinibus locum ex antiquitate designabitur, Nothæ in suo quoque ordine extremum tenebunt locum. Alter confessus erit plebeiarum. In hoc primas tenebunt quæ copiosiore sobolem enixæ sunt. Inter pares litem dirimet ætas. Tertius erit earum quæ nondum pepererunt. *Ca.* Quò mittis viduas? *Co.* Commode mones. Istis locus dabitur in medio matrum, si modo liberos habent habuerintve. Steriles extremum obtinebunt locum. *Ju.* Quem locum designas sacerdotum ac monachorum uxoribus? *Co.* De his proximo confesso deliberabimus. *Ju.* Quid de his quæ corpore faciunt quæstum? *Ca.* Non patiemur hunc senatum admixtu talium inquinari. *Ju.* Quid de concubinis? *Co.* Istarum non simplex est genus, de quibus per otium tractabitur. Adjiciendum est, quomodo fieri debeat senatusconsultum, punctisne, an calculus, an suffragiis vocalibus, an porrectis digitis, an discessione. *Ca.* In calculis dolus est, quemadmodum & in punctis: si pedibus citatur in sententiam, quoniam vestes longas gerimus, nimium movebimus pulveris: optimum igitur, uti voce pronunciet unaquæque quod sentit. *Co.* At difficile est numerare voces. Deinde cavendum ne fiat pro concilio convitium. *Ca.* Nihil fiet absque notariis, ne quid possit excidere. *Co.* Ita quidem consultum est numero. Sed quibus modis, excludes *convitium? *Ca.* Ne quæ loquatur nisi rogata, & suo ordine. Quæ secus fecerit, de senatu movebitur. Tum si quæ quid effutierit eorum quæ hic aguntur, silentio plebs triduano. *Co.* Hactenus de ratione tractandi. Nunc accipite quibus de rebus consultandum sit. Primam oportet esse curam dignitatis: ea potissimum sita est in cultu; cuius rei tantus est neglectus, ut hodie vix agnoscas discrimen inter nobilem & plebeiam, inter nuptam & virginem aut viduam, inter matronam & meretricem. Adeo sublatus est pudor, ut quidvis usurpent quælibet. Videre est plus quam plebeias, ac loci plane sordidi, vestiri holofericis, undulatis, florulentis, virgatis, byssinis, aureis, argenteis, pellibus zebellinis, Madauricis, cum interim maritus domi consuat calceos. Digitos habent smaragdis & adamantibus onustos; nam uniones nunc vulgò fastidiuntur: ne quid querat de succinis, & coraliis, & crepidis inauratis. Satis erat tenuibus, in honorem sexus cingulis uti sericis, ac fimbriis vestium serico limbo decorare: nunc geminum est malum; & res familiaris extenuatur, & ordo, qui dignitatis est custos,

* Convitium
Jurisconsulti
dictum pu-
tant quasi
convocium.

confunditur. Si (a) pilentis & lecticis ebratis ac bysso te-
 sis vehuntur plebeiz, quid reliquum est nobilibus ac poten-
 tibus? Et si vix Equiti nupta caudam trahit ulnarum quin-
 ticiam, quid faciet Ducis aut Comitis uxor? Atque hæc
 res hoc est intolerabilior, quod mirâ temeritate subinde
 mutantur cultum. Pridem è porrectis à vertice cornibus
 pendebant linteamina. Hoc ornatu scæminæ principes dis-
 cernebantur à plebeiis. Illæ nê quid conveniret, sumpserunt
 pilea, foris ostentantia pelles albas nigris maculis variega-
 tas. Statim vulgus arripuit. Rursus mutato cultu sumpse-
 runt (b) flammea è nigra bysso. Id scæminarum vulgus non
 solum ausum est imitari, verum etiam addiderunt fimbrias
 aureas, denique & gemmas. Olim nobilium erat, à fronte
 atque à temporibus revulsis pilis in verticem capillos coge-
 re. Non diu licuit, mox quælibet æmulatæ sunt. Tandem
 demiserunt crines in frontem: protinus & hoc imitatæ sunt
 plebeiz. Solæ nobiles olim habebant laterones & antema-
 bulones, & ex his unum delicatum qui surrecturæ manus
 porrigeret, qui lævam incedentis brachio dextro fulciret:
 nec hoc honoris concedebatur nisi bene nato. Nunc ut pas-
 sim id faciunt matronæ, ita quoslibet ad hoc officii recipi-
 unt quemadmodum ad gestandam à tergo caudam. Item
 olim solæ nobiles salutabant osculo, nec quemvis ad osculum
 recipiebant, imò nê dextram quidem porrigebant quibussli-
 bet. Nunc qui corium olent irruunt ad osculum scæminæ
 quæ scutum habet plenæ nobilitatis. Nê in conjugis qui-
 dem habetur ulla dignitatis ratio. Patriciæ nubunt plebeiis,
 plebeiz patriciis; ita nascuntur nobis hybridæ. Nec ulla
 tam obscuro loco nata est, quæ metuit adhibere (c) fucos
 omnes nobilium; cum plebeiis sufficere deberet aut flos re-
 ventis cerevisiæ, aut succus recens ab arbore detracti corti-
 cis, aut si quid aliud parvo parabile: purpurissam, cerus-
 sam, stibium, reliquosque colores elegantiores oportebat cla-
 ris scæminis relinquere. Jam in conviviis, in publico inces-
 su, quam nullus ordo? Sæpe fit ut negotiatoris uxor de-
 dignetur utroque parente nobili cedere. Res igitur ipsa jam-
 dudum hortatur, ut hisce de rebus aliquid certi statuamus.
 Atqui hæc inter nos facile poterunt transigi quoniam non
 nisi ad scæmineum pertinent genus. Est autem & quod cum
 viris agamus, qui nos submovent ab omni dignitate, ac
 tantum non pro lotricibus & cocis habent, ipsi res omnes
 pro suo gerunt arbitratu. Concedemus igitur illi magi-
 stratus publicos, ac bellicæ rei curam. Quis hoc ferat,
 quod

a Vehiculi
 genus apud
 Livium, quo
 matronæ per
 urbem velle-
 bantur.

b Ornamenta
 capitis quæ,
 ut Varro
 placet, lintea
 fuere, & cu-
 juslibet scæ-
 minæ.

c Color asci-
 titius, quo scæ-
 minæ faciem
 magis sanè
 dehonestant
 quam hone-
 stant.

quod in clypeo semper uxoris insignia laevum habent latus, etiam si tribus partibus superet viri nobilitatem? Deinde par est, ut in elocandis liberis etiam mater habeat in suffragiis. Et fortassis non quocunque evincemus, ut vicissim geramus officia publica, duntaxat quae intra moenia & ante armis geri possunt. Haec est summa rerum de quibus mihi videtur operae pretium consultare. Super his apud se quae deliberet, ut de singulis fiant senatusconsulta; & si qui vestrum aliud quippiam in mentem venerit, cras in munus conferat. Conveniemus enim diebus singulis, donec synodum absolverimus. Adhibeantur notariae quatuor, quae notis excipiant quicquid dicatur. Praeterea quatuor duae, quae loquendi potestatem vel faciant vel adimant. Sic hic confessus divinationis loco.

* Olim expectandi ratione in iudiciis res vel singulis literarum notis excipiebantur, quarum etiam nunc aliquot extant in libello qui Valerii Probi titulo circumfertur.

ARGUMENTUM.

Colloquium hoc est doctissima desidia castigatio, & ad honesta studia incitamentum. Nasica jocus, cui ancilla jussu Ennii heri sui dixit herum non esse domi. Philypnus domi post octavam altum dormiebat, nocturnis concubitus & iocis ad mediam usque noctem vigilans. Suadet Nephalius, ut temporis relinquat cubile. Aurea diei pars aurora. Sol ideo non laetatur, quod homines dormiant, curanda potius anima quam corpus. Vita hominis curata est. In nobis est ut longiorem vitam traducamus. A prandio non est operam studere. A consuetudine prava disuadendum.

a Sobrius & vigilans.

b Philypnus, somniculosus, somni amplus.

(a) NEPHALIUS, (b) PHILYPNUS.

Ne. **H**odie te conventum volebam, Philypne, sed negabaris esse domi. Ph. Non omnino mentiti sunt tibi quidem non eram, sed mihi tum eram maxime. Ne. Quid isthuc æigmatis est? Ph. Nosti illud vetus proverbium, Non omnibus dormio. Nec te fugit ille Nasica jocus, cui cum Ennium familiarem invisere volenti, ancilla jussu heri negasset esse domi, sensit Nasica, & discessit. Caterum ubi vicissim Ennius, Nasica domum ingressus rogaret puerum num esset intus, Nasica de conclavi clamavit. Non, inquit, sum domi; cumque Ennius agnita voce dixisset. Impudens, non te loquentem agnosco? Imò tu, inquit Nasica, impudentior, qui mihi ipsi fidem non habeas, cum ego crediderim ancillae tuae. Ne. Eras fortassis occupatior. Ph. Imò suaviter otiosus. Ne. Rursum æigmatem torques. Ph. Dicam igitur explanatè, nec aliud dicam ficum quam ficum. Ne. Dic. Ph. Altum dormiebam. Ne. Quid ais? Atqui jam praterierat

terierat octava, cùm Sol hoc mense surgat ante quartam. *Ph.* Per me quidem Soli liberum est vel mediâ nocte surgere, modò mihi liceat ad satietatem usque dormire. *Ne.* Verùm isthuc utrùm casu accidit, an consuetudo est? *Ph.* Consuetudo prorsus. *Ne.* Atqui rei non bonæ consuetudo pessima est. *Ph.* Imò nullus somnus est suavior quàm post exortum Solem. *Ne.* Quâ tandem horâ soles lectum relinquere? *Ph.* Inter quartam & nonam. *Ne.* Satis amplum spatium: vix tot horis comuntur reginæ. Sed unde venisti in istam consuetudinem? *Ph.* Quia solemus convivia, lusus & jocos in multam proferre noctem, id dispendii matutino somno pensamus. *Ne.* Vix unquam vidi hominem te perditius prodigum. *Ph.* Mihi parsimonia videtur magis quam profusio: interim nec candelas absumo, nec vestes detero. *Ne.* Præpostera sanè parsimonia, servare vitrum ut perdas gemmas. Alitet sapuit ille Philosophus, qui rogatus quid esset pretiosissimum, respondit, Tempus. Porro, cùm constet diluculum esse totius diei partem optimam, tu quod in re pretiosissima pretiosissimum est gaudes perdere. *Ph.* An hoc perit quod datur corpusculo? *Ne.* Imò detrahitur corpusculo, quod tum suavissimè afficitur maximèque vegetatur cùm tempestivo moderatòque somno reficitur, & matutinâ vigiliâ corroboratur. *Ph.* Sed dulce est dormire. *Ne.* Quid esse potest dulce nihil sentienti? *Ph.* Hoc ipsum dulce est, nihil sentire molestiæ. *Ne.* Atqui isto nomine feliciores sunt qui dormiunt in sepulchris. Nam dormienti nonnunquam insomnia molestâ sunt. *Ph.* Aiunt eo somno maximè saginari corpus. *Ne.* (a) Ista glirium sagina est, non hominum. Rectè saginantur animalia quæ parantur epulis: homini quorsum attinet accersere obesitatem, nisi ut graviore sarcinâ onustus incedat? Dic mihi, si famulum haberes, utrum obesum malles, an vegetum & ad omnia muniaabilem? *Ph.* Atqui non sum famulus. *Ne.* Mihi sat est quòd ministrum officii aptum malles quàm bene saginatum. *Ph.* Planè mallem. *Ne.* At Plato dixit *Animam hominis hominem* esse; Corpus nihil aliud esse quàm domicilium aut instrumentum. Tu certè fateberis, opinor, animum esse principalem hominis portionem, corpus animi ministrum. *Ph.* Esto, si vis. *Ne.* Cùm tibi nolles ministrum abdomine tardum, sed agilem malles & alacrem, cur animo paras ministrum ignavū & obesum? *Ph.* Vincor veris. *Ne.* Jam aliud dispendium accipe: ut animus longè præstat corpori, ità fateris opes animi longè præcellere bonâ corporis. *Ph.* Probabile dicis. *Ne.* Sed inter animi bona &

a Varro rationem tradit saginandi glirum, in Re rustica.

bona primas tenet sapientia. *Ph.* Fateor. *Ne.* Ad hanc parandam nulla dici pars utilior quam diluculum, cum Sol natus exorietur vigorem & alacritatem adfert rebus omnibus, discutitque nebulas ex ventriculo exhalari consuetas, quæ mentis domicilium solent obnubilare. *Ph.* Non repugno. *Ne.* Nunc mihi suppura quantum eruditionis tibi parare possis quatuor illis horis quas somno intempestivo perdis. *Ph.* Profecto multum. *Ne.* Expertus sum, in studiis plus effici una horâ matutinâ quàm tribus pomeridianis, idque nullo corporis detrimento. *Ph.* Audivi. *Ne.* Deinde illud reputa, si singulorum dierum jacturam in summam conferas, quantus sit futurus cumulus. *Ph.* Ingens profectò. *Ne.* Qui gemmas & aurum temerè profundit, prodigus habetur, & tunc rem accipit: hæc bona tanto pretiosiora qui perdit, nonne multò turpius prodigus est? *Ph.* Sic apparet, si rem rectâ ratione perpendamus. *Ne.* (a) Jam illud expende quod scripsit Plato, nihil esse pulchrius, nihil amabilius sapientia, quæ si corporeis oculis cerni posset, incredibiles sui amoris exerceret. *Ph.* Arqui illa cerni non potest. *Ne.* Fateor, corporeis oculis. Verùm cernitur oculis animi, quæ pars est hominis potior. Et ubi amor est incredibilis, ibi summa voluptas adfit oportet, quoties animus cum tali amica congregatur. *Ph.* Verisimile narras. *Ne.* I nunc (b) & somnum, mortis imaginem, cum hac voluptate commuta, si videretur. *Ph.* Verùm interim pereunt nocturni lusus. *Ne.* Bene pereunt, quæ pejora melioribus, inhonesta præclaris, vilissima pretiosissimis permutantur. Bene perdit plumbum, qui illud vertit in aurum. Noctem natura somno tribuit; Sol exorietur cum omne animantium genus, tum præceptis hominem, ad vitæ munia revocat. Qui dormiunt, inquit Paulus, nocte dormiunt; & qui ebrii sunt, nocte ebrii sunt. Proinde quid turpius, quàm cum omnia animantia cum Sole expergeantur, quædam etiam illum nondum apparentem, sed adventantem, cantu saluent, cum elephante Solem orientem adoret, hominem diu post Solis exortum stertere? Quoties aureus ille splendor illustrat cubiculum tuum, nonne videtur exprobrare dormienti. "Stulte, quid optimam vitam tuam partem gaudes perdere? Non in hoc luceo, ut abduci dormiatis, set ut rebus honestissimis invigiletis. Nemo lucernam accendit ut dormiat, sed ut aliquid operis agat, & ad hanc lucernam omnium pulcherrimam nihil aliud quàm sterres? *Ph.* Bellè declamas. *Ne.* Non bellè, sed verè. Age, non dubito quin frequenter audiveris illud Hesiodi, *sed*

a Imitatus
est locum
Cic. ex Plat.
lib. 1. Offic.

b Alludit ad
carmen
Ovid.
Stulte, quid
est somnus,
gelidus nisi
mortis ima-
go?

in iundo parsimonia. Ph. Frequentissime. Nam indolium medo-
vinum est optimum. Ne. Atqui in vita prima pars, nimi-
rum adolescentia, est optima. Ph. Profecto sic est. Ne. At
diluculum hoc est diei, quod adolescentia vita. An non igitur
stultè faciunt qui adolescentiam nugis, maturitas horas
longino perdunt? Ph. Sic apparet. Ne. An est ulla possessio
quæ cum hominis vita sit conferenda? Ph. Nè universa
eundem (a) Perlarum gaze. Ne. Annon vehementer odif-
ses hominem, qui tibi vitam posset ac vellet malis artibus ad
annos aliquot decurtare? Ph. Illi mallet ipsè vitam eri-
pere. Ne. Verùm peiores ac nocentiores arbitror, qui sibi
volentes reddunt vitam breviorē. Ph. Fateor, si qui tales
reperiuntur. Ne. Reperiuntur? Imò id faciunt omnes tui si-
miles. Ph. Bona verba. Ne. Optima. Sic tuo animo reputa;
nonne videtur rectissime dixisse Plinius, *Vitam esse vigili-*
am. & hoc pluribus horis hominem vivere, quò majorem tempo-
ris partem impenderit studiis? Somnus enim mors quædam
est. (b) Unde ab inferis venire fingitur, & ab * Homero
merti germanus dictus est. Itaque quos somnus occupat,
nec inter vivos nec inter mortuos censentur; sed tamen
potius inter mortuos. Ph. Ita videtur omnino. Ne. Nunc
mihi rationem subducito, quantam vitæ portionem sibi
releant qui singulis diebus tres aut quatuor. horas perdunt
somno. Ph. Video summam immensam. Ne. Nonne pro Deo
haberes Alchymistam qui posset decem annos vitæ summæ
adlicere, & provectiorem ætatem ad adolescentiæ vigorem re-
vocare? Ph. Quidni habeam? Ne. Sed hoc tam divinum
beneficium ipse tibi præstare potes. Ph. Quis sic? Ne. Quia
mane diei est adolescentia, usque ad meridiem fervet juven-
tis, mox virilis ætas, cui succedit pro senectæ vespere, vespere
excipit occasus, velut diei mors. *Magnus* autem *vesti-*
gius parsimonia est, sed nusquam magis quam hic. Annon igitur
ingens lucrum sibi adjunxit qui magnam vitæ partem,
eamque optimam perdere desit? Ph. Vera prædicas. Ne. Proinde
videtur admodum impudens eorum querimonia qui
naturam accusant quòd hominis vitam tam angustis spatiis
finierit, cum ipsi ex eo quod datum est sibi sponte tantum
amputent. Satis longa est cuique vita, si parce dispensetur.
Nec mediocris profectus est, si quis suo quæque tempore
gerat. A prandio vix semihomines sumus, cum corpus cibus
onustum aggravat mentem: nec tutum est spiritus ab of-
ficina stomachi, concoctionis officium peragentes, ad superi-
ora evocare, à cœna multò minùs. At matutinis horis homo

a Perlarum
divitiæ &
luxus mul-
torum lico-
ris celebra-
tur.

b Certam
Poetæ fin-
gunt regiam
Somni apud
inferos esse,
ut Ovid.
Transformat.
lib. 2.

* Versus Ho-
meri sic ha-
bet.

"Εἰς γὰρ
κυβανὸν κα-
ταβύτην δα-
μνύοιτο.

Hor. Poet.

Id est,
Haud decet
in totam con-
sultum ster-
nere noctem.

Prov. 2.

Psal. 85. 59.
87.

Luc. 6.

b Sermonito.
c Sermonis
dicator.

totus est homo, dum habile est ad omne ministerium cor-
pus, dum alacer viget animus, dum omnia mentis organa
tranquilla sunt ac serena, dum *aura divina*, ut ait ille, *par-*
ticula spirat, & sapit originem suam, & rapitur ad honesta.
Ph. Eleganter tu quidem concionaris. *Ne.* Apud Homerum
audit Agamemnon, opinor, (a) *Οὐ χεὶρ παννυχίου αἰδῆν*
βεληφόρον ἀνδρα. Quanto turpius est tantam diei partem
somnia perdere? *Ph.* Verum, sed *βεληφόρω*. Ego non sum
dux exercitus. *Ne.* Si quid aliud charius est quam ipse tibi,
ne quid te moveat Homeri sententia. Faber ærarius ob vile
lucellum surgit ante lucem; & nos amor sapientiæ non
potest expergefaceri, ut saltem Solem ad lucrum inasti-
mabile evocantem audiamus? Medici non ferè dant phar-
macum nisi diluculo; illi norunt horas aureas, ut subveni-
ant corpori: nos eas non novimus, ut locupletemur ac sane-
mus animum? Quod si hæc leve pondus habent apud te,
audi quid apud Solomonem loquatur illa cœlestis sapientia.
Qui mande, inquit, *vigilaverint ad me, invenient me.* Jam in
mysticis Psalmis quanta matutini temporis commendatio?
Mande Propheta extollit Domini misericordiam; *mane exaudi-*
tur vox ejus; *mane illius deprecatio prævenit Dominum*. Et
apud Lucam Evangelistam populus sanitatem ac doctrinam
expectans à Domino, mane ad illum confluit. Quid suspicis,
Philypne? *Ph.* Vix lacrymas teneo, cum subit quantum
vitæ jacturam fecerim. *Ne.* Supervacaneum est ob ea di-
cruciari quæ non revocari, sed tamen posterioribus curis
sarciri possunt. Huc igitur incumbe potius quam ut præ-
torum inani deploratione futuri quoque temporis jactu-
ram facias. *Ph.* Bene mones: sed me jam sui juris fecit di-
utina consuetudo. *Ne.* Phy! *Clavus clavo pellitur*, consue-
tudo consuetudine vincitur. *Ph.* At durum est ea relinquere
quibus diu assueveris. *Ne.* Initio quidem; sed eam molesti-
am diversa consuetudo, primum lenit, mox vertit in sum-
mam voluptatem, ut te brevis molestiæ non oporteat pe-
nitere. *Ph.* Vereor ut succedat. *Ne.* Si septuagenarius es
non retraherem te à solitis; nunc vix decimum septimum,
opinor, annum egressus es. Quid autem est quod ista ætas
non possit vincere, si modò adsit promptus animus? *Ph.* E-
quidem aggrediar, conaborque ut ex (b) Philypno sum
(c) Philologus. *Ne.* Id si feceris, mi Philypne, sat scio, post
paucos dies & tibi seriò gratulaberis, & mihi gratias ages
qui monuerim.

ARGUMENTUM.

*Symbola & argumenta hieraria exquisitissima profert. Phocionis patientia. Aristidis iustitia: Ostracismo pellitur: magna illius patientia. Socrates vir patientissimus. Modus vincendi injurias. Diogenes quomodo ultus esset inimicum. Phocionis di-
cendum cum verum improbum suo defendisset patrocinio. Demochares nepos Demophilis. Philippum Macedonem indigne tractat. Modus honestam fa-
mam acquirendi. Facetum responsum Lacena cuiusdam in auctione ven-
dente. Moderatio Philippi Macedonis, cum tres insignes felicitates ei eo-
dem obrigissent die.*

a Id est, so-
brium, live
abstemium
convivium.

ALBERTUS, BARTHOLINUS, CARO-
LUS, DIONYSIUS, ÆMYLIUS, FRAN-
CISCUS, GYRALDUS, HIERONY-
MUS, JACOBUS, LAURENTIUS.

Vidistine unquam hoc horto quicquam amoenius?
Ba. Vix opinor in insulis fortunatis esse quicquam
iucundius. *Ca.* Planè mihi videor videre Paradisum, cui cu-
modem cultoremque Deus præfecerat Adam. *Di.* Hic vel
Nestor vel Priamus posset repubescere. *Fr.* Imò vel mor-
tuis reviviscere. *Gy.* Adderem lubens, si quid possem, tuæ
Hyperbolæ. *Hi.* Profectò miris modis arident omnia. *Ja.*
Oportet hunc hortum aliquà compotatiunculâ dedicare. *La:*
Rectè monet noster Jacobus. *Al.* Talibus mysteriis jam o-
nim initiatus est hic locus. Verùm scitote nihil hiis esse unde
vobis merendam exhibeam, nisi placet (*b*) αὐτῷ compota-
tio: lactucas apponam absque sale, aceto & oleo; vini guttula
non est, nisi quod gignit hic puteus. Nè panis quidem adest
poculum, & ea est anni pars quæ magis pascit oculos
quàm ventrem. *Ba.* Sed habes tabulas lusorias, habes sphaeras;
Ipsi dicabimus hortum, si minùs licet convivio. *Al.* Quoniam
belli homunculi convenimus; habeo quiddam quod
vel lusum vel convivium possis dicere, meâ sententiâ multò
dignius ad hunc hortum iniciandum. *Ca.* Quodnam? *Al.*
Sæpius quisque Symbolum conferat; non d'erit lautum, nec
minus suave convivium. *Æm.* Quid adferemus, qui vacui
huc venerimus? *Al.* Vacui, qui tantum opum circumferatis
in pectore? *Fr.* Expectemus quid velis. *Al.* Proferat in me-
dium quod quisque per hanc hebdomadam legit elegantissi-
mum. *Gy.* Rectè mones; nihil vel huiusmodi conviviis, vel
convivatore, vel hoc loco dignius. Te huius consilii du-
cem sequemur omnes. *Al.* Nil recuso, si vobis irâ videtur.
Hodie vehementer delectavit animum meum in homine
non Christiano tam Christiana sententia. Phocion' enim, quo

b Id est, al-
que vino.

Phocionis
patientia.

a Suffragio-
rum quod-
dam genus,
quod per
calculos ac
fabas cre-
batur. Ma-
hoc reper-
tum ut per
id cives qui
vel opibus
immodicis,
vel nobilita-
te, vel etiā
quavis in-
signi virtute,
multitudinis
invidiam in
se provocā-
rent, in exi-
lium decen-
ne relega-
rentur.
b Qui nihil
confert.

vix alius apud Athenienses fuit vir sanctior publicæque vir-
tutis studiosior, cum per invidiam damnatus, esset. Abitur-
rus circum, rogatus ab amicis quid vellet etiamnum mē-
dari filiis suis; *Nihil aliud, inquit, injuriæ velint unquam mē-
nissæ.* *Ba.* Tam insignis patientiæ exemplum vix hodie re-
perias inter Dominicanos & Franciscanos. Itaque simile re-
feram, quando par non possum. Aristides Phocioni simili-
mus erat moribus incorruptissimis, adeo ut vulgus illi iusti-
tribueret cognomen. Ob hujus cognominis invidiam, ut
optimè de Republica meritis, (a) ostracismo populi iustus
est vertere solum. Posteaquam intellexerat populum non
aliā se offensum quam iusti cognomento, cum alioqui non
semper expertus esset sibi salutarem, paruit æquo animo. In
exilio rogatus ab amicis, quid precaretur ingratissemæ ci-
virati; *Nihil aliud, inquit, nisi tantam rerum prosperitatem, ut
illis nunquam in mentem veniat Aristides.* *Ca.* Mirum si Chri-
stianos non pudeat sui, ad quamvis levem injuriam exeat
descendentes, ac vindictam per fas nefasque molientes. Tota So-
critis vita nihil aliud mihi videtur quam temperantiæ ac
tolerantiæ exemplum. Sed nè planè sim (b) asymbolus, vi-
num referam quod mihi præ cæteris artifice. Eunti publicā
viā improbus quispiam colaphum impexit. Cum id tacitus
ferret Socrates, amici quidam hortati sunt ad ultionem. At
ille, *Quid percussori faciam?* inquit. *Voca, inquit, injur-* *Ris-*
diculum! inquit: *si me asinus calcibus percussisset, num vobis*
authoribus asinum in jus traham? significans improbum seur-
ram nihilo potiore asino; & infini animi esse, non posse
ferre contumeliam ab homine vecordi quam ferret ab ani-
mali bruto. *Di.* Pauciora sunt in Romanis annalibus exem-
pla moderationis, nec ea perinde insignia. Neque enim bi-
pinor magnam habere laudem tolerantiae, si quis parcat de-
victis, & debelleret superbos. Non arbitror tamen indignum
memoratu, quod Cato senior cum Lentulus quidam in os il-
li sputum & oris purulentiam injecisset, nihil aliud respon-
derit quam, *Posthac habeo quod illis respondeam qui negant*
esse os. Os autem latinis habere negantur quos nihil
pudet. Itaque locus ex ambiguo. *An.* Aliis arident alia;
mihi inter Diogenis dicta, præclara quidem omnia, nihil mag-
is adblanditur, quam quod roganti cuidam, quo pacto max-
imè possit ulcisci inimicum, *Si te ipsum, inquit, quam maxime*
probum & honestum virum prastiteris. Demiror quis Deus illi
tales cogitationes miserit in mentē. Videtur autem & Aristoteli
dictum valde consentaneum. Paulino dogmati, qui roga-

tus

vix admodum, quod fructus sui illi philosophia attulisset? *U-*
bi inquit, sponte ea faciant, quæ plerique legem metu coacti
 faciunt. Docet enim Paulus, eos quos afflavit Christiana
 Charitas, non esse Legi obnoxios, eò quod plus præstant
 sponte quam Lex metu poenæ possit extorquere.
 Christus Judæis obmurmurantibus, quod cum publicanis
 & peccatoribus haberet etiam mensæ familiaritatem, respon-
 dit. Non esse opus medico iis qui recte valerent, sed qui minus
 essent prospera valetudine. Non abhorret hinc quod apud
 Plinarchum dixit Phocion, qui cum reprehenderetur quod
 homini illaudato improboque patrociniatus esset in judicio
 non minus festiviter quam clementer, Quidni, inquit, quan-
 ti nemo probus indiget tali patrociniis? Gr. Et istud Christiana
 bonitatis exemplum est, ad exemplum æterni Patris,
 & probis & improbis quantum licet benefacere, qui *Solem*
sunt ibiri jubet, non solum piis, sed etiam impiis. Verum
 admirabilius forsitan erit in rege moderationis exemplum.
 Cum Demochares, Demosthenis nepos, Atheniensium no-
 mine legatione fungeretur apud Philippum Macedonum
 Regem, & impetratis quæ volebat à Rege dimitteretur,
 humaniter interrogante si quid præterea vellet; *U-*
bi suspensas, inquit Demochares. Vox impotens odium
 arguebat; Rex erat, & bene meritis, in quem jaciebatur
 convitium: nec tamen incanduit; tantum ad collegas con-
 versus, Vos, inquit, hæc renunciate populo Atheniensi, quod re-
 genda judicet utrum nostrum existimet præstantiorem, me,
 qui hæc patienter audierim, an istum qui hæc dixit. Ubi
 nunc sunt orbis monarchæ, qui se diis pares putant, & ob
 verbum inter pocula dictum atrocia bella concitant? Hi.
 Magnos impetus habet gloriæ sitis, multosque transversos
 agit hic affectus. Ex eorum numero quidam Socratem in-
 terrogabat, quâ viâ sibi posset compendio honestissimam com-
 parare famam. Si talem, inquit, præstiteris teipsum qualis
 haberi vis. Ja. Profectò non video quid dici possit vel bre-
 vius vel absolutius. Fama non est affectanda, sed ea virtutem
 astro comitatur, quemadmodum improbitatem infamia. Vos
 admiramini viros; mihi puella Lacæna placuit, quæ cum in
 æolophæ venderetur, licitator quidam adiit illam, Quid? in-
 quies, num proba futura es, si te mercatus fuero? Etiam, in-
 quit illa, si tu non fueris mercatus. Indicans sese non in cu-
 jusquam gratiam probitatem servare, sed suoapte ingenio
 virtutem ipsius gratiâ sectari, quod virtus ipsa sui pretium est.
 Et. Maieulam sanè vocem edidit puella. Cæterum insigne
 mihi

Marth. 9.
 Marc. 2.
 Luc. 5.

Marth. 9.
 Marc. 2.
 Luc. 5.

mihî videtur exemplum adversus fortunam, quod illi
blandientem constantia, quod cum Philippo Macedonum
Regi tres eximia felicitates eodem die nunciarentur, quod
in Olympiis vicisset, quod dux exercitû Parmenion prælia
superasset Dardanos, quod uxor Olympias ipsi filium effe-
enixa, sublati in cœlum manibus præcitas est, ut Deus tam
tam prosperitatem pateretur, qui quopiam inferturiam expul-
Al. Hodie nulla est tanta prosperitas, cuius invidiam metus
quispiam; sed perinde jactant, si quid successerit, quasi vel
mortua vel surda esset Nemesis. Hæc merenda; si vobis pla-
cer, hic hortulus eam vobis quoties volueritis exhibebit
quem hoc colloquio non minus jucundo quam fugifero di-
casi. *Bo.* Profecto nec Apitius potuisset discum suaviorum
appondere. Quare nos expectabis frequenter, modò homi-
nifera consulas quod nunc attulimus; non quæ digna erant tu-
auribus, sed quæ non præmeditatis venerunt in mentem.
Meditati lautiora proferemus. *Al.* Hec eritis gratiores

A R G U M E N T U M.

Ars notoria vanam magnificæ cujusdam libri pollicitationis jactantiam, irritam
litterarum disciplinarumque cognitionum in quatuordecim diebus pollicetur
Præstantissima ratio & methodus ad artes compendiarie est. 1. *Amare stu-*
dia, 2. *Mirari*, 3. *Observare honorem viris eruditis habitum*. Quibus me-
moriam est parum tenax, ii tantò abstinere studere debent. *Prima sit cura* ven-
punitus intelligere; 2. *tecum repetere*; 3. *cicurrare animum ut cogitatio*
possit insistere, animus enim volubilis ineptus est literis; 4. *versari inter di-*
ctos. In summa, cura, amor & assiduitas sunt optima *Ars memorativa*.

DESIDERIUS, ERASMUS.

De. **Q**uomodo succedunt tua studia, Erasme? *Er.* Musis
ut apparet; parùm faventibus: sed felicius succederent
si quiddam abs te queam impetrare. *De.* Nihil non
impetrabis, modò sit in rem tuam. Dic tantùm quid rei sit.
Er. Non dubito quin nihil sit artium reconditarum quod
fugiat. *De.* Utinam vera prædices. *Er.* Audio artem esse quan-
dam notoriam, quæ hoc præstet, ut homo minimo negotio
perdiscat omnes disciplinas liberales. *De.* Quid audio? *Vi-*
disti codicem? *Er.* Vidi, sed vidi tantùm, quòd non esset do-
ctoris copia. *De.* Quid continebat liber? *Er.* Varias animarum
formas, draconum, leonum, leopardorum, variòsque cir-
culos, & in his descriptas voces, partim Græcas, partim La-
tinas, partim Hebraicas, aliàsque barbaricarum linguarum.
De. Intra quot dies pollicebatur titulus disciplinarum cog-
nitionem? *Er.* Intra quatuordecim. *De.* Magnifica sanè polli-
citatio: sed nòstine quemquam per istam artem notoriam

evasisse

evadit doctum? *Er.* Nequaquam. *De.* Neque quinquam ali-
us vidit unquam, aut visurus est, nisi posteaquam viderimus
aliquem per alchymisticam evasisse divitem. *Er.* Non ergo
verum est? *De.* Equidem optarim artem esse veram. *De.* Fortassis
quod pigreat literas tantis sudoribus emere. *Er.* Scilicet. *De.*
Acque sic visum est superis. Opes istas vulgares, aurum,
gemmas, argentum, palatia, regnum nonnunquam, largiun-
tur ignavis & immerentibus; sed quæ veræ sunt opes, ac
proprie nostræ sunt, voluerunt parari laboribus. Nec oportet
vobis videri molestum laborem quo res tanta paratur,
cum certamus plurimos homines per horrenda discrimina,
per non estimandos sudores eluctari ad res & temporarias,
& plane viles, si ad eruditionem conferantur; nec tamen
semper assequuntur quod ambiunt. Et habent studiorum la-
bores multum admistum mellis, si paululum in ea proces-
seris. Jam in te bona ex parte situm est ut magnam tædio-
rum partem amputes. *Er.* Quonam pacto? *De.* Primum, ut
animum inducas, amare studia: deinde, ut ea mireris. *Er.*
Quibus rationibus hoc fiet? *De.* Contemplare quàm mul-
tos didicerint, quàm multos ad summam dignitatem autori-
tatemque provexerint literæ: simulque tecum considera
quantum intersit inter hominem & pecudem. *Er.* Probè mo-
nes. *De.* Deinde cicures ingenium tuum oportet, ut possit
secum consistere, atque his delectari quæ utilitatem adferunt
potius quàm voluptatem. Nam quæ per se sunt honesta,
etiamsi initio nonnihil habent molestiæ, tamen assuetudine
dulcescunt: Ita fiet ut & minùs fatiges præceptorem, & ip-
se facilius percipias, juxta dictum Isocraticum, aureis literis
in Frontispicio codicis tui pingendum, (a) *Ἐὰν ἦς φιλο-
μαθὴς, ὅσον πολυμαθὴς.* *Er.* Satis adest celeritatis in perci-
piendo, sed mox effluit quod perceptum est. *De.* Itaque per-
tusum mihi narras dolium. *Er.* Haud multum aberras a
scopo. Sed quid remedii? *De.* Obturanda est rima, ne per-
fluat. *Er.* Quibus rebus? *De.* Non musco, neque gypso,
sed diligentia. Qui voces ediscit non intellectu sententiã,
mox obliviscitur: nam verba, ut inquit Homerus, (b) *πτε-
ρὴσιν* sunt, facilèque avolant, nisi sententiarum pondere
librentur. Prima igitur cura sit, ut rem penitus intelligas,
dein subindè tecum verses ac repetas: & in hoc cicu-
randus est, ut dictum est, animus, ut quæties opus est cogi-
tationi possit insistere. Nam si cui mens est aded sylvê-
stris, ut in hoc cicurari non possit, haudquaquam est ido-
nea liceris. *Er.* Isthuc quam sit difficile plùs satis intelligo.

De.

a Id est, Si
fueris discen-
di cupidus,
multa addi-
scas.

b Id est ala-
ta, Huc allu-
dit noster
Poeta.
Et volat emis-
sum semel ir-
revocabile
verbum.

De. Quisquis enim habet animum ad id volationem, ac vici-
cogitationi possit immorari, nec diu potest audire loquen-
tem, nec insigere memoria quod didicit. Plumbo potest
aliquid imprimi, quod maneat in loco; aqua aut argenti
vivo, quoniam assidue fluitat, nihil potest imprimi. Quid
si possis in hoc ingenium tuum mansuetudine, tam ad-
due verseris inter eruditos, quorum consabulationes quo-
tidie tam multa proferunt digna cognitu, minimis libere
disces quamplurima. *Er.* Profecto sic est. *De.* Nam prius
sermone conviviarum, præter quotidiana colloquia, statim
à prandio audis octo lepidissima dicta ex probatissimis au-
thoribus selecta, totidem à cœna. Jam mihi suppedita qui-
tam hæc summam conficiant in singulos menses & annos.
Er. Magnificam, si possem meminisse. *De.* Ad hæc, cum ni-
hil audias nisi bene Latine loquentes, quid obstat quod minus
intra paucos menses ediscas Latine, cum illiterati pueri
Gallicam aut Hispanicam linguam discant exiguo tempore
spatio? *Er.* Sequar tuum consilium, experiarque non
possit hoc ingenium Musarum iugo mansuescere. *De.* Ego
aliam artem notoriam non novi quam curam, amorem &
assiduitatem.

ARGUMENTUM.

Invehitur hic Erasmus in quendam Franciscanum, (quem vocat Mercurium)
merdosum plane Theologum, qui carpserat suam Canticam, B. V. Mariam
viz. Magnificat, versionem. Viri huius personam describit, qui vocatur E-
rasmus Diabolus. Convallatur quod verterat Erasmus, quia respici-
Dominus ad humilitatem ancillæ suæ, cum V. Maria angelicæ dignitate
cessor sit. Nam vilitas respondeat tibi reverentia. Respicere ad, & ad-
spicere, quid differant. Respicere aliquem, & respicere ad aliquem
Humilitas apud Latinos refertur tum ad animum, tum ad conditionem.
Locus in Col. 2. 18. explicatur. Sic Jacob. 1. 9. 10. Differentia inter
naturam & temperamentum. Ipse Cantici tenor declarat B. Virginem
de sua loqui indignitate: quod Erasmus elegantissime explicat. Mercuri-
um crassissima ignorantia, qui vestimentibus dicant pro vestibus. Eru-
ditissimi nebulones, quos nec ipsi reges audeant laceßere.

HILARIUS, LEVINUS.

Hi. Deum immortalem! cujusmodi portenta gignit alle-
que terra! Usque ad id nihil pudere viros Særa-
phicos! Existimant, opinor, sese apud fungos, non apud ho-
mines, loqui. *Le.* Quid secum murmurat Hilarius? Componit
opini, versiculos. *Hi.* Quam libens illi blateroni os impu-
rum obturarem oleto? *Le.* Compellabo hominem. Quid
agis, Hilari, parum hilari? *Hi.* Optimè temet offers, Levi-
nus, in quem hanc pectoris ægritudinem evomam. *Le.* In
pelm

polyma evectas malim quàm in me. Sed quid est mali? & unde nobis prodixit? *Hi.* E concione facta. *Le.* Quid homini prece cum sacris concionibus? *Hi.* A sacris non abhorreo: sed in hanc incidi ità sacram, ut Virgilius *auri famem* appellat *hanc sacram.* At tales rabulæ sunt in causa, ut rariùs audiam Ecclesiastas. *Le.* Ubi habita est concio? *Hi.* In summo templo. *Le.* A prandio? Id temporis ferè dormitant homines. *Hi.* Utinam illi locuteleio dormissent omnes, vix digno qui concionetur apud anseres. *Le.* Ostreperum est animal anser. Ferunt tamen patriarcham Franciscum aliquando concionatum apud forores aviculas, à quibus magno silentio sit auditus. Sed age, etiàmne sabbato fit concio? *Hi.* Fit in honorem diuæ Virginis Matris. Nam die Dominico Christus prædicatur. Decet autem ut priores teneat mater. *Le.* Quod erat thema? *Hi.* Enarrabat Canticum Virginis. *Le.* Argumentum vulgatissimum. *Hi.* Nimirum aptissimum Ecclesiastæ. Nam suspicor illum hoc unum thema didicisse: quemadmodum aiunt inveniri sacerdotes qui nullam (a) li- quidam callent nisi pro defunctis unicam. *Le.* Dicatur igitur ille Concionator de Magnificat, aut, si mavis, Magnificatius. Sed cuiusmodi tandem avis erat, aut quibus ornata plumis? *Hi.* Vulturi non dissimilis. *Le.* Qua tandem ex corte? *Hi.* Franciscana. *Le.* Quid audio? ex tam sancto sodalizio? Fortassis ex illorum degeneri genere qui dicuntur Gauden- res, colore fusco, calceis integris, cingulo candente: nec horrent, contremisco referens, nudis digitis contrectare pecuniam. *Hi.* Imò è grege selectissimo istorum qui gaudent Observantes nominari, colore cinericeo, cingulis canabeis, calceis fenestratis, quique citiùs occiderent hominem quàm nudà cute pecuniam attingerent. *Le.* Nihil mirum est, in ro- tatis nasci (b) cynorrhodum. Sed quis talem histrionem in- duxit in hoc proscenium? *Hi.* Istiuc magis etiam diceret si vidisset personam tragicam. Corpore erat vasto, buccis rubentibus, ventre prominente, lateribus gladiatoris; dix- illes athletam esse: & quantum ego divinare queo, biberat in prandio plusquam unum vini sextarium. *Le.* Unde tanta vi- ni copia non trahenti pecuniam? *Hi.* Ex aula regis Ferdi- nandi singulo quoque die dabantur illi sextarii quatuor. *Le.* O matè collocatam benignitatem! Fortassis erat doctus. *Hi.* Præter effrontem improbitatem & linguam effianem nihil habebat. *Le.* Quæ res igitur sic imposuit Ferdinando, ut (c) bovem adduceret ad ceroma? *Hi.* Ut numero dicam, pietas & regia bonitas. Commendatus erat, ille demitte-

a Sic missæ sacrum vo- cant. Est au- tem liturgia propriè non sacrificium, sed quodvis officium.

b Rosa carina, fardide olens.

c Hoc est, ad id ad quod inutilis est. Ceroma un- guentum di- citur quo- olim unge- bantur athle- tæ; Bos au- tem ad certa- mina inutilis est.

bat caput in dextrum humerum. *Le.* Sic Christus pendet in cruce. Sed erat concio frequens? *Hi.* Qui potuit esse infrequens Augusta, in templo celeberrimo, & in tot montium conventu, quos Carolus Caesar ex universa Germania, ex Italia, ex Hispaniis, ex Anglia ed contraxerat. Quin & eruditi complures aderant in ipsa concione, praesertim ex aula regum. *Le.* Demiror si potens ille quicquam adferre potuit dignum tali auditorio. *Hi.* At multa se digga proci-
lit. *Le.* Quae tandem, obsecro? Sed prius te quæso ut mihi nomen hominis edas. *Hi.* Non expedit. *Le.* Quamobrem illi-
lari? *Hi.* Non libet talibus gratum facere. *Le.* Au, gratifi-
tur qui traducit? *Hi.* Illis pro summo beneficio est app-
cunq; modo innotescere. *Le.* Saltem mihi nomen editorum-
turo. *Hi.* Merdardum vocant. *Le.* Merdardum illum probe
novi. Nimirum is ipse est qui nuper in convivio Eras-
mum nostrum appellavit diabolum. *Hi.* Rem tenes: sed quod
in convivio dixit, tametsi non omnino dixit impune, qui
civiliores erant imputabant temulentiae, & vino densabant
inscribendum. *Le.* Sed quid excusationis attulit objurga-
tus? *Hi.* Negavit se dixisse ex animo. *Le.* Qui potuit ex ani-
mo, cui nihil erat mentis aut animi? *Hi.* Sed mihi ac doctis
omnibus visum est intolerabile, quod publicitus, quoddam
in loco, quod apud tales auditores, denique quod in tam ce-
lestri monarcharum conventu, Merdardus suas Merdosas pp-
rulentias effuderit. *Le.* Aveo scire quid dixerit. *Hi.* Multa
stolidissimè debacchatus est in Erasmus nostrum, quorum
haec erat summa: *His*, inquit, *temporibus exstitit quidam nu-
vus doctor, Erasmus, lapsa est lingua, asinus volebam dicere;*
simulque populo interpretatus est quid Germanicè sonaret
asinus. *Le.* Rem mirè facetam narras. *Hi.* Itane facetam?
imò fatuam potius. *Le.* An non tibi facerum videtur, talem
asinum quemquam omnino vocare asinum, nedum Eras-
mum? Unum istud scio, si Erasmus ipse praesens fuisset, non
potuisset à risu temperare. *Hi.* Profectò non minùs refert as-
inum animi stupore quàm colore vestis. *Le.* Neque arbitraria
tota Arcadia esse ullum asinum usque adeo asinum, quin hic
dignior sit qui fœno pascatur quàm ille. *Hi.* Prorsus ad-
versus est Apuleius. Ille sub asinina specie tegebat homi-
nem; hic sub hominis specie regit asinum. *Le.* At tales asinos
hodie * mulso & placentis saginamus; ut mirum non sit si
mordeant quemlibet & calcibus feriant. *Hi.* Is, inquit, do-
ctor asinus audent corrigere Magnificat, cum id cautum
sit a Spiritu Sancto proditum per os sacratissima Virginis.

* Qui delica-
ris pascuntur,
ut plurimum
perulantes
sunt & fero-
ciunt.

Le.

*a Id est, pro-
vertium fra-
ter colorem.*

Luc. 17.

1 Cor. 15.

Modestia
virtus est quæ
quis nec ar-
roganter nec
superbè de
se sentit sed
modicè.

Respicio &
respicio ad.
quid differ-
unt ab aspi-
cio. in le. 3.
c. 26. v. 11.

Velur

Velut apud Terentium Phædra aspexit Thaiden domo prodeuntem, totas, inquiens *Parmeno, tremo horreoque, postquam aspexi hanc.* At hujus frater Chærea sic loquitur, *Cum res pectio ad virginem.* Nam ad senem sese flexerat; eo absoluto reflexit corpus ad virginem. Interdum tamen furpanit * *respicere* pro eo quod est rationem seu curam habere, sive rei cuiuspiam imminens, sive præsentis. *Satyricus,*

* *Respicere,*
curam susci-
pere.

Respicere extrema jussit spatia ultima vite.

Mors enim velut à tergo imminens sequitur, ad quam recte timemus oculos quoties eam animo reputamus. Et Terentius *Respice senectutem tuam.* Proinde qui alibi intentus non habet curam liberorum, dicitur illos non *respecere*. Rursus qui de cussis aliis curis cogitationem huc vertit, eleganter *respicitur*. At Deus unico intuitu contuetur universa, præsentia, præterita & futura; & tamen in Scriptura nobiscum humano more loquitur. *Aversari* dicitur eos quos reprobat; *respicere*, quos aliquandiu veluti neglectos dignatur suum favore. Verum hoc magis expressisset Lucas si dixisset *ἀντιβλεψεν*, nunc legimus *ἐπιβλεψεν*. Sed utrum leges, minimum refert ad sensum. *Le.* At videtur otiosa * præpositio repetita. *Hi.* Certè sic & Latini loquuntur, *Accessit ad me Appulit animum ad scribendum.* Hic mihi præpositio non videtur otiosa. Nam *respicere* potest qui in tergum flexit oculos casu quopiam, in nullam rem certam intendens intuitum: at cum audis *respexit ad me*, exprimitur peculiaris favor volentis huic aut illi succurrere. Item *aspicimus* interdum casu obvia, quorum nobis nulla cura est, imò que videre nolumus: at quisquis *ad aliquem aspexit*, peculiariter attentus est ad id quod intuetur. Ad hæc multa simul *aspicimus*, sed non *ad multa*. Spiritus itaque Sanctus volens nobis exprimere singularem erga sanctissimam Virgunculam favorem, sic per illius os locutus est, *Quia respexit ad humilitatem ancille sue.* Avertit oculos ab elatis, suoque iocundat magnis, & obtutum suum flexit ad eam quæ in oculis suis erat infima. Nec enim dubium est, quin multi fuerint docti, potentes, divites, nobiles, qui sperabant *Missam* ipsorum stirpe proditurum: sed illos aspernatus Deus, clarissimi favoris oculos flexit ad Virginem, famam obscuram, opibus tenuem, fabro nuptram, nè sobole quidem ulli divitem. *Le.* Nondum audio quicquam de *vilitate*. *Hi.* Ea vox sycophantæ fuit, non Erasmi *Le.* At in Annotatione forsitan meminit *vilitatis*. *Hi.* Nequaquam. In vocem *καταβλεψεν*

* Præpositio
ad non est
otiosa.

tantum hoc modestissime notat; *Ut intelligas*, inquit, *præstantiam, non animi virtutem; sitque sensus, Et si sum iuxta ancilla, tamen non est averſatus me Dominus.* *Le.* Hæc si vera sunt, ac pietatis plena, quid est quod obrudant onagri? Latine vocis ignorantia parit hos tumultus. Humilitas apud veteres emendatius loquentes non declarat virtutem animi quæ pugnat cum arrogantia, diciturque Modestia; sed conditionis abjectiorem sortem; quo sensu ignobiles, tenues, idioras & contemptos humiles dicimus, quasi humi repentes. Quemadmodum igitur magnatibus loquentes, dicimus, *Ro-* go ut tua celsitudo nobis hac in re faveat: ita qui de se loquentes sua volunt elevare, discere solent, *Quæſo ut humilitatem nostram tuâ humanitate subleves.* Nam pronominum primogeniorum emphasis interdum habet nescio, quid arrogans. Quod genus est illud, *ego* dico, *ego* perficiam. Bifariam itaque puella modestissima simul & suam sortem extenuavit, & numinis in se munificentiam extulit: non contenta seipſam ancillam dicere, sed addidit, *humilem* ancillam, & infimæ fortis. Quemadmodum, juxta proverbium, servus præ servo est; ita & inter ancillas alia est aliâ præstantior, nimirum pro dignitate functionis. Honestior enim composita quam lorrix. *Le.* At miror Merdardum non agnovisse sermonis formam, cum ipse frequenter audierim Franciscanos ita loquentes, *Mea parvitas* agit tibi gratias pro lauta refectione. *Hi.* Quidam non multum aberrarent si dicerent, *mea parvitas.* Cæterum quoniam Græca vox ταπεινογενων quiddam amplius exprimere videtur quam Latina modestia, Christiani maluerunt humilitatem discere quam modestiam, h. e. maluerunt significantius loqui quam elegantius. Modestus enim is dicitur qui modicè de se sentit, nihil sibi præter meritum arrogans. At ταπεινογενώνυς laus non competit nisi in eum qui minus sibi arrogat quam habet, *Le.* At periculum est, nè dum modestiam amplectimur incidamus in vanitatem. *Hi.* Qui sic? *Le.* Nam si verum dixit Paulus, *Non sum dignus vocari Apostolus*, & si verè se dixit Maria ancillam humilem, hoc est, infimæ fortis, periclitantur de mendacio qui utrumq; tam magnificis efferant laudibus. *Hi.* Nihil hîc, ô bone, periculi: cum nos laudibus vehimus pios aut piâs, prædicamus in illis Dei beneficentiam; cum ipsi semet abjiciunt, respiciunt vires ac merita sua, si desit favor numinis. Nec statim mendacium est, si quis sibi non vendicat quæ habet: si loquitur ex animo, fortassis error dici potest, mendacium dici non potest. At hunc errorem

Humilitas
quid significat apud veteres.

modestus
quid significat apud veteres.

Modestus
quis.

in nobis amat Deus. *Le.* At Paulus, qui se negat esse dignum Apostoli titulo, alibi magnificè de se prædicat, commemorans sua facinora: *Plus*, inquit, *omnibus laboravi*; & *Qui videbantur esse aliquid, nihil mihi contulerunt*: Cum sanctissima Virgo tale nihil dixisse legatur. *Hi.* Sed ista facinora Paulus appellat suas *infirmittates*, quibus illustrata est Dei potentia, eamque commemorationem vocat *insipientiam*, ad quam sit adactus pseudapostolorum improbitate, ob quos fuit illi necesse sibi vendicare auctoritatem Apostolicam; non quod ipse delectaretur humanâ gloriâ, sed quod expediret Evangelio, cujus dispensatio fuerat illi credita. In Virgine matre non fuit eadem ratio; non enim illi commissum erat munus prædicandi Evangelii. Tum & sexum, & virginem, denique Jesu matrem, decebat summus pudor summæque modestia. Nunc venio ad hujus erroris fontem. Qui Latine nesciunt, putant * *humilitatem* nihil aliud declarare quàm insignem modestiam: cum interdum referatur ad locum aut conditionem, non ad animi virtutem; interdum sic referatur ad animum ut vitium sonet. *Le.* Etiamne in sacris literis? *Hi.* Maximè. En tibi locum apud Paulum ad Col. cap. 2. 18. *Nemo vos seducat volens in humilitate & religionem Angelorum.* Nec hîc est ἐν ταπεινώσει, quæ vox est in cantico Virginis, sed ἐν ταπεινοφροσύνῃ. Locus habet nonnihil obscuritatis, fateor, sed mihi videtur germanus sensus, quem accuratius docti adferunt. Nè sitis tam humili tamque abjecto animo, ut cum semel dedicaveritis vos ipsos Christo, salutis unico auctori, patiamini vobis persuaderi ab Angelis sperandam esse salutem, quos quidam sibi fingunt apparuisse: Sitis excelsio animo, ut *etiamsi* verè *Angelus* quispiam à celo veniens prædicet vobis aliud Evangelium quàm quod Christus tradidit, sit vobis execrabilis, velut Angelus impius & Christi adversarius. Multò minùs convenit vos esse tam demissis animis, ut istorum fictis apparitionibus patiamini vos abduci à Christo. Ab uno Christo sperare salutem religio est, ab Angelis aut Divis idem expectare superstitio est. Paulus igitur vult, humilis abjectique animi esse, non ab illo sublimi Christo ad commentitias Angelorum apparitiones desciscere; demissi ingenii est, quorumlibet suasu circumagi. Videtis hîc ταπεινοφροσύνῃν, in vitium usurpam esse. *Le.* Quidni videam? *Hi.* Rursus in eodem capite; *Secundum præcepta & doctrinas hominum, quæ sunt rationem quidem habentia sapientiæ in superstitione & humilitate.* Hîc iterum ταπεινοφροσύνῃν vitium sonat. *Le.* Palam est. *Hi.* Atqui i Pet. 5. usurpatur

* *Humilitas*
quid significat;
quàm
variè.

Sensus illius
loci, Col. 2.
18.

surpatur pro virtute quæ contraria est superbiæ, τὰπεινω-
 τήτων ἐν τοῖς ἁγίοις, pro quo nos legimus, *humilitatem*
 humilitate. Rursum ad Phil. 2. Τὴ ταπεινοφροσύνην ἀλλήλους ἡγε-
 γοντο, ἀπέχοντας ἐν ταῖς, i. e. Per animi modestiam unus-
 quisque alium se præstantiorem existimet. Le. Docuisti ταπει-
 νοφροσύνην usurparim utramque partem; cum apud Latinos
 modestia non usurpetur nisi in laudem: Verum potesne docere
 ταπεινοφροσύνην accipi pro modestia? Hi. Nihil absurdi si quis ad
 illum modum usurpet. Nam & animo tribuere submissionem
 oblationem pro modestia nihil vetat. Cæterum an in
 divinis literis ita possum reperiatur nescio. Le. Vide num
 apud Divum Jacobum ita sit usurpatum: *Glorietur autem*
frater humilis in exaltatione sua, dives autem in humilitate
sua. Illo quidem loco est ἐν ταπεινώσει, non ταπεινοφρο-
 σύνη. Quid si contendas hic *humilitatem* accipi pro mode-
 stia? consequens est, ut *exaltationem* accipiamus pro super-
 bia, ac protinus gemina existet absurditas. Nam ut mode-
 stus non est qui de sua modestia gloriatur, ac jactitat sese,
 ita non arrogans est qui de sua superbia gloriatur. Le. Quid
 tibi vult Apostolus? Hi. Commendat æqualitatem inter
 Christianos. Pauper dicitur humilis ob fortunam abjectio-
 nem: dives dicitur sublimis, utique juxta mundum, ob fortu-
 næ splendorem. Hic dives se demittit ad sortem pauperum,
 & pauper erigitur ad æqualitatem divitum. Uterque habet
 quod gloriatur: alter gaudet suis opibus sublevari pauperum
 inopiam; alter glorificat Christum qui eam mentem inspira-
 rit divitibus. Le. Sed interim dives ille modestiæ laudem ha-
 bet. Hi. Fortasse; sed non ideo protinus ταπεινώσις signi-
 ficat modestiam. Sunt enim qui venantes laudem ab homini-
 bus multa pauperibus erogant. Quin potiùs uterq; modestus
 est, si modò adsit sincera pietas: dives, dum non gravatur ob
 Christum æquari pauperi; pauper, dum ob honorem sibi ha-
 bitum non insolescit, sed Christo gratias agens in illo gloria-
 tur. Illud extra controversiam est, ταπεινώσειν in Divinis li-
 bris frequentissimè usurpari pro demissione sive dejectione
 quæ fit per afflictionem aut conditionis infirmitatem. Ita
 Paulus Phil. 3. *Reformabit corpus humilitatis nostræ, ταπεινώ-
 σις.* Item Psal. 9. *Vide humilitatem de inimicis meis, ταπεινώ-
 σιν.* Rursum 118. *Hæc me consolata est in humilitate mea, ἐν*
ταπεινώσει; nimirum in afflictione. Hujus generis loca sunt
 complura, quæ longum sit hic referre. Quemadmodum igitur
 μεταπεινός ταπεινός dici posset δ ταπεινοφρων, qui
 modesto sit animo minimeque elato; ita nihil prodigiū
 fuerit

Jacob. 1.
9, 10.

fuerit, si quis ταπεινωσιν dicat ταπεινωσθῶν. Nos de Scripturæ usu loquimur. Cæterum qui contendunt in cantico Mariæ ταπεινωσιν sonare *modestiam animi*, quin eadem operâ sic interpretantur quod legimus Geneseos 29. *Vidit Dominus humilitatem meam, ταπεινωσιν*; Lea non iactat suam modestiam, sed, quod ob deformitatem minùs esset cordi marito, humilitatem appellat. Eundem ad modum Deuteronomii 26. *Et respexit humilitatem & laborem atq; angustiam*. An non hic ταπεινωσιν appellat afflictionem? *Le*. Unde igitur istis in mentem incidit, ut humilitatem in Cantico interpretentur animi modestiam? *Hi*. Nihil aliud video causâ, nisi quod multi Theologi neglexerint & (a) linguarum peritiam, & Latini sermonis studium, una cum priscis Ecclesiæ doctoribus, qui sine hisce præfidiis ad plenum intelligi non queant: præterea quod difficillimum sit revellere, si quid penitus insiderit animo. Porro videas quoddam tantum scholasticis placitis tribuere, ut malint ad ea detorquere Scripturam, quam ad Scripturæ regulam opiniones humanas corrigere. *Le*. At isthuc absurdus est quàm quod narrant de (b) regula Lesbia. *Hi*. Beda monachus, non admodum gravis author, quoties ab alienis recedit vestigiis, ex occasione dictæ humilitatis meminit de superbia. At Theophylactus scriptor Græcus, qui sua ferè ex probatissimis Græciæ scriptoribus hausit, negat hîc ταπεινωσιν accipi posse pro virtute. *Le*. Ad istud probandum quid opus est autoritate, cum ipse sensus communis respuat eam interpretationem? *Hi*. Rectè dixisti. Nam cum modestia sit quodammodo (c) colophon ac rutatrix omnium virtutum; immodestia est, si quis eam de se prædicet. Fatemur quidem in Sanctissima Virgine virtutem hanc fuisse summam & incomparabilem (Christum semper excipio;) sed hoc ipso ob modestiam laudabilior est, quod eam ipsa non laudet, sed, agnoscens suæ conditionis humilitatem, mysterii magnitudinem adscribit misericordiæ divinæ. Maria, inquiunt, per modestiam meruit fieri Mater Dei. Donemus hoc aliqua ex parte, verum esse: Verum quæ tandem modestiæ species est, puellam hoc de se prædicare? *Le*. Quin & ipse (d) Cantici tenor declaret illam de sua indignitate loqui, eoque sic orditur, *Magnificat anima mea Dominum*. At quæ dicit, Merui fieri Mater Dei per modestiam, se magnificat, non Dominum. Mox subicitur, *Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes*. Ecce significatrem subitam & inexpectatam. Non exspectat autem summum honorem, qui sese nullo honore dignum iudicat. Nec

felicitas

a Linguarum
imperia er-
rorum causa.

b Vide prov.

c Finis, per-
fectio.

d Cantici te-
nor evincit.

felicitas dicitur, si contingat quod meritis debebatur. Placcus
enim negat se hoc nomine felicem appellandum, quod à Mæ-
cenæ in amicorum numerum adoptatus esset. Hi. Quam-
obrem ? Le. Quia iudicio fuit ascitus, non gratuito favore :
Mæcenæ hoc illi tribuit quod ejus virtutibus deberi judicâ-
rat. Hi. Eodém pertinet quod sequitur, Quia fecit mihi
magna qui potens est, & sanctum nomen ejus. Non dixit,
fecit mihi magna quia me dignum judicavit, sed quia potens
est, & facit quæcunque vult, & ex indignis facit suo favore
dignos, & ideo Sanctum nomen ejus : sanctum dixit glorio-
sum. Quantum autem nostris meritis arrogamus, tantum
detrahimus divini nominis gloriæ. Nam, juxta Paulum, il-
lius potentia per nostram imbecillitatem perficitur. Mox in eo
versu, Deposuit potentes de sede, & exaltavit humiles, non est
ταπεινώσας, sed ταπεινός, hoc est, contemptos juxta mun-
dum, ut opponatur potentibus. Hunc versiculum juxta im-
pheticæ eloquutionis morem declarat sequens, Esurientes im-
plevit bonis, & divites dimisit inanes. Quos modò dixerat
humiles, hîc appellat esurientes, hoc est, tenues : quos modò
potentes, hîc divites vocat. Proximo versu fit mentio miseri-
cordiæ sese per omnes orbis nationes profundentis. In extre-
mo versu prædicat Fidem Dei in promissis, Sicut loquutus
est, &c. Toto Cantico prædicatur gloria, hoc est, potentia,
bonitas & veritas Dei : nulla est meritorum mentio. Le. Sed
ut potentiam ac divitias comitatur superbia, irâ paupertas
docet modestiam. Hi. Non equidem inficior isthuc interdum
accidere, sed videas plerumque pauperes arrogantissimos :
si negas, objiciam Merdardos multos. Verùm demus esse,
quod non est, perpetuum ; non jam agitur qualis fuerit sa-
cratissima Jesu mater, sed qualia de se prædicârunt in hoc
Cantico. Le. Demiror istorum pervicaciam, qui toties mo-
niti sunt, declamationem esse ficti thematis tractationem,
ad exercendam dictionis facultatem adhiberi solitam ? & ta-
men istis declamatio nihil aliud est quàm sacra concio.
Quoties inclamarum est illis, cœlibem esse quisquis uxorem
non habeat, etiamsi sexcentas alat concubinas ? & tamen
cœlibatus istis nihil aliud est quàm continentia & castitas.
Idem usu venit de humilitate, aliisque similibus quam pluri-
mis. Le. Unde stupor tam pertinax ? Hi. De * Merdardis
respondeo. Non dederunt à puero operam literis, nec est
illis præceptorum aut librorum copia ; & si quid istiusmodi
facultatis obtrigit, malunt abdomini impendere. Sacrosan-

* Monachi &
 fratres indo-
 cti.

Etiam illam vestem existimant abunde sufficere & ad pietatis & ad eruditionis opinionem. Postremò, putant nonnullam esse religionis partem, si cum suo Francisco nè Latinè quidem loqui sciant. *Le.* Profectò plurimos novi qui ista ex parte bellè referant instituti sui principem, qui capronem dixit pro galero, opinor, & vestimentibus pro vestibus. At Franciscus constanter recusavit presbyteri honorem; quod idem, opinor, fecit Benedictus & Dominicus. Nunc isti cum suis vestimentibus non abhorrent à galero Cardinalitio. *Hi.* Quid ais? imò nè à corona quidem triplici. Et humiles illi pauperis Francisci filii porrigunt calceos suos summis orbis monarchis osculandos. *Le.* Jam si fuisset facta *vilitatù* mentio, quid erat piaculi? *Hi.* Nihil si *vilem* intelligas qui parvo æstimatur apud homines, aut qui sibi videtur contemptibilis. Sed quid opus excusare quod dictum non est? *Le.* Non puduit Merdardum ad istum mentiri modum, idque in famo tam celebri, in frequentissima monarcharum synode, coram tot eruditis viris quorum plerique Erasimicas lucubrationes evolverant? *Hi.* Puduit, ais? Imò sibi visus est scurra rem palmariam ac triumpho dignam facere. Hoc est quartum Merdardorum votum longè tribus illis religiosius, Nihil omnino pudere. *Le.* Istius profectò plerique sunt observantissimi. *Hi.* Nec erat simplex mendacium. (a) Primùm, Mariæ Canticum, ut est à Luca scriptum, manet intactum. Quì verò corrigere dicitur qui nihil mutat? Deinde, vox *humilitatù* immutata non est, nec ulla usquam *vilitatù* mentio. Postremò, non corrigit Canticum qui bonà fide reddit quod scripsit Lucas, sed explicat. *Le.* Video triplex mendacium effronte scurrâ dignum. *Hi.* Mane, nondum audivisti quod est omnium impudentissimum. *Le.* Etiamne amplius? *Hi.* Vociferabatur doctorem illum asinum fuisse principem, authorem & antesignanum universi tumultùs quo nunc concutitur orbis Christianus. *Le.* Quid ais? *Hi.* Huic imputandum quòd tot sectis discinditur Ecclesia, quòd Sacerdotes spoliantur decimis, quòd contemnuntur Episcopi, quòd sacrosanctæ Pontificis majestati passim obeditur, quod agricolæ (b) vetus gigantum exemplum instaurarunt. *Le.* Ista publicitus? *Hi.* Magnis clamoribus. *Le.* Atqui longè secùs existimant qui Erasmi libros attentius introspiciunt. Horum plurimi fatentur se ex illius lucubrationibus hausisse veræ pietatis semina. Totum hoc incendium per Monachos ortum per eosdem huc usque incanduit; quod non aliter nunc quo-

a Mendacium
Merdardi tri-
plex.

b affectasse
ferunt regnum
caeleste gigan-
tes, Ovid.

quoque
dant
Le. R
stian
nimu
insol
tur qu
cioris
Venim
tus nol
pauca
isti soc
sapere
am sub
rabula
Hi. No
hibeba
his op
in tem
habeat
religio
portet
Lauda
cui ips
beat p
fulmen
legem.
brare f
rabula
sunt. a
nas, &
sum m
non ha
tur cr
digito
& Epi
dicunt
Christ
unt? I
der sex
tus, Se
unum
Omitt

quoque conantur extinguere, quàm si *oleum*, quod aiunt, *ad-*
dant camino. *Hi*. Vides † *ὅς χάριτος ἀνέλον ἔστιν ἢ γαστήρ*. † Id est, Quod
Le. Rem acu tetigisti. Illi nimirum expedit in populo Chri- *peffima bestia*
 stiano superstitionis esse quàm plurimum, pietatis quàm mi- *venter*.
 nimum. Sed quid concio? ferebátne Cumanum asinum tam
 insolenter rudentem è suggesto? *Hi*. Quidam miraban-
 tur quid accidisset homini. Qui stomachi erant impatien-
 tioris surgebant, atque è templo abibant, submurmurantes,
 Venimus huc audituri laudes Divæ Virginis, & hic temulen-
 tus nobis evomit meras sycophantias. In his erant etiam non
 paucæ mulieres. *Le*. Atqui solet hoc genus mirè deditum esse
 isti sodalitis. *Hi*. Vera prædicas; sed coeperunt & sceminæ
 sapere. Eruditi quotquot aderant plerique ringi, nonnulli eri-
 am subsibilare. *Le*. Non curat asinus sibila; oportuit talem
 rabulam putribus ovis aut ruderibus è suggesto derurbari.
Hi. Non deerant qui hoc illum dignum existimarent, sed co-
 hibebat illos loci reverentia. *Le*. Sed loci religio non debet
 his opitulari qui locum scelere profanarunt: veluti qui
 in templi septis occidunt hominem, non æquum est ut illic
 habeant asylum; iidem qui in sacris concionibus & loci
 religione & populi patientiâ stolidè abutitur, huic non o-
 portet esse præsidio quod ipse suâ temeritate profanavit,
 Laudatus est à priscis illè qui eum non habuit pro Consule,
 cui ipse non esset Senator: nec par est ut populus eum ha-
 beat pro Ecclesiasta, cui ipse non est concio. *Hi*. Metuunt
 fulmen Episcoporum. * *Si quis instigante Diabolo*, &c. nōsti
 legem. *Le*. Sed prius in tales rabulas Episcopi debebant vi-
 brare fulmen. *Hi*. Metuunt & illi. *Le*. Quos? *Hi*. Illos ipsos
 rabulas. *Le*. Quamobrem? *Hi*. Ob hoc ipsum, quod rabulæ
 sunt. *Le*. Apostoli non metuebant regum & præsidum mi-
 nas, & isti metuunt unum mendicum? *Hi*. Sed ob isthucip-
 sum magis formidandi quod mendici sunt; quod eripiat
 non habent, quo lædant habent. Abi tu sodes ad vesparum
 aut erabronum nidum aliquem, & unam quamlibet ex illis
 digito continge; ea res si tibi bene successerit, redito ad me
 & Episcopos ignavos appellato qui refugiunt unum men-
 dicum irritare. Romanum Pontificem nonne potentissimi
 Christianæ ditionis Monarchæ reverentur, fortassis & metu-
 unt? *Le*. Nec mirum, est enim Christi vicarius. *Hi*. At Alexan-
 der sextus, vir nec stultus nec indoctus, fertur ita loqui soli-
 tus, Se malle è summis Monarchis aliquot offendere, quàm
 unum quemlibet fraterculum ex ordine Mendicantium. *Le*.
 Omitte pontifices. Cùm istius sceleris rumor ad aures
 C c 3 principi-

* Canon est
 in Decretis
 quo excom-
 municantur
 qui in mona-
 chos & sacer-
 dotes manus
 injecerint.

principum qui tum Augustæ erant dimanâset, non est sum-
 prum de homine supplicium? *Hi.* Indignè tulerunt omnes,
 sed præcipuè Rex Ferdinandus, & hujus soror Maria, scæmi-
 narum hujus sæculi decus, Bernardus Cardinalis Tridenti-
 nus, Balthasar Episcopus Constantiensis; objurgatus est
 graviter Ecclesiastes, sed à nullo acrius quàm à Joanne Fa-
 bro Episcopo Viennensi. *Le.* Quid objurgatio? asinus non
 sentit nisi fustem. *Hi.* Præsertim si in ventrem ingeras. Sed
 quid illi stolido fecissent Principes, longè gravioribus curis
 occupati? *Le.* Certè submovissent à concionandi munere, &
 suam illi benignitatem subtraxissent. *Hi.* At artifex ille pus-
 suum in ipsam concilii dissolutionem distulerat, cùm jam ali-
 oqui foret abeundum. *Le.* Isto quidem pacto dicuntur abire
 caecodæmones, ingenti fœtore relicto. *Hi.* Itaque dimissus à
 Rege Ferdinando, sed bene pastus. Nam objurgatio nè tantil-
 lum quidem detraxit hominis obesitati. *Le.* Franciscus dicitur
 concionatus sororibus avibus; iste dignus videtur qui conci-
 onetur fratribus asinis ac suibus. Sed quò se contulit? *Hi.*
 Quò nisi ad suos gregales? à quibus acceptus est ovatione,
 ob rem strenuè felicitérque gestam, & inter pocula pro *Io-
 sriumphe*, cantatum est *Te Deum Laudamus*. Dignissima est
 iste Merdardus qui funem in collo gestet potius quàm in
 lumbis. Sed quid imprecemur isti stolido gregi qui tales fo-
 vet pecudes? *Hi.* Vix invenias quod impreceris malum grä-
 vius quàm ipsi accersunt sibi: siquidem his rationibus ma-
 ximè traducunt sese, & in bonorum omnium conjiciunt odi-
 um, efficacius quàm quisquam possit hostis. Sed non est Chri-
 stianæ mentis cuiquam imprecari malè; illud potius optan-
 dum, ut clementissimus rerum formator & reformator, (qui
 ex Nabuchodonosor hominem fecit bovem, & rursus ex bove
 fecit hominem, quique asinæ Balaami dedit hominis linguam)
 omnes Merdardi similes verat in melius, détque illis &
 mentem & linguam viris Evangelicis dignam.

ARGUMENTUM.

Philodoxus ad veram gloriam & honestum nomen viam indicat. 1. Conetur ut
 sit talis qualis haberi se velit. 2. Imitetur viros celebres qui tamen variis
 lim de criminibus accusati. Cato senior quadragies causam egit reus. 3. Ca-
 veat in omni re, Ne quid nimis. 4. Facilis sit in aliorum moribus perseverandis,
 ad leviora vitia committens. 5. Ne sit praeractus aut pertinax in sua opinione.
 6. Sit comis, &c. Impossibile est placere omnibus. 7. Bene mereatur de omni-
 bus in quantum potest: sit hoc parvum efficiis, partim etiam benignitate. Fe-
 licitas quibusdam inest à natura, ut quicquid agant placeat. 8. Comitatus &
 prorum suavitas in rebus omnibus favorem conciliant. 9. Inconstantia ca-
 vendæ. 10. A natura minimum, ab honesto minime recedendum esse.
 11. Ob-

11. Observandi hominum & nationum mores. 12. Si quid agendum, quod
 forsan necessario displicebit, nostra appareat voluntas agendi aliter. 13. Re-
 ctum & honestum semper agamus. 14. Lingua multis causa est invidie.
 Quomodo laudandum & vituperandum. 15. Libros exatle scribere, argu-
 mento non vulgari, fama januas aperit. 16. Invidiam oborientem beneficiis
 vincere.

(a) PHILODOXUS, (b) SYMBULUS.

a Amans gla-
 ria, qui fa-
 mam vena-
 tur.

b Consiliarius.
 c Noctux vo-
 latus apud
 Athenienses
 felix & bene
 ominatus
 fuit.

* Homo homi-
 ni Deus.

Ph. **F**elix auspiciū interpretor occursum tuum, Sym-
 bule. Sy. Utinam sit aliquid, Philodoxe, in quo tibi
 queam esse felix. Ph. Quid auspicius quā si quis Deus
 occurrat homini? Sy. Equidem nihil isthoc existimarem au-
 spicius, etiamsi sexcentæ volitent (c) noctux. Sed quem
 mihi narras Deum? Ph. Te, inquam, Symbule. Sy. Méne?
 Ph. Te planē. Sy. Ego Deos cacantes nunquam feci pili.
 Ph. Si non fallit proverbium, * Deum esse quisquis juvat
 mortalem, tu mihi Deus esse potes. Sy. De fide proverbii vi-
 derint alii, ego certē perquam lubens amico profuero si que-
 am. Ph. Non est quod metuas, Symbule: haud peto mutu-
 um: sacra res est consilium; eq tantum me juva. Sy. Atqui
 isthuc ipsum est petere mutuum, quandoquidem hoc officii
 genus inter amicos ultro citroque commeari debet, quemad-
 modum & cætera omnia. Sed quid est rei in quo meum de-
 sideras consilium? Ph. Piger obscuritatis, cuperem esse ce-
 lebris; commonstra viam. Sy. En tibi compendiariam: imi-
 tare † Erostratum, qui incendit templum Dianæ, aut huic
 simillimum Zoilum, qui laceravit Homerum, aut aliud ali-
 quod (d) facinus & memorabile designa, & * doidiu & eris
 cum Cecropibus ac Neronibus. Ph. Famam ex celere parent
 alii; ego nomen ambio rumoris honesti. Sy. Talem igitur te
 præsta qualem optas prædicari. Ph. At multis egregiā vir-
 tute præditis non contigit nominis celebritas. Sy. Istud an ve-
 rum sit, nescio: attamen si id eveniat quod ais, ipsa virtus a-
 bunde magnum sui præmium est. Ph. Vera prædicas planē-
 que Philosophicē. Veruntamen, ut sunt res humanæ, mihi
 videtur gloria præcipuum quoddam ornamentum esse vir-
 tutis, quæ non aliter gaudet agnosci quā Sol amat lucere,
 vel ob hoc ipsum, ut & profit quamplurimis, & quampluri-
 mos ad sui pelliciat æmulationem. Postremò, non video
 quam possessionem speciosiore parentis liberis suis relin-
 quere possint quā honesti nominis immortalē memori-
 am. Sy. Ut video, gloriam expetis virtute partam. Ph. Sci-
 licet. Sy. Proinde tibi propone literis omnium celebratos,
 Aristidem, Phocionem, Socratem, Epaminondam, Sci-

† Erostrati &
 Zoili fama.

d Aude ali-
 quid brevibus
 Gyaris juven.

† Id est, cele-
 bratus carmi-
 ne.

pionem Africanum, Catones seniore & Uticensem, Marcum Brutum, & horum similes, qui belli domique de Republica quam optimè mereri studuerunt. Hic est enim feracissimus gloriæ campus. *Ph.* Verùm inter istos celebres, Aristides ostracismo iussus est solum vertere; Phocion & Socrates biberunt cicutam; Epaminondas capitis est postulatus quemadmodum & Scipio; Cato senior quadragies reus causam dixit; Uticensis sibi mortem conscivit, itidem Brutus. Ego gloriam optarem nullâ invidiâ contaminatam.

^a Excetra-Hydra appellata est, quod uno capite abscessit plura excrescerent.

^b Id est, Pestiferum enim est animal.

^c Id est, Latenter vive.

Sy. At isthuc nè Herculi quidem filio concessit Jupiter. Nam post tot monstra virtute domita cum (*a*) Excetra fuit extremum certamen, idque multò omnium pertinacissimum.

Ph. Ego Herculi suos gloriosos labores nunquam invidebo. Eos demum felices duco, quibus obrigit honestum nomen nullâ invidiâ contaminatum.

Sy. Vis, ut video, suaviter vivere, eò metuis invidiam; nec id injuriâ, (*b*) *ἡλίσσον γὰρ ὄρεται*. *Ph.* Sic est. *Sy.* Ergo (*c*) *ἀλδε βιάσας*. *Ph.* At isthuc est mortuum esse, non vivere. *Sy.* Intelligo quid affectes.

In Sole clarissimo versari gaudes absque umbra. *Ph.* Isthuc quidem fieri non potest. *Sy.* At nihilo magis fieri potest ut gloriam consequaris nullâ contaminatam invidiâ. Rectè facta ultro sequitur gloria, gloriam comitatur invidia.

Ph. Atqui posse gloriam absque invidia contingere docet nos senex ille Comicus, *Ita ut facillimè sine invidia laudem invenias, & amicos pares*. *Sy.* Si istâ laudè contentus es quam tulit Pamphilus adolescens obsequiis & morum commoditate, poteris eodem è loco petere rationes assequendi quod experis, unde decerpisti sententiam. In omni re memento, *Nè quid nimis*, sed tamen *mediocriter omnia*; esto facilis in perferendis aliorum moribus, ad leviora vitia connivens; nè sis præfractus, tuæque sententiæ nimium tenax, sed aliorum studiis temet accommoda; nulli lædās os, sed comem te præbeas omnibus.

Ph. Adolescentiæ favent plerique, nec magni negotii sit tum istam parare laudem: ego magnificentum quoddam nominis decus optarim, quod per universum orbem resonet, quòdque cum ætate semper fiat illustrius, atque à funere tandem clarius elucescat.

Sy. Equidem laudo generosam istam indolem tuam, Philodoxe: Cæterum si capis gloriam virtutis partem, præcipua virtus est negligere gloriam, & summa laus est non ambire laudem, quæ magis sequitur fugientem. Videndum est igitur, nè quo impensius ista anhis, hoc frustrare magis. *Ph.* Non sum Stoicus (*d*) *ἀνιδεός*, tangor humanis affectibus. *Sy.* Site

^a Id est, Exetera

^b affectum.

^c Stoici negabant viram sapientem alios auctus cadere.

^d Id est, non

indifferentem.

^e Id est, non

indifferentem.

profi-
cur e
ogni
nec
forta
pote
mini
mini
mon
quind
est g
rum
ris c

Ph. E
ac ne
veru
cerp
fima
sing
part
ris a
larg
pud
quar
ritur
habe
At h
cele
cont

At
cum
quo
quæ
neru
gen
& c
quæ
mul
At
ver

profi-

prosteris hominem, nec ea recusas quæ sunt humanæ sortis, curea venaris quæ nec Deo contingunt? Nolti enim Theognideum illud non minùs verè quàm scire dictum, *Jovem nec pluvium, nec serenum placere omnibus.* Ph. Non est fortassis ignis absque fumo, sunt tamen (a) ἀκαπνα. Si non potest obtineri quin aliquà livoris nubeculà obscuretur hominis gloria, arbitror tamen esse rationes quibus fiat ut quàm minimum invidiæ sit admistum. Sy. Eas igitur tibi vis demonstrari? Ph. Percupio. Sy. Modicè virtutem exsere & minùs gravaberis invidià. Ph. At gloria, nisi sit insignis, non est gloria. Sy. Ecce tibi certissimam viam. Designa præclarum aliquod facinus, & morere, & citra invidiam celebraberis cum Codris, (b) Menœciis, Iphigeniis, Curtiis ac Deciis.

a Ligna sunt quæ dum cremantur fumum non faciunt, ab α privativæ particula, & ακαπνός quod fumum significat.

b Nobilis adolescens Thebanus qui pro patriæ salute seipsum morti obicit, apud Philostratum in Imaginibus.

Pascitur in vivis livor, post fata quiescit.

Ph. Equidem, ut ingenuè quod res est fatear, cupio liberis ac nepotibus meis honesti nominis hæreditatem relinquere; verum hujus rei fructum vivus apud vivos aliquamdiu decerpere cupiam. Sy. Age non te suspendam amplius. Certissima ad illustre nomen est via, bene mereri, cum privatim de singulis, tum publicitus de universis. Id partim fit officiis, partim benignitate, Benignitas sic temperanda, nè cogaris ab alijs rapere quod alijs suppedites. Nam ex hujusmodi largitionibus plus odii nascitur apud probos quàm favoris apud improbos. Porro, ab improbis laudari infamia verius est quàm gloria. Ad hæc, benignitatis fons largiendò exhauritur. Porro, beneficentia quæ constat officiis fundum non habet; imò quò largiùs hinc hauritur, hoc scatet uberius. At hæc multæ res sunt quæ & invidiam mitigant, & famæ celebritatem illustrant, quas nemo sibi præstare valet, sed contingunt gratuito favore numinis.

Gratior est pulchro veniens è corpore virtus:

At formam corporis sibi nemo largitur. Adfert se cum dignitatis plurimum generis claritudo: At hæc quoque fortunæ munus est. Idem sentiendum de divitiis, quæ rectè factis partæ ab avis atque atavis ad nos venerunt. Nè hoc quidem quisquam sibi præstat. Hujus generis sunt & ingenii dexteritas, ac dicendi gratia, lepos, & comitas non ascita, sed ingenita: postremò decorum quoddam arcanum, atque etiam felicitas, cujus effectum in multis videmus quotidie, causam reddere nemo potest. At non frequenter conspiciamus eadem geri dicere à diversis, & magnam inire gratiam qui pejus gessit dixisse, cum

Forma.
Nobilitas.
Opes.

cum is qui melius rem egerit pro gratia referat odium. Hoc prisci quidem ad Genios referebant. Dicebant enim, in ea re quemque fortunatum esse ad quam natus esset; contra, parum succedere quod quis *inviat* Minervâ iratâque genio tentaret. *Ph.* Hic igitur nullus est consilio locus? *Sy.* Vix ullus. Attamen qui sagaces sunt deprehendunt in pueris aut adolescentibus notas quasdam quibus conjecturam facere liceat, ad quæ studia, quodve vitæ genus, quasve actiones sint idonei. Idem indicat in nobis arcanus quidam animi sensus, quo à quibusdam abhorremus nullâ evidente causâ, ad quædam item miro impetu rapimur. Hinc est quodd alius feliciter tractat rem militarem, alius dexter est in negotiis politicis, alium dicas ad studia natum. Quanquam & in his mira varietas: nimirum tanta quanta est functionum diversitas. Alium natura genuit imperio, alium voluit esse fortem militem: cui plurimum indulgit, ei concessit ut, juxta Homerum, *pariter & bonus sit lancearius & egregius dux*. Itidem in rebus civilibus, alius valere in consilio, alius in agendis causis excellit, alius obeundis legationibus & gaudet & feliciter rem gerit. De studiorum varietate quid attinet dicere? sunt qui sic rapiantur ad institutum monasticum, nec ad quodvis, sed vel ad hoc vel illud, ut vitam sibi putent acerbam nisi quod optant assequantur. Sunt è diverso qui mirum in modum abhorrent, ut mori ducant potius quam fieri monachum: nec id odio faciunt, aut certâ ratione, sed arcano quodam naturæ sensu. *Ph.* Ista quidem in compluribus ita ut narras & comperi nonnunquam, & frequenter admiratus sum. *Sy.* In his igitur bonis quæ nobis gratuitò largitur naturæ benignitas, multò minus orietur invidiæ, si fastus absit & ostentatio. Amabilior enim est forma, aut nobilitas, aut opulentia, aut facundia, in his qui se his bonis præcellere quasi nesciunt. Comitas autem & modestia nihil imminuunt hæc commoda, sed ut gratiam addunt, ita depellunt invidiam. Hæc autem comitas & morum suavitas oportet in omnibus vitæ actionibus sit perpetua, nisi prorsus repugnet Minerva. Nam frustra, ut opinor, tentaret Xenocrates quod successit Socrati ac Diogeni; frustra moliretur Cato Censorius, quod Lælius fecit gratiosum. Attamen Demea ille Terentianus subito mutatus, satis declaravit quantum ad conciliandum benevolentiam habet momenti studiis & affectibus omnium obsecundare. Verùm quoties à recto receditur, iam & à vera gloria ad temporarium hominum favorem degeneratur.

ratur. Cæterùm ea demum gloria perpetua est quæ honesti radicibus nritur, à judicio rationis profecta. Nam affectus temporarios habent impetus, qui simul atque relanguerint, odisse cœpimus quod antè vehementer arrisit; ac proinde plausus vertitur in sibilum, laus in vituperium. Cæterùm ut ingenium prorsus inverti non potest, ita potest aliqua ex parte corrigi. *Ph.* Exspecto quid dicas. *Sy.* Qui naturâ blandior est, is cavere potest, ne dum apud omnes gratosus esse studet, deflectat ab honesto; néve dum sese quibusslibet accommodat, Polypum imitatus, sibi parùm constet. *Ph.* Talec novi permultos lubricæ fidei & erubescendæ vanitatis. *Sy.* Rursus, qui severiore sunt ingenio, dare operam oportet ut sic affectent comitatem, nè quod agunt videatur simulatum, aut subindè ad naturam suam accurrant, pro laude geminum dedecus sibi comparaturi; & quòd interdum rigidius agant & quod sint inconstantes. Tantam enim vim habet constantia, ut qui vitiosam nacti sunt naturam, tamen ob hoc ipsum levius ferantur, quòd nusquam sunt sui dissimiles. Fucus autem simulatque suboluit etiam in benefactis gignit odium. Porro quod simulatum est perpetuò latere non potest, aliquando erumpat oportet: quod ubi factum fuerit, simul evanescit omnis ille magnificus gloriæ fumus, atque etiam in fabulam vertitur. *Ph.* Illud igitur, ut video, mones, à natura minimum, ab honesto minimè recedendum esse. *Sy.* Tenes, Ad hæc, scis, quicquid subitò inclarescit obnoxium esse invidiæ. Undè vox odiosa (*a*) *νεοπλέτε* apud Græcos, apud Romanos *novorum* hominum cognomen, apud utrosque *terræ filiorum*, & *è caelo delapsorum*. Cæterùm fama quæ paulatim nascitur & augefcit, quemadmodum minimum habet invidiæ ita maximè durabilis est, ut indicat hoc ille, poëtarum acutissimus Horatius, *Crescit occulto velut arbor ævo Fama Marcelli*. Proinde, si veram, si perpetuam, si livori quàm minimum expositam gloriam expetis, ausculta Socrati, qui dixit, quibusdam usu venire, ut dum nimium properant initio, seriùs perveniant ad finem. *Ph.* Sed hominum vita brevis est. *Sy.* Ergò ad benefacta properandum, non ad gloriam, quæ suâ sponte consequitur. Non enim id consulis, opinor, quibus rationibus longævus fieri possis. Nam isthuc Parcarum munus est, quæ fila ducunt, & amputant, cum ipsis est visum. *Ph.* Utinam isthuc quoque possis. *Sy.* Nunquam, ô Philodoxe, divi tam fuerunt benigni, ut uni darent omnia. Quod annis detrahunt, nominis splendore pensant. Quibusdam, sed paucissimis, tam indulgenter fa-

a Id est, nuper dives factus, qui subito divitiarum nactus nusquam non ostentat illas, prius lentes domi vorans.

vent, ut vivi, sibi quodammodo superstites, posteritate suâ fruantur. Sed *rari sunt quos æquus amavit Jupiter*. Hoc fortassis aliqui *diis geniti potuere*; verum ista felicitas non cadit in hanc consultationem. *Ph.* Sæpe mecum admirari soleo seu fortunæ seu naturæ invidentiam, quæ nihil omnino commodi largitur mortalibus quod non aliquo temperet incommodo. *Sy.* Quid igitur superest, amice, nisi ut homines nati sortem humanam æquo feramus animo? Jam & illud haud mediocriter conducit ad leniendam invidiam, si penitus cures habere perspecta nationum, ordinum & singulorum hominum ingenia, nimirum ad eorum exemplum qui bestiis curandis alendisque dant operam. Siquidem horum præcipuum est studium, animadvertere quibus rebus quodque animal vel efferetur vel deliniatur. Non jam loquor tantum de discrimine quod est inter avem & quadrupedem, inter serpentem & piscem, aut quod est inter aquilam & vulturem, inter elephantem & equum, inter delphinum & phocam, inter viperam & aspidem; sed de innumera varietate quæ est in singulis animantium generibus. *Ph.* Exspecto quò sis evasurus. *Sy.* Omnes canes sub una specie continentur; sed hæc species quàm in innumeras formas distrahitur? ut dicas illos genere distingui, non specie. Jam prorsus in eadem specie quàm varii sunt canum mores & ingenia? *Ph.* Immensa varietas. *Sy.* Quod de canibus dictum est, de singulis animantium generibus dictum puta: sed in nullo magis elucet discrimen quàm in equis. *Ph.* Vera prædicas. Sed quorsum hæc? *Sy.* Quicquid in animantium generibus, vel in formis, vel in singulis animantibus varietatis est, hoc omne puta esse in homine. Illic reperies lupos varios, canes inenarrabili varietate, elephantos, camelos, asinos, leones, oves, vipers, simias, dracones, aquilas, vultures, hirundines, & quid non? *Ph.* Quid tum? *Sy.* Nullum autem est animal tam efferum, quin arte tractatum aliquam de se præbeat utilitatem, aut certè non lædat. *Ph.* Nondum perspicio quid agas. *Sy.* Est nonnihil discriminis inter Hispanum, Italum, Germanum, Gallum & Anglum. *Ph.* Est planè. *Sy.* Ad hæc, est singulis in unoquoque genere peculiare quoddam ingenium. *Ph.* Fateor. *Sy.* Hanc varietatem si sagaciter habueris animadversam, & singulorum moribus te accommodes, faciliè consequèris, ut aut omnes habeas amicos, aut certè nullos inimicos. *Ph.* Si Polyppum me fieri jubes, ubi rectum & honestum? *Sy.* Est in rebus communibus aliquod obsequium quod nullo pacto vi-

tias

tiat honestum : quod genus, apud Italos osculo salutant vi-
 ri viros ; in Germania si faciasidem, absurdum videatur, sed
 pro osculo dextram porrigunt. Rursus in Anglia viri salu-
 tant mulieres etiam in templo obvias: idem si fiat in Ita-
 lia, flagitium habeatur. Item in Anglia porrigere poculum
 tuum intervenienti in convivio civilitatis est ; in Gallia
 contumeliæ est. In his & aliis hujusmodi citra recti jactu-
 ram licet omnibus obsecundare. *Ph.* At perdifficile sit om-
 nium gentium mores ac singulorum hominum ingenia nôs-
 se. *Sy.* Verùm, ô Philodoxe, si gloriam insignem quæris, e-
 amque virtute partam, necesse est ut virtutem quoque præ-
 stes non vulgarem. Scis autem virtutem circa difficilia
 versari, quemadmodum ante Peripateticum illum docuit
 Hesiodus: proinde si mel eupis, apes feras oportet. *Ph.* Scio,
 & memini: sed mitigandæ invidiæ rationem quarimus.
Sy. Proinde da operam ut in bello dux esse malis quàm mi-
 les, & in eo bello quod gerendum cum invisis hostibus po-
 tius quàm cum civibus aut sociis. In Republica ea potissi-
 mum munia capesse quæ popularia sunt & gratiosa: velut,
 defendere popularius est quàm accusare; honorare quàm
 punire. Quod si qua incidunt, sicut incidere necesse est,
 natura molesta, tamen ea quoque, si vitari non possunt,
 commoditate sunt lenienda. *Ph.* Quo pacto? *Sy.* Sedes iudex
 aut arbiter? altera pars nonnihil offendenda est; sed eâ rem
 æquitate geras ut, si fieri possit, etiam victus gratias agat.
Ph. Qui sic? *Sy.* Pura, intenditur actio furti aut sacrilegii;
 muta, si potes, actionis formulam, & fac ut sit actio rei vin-
 dicandæ. Hic protinus ita reum subleves, ut nihil tamen de-
 cedat actori. Porro actionem omnem sic moderare, ut citra
 actoris dispendium reo videaris æquus. Postremo, damnati
 poenam nonnihil mitiga. Absit interim aut vultus torvitas,
 aut verborum acerbitas, aut morositas; quæ res faciunt ut
 quidam pejorem ferant gratiam pro dato beneficio, quàm
 alii pro negato. Interdum monendus est amicus: sed si nul-
 la spes emendationis, filere præstat. Si res gravior est, &
 spes est profectus, magni refert qualis sit admonitio. Nam
 sæpenumero fit, ut qui sinistrè aut intempestivè admonet,
 & morbum exasperat, & ex amico reddat inimicum. Hæc
 dexteritas magis etiam habet locum si agas cum principe:
 nam horum affectibus nonnunquam incidit ut sit resisten-
 dum. Quod si fit comiter ac dextrè, paulò post qui obsti-
 tere plus ferunt gratiæ quàm qui obsecundarunt. Quod
 enim cupiditati placet temporarium est; quod recta ra-
 tione

Declinandi
 invidiam
 modus.

Sinistra &
 intempestivè
 monitio.

Lingua multis causa invidiæ.

Scribere libros non vulgari argumento.

Modus extinguendi invidiam quavis occasione oritur.

tione geritur perpetuo probatur. Longè verò maxima pars invidiæ nascitur ex intemperantia linguæ. Quantum odii nonnunquam unica vox temere excidens concitat nonnullis! Quam multis dictum, aut jocus intempestivus fuit exitio! Laudabis igitur, sed dignos, idque parçè; sed vituperabis parciùs, si tamen omnino quispiam vituperandus est: proinde vitanda loquacitas; difficillimum enim sit simul & multa & opportunè dicere. *Ph.* Assentior istis omnibus. Sed mihi videtur præcipua ad parandum nominis celebritatem via, scribere libros. *Sy.* Vera prædicas, nisi quòd obstat scribentium turba. 'At si ista placet ratio, cura ut exactè scribas potiùs quam multa. Cum primis autem Argumentum delige neque protritum, neque cum multis commune, ad hæc minimè invidiosum: in id, quicquid insigne complurium annorum lectione contractum est, conferas: tractatione verò tale reddas, ut voluptatem habeat cum utilitate conjunctam. *Ph.* Prudenter tu quidem, Symbule; meoque animo feceris satis, si unum istud adjeceris, quibus rebus effici possit ut maturius etiam contingat gloria. Multos enim video qui vix sub obitum inclarescunt; nonnullos à rogo, quod aiunt, demum innotescere. *Sy.* Hic quod consulas nihil habeo melius quàm quod tibicen suasisit tibicini. Fac ut his teipsum probes qui glorià jam vicerunt invidiam; in horum amicitiam temet insinua, quorum honorifica de te prædicatio faciliè populare studium tibi conciliabit. *Ph.* At si quando exoritur invidia, quid ostendis remediù? *Sy.* Fac quod solent hi qui picem coquunt: si flamma effulserit, infundunt aquam; ac tum magis efferatur ac stridet incendium, ni id facias constanter ac sapius. *Ph.* Quid isthuc ænigmatis est? *Sy.* Invidiam oborientem beneficiis obrue potiùs quàm vindicta. Nihil egit Hercules resectis Hydræ Lernææ capitibus; igni Græco devicit exitiabile monstrum. *Ph.* Sed quem vocas ignem Græcum? *Sy.* Qui ardet etiam in mediis aquis. Eum adhibet, qui lace ssus injurià malorum, non cessat tamen de omnibus bene mereri. *Ph.* Quid ego audio? beneficentia igitur nunc aqua est, nunc ignis? *Sy.* Quid verat? Quando Christus in allegoribus nunc Sol est, nunc Ignis, nunc Lapis. Dixi sedulo. Si quid melius eris nactus, sequitor, meumque repudiato consilium.

ARGU.

ARGUMENTUM.

Opulentia sordida insignem cuiusdam divitiis sorditiem memorat; ubi ostenditur quo vivatur modo apud avaros. In hyeme focos struunt ex arborum radicibus humidis, unde sumus, at vix ulla flamma. Pulicum & cimicum frequentia somnum capere non sinit. Aquâ vinum diluunt; Fax vini calculum generat in renibus. Triticum vitiatum emunt, quod etiam cum tertia argilla parte admiscunt. Nullum jentaculum. Prandium ad horam primam differtur; canatur ad horam decimam. Quam sordidus convivii apparatus. Pessimas emunt carnes. Corpori tenero tenuique, & spiritibus subtilissimis, non jejunandum. Diata & victus consuetudo multum habet momenti ad valetudinem conservandam.

JACOBUS, GILBERTUS.

Ja. Unde nobis tam exsuccus, quasi cum cicadis interea (a) rore sis pastus? Mihi nihil aliud quam (b) syphar hominis esse videris. **Gi.** Apud inferos umbræ malvæ & porro saturantur; at ego decem vixi menses ubi nè id quidem contigit. **Ja.** Ubinam? te quæso: num abreptus in vernam galeatam? **Gi.** Nequaquam, sed Synodii. **Ja.** In urbe tam opulentâ bulimiâ periclitatus es? **Gi.** Maxime. **Ja.** Quid in causa? an deerat pecunia? **Gi.** Nec pecunia, nec amici. **Ja.** Quid igitur erat mali? **Gi.** Mihi res erat cum hospite (c) Antronio. **Ja.** Cum illo opulento? **Gi.** Sed sordidissimo. **Ja.** Monstri simile narras. **Gi.** Minimè; sed sic fiunt divites qui è summa emergunt inopia. **Ja.** Quid ita libuir tot menses apud talem hospitem commorari? **Gi.** Erat quod alligaret, & sic tunc erat animus. **Ja.** Sed dic, obsecro, quo tandem vitille apparatu? **Gi.** Dicam, quandoquidem Actorum laborum solet esse jucunda commemoratio. **Ja.** Mihi certè futura est. **Gi.** Illud (d) ἐργόδης accessit incommodi cùm illic agerem, totos tres menses spirabat Boreas, nisi quòd illic nescio quo pacto nunquam perseverat ultra diem octavum. **Ja.** Quomodo igitur spirabat totos tres menses? **Gi.** Sub eum diem velut ex constituto mutabat stationem, sed post horas octo migrabat in locum priorem. **Ja.** Ibi tenui corpusculo opus erat foco luculento. **Gi.** Satè erat ignis, si suppetuisset lignorum copia. Verùm nè quid hîc faceret impendit noster Antronius, ex rusculis insularibus evellebat arborum radices ab aliis neglectas, idque serè noctu. Ex his nondum bene siccis struebatur ignis non absque fumo, sed sine flamma; non qui calefaceret, sed qui prætaret nè verè dici possit ibi nullum esse ignem. Unicus autem ignis durat totum diem, aded temperatum erat incendium. **Ja.** Illic hybernare durum erat. **Gi.** Imò multò durius ætivare.

a Vide prov.
Rore pascitur.
b Serpentis
exuvium: ita
appellatur
mirè leve &
siccum.

c Non homi-
ne, sed asino.
Vide Chilia-
des.

d Id est, cœ-
litus.

Ja. Qui

Ja. Quî sic? *Gi.* Quoniam ea domus tantum habebat pulicum ac cimicum, ut nec interdiu quietum esse, nec noctu somnum capere liceret. *Ja.* Divitias miseras! *Gi.* Præsertim in hoc pecoris genere. *Ja.* Oportet illic ignavas esse fœminas. *Gi.* Latitant, nec inter viros versantur. Ità sit ut illic & fœminæ nihil aliud sint quàm fœminæ, & viris desint ea ministeria quæ solent ab eo sexu suppeditari. *Ja.* Sed Antronium interim non pigebat tractationis? *Gi.* Illi in huiusmodi sordibus educato præter lucrum nihil erat dulce. Ubivis potiùs habitabat quàm domi, nulla in re non negotiabatur. Scis autem eam urbem esse præ cæteris (a) Mercuriale. Pictor ille nobilis deplorandum existimavit si dies abiisset sine linea. Antronus longè magis deplorabat si dies præterisset absque lucro. Quod si quando evenisset, domi quærebat Mercurium. *Ja.* Quid faciebat? *Gi.* Habebat in ædibus cisternam ex ejus civitatis more, illic hauriebat aliquot aquæ situlas, & infundebat in vasa vinaria. Hic erat certum lucrum. *Ja.* Fortasse vinum erat æquo vehementius. *Gi.* Imò plus erat quàm vappa. Nunquam enim emebat vinum nisi corruptum, quò minoris emeret. Ex eo nè quid periret, subindè fæces amorum decem miscebat, volvens ac revolvens omnia, quò mustum videretur; neque enim ille passus fuisset ullam fæcis micam perirè. *Ja.* At si qua fides medicis, tale vinum gignit vesicæ cálculos. *Gi.* Non erant medici; nam in ea domo nullus erat annus tam felix quin unus atque alter calculo periret; nec horrebat ille fustam domum. *Ja.* Non? *Gi.* (b) Etiam à mortuis colligebat vectigal. Nec aspernabatur quamvis exiguum lucellum. *Ja.* Dicis furtum. *Gi.* Lucrum vocant negotiatores. *Ja.* Quid interea bibebat Antronus? *Gi.* Idem ferme nectar. *Ja.* Non sensit malum? *Gi.* Durus erat, qui vel fœnum esse posset, & talibus, ut dixi, deliciis fuerat à teneris educatus. Hoc lucro nihil existimabat certius. *Ja.* Quid ita? *Gi.* Si supputes uxorem, filios, filiam, generum, operas & famulas, alebat domi serè corpora triginta tria. Jam quò vinum erat dilutius, hòc & parcius bibebatur, & seriùs exhauriebatur. Hic mihi subducito, in singulos dies addita aquæ situla quàm non pœnitendam sumam conficiat in annum. *Ja.* O sordes! *Gi.* Atqui non minus compendii redibat ex pane. *Ja.* Quo pacto? *Gi.* Emebat triticum vitiatum, quod alius noluisset emere. Hic præsens statim lucrum, quia minoris emebat. Cæterum vitio medicabatur arte. *Ja.* Quà tandem? *Gi.* Est argillæ genus frumento non dissimile,

a Ubi mercatorum magna & plurima negotia tractantur.

b Vide proverbium
A mortuis
tributum.

thile, quo videmus & equos delectari, dum & parietes arrodunt, & ex lacunis eâ argillâ turbidis bibunt libentius. Ejus terræ tertiam partem admiscebat. *Ja.* Est isthuc medicari? *Gi.* Certè tritici vitium minus sentiebatur. An hoc quoque locrum putas aspernandum? Adde jam aliud stratagemata: Domi panem subigebat, nec id crebrillâ, etiam ætate, quàm his in mense. *Ja.* Isthuc est lapides apponere, non panes. *Gi.* Aut si quid lapide durius. Sed huic quoque malo erat paratum remedium. *Ja.* Quodnam? *Gi.* Fragmenta panis immersa cyathis vino macerabant. *Ja.* Similes habebant labora lactucas. Sed ferebant talem tractationem operæ? *Gi.* Primum narrabo primatum ejus familiæ apparatus, quod facilius divines quomodo tractentur operæ. *Ja.* Audire cupio. *Gi.* De jentando nulla erat illic mentio. Prandium ferè differebatur in horam à meridie primam. *Ja.* Quamobrem? *Gi.* Expectabatur Antronius paterfamilias. Cœnabatur interdum ad horam decimam. *Ja.* At tu solebas esse inedia impatentior. *Gi.* Eoque subinde clamabam ad Antronii generum Orthrogonum, (agebamus enim in eodem conclave) Heus Orthrogone, non cœnatur hodie apud Synodos? Commodè respondit, brevi adfuturum Antronium: Cum nihil viderem apparari, & latraret stomachus, Heus, inquam, Orthrogone, erit hodie pereundum fame? Excubabat horam, aut aliud simile. Cum non ferrem stomachi latratum, rursus interpellabam occupatum. Quid futurum est? inquam, eritne moriendum fame? Ubi jam Orthrogonus consumpsisset omnem tergiversationem, abiit ad famulos, jussitque adornari mensam. Tandem cum nec rediret Antronius, nec quicquam appareretur, Orthrogonus victus convitiis meis descendebat ad uxorem & focrum ac liberos, clamitans ut apparerent cœnam. *Ja.* Nunc saltem exspecto cœnam. *Gi.* Ne propera. Prodigabat tandem famulus claudus, ei præfectus negotio, non admodum dissimilis Vulcano, insternit mensam linteâ. Ea prima cœnæ spes. Tandem post longam vociferationem afferuntur phialæ vitæ, cum aqua sanè limpida. *Ja.* Altera cœnæ spes. *Gi.* Nè propera, inquam. Rursum post atroces clamores adferunt phiala illius nectaris sæculenti plena. *Ja.* O factum bene! *Gi.* Sed sine pane. Nihil adhuc periculi; nemo famelicus bibit lubens tale vinum. Clamatum est iterum usque ad ravinum. Tum demum apponitur panis ille, quem vix ursus dentibus frangeret. *Ja.* Certè jam vitæ consultum est. *Gi.* Sub multam noctem tandem venit Antronius; hoc ferè

proœmio inauspicatissimo, ut diceret sibi dolere stomachum. *Ja.* Quid hîc mali auspicii? *Gi.* Quia tunc nihil erat quod ederetur. Quid enim exspectes, hospite male affecto? *Ja.* Dolebat revera? *Gi.* Aded ut solus devoraturus fuerit tres capos, si quis dedisset gratis. *Ja.* Exspecto convivium. *Gi.* Primum ipsi apponebatur patina cum farina fabacea, quod obsoletii genus illic vulgò venditur tenuibus. Aiebat se hoc uti remedio adversus omne morbi genus. *Ja.* Quot eratis convivæ? *Gi.* Interdum octo aut novem, inter quos erat Verpius ille doctus, quem arbitror tibi non ignotum, & filius familias natu major. *Ja.* Quid illis apponebatur? *Gi.* Annon satis est frugi hominibus quod Melchisedec obtulit Abrahæ quinque regum victori? *Ja.* Nihil igitur obsonii? *Gi.* Erat nonnihil. *Ja.* Quodnam? *Gi.* Memini nos fuisse in mensa convivas numero novem, cum in patina non numerarem nisi septem foliola lactucæ aceto innatantia, sed absque oleo. *Ja.* Solus igitur ille devorabat suas fabas? *Gi.* Vix semiobolo emerat; nec tamen vetabat, si quis proximè affidens veller gustare; sed incivile videbatur, languido sum eripere cibum. *Ja.* Secabantur folia, quemadmodum de *cumino meminir proverbium? *Gi.* Non; sed lactucis à primoribus absumptis, reliqui panem immergebant aceto. *Ja.* Quid autem post septem folia? *Gi.* Quid nisi caseus, conviviorum clausula? *Ja.* Hiccinne erat apparatus perpetuus? *Gi.* Propemodum, nisi quod interdum, si eo die Mercurium fuisset expertus propitium, erat paulò profusior. *Ja.* Quid tum? *Gi.* Jubebat emi tres uvas recentes uno aereo nummulo. Ea res exhilarabat totam familiam. *Ja.* Quidni? *Gi.* Id eo duntaxat tempore quo summa est uvarum ibi vilitas. *Ja.* Proin extra autumnum nihil profundeabat? *Gi.* Profundeabat. Sunt illic naviculatores qui concharum minutum genus hauriunt, potissimum è latrinis: hi clamore certo significant quid habeant venale. Ab his interdum jubebat emi dimidio nummuli quem illi bagathinum appellant. Tum verò dixisses in ea familia esse nuptias. Nam igni erat opus, licet celerrimè percoquantur. Atque hæc quidem post caseum, loco bellariorum. *Ja.* Bella mehercule bellaria! Sed nihil unquam apponebatur carniū aut piscium? *Gi.* Tandem victus meis clamoribus cœpit esse splendidior. Quoties autem videri volebat Lucullus, hi fermè erant missus, *Ja.* Isthuc verò lubens audiero. *Gi.* Primo loco dabatur jusculum, quod illi nescio quam ob causam appellant ministrum. *Ja.* Lautum, opinor. *Gi.* His conditum aromatibus.

Admo-

• Cumini
señtor.

Admovetur igni cacabus aquâ plenus, in eam conjiçuntur aliquot fragmenta casei bubalini, qui jam olim in saxum induruit; nam ad defringendum aliquid bonâ securi opus est. Cum ea fragmenta tepore aquæ solvi cœperint, inficiunt eam nê possit mera dici aqua. Hoc iusculo præparant stomachum. *Ja.* Suibus dignum. *Gi.* Dein apponitur paululum carniû de ventre veteris vaccæ, sed elixum ante dies quindecim. *Ja.* Fœter igitur. *Gi.* Maximè; sed adhibetur remedium. *Ja.* Quodnam? *Gi.* Dicam, sed vereor nê imitatro. *Ja.* Scilicet. *Gi.* Miscent ovum aquæ calefactæ, eo jure perfundunt carnem: ità magis falluntur oculi quàm nares; nam fœtor erumpit per omnia. Si dies requirit esum piscium, interdum apponuntur auratæ tres, nec hæ magnæ, cum convivæ sunt septem aut octo. *Ja.* Præterea nihil? *Gi.* Nihil nisi caseus ille saxeus. *Ja.* Novum mihi narras Lucullum. Sed quî potuit tam exilis apparatus tot sufficere convivis, præsertim nullo reſectis jentaculo? *Gi.* Imò, ne scis inscien, ex ejus convivii reliquiis alebantur socrus, nurus, filius natu minor, famula, & aliquot parvuli. *Ja.* Tu quidem admirationem meam auxisti, non ademisti. *Gi.* Isthuc tibi vix possum describere, nisi priûs ordinem convivii depinxero. *Ja.* Pinge igitur. *Gi.* Antronius obtinebat primum locum, nisi quodd ego illi sedebam dexter, velut extraordinarius: è regione Antronii Orthrogonus, Orthrogono affidebat Verpius, Verpio Strategus natione Græcus. Antronio sinister affidebat filius natu major. Si quis accessisset conviva, ei locus dabatur pro dignitate. Primùm de jure minimum erat vel periculi vel discriminis, nisi quodd in procerum discis natabant fragmenta bubalini casei. Cæterùm ex phialis vini aquæque ferme quatuor vallum quoddam fiebat, ut nemo posset attingere quod erat appositum, præter tres ante quos stabat patina, nisi quis sustinuiſſet esse impudentissimus, & transilire septa. Nec tamen ea patina diu manebat, sed mox tollebat, ut aliquid superesset familiæ. *Ja.* Quid igitur edebant reliqui? *Gi.* Suo more deliciabantur. *Ja.* Qui? *Gi.* Panem illum argillaceum macerabant vino fæcis vetustissimæ. *Ja.* Tale convivium oportuit esse perbreve. *Gi.* Frequenter horâ prolixius. *Ja.* Qui potuit? *Gi.* Sublatis, ut dixi mox, quæ non carebant periculo, ponebatur caseus, unde nullum erat periculum nê quisquam ullo cultello escario quicquam abraderet. Manebat illa præclara fæx, & suus cujusque panis. Atq; inter hæc bellaria turò miscebantur fabulæ, interim prandeat fœminarum senatus. *Ja.* Quid in-

terim operæ? *Gi.* Nihil habebant nobiscum commune; suis horis sibi prandebant ac cœnabant. Sed hi cibo capiendō vix semihoram impendebant toto die. *Ja.* Verūm apparatus cuiusmodi? *Gi.* Istud tuum est divinare. *Ja.* At Germanis vix sufficit hora in jentaculum, tantundem in merendam, sesquihora in prandium, duæ horæ in cœnam; ac nisi assatim expleantur eleganti vino, bonis carnibus ac piscibus, deserunt patronum, & fugiunt in bellum. *Gi.* Suus cuiq; genti mos est. Itali minimum impendunt gulæ, pecuniam malunt quàm voluptatem; & sobrii sunt naturâ quoque, non solum instituto. *Ja.* Nunc profectō non miror te nobis redisse tam exilem, sed omnino vivum redisse demiror, præsertim cum antea capis, perdicibus, turturibus & phasianis assuevisses. *Gi.* Planè perieram nisi repertum fuisset remedium. *Ja.* Malè res agitur ubi tot remediis est opus. *Gi.* Effeceram ut mihi jam languescenti in singula convivium daretur quarta pars pulli elixi. *Ja.* Nunc incipies vivere. *Gi.* Non admodum. Emebatur pullus exiguus, nè multum impenderetur, cuiusmodi sex non sufficerent uni boni stomachi Polono in jentaculum. Nec empto dabant cibum, nè quid esset impendit; itaque macie enecti ac semivivi coquebatur ala aut poples; jecur dabatur Orthrogoni filio infanti. Jus autem semel atq; iterum ebibebant mulieres, subinde novâ infusâ aquâ. Itaque poples ad me veniebat putrice siccior, & quovis putri ligno inspidior. Jus nil erat nisi mera aqua. *Ja.* Et tamen audio illic avium genus copiosissimum esse, & elegans, & vile. *Gi.* Est prorsus, sed illis charior est pecunia. *Ja.* Satis dedisti pœnarum, etiam si Romanum Pontificem occidisses, aut si minxisses ad sepulchrum D. Petri. *Gi.* Sed audi reliquum fabulæ. Scis esse in quaque hebdomada quinq; dies quibus vescimur carnibus. *Ja.* Nimirum. *Gi.* Duos itaque pullos duntaxat emebant. Die Jovis se fingeant obliti emere, nè vel torum pullum eo die apponerent, vel aliquid superesset. *Ja.* Næ iste Antronius superat etiam Euclionem Plautinum. Sed piscariis diebus quo remedio consulebas vitæ? *Gi.* Amico cuidam dederam negotium, ut mihi meo ære in singulos dies emerat ova tria, duo in prandium, unum in cœnam. Sed hîc quoque fœminæ pro recentibus carè emptis supponebant semiputris; ut mecum præclarè crederem actum, si ex tribus unum esset quod edi posset. Tandem & utrem vini purioris meâ pecuniâ emeram: cæterum mulieres effractâ ferâ intra paucos dies exforbuerunt, non admodum irato Antronio. *Ja.* Itâne nullus erat illic quem

tui

tui miseresceret? *Gi.* Miseresceret? Imò videbar illis gluto quispiam & helluo, qui tantum ciborum unus devorarem. Itaque subindè me admonebat Orthrogonus, haberem ejus regionis rationem, meaq; consulerem incolumitari: & aliquot nostrates commemorabat, quibus illic edacitas conciliasset aut mortem aut morbum gravissimum. Cùm is me videret deliciis quibusdam, quas illic ex nucleis pineis aut peponum melonũq; venditant pharmacopœ, fulcire corpusculum, & assiduis laboribus & inedia, & jam etiã morbo fractum, subornat medicum, mihi amicum & familiarem, ut persuadeat victũs moderationem. Egit hoc mecum diligenter: Moxquẽ sensi subornatum, nec respondi tamen. Cùm idem accuratius mecum ageret, nec admonendi faceret finem, Dic, inquam, mihi, vir egregie, serio isthac loqueris, an joco? Serio, inquit. Quid igitur suades ut faciam? A cœnis in totũ abstinere; & vino addẽ, ut minimum, aquæ dimidium. Risi præclarum consilium. Si me cupis extinctum, huic corpusculo, & raro & exili, & spiritibus subtilissimis, vel semel à cœna abstinere mors esset: id toties ipsa re compertum habeo, ut non libeat iterum experiri. Quid autem futurum censēs si sic pransus à cœna temperem? Et tali vino jubes addi aquam? quasi non præstaret puram aquam bibere quàm faculentam. Nec dubito quin hæc te loqui jusserit Orthrogonus. Subrisit medicus, ac mitigavit consilium. Non hæc loquor, inquit, Gilberte doctissime, quodd in totum arceam te à cœnis; licebit gustare ovum, & semel bibere; sic enim ipse vivo. In cœnam coquiritur ovum, inde capio vitelli dimidium, reliquum do filio: Mox hausto semicyathio vini, studeo in multam noctem. *Ja.* Num isthac vera prædicabat medicus? *Gi.* Verissima. Nam ipse fortè per viam ambulans redibam à sacro, & comes admonuerat illic habitare medicum; lubuit videre regnum illius. Erat autem dies dominicus. Pulsavi fores; apertæ sunt; ascendi: offendo medicum cum filio, & eodem famulo, prandentem. Apparatus erat duo ova, prætera nihil. *Ja.* Oportuit esse exsangues homines. *Gi.* Imò ambo erant pulchre habito corpore, colore vivido ac rubido, oculis lætis. *Ja.* Vix credibile est. *Gi.* At ego compertissima narro. Nec illi solus ad istum vivit modum, sed complures alii & imaginibus clari & re lautã. (a) Polyphagia & Polypolia, cre-

a Edacitas est vorandi quædam cupiditas; Polypolia, bibacitas;

Iem! si tam parvo victu licet tueri valetudinem, quantum impendiorum perit Germanis, Anglis, Danis & Polonis? *Gi.* Plurimum haud dubiè, & quidem non sine gravi tum valetudinis tum ingenii detrimento. *Ja.* Sed quid obstabat quò minùs tibi sufficeret ille victus? *Gi.* Quia diversis assueveram, & serum jam erat mutare consuetudinem: quam me non tam offendeat ciborum exiguitas quàm corruptio. Duo ova poterant sufficere, si fuissent recens nata: vini cyathus erat satis, nisi pro vino daretur fæx vappida: dimidium panis aluisset, nisi pro panis daretur argilla. *Ja.* Adeone sordidum esse Antronium in tantis opibus? *Gi.* Arbitror censum illius non fuisse infra octoginta ducatorum millia. Nec ullus erat annus quo non accederet lyncrum mille ducatorum, ut dicam parcissimè. *Ja.* Sed iuvenes illi quibus hæc parabant num eadem utebantur parsimoniâ? *Gi.* Utebantur, sed domi duntaxat; foris liguriabant, scortabantur, ludebant aleam: cùmque pater in gratiam honestissimorum convivarum gravaretur teruncium impendere, iuvenes interdum unâ nocte sexaginta ducatos perdebant aleâ. *Ja.* Sic perire solent quæ sordibus corrumpuntur. Verùm è tantis periculis incolumis quò nunc te confers? *Gi.* Ad vetustissimum Gallorum contubernium, sarturus quod illic dispendii factum est.

ARGUMENTUM.

Exsequia Seraphica Franciscanorum ordinem, vestem, vitam & vota, horrendasque eorum blasphemias excutunt. Habitus Franciscanum, facere ut satane viventes Christo moriantur: Baptismo efficaciorum esse. Arcana Franciscana. Privilegia Francisci discipulis plura quàm Christi. Vestis Franciscana abigit diabolum, nec finit vermes cadaver hominis attingere. Vestis hæc beat absque fide; Turcam, imò ipsum Satanam poterat servare, si velim induere. Franciscus addidit Evangelio Christi. Contactus pecunia Franciscanis prohibetur.

(a) PHILACOUS, (b) THEOTIMUS.

Ph. Unde nobis Theotimus novâ religioni facie? *Th.* Quis sic? *Ph.* Quia severa frons, oculi in terram defixi, caput in lævum humerum nonnihil inflexum, sphaerulæ precatoriæ in manibus. *Th.* Si nosse cupis, amicæ, quæ ad te nihil attingent, è spectaculo venio. *Ph.* An spectasti funambulum, aut præstigiarum artificem, aut aliud huic simile? *Th.* Fortasse non ita huic dissimile. *Ph.* Equidem nunquam antehac vidi quenguam istiusmodi vultu redeuntem è spectaculo. *Th.* Sed ejusmodi fuit spectaculi genus, ut si tu intersuisses, fortassis me incederes aliquanto tristior. *Ph.*

Quin

a Audiendi
cupidus fa-
mæ investi-
gator.
b Qui Deum
veneratur &
colit.

Quin tu ergo memoras quid te tam fecerit religiosum?
Th. Redeo ab exsequiis Seraphicis. *Ph.* Quid ego audio? Itâne moriuntur & Angeli? *Th.* Non, sed horum sodales. Cæterum nè te diutius suspensum habeam, nôsti, opinor, hic apud Pelusios Eusebium, hominem clarum & eruditum. *Ph.* Illúmne, ex principe privatum, è privato exulem, ex exule tantùm non mendicum, penè addideram sycophantam? *Th.* Rectè divinâsti quem dicam. *Ph.* Sed quid illi accidit? *Th.* Hodie sepultus est: à pompa funebri redeo. *Ph.* Admodum tristem fuisse oportet quæ te nobis tam tristem remisit. *Th.* Vereor ut sine lacrymis queam tibi quod vidi describere. *Ph.* At ego vereor ut sine risu possim audire. Sed narra, obsecro. *Th.* Scis Eusebium jampridem fuisse miserâ valetudine. *Ph.* Scio, ante annos aliquot evirato corpusculo. *Th.* In hujusmodi morbis qui lentè conficiunt hominem, medici certis præfagiis solent mortis diem prædicere. *Ph.* Maximè, *Th.* Hi monuerunt hominem, quicquid medicorum ars præstare posset id omne summâ curâ præstitum esse. Deum quidem potentiorē omni medicorum ope; sed quoad humanâ conjecturâ deprehendi quiret, non superesse triduum vitæ. *Ph.* Quid tum postea? *Th.* Ibi continuò præclarus Eusebius detecto corpusculo totum sanctissimi Francisci amictum induit, raditur, accipit cucullam cinericiam, vestem ejusdem coloris, funem nodosum, fenestratos calceos. *Ph.* Moriturus? *Th.* Sic est. Quin & profitetur voce jam moribundâ, se Christo militaturum juxta Francisci regulam, si quod medici desperabant daret Deus. Ad hanc professionem adhibiti sunt testes, viri sanctimoniâ celebres. In ea veste moritur vir egregius ad tempus à medicis prædictum. Veniunt ex eo sodalities complures, qui funebrem pompam celebrent. *Ph.* Utinam adfuissem isti spectaculo. *Th.* Illacrymâsses, si spectâsses quâ charitate Seraphici sodales cadaver abluerint, amictum illum sacrosanctum adaptârint, manus in crucis imaginem composuerint, pedes nudârint & nudatos exosculati sint, faciem unguento etiam exhilarârint, juxta præceptum Evangelicum. *Ph.* Prodigiosa humilitas! Seraphicos viros agere pollinctores ac vespillones. *Th.* Post hæc feretro composuerunt, & juxta Pauli doctrinam, *Alter alterius onere portate*, propriis humeris fratres fratrem bajulârunt per viam publicam ad monasterium. Ibi solennibus natiis sepelierunt. Cum venerabilis illa pompa per viam incederet, vidi complures invitis oculis effundere lacrymas, cum talem vi-

* Transverse
ut littera X
in formam
crucis quam
vulgo S.
Andree vo-
cant.

rum, quem prius viderant purpurâ byssôque vestitum, nunc
conspicerent in amictu Franciscano, fune canabeo cinctum,
tam religiosâ specie toto corpore compositum. Nam &
mortui caput erat deflexum in humerum, & manus, ut dixi,
* decussatim compositæ. Cætera item omnia mirificam
quandam religionem præ se ferebant. Quin ipsa turba Se-
raphica cervicibus inflexis, oculis in terram defixis, & na-
nitiis adeò lugubribus, ut arbitrer ipsos manes non canere
lugubrius, multis excutiebat lacrymas & singultus. *Pb.*
Sed habebatne quinque Francisci vulnura? *Th.* Id non ausim
affirmare certò. Apparebant in manibus ac pedibus vesti-
gia quædam sublivida, ac vestis in sinistro latere fenestel-
lam habebat. Verùm non ausus sum oculos acrius intendere,
quòd affirmant in huiusmodi rebus curiositatem multis fu-
isse exitio. *Pb.* Sed nullòsne illic sensisti ridentes? *Th.* Sensi,
verùm eos suspicor hæreticos esse, quòrum hodie plenus
est mundus. *Pb.* Ut simpliciter tecum fabuler, mi Theo-
time, vix ipse valuissem à risu temperare, si isti spectaculo
advissem. *Th.* Faxit deus nè tu sis istius fermenti conta-
gio corruptus. *Pb.* Nihil hinc periculi est, optime Theo-
time: Ego à puero religiosè beatum Franciscum, juxta
mundum nec doctum nec sapientem, sed profundâ munda-
norum affectuum mortificatione Deo charissimum, semper
animo sum veneratus, cùmque hoc omnes qui illius ingressi
vestigii, ex animo student, mundo mortui, Christo vivere.
Nam vestem nihil moror: sed lubens ex te didicero, quid
vestis conferat mortuo. *Th.* *Margaritas non esse porci ob-
jiciendas, nec sanctum dandum canibus*, scis ab ipso Domino
præceptum esse. Proinde si ridendi causâ percontaris, nihil
ex me audies; sin simplici discendi studio, libens impartiam
quod ab illis didici. *Pb.* Profiteor discipulum & atten-
tum, & docilem, & benevolum. *Th.* Principio scis quosdam
usque adeò ambitiosos, ut non sat habeant superbè & inso-
lenter vixisse, nisi & ambitiosè sepeliantur mortui. Non
sentiunt exanimés; sed tamen viventes imaginatione qua-
dam futuræ pompæ voluptatem aliquam ac fructum perci-
piunt. Hoc quicquid est affectûs abdicare, non negabis, opi-
nor, aliquam pietatis partem. *Pb.* Fateor, si fastus exsequia-
rum non valeat aliâ ratione devitari. Sed mihi videtur mo-
destius, si princeps exanimis involvatur linteo vilî, ac per
plebeios vespillones in vulgari cœmeterio inter plebeia ca-
davera sepeliatur. Nam qui sic efferuntur quemadmodum e-
latus est Eusebius, mutasse fastum videntur verius quàm vi-
tasse.

Th. Deo gratum est quicquid bono fit animo. Illius autem est iudicare cor hominis. Verum quod dixi leve est, sunt alia graviora. *Ph.* Quæ? *Th.* Profitentur ante mortem Francisci regulam. *Ph.* Videlicet ut eam servant in campis Elysiis. *Th.* Non, sed hîc, si revalescant. Et sit aliquoties, ut medicorum sententiis damnati, simul ut sacrosanctam vestem induerint, ope Dei reviviscant. *Ph.* Idem sæpenumero usu venit in his qui vestem eam non induunt. *Th.* Oportet simpliciter ambulare in via fidei. Si nihil esset eximii fructus in hac re, non ambirent, præsertim apud Italos, genere & literis nobiles plurimi, ut in amictu sacrosancto sepeliantur. Ac nè repudies ignotorum hominum exempla, sic sepultus est ille cui tu meritò plurimum tribuisti, Rodolphus Agricola; sic nuper Christophorus Longolius. *Ph.* Meâ nihil refert quid delirent homines cum agunt animam; ex te doceri cupio quid magni boni conferat, hominem metu mortis attonitum, ac certâ vitæ desperatione perturbatum, profiteri aut vestiri. Quid quòd vota sunt irrita, nisi fiant animo sano sobriòque, maturâ deliberatione, sublato metu, dolo aut vi? Ut horum nihil sit, professio talis non obligat nisi post annum probationis, quo gestare jubentur tunicam cum caperone: sic enim loquitur vir ille Seraphicus. Itaque si reviviscant, duplici nomine non tenentur: neque enim votum est quod ab attonito fit metu mortis ac spe vitæ, neque professio obligat, ante caperone gestatum. *Th.* Utcumq; habet obligatio, illi certè putant se obligari, & illa totius voluntatis addictio non potest Deo non esse gratissima: siquidem hoc est in causa ut bona opera Monachorum, etiamsi demus cætera paria, gratiora sint Deo quàm aliorum, quòd ex optima radice proficiantur. *Ph.* Non excutiam hîc quanti momenti sit, hominem totum se Deo addicere cum jam sui juris non est: ego arbitror unumquemque Christianum se totum addicere Deo in baptismo, cum renunciat omnibus pompis & voluptatibus Satanae, datque nomen imperatori Christo, posthac illi per omnem vitam militaturus. Et Paulus agens de his qui Christo commoriuntur, ut jam sibi non vivant, sed *ti qui pro ipsis mortuus est*; non loquitur propriè de Monachis, sed de universis Christianis. *Th.* Opportunè meministi baptismi; sed olim tangebantur aut aspergebantur agentes animam, quibus tamen dabatur spes æternæ vitæ. *Ph.* Quid Episcopi promiserint non ità magni refert. Quid Deus præstare dignetur nobis incertum est.

Si

Si certum fuisset tales aspersione aquulæ repente fieri cives cœli, quæ major poterat aperiri fenestra, ut homines mundo dediti studio per omnem vitam servirent impiis cupiditatibus, ac tum demum adhiberent aspersiunculam cum jam amplius peccandi facultas non esset? Quod si tali baptismo similis est ista professio, præclare consultum est impie viventibus nè pereant, hoc est, Satanæ vivant, Christo moriantur. *Th.* Imo si fas est aliquid ex Seraphicis mysteriis prodere, efficacior est illorum professio quam baptismi. *Ph.* Quid audio? *Th.* In baptismo tantum proluuntur crimina, restat anima pura, sed nuda; hîc qui profiteretur, statim datur totius ordinis egregiis meritis, nimirum insitus corpori sanctissimæ sodalitatis. *Ph.* Itane qui per baptismum inseritur corpori Christi nihil accipit, nec à capite nec à corpore? *Th.* Nihil à Seraphica massa, nisi beneficentia aut favore promereatur. *Ph.* Quis Angelus hoc istis revelavit? *Th.* Non Angelus, ô bone, sed ipse Christus ore proprio hoc aliæque permulta beato Francisco præsens præfenti patefecit. *Ph.* Obsecro te per nostram amicitiam atque obtestor, nè me graveris istis impartiri sermonibus. *Th.* Sunt reconditissima mysteria, nec fas est ea profanis communicare. *Ph.* Quî profanus, amice, qui nulli unquam ordini melius voluerim quam Seraphico? *Th.* Sed interdum vellicas eos odiosius. *Ph.* Hoc ipsum, Theotime, amoris argumentum est, cum eum ordinem nulli gravius lædant quam qui sub illius umbra turpiter vivunt: quisquis optime velit ordini, necesse est ut illius corruptoribus maxime succenseat. *Th.* At vereor ne Franciscum iratum habeam si quid arcanorum effutiero. *Ph.* Quid mali metuis ab innocentissimo viro? *Th.* Quid? Nè me exoculet, aut nè mihi mentem adimar, quomodo multos tractasse dicitur qui reclamârunt illius quinque vulnerum vestigiis. *Ph.* Itane Divi peiores sunt in cœlo quam fuerunt in terris? Audio Franciscum adeò fuisse miti ingenio, ut cum pueri per viam incedenti caseum, lac, rudera & lapides immitterent in rusticanam cucullam à tergo pendentem, nihil offenderetur, sed hilaris incederet & gaudens: & nunc factus est iracundus, ac vindex? Alio die cum à socio audisset fur, sacrilegus, homicida, incestus, ebrius & quicquid criminum in scelerosissimum quemvis congeri potest, contractus egit gratias, confessus illum nihil esse mentitum. Miranti socio cur ita loqueretur. Hæc, inquit, omnia & his sceleratiora patraram, nisi me numinis favor servasset. Unde igitur

nunc

nunc factus est vindex? *Th.* Sic est: Divi in cœlo regnantes lædi nolunt. Quid Cornelio, mitius? Quid Antonio mansuerius? Quid Joanne Baptista patientius, dum viverent? At nunc quàm horrendos morbos immittunt, nisi legitime colantur? *Ph.* Citius crediderim illos adimere morbos quàm immittere. Sed quod mihi dixeris nec profano commiseris, & tacituro credideris. *Th.* Age, tua fretus fide dicam quod quidem ad hanc rem attinet. Obsecro te, Franciscus, ut te tuisque sodalibus propitiis, *sit mihi fas audita loqui.* Scis Paulo fuisse *sapientiam reconditam*, quam non palàm, sed occultè loquebatur inter perfectos. Sic habent & illi quædam arcana, quæ non evulgant apud quoslibet, sed beatis viduis, aliisque piis & selectis bene volentibus gregi Seraphico privatim impertiunt. *Ph.* Exspecto *τεωρίας ὑποκαλύψεις.* *Th.* Principio, Dominus prædixit patriarchæ Seraphico futurum, ut quò grex Seraphicus magis increbresceret, hæc illi pabulum abundantius suppeditaret. *Ph.* Hic protinus adempta est omnis querela iis qui dictitant, hoc hominum genere indies increbrescente gravari populum. *Th.* Dein aperuit & hoc, quodd quotannis in die illi festo omnes animæ, non modo fratrum qui sacrosanctum illum gestant habitum, verùm etiam ordini bene cupientium ac de ipsius sodalibus bene merentium, ab igni purgatorio liberarentur. *Ph.* Tam familiariter Christus cum illo fabulabatur? *Th.* Quidni? *ut cum amico* & sodali, quemadmodum Deus pater fabulabatur cum Mose: Moses à Deo traditam legem tulit ad populum, Christus legem Evangelicam promulgavit, Franciscus legem suam Angeli manibus bis descriptam tradidit Seraphicis fratribus. *Ph.* Exspecto tertiam Apocalypsin. *Th.* Verebatur egregius ille Patriarcha, ne bonum semen quod seminatum erat noctu vitaret ille malus, & ità cum zizania revelleretur & triticum. Hunc scrupulum exemit illi Dominus, promittens illi sibi curæ futurum, ne deficeret semicalceatorum ac cinctorum fune populus usque ad extremum iudicii diem. *Ph.* O Domini clementiam! Alioqui fuerat actum de ecclesia Dei. Sed perge. *Th.* Quarto loco referavit illud, quodd nullus impiè vivens diu perseverare possit in eo ordine. *Ph.* An non defecit ab ordine quisquis impiè vivit? *Th.* Non, neque enim Christum statim abnegavit qui sceleratè vivit; quanquam aliquo modo negant Deum, qui ore profitentes factis negant. Sed quisquis abiecit sacrosanctum habitum, is irreparabiliter defecit ab ordine. *Ph.* Quid igitur dicemus de

Virg. Æn. 6.
1 Cor. 2.

Id est, *ter sanctas revelationes.*

de tot monasteriis conventualium qui pecunias habent, qui potant, ludunt aleam, scortantur, & palam alunt domi concubinas, nè plura commemorem? *Th.* Franciscus nunquam gestavit vestem talicore, nimirum fusco, nec usus est cingulo è lino candido confecto. Proinde illis, ubi pulsarint ostium, diceretur, *Nescio vos*; ed quòd non habent vestem nuptialem. *Ph.* Estne amplius? *Th.* Nihil adhuc audisti. Quinto loco patefecit illi, quòd qui malè vellent ordini Seraphico, quales (*heu!*) nimium multi sunt, nunquam pervenirent ad dimidium ætatis à Deo præfinitæ, nisi mortem anticipassent, sed omnes pessimâ morte quàm oculis perituros. *Ph.* Vidimus isthuc cùm in aliis multis aliis, tum nuper in Matthæo Cardinali Sedunensi: de semicæcatis pessimè & loquebatur & sentiebat; periit priusquam opinor, attingeret quinquagesimum annum. *Th.* Rectè quidem dicis, sed ille læserat etiam Cherubicum ordinem. Nam hujus operâ potissimum effectum prædicant, ut Bernæ quatuor illi Dominici traderentur flammis, cùm alioqui Pontificis animum pecuniâ fuerint expugnaturi. *Ph.* Sed aiunt illos prodigiosæ impietatis orfos fabulam. Fictis visionibus ac miraculis agebant, ut persuaderent Virginem matrem fuisse contaminatam labe originali, divum Franciscum non habuisse vera Christi vulnere vestigia, ea verius habuisse Catharinam Senensem; sed perfectissima pollicebantur laico converso, quem ad hanc fabulam agendam subornaverant, & ad hanc imposturam abutebantur corpore Domini, postremò etiam fustibus & venenis. Denique prædicant hanc telam non fuisse unius monasterii, sed totius ordinis procerum. *Th.* Utcunque ista habent, non temere dictum est à Deo, *Nolite tangere Christos meos.* *Ph.* Expecto si quid superest. *Th.* Superest Apocalypsis sexta, quâ Dominus juravit illi, futurum ut fautores ordinis Seraphici quantumvis impiè viverent, tamen aliquando Domini misericordiam consequerentur, & sceleratam vitam beato fine clauderent. *Ph.* Etiamne si in adulterio deprehensi occiderentur? *Th.* Quod Dominus promisit non potest non esse ratum. *Ph.* Sed quibus tandem rebus illi metiuntur favorem ac benevolentiam? *Th.* Oh, dubitas? qui dat, qui vestit, qui culinam instruit, jamdudum amat. *Ph.* Non amat qui monet, qui docet? *Th.* Hæc ipsi domi abundant: & hujus generis beneficia solent aliis largiri, non ab aliis accipere. *Ph.* Plus ergò Dominus promisit Francisci discipulis quàm sui. Sibi quidem patitur imputari, si quid ipsius

Lis inter Viros Seraphici & Cherubici ordinis, h. e. inter Franciscanos & Dominicanos, Beatam Virginem originali peccato contaminatam.

respectu benefiat cuilibet Christiano; sed non promittit malè viventibus vitam æternam. *Th.* Nec mirum, amice: nam extremus Evangelii vigor servatus est huic ordini. Sed audi jam septimam Apocalypsin, eamque postremam. *Ph.* Hic sum. *Th.* Juravit illi Dominus, neminem malè moriturum qui in habitu Seraphico moreretur. *Ph.* At quid appellas malè mori? *Th.* Is malè moritur cujus anima relicto corpore rectà deferatur ad Tartara, unde nulla est redemptio. *Ph.* Vestis igitur non liberat ab igni purgatorio? *Th.* Non, nisi quis moriatur in ipso testamento Beati Francisci. Verùm an tibi parùm videtur, tutum esse à Tartaro? *Ph.* Maximum ego quidem arbitror. Sed quid de his sentiendum quibus jam mortuis induitur sacra vestis? non enim in ea moriuntur. *Th.* Si vi hoc petierunt, voluntas habetur pro facto. *Ph.* At ego, cum agerem Antverpiæ, adfui cum cæteris cognatis mamonæ cuidam agenti animam; aderat Franciscanus, vir admodum venerabilis. Is ubi vidit mulierem jam oscitantem, alterum brachium illius inseruit suæ vesti, sic ut etiam aliquam humeri partem tegeret. Ibi quidam dubitabant utrùm tota mulier esset tuta ab inferorum portis, an pars contacta. *Th.* Tota erat tuta, non aliter quàm in Baptismo pars hominis tingitur aqua, totus tamen Christianus redditur. *Ph.* Mirum cacodæmones tantopere horrere vestem illam. *Th.* Magis horrent quàm crucem Domini. Cum efferetur Eusebius, vidi (non solus tamen) agmina nigrorum dæmonum, muscarum instar, assultantium ad corpus, nullus tamen audebat attingere. *Ph.* At interim facies, manus, pedes erant in periculo, quippe nudi. *Th.* Ut serpentes nec umbram fraxini, licet porrectam longius, ferre possunt; ita dæmones virus illud sacrae vestis etiam procul sentiunt. *Ph.* Proinde non arbitror talia corpora putrescere, alioqui plus animi esset vermibus quàm cacodæmonibus. *Th.* Verisimile narras. *Ph.* Quàm fortunati pediculi, qui in tam divina veste perpetuò vivunt! Ceterùm cum vestis deferatur ad sepulchrum, quid est quod metur animam? *Th.* Vestis umbram secum deferret, ea tutam reddit, aded ut negent quenquam illius ordinis venire in purgatorium ignem. *Ph.* Næ ego istam Apocalypsin, si vera narras, pluris facio quàm illam Joannis. Hæc enim expeditam ac facilem ostendit viam, quæ cuivis liceat citra sudorem, citra molestantiam, citra poenitentiam mortem

Vestis Franciscana ipsum servatura Satanam, si induerit.

mortem æternam effugere, torâ vitâ suaviter peractâ in deliciis. *Th.* Assentior. *Ph.* Jam igitur mirari desino, si perique Seraphicis sodalibus plurimum tribuant: verum non queo satis admirari, non deesse qui non vereantur illis opedere. *Th.* Nimirum istos scias quotquot videris traditos in reprobum sensum, suâque malitiâ excæcatos. *Ph.* Posthac ero cautior, daboque operam ut in sacrosancta veste moriar. Verum exstiterunt hoc seculo quidam qui docent, hominem *sola fide justificari*, nullo operum præsidio; maximum igitur privilegium fir, si vestis beet absque fide. *Th.* Non simpliciter absque fide, nè quid erres, Philacoe. Satis autem est credere hæc quæ diximus esse promissa à Christo patriarchæ Francisco. *Ph.* Vel Turcam igitur servabit vestis? *Th.* Vel ipsum Satanam, si se patiatur indui, & fidem habeat Apocalypsi. *Ph.* Jamdudum me tuum fecisti, sed unum atque alterum scrupulum mihi cupiam per te eximi. *Th.* Dic. *Ph.* Audivi Franciscum suum appellare institutum Evangelicum. *Th.* Verum. *Ph.* Sed Evangelii regulam profitentur omnes Christiani, meâ quidem sententia. Quod si istorum institutum est Evangelicum, oportet quotquot Christiani sunt eisdem esse Franciscanos: & in his primas tenebit Christus cum Apostolis & sanctissima Matre. *Th.* Convinces tu quidem nisi Franciscus quædam addidisset Evangelio Christi. *Ph.* Quæ? *Th.* Vestem cinericiam, funem canabeum, & pedes nudos. *Ph.* Istis igitur notis dignoscimus Evangelicum à Franciscano? *Th.* Differunt & contactu pecuniar. *Ph.* Verum, ut audio, Franciscus recipi vetat, non attingi. Recipit autem vel dominus, vel procurator, vel creditor, vel hæres, vel mandatarius: & si numeret chirothecâ munitus, nihilominus recepisse dicitur. Unde igitur hoc novum interpretamentum, nè recipiant, id est, nè contingant? *Th.* Sic interpretatus est Benedictus Pontifex. *Ph.* At non ut Pontifex, verum ut Franciscanus. Alioqui nonne qui sunt observantissimi, cum peregrinantur, excipiunt linteolo nummos? *Th.* Faciunt cum urget necessitas. *Ph.* At mori satius est quam violare regulam plusquam Evangelicam. Deinde, nonne passim recipiunt per suos procuratores? *Th.* Quidni? etiam si dentur aliquot millia, id quod non raro accidit. *Ph.* At regula dicit, *neque per se, neque per alios.* *Th.* At non contingunt. *Ph.* Ridiculum! si contactus impius est, etiam per alios contingunt. *Th.* Verum non est illis cum procuratoribus actio. *Ph.* Non est? Experietur hoc qui velit. *Th.* Christus non legitur usquam contigisse pecuniam. *Ph.*

Esto;

Christum
pecuniam
tetigisse.

Esto; sed probabile est Christum adolescentulum crebro parentibus suis emisse oleum, acetum, & olera. Sed extra controversiam Petrus & Paulus contrectaverunt. Non est in contractus fuga laus pietatis, sed in contemptu. Vini contractus multò periculosior est quàm pecuniæ; cur non horrent ibi periculum? *Th.* Quia Franciscus non prohibuit. *Ph.* Nonne porrigunt manus suas orio molliculas & pulchrè loras foeminae salutantibus? at nummo fortè inspiciendi causa oblato resiliunt, ac se muniunt signo crucis, papæ! quam Evangelicè! Equidem puto Franciscum, licet omnis literaturæ rudem, non adeò desipuissè, ut veruerit qualemcunq; pecuniæ contactum. Et tamen si id sensit, quanto periculo suos exposuit, quos iussit nudis pedibus incedere? Vix enim vitari potest quin aliquando imprudentes calcant nummum humi jacentem. *Th.* Verùm non tangunt manibus. *Ph.* An tactus non est sensus toti corpori communis? *Th.* Est; atq; etiam si quid tale usu veniat, non sacrificant nisi confessi. *Ph.* Religiosè. *Th.* Verùm omissis cavillationibus, dicam id quod res est. Pecunia multis est crîque maximorum malorum occasio. *Ph.* Fateor, sed eadem aliis est multorum bonorum materia. Divitiarum amorem lego damnatum, pecuniam damnatam nusquam lego. *Th.* Rectè dicis. Sed quo longius absint ab avaritiæ morbo, sic prohibitus est contactus, quemadmodum in Evangelio vetamur jurare, nè incidamus in perjurium. *Ph.* Quid igitur vetitus est aspectus? *Th.* Quia facilius est continere manus quàm oculos. *Ph.* Et tamen per illas fenestras ingressa est mors. *Th.* Et ideo qui germani Franciscani sunt ultra supercilia deducunt cucullam, tectisque & in terram defixis oculis incedunt, nè quid videant præter viam: quod idem videmus in equis currus onustos trahentibus, utrinque corium capistro additum non finit eos quicquam videre nisi quod ante pedes est. *Ph.* Verùm age, dic mihi, estne hoc verum quod audio, in regula vetitum, nè quod indultum impetrent à Pontifice? *Th.* Est. *Ph.* Atqui audio nullum hominum genus pluribus instructum indultis, adeò ut liceat illis homines ipsorum sententiâ damnatos vel veneno necare, vel vivos defodere, citra ullum irregularitatis periculum. *Th.* Non est vana fabula quam audisti; nam mihi narravit vic minime mendax Polonus, se obdormisse potum in templo Franciscanorum, in his angulis in quibus sedent foeminae per laminas foraminifosas consistentes. Experrectus cantu nocturno non ausus est se prodere. Decantatis ex more nocturnalibus, totus fratrum chorus

Polonus præ-
ter dormit in
templo Fran-
ciscanorum?
quid vidit.

Vivi defossi.

chorus descendit in ædem inferiorem; ibi erat parata fossa bene lata benèque profunda. Stabant duo juvenes revincti à tergo manibus. Habita est concio de laude obedientiæ; promissa est apud Deum omnium commissorum venia. Nonnulla etiam spes injecta, fore ut Deus fratrum animos flecteret ad misericordiam, si sponte descenderent in foveam, seque supinos reponerent. Factum est, subductisq; scalis, omnes simul injecere terram. *Ph.* Sed siluiste interim ille spectator? *Th.* Maximè, tum quidem nimirum metuens, nè si se prodidisset, terrius adderetur fossæ. *Ph.* Etiamne hoc illis licet? *Th.* Licet, quoties periclitatur decus ordinis. Nam ille simulatque evasisset, passim in omnibus conviviis narrabat quæ viderat, magnâ Seraphicæ gentis invidia. Nonne præstiterat vivum sepeliri? *Ph.* Fortasse. Verùm his subtilitatibus omissis, quid sit ut cum Patriarcha iusserit incedi nudis pedibus, nunc maximè incedunt calceis fenestris? *Th.* Duabus de causis præceptum hoc mitigatum est: altera est, nè per imprudentiam tangant pecuniam; altera, nè frigus lædat, aut spina, aut serpentes, aut filices, aut aliud simile cum illis sit per universum terrarum orbem obambulandum. Cæterum ut id fiat inviolatâ regulæ majestate, fenestra calcei pedem nudum ostendit (a) per synecdochen. *Ph.* Prædicant se profiteri perfectionem Evangelicam, quam aiunt constare consiliis Evangelicis, de quibus inter eruditos magna digladiatio est. Et in unoquoque vitæ statu locus est perfectioni Evangelicæ. Sed quid omnium maxime perfectum tibi videtur inter Evangelii præcepta? *Th.* Arbitror totum illud quod prodidit Mat. cap. 5. cujus hæc est clausula, *Diligite inimicos vestros, benefacite his qui vos oderunt, & orate pro persequentibus & calumniantibus vos; ut sitis filii patris vestri qui est in cælis, qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super justos & injustos. Estote ergo vos perfecti, sicut & pater vester cælestis perfectus est.* *Ph.* Commodè respondisti. Sed pater ille dives est ac munificus in omnes, nec mendicat à quoquam. *Th.* Munifici sunt & illi, sed opum spiritualium, hoc est, precum & bonorum operum, quibus opulenti sunt. *Ph.* Utinam sint inter illos exempla charitatis Evangelicæ, quæ maledicta benedictis, injuriam beneficio pensat. Quid sibi vult illa tam celeberrimi Alexandri Pontificis vox, *Tutius esse regem quamlibet potentem ledere, quam quemlibet ex ordine Franciscanorum aut Dominicanorum?* *Th.* Ordinis læsam dignitatem ulcisci fas est; & quod uni ex minimis malè sit, fit toti ordini.

a Per synecdochen pars ponitur pro toto, sic Franciscanorum pars pedis denudatur, pro toto scilicet pede.

ordi
ordi
nism
tus
nita
tius
vive
cipi
cave
lius
non
obti
quat
ulci
ubiq
mini
istos
pii q
ubici
adeff
men
pauci
Sed r
tanto
nihil
tæ au
quen
roiffa
vim o
Ph. F
feror

Amici
festu
dius
mal
phan
nem.
zollat
tagin
modu
Culor
culis

ordini. *Ph.* At cur non potius quod uni bene sit, sit toti ordini? & cur non unus Christianus læsus totum Christianismum ad vindictam provocat? Cur toties cæsus ac lapidatus Paulus non inclamavit suppetias adversus Apostolicæ dignitatis violatores? Jam si, juxta Domini sententiam, *Bea- i Cor. 5: tins est dare quàm accipere*, utique perfectior est qui bene vivens ac docens de suo dat egentibus, quàm qui tantum accipit. Alioqui Paulus frustra gloriatur, quod gratis prædicaverat Evangelium. Arque hic videtur esse præcipuum illius laudatæ additionis experimentum, si convitiis impetiri non incandescent, si in malè merentes charitatis affectum obtineant. Quid magni est, si quis aliquid facultatum relinquat, de alieno victurus aliquantò lautius, cùm sibi server ulciscendi cupiditatem? Cinctorum fune, semicalceatorum ubique est magna copia: hæc qui præstet quæ perfecta Dominus vocat, quæ Apostoli constanter adhibuerunt, inter istos nimium rara est avis. *Th.* Non ignoro quas fabulas impii quidam de illis spargunt; sed ego sic affectus sum, ut ubicunque videro illam sacrosanctissimam vestem, putem adesse Angelos Dei, eamque domum esse felicem cujus limen crebrò teritur illorum pedibus. *Ph.* Et ego arbitror pauciores esse steriles fœminas ubi illi agunt familiariter. Sed mihi propitius sit Franciscus, Theotime, qui hæctenus tanto in errore sim versatus. Existimabam istorum vestem nihil aliud esse quàm vestem, nec per se meliorem veste nautæ aut calcearii, nisi utentis sanctimoniâ commendaretur, quemadmodum Christi vestis contacta sanavit (a) hæmorrhoidiam. Alioqui dubitabam utrùm textor an vestiarius eam vim dedisset vesti. *Th.* Haud dubiè, qui formam dat, dat vim. *Ph.* Posthac ergò vivam suavius, nec me macerabo metu inferorum, aut confessionis tædio, aut cruciatu pœnitentiæ.

a Mulierem
quæ laboras-
bat profusio-
ne sanguinis.

ARGUMENTUM.

Amicitia de sympathia rerum & antipathia agit. Serpens humano generi infestus, ut & lacertarum: lacte delectatur; allii edat illum abigit. Crocodilus homini inimicissimus. Delphinus Canis dæmon. Unumquodque animal miro instinctu horret suum hostem. Equus infum capitaliter edit. Elephantus mire amat hominem, edit Draconem, edit & marem & hirundinem. Canis homini amicus; Lupus inimicus, adeo ut vel conspectus vocem tollat humanam. Araneus Serpenti & Bufoni inimicus. Bufo a toxicis plantagine sanatur illico. Historia Monachi à Bufone liberati. Simius supra modum horret Testudinem, Acanthis Asinum, Scarabæus Aquilam, Columba Accipitrem. Leo ad Galli cantum exarscit. Simius Canis suis amicus. Erantius Serpentes fugat. Præca in papilionem convertitur.

a Nomen personæ (b) ἐπεὶ, id est, diligenter contemplari & cum singulari cura observare. Sic, dum iste animalium naturam, vim & potentiam diligenter contemplando observet, non immerito Ephorinus appellatur.

virtute sentiant contactum Aranei. Homicidam etiam occisus jam mortuum deiecit. Quercus odit oleam & juglandem, vitis brassicam. Alium lilii amicum. Fluvii suam habent antipathiam. Venti, Sidera, Geniique nobis amici & infesti. Boves amant hunc, oderunt alium socium. Homo secretam habet in aliquos antipathiam. Ipsi pueruli collisorem hunc amant, illum fugiunt. Mentientem horret puerum Erasimus octennis, arcano natura ductu. Unusquisque abstinere debet ab illo vira instituto à quo tacito natura sensu abhorret. Charitas cum omnibus, familiaritas cum paucis contrahenda.

(a) EPHORINUS, JOHANNES.

Eph. Sæpenumero mecum admirari soleo, (b) quem deum in consilium adhibuerat Natura, cum in omnium rerum genere misceret (c) amicitias & inimicitias quasdam arcanas, nec ullis causis evidentibus probabiles, nisi quod hoc spectaculo videtur fuisse delectata, quemadmodum nos (d) ex commissis inter se gallis gallinaceis & coturni-

b Non adhibemus in consilium, nisi quos prudentiores aut rerum peritiores arbitramur: nihil autem Deo prudentius aut consultius. Est autem hæc forma loquendi perelegans, quoties nos admirari novitatem aut mirificum rei eventum significamus; quod subinde apud poetas dii in consilium ab Heroicis adhibeantur. c. Allusum forsitum est ad Empedoclis physici decretum, qui principia mundi *φύλας καὶ νύκτες*, h. e. amicitiam & inimicitiam, constituit: Cum enim, inquit, prius omnia diffusa jacerent, ab amicitia Inimicitiaque discriminatim sint divisa: sine his vero nihil aut fieri potest, aut perire. Exstat autem apud Aristotelem nobile mehercule caput de his qui perpetuas inimicitias inter se gerunt, l. 9. c. 1. hoc Plinius transtulit in suum opus, l. 10. c. 74. d Committere significat in certamen & contentionem mittere, quemadmodum dicimus gladiatores commissos qui in certamen descendunt, Pl. l. 10. c. 21. Gallinaceum contentiosum animal, & præliis maxime ali vestatur. Dimicatione, ait, pariter victoria quoque inter ipsos, velut ideo adnata curribus suis tela intelligentes; nec finis sæpe commercioribus. Addit plerosque gallorum ad bella tantum & prælia assidue nasci, quibus etiam patrias nobilitarunt Rhodum & Tanagram. Deinde, Pergami gallorum spectaculum omnibus annis publice edi, cum gladiatorum. Quod ipsum etiam hodie in plerisque Brabantie oppidis fieri observatum est. Hinc Gallinaceus & Columella pices, h. e. pugil & luctator, appellatur, quod Grecorum studium ferocissimum quemque alitem certaminibus & pugnae præpararet. Aristophanes poeta Gallum *Ἀπερνοστής*, h. e. Martis pulum vocat, quod avis ista sit admodum bellicosa; vel quod Gallum adolescentem egregium fuisse dicant, quo cum familiariter Mars uteretur, custodem posuit adium suum, ut si Vulcanus adventasset interea dum cum Venere adultera sua suavius viveret, adolescentulus indicaret; verum cum aliquando obdormisset, Vulcano deprehendere adulterium uxoris, in avem illam Mars transformavit, sed ita ut habitum armorum, cistam scilicet galeæ & calcaria, retineret, hincque esse quod tanto studio præliandi perpetuo flagret. Mirum est quod Aristophanes gallinaceos, quos prælio vice-runt, in servitutum rapere, adferat. Illius interpretes scribit, gallos qui alerent ad pugnam, priusquam eos committere solent, alliis alere solitos, quod excalescenti calidiores & vehementiores redderentur. Inde factum verbum *καρποδίζω*, quod est, gallos priusquam in prælium descendant alio conficere. Coturnicum quoque masculorum naturam *φύλας πικρὴ*, id sonat, rixosum, Aristophanis Interpretes scribit. In Apoph. Plutarchi, Augustus, cum audisset Egeum qui res Ægypti curabat emisse coturnicem, omnes alias pugnando superantem atque invictam, & comedisse assatam, eum ad se accersivit, ac iudicio constituto confectum malo navis affigi iussit.

cibus voluptatem capimus. *Jo.* Nondum satis percipio quid velis dicere. *Eph.* Dicam igitur, si vis crassiore Minervâ.

(a) Scis serpentum genus esse inimicum homini. *Jo.* Scio verus inter illos & nos esse diffidium & irreconciliabile futurumque donec meminerimus illius (b) inauspicati pomi.

Eph. Nosti lacertam? *Jo.* Quidni? *Eph.* Italia (c) magnas habet & virides. Hoc animal naturâ & homini amicum est, &

serpentibus inimicum. *Jo.* Unde hoc deprehenditur. *Eph.* Ubique prospicit homo, ibi congregantur lacertæ, obliquato capite diu contemplantes hominis faciem: si exspuas, e-

lambunt salivam ore redditam; vidi & puerorum mictum exsorbentes. Quin & puerorum manibus tractantur impunè, atque etiam læduntur, & admoti ori gaudent (d) salivam

lambere. Cæterum si comprehensæ inter se committantur, dictu mirum quàm in sese sæviant, nec appetunt commit-

tentem. Si quis in agris ambulet per viam cavam, nunc hinc nunc illinc strepitu dimoti irubri admonent hominem: infuetus crederet serpentem esse: ubi dispexeris, lacertæ

sunt obliquato capite contemplantes, donec consistas; si pergas, sequentes. Rursus aliud agentem admonent. Diceret eas ludere, vehementerq; delectari hominis aspectu. *Jo.* Mira

narras. *Eph.* Quodam die vidi prægrandem & mirè viridem in ostio (e) cavi decertantem cum serpente. Primum mirabamur quid esset rei, nam serpens nobis non erat conspicuus. Italus admonerat in antro esse hostem. Paulò post

venit ad nos lacerta, velut ostendens sua vulnera, ac remedium flagitans, seque (f) tantum non tangi patiebatur: quoties autem restabamus, restabat & illa nos contemplans.

Serpens alterum latus penè totum eroserat, & ex viridi rubrum fecerat. *Jo.* Mihi si adfuisset libuisset ulcisci lacertæ vicem. *Eph.* At hostis jam se in profundum antrum abdidi-

rat: post aliquot ramen dies (g) pavimus oculos nostros

des, quòd nostrates palmæ, aut ad summum pedis longitudinem non excedant: nec item omnes virides sunt, verum & cinericei & nigri coloris, naturâ, quantum ad conflictum cum

Serpentibus & viarum obsessiones, ab Italicis nihil differentes. d Ex hac re satis constat amicas humano generi lacertus, quorum scilicet salivam bibunt, ut quæ omnibus vene-

natis maximè advesatur, ut testantur Nicand. Dioscor. & Plinius. e Cavum frequentius substantive neutro genere invenitur pro foramine terrestri, seu lustrò & cubili serpentum, quàm ab adjectivo cavus. Columella, Cavum verbenacæ diligenter obturato, ne ventus cu-

bilia persitet. f A Græcis sumptum, *μωρορχει*, id perinde valet quasi dicas *premodum*. Sic reperies apud Latinos, tum Livium, tum Suetonium. Terentius dixit *modò non* in

Phormione. g Pascimus oculos eà re quam libenter inspicimus, ut pascimus animum quoties jucundo aliquo spectaculo oblectamur, & veluti nos recreamus. Maro, *Atque a-*

nimum pascitur à pascit inani. Nihil autem gratius obtingere potest, quàm si videamus nocentem ob innoxium afflictum penas dare.

a Aded inimicum est, ut salivam hominis tolerare non possit, sed mox si conspergatur fugiat, auctor Plinio, Apollonio Rhodio, *Σκωρπεός* Serpens vocatur, quòd hominibus mortem inferat.

b Inauspicatum est quod bonis auspiciis non geritur: sic pomum illud, propter quod ex divina portione ad humanam miseriam occidimus per primigenitos nostros parentes merito inauspicatum dicitur, quòd tam inauspicio & infelici auspicio mortalitatem fumus aggressi.

c Magnas inquit, & viri-

a Tam vehemens & præter solitum major, ut etiam aliquid prodigere miraculi causâ posse videatur.

b Ejusmodi rustica instrumenta Varro *Rastellos* appellat, scilicet nimirum leves quibus homo per funifera festucas abradit.

c Nam ut Plinius tradit, serpentis caput, etiam si cum duobus evaserit digitis, nihilominus vivit. Hinc est fortè quòd vulgus serpentem dissectum medium reviviscere & coalescere opinatur. *d* Ergò Poeta 3. Georg. rusticos in serpentibus necandis jubet, nè antea cædendi finem faciant quàm videant *medios nexos extremaque agmina cauda* serpentis *soluta*; quàm non tortuosum, sed porrectum videant. *e* Apologum recenset *Æolopus*: *Cancer*, inquit, cum serpente in ita societate simul versabatur. *Cancer* autem, cum moribus simplicibus præditus esset, sapius adhortabatur serpentem ut versutiam dolosque malos deponeret. Quod ille cum negligeret, & moribus consuetis constanter viveret, cancer, opportunitate captâ cum ille obdormisset, quantâ potuit vi serpentem comprimendo enecavit. Cum verò expirantem animam in longum porrectum vidisset. Sic, inquit, & antea te simplicem rectumque fuisse oportebat: non enim jam panam supplicio dedisses. Pulchri animi mores *Cancer* ad corporis habitum conferebat. *f* Vas est aquarium urceus, nec exiguum, non ad hauriendam aquam aut portandam, sed ad conservandam diutius; quales nunc Romæ prædivites Cardinales & nobiles in subterraneis cameris collocatos habent alveos: ejusmodi quoque vasibus rustici plebæ nationum lac conservant, & concretum quidem lactis in cibum, serum verò potus loco illis servatur. *g* *Lycophron*, teste *Athen.* *Θίρας γυλακτοφάγος*, hoc est, *bestias lactivoras*, serpentes appellavit, quod naturali quodam appetitu lac præcipuè forbere gaudeant, cum tamen alioqui exiguo indigeant potu. Quoties autem ad lactis urceum adieperunt, non tam lactis suctu delectantur, quàm ut pingue supernatans quod in butyrum coarctatur lingere ac desorbere valeant: hæc summa voluptas. Aliquando in pratis ac pascuis ad ubera pascentium arripunt, miserisque rusticos omni lactis & spe & proventu defraudant; & facile quidem patiuntur vaccæ ejusmodi mulgentes fauces, vel quod venenum vereantur si repugnent & obstitant, vel quòd mollius suctu quàm digitis compressis lac educi sentiant. Habent ad hoc remedium mulierculæ; ceream comparant, quam devotent hierophante in purificationum feriis; hæc incensâ ter contingunt ubera, sed non sine tripudio & choreis, atque ita illesas in annum redeuntem se conservare arbitrantur.

untur. Itaque non rarò fit ut in vias illabantur. Ei malo paratum habent remedium. *Jo.* Quod, obsecro? *Ep.* (a) Summum testæ os alio circumlinunt. Is odor deterret serpentes. *Jo.* Quid igitur sensit Horatius (b) cùm scriberet allium venenum cicutis nocentius, cùm sit, ut ais, adversus venena remedium? *Ep.* Sed audi quod est durius; interdum clanculum adrepentes in os patens dormientis conjiciunt sese, & in stomachum sese convolvunt. *Jo.* Annon protinus exanimatur homo talem nactus hospitem? *Ep.* Non, sed afflictissimè vivit, nec est ullum mali levamen, nisi ut lacte aliisque gratissimis serpenti cibis alant hospitem. *Jo.* Nihil remedii adversus tantum malum? *Ep.* Comesum affatim allium. *Jo.* Non mirum igitur si (c) messorum gaudent alio. *Ep.* Et aliàs medetur (d) delassatis labore & æstu. Verùm in hoc discrimine non rarò lacerta, quamvis pusilla, servat hominem. *Jo.* Qui potest? *Ep.* Ubi sensit serpentem insidiari, circumcurfat per collum & faciem hominis, nec finem facit donec pruritu scalprique unguium excitetur. Porro qui expergificitur, conspecta in propinquo lacertâ, mox intelligit hostem alicubi esse (e) in insidiis, ac circumspiciens deprehendit. *Jo.* Mira naturæ vis! *Ep.* Jam nullum est animal inimicus homini quàm Crocodilus, quæ sæpenumero totos homines devorat, & (f) arte malitiam adjuvat, haustâ aquâ lubricans semitas quibus descendunt ad Nilum aquam hausturi quò collapsos devoret. Neq; te fugit delphinum, etiam in diverso elemento naturæ, (g) φίλον ὄφρον esse. *Jo.* (h) Au-

a Gravis odor alii serpentes fugat, ut docet Nicander in Alexipharmacis; & à furore Latini allium vocant, quasi halium, quod graviter halaret: Græci verò σκόροδον, ἀπὸ τοῦ σκαίου ὄζειν, id est, à male olendo, vel ἀπὸ τοῦ σκόρου ὄζειν, quod stercore olet. b Horat. in Epod. Ode tertia, non aliam penam parricidæ statuit, quàm ut degustet allium quodd hoc cicutis, id est veneno, sit nocentius. c Hor. in Ode paulò ante

citata miratur messorum tam horrendum cibum ferre posse. O dura, inquit, messorum ilia, quæ allium venenum magis quàm cibum concoquit! Non autem messorum tantum cibum est, verum omnium rusticorum, quodd hæ fuerint prisca illius & frugalis seculi delicie, cuius si adhuc vestigia usquam extant, ea mehercule apud hoc genus hominum tantum superesse dixerò. Allii autem arrosionem ad frugalitatem pertinere, item pauperum rusticorumq; cibum fuisse, docere te potest apud Aristophanem Interpres. Galenus certè amicum rusticorum allium prædicat. Et Plin. ad multa, ruris præcipuè, medicamenta facere testatur. d Id videtur à Virg. acceptum, ubi Thestylis Maroniana messoribus suis rapido fessis æstu, Allia serpillisque herbas contundit olentes. e In insidiis esse significat insidiari, metaphora à re militari. Nam hostes cùm aperto Marte cum adversariis conferre manus non audent, alicubi latentes ex insidiis subito inimicum aggredi solent. Teren. Nunc prius adito tu, ego in insidiis hic pro se quid deficiet. Salustius, At statim signo dato undique simul ex insidiis Numidia invaditur. f Subjicit mox versutiam: vel hoc referendum ad id, quodd conspecto homine lacrymas dicitur emittere, quo facilius nihil tale meruentem devoret. Vide Chiliades, Crocodili lacryma. g φίλον ὄφρον sonat hominis studiū, amicum, faventem homini. Sic Plin. De'phinus, inquit, amicum homini animal. h Hujus fabule & plurium hujusmodi mentio est apud Plinium, capite de Delphinis: & Nepos in Epistolis & Oppianus recenset quoque similes.

a Hanc Gellius floridâ dictione ex Herodoti descripsit, & Plin. capite eodem

Est autem hoc animal non modo homini amicum, sed quicquid musicâ sonoritate aures demulcere potest, huic gaudet adesse, cum homine ludere delectatur. Et quod de citharado Arione narrat,

id quoque in Iulcinia accidisse memini me ex Græcorum Epigrammatis dedidisse. Epigramma autem lib. i. habetur, lepidum certè & mirum in modum elegans, quare nec pigebit ascribere; exstat autem Philippi titulo, qui temperibus Justiniani Augusti in hoc scribendi genere nulli inferior fuit.

Μεμορφῶν Βορέω. ἐπιπτάμην ὑπὸ δ' ἄλμης,
Πνεῖ γὰρ ἐμοὶ Θρήκης ἥπιος ἔσ' ἀνεμός.
Ἄλλὰ με τὴν μελίγχερον ἀνδρῶνα δέξατο νότις
Δελφῖν, καὶ πτηνὴν πένπῃσι ἠνιόχει.
Πισοτάτω δὲ ἐρέτῃ περιδμευομένη τὴν ἄκωπον
Ναύτιω τῇ γόμασι δέλρον ἐγὼ κιδάρεη.
Εἰρεσίην Δελφῖνες αἰεὶ μύσησιν ἄμεινον
Ἦνυν, καὶ ψεύσης μύθεο Ἀείον.

Id nos irâ conati sumus Latinum facere:

*Adversata gravem Boream, super aquora Aedon
Me dederam, ventis, Thracia, pulsa tuis.
Squamiger, ut nostra persentit murmura lingua,
Auxilio Delphin me pereunte venit.
Jamque sedens humeris tam lato remige tuta,
Vestorem blandâ mulceo voce meum.
Sed neque Delphinis nautæ nos solvere Musis,
Nec rumor fictum perstrepsit Arionem.*

b Hoc Plinius eodem capite, in stagno Laterno appellato, Nemausienfis agri, in provincia Narbonensî, & in Jassico sinu fieri tradit. Oppianus quoque ἀλιευτικῶν postremo hanc venandi cum Delphinibus consuetudinem describit, atque id eleganter satis, sed in Ægeο mari circa Eubæam. Quod autem Erasmus ait, vice canum, id quoque per similitudinis applicationem Oppianus.

— αὐτ' ἀνδράσι θρηνητῆρσιν

Θῆρα κύνας σέοντες ἀμοιβαίης ὑλακῆσι.

Sic pisces ad terram, inquit, pellunt Delphines, tanquam ad viros venatores canes mutuis la-
tratus secatu citant. c Sic Plin. Multum illi infra rostrum os, ac medio fene in ventre.

scindit,

scindit, aliàs invulnerabili. *Jo.* Mirum est quodq; animal statim agnoscere hostem suum, etiam nunquam antea visum, scireque & cur imperatur, & quà lædi, aut sese tueri possit; cum hoc homini sit negatum, qui nè (a) regulum quidem animal obsequiis hominum natum. Huic capitale dissidium est cum urso, homini noxia bestia. Agnoscit hostem nunquam visum, ac protinus se parat ad pugnam. *Jo.* Quibus armis pugnat? *Eph.* Arte potius quàm viribus. Transilit ursum, & in ipso saltu posteriores calces impingit in caput. Atque ursus interim unguibus scalpit equini ventris mollia. Aspis homini venenum est immedicabile, cum hac belligeratur (b) ichneumon. Idem exitialis hostis crocodilo. Similis affectus est elephantis erga hominem: nam (c) & viatorem simpliciter errantem clementer reducant in viam, & agnoscunt amantque doctorem suum. Feruntur & exempla devoti amoris erga certos homines. Siquidem unus adamavit in Ægypto mulerculam corollas vendentem. Aristophani grammatico charam: alius Menandrum Syracusanum adolescentem sic amavit, ut desiderium illius, quoties non videret, inedia restatus sit. Sed nè hæc, quæ plurimè commemorantur, referre pergamus; Cum Bochus rex in triginta quosdam sævire decrevisset, eos totidem elephantis objecit, stipitibus alligatos. Cumque emissi essent qui inter elephantos procursantes eos lacefferent, nunquam efficere potuerunt ut se regis crudelitatis ministros præberent. Atque huic animanti *φιλανθρωπῶ* bellum exitiale est cum draconibus Indicis, qui feruntur esse maximi, ut frequenter in pugna pereat uterque. Simile dissidium est aquilæ cum draconibus minoribus, cum homini sit innoxia, imò cum feratur etiam amatorios ignes sentire erga certas puellas. Eidem avi bellum internecinum est (d) cum cyminde, id est, nocturno accipitre. Elephante odit etiam murem, animal homini quoq; molestum; eoque abhorret à pabulo in

a Regulum Basilicum, factio nomine ab Etymologia Græca, nequis opinetur regulum avem hostem esse nostrum. b Quod cum Serpentibus Crocodilo & Aspidæ perpetuam inimicitiam exercet, Græci aliquot autores *φιλανθρωπῶ* appellant. Beligerantur autem cum aspidæ ichneumones, quia capiētes hos serpentes per caput vel caudam in flumen trahunt. Crocodilis vero insidiantur; dum illi trochillis dentibus purgandis districtum deducunt, ichneumon in oris hiatum intrat; & ex visceribus è ventre mor-

tuorum egreditur. Lege præter Plinium Ammianum Marcellinum li. 22. Plinius hæc omnia tradit. d Plinius capite de Accipitribus author est. Verum Homerus Cymindin non accipitrem, sed noctuam, videtur appellasse, hoc versu, *Χαλκίδα κικλίσκει δειλὴν ἄνδρες δὲ κύμινδιν*. Noctua enim *χαλκίδα* vocatur, quod *αεντα* colorem videatur habere, & fortassis cymindis à maris colore, quod ut noctua, sic mare subinde *glaucum* epitheto dicitur. Callimachus eam avem non cymindin, sed cymin vocat, fortassis ob sonum quem reddi Cycaban. Homerī tamen scholia *γεία· ἰέρπας*, id est, de accipitrum genere, cymin esse censent.

quo murem conspexerit. Nec causa liquet cur oderit. Nam hirundinem merito horrent, quod eâ in potu hausta gravissimè disercutientur. Jam vix ullum animal amicus homini quàm canis, nec inimicius quàm lupus, ut quod aspectu quoque vocem adimat: & inter hæc summa discordia est, quemadmodum ovium generi lupus infestissimus. Quod totum pender à providentia hominum, quorum præcipua cura est tueri animal innoxium & alendo homini natum; in lupum verò, velut in publicum humani generis hostem, armantur omnes, præcipuè canum commilitio, quæ res etiam proverbio fecit locum. (a) *Non magis parcemus quàm lupis.* (b) *Lepus marinus immedicabile est homini venenum, si quis imprudens gustaverit: ac rursus hominis contractus mors est lepori.* Panthera sæva est in hominem, & tamen adeò terretur ab Hyæna, ut nè congregi quidem sustineat. Hinc narrant, si quis quid secum gestet de corio Hyænae, à Panthera non appeti, tam sagax est naturæ sensus. Addunt & illud, si pelles utriusque belluæ suspendas invicem ex adverso, panthericæ pilos defluere. Araneus homini domesticum est animal, (c) exitiale verò serpenti, adeò ut fortè conspiciatus sub arbore serpentem apricantem, filo se libret, & aculeum mediæ infingat fronti tam acri vulnere, ut serpens dolore rotans sese in gyrum tandem emoriatur. Accipi ab iis qui spectarunt simile dissidium esse araneo cum busonibus, sed busonem ictum sibi (d) plantagine admorsâ mederi. Audies fabulam Britannicam. Sci: illic conclavium solum consterni scripis virentibus. Monachus quidam

Ex Aristophane & illius interprete hoc adagium enarratum est ab auctore, quod scilicet olim apud Atticos lex fuerat de interficiendis lupis, quæ præmio etiam invitaret ad hanc feram persequendam. Et hæc quidam interpretes Comici. Sed videtur hoc commentum damnare Apollini Rhodii scholiastes, qui in honore summo apud Athenienses

lupis fuisse contendit, in tantum etiam ut si quis illic lupum interimisset inferias illius sepulchro inferre compelleretur; hinc *canis*, i. e. *canos*, non à colore dici, sed ob reverentiam. Causam addit, quod Latona utrum gestans bis senis diebus in lupam mutata in Delum porrexerit; hinc esse quod certo quodam anni tempore omnes illæ lupæ pariant, idque intra duodecimum diem. Adducit Philostephanum quempiam qui talia prodiderit in commentariis suis: b Hoc Plin. tradidit l. 32. c. 1. De Pantheris & Hyænis eadem docet. Hoc tamen quod ait, Hyænam cum Panthera pugnare, non ea de causa fit quod Hyæna erga hominem bene affecta sit; nam Arist. l. 9. Historiæ animalium, mirifice insidias moliri hyenam hominibus tradit, & sepulchra quoque effodere, tantam illi feræ aviditatem humanæ carnis ipesse. c Hoc ipsum Plin. l. 10. c. 74. d Aium aliquando Monachum (est enim hominum genus admodum curiosum) in areneum & busonem concertantes incidisse, & dum eueptum certaminis avidus expectat, ictum busonem vehementer vidisse tumidum, sed mox plantagine gustatâ quæ tunc in bustuario crescebat, veluti resumptis viribus, pugnam redintegrasse. Admiratus insolitum spectaculum Monachus, diligentius hos pugiles observabat, & quod paulò antè de busone cognoverat, id iterum conspicitur, quam potest ocysimè plantaginem omnem quæ de proximo crescebat radicitus extirpat, & apud se condit. Interea buso acceptâ tertiâ plagâ, dum ad solitum medicamentum accurrens auxilio herbæ destitueretur in tantum intumuit, ut non prius tumorem quam vitam finiret. Inde compertum habuit plantaginem contra venena & venatorum ictus multum fovere.

fasciculos aliquot scirporum in cubiculum congefserat, sparsurus cum esset commodum. Is cum à prandio supinus dormiret, bufo ingens erepsit, & os dormientis obse- dit, infixis superno atque inferno labro quatuor pedibus. Detrahre bufonem certa mors erat; non amoveri quiddam erat morte crudelius. Quidam suaserunt ut monachus ad fenestram deferretur supinus, in qua ingens araneus habe- bat telam. Factum est. Mox araneus hoste conspecto filo se librat, & bufoni spiculum infigit, ac filo se recipit in te- lam. Intumuit bufo, sed non est avulsus. Repetitur ab ara- neo: magis intumuit, sed vixit. Tertiò ictus abduxit pedes, ac mortuus decidit. Hanc gratiam araneus rerulit hospiti suo. *Jo.* Mira narras. *Ep.* Addam quod non legi, sed his ocu- lis conspexi. Simius supra modum horret testudinem. Hu- jus rei quidam dedit nobis specimen Romæ. Pueri suo in verticem imposuit testudinem, & pileo contexit; dein pro- duxit ad simium. Illico simius gaudens insiliit in humeros pueri venaturus pediculos: sublato pileo reperit testudinem. Mirum erat spectaculum quanto cum horrore resilierit be- stia, quàm expaverit, quàm timidè respexerit an sequere- tur testudo. Additum est aliud specimen: alligavimus te- studinem catenæ à qua revinctus erat simius, ut effugere non posset quin saltem aspiceret. Incredibile dictu quan- topere fuerit discruciat; tantum non metu exanimaba- tur; interdum aversus posterioribus pedibus depellere ten- tavit hærentem bestiam. Tandem (a) quicquid erat in alvo aut vesica oneris rejecit. Sequuta est ex pavore febris, ut nobis fuerit solvendus à catena, & aquâ vino temperatâ re- focillandus. *Jo.* Atqui nihil est quod sibi à testudine metu- at simius. *Ep.* Fortassis aliquid est quod nos fugit, naturæ cognitum. Nam cur acanthis oderit asinum causa in promptu est, quod ille se affricat spinis in quibus nidula- tur avicula & flores ejus depascitur. Tantus autem terror habet acanthidem, ut siquando procul asinum rudentem audiat ova deiecit, pulli è nido decidunt metu. Nec pati- tur hostem impunem. *Jo.* Sed qua tandem in re acanthis lædit asinum? *Ep.* (b) Rostro fodit illius ulcera fustibus & oneribus facta, pungit & mollia narium. Potest item ali- quid causæ divinari, cur inter vulpes & milvos mutua sit similtas, quòd avis rapax alterius catulis insidetur; for- tasse vulpes vicissim illius pulli: quæ causa dissidii est inter (c) scorices & ardeolas. Eadem ferè ratio est inter asalon parvum aviculam & vulpem. Nam asalon ova corruptum

a Simius non alia re me- tum indicat, quàm proje- ctis excre- mentis; hinc vulgare no- stratum pro- verbium, Ve- rendum nè præ metu se com- macules instar simii, cum in meticolosum ludunt.

b Id Plinius Ægytho avi adscribit A- sinus, inquit, spinetis se sca- vendi causâ atterens, nidos ægythi dissipat, quod illa adeo pavet, ut voce omnino ruden- tis audita ova ejiciat, pulli ipsi metu ca- dunt. Igitur aduclay ulce- ra ejus rostro excavat. De- inde testatur & acanthida ea de causâ asino inimi- cam lib. 10. c. 74.

c Quoniam, inquit Plin. altera alteri- us catulis in- sidetur, ibid.

frangit.

frangit. Eadem infestatur à vulpibus, & vicissim illas infestatur, catulos earum villicans. Quod ubi viderint corvi, vulpibus velut adversus communem hostem suppetias ferunt. At vix divinare liceat quam ob causam inter se oderint olores & aquilæ, corvus & (a) chlorio, cornix & noctua, aquila & trochilus, nisi hoc malè habeat aquilam, (b) quod ille rex avium vocetur. Cur malè convenit noctua cum cæteris minoribus avibus, mustelæ cum cornice, (c) turturi cum pyrali, ichneumonibus vespis cum phalangis araneis, anatibus cum gaviis, (d) harpæ cum (e) triorchæ accipitre, thoibus cum leonibus? Præterea cur forices formicosam horrent arborem? Unde tam irreconciliabile bellum inter scarabæum & aquilam? Nam apologus ex ipsa animantium natura confictus est, unde est quod juxta Olynthum in certo terræ spatio non vivunt scarabæi si inferantur? Et inter aquatilia quam ob causam mugil & lupus (f) mutuo odio flagrant, sicut conger & muræna, caudas inter se prærodentes? Polypum in tantum horret locusta piscis, ut si eum juxta viderit, metu emoriatur. Sic quædam animantia mirè junxit arcanus quidam benevolentia affectus, (g) veluti pavones columbis, turtures cum psittacis, merulas cum turdis, cornices cum ardeolis, qui sibi vicissim auxiliantur adversus vulpium genus; harpam & milvum adversus triorchem accipitris genus, communem hostem.

(b) Balænis musculus piscis exiguus prænatans monstrat viam, nec apparet quamobrem illi velit inservire. Nam quod (i) crocodilus fauces porrigit trochilo aviculæ, amicitia dici non potest, cum utrumque animal suo ducatur habet, nempe

ἀπὸ τοῦ τρέχον. Aristoteles cap. 11. l. 9. Aquilam cum Trochilo pugnare scribit, quod Trochilus Senator & rex vocetur. c De his omnibus lege Plinium lib. 10. c. 74. unde hæc desumpta sunt. d Hæc esse Latinam avem Græcorum docent lexica: in quorum etiam commentariis prodium est, ipsam quoties veneno icta fuerit sibi hederâ succurrere. e Triorchæ τριόρχης. Triorchis avis à numero testium nomen habet, est de genere accipitrum. Plinius. f Hoc quoque Plinius: sed & Oppianus meminit libro tertio. g Plinius libro decimo cap. 74. h Quæ de musculo Plinius & alii referunt, hoc Oppianus Lamnæ pisciculo cui-dam ascribit. Hunc vocant balænarum ὀμόσολον, hoc sonat *itineris comitem*; hunc ὀρνέ-
γν, hoc est, *via ducem, καὶ κεχαρισμένον ἑταῖρον*, id est, *pergratum socium*, præterea πομπὴ καὶ ἄρυσιν, hoc est, *ductorem custodemque*, postremò προμνηνόν τε καὶ ὕατα καὶ φαῖα τρεῖς, quod est, *propugnatores: & aures, & lumina piscem*, quod destituta hoc pisculo capitur balæna, quod sine Lamna nihil videat, nihil audeat: & multa præterea mirificæ naturæ opera illic legere licet. i Lege Ammianum lib. 22. Diodorum Siculum, & Aristot. lib. 9. cap. 6. Histor.

commodo. Crocodilus gaudet sibi purgari dentes, & scabendi voluptatem amplectitur; avicula cibum quærit, vescens piscium reliquiis inter dentes hærentibus. Consimili ratione corvus inequitat dorso suis. Inter (a) anthum & ægithum tam pertinax est odium, ut negent sanguinem illorum posse misceri. Quemadmodum narrant aliarum avium pennas absumi si aquilinis misceantur. Accipiter est infestus columbino generi; sed has defendit tinnunculus avicula, cujus conspectum & vocem mirum in modum horret accipiter. Nec hoc latet columbas: (b) ubicunque tinnunculus reconditus est, ab ea sede non migrant, fiducia protectoris. Quis causam coniciat cur aut bene velit generi columbino tinnunculus, aut cur tinnunculum horreat accipiter? Atque ut interdum animalculum minimum præsidio est ingenti belluæ; ita contra à minutissimis exitium est maximis. Est pisciculus scorpii effigie, magnitudine aranei piscis. Is sub pinna affigit sese aculeo thynnus interdum magnitudinem delphini superantibus, tanto dolore, ut nonnunquam in naves insiliant: idem facit mugilibus. Quid est cur leo, animal cunctis tremendum, (c) expavescat galli gallinacei cantum? Jo. Nè sim in hoc convivio prorsus (d) asymbolus, referam quod olim his oculis vidi in ædibus Thomæ Mori, clarissimi apud Anglos viri. Alebat domi finium prægrandem: tum fortè, quò revalesceret à vulnere, solutus obambulare sinebatur. In extremo horti erant conclusi cuniculi, quibus insidiebatur

a "Ar. 30.
Græcis, Latini
strem, fo-
nat; hinc au-
tem quæ illis
Anthus nostris
florus appel-
latur. Aqua-
tilis, est colo-
re variegato
speciosaque.
Vide de An-
thi & Ægi-
thi sanguine
Plinium 10.
74. & de se-
quentibus
quoque.

b Hanc rem
ita Columella
li. 8. Tradit.
Tam fastidiosa
columba est,
ut sape sedes
suas perosa, si
detur evadendi
potestas, relin-
quat: quod
frequenter in
his regionibus

ubi liberos habent egressus accidere solet. Id nè fiat, vetus est Democriti præceptum. Genus accipitris tinnunculum vocant rustici, qui fere in adificiis nidos facit. Ejus puki singuli filiolibus ollis conduntur, stipatisque opercula supponuntur, & gypso lita vasa in angulis cothurnarii suspensuntur; quæ res avibus amorem loci sic conciliat ne unquam deserant. c Hoc Plin. habet & Plutarchus in commentario de differentia inter odium & invidiam. Divus Ambrosius, libro 6. c. 4. Hexacimeron, dicit utique leonem vereri gallum, sed præcipue album. Lucetius quoque poëta, dum causam hujus odii investigat, ita canit lib. 4.

*Quinetiam gallum nocte explaudentibus alis
Auroram clara consuetum nocte vocare,
Quem nequeunt rapidi contra constare leones
Inque tueri; ita continuo meminere fugai.
Nimirum quia sunt gallorum in corpore quadam
Semina, quæ cum sunt oculis emissa leonum,
Pupillas interfodiunt, acremque dolorem
Præbent, ut nequeant contra durare feroces.*

Et sunt qui scribunt, quos jure gallinaceorum perfuderis, hos à leonibus morfu non appeti.
d Asymbolus dicitur qui nihil ad symbolum confert, translatum à concœnationibus; nam symbolum pignus collatitium in conviam significat.

mustela

a Elegans
verbum quod
pro corrumpere,
vitare
& destruere
ponitur.

b Συμπάθεια

Græc. significat *compati*; non tamen est, quod vulgò accipiunt indocti, pro moveri malis alterius, sed socium esse & imitationem atque æmulum affectionum aliorum.

c Συμπάθεια

appellatur, hoc est, mutuum quandam rerum cognationem & voluptatem; ad verbum sonat *compassionem*; ἀντίπαθος vero contra repugnantem affectionem & rerum inter se, vel potius contra se, differentiam significat.

quali tu dicas, *contrapassionem*, & ἀντίπαθος ἔχει ἀλλήλων, est, *inter se pugnare* & differre mutuum. Sic dicitur in Græcorum scholiis τὴν κράβην καὶ ἀμπελὸς ἀντίπαθος ἔχει ἀλλήλων, h. e. *uvassiam & vitem inter se pugnare*, de qua mox plura annotabimus. *c* Hoc Plinius se expertum dicit. *d* Author est Plin. l. 11. c. 32. *e* Cæsos in hoc loquendi genere non tantum periculosos, sed cæsos, i. e. occisos, notat. Ferrum generale pro omnibus armis ferreis quibus corpus vulneratur. *f* Hic post Pythagoram philosophiam magicam professus mirabiles commentationes reliquit, in quibus de naturæ secretioribus fabulosisque rebus describere reliquit. Hinc fabulæ Democriticæ videntur dictæ, de naturalibus quædam rebus traditæ, sed quæ ob insignem vanitatem & inexperientiam fidem non merentur. Scripsit hic artem quò pacto avium garricus possit intelligi: item non exiguum volumen de illis quæ apud inferos usu veniant, (ut Athenæus refert) prodigiosis, ut con-

mustela. Id simius procul quietus & otiosus spectabat, donec viderit cuniculis nihil esse periculi. Cæterum posteaquam mustela (*a*) labefactâisset caveam à muro revulsam, jamque periculum esset nè cuniculi à tergo nudati prædæ essent hosti, occurrit simius, & conscensâ trabe quadam, caveam retraxit in locum pristinum tantâ arte ut homo non posset dexteris. Ex quo perspicuum hoc animantium genus simiis esse charum. Ipsi cuniculi non intelligebant suum periculum, sed hostem suum per cancellos osculabantur: simius opitulatus est periclitanti simplicitati. *Ep.* Omnibus carulis minoribus delectantur simii, gaudentque fovere sinu & complecti. Sed pius ille simius dignus erat aliquo pietatis præmio. *Jo.* Habuit. *Ep.* Quod? *Jo.* Reperit illic frustum panis à pueris ut opinor, projectum, id arreptum comedit. *Ep.* Verùm mihi videtur admirabilius, hoc genus (*b*) sympathias & antipathias, sic enim Græci vocant amicitiae & inimicitiae naturales affectus, etiam in rebus animâ, aut certe sensu, carentibus deprehendi. Omitto jam dicere de fraxino, cujus nec umbram quamvis in longum porrectam ferunt serpentes, adedò ut si locum (*c*) in gyrum circumdes igni, serpens citius in flammam eat quàm ad arborem fugiat. Nam hujus generis exempla sunt innumera. (*d*) Erucæ cum membranis inclusæ occulto naturæ officio transfigurantur in papiliones, mortuis simillimæ videntur, nec ad contactum quidem sese movent, nisi transeunte araneo. Hominiis prementis digitum non sentiunt, & sentiunt levissimi animantis leviter incedentis pedes. Ibi demum vivunt. *Jo.* Sentit hostem capitalem nondum natum insectum. Isti non omnino dissimile est quod narrant de ferro (*e*) cæsis, ad quos si cæteri accedant, nihil accidere novi; sin is qui necavit, continuò profluere sanguinem velut ex recenti vulnere: atque hoc indicio ferunt frequenter proditum cædis auctorem. *Ep.* Nec est vanum quod audisti. Sed nè persequamur (*f*) fabulas Democriticas, nonne comperimus ex-

peri
am,
cu
qu
& a
om
ind
mor
suc
Nec
min
ram
Qu
um,
Nam
Qui
næ
calc
attr
nata
plec
ris r
sa v
nitu
cui
tis i
funt
tinet
chal
dem
tact
om
two
lacu
Tici
man
trans

nullos
gypti
le. (c
frigid
Homer
apud

perimentis

perimentis tantum esse dissensionis inter (a) quercum & oleam, ut utraque in alterius scrobe posita emoriatur? quercui autem tam malè convenire cùm juglande, ut in propinquo posita extingatur; tametsi juglans cunctis ferè satis & arboribus noxia est? Rursus, cùm vitis claviculis suis omnia complecti soleat, solam (b) brassicam refugit, & perinde quasi sentiat, in diversam partem se vertit. Quis admonet vitem hostem esse in propinquo? Est enim brassicæ succus vino contrarius, eoque solet edi adversus ebrietatem. Nec deest brassicæ suus hostis: siquidem opposita cyclamino & origano exarescit. Similis affectus est inter cicutam & vinum; cicuta homini venenum est, (c) cicutæ vinum. Quod est illud arcanum commercium inter * liliū & allium, ut in propinquo nascentia mutuò sibi gratificentur? Nam allio plus est vigoris, & lilii flores suavius olent. Quid hîc memorem de conjugii arborum, quarum scemina sterilefcunt, nisi in propinquo sit mascula? Oleum soli calci miscetur, cùm utraque res pariter oderit aquam. Pix attrahit oleum, cùm utrumque sit pingue. Argento vivo inatant omnia excepto auro: id solum ad se trahit & complectitur. Quis ille naturæ sensus ut adamas, quamlibet duris resistens, sanguine hircino mollescat? Quin & inter ipsa venena dissidia videas. Scorpius si fortè repat per aconitum, pallefcit ac torpescit. Eidem adeò noxia est herba cui nomen ceraftis, ut qui semen modò ejus tractarit digitis impunè contrectet scorpionem. Sed harum rerum, quæ sunt innumeræ, consideratio ad rei medicæ professores pertinet. Quænam est illa vis vel amicitia vel dissidii inter chalybem & magneterem, ut materia naturâ gravis ad lapidem currat & inhæreat, velut osculo, & ab eodem citra contactum refugiat? Jam cùm aqua se facillè misceat rebus omnibus, maximè sibi, tamen sunt quæ tanquam odio mutuo misturam refugiunt; velut (d) amnis qui in Fucinum lacum invecfus supermeat, in Larium Addua, in Verbanum Ticinus, in Benacum Mincius, in Sevinum Ollius, in Lemanum Rhodanus: è quibus nonnulli multorum millium transitu hospitales suas aquas tantum, nec largiores quàm

mullos vitem fructus edituram: unde etiam illam primo loco in synopsi propoint, & ægyptii ante omnia fercula coctas brassicas degustabant, nè possent vino inebriari. Hæc Plin. (e) Nec hæc mirandum, cùm illa sit omnium herbarum & forte etiam vehementissimi frigidissima, vinum verò egregiè calidum à physicis proditur; unde & Plin. apud Homerum. Lege de his Plinium. * Allium liliū amicum, chalybs nigra. (d) Omnia

apud Plin. & Solin.

a De his omnibus sequentibus recurre ad indices, Plin. b Causam fabulosam fingunt Græci, quam recenset Aristoph. interpres. Iycurgus fuit homo sceleratus, qui omnes vites falce demittere in animi induxerat: hunc comprehendit Bacchus vitibus affligit, ut supplicium de illo sumeret: sed is animi vitibus ligatus lacrymas effundit ex illis brassica enata est; atque hinc esse aiunt quod etiamnum malè convenerat viti & brassicæ hostis sui reliquis. Hanc autem fabulam rusticorum filios credere dicunt, quia si quis brassicæ radice vitem contingat vitivè alliget, & re-

intulere;

Venti homi-
nibus salubres
& infalubres.

Sedera amica
& infesta.

a Genii boni
& mali.

b Bos bovi, &
equus equo.

intulere, evehunt. Tigris influit in lacum Arethufam, ac per eum velut hospes fertur sic, ut nec color, nec pisces, nec aquarum natura misceatur. Ad hæc, cum cætera ferè flumina properent in mare procurrere, quædam tamen, velut exosa mare, priusquam eò perveniant abdunt sese in terram. Simile quiddam videmus & inventis. Auster homini pestilens est, huic contrarius Boreas, salubris. Alter nubes contrahit, alter dissipat. Jam, si qua fides Astrologis, sunt & sideribus quidam amicitiae & inimicitiae effectus: quædam amica homini, quædam infesta: rursus sunt quæ homini adversus nocentium vim opitulantur. Adeò nihil est in ulla naturæ parte quod non per hæc dissidia concordiasque & noxam & remedium homini suppeditet. *Jo.* Fortasse & ultra cœlos quiddam deprehendere liceat. Etenim si magis credimus, unumquemque mortalium duo comitantur (*a*) genii, alter amicus alter malevolus. *Eph.* Nobis amice, satis est ad cœlum usque pervenisse, etiam si non hoc quoque septum transiliamus. Redeamus ad boves & equos. *Jo.* Næ tu præclarum facis saltum. *Eph.* Illud nobis magis admirandum est, quòd in eadem prorsus animantium specie deprehendamus amoris & odii vestigia, nullâ evidente causa. Sic enim nobis persuadere conantur equifones & bubulci, in iisdem pascuis aut eodem in stabulo (*b*) bos bovem, equus equum gaudet habere vicinum, qui alium non ferat. Equidem arbitror similes esse affectus in omni animantium genere, præter sexûs favorem, sed in nullo genere evidentiùs quàm in homine. Siquidem in plurimis manifestum est quod de suo in Volusum affectu profiteretur Catullus,

Non amo te, Volusi, nec possum dicere quare

Hoc tantum possum dicere, non amo te.

Verùm in adultis fortasse divinet alius aliam causam: in pueris, qui solo naturæ sensu ducuntur, quid est illud quod sic hunc illi tanto amore conciliat, rursus alium ab hoc tanto dissidio separat? Ipse cum puer essem natus annos plus minus octo, incidi in quendam meæ ætatis, aut fortassis anno majorem, prodigiosæ vanitatis, adeò ut ad omnem occasionem extempore monstra quædam confingeret. Occurrebat mulier. Vides, inquit, hanc? Video. Cum hac decies concubui. Transibamus ponticulum angustum juxta molam. Ubi vidit me horrescentem ad conspectum aquæ ob profunditatem nigrantis. In hanc, inquit, aquam aliquando prolapsus sum. Quid ais? Illic reperi cadaver hominis accinctum crumenâ; in ea erant annuli tres. Cum nullus esset men-

mentiendi finis, sic puer horruì puerum, ut viperam minùs, nullà certà ratione, cùm talibus mendaciis alii delectarentur, sed tantùm arcana naturæ sensu. Neque verò id fuit temporarium, imò & hodie sic horreo naturà vanos, ut conspectis illis sentiam totum corporis habitum commoveri. Tale quiddam (a) in Achille notat Homerus, cùm profite-
tur *mendaces sibi aequè odiosos atque ipsas inferorum portas*. Hoc ingenio cùm natus sim, tamen hoc contra fato natus videor, ut per omnem vitam mihi cum mendacibus & impostoribus fuerit res. *Jo*. At nondum video scopum quò totus hic sermo confertur. *Eph*. Expediam paucis. Sunt qui felicitatem petant à magicis artibus, sunt qui ab astris: ego nullam certiore ad felicitatem viam arbitror inveniri posse, quàm si quisque abstineat ab eo vitæ genere à quo naturæ sensu tacito abhorret; ad id se conferat quò propensus est: semper excludo turpia. Item ab eorum consuetudine se subducatur cum quorum geniis sentit suo genio non convenire: & his si copulet ad quos arcana naturæ fertur affectu. *Jo*. Id si fiat, inter paucos erit amicitia. *Eph*. Christiana charitas se dilatat ad universos, familiaritas autem cum paucis habenda est. Et qui nullum quamvis malum lædit, gavifurus etiam si respiscat fati, opinor: Christianè diligit omnes.

a Versus Homericus sunt, *Ἐχθρὸς γὰρ μοι κτεῖνε μὲν αἰδῶ πύλῃσιν, ὅς κ' ἕτερον μὲν κεύθεα ἐνὶ φρεσὶν, ἄλλο δὲ βάζει*. Non aliter flagrans odio est mihi janua Diis, *Atque hi qui celant aliud quam lingua loquatur*. Declinat unusquisque sibi inimica, sive homines, sive res.

* Dictus est hic Dialogus, quod quaestiones quædam in eo proponuntur quibus responsio mox subjungitur. Est enim Problema quaestio proposita cum responsione: & quamvis hoc vocabulum de naturalibus quaestibus præcipuè dicatur,

ARGUMENTUM.

* Problema tradit quid grave ac leve sit. Terra centrum ac sedes gravium. Quæ terra sit levissima, quæ aqua. Cur plumbum gravius sit lapide. Aurum plumbo gravius. Nihil liquidius melle & oleo. Homo macilentus obeso gravius, jejunus pravo. Peccatum omnium est gravissimum.

(a) CURIO, (b) ALPHIUS.

Cu. **L**ubens ex te rerum plurimarum perito discerem quiddam, si tibi non sit molestum. *Al*. Age, Curio, percontare quod voles, nè non respondeas tuo nomini. *Cu*. Equidem non gravabor dici Curio, modò nè addas animal

tamen omni etiam dubitabili quaestioni commune est. Nam & exstant Plutarchi problemata de rebus Romanorum; & fertur Alcippus quispiam problemata scripsisse de rebus domesticis. a Curio interloquutor nomen habet facile ac apertum à cura scilicet & diligentia percontandi. b Alphius verò à candore respondendi, ἀλφὺν siquidem Græcè, candidum Latinis est: vel ab inveniendi & indagandi scientia, quòd ἀλφειν inveniire & excogitare significet, unde homines Alpheste dicuntur repertoires & excogitatores apud Homerum.

a Id animal
sus est quod
additum no-
mini Curio,
curiosus erit.
Est autem
Minervæ o-
diofa sus pro-
pter immun-
ditiem & in-
docilitatem,
(ut ita loquar)
cūm Minerva
omnium arti-
um præfes
habeatur. Le-
ge proverbi-
um, *Sus Mi-
nervam*. Quod
verò Venus
hanc bestiam
prosequatur
odio, in causa
est Adonidis
amati ab illa
interitus.
Nam dum in-
cautus per
sylvas vagā-
tur Adonis,
à porco syl-
vestri inter-
emptus est, ut
refert Theo-
critus.

illud (*u*) monosyllabum, Veneri juxta ac Minervæ invitum.
Al. Dic igitur quid velis. *Cu.* Scire cupio quid sit quod ap-
pellamus grave ac leve. *Al.* Eadem operā rogo quid sit
frigidum ac calidum. Quin tu isthuc problema bajulus pro-
ponis potius quam mihi; aut, si mavis, asinis, qui gravita-
tem oneris demissis auriculis indicant? *Cu.* At ego non asini-
nam, sed philosophicam responsionem exspecto, præsertim
ab Alphio. *Al.* Grave est quod suapte naturā fertur deor-
sum, leve quod sursum. *Cu.* Cur igitur Antipodes, qui infra
nos sunt, non decidunt in subiectum cælum? *Al.* Partes
illi mirantur quamobrem tu non decidas in cælum, non sub-
jectum, sed imminens. Cælum enim est supra omnia, quæ
intus complectitur: nec antipodes sunt infra te, nihil ma-
gis quam tu supra illos; contra nos esse possunt, infra nos
non possunt. Alioqui justius admirareris cur rupes quæ
sustinet antipodum terra non decidan, cælumque persum-
pant. *Cu.* Quæ est igitur nativa sedes gravium? quæ contra
levium? *Al.* Ad terram nativo motu deferuntur omnia
gravia, ad cælum levia: de motu violento aut animalium jam
non loquimur. *Cu.* Est igitur motus aliquis qui dicitur a-
nimalis? *Al.* Est. *Cu.* Quisnam? *Al.* Is fertur juxta quatuor
corporis firus, prorsum, retrorsum, ad dextram ac lavam,
& in circulum; & in principio ac fine celerior est, in medio
lentior. Nam in initio vigor addit alacritatem, in fine pro-
pinquò spes perveniendi quò tendit animal. *Cu.* Nescio
quid aliis accidit animalibus, sed habeo famulam quæ lassā
est prius quam incipiat, delassata prius quam opus absol-
vat. Verum redi ad id quod agere cœpisti. *Al.* Nativo, in-
quam, motu quæ gravia sunt feruntur deorsum; & quò
quidque gravius est, hoc celeriori motu fertur ad terram,
quò levius hoc majore impetu rapitur in cælum: Contra
fit in motu violento, qui celerior in initio paulatim legne-
scit; cūm contrā fiat in motu naturali: veluti sagitta in al-
tūm missa, & saxum ex alto decedens. *Cu.* Atqui ego puta-
bam homines sic per orbem terræ discurrere quemadmodum
minutissimæ formicæ cursitant in prægrandi sphaera, hæ-
rent undique, nec ulla decedit. *Al.* In causa sunt sphaeræ su-
perficie nonnihil habens asperum, tum scabrities quædam
in formicarum pedibus, quam habent insecta fere omnia,
postremo, corpusculorum levitas: id si non credis, fac sphae-
ram vitream bene lavem & glabram, videbis solas formicas
non decidere quæ in summo versantur orbe. *Cu.* Si quis
Deus orbem terræ medium perterebret, hinc usque ad

Antipodes perpendiculo per centrum demisso, quemadmodum solent Cosmographi, terræ totius situm in globis ligneis repræsentantes, tum si saxum conjicias in foramen, quò perferetur? *Al.* Usque ad terræ centrum; ibi quies est omnium gravium. *Cu.* Quid si Antipodes quoque ex adverso mittant lapidem? *Al.* Tunc lapis occurreret lapidi circa centrum; ibi conquiescet uterque. *Cu.* Age, si verum est quod dixisti, motum nativum progressu magis ac magis incitari, si nihil obster, lapis aut plumbum coniectum in foramen ob motûs vehementiam prætercurreret centrum, jamque prætermisso centro rursus motus erit violentior. *Al.* Plumbum nunquam perveniret ad centrum nisi liquefactum; sed lapis si prætereat centrum motu tam violento, primum segnius feretur, nec aliter redibit ad centrum quàm lapis vi in altum projectus; redit in terram. *Cu.* Sed recurrens nativo motu rursus concitato impetu prætervehitur centrum; itaque fiet ut nunquam quiescat lapis. *Al.* Conquiescet tandem, prætercurrens ac recurrens donec perventum fuerit * ad æquilibrium. *Cu.* At si nihil est in rerum natura vacuum, oportet foramen illud aëre plenum esse. *Al.* Esto. *Cu.* Pendebit igitur in aëre corpus natura grave. *Al.* Quidni? quemadmodum chalybs in aëre pendet, undique librantibus magnetibus. Quid autem prodigit, si unicum saxum pendeat in mediotullo aëris, cum tota terra tot rupibus onusta ad istum pendeat modum? *Cu.* Sed ubi est terræ centrum? *Al.* Ubi est circuli centrum? *Cu.* Id quidem est punctum indivisibile. Si tantillum est terræ centrum, quisquis perforaverit mediam terram auferat centrum, nec habebunt gravia quò ferantur. *Al.* Næ tu satis otiose nugaris. *Cu.* Nè quæso succenseas; discendi studio loquor quicquid loquor. Si quis terræ sphaeram perterebret, non per ipsum centrum, sed à latere, puta ut absit à centro centum stadiis, quo tum feretur coniectus lapis? *Al.* Non feretur recta per foramen, imò potius recta, sed ad centrum: itaque prius quàm perveniret ad medium jam conquiescet in terra quæ ad lævam est, si centrum est ad lævam. *Cu.* Sed quid est hoc quod reddit corpus grave aut leve? *Al.* Ad isthuc respondeat tibi Deus, cur ignem fecerit omnium levissimum, aërem proximam levitare, terram gravissimam, proximam gravitate aquam. *Cu.* Cur igitur nubes aquæ pendent in sublimi aëre? *Al.* Quoniam à Sole attrahente concipiunt naturam igneam, quemadmodum fumus à lignis humentibus violento calore excussus. *Cu.* Cur igitur tanto

Quies gravium in centro suo.

* Hoc est ad eam partem mediæ ubi æquæ pondere suspendatur, & libretur, ubi nec hic nec illuc cadat, sed in æquamento, & quasi trati-na consistat.

pondere decidunt, ut interdum montes in planitiem redigant? *Al.* Concretio densitasque addit pondus. Alioqui possunt sic videri sustineri ab aëre subiecto, quemadmodum tenuis ferri lamina sustinetur summâ aquâ. *Cu.* Sic igitur puras, quod plurimum habet igneæ naturæ esse levissimum, quod terrenæ, gravissimum. *Al.* Haud procul abes à scopo. *Cu.* Atqui nec quivis aër pariter levis est, nec quævis terra pariter gravis: idem de aqua fortasse sentiendum. *Al.* Nec mirum, cum ista quæ nominasti non sunt elementa pura, sed ex variis elementis temperata: Itaque probabile est eam terram esse levissimam quæ plurimum habet ignis aut aëris admixtum; eam aquam esse gravissimam quæ graviorem terram habet admixtam, qualem arbitror esse marinam, & eam unde conficitur sal: iidem aër aquæ terræve proximus gravior est, aut certè minus levis est, eo qui procul abest à terra. *Cu.* Utrum habet plus terrenæ naturæ, lapis an plumbum? *Al.* Lapis. *Cu.* Et tamen plumbum lapide gravius est pro ratione portionis. *Al.* In causa est densitas, lapis enim rarior est, eoque plus habet aëris quàm plumbum. Hinc est quod videmus quoddam terræ genus desiccatum, si conijciatur in aquam non subsidere, sed natare: eadem de causa videmus totos agros natantes; sustinentur enim cavis radicibus arundinum aliarumque palustrium herbarum inter se connexis. *Cu.* Hinc fortassis & pumicum levitas. *Al.* Quia pleni cavernis sunt, præterea multo igne decocti; submittantur enim è locis ardentibus. *Cu.* Unde tanta suberis levitas? *Al.* Jam dictum est: raritas enim in causa est. *Cu.* Utrum est gravius, plumbum an aurum? *Al.* Aurum, opinor. *Cu.* Aurum tamen videtur habere plus igneæ naturæ. *Al.* Quia noctu velut ignis lucet, (a) ut ait Pindarus? *Cu.* Scilicet. *Al.* Sed densitas in auro major. *Cu.* Unde id deprehenditur? *Al.* Respondebunt aurifices, nec argentum, nec plumbum, nec æs Cyprium, nec ullum simile genus latius diducitur malleo quàm aurum. Eadem ratione philosophi deprehenderunt nihil esse liquidius melle & oleo: quod si quis hæc inunctione dilater, & latissimè diffunditur humor & sicceus scit feris. *Cu.* Sed utrum gravius est, oleum an aqua? *Al.* Si de oleo lini loqueris, arbitror oleum esse gravius. *Cu.* Cur igitur aquæ supernatat oleum? *Al.* Levitas non est in causa, sed ignea olei natura, tum peculiaris omnium pinguium vis ab aqua abhorrens, quæ est in herba quæ dicitur (b) *ἀλφάρ*. *Cu.* Cur igitur non natat ferrum igne candens? *Al.* Quia non est calor natus. Et ideo citius penetrat

In primo
hymno O-
lympiorum,
de xpus
αὐτῶν
πρὸς τὴν
πρῶτην
μετὰ τὴν
ἐκείνην
Hoc est, au-
rum vera tan-
quam lucidus
ignis nocte
splendet inter
præcipua divi-
tiarum.
h' Ἀλφάρ
sonat, quod
immergi aqua
non potest.

nar aquam; quod caloris magnitudo dispellat obstantem
liquorem: Sic cuneus ferreus citius petitur in aquam laminam.
Cu. Utrum intolerabilis est, ferrum candens an frigidum?
Al. Candens. *Cu.* Gravius igitur. *Al.* Est, si commodius
est gestare manū paleam incensam, quam silicem frigidum.
Cu. Quid est in causa quod lignum ligno levius aut gra-
vius est? *Al.* Densitas ac raritas. *Cu.* At ipse novi quen-
dam è familia regis Britanniae qui in convivio ostendit nobis
lignum ejus, ut aiebat, arboris quæ fert aloën: adeò solidum
erat, ut lapis videri posset; adeò manibus libranti leve, ut
arundo videri posset; & si quid sicca arundine levius: im-
positum vino (putabat enim ita depelli venena) mox pro-
perabat ad fundum, ut vix plumbum celerius. *Al.* Nec den-
sitas nec raritas semper in causa est, sed peculiaris & occulta
in rebus cognatio, quæ facit ut quædam sese amplectantur
aut refugiant, veluti magnes attrahit chalybem, vitis refugit
brassicam, & flamma etiam è longinquo ad naphtham trans-
volat aliquantò inferiore loco positam, cum naphtha sit
naturæ gravis, flamma levis. *Cu.* Omne genus aeris innatat
argento vivo, solum aurum subsidit & circumvolvitur, cum
argentum vivum sit materia liquidissima. *Al.* Non habeo
quod respondeam, nisi peculiarem naturæ cognitionem:
ad hoc enim natum est argentum vivum ut purget aurum.
Cu. Cur Arethusa fluvius subter mare Siccanum transit, ac
non potius innatat, cum antè dixeris marinam aquam flu-
viatili esse graviores? *Al.* Naturale dissidium est in cau-
sa, sed arcanum. *Cu.* Cur natant cygni, cum homines ean-
dem aquam ingressi pessum eant? *Al.* In causa est non
tantum pennarum concavitas levitæque, verum etiam sic-
citas, quam aqua refugit: hinc est quod in panno linœve
vehementer sicco, si ponas aquam aut vinum, in globum se
contrahit; sin in humidum, mox spargitur. Idem si in-
fundas liquorem in cyathum siccum, aut marginibus pingui
oblitis, & infundas aliquantò plus quam cyathus capit, li-
quor circa medium citius colligit sese in rotundum quam
transcat margines. *Cu.* Cur in fluminibus naves minus susti-
nent oneris quam in mari? *Al.* Quia subtilior est fluviati-
lis aqua. Eadem de causa volucres facilius sese librant in
aërè crassiore quam vehementer subtili. *Cu.* Cur non subsi-
dunt (a) Floræ? *Al.* Quoniam cū Sole desiccata & levior
facta est, & humorem respuens. *Cu.* Cur ferrum diductum
in amplam laminam natat, cum idem contractum fidat?
Al. Partim siccitas est in causa, partim aër inter aquam &

Res mira de
ligno aloës.

Arethusa flu-
vius.

a Pisces sunt
qui & fluit,
a Græcis
πλωται &
πλωτες ap-
pellati à con-
tinua naviga-
tione, nun-
quam enim
submergun-
tur. Muræ-
nas esse vo-
lunt in sicco
Siculo.

laminam mixtus. *Cu.* Ultra res gravior, aqua an vinum? *Al.* Arbitror vinum non cedere aquæ. *Cu.* Quamobrem ergo qui ab ænopolis emunt vinum, aquam pro vino repetunt in imo dolio? *Al.* Quia vinum habet pingue quiddam quod aquæ refugit liquorem non aliter quàm oleum. Argumentum in promptu est: Quod vinum est generosius, hoc & difficilius admiscetur aquæ & incensum ardet vehementius. *Cu.* Cur in Asphaltite lacu nullum corpus animalis vivum mergitur? *Al.* Non est meum ad omnia naturæ miracula respondere. Habet illa quædam arcana quæ nos mirari voluit, scire noluit. *Cu.* Cur homo macilentus obeso gravior est, si cætera sunt paria? *Al.* Quoniam ossa densiora sunt carne, & ideo graviora. *Cu.* Cur idem homo jejunus gravior est seipso pranso, cum corpori onus accesserit? *Al.* Cibo potiusque spiritus augentur, & ii addunt corpori levitatem. Unde & hilis levior est mœrente, & mortuus vivo longè gravior. *Cu.* Sed qui fit ut idem homo cum vult faciat se graviolem ac leviolem? *Al.* Contento spiritu reddit se leviolem, emissio graviolem. Sic natat vesica inflata & clausa, pertusa fidit. Sed quando Curio desinet nobis occidere Cur? *Cu.* Desinam, si mihi pauca etiam dixeris; cœlum utrùm grave sit an leve? *Al.* An leve sit nescio; certè grave non potest esse, cum sit naturæ igneæ. *Cu.* Quid igitur sibi vult vetus proverbium, *Quid si cœlum ruat*? *Al.* Quia rudis antiquitas Homerum sequuta credidit cœlum esse ferreum. Sed Homerus à coloris similitudine ferreum dixit, non à pondere; quemadmodum nos cinericeum dicimus quod cineris colorem præ se fert. *Cu.* Est igitur cœlum coloratum? *Al.* Non verè, sed tale nobis videtur propter aërem & liquorem medium; quemadmodum Sol nobis nunc rubet, nunc fulvet, nunc candicat, cum is nihil talium mutationum recipiat. Itidem & Iridis pictura non in cœlo est sed in aëre humido. *Cu.* Verùm, ut finiam, fateris cœlo nihil esse sublimius, quacunque regit orbem terræ? *Al.* Fateor. *Cu.* Et centro terræ nihil esse profundius? *Al.* Scilicet. *Cu.* Inter omnes rerum species quid est gravissimum? *Al.* Aurum, opinor. *Cu.* Hic abs te vehementer dissentio. *Al.* An scis aliquid auro gravius? *Cu.* Scio, & quidem multis partibus. *Al.* Proinde me vicissim doce, quando scis quod me nescire profiteor. *Cu.* Quod igneos illos spiritus è summo cœli vertice depressit in ima tartari, (nam ea collocant in centro terræ) nonne oportuit omnium esse gravissimum? *Al.* Fateor, sed quidnam fuit illud? *Cu.* Peccatum, quod & homi-

Causa levitatis ac gravitatis in homine.

Homerus quomodo cœlum esse ferreum dixit.

Peccatum omnium rerum est gravissimum.

hominum animas, quas Maro vocat *aurai simplicis ignes*, eodem demergit. *Al.* Si libet ad istud philosophiæ genus demigrare, fateor & aurum & plumbum esse plumæ levitatis si cum peccato conferantur. *Cu.* Qui fiet igitur ut qui hac sarcinâ sunt onusti subvolant in cœlum? *Al.* Profecto non video. *Cu.* At qui sese parant ad cursum saltumve non solum quicquid est oneris abjiciunt, verum etiam contento spiritu sese reddunt leviusculos; & ad hunc cursum saltumque quo ferimur in cœlum, non studemus illud abjicere quod omni saxo, omni plumbo gravius est? *Al.* Faceremus, si vel micam sanæ mentis haberemus.

ARGUMENTUM.

(a) Epicureus, divinisimum planè colloquium, de vero bono, pura conscientia, temporaria & eterna vita, piè & eruditè differt. Felicitas est ubi vera voluptas, minimum tristitia. Christiani verè pii sunt veri Epicurei: habent enim conscientiam puram, cum Deo pacem; qui tametsi rando videntur lugere, revera tamen deliciantur. Præcipua voluptates proficiuntur ab animo. Qui Deum habet, quid potest desiderare amplius? De Sacerdote qui præstigiis suis convivas exceperat epulâ imaginariis. Libido, scortatio & ebrietas plus habere doloris quam voluptatis. Stolidum Tantalum votum. Peccatum est lapsus Tantalæus. Immissa Dei misericordia erga peccatores respicientes.

a Collatio honestæ ac turpis voluptatis.

(b) HEDONIUS, (c) SPUDÆUS.

b Voluptuarii sunt tunc hedonici, h. e. à voluptate nomen habet. c Frugalis, honestus, studiosus. d Fines dicuntur cuiusque rei extrema, fines in agris sunt limites qui agrum ab agro dirimunt.

He. Quid venatur meus Spudæus, quod sic totus incubit libro, nescio quid secum murmurans? *Sp.* Plandè venor, Hedoni, sed nihil aliud quam venor. *He.* Quid voluminis est quod habes in sinu? *Sp.* Dialogi Ciceronis de Finibus bonorum. *He.* At quantò satius esset quærere bonorum initia, quam fines? *Sp.* Sed M. Tullius finem boni appellat bonum omnibus muneris absolutum, quod qui sit assuetus nihil præterea desideret. *He.* Opus comprimis eruditum & eloquens: sed num tibi videtur aliquod operæ pretium fecisse, quod ad veri cognitionem attinet? *Sp.* Hoc mihi videor fecisse lucri, quod nunc magis etiam (d) ambigam de finibus quam antea. *He.* Agricolarum est ambigere de finibus. *Sp.* Nec satis queo mirari, de re tanta inter tantos viros tantam fuisse sententiarum pugnam. *He.* Nil mirum quia fecundus est error, cum simplex sit veritas. Quoniam totius negotii caput ac fontem ignorant, divinant ac delirant omnes. Sed quæ sententia tibi videtur esse scopo vicinior? *Sp.* Cum audio impugnantem M. Tullium, displicent singulæ: rursus cum audio defendentem, fio prorsus (e) ἐπερνώξ. Mihi tamen Stoici videntur minus aberrare a verò, quibus proximum locum tribuo Peripateticis.

e Hoc est, dubitans & suspensus in opinione. Tractum à Philosophis Academicis, qui expectant dicebantur, h. e. de nulla re pronunciantes, sed semper hærentes.

ricis. *He.* At mihi nulla secta magis arridet quam Epicuræorum. *Sp.* Atqui inter omnes nulla damnatior omnium suffragilis. *He.* Missam faciamus nominum invidiam; fuerit Epicurus qualis quisque velit, rem per se consideremus. Ille felicitatem hominis collocat in voluptate, eamque vitam judicat beatissimam, quæ plurimum habeat voluptatis, tristitiæ quam minimum. *Sp.* Sic est. *He.* Quid dici potuit hæc sententiâ sanctius? *Sp.* Imò clamitant omnes hanc esse vocem pecudis, non hominis. *He.* Scio: sed isti errant in rerum vocabulis. Quid si de veris loquamur, nulli magis sunt Epicuræi quam Christiani piè viventes. *Sp.* Cynicis propterea: nam isti se macerant jejuniis, deplorant sua commissa, & aut sunt tenues, aut benignitas in egenos conciliat illis inopiam, opprimuntur à potentioribus, deridentur à plerisque. Si voluptas adfert felicitatem, hoc vitæ genus à voluptatibus quam longissimè videtur abesse. *He.* Admittisne auctoritatem Plautinam? *Sp.* Si quid rectè dicat. *He.* Accipe igitur nequissimi servi dictum omnibus Stoicorum paradoxis sapientiis. *Sp.* Exspecto. *He.* * *Nihil est miserius quam animus sibi malè conscius.* *Sp.* Non rejicio dictum; sed quid hinc colligis? *He.* Si nihil miserius animo sibi malè conscio, consequitur nihil esse felicius animo sibi benè conscio. *Sp.* Rectè quidem colligis: sed in qua tandem regione invenies istum animum nullius mali sibi conscium? *He.* Malum appello quod dirimit amicitiam inter Deum & hominem. *Sp.* Et ab hoc mali genere puto perpaucos esse puros. *He.* Ego verò & purgatos habeo pro puris. Qui lixivio lacrymarum, ac pœnitentiæ nitro, aut charitatis igne maculas absterferunt, eis non solum nihil nocent peccata, verum etiam frequenter in majoris boni materiam cedunt. *Sp.* Equidem nitrum & lixivium novi; igne purgari maculas nunquam audiui. *He.* Atqui si adeas argentarias officinas, videbis aurum igne purgari. Quanquam & (a) lini genus est quod conjectum in ignem non exurit, sed nitidius splendet quam ulla possit aqua, eoque vivam appellant. *Sp.* Næ tu nobis adfers paradoxum omnibus Stoicorum paradoxis (b) *ἡδὴ δὲ βροτοῖσι*. Vivunt illi vitam voluptuariam quos Christus appellavit ob id *beatos* quod *lugeant*? *He.* Mundo videntur lugere, sed revera deliciantur, ac quod dici solet, toti melle peruncti suaviter vivunt; adeò ut cum his collati (c) Sardanapalus, Philoxenus, Apicius, aut si quis alius est voluptatum studio nobilitatus, tristem ac miseram peregerit vitam. *Sp.* Nova narras, sed vix credenda

* In mostel.
scen. 8.

a Lege Plin.
qui de hoc
luo admiranda
prodit: asbestinum
vocat à natura,
quod sit
inextinctum,
& flammis
non obnoxium.

b Admirabilis
inopinabilis.

c Sardanapalus & Apicius
luxu perditissimi
fuerunt, ut passim
scriptum est.
Sed Philoxenus
gulosissimus fuit,
ut pote qui nasi
muccum in catinum
emungere solitus
sit, quò reliquis
convivis deterius
ipse solus cibis
appositis frueretur.
Narrat ex Plutarcho
Hermodolus
Barbarus in præ-
fatione The-
misti.

denda. *He.* Exspere, & omnia rēque quaterque dices vera
fuisse mea. Efficiam, tamen, ut arbitror, ne videatur, usque
adeo, veri dissimile. *Sp.* Accingere. *He.* Faciam si mihi prius
quædam concesseris. *Sp.* Modò tu aqua potules. *He.* Lucrum
annumerabo, si sortem dederis. *Sp.* Age. *He.* Primum illud
opinor, dabis, non nihil interesse inter animam & corpus.
Sp. Quantum inter cœlum & terram, inter immortale &
mortale. *He.* Deinde falsa bona non est ponenda in bonis.
Sp. Nihil magis quam umbræ habendæ sunt, pro corpori-
bus, aut præstigiæ magorum somniorumve ludibria du-
cenda sunt pro veris. *He.* Hactenus commodè respondes.
Dabis, opinor, & illud, veram voluptatem, non cadere nisi
in animum sanum. *Sp.* Quidni? Nullus enim Sole delecta-
tur, si lippiant oculi; aut vino, si febris palatum infecerit.
He. Nec ipse, ni fallor, Epicurus amplecteretur voluptatem
quæ longè maiorem cruciatum multoque diuturniorem
seque adduceret. *Sp.* Non, arbitror, si quis modò sapiat.
He. Nec illud negabis, Deum esse summum bonum, quo ni-
hil pulchrius, nihil amabilius, nihil dulcius. *Sp.* Istud nul-
lus averit inficias, nisi Cyclopibus immanior: quid tum po-
stea? *He.* Jam mihi donasti, nullos suavius vivere quàm qui
piè vivunt; nullos miserius & afflictius quàm qui vivunt
impie. *Sp.* Plus igitur largitus sum quàm putabam. *He.* Sed
quod rectè datum est, ut ait Plato, non oportet reposce-
re. *Sp.* Age. *He.* Catella quæ habetur in deliciis, pascitur
laetissime, cubat molliter, ludit ac lascivit jugiter, an non
vivit suaviter? *Sp.* Vivit. *He.* Optares tibi talem vitam?
Sp. Bona verba, nisi pro homine velim esse canis. *He.* Fateris
igitur præcipuas voluptates ab animo proficisci, velut à
fonte. *Sp.* Apparet. *He.* Tanta enim animi vis est, ut sæpe
doloris externi sensum adimat; nonnunquam quod per se
est amarum reddit jucundum. *Sp.* Istiuc quotidie videmus
in amantibus, quibus dulce est pervigilium, & Hybernæ no-
ctibus excubare ad amicæ fores. *He.* Jam illud reputa si tan-
tam vim habet amor humanus, qui nobis cum tauris & ca-

Amor Dei
mira potest.

Deploratio
conditio im-
piorum quam
brutorum,
servorum,
&c.

non adferunt vitam iucundam, sed sollicitam potius & anxiam; de ceteris agamus quæ cum primis veniunt quibus studio est suaviter vivere? Nonne quotidie vides ebrios, fatuos & insanos, ridentes ac saltantes? *Sp.* Video. *He.* Num putas ibi suaviter vivere? *Sp.* Hostibus contingat illa suavitas? *He.* Quamobrem? *Sp.* Quia non adest sana mens. *He.* Tunc igitur malles jejunis incumbere libro quam ad eum modum delectari? *Sp.* Plane mallem vel agrum fodere. *He.* Nam inter divitem ac remulentum nihil interest, nisi quod huic infans medetur somnus, illi vix medicorum cura succurrit. Natura satius nihil differt ab animante bruto præter formam corporis, sed levius miseri sunt quos natura genuit brutos quam qui belluina cupiditatibus obruntur. *Sp.* Fateor. *He.* Jam num tibi sobrii videntur aut sani, qui propter præstigiâ ambræque voluptatum, & veras animi voluptates negligunt, & veros sibi cruciatus accersunt? *Sp.* Non videntur. *He.* Non sunt illi quidem remulenti vino, sed amore, sed irâ, sed avaritiâ, sed ambitione aliisque pravis cupiditatibus; quæ longe perniciosior est ebrietas quam quæ vino contrahitur. Syrus ille in comœdia posteaquam edormiverat vinum quod biberat, sobria loquitur: at animus vitiosa cupiditate ebrius quam gravatè redit ad sese? quot annis urget mentem amor, ira, odium, libido, luxus & ambitio? quam multos videmus ab adolescentia ad decrepitam usque ætatem ab ambitionis, avaritiæ, libidinis luxûsq; temulentia nunquam expergisci ac resipiscere? *Sp.* Istiusmodi novi nimium multos. *He.* Largitus es falsa bona non esse in bonis ducenda. *Sp.* Nec reposco. *He.* Nec est vera voluptas nisi quæ ex veris nascitur. *Sp.* Fateor. *He.* Non sunt igitur vera bona quæ vulgus hominum per fas nefasq; venatur. *Sp.* Non arbitror. *He.* Si vera essent bona non contingerint nisi bonis, & beatos redderent quibus obveniant. Quid autem voluptas; num vera videtur quæ non ex veris bonis, sed ex falsis bonorum umbris nascitur? *Sp.* Nequaquam. *He.* At voluptas efficit ut suaviter vivamus. *Sp.* Maxime. *He.* Nullus igitur verè vivit suaviter nisi qui pie vivit, hoc est, qui veris fruitur bonis; sola autem pietas reddit hominem beatum quæ Deum summi boni fontem homini sola conciliat. *Sp.* Propemodum assentior. *He.* Nunc mihi vide quot parafargis absint à voluptate qui vulgò videtur præter voluptates nihil sequi. Primum, animus illorum impurus est, & cupiditatum fermento vitiatum, ut etiam si quid incidit dulces proximus amarefcat, quemadmodum fonte vitiato non potest non esse liquor insipidus. Deinde non est vera voluptas nisi quæ

quæ sanò percipitur animo. Nam irato nihil vindictâ iucundum; sed ea voluptas vertitur in dolorem simul atq; morbus animam reliquerit. *Sp.* Non refragor. *He.* Postremò voluptates illæ sumuntur ex falsis bonis, unde consequitur & illas esse præstigias. Quid porro diceret, si videret hominem magicis artibus delusum vesci, bibere, saltare, ridere, plaudere, eum nihil earum rerum verè adesset, quas se videre credit? *Sp.* Equidem & infanum dicerem & miserum. *He.* Simili spectaculo ipse nonnunquam interfui. Sacerdos erat qui callebat artem præstigiatoriam. *Sp.* Eam non didicerat è literis sacris. *He.* Imò è sacerdotibus, h. e. execratis. Hunc aliquot amicæ feminæ frequenter appellabant, ut acciperentur ab eo convivio, sordes & parsimoniam opprobrantes: annuit, invitavit. Venerunt jejunæ quò libentius epularentur. Accubuerunt; nihil aberat, ut videbatur, lautitiarum: explerunt sese affluenti. Peracto convivio, egerunt convivatori gratias, ac discesserunt suam quæq; domum. At mox cœpit oblatrare stomachus: demirantur quid esset hoc monstri, statim à prandio tam splendido esurire ac sitire. Res tandem erupit, & in risum abiit. *Sp.* Et meritò: præstiterat domi lenticulâ placare stomachum quàm inanibus spectris deliciarum. *He.* At mihi videtur multò magis esse ridiculū vulgus hominum pro veris bonis inanibus honorum umbras amplecti, & his præstigiis delectari quæ non exeunt in risum, sed in luctus sempiternos. *Sp.* Quid propius intueor, hoc mihi videre minùs absurda loqui. *He.* Age, largiamur ut interim in nomen voluptatis veniant quæ revera non sint: appellare sine melle multum dulce cui longè plus esset admixtum aloës quàm mellis? *Sp.* Non dicerem, si vel triens aloës esset admixtus. *He.* Aut optares tibi malam scabiem, quod seculpendi sit aliqua voluptas? *Sp.* Non, si compos sim mentis. *He.* Fac igitur tecum subducas rationem, quantum amertudinis admixtum sit istis falso nomine voluptatibus quæ gerunt amor impudicus, libido illicita, comessatio ac temeritas. Omitto nunc, quod est omnium caput conscientia cruciatus, inimicitia cum Deo, expectationem æterni supplicii. Quid, obsecro, in his voluptatibus genus est quod non ingens externorum etiam malorum agmen secum adducat? *Sp.* Quænam? *He.* Rursus omittamus avaritiam, ambitionem, iram, superbiam, invidiam, quæ per se tristia sunt mala; conferamus illa quæ præcipue delectationis nomine commendantur. Cum largiori potationi succedit febris, capitis dolor, alvix tormina, ingentis stupor, famæ macula, memoriæ detrimentum, vomitus, & ruina stomachi, tremor corporis, num

Sacerdos præstigiator falsit convivas dapibus imaginariis.

vel Epicurus existimaret eam voluptatem expetendam? *Sp.* fugiendam diceret. *He.* Cum adolescentes de scortatione novam lepram, quam nunc (a) *ὑποεισφορtes* quidam Neapolitanam scabiem appellant, sibi, ut fere fit, contrahunt, per quam toties sit illis in vita moriendum, semperq; vivum cavaverit circumferendum, nonne belle videntur (b) *ἐμμεγεῖται*? *Sp.* Imo, (c) *ἔτι καρεῖα δειν.* *He.* Jam finge delectationis ac doloris æquilibrium: optaresne tamdiu cruciari dolore dentium, quamdiu duravit potationis aut scortationis voluptas? *Sp.* Equidem malle utroque carere: nam voluptatem emere dolore non est lucrum, sed pensatio: hic sane posterior est *ἀναλυσία*, quam Cicero ausus est *indolentiam* appellare. *He.* At nunc voluptatis illicitæ titillatio, præterquam quodd longè minor est, cruciatu quem adducit, temporis etiam exigui est. Lepra verò contracta per omnem vitam miserè discruciat, totiesq; mori cogit priusquam mori liceat. *Sp.* Tales discipulos non agnosceret Epicurus. *He.* Luxuriæ comes plerumq; est egestas, onus & miserum & grave: libidines immodicæ, paralytis, tremor nervorum lippitudo ac cœcutientia, lepra; at non hæc tantum. Annon egregia negotiatio, nec veram, nec sinceram, ad hæc brevem delectationem tot tantò gravioribus ac diuturnioribus commutare malis? *Sp.* Ut non accedat cruciatus, mihi stultissimus negotiator esse videatur, qui gemmas vitro permutat. *He.* Illud dicis, qui vera animi bona ob fucatas corporis voluptates amittat. *Sp.* Ita sentio. *He.* Nunc redeamus ad exactiorem suppurationem. Nec febris aut egestas semper comitatur luxum, nec nova lepra aut paralytis semper comitatur Veneris immodicum usum; sed conscientia cruciatus, quo nihil esse miserius jam inter nos convenit, semper comes est illicitæ voluptatis. *Sp.* Imo, prætercurrit interdum, & in ipsa voluptate fodicat animum, sunt tamen quos dicas hoc sensu carere. *He.* Jam hoc ipso infeliciores. Quis enim non malit sentire dolorem, quam corpus habere stupidum & sensus expers? Verum ut nonnulli vel cupiditatum intemperantia, velut ebrietas quædam, vel vitiorum assuetudo, seu callus quidam, mali sensum adimant in juvenia; cum ad senectutem perventum fuerit, ac præter innumera incommoda, quorum thesaurum superioris vitæ commissa reposuerunt, de propinquo terret mors nulli mortalium evitabilis, tantò gravius discruciat conscientia, quantò magis per omnem vitam stupuit; tum enim velit nolit expurgiscitur animus. Senectus autem cum per se sit tristis, quippe multis naturæ incommodis obnoxia, quantò inferior est, atque etiam turpior, si urgeat animus

a Hos est, elevantes & honesto nomine rem execrabilem & pudendam eloquentes, quamvis propriè *ὑποεισφορτες* per diminutivum loqui significet.
b Significat Epicurum agere; h. e. voluptatibus studere.
c Hoc est, restat ad transirens currere. Nostra tempestate qui tonitres sunt ut plurimum simul Chirurgicam exercent; posuit itaque tonitram pro Chirurgi domo, in qua ejusmodi pustuli & porcæ gallicæ curantur. Sed interim eleganter alludit ad ezymologiam τῶ ἐκρυπτεῖν, quod ad verbum videtur sonare, ad puellas applicare, cum puellis conversari.

animus
res, ch
via, se
nisi si
melio
si pro
ram a
seco,
quidet
ar. H
mè di
est ob
gaude
item i
miseri
qui m
cturi.
bonis
est, qui
debet
rè diva
qui tal
univer
advers
tur est
denter
umbræ
tuat da
nes? na
loeb p
non vi
dehant
ad tuar
magis
omni g
perum
ei fac
scium
doso fu
lis ac
be, mod
homine
est quod

animus sibi malè conscius? Convivia, comestationes, amores, choreæ, cantilenæ, cæteraque quæ juveni videbantur sua-
via, sem sunt amara: nec aliud habet ætas illa quod se fulciat,
nisi si adsit vitæ innocenter actæ recordatio, ac spes vitæ
melioris. Hi sunt duo Scipiones quibus nititur senectæ: quod
si pro his subductis imponas geminam sarcinam, vitæ perpe-
ram actæ memoriam, & futuræ felicitatis desperationem, ob-
secro, quod animal fingi potest afflictius aut miserius? *Sp.* E-
quidem non video, etiamsi quis (a) τὸ ἰππεῦ ὄντας objici-
at. *He.* Tum denique, serò sapiunt Phryges, & illud verissi-
mè dictum, (b) extrema gaudii luctus occupat: & (c) Non
est oblectamentum super cordis gaudium: & (d) Animus
gaudens floridam ætatem facit; spiritus tristis exsiccat ossa:
item illud, (e) Omnes dies pauperis mali, hoc est, afflictæ ac
miseri; securæ mens quasi iuge convivium. *Sp.* Sapiunt igitur
qui maturè rem faciunt, & colligunt viaticum venturæ sene-
cturi. *He.* Scriptura mystica non tam humi repit, ut fortunæ
bonis metiatur hominis felicitatem: is demùm eximiè pauper
est, qui nudus est omni virtute, & animam simul cum corpore
debet Orco. *Sp.* Is quidem exactor est implacabilis. *He.* Is ve-
rè dives est qui Deum habet propitium. Quid autem metuat
qui talem habeat protectorem? num homines? minus potest
universorum hominum potestas adversus Deum, quàm culex
adversus Elephantem Indicum: num mortem? ea piis transi-
tus est ad æternam beatitudinem: num inferos? sed confi-
denter Deo loquitur vir pius, (f) *Esti ambulavero in medio*
umbra mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es. Cur me-
tuat dæmones, in pectore gerens eum quem tremunt dæmo-
nes? nam hominis pii mentem templum esse Dei, non uno in
loco prædicat Scriptura verè (g) *ἀναστήσῃ*. *Sp.* Equidem
non video quibus rationibus ista queant refelli, quanquam vi-
deatur plurimum abesse à sensu communi. *He.* Qui sic? *Sp.* Nam
ad tuam rationationem quivis Franciscanus vitam ageret
magis voluptuariam quàm alius opibus, honoribus, breviter
omni genere deliciarum affluens. *He.* Adde monarchæ sce-
ptrum, si libet; adde Pontificiam coronam, eamque è tripli-
ci fac cæntuplicem; modò detrahas animum sibi bene con-
scium auctor dicam, hunc Franciscanum nudipedem, no-
doso fute cinctum, tenuiter ac viliter amictum, jejuniis, vigi-
liis ac laboribus attenuatum, qui teruncium non habet in or-
be, modò adsit bona mens, deliciosius vivere, quàm si in unum
hominem sexcentos confles Sardanapalos. *Sp.* Unde igitur
est quod pauperes serè conspiciamus tristiores divitibus?

He.

a Id est, Equi
senectutem

b Prov. 14.

13.

c Eccles. 30.

16.

d Prov. 17.

22.

e Prov. 15.

15.

Nullus metus
piis.

f Psal. 33.

g Authentica;
cui nequit
contradici.

Felicitas pio-
rum præ
teris omni-
bus.

He. Quia his pauperes sunt plerique. Alioqui morbus, inedia, vigilia, labores, nuditas, extenuant quidem corporis habitum; sed tamen non in his tantum, sed etiam in ipsa morte sese exerit mentis alacritas. Animus enim, quanquam illigatus est mortali corpori, tamen quoniam naturæ potentioris est, corpus ipsum quodammodo transformat in sese, præsertim si ad vehementem naturæ impetum accedat * ἐνέργεια spiritus.

• *Efficacia.*

Ubi Deus, ibi
beatitudo.

Hinc est quod sæpenumero videmus homines verè pios majore cum alacritate morientes quàm alios conviventes. *Sp.* Istud profectò non rarò sum admiratus. *He.* Atqui non est admirandum, illic esse invincibile gaudium ubi adest omnis lætitiæ fons Deus. Quid autem novi est, animum verè pii hominis gaudere jugiter in mortali corpore, cum idem, si ad intima tartari demergatur, nullum felicitatis detrimentum facturum sit? Ubique pura mens est, ibi Deus est; ubique Deus est, ibi paradysus est; ubi cælum, ibi felicitas est; ubi felicitas est, ibi gaudium est verum & alacritas sincera. *Sp.* At tamen suavius viverent si abessent incommoda quædam & adessent oblectamenta quæ vel negligunt vel non assequuntur. *He.* Quæ verò mihi narras incommoda? quæ lege communi comitantur conditionem humanam, famem, sitim, morbum, lassitudinem, senectutem, mortem, fulmina, terræ motus, inundationes, bella? *Sp.* Et ista quoque. *He.* At nos de mortalibus interim agimus, non de immortalibus. Et tamen in his quoque, malis longè tolerabilior est piorum conditio, quàm voluptates corporis per fas nefasque venantium.

Piorum conditio afflicta longè melior quàm voluptuaria impiorum.

Sp. Quis sic? *He.* Imprimis, quoniam animos habent ad temperantiam ac tolerantiam exercitatos, cæteris moderatius ferunt ea quæ vitari non possunt. Dein, quoniam intelligunt illa omnia à Deo immitti vel ad purgationem criminum, vel ad exercitationem virtutis, non modò patienter, verum etiam gaudent, tanquam obedientes filii, illa de manu propitiæ patris accipiunt, atque etiam gratias agunt, vel pro clementi correctione, vel pro inestimabili lucro. *Sp.* Sed multi sibi accersunt corporis molestias. *He.* Sed plures adhibent medicorum remedia, quo corporis sanitatem vel tueantur vel recuperent. Cæterum accersere molestias, h. e. inopiam, adversam valetudinem, persecutionem, infamiam, nisi cum huc impellit Christiana Charitas, non est pietatis, sed stultitiæ. Cæterum quoties indiguntur ob Christum & ob iustitiam, quis ausit eos vocare miseros, cum ipse Dominus appellet eos beatos, & horum gratiâ gaudere jubeat? *Sp.* Habent tamen interrim & ista sensum cruciabilem. *He.* Habent, sed quæ facile

ab-

absorbet hinc metus gehennæ, illinc spes æternæ beatitudinis. Age, si tibi persuasum esset te nunquam ægrotaturum, aut nullam corporis molestiam sensurum in omni vita, si semel patiaris cuspidæ aciculæ tibi summam punge cutem, nonne lubens ac gaudens acciperes tantillum dolorem. *Sp.* Maximè. Sed si certò sciam mihi nunquam in vita dolituros dentes, æquo animo patiar vel altius insigi acum, atque etiam ambas aures subulâ perforari. *He.* Atqui quicquid in hac vita accidit afflictioni, levius ac brevius est ad æternos cruciatus, quàm momentaneum acûs vulnusculum ad hominis vitam, quamvis longam; nulla enim analogia rei finitæ ad infinitam. *Sp.* Verrissima prædicas. *He.* Jam si quis tibi persuadeat, te per omnem vitam omni molestiâ cariturum, si semel manu flammam dividas, quod fieri veruit Pythagoras, nonne lubens id faceres? *Sp.* Ego sanè vel centies, modò nè fallat promissor. *He.* Deus nè potest quidem fallere: sed ille flammæ sensus diurnior est ad totam hominis vitam collatus, quàm tota vita collata ad cœlestem beatitudinem, etiam si quis trium Nestorum excedat annos. Siquidem illa quantumlibet brevis manûs injectio, nonnulla hujus vitæ portio est; sed tota hominis vita nulla portio est æternitatis. *Sp.* Non habeo quod contradicam. *He.* Ad hanc igitur qui toto pectore certa que spe properant, cum tam brevis sit transcursus, an credis eos hujus vitæ molestiis discrucari? *Sp.* Non arbitror, modò ad sit certa persuasio firmæque spes assequendi. *He.* Venio nunc ad oblectamenta quæ obijciebas. Abstinent à choreis, à comessationibus, à spectaculis; hæc nimirum ita contemnunt, ut fruantur multo jucundioribus, nec minùs oblectentur, sed aliter: *Oculos non vidit, auris non audivit, nec in cor hominis ascenderunt quæ solatia Deus paraverit diligentibus ipsum.* Beatus Paulus agnovit quæ sint cantica, quæ choreæ, quæ tripudia, quæ comessationes piarum mentium etiam in hac vita. *Sp.* Ias sunt quædam voluptates licitæ, quas isti sibi ipsis interdiciunt. *He.* Etiam licitarum voluptatum immodicus usus est illicitus: hanc si excipias, in cæteris omnibus superant qui videntur asperâ vitam degere. Quod potest esse magnificentius spectaculum quàm hujus mundi contemplatio? Ex eo longè plus capiunt voluptatis homines Deo chari quàm cæteri. Siquidem hi dum curiosis oculis contemplantur admirandû hoc opus, anguntur animo quod multarû rerum causas non assequantur. In quibusdam etiâ ceu Morni quidam obmurmurant: opifici, nequè raro Naturam pro matre novercam appellant: quod convivium verbo tenus quidem naturam ferit, sed re-

vera

Longè plus
voluptatis ca-
piunt viri bo-
ni ex hoc
mundo quàm
impii.

1^a Cor. 2. 9.

Mundus pi-
orum gratiā
conditus.

Quinam ma-
riti suas dili-
gunt uxores.

vera in eum redundat qui naturam condidit, siquis est om-
nino natura. At homo pius religiosis ac simplicibus oculis
magna cum animi voluptate spectat opera Domini patris-
que sui, demirans singula, nihil reprehendens, sed pro cun-
ctis gratias agens, cum reputat hæc omnia propter homi-
nem esse condita: atque aded in singulis rebus adorat om-
nipotentiam, sapientiam ac bonitatem conditoris, quarum
vestigia perspicit in rebus conditis. Jam finge mihi esse ali-
quod palatium revera tale quale Psychæ fingit Apuleius,
aut si quod potes magnificentius elegantiusque: huc adhibe
duos spectatores, alterum peregrinum, qui tantum visendi
causâ venerit, alterum servum aut filium ejus qui construxit
hoc ædificium: uter impensius delectabitur? hospes ille ad
quem ea domus nihil attinet; an filius, qui charissimi patris
ingenium, opes ac magnificentiam in ædificio magna cum
voluptate speculatur, præsertim cum cogitat totum hoc opus
ipsius gratiâ factum esse? *Sp.* Procontatio tua non eget res-
ponso: sed plerique, non piis moribus, sciunt cælum & qua
cælo clauduntur hominis causâ esse condita. *He.* Sciunt pleri-
que omnes, sed non omnibus hoc venit in mentem: & si ve-
nit in mentem, plus tamen capit voluptatis qui magis amat
opificem, quemadmodum alacrius intuetur ocelum qui ad vi-
tam coelestem aspirat. *Sp.* Veri simillima dicis. *He.* Jam con-
viviorum suavis non est sita in lautitiis palati aut coquo-
rum conditura, sed in prospera corporis valetudine & itol-
machi appetentia. Cave igitur putes ullum Lucullum cœnare
jucundius appositis perdicibus, phasianis, turturibus, leporinis,
scaris, siluris, aut murænis, quam vir pius cibario pane, ole-
ribus aut leguminibus, potu vel aquæ, vel cervisiæ tenuis, vel
vini probè diluti; propterea quod hæc accipit tanquam mis-
sus à benigno patre datos. Omnia condit oratio, omnia san-
ctificat præcatio præcedens, sacra lectio comes magis satis-
mum reficiens quam esca corpus, & gratiarum actio succes-
dens; postremo, surgit à mensa non distentus, sed recreatus;
non onustus, sed resectus, & resectus mente pariter & corpo-
re. An tu puras ullum istarum vulgarium cupediarum archi-
tectum convivari jucundius? *Sp.* Sed in Venere summa est
delectatio, si Aristoteli credimus. *He.* Et hac in parte vin-
cit homo pius non minus quam in convivio: rem sic accipit.
Quo vehementior est erga uxorem charitas, hoc congressus
ille connubialis est jucundior. Nalli porro vehementius an-
mant uxores suas quam qui eas sic diligunt, sicut Christus dis-
lexit Ecclesiam: nam qui eas voluptatis gratiâ diligunt, non
diligunt.

tingunt quidem. Adde quod quò ravior est coniunx con-
 gressus, hoc est suavior; quæ res nec implum poetam latuit,
 quæ scripsit, *Voluptates commendat varior usus*. Quamquam
 minima voluptatis pars in coitu sita est. Longe major est in
 perpetuo convictu, qui inter nullos potest esse jucundior
 quam inter eos qui se Christianâ charitate sinceriter amant,
 & amant pariter mutuo. In aliis frequenter cum senescente
 voluptate senescit amor: Christiana charitas hoc magis vi-
 refeit, quò magis delectatio carnis decrescit. An nondum tibi
 persuasi nullos vivere jucundius quam qui cum pietate de-
 gunt? *Sp.* Utinam itidem sit persuasum omnibus. *He.* Quod
 si Epicurei sunt qui suaviter vivunt, nulli verius sunt Epicu-
 rei quam qui sanctè pièque vivunt. Et si nos tangit cura no-
 minum, nemo magis promeretur cognomen Epicurei quam
 adorandus ille Christianæ philosophiæ princeps? Græcis
 enim *ἄσικος*, *auxiliatorem*, declarat. Cum naturæ lex esset
 vitii tantum non obliterata, cum Mosis lex magis irritaret
 cupiditates quam sanaret, cum impune regnaret in mundo
 tyrannus Satanas, solus ille pereunti humano generi præsen-
 taneam attulit opem. Proinde vehementer falluntur qui-
 dam qui blaterant Christum naturâ fuisse tristem quempi-
 am ac melancholicum, nosque ad inamcenum vitæ genus in-
 virasse: imò is unus ostendit vitam omnium suavissimam
 veræque voluptatis plenissimam; tantum absit lapis ille
 Tantraeus. *Sp.* Quid isthuc ænigmatis est? *He.* Ridebis fabu-
 lam; sed hic jocus seria ducit. *Sp.* Exspecto jocum serius.
He. Narrant ii quibus olim studio fuit philosophiæ præcepta
 fabularum involucris tegere, Tantulum quendam adhibitum
 fuisse Deorum mensæ, quam volunt esse lautissimam. Cum
 hospes esset dimitrendus, Jupiter hoc suæ dapsilitatis esse
 ratus, nè conriva discederet absque xenio, permittit ut quod
 vellet peteret, accepturus quicquid petiisset. Tantalus au-
 tem delectatione metiretur, opravit ut sibi per omnem vitam li-
 ceret tali mensæ accumbere. Annuuit Jupiter, & ratum erat
 votum. Tantalus affider mensæ omni genere deliciarum
 instructæ appositum est nectar, nec desunt rosæ nec odo-
 res, quolibet deorum nares possunt oblectari, adstat pocu-
 lator Ganymedes aut Ganymedi similis, circumstant Musæ
 suaviter canentes, saltat ridiculus Silenus, nec absunt morio-
 nes, breviter quicquid ullum hominis sensum possit oble-
 ctare; sed inter hæc omnia ille sedet tristis, suspirans & anx-
 ius, nec hilarescens risit nec attingens apposita. *Sp.* Quid in
 causa?

Christus ipse
 Epicurus, i.
 auxiliator.

Lapis Tantalus.
 leus.

Stolidum
 Tantali vo-
 tum.

causa? *He.* Quoniam super caput accumbentis de pilo pendet ingens saxum jamjam casuro simile. *Sp.* Ego me à tali mensa subducerem. *He.* Sed illi votum transit in necessitatem; neque enim Jupiter tam placabilis est quam noster Deus qui pernicioſa vota mortalium rescindit, si modò pœniteat. Quanquam & alioqui, nè se Tantalus subducatur vetat idem lapis qui prohibet vesci. Metuit enim si se commoverit, nè illico saxi ruinà conteratur. *Sp.* Ridiculam fabulam! *He.* At nunc audi quod non rideas. Vulgus à rebus externis petit vitam jucundam, cùm ea non præſtet nisi mens secura: nam sibi malè consciis saxum multò gravius impendet quàm impendet Tantalò, imò non impendet, sed urget premique mentem; nec inanimètu discruciat animus, sed in singulas horas expectat ut conjiciatur in gehennam. Obsecro, quid est tam suave in rebus humanis, quod mentem tali saxo pressam possit verè exhilarare? *Sp.* Nulla profectò res, nisi vel dementia, vel incredulitas. *He.* Hæc si perpenderent adulescentes, qui voluptatibus ceu poculo Circæo dementati, pro verè jucundis amplectuntur mellita venena, quanto studio caverent nè quid per incogitantiam admitterent quod in omnem vitam mordeat animum? Quid non facerent ut hoc viaticum pararent senectuti venturæ, mentem sibi bene consciam & famam nullà labe contaminatam? Quid autem illà senectute miserius, quæ cum respicit in tergum, magno cum horrore videt quam speciosa sunt quæ neglexit, quàm foeda quæ amplexa est; rursus cùm à fronte prospicit, cernit imminere diem supremum, & ab hoc protinus æterna gehennæ supplicia? *Sp.* Feliciſſimos arbitror qui primam ætatem servarunt incontaminatam & in pietatis studio semper proficientes pervenerunt usque ad senectutis metam. *He.* Proximus locus debetur iis qui à juvenili temulentia maturè resipuerint. *Sp.* Sed quid consilii das illi misero seni? *He.* Nulli desperandum quamdiu spirat: jubeo ad Domini clementiam confugere. *Sp.* Sed quò fuit longior, hoc magis accrevit scelerum cumulus jam arenam exsuperans quæ est in litore maris. *He.* Sed eas arenas longè superant misericordiæ Domini. Arena tametsi non est homini numerabilis, finito tamen est numero: ac Domini clementia nec modum nec finem novit. *Sp.* Sed non est Sparium brevi morituro. *He.* Quò minus est spatii, hòc clamet ardentius. Apud Deum satis longum est quod à terris ad cælum valeat pertingere. Penetrat autem & brevis precatio cælum, modò vehementi spiritûs impetu ejaculetur. Evangelica peccatrix

Mala conscientia ob improbitatem prioris vitæ est saxum Tantalæum.

Misericordia Domini erga peccatores infinita est & immensa.

fertur

teretur per omnem vitam egisse poenitentiam; sed latro in ipsa morte quàm paucis verbis impetravit à Christo paradisum. Si toto pectore clamaverit, *Miserere mei Deus, secundum magnam misericordiam tuam*, Dominus tollet saxum Tantaleum, dabit auditui illius gaudium & lætiti-
am, & *exultabunt de condonatis peccatis ossa per contritio-
nem humiliata.*

G g

DES.

DES. ERASMUS ROTERODAMUS DE UTILITATE COLLO- QUIORUM.

AD LECTOREM.

a Hoc est, ca-
lumnia: quæ
apud Græcos
hoc nomen
habet, quod
omnia in ali-
am partem
trahat & con-
ficiat quàm
existimata
aut edita
sunt.

A Deo nunc in omnes & in omnia per universum orbem
grassatur comitata Furis (a) ἢ διαβολῶν, ut tutum
non sit ullum emittere librum nisi satellitio muni-
tum. Quamquam quid satis esse tutum possit adver-
sus scyphante morsum, qui, velut aspis ad vocem incantantis,
itā ad omnem purgationem quamvis iustissimam obturat
aures? Prima pars hujus operis, quæ mea fuit & non mea,
temeritate cujusdam erat edita. Quam cum ingenti applau-
su viderem exceptam à studiosis, abusus sum affectu vul-
gari ad profectum studiorum. Quandoquidem nec medici
semper agrotis ministrant saluberrima, sed illis nonnihil con-
cedunt ob hoc ipsum quod vehementer appetant: itidem mihi
visum est hoc genus illecebris inescare teneram ætatem, quæ
jucundis facilius ducitur quàm seriis aut exactis. Itaque
quod editum erat purgavi, deinde adjeci quæ moribus et-
iam formandis conducere videntur, velut irrepens in animos ado-
lescentium, quos recte scripsit Aristoteles in idoneos audito-
res Ethicæ Philosophiæ, duntaxat ejus quæ seriis præceptis
traditur. Quod si quis clamer, indecorum homini seni sic
pueriliter ludere; nihil moror quàm pueriliter, modo utili-
ter. Et si laudantur literatores ætate proveci, qui pueritiæ
crustulis blandiuntur, elementa velint ut discere prima;
mihi non arbitror vitio verti debere, quod simili studio juven-
tutem illecto vel ad elegantiam Latini sermonis, vel ad pie-
tatem. Adde quod bona prudentiæ pars est nosse stultas vul-
gi cupiditates, & absurdas opiniones. Eas arbitror satius ex
hoc libello discere, quàm experientiâ, stultorum magistrâ.
Multis amara sunt Grammatices præcepta. Aristotelis Ethica
non est apta pueris: Theologia Scoti minùs; nè viri quidem
admodum utilis ad parandum bonam mentem: & pluri-
mum habet momenti, gustum optimarum rerum protinus in-
sevisse teneris animis. Et haud scio an quicquam discitur
felicius quàm quod ludendo discitur. Est hoc nimirum san-
ctissimum fallendi genus, per imposturam dare beneficium.
Laudantur enim medici qui sic fallunt agrotos. Et tamen
si nihil hîc aliud quàm nugatus fuisset, videbantur laturi;
nunc,

nunc, quoniam præter linguæ politiem inspersi quædam quæ mentem instruant ad religionem, calumniantur, ac proinde quasi dogmata Christianæ professionis hæc seriò pronunciantur, ita syllabas etiam ad vivum excutiant. Id quàm faciunt iniquè, magis erit perspicuum ubi declararo Colloquiorum aliquot non vulgarem utilitatem. Ut enim omittam tot series sententias mediis jocis admixtas, tot fabulas, tot historias, tot rerum naturas dignas cognitu.

In Colloquio De visendo loca sacra cohibetur superstitiosus Pag. 17.
 & immodicus quorundam affectus, qui summam pietatem esse De votis temere suscep-
 ducunt vidisse Hierosolymam: & huc per tanta terrarum ma- tis.
 risque spatia currunt senes Episcopi, relicto grege qui curandus erat; huc viri principes, relicta familiâ ac ditione; huc mariti, relicta domi liberis & uxore, quorum moribus ac pudicitiaë necessarius erat custos; huc adolescentes ac femina, non sine gravi discrimine morum & integritatis. Quidam etiam iterum atque iterum recurrunt, nec aliud faciunt per omnem vitam: & interim superstitioni, inconstantia, stultitia, temeritati prætextitur religionis titulus; ac desertor suorum, contra doctrinam Pauli, sanctimonie laudem aufert, ac sibi quoque pietatis omnes numeros explevisse videtur. Paulus i Tim. 5. 8. intrepidè pronunciat, Si quis autem suorum, & maximè domesticorum, curam non habet, fidem abnegavit, & est infideli deterior. Atqui hæc Paulus loqui videtur de viduis quæ liberos atque nepotes negligunt, idque prætextu religionis, dum sese mancipant obsequiis Ecclesiæ. Quid dicturus de maritis, qui destitutis teneris liberis, uxore juvenulâ, idque in re tenui, proficiscuntur Hierosolymam? Ex multis unicum exemplum proferam, nec tam recens ut metuenda sit invidia, nec tam vetus, quin nepotes supersint quos damni magnitudo non sinit oblivisci rei gesta. Vir quidam præpotens decreverat ante mortem invisere Hierosolymam, pio quidem animo, sed parùm felici consilio. Rebus igitur ordinatis, facultatem omnium, uxoris, quam gravidam reliquit, oppidorum & arcium curam tutelamque commisit Archiepiscopo ceni parenti. Ubi rumor allatus est hominem in ea peregrinatione periisse, Archiepiscopus pro parente gessit prædonem, occupavit possessiones omnes defuncti, denique & arcem munitiorem, in quam gravis confugerat, vi expugnavit, & nè superesset ultor atrocissimi facti, gravis confossa simul cum fœtu periiit. Nonne pium erat tali viro dissuadere periculosa & non necessariam protectionem? Huius generis quàm multa comperiantur exempla, ceteris æstimandum

mandum relinquo. Nè quid interim dicam de sumptibus, quos ut fateamur non omnino perire, tamen nemo prudens non fatebitur in usus longè meliores expendi potuisse. Quod autem ad Religionem attinet, Divus Hieronymus laudat Hilarionem, quod cum esset Palæstinus, & in Palestina viveret, tamen semel duntaxat viderit Hierosolymam, ob loci vicinitatem, nè videretur contemnere loca sacra. Si merito laudatus est Hilarion, quod abstinuit ab Hierosolyma, tam vicinus, nè Deum angusto loco claudere videretur, semel tantum adierit ob loci propinquitatem, nè quos offenderet, quid dicendum de his qui ex Anglia & Scoria tantis impensis per tot discrimina, petunt Hierosolymam, præsertim domi relictis charissimis, quibus juxta doctrinam Apostoli debent perpetuam curam? Clamat Hieronymus, Non magnum est Hierosolymis fuisse, sed bene vixisse magnum est. Et tamen ætate Hieronymi probabile est evidentiora vestigia veterum monumentorum extitisse quàm nunc exstant. De Votis disputationem aliis relinquo; tantum hoc agit Colloquium, nè quis temere talia vota suscipiat. Id esse verum declarant hæc mea verba. Præsertim cum domi haberem uxorem integrâ adhuc ætate, liberos & familiam quæ pendebat ex me & operâ meâ quotidianâ alebatur, & cætera quæ sequuntur. De votis igitur susceptis nihil dicam, nisi quod si summus essem Pontifex, non admodum gravatè relaxarem obstrictos. In suscipiendis, quemadmodum fateor fieri posse ut aliquis cum fructu pietatis eat Hierosolymam, ità non dubitarem multis ex rerum circumstantiis, dare consilium, ut eas impensas, tempus & operam, insumerent in alia quæ propius conducant ad veram pietatem. Hæc arbitror esse pia, eoq; consideratâ multorum vel levitate, vel ignorantia, vel superstitione, visum est super ea re monere juventutem; neq; video quos offendere debeat hæc admonitio, nisi forte quosdam istos quibus charior est questus quàm pietas. Nec illic damno Pontificias indulgentias aut deplomata, sed taxo nugacissimum nugatorem, qui ne cogitans quidem de corrigenda vita, totam spem collocârit in condonationibus humanis. Hic si quis mihi consideret, quanta jactura pietatis nata sit inter mortales, partim ex eorum vitio qui prostituunt Pontificias indulgentias, partim eorum culpâ qui illas secus quàm oportet accipiunt, fatebitur opera pretium, juventutem super hac re commonitam esse. Verum hoc modo parum consultum est * commissionariis. Audi, ò bone, si viri boni sunt gaudebunt esse monitos simplices; sin potior est illis questus quàm pietas, valeant.

In Colloquio De captandis Sacerdotiis taxo eos qui Romam

Indulgentiæ.

* Quibus à Pontifice concessum erat in Indulgentiis cauponam exercere. Hos rectius Indulgentiarum redemptores aut comminatos appellamus. Tag. 19.

curſitant, venanturque Sacerdotia, crebrò gravi jacturâ tum morum tum pecuniæ; eoque deduco ſermonem, ut ſacerdos pro concubina lætione bonorum authorum ſemet oblectet.

In Militis confeſſione taxo facinora militum & impiam militum confeſſionem, ut adoleſcentes ab ejuſmodi moribus abhorreant.

In Monitis Pædagogicis doceo puerum vercundiam, ac mores ætati decoros.

In Pietate puerili nonne piis præceptis imbuo puerilem animum ad ſtudioſum pietatis? Nam quod quidam arrodebant de Confeſſione, mera fuit calumnia, cui jam pridem reſpondi. Doceo Confeſſionem eſſe ſuſcipiendam, perinde quaſi nobis eſſet inſtituta à Chriſto. Cæterum an id ſit factum, nec reſellere eſt animus, nec aſſeverare, quod nec mihi ſatis perſuaſum eſt, nec aliis probare poſſim. Quod autem admoneo de genere vitæ ſerio diligendo, deq; ſeligendo Sacerdote cui committas arcana tua, judicabam adoleſcentibus eſſe neceſſarium, nec video cur me debeat pœnitere. At ſic erunt pauciores Monachi & Sacerdotes. Fortaſſis erunt, ſed meliores. Idem probabit quiſquæ verè Monachus eſt. Porro qui venantur (a) proſelytos vel ob prædam vel ob ſuperſtitionem, digniſſimi ſunt qui omnibus omnium ſcriptis traducantur, quò reſipiscant.

Confeſſio.

* In Convivio prophano non damno conſtitutiones Eccleſiæ de jejuniis ac delectu ciborum, ſed indico ſuperſtitionem quorundam qui his plus tribuunt quàm oportet, negligentes eorum quæ magis faciunt ad pietatem; damnoq; eorum crudelitatem qui hæc exigunt ab his à quibus Eccleſiæ mens non exigit: item eorum præpoſteram ſanctimoniam qui ex hujusmodi rebus condemnant proximum. Hic ſi quis reputet quanta veræ pietatis lues hinc nata ſit inter mortales, fatebitur vix aliam admonitionem eſſe magis neceſſariam. Sed hæc de re copioſius aliàs reſpondebimus.

a Venantur Proſelytos qui ad vitæ ſuæ inſtitutum vel ſectam callidâ perſuaſione ſimplicium animos illecebrant, tanquam eſcâ projectâ in reria perducentes.

* Pag. 54.

In Convivio Religioſo, cum omnes faciam alienos à ſacris, omnes conjugatos, ſatis doceo quale debeat eſſe convivium omnium Chriſtianorum. Ad quam formam ſi ſacerdotes quidam & Monachi conſerant ſua convivia, intelligent quantum abſint ab ea perfectione quâ conveniebat illos Laicis antecellere.

pag. 76.

In Apotheoſi doceo quantum honoris debeat eſſe egregiis viris, qui ſuis vigiliis bene meriti ſunt de ſtudiis liberalibus.

pag. 106.

Sunt inepti quibus colloquium Proci & Puellæ videatur Laſcivum, cum nil fingi poſſit caſtius; ſi res honeſta eſt matrimonium & proci agere honeſtum eſt. Atq; utinam omnes proci tales eſſent qualem hic ſingo, nec aliis colloquiis coirent

pag. 111.

matrimonia. Quid facias istis ingenis tetricis, & ab omnibus gratis alienis, quibus impudicum videtur quicquid amicum est ac festivum. Hæc puella negat proco discessuro osculum, quod totam virginitatem illi servet illibatam. Quid autem nunc vulgo non dant puellæ proci? Deinde non vident quàm multa philosophica sint inpersa jocis, de non precipitando conjugio, de deletu non solum corporum, sed multò magis animorum, de firmitate conjugii, de non contrahendo matrimonio sine consensu parentum, de castè colendo matrimonio, de sanctè educandis liberis; postremo puella comprecatur Christum ut illius auspiciis sit felix connubium. An hæc non convenit scire juvenes? Et qui hanc lectionem ob lasciviam putant esse noxiam pueris, patiuntur illis prælegi Plautum & facietias Poggii. Præclara judicia!

Pag. 119.

a Recte illos
plagiarios
vocat, quod
quodammodo
furtum in
alterius cor-
pus commit-
tant.

P. 126.

In Virgine Mylogamo detestor eos qui adolescentes aut puellas invitis parentibus pelliciunt in monasterium, abutentes illorum vel simplicitate vel superstitione, persuadentes eis non esse spem salutis extra Monasteria. Nisi talibus piscatori-
bus plenus est mundus, nisi innumera felicissima ingenia per istos infelicissimè sepeliuntur ac defodiuntur viva, quæ fuissent electa vasa Domini, si iudicio sumpsisset institutum natura congruens, non rectè admonui. At si quando cogar in hoc argumento proferre quid sentio, sic depingam & (a) plagarios illos & ipsius mali magnitudinem, ut nullus non fassurus sit se non sine causa hæc monuisse, quanquam civiliter id quidem à me factum est, nè malis daretur ansa delinquendi.

In proximo Colloquio, Virginis poenitentis, non induco Virginem quæ professæ mutarit institutum, sed quæ ante peractam professionem redierit ad parentes quos habebat optimos.

Pag. 128.

In Memphigamo quam multa sunt philosophica, de celandis Maritorum vitiis, de non interrumpenda conjugum benevolentia, de sarcindis offensis, de corrigendis maritorum moribus, de obsequiis erga maritos? Quid aliud docet Plutarchus, Aristoteles & Xenophon, nisi quod hæc persona vitam quandam addunt orationi?

Pag. 138.

In Colloquio Militis & Carthusiani simul depingo & insaniam juvenum qui procurrun ad bellum; & pii Carthusiani vitam, quæ sine studiorum amore non potest non esse tristis & inamena.

Pag. 143.

In Pseudocheo depingo quorundam ingenia qui nati sunt ad mentiendum: quo quidem hominum genere nihil execrabilius; utinam esset rarius.

Pag. 157.

In Colloquio Adolescentis & Scorti nonne & lupanaria facio

facio casta? Quid autem dici potuit efficacius, vel ad inferendam adolescentum animis pudicitiae curam, vel ad revocandas ab instituto non minus ærumnoso quàm turpi puellas ad quæstum expositas? Unica vox commovit quosdam, quod impudica puella blandiens adolescenti vocat illam suam mentulam, cum hoc apud nos vulgatissimum sit etiam honestis matronis. Hoc qui ferre non potest, pro mea mentula, scribat, mea voluptas, aut siquid mavult.

In Convivio Poetico doceo cujusmodi debeat esse convivium inter studiosos; parcum, sed festivum & hilare, conditum literatis fabulis, sine rixis, sine obreëtatione, sine turpi loquio. Pag. 160.

In Inquisitione de Fide doceo summam Catholicæ professionis, idque aliquantò vividius ac liquidius quàm docent Theologi quidam magni nominis, inter quos pono & Gersonum, quem interim honoris causâ nomino. Ideo porro fingo personam Lutherani, què facilius redeant in concordiam, inter quos de præcipuis articulis Orthodoxæ professionis convenit. Eriam si reliquam inquisitionis partem non addidi, propter hæc exulceratissima tempora. pag. 173.

In Senili Colloquio quam multa velut in speculo exhibentur, quæ vel fugienda sunt in vita, vel vitam reddunt tranquillam. Hæc præstat adolescentes ex festivis colloquiis quàm experimentis discere. Socrates philosophiam è cælo deduxit in terras; ego philosophiam etiam in lusus, confabulationes & computationes deduxi. Oportet enim & ludicra Christianorum sapere philosophiam. pag. 182.

In Prochoplousis quàm multa sunt ad quæ pastores, rustici, rudes & indocti, nihilque minùs quàm pastores, possint suam vitam corrigere? Prætereaque ad tollendam stultam gloriam vestium; rursus ad coercendam illorum insaniam qui monachorum cultum execrantur, quasi per se mala sit vestis. Et obiter describitur forma, quales debeant esse monachi qui per vicos obambulant. Neque enim admodum multi tales sunt quales hic describo. pag. 192.

In Erudita puella simul & Paulæ, Eustochii, Marcellæ vetus exemplum renovo, quæ cum integritate morum conjunxerunt studium literarum, & Monachos Abbatesque sacrorum studiorum ofores, luxui, otio, venationibus, aliæque deditos, puellæ conjugatæ exemplo exstimulo ad aliud studiorum genus ipsis magis congruens. pag. 202.

In Spectro detego technas impostorum, qui credulis simplicium animis solent illudere, fingentes apparitiones Dæmonum pag. 210.

Et animarum, vocēsque divinas. Quantam verò pestem hæc præstigiæ invexerunt pietati Christianæ! Quoniam autem rudis ac simplex ætas hujusmodi fraudibus potissimum est obnoxia, visum est exemplo non inamæno depingere modum imposturæ. Sic impostum fuit (a) Cælestino Pontifici Romano. Sic Bernæ delusus juvenis à (b) monachis. Sic commentitiis oraculis & hodie plurimi deluduntur.

a De hoc vide
Platinam.
b Prædicato-
ribus, qui D
Francisci fra-
tres quinque
Vulnerum
stigmatis fru-
strari cona-
bantur.

* Pag. 216.

Nec minima pars humanarum calamitatum est * Alcumistica, quæ doctis etiam & cordatis viris imponit; adeo morbus hic adlubescit si quem corripuerit. Huic affinis est Magia (eadem nomine, sed cognomine blandiens) naturalis. Similes imposturas taxo in Hippoplano & Ptochologia, rursus in Convivio fabuloso. Ex his si nihil aliud discerent pueri quàm Latine loqui, quantò plus laudis mea meretur industria, qui per lusum ac voluptatem id facio. quàm illorum qui misere juventuti Mammerrectos, Brachylogos, Catholiconas, & significandi modos obtrudebant?

Pag. 239.

In Puertera, præter naturalium rerum cognitionem, quàm multa sunt moralia, de cura matrum erga liberos, primum infantes mox grandiores.

Pag. 253.

In Peregrinatione Religionis ergò, taxo istos qui per tumultum ejecerunt omnes imagines è templis; rursus eos qui insaniunt in peregrinationes quæ suscipiuntur prætextu religionis, unde jam & Sodalitates inventæ sunt. Qui Hierosolymæ fuerunt, equites aurati vocantur, seque Fratres vocant, & in die palmarum seriò rem agunt ridiculem, fune trahentes asinum, ipsi non multum differentes ab asino ligneo quem trahunt. Id imitati sunt qui Compostellam adierunt. Dentur hæc sanè, dentur affectibus hominum, ac non ferendum quod hinc sibi vendicant pietatem. Notantur & ii qui Reliquias incertas pro certis ostendunt, qui his plus tribuunt quàm oportet, qui quæstum ex his sordide faciunt.

Pag. 275.

In Ichthyophagia tracto questionem de constitutionibus humanis, quas quidam prorsus rejiciunt, multum aberrantes à recta ratione; quidam propemodum anteponunt Divinis legibus; rursus alii abutuntur & Divinis & humanis constitutionibus ad quæstum ac tyrannidem. Conor itaq; partem utramq; ad moderationem temperare, inquirens unde natæ sunt & quibus gradibus huc usq; progressæ constitutiones humanæ quos & quatenus obligent, ad quid conducunt, quantum distent à divinis; obiter indicans præpostera mortaliū judicicia quibus jam olim mundus plenus est, & unde totus hic orbis tumultus natus est. Hæc ideo quoque tractavi copiosius, quò doctis
suppedi-

*suppeditarem occasionem accuratiùs hisce de rebus scribendi. Nam quæ adhuc prodierunt non satîs faciunt curiosis. Traducere scortationem, temulentiam, adulterium, non proinde ad rem pertinebat, quandoquidem hæc mala nullum fallunt: sed ex his est periculum veræ pietatis, quæ vel non sentiuntur, vel sanctimonie fallaci specie blandiuntur. Quòd si quis calumni-
etur, personis sordidis affingi Theologicam disputationem, ab his talia nunc in omnibus convivis disputantur, & hujusmodi personis opus erat familiariùs crassiùsq; rem tractaturo.*

*In Funere, quoniam mors arguere solet Christianam fiduci-
am, in duobus idiotis depinxi diversum mortis genus, veluti imagine vivâ ponens ob oculos dissimilem excessum eorum qui fidunt rebus commentitiis, & qui spem salutis fixerunt in misericordia Domini: obiter taxans divitum stultissimam ambitionem, qui luxum ac superbiam suam & ultra mortem proferunt, quam mors saltem debebat auferre; simul eorum perstringens vitium qui sui compendii gratiâ stultitiâ locupietum abutuntur, quam ipsi potissimum debebant corrigere. Quis enim audebit liberè monere potentes ac divites si monachi, qui se profitentur mundo mortuos, palpantur illorum vitiis? Si nulli tales sunt quales descripsi, tamen ostensum est exemplum quod oportet vitari: sin vulgò referuntur longè his quæ proposuimus execrabiliora, qui sunt æqui meam agnoscant civilitatem, suumq; virium corrigant, & si vitio vacant ipsi, alios peccantes vel emendent vel coerceant. Nullum Ordinem perstrinximus, nisi fortè totum Christianismum infamat qui quicquam monendi gratiâ dixerit in corruptos Christianorum mores. Quos tantopere movet bonos ordinis, eos imprimis compescere debebant qui palam factis suis dehonestant ordinem. Nunc cum illos ut germanos sodales agnoscant, foveant ac tueantur, quâ fronte causantur à bene monente ladi existimationem Ordinis? Quanquam quæ ratio dicat, sic habendam hujus aut illius humanæ sodalitatis rationem ut publicam Christianorum utilitatem negligas?* Pag. 333.

In Differentia Verborum ac Rerum taxo præpostera quorundam judicia.

In Convivio vario commonstro rem civilitati congruam. Pag. 329.

In Charonte detestor bellum inter Christianos. Pag. 336.

In Synodo Grammaticorum rideo studium cujusdam Carthusiani suo judicio doctissimi, qui cum in Græcas literas soleat stolidissimè debacchari, nunc libro suo indiderit Græcum titulum, sed ridiculè, Anticomaritas dicens quos appellare poterat Antimarianos vel Antidicomarianos. Pag. 340.

In Cyclope taxo quosdam qui Evangelium semper habent in ore, cum in vita nihil sit Evangelicum. Pag. 352.

In

Pag. 364.

In Conjugio impari pono ob oculos vulgi stultitiam, qui in sponsalibus supputant dotis modum, nec ad rationem vocant sponsi scabiem leprâ deteriore. Atque id hodie fit tam passim ut nemo miretur, cum nihil sit in liberos crudelius.

Pag. 367.

In Ementita nobilitate depingo genus hominum qui sub umbra nobilitatis existimant sibi nihil non licere: quæ præcipua pestis est Germaniæ.

Pag. 369.

a Qui dum apertius vitia infectatur, cogitur subinde turpiora ob oculos ponere.

In Senatulo traducturus eram vitia quædam mulierum, sed civiliter, ne quis expectet tale quippiam quale habet (a) Juvenalis. Verum hoc agenti obortus est quidam ἰππὺς ἀνιππῶ, lupus, ut aiunt, in fabula. Reliqua forè comparata sunt ad voluptatem, sed non illiberalem. Non hoc est debonestare ordines, sed erudire. Quapropter omnibus ordinibus & privatum & publicè re & ius consultum fuerit, si deposita quidvis calumnandi rabie, candidis animis amplectamur omnes quicquid pio studio in publicam utilitatem adfertur. Aliis alia sunt dotes, & alios alia capiunt, milleque modis homines trahuntur ad pietatem. Laudatum est Juvenici studium, qui sacram Evangeliorum historiam carmine prodidit. Nec sua laude fraudatus est Arator, qui idem fecit in Acta Apostolorum. Adversus Hæreticos tubam intendit Hilarius: arguitur Augustinus: Hieronymus dialogis pugnat: Prudentius vario metri genere dimicat: Thomas & Scotus dialectices ac philosophiæ præditiis pugnant. Simile studium omnium, sed dissimilis singulorum ratio. Non reprehenditur diversitas, quæ scopum eundem petit. Prælegitur pueris Petrus Hispanus, quò dociliores veniant ad Aristotelem. Multum enim promovit qui gustum dedit. Atqui hic libellus, si teneræ pueri prælegatur, trahit illos ad multas disciplinas magis habiles ad Poëticen, ad Rhetoricen, ad Physicen, ad Ethicen, deum ad ea quæ sunt pietatis Christianæ. Stulti personam suscepi, factus ipse mearum rerum (b) Encomiastes; sed huc me compulsi partim quorundam improbitas nihil non calumniantium, partim Christianæ juventutis utilitas, in quam oportet omnes omnibus studiis incumbere.

b Laudator; vulgi est proverbium.

c Boraccum, nihil sapiens, inconditum.

Hæc ita cum habeant, omnibusque qui literas didicerunt perspicua sint, est tamen quoddam hominum genus mirè (c) bliteon, Depuratos appellant Galli, opinor, quòd malè putati sint, aut certè plùs satis putati, qui sic pronunciant de meis Colloquiis, Opus esse fugiendum, præsertim monachis, quos illi Religiosos appellant, & adolescentibus, eò quòd jejunia & abstinentia Ecclesiæ parvi penderentur; beatæ Mariæ Virginis & Sanctorum pro ludibrio haberentur suffragia; Virginitas si

si con
gion
ardu
pona
nosce
mo l
mat:
Miss
logic
quene
quid
dissi
canu
sum
nolu
Jam
telli
Apo
bent
dam
men
Cum
perso
jejun
adul
men
cit,
me p
A
sunt
disce
velu
tellig
enti
gis f
luay
Paul
quor
bus,
rode
quòd
pute
his s

si conjugio conferatur, nullius esse aut parvi momenti; religionis etiam dissuaderetur omnibus ingressus; quodque in eo ardua difficilisque Theologiae quaestiones Grammaticulis proponantur contra statuta per magistros in artibus jurata. Agnoscis, mi Leſtor, atticam eloquentiam. Ut ad postremum primo loco respondeam. Quid artium magistri proponant Grammaticulis nescio; quae tractantur in Colloquiis de Symbolo, de Missa, de Jejuniiis, de Votis, de Confessione nihil habent Theologicae difficultatis, sed ejus generis sunt ut non oporteat ea quemquam nescire. Et si pueris praeleguntur Epistolae Pauli, quid periculi est si gustus quidam illis praebeatur Theologicae disputationis? Ad haec cum non ignorent pueris Sophisticas candidatis perplexas de personis Divinis statim quaestiones summae difficultatis proponi, ne dicam otiosae subtilitatis, cur nolunt pueros hoc discere quod ad communem vitam pertinet? Jam si putant nihil referre quid sub qua persona dicatur; intelligunt, opinor, quam multa comperiantur in Evangelicis & Apostolicis literis quae secundum hanc legem manifestam habent blasphemiam. Multis locis approbo jejunium, nusquam damno. Qui secus asseverat, eum declarabo impudentissimè mentiri. Sed in Pietate puerili, inquiunt, leguntur haec verba, Cum jejunio mihi nihil est negotii. Finge haec verba dici sub persona militis aut temulenti, num proptinus Erasmus damnat jejunia? Non opinor. Nunc dicuntur ab adolescente nondum adulto, quam aetatem lex non obstringit ad jejunandum. Et tamen is adolescens praeprarat se ad justa jejunia. Sic enim subjicit, Sed tamen si sensero opus, prandeo coenaeque parcius, quod me praebeam alacriorem studiis pietatis per diem festum.

Abſtinentias verò quàm damnem declarant haec verba quae sunt in Convivio profano. In plerisque non res, sed animus discernit nos à Judaeis. Illi manum abſtinebant à certis cibis velut ab immundis & animum inquinaturis. Nos cum intelligamus omnia munda esse mundis, tamen carni lascivienti velut equo ferocienti, pabulum subducimus, quod magis sit audiens dicto spiritus. Nonnunquam immoderatum suaviū rerum usum abſtinentiae molestia castigamus. Paulò post reddit rationem quare Ecclesia interdixerit esum quorundam ciborum. Omnibus, inquit, conducet Nam tenuibus, cochleis aut ranis licebit vesci, aut cepas porrumve arrodere; mediocres detrahent nonnihil quotidianis obſoniis quòd si quid divites delicientur hac occasione, suae gulae imputent, non incusent Ecclesiae constitutionem. Mox loquor his similia. Rursus aliquanto post, Scio medicis magnopere damnatum

damnatum esse piscium esum; sed secus visum est majoribus nostris quibus obtemperare religiosum est. Inibi propterea doceo hic vitandum etiam offendiculum infirmiorum.

Hæc quæ falsum est, in Colloquiis irrideri suffragia beatæ Virginis & aliorum Sanctorum; sed illos irrideo qui petunt à Sanctis quæ non auderent à bono viro petere, aut hoc animo petunt à certis divinis, quasi hoc aut illud hic aut ille citius velit aut possit præstare quàm aliùs, aut quàm ipse Christus. Imo in Puerili pietate sic loquitur puer, Salutem dixi nonnullis. Quibus? Christo ac divinis aliquot. Et aliquanto post, Rursus tribus verbis saluto Jesum, ac divos divaque omnes; sed nominatim Virginem matrem, tum eos quos habeo mihi peculiare. Et infra commemorat nominatim quos divos salutat quotidie.

Mirum verò si Proculus amans laudat nuptias, dicitque; castum conjugium non multum abesse à laude virginitatis, cum Augustinus Patriarcharum polygamiam anteponat nostro celibatui.

Quod objiciunt de ingressu Religionis, quàm sit manifesta vanitatis declarant mea verba in Virgine Misogamo, sic enim loquitur Virgo, Damnas igitur hoc totum vitæ institutum? Respondet juvenis, Nequaquam: verum quemadmodum nemini suadere velim, ut quæ se in hoc vitæ genus conjecerit luctetur emergere; ita non dubitem hortari puellas omnes, præsertim indolis generosæ, nè se temere eò præcipitent unde post se se non possunt explicare. Hæc est illius colloqui conclusionis, utcumque certatum est argumentis. Obsecro, an hoc est omnibus dissuadere ingressum religionis? Non damnatur ingressus, sed præcepta temeritas damnatur. Hæc igitur malitiosè detorquent ad calumniam. At non perpendunt quàm multa illic discunt grammaticuli quæ pugnant cum decretis Lutheranorum.

In Puerili pietate traditur ratio bene & utiliter audiendi Missam. Docetur ratio bene & efficaciter confitendi. Admonetur puer ut antequàm sumat Eucharistiam confessione purget animam. Ibidem docentur grammaticuli, quæ recepta sunt usu populi Christiani, cum tamen in sacris literis non habeantur, hæc tamen esse servanda, ne cui simus offendiculo.

In Prophano Convivio docentur, magis obtemperandum Pontificum constitutionibus quàm medicorum consiliis: tantum admonentur in necessitate servare vigorem constitutionis humanæ, & mentem legislatoris. Ibidem probat quispiam benignitatem in monachorum collegia, modo detur in usum, non ad luxum, & potissimum detur religionis disciplinam observantibus.

De

De constitutionibus humanis hæc pronuntiantur in colloquio Ἰχθυοπαζία. Pugnent qui volent, ego censeo leges majorum reverenter suscipiendas & observandas religiose, velut à Deo profectas: nec esse tutum, nec esse pium, de potestate publica sinistram concipere aut ferere suspicionem. Et si quid est tyrannidis, quod tamen non cogat ad impietatem, satius est ferre quam seditiose reluctari. Hujusmodi permulta grammaticuli discunt ex meis colloquiis, quibus sic obmurmurant isti. Sed indecorum est Theologum jocari. Saltem hoc mihi concedant apud pueros, quod ipsi permittunt sibi viri apud viros in Vesperis, ut vocant rem insulsum insulso vocabulo.

Insulas calumnias quas in Hispaniis objecere quidam ostendi mera esse somnia hominum nec sobriorum nec Latine scientium. Nec minus indoctum est quod quidam pronuntiavit, hereticè dictum, quod in symbolo Pater dicitur simpliciter Author omnium. Verùm is, deceptus inscitia Latini sermonis, existimat authorem nihil aliud quàm creatorem aut fabricatorem significare. Atqui si consulat eos qui callent elegantiam Romani sermonis, sive volvat Hilarium aliòsq; vetustos auctores, comperiet auctoritatem accipi pro eo quod Scholastici vocant rationem perfectissimam principii, eoque Patri peculiariter tribuunt, & authoris nomine sæpe designant Patrem cum personas inter se conferunt. An Pater rectè dicatur causa filii nihil meà refert, cum nunquam eo verbo sim abusus, nisi quod illud est verissimum, nos de Deo non posse loqui nisi verbis impropriis; nec magis proprium verbum est fons, aut principium, aut origo, quàm causa.

Sed hinc mihi perpende, Lector, quales sint interdum qui suis sententiis homines pertrahunt ad incendium. Nihil turpius quàm reprehendere quod intelligas. At ista quidvis calumniandi febris quid aliud gignit quàm amarulentiam ac dissidia? Quin potius aliena candidè interpretemur: nec statim nostra pro oraculis haberi velimus; nec eorum judicia pro oraculis ducamus qui quod legunt non intelligunt. Ubi in consilio est odium, ibi cæcum est judicium. Pacificator universorum, Spiritus qui suis organis variis utitur modis, faciat nos omnes concordēs & unanimes in sana doctrina sanctisque moribus; quò contingat pariter ad cœlestis Hierosolymæ, quæ nescit ulla dissidia, consortium pervenire. Amen.
Anno M D XXVI. 12 Cal. Junias, Basileæ.

DES. ERASMI ROTE- RODAMI VITA.

Vixit 70. an-
nos.

Desiderius Erasmus Roterodamus, ornamentum nostræ ætatis, & de honestis disciplinis optimè meritis, vixit ad septuagesimum annum: De anno quo natus est apud Batavos non constat.

Apud Daventriam primum posuit in literis tyrocinium utriusque linguæ rudimentis imbibitis sub Alexandro Hegio Westphalo, qui cum Rudolpho Agricola recens ex Italia reverso amicitiam contraxerat, & ab eodem Græce docebatur: nam hujus linguæ peritiam ille primus in Germaniam importavit. Terentii comœdias puer non secus tenebat ac digitos suos, memoriâ namq; fuit tenacissimâ, ingenio perspicacissimo. Exceptis rudimentis, planè dici potest in literis *αὐτοσχεύειν*. Nam quòd in Italiam jam natu grandior profectus est post Regii apud Anglos medici filios, Archiepiscopi quoque sancti Andree in Scotia, qui tum Senis degebat, aliquandiu, Professor nobilissimæ regionis visendæ causâ fecit; non ut Professoribus operam illic daret, neque enim Bononiæ quenkum publicè prælegendum audivit, sed Pauli Bombasii, qui sub Leone postea Romæ periit, amicitia contentus, domi studiis suis invigilabat; Adagiorum opus tum colligens, quòd paulò post Aldo Manutio dedit excudendum; quæ res fecit ut Venetios adiret, ubi Marco Musuro atque Scipione Carteroniacho, viris doctissimis, familiariter usus est, quos ambos non semel consuluit si quis nodus incidisset, horum candorem ac eruditionem apud amicos commendare solitus. Docuit Lovanii, Cantabrigiæ in Anglia, Lutetiæ etiam privatim, ubi Theologiæ dedit juvenis operam. Pileum deinde doctorem, cum in Italiam iret, in Taurinensi Academia accepit. Patronos ac Mæcenates habuit Henricum à Bergis Episcopum Cameracensem, Guilielmum Montjoium, atque omnium liberalissimum Guilielmum Guaratum Archiepiscopum Cantuariensem, Angliæ primatem:

Doctoratus
gradum ca-
pit.

primatem: amicos in Britannia, Joannem Coletum, Grocinum, Latumerum, Linacrum, Thomam Morum; Antverpiæ Petrum Ægidium; Conradum Goclenium Lovanii. Corpusculo fuit satis compacto; sed quod esset tenerrimæ complexionis, minimarum etiam rerum mutatione, puta vini, cibi, cœlive, facillè offenderetur. In literis versabatur indefatigabili studio: testantur hoc tot ab illo conscripti libri, quorum catalogus exstat Basilæ. Vixit apud Johannem Frobenium aliquandiu: deinde in alteris ejusdem ædibus seorsim habitavit. Friburgi septennio toto vixit, non solum optimo cuique ejus Academiæ charus verum etiam Magistratibus civibusque haud vulgariter amatus atque reverendissimè cultus. Friburgo reversus cum articulari morbo aliquandiu conflictatus, tandem viribus paulatim deficientibus, cum fermè mensem integrum dysenteriâ laborasset, apud Hieronymum Frobenium Joannis filium quinto Idus Julias sub mediam noctem vitâ functus est, Anno Domini M. D. XXXVI. Cùm autem vitæ finis instaret, clara Christianæ patientiæ & animi religiosi documenta edidit, quibus in Christum se spem omnem figere testabatur, assiduè clamans, *O Jesu, misericordia; Domine, libera me; Domine, fac fidem; Domine, miserere:* & Germanicâ linguâ, *Lieber Got*, hoc est, *Chare Deus*. Testamentum condidit, in quo clarissimum virum Bonifacium Amerbachium Jureconsultum nominatum hæredem fidei commissò de bonis suis in pauperes ætate valedudinè infirmos, in puellas nupturas, ut harum pudicitæ succurratur, in bonæ spei studiosos adolescentes, ac in quosvis hujusmodi dignos auxilio, distribuendis collocandisque honoravit; adjunctis eidem duobus executoribus, Hieronymo Frobenio & Nicolao Episcopo.

DES. ERASMI ROTERODAMI
DE RATIONE STUDII AD
CHRISTIANUM LUBE-
CENSEM EPISTOLA
PARAENETICA.

CUM te incredibili quodam ardore *Literarum* flagrare minimè dubitarem, *Christiane* non vulgaris amice, hortatore nihil opus esse putavi, sed ejus quam ingressus esses viæ duce modo, ac tanquam indice, Id quod mei officii esse judicavi, videlicet ut tibi, homini non modo multis modis copulatissimo, verum etiam jucundissimo, vestigia quibus ipse à puero essem ingressus commonstrarem. Quæ si tu pari curâ accipies quâ ego dicturus sum, futurum confido, ut neq; me monuisse, neq; te paruisse penituerit. Prima igitur cura sit, ut præceptorem tibi deligas quàm eruditissimum. Neq; enim fieri potest ut is rectè quenquam erudiat qui sit ipse ineruditus. Quem simulatq; nactus fueris fac omnibus modis efficias ut ille patris in te, tu filii vicissim in illum induas affectum. Ad quod quidem cum ipsa honesti ratio nos debet adhortari, quod non minùs debeamus iis à quibus rectè vivendi rationem quàm à quibus vivendi initia sumpsimus; tum ista mutua benevolentia tantum ad discendum habet momenti, ut frustra sis *literarum* præceptorem habiturus, nisi habueris & amicum. Deinde, ut te illi & attentum & assiduum præbeas. Contentione enim immodicâ nonnunquam obruuntur ingenia discantium. Assiduitas verò & mediocritate suâ perdurat, & quotidianis incrementis majorem opinione acervum accumulât. Satietae cum omnibus in rebus tum in literis nihil perniciosius. Laxanda est igitur aliquoties illa *literarum* contentio, intermiscendi lusus, sed liberales, sed literis digni, & ab his non nimis abhorrentes. Imò mediis ipsis studiis perpetua quædam voluptas est intermiscenda, ut ludum potius discendi quam laborem existimemus. Nihil enim per diu fieri potest quod non agentem aliquâ voluptate remoretur. Optima quoque statim ac primum discere. Extrema est demen-

tia discere dediscenda. Quod in curando stomacho solent præ-
 cipere medici, idem tibi in ingeniis servandum puta. Cave
 aut noxio aut immodico cibo ingenium obruas, utroque enim
 juxta offenditur. Ebrardum, Catholicon, Brachylogum, cate-
 rosque id genus, quos percensere neque possum neque opere
 pretium est, iis relinquito quos barbariem immenso labore
 discere juvat. Initio non quàm multa, sed quàm bona perci-
 pias refert. Sed jam rationem accipe quàm possis non solum re-
 citius, sed etiam facilius discere: hoc enim in homine arti-
 fice præstare solet artis ratio, ut tantundem operis cum re-
 citius expeditiusque, tum levius etiam efficiat. Diem tanquam
 operas partito; id quod & à Plinio Secundo, & à Pio Pontifi-
 ce Maximo, viris omnium memoriâ præstantissimis, factita-
 tum legimus. Principio, quod caput est, præceptorem inter-
 pretantem non attentus modo sed avidus auscultato: non con-
 tentus impigrè sequi differentem, aliquoties prævolare con-
 tende. Omnia illius dicta memoriâ, præcipua etiam literis
 mandabis, fidelissimis vocum custodibus. Quibus rursus ita
 confidas cave, ut dives illi ridiculus apud Senecam, qui sic
 animum induxerat, ut se tenere crederet quicquid servorum
 quisquam meminisset. Noli committere ut codices habeas e-
 ruditos, ipse ineruditus. Audita ne effluant, aut apud te,
 aut cum aliis retracta. Nec his contentus aliquam temporis
 partem tacite cogitationi tribuere memento: quam unam
 divus Aurelius tum ingenio tum memoriâ imprimis condu-
 cere scripsit. Conflictatio quoque & tanquam palastra inge-
 niorum nervos animi præcipue tum ostendit, tum excitat,
 tum adauget. Nec sciscitari siquid dubitas, nec castigari si-
 quid errabis, sit pudor. Nocturnas lucubrationes atque in-
 tempestiva studia fugito: nam & ingenium extinguunt, &
 valetudinem vehementer offendunt. Aurora multis amica
 est, apta studiis. Pransus aut lude, aut deambula, aut hila-
 rius confabulare. Quid quod inter ista quoque studiis locus
 esse potest; Cibi non quantum libidini, sed quantum valetu-
 dini satis sit, sumito. Sub cœnam paulisper inambula; cœ-
 natus idem facito; sub somnum exquisiti quippiam ac dig-
 num memoriâ legito; de eo cogitantem sopor opprimat; id
 experrectus à teipso reposcas. Plinianum illud semper animo
 insideat tuo, Omne perire tempus quod studio non imperti-
 as. Cogita juvenia nihil esse fugacius: que ubi evolarit
 semel, redit nunquam. Sed jam hortator esse incipio, indi-
 cem pollicitus. Suavissime Christiane, hanc formam, aut si
 quàm poteris meliorem, sequere, ac bene vale.

INDEX INSIGNIUM RERUM ET VOCUM TOTIUS OPERIS MEMO- RABILIORUM LOCUPLETISSIMUS:

A <i>Βασίς.</i> pag. 440	merum. 83	Anima hominis ubi amat est, non ubi animat 112
Abbas alius in-	Alcumistarum fraudes. 219	Animæ alæ. 243
doctus. 205	Deliria, spes vana. 221	Animalium inimicitia. 425
— Non vult monachos suos esse eruditos. 203	Aleæ jactus felix, damnosus. 367	
— Nullum habet librum in cubiculo. <i>ib.</i>	Aleæ scopulus. 188	Animi vis. 445
Abbatis & Eruditæ colloquium. 202	Alienæ preces & merita non mercanda. 324	Animi actiones corporis affectionibus impediuntur. 246
Abdomini impendere. 393	Allium serpentes fugat. 427	Animus male habitare. 247
Ablactationis periculum. 253	— Liliis amicum. 435	
Ablutio manuum ante cibum 55, 83	Alopecia defluuium capillorum. 115	Anser animal vigilantiss. 62
Abolutionis perverſæ formula. 23	Amandus animus conjugis magis quam corpus. 116	Anſeres Rom. olim Capitoli-um defend. <i>ibid.</i>
Abſurda. 356	Amaracus ſuiſus Venenum. 79	Anſerinum jecur. <i>ibid.</i>
<i>Ἀβυσσος.</i> 399	Amicitia rerum arcana. 424, 435	Anſicomarita quid. 341
Accipiter columbis infeſtus. 433	Amicos conciliandi metho- dus. 398	<i>Ἀντίποδα</i> rerum. 434
Acco. 208	Amicus aulicus. 16	Antipodum ratio. 438
Accuſandi formulæ. 70	Amnium aſpectus ſub occa- ſu Solis jucundiff. 71	Antonii Lovanienſis hiſto- ria. 237
Aceti collegium Pariſiſ multos necat. 307	Amor cæcus, 115. at occultat. qui ex judicio naſcit. <i>ib.</i>	Antronius Abbas. 202
Achelous. 86	Amor infelix. 114	<i>Ἀντρίης.</i> 398
Achilleum argumentum. 112	Amor mira poteſt. 445	Apices. 54
Admonitio qualis. 403	Amphibia. 33, 82	Apodes aviculæ. 363
Adoleſcentia eſt ætatis dilu- culum. 378	Amphibii monachi. 257	Apodixis. 256
Adulterium acerbè punitum. 199	Amphictyones. 113	Apophoreta quæ. 102, 195
Æmulatio mulierum 373	Anagnoſtes. 103	<i>Ἀποφύλα.</i> 184
Æſopus & Apicius luxurioſi. 63	Anagryris herbæ ſpec. 341	<i>Ἀποφύλας.</i> 356
Æſtimandi formulæ. 69	Anarchia. 240	Apuleius inverſus. 176
Ætas deſcendit. 35	Anatomia cur fiat. 315	Apum regnum. 83
Affectatio odioſa. 403	À natura nimium, ab ho- neſto minime receden- dum. 401	Aquæ quid ſupernatet 440
Affectus temporarii. 401	Ancoram ſacram figere. 176	Aquæ potoribus frigent car- mina. 58
Affectus non adhib. in con- ſil. ſed ratio in ambien- dis nuptiis. 119	Extrema ancora. 86	Aqua vinum diluere 162
Affines qui 47	Angelici pueri ſatanizant. 33	Aquila amat puellam. 429
Affinitatum vocabula. <i>ib.</i>	Angelus & animus quid dif- ferunt. 246, 250	Araneus ſerpentis hoſtis. 430
<i>Ἀγνοῦν γινῶ.</i> 344	Anima quid. 248	— infeſtus buſoni. 431
<i>Ἀγνοῦν κεφαλή.</i> 351	Anima humana velut in præſidio collocata. 94	Arborum herbarumque ini- micitiæ. 435
Agri nitantes. 440		Arborum ſenſus. <i>ibid.</i>
Akinoi regis horti apud Ho-		Arcana Franciſcanorum. 420
		Arcana creaturarum bene- volentia. 439
		Arcopagite. 114
		Arethuſa fluvius. 441
		Archimorita. 344
		Ariſtidis patientia. 380

Ariſtippus

INDEX.

H h 2

INDEX.

instar montis.	265	Confabulatio pia.	33	Convivarum numerus quis.	65
Chrylippo Melissa cibum in		Confessarii improbi.	39	Convivium religiosum.	76
os ingessit.	57	Confessio.	<i>ibid.</i>	Convivium dispar.	329
Ciborum delectus.	90	Constitendi peccata ratio so-		Convivii apparatus ut ne-	
Cicæ alâ correpta.	316	lùm ad Christum non ad		mini displiceat.	330
Ciceronis dictum præclarum.	93	Sacerdot.	<i>ibid.</i>	Convivium fabulosum.	228
— Natura nobis commo-		Confessionis vanitas.	39	Convivium Scythicum	239
randi, &c.	<i>ibid.</i>	Conjugium, seu Uxor Mem-		Convivium poeticum.	160
Ciceronis officia nunquam		phigamus.	128	Convivii tristitia vel clamo-	
deponenda de manib.	84	Conjugium impar.	344	res quomo. tollend.	332
Ciceroni quomodo incum-		Conjugium sine Parent. au-		Convivium prophanum.	54
bendum.	328	thor. non contrahend.	125	Convivior. prisca lex.	65
Cincedi qui.	81	— Plusquam Mezentiana		Viliores cibi in primis	
Cleopatraz luxus.	70, 104	parent. crudelit. In elo-		ferculis, varietas in uli-	
Clypeus cum insignibus fi-		candis filiabus.	346	mis.	330
ctitiis.	358	Conjugia auspiciata.	118	Quomodo bibendum.	<i>ibid.</i>
Coccyssare.	31	Conjugium virginitati præ-		Conviviorum clausula case-	
Cælum Homero ferreum.		latum.	116, 117	us.	408
	442	Conjugium vulgus capi-		Convivis bene precandi, for-	
Cælum grave ac leve.	<i>ibid.</i>	strum vocat.	<i>ibid.</i>	mula.	3
Cænâ dominic. acced.	39	Conjugum pacem quæ con-		Copiæ præceptio brevis.	72
Cænatica philosophia.	56	servent.	137	Coræbo stultior.	334
Cæna Luculliana.	97	Conjugum officia mutua.		Cor in genua decidere. In	
Cæna { Diogenica } qualis.			117	Coriandrum memoriam e-	
{ Platonica }		Conjugum mores novisse		nendat.	245
Cæna { Pythagor. }	53	oportet, non odisse.	130	Cornix ostii malleus.	239
Collegium Aceri Lurætiæ		Conscientiæ cruciatus.	448	Corpus animæ collega.	89
multos enecat.	307	Conscientia bona beat, mala		Corpus est vestis animæ.	246
Colophon.	38	infernus.	449	Cors, unde cohors.	77
Coloss.	265	Consilium in vitæ genere		Corvos hiantes fallere.	235
Commæatus.	318	deligendo.	139, 183	Credere sanctam Eccl.	179
Commendandi formula.	51	Consilio bono nullum est		Credo, formula.	45
Comitas morum conciliat		munus pretiosius.	397	— Non credo, form.	46
amicitiam.	398	Consilii Evangelici & præ-		Crepitu ventris salutat.	239
Commereor, demereor &		cepti differentia.	291	Cretenses impostores.	352
promereor quid differ.	52	Consecrandi mensam for-		Crocodilus homini infestus	
Computationum pericula.	18	mula.	71, 83		82, 427
		Constitutionculæ humanæ		Gratore animalis corrupto	
Comos, Deus luxus.	128	nullius ponderis.	303	nullus fœtor pestilent.	276
Conchæ imbricatæ.	254	Constantia in actionib.	401	Cryptoporticus.	269
Concio, seu Merdardus.	384	Constitutionum humanarum		Cuculla non facit Mona-	
Concionum cum utilitate		tyrannis.	294	chum.	10
aud. ratio.	37, 38	Controversiarum iudex quis.		Culeus.	346
Concionatores ad bella vo-			287	Culinaria ars plus sapit quàm	
cant.	8	Contemplationis argumen-		oratoria.	58
Concionatores quales audi-		omnia suppeditant.	77	Cultus omnino pendet à con-	
endi.	38	Consuetudinis vis.	291	suetudine.	200
Concordiæ studendum inter		Convivatoria ars		Cultus matronarum qualis	
conjuges.	129, 130	Potus non dandus		esse debet in castis ac pu-	
Condicere cænâ.	54	nisi petentibus.	330	dicis moribus.	129
Confabulari de Scripturis		Hilaritas unde	88	Cur non es hilaris? for.	59
licer omnibus.	85	concilietur.	331	Cur non visis? form.	14
Confabulatio domestica.	11	Convivatoris instru-		— non licuit per occupa-	
		ctio.		pationes.	

I N D E X.

pationes.	14	Dextro Hercule.	188	valetudinem corporis &	
Currendi.	33	Diaphragma.	322	pietatem.	252
Curtatio & Longatio in Al-		Diarium.	16	Elephantum vestem candidam	
cumistica.	217	Differe- rentia } promereor } } commereor } inter } demereor }	52	horrent.	131
Cybeles sacerdotes Gallos				Elephantes homini amicissi-	
vocari.	45			mi.	429
Cyclops, five Evangelio-pho-		Difficilia quæ pulchra.	118	Elephas odit murem.	ibid.
rus.	352	Diis manibus devovere.	276	Elogium quid.	103
Cyanea cantio.	93	Diluculum diei pars optima.	370	Emendi & vendendi, for.	68
Cynorrhodos.	385	Diogene Aristippus sapienti-		Eminentia nobilitas.	357
Cypriani locus.	179	or.	59	Empusa spectr. unâ tibiâ.	32
		Diogenes quomodo ulciscer-		Eo domum, formula.	50
		batur inimicum.	380	Epialus.	64
		Diplomata Christianorum.	324	Epicurei qui.	444
				Epicurei dogma.	ibid.
		Discerpendi capum, anserem.		Epicurei.	448
		&c.	55	Epiglottis.	244
		Discumbendi in convivio.	ibid.	Epimenidis fabula.	46, 47
				Episcopus quis.	333
		Dispar convivium.	329	Epithalamium Petri Ægidii.	
		Diversoria.	152		205
		Divi Jacobi benignitas.	254	feliciter. apprecatur nupr.	
		Divi peculiares.	35		270
		Divis olim nullus in templis		carmina votiva.	208
		locus.	98		
		Divisiones aquarum, Prov.		Epomis.	198
		21. v. i. quid signif.	84	Equestre dogma.	361
		Divorum arma.	256	Equi cum urso desidium.	429
		Dolor non permocaret apud		Equitandi, formula.	25
		nos.	185	Equiti non pediti, jus præ-	
		Domestica confabulatio.	11	dandi conceditur.	356
		Domus esse oportet, form.	48	Equitis cuiusdam virtutes.	
		Dominicani Bernæ combusti.	418		336, 346
		Domuncula miraculose è lon-		Equires equuleo digni.	336
		ginquo delata.	260	Equos eloquentium & ven-	
		Domum eundi, formula.	50	dentium fraudes.	222
		Domus niteat & bene oleat.	24, 104, 138	Equus ursum odit.	49
				Equus sophista.	213
		Donariorum captatores.	234	Erasmus pro concione ne-	
				tatus, vocatur Diabolus.	386
		Dormiendi ratio.	36	Erostrati celebritas.	397
		Draco hostis homini.	429	Eruce etiam mortuæ arane-	
		Duces bellici pecuniam in-		um metuunt.	434
		justè corridentes.	318	Ethnicis mensa olim religio-	
		E		sa.	83
				Evangelici fugati.	355
		EA lege promitto, for.	49	Evangelio-phorus.	352
		Echinus.	280	Evangelitarum & ordinum	
		Echo.	327	mendicantium affinit.	217
		Ecclésiæ preces.	324	Eutes in ludum literarium.	
		Educatio valdè conducit ad			42
				Furipus refluus.	7
				Excommunicato Papæ bru-	

INDEX.

tum fulmen, territat, non
adurit. 173, 292
Excipienda convivas. 54
Excusatio form. cum invita-
tur ad convivium 48
Exsequia Seraphicæ. 412
Exorcismus. 210

F

Fabarum è stipulis nestere. 316

Fabula { Macci fallent. 230
calceator. 230
Oporopolid. de hi-
cubus. 231
Sacerdot. de pe-
conia. 232
Ludovici Gal. Reg. 234

Fæx vini calculum in renibus
generat. 406

Fallendi; nè fallas me. 53

Fallendi mos egregius de-
gitur. 143

Fallere fidentem scelus ne-
quissimum. 335

Famam honestam acquiren-
di modus. 381, 397

Famulæ bonæ 3 præcipuæ
dotes. 162

Fascinum. 113

Feciales. 161

Felicitas piorum. 449

Ferina carior ex dono quam
ex macello. 60

Festis diebus quid gerendum 36

Ficus quidam abstulerat. 231

Fides sola iustificat. 420

Fidei confessio. 174, 175

Fistula quid significat. 335

Flote pisces 441

Fœmina nihili res divulsa à
marito. 137

Fœnerator fallitur. 235

Forma deslori scit. 116

Fornicæ Indicæ aurum le-
gunt & servant. 82

Foliarum unguentum. 108

Franciscana cors. 385

Franciscani descript. cœpen-
tis Erasmus. *ibid.*
Franciscanam Vestem de-

mon horret. 419

Vestis odio non habenda. 193

Franciscani nudipedes per
Synecdochem. 422

Franciscanorum mores, vita. 194

Franciscani vocantur Sera-
phici. 417

—Dominicani Cherubici. 418

Francisci sancti arcanæ reve-
lationes. 417

Franciscanus professor. 316

Franciscus mitis. *ib.*

Fratres mendicantes convo-
lant ut vultures ad mori-
entem. 315

Fraudulenti viri & inhonesti
mercatores quomodo di-
tescant. 144

Fucus. 373

Fulmen brutum. 173

Funebris pompa etiam in
cerdonum funere. 320

Funus ambitiosum. 315, 323

Funus Seraphicum. 412

Fures legiflatores. 326

Fures permulti. *ibid.*

G

Gallica pronuntiatio neg-
ligit quantitatem syllab-
arum. 10

Gallici apparatus magnifici
in conviviis. 66

Galli pugnant cum Aquila. 10

Gallorum mores in hospitio. 152

Gallus avis valdè pugnax. 425

Gallus Cybeles. 62

Gerymedes barbatus 154

Geminorum varietas. 266

Germanici diversoria planè
inhospita. 153

Excitant per Hypocau-
stum. *ibid.*

Germanorum mensa. 155, 410

— non paratur cœna
omnibus nisi hospit. præ-
sentibus. 193

— Promiscuè discum-
bunt. 153

— Idem solvunt omnes. *ibid.*

— Lectus & cubiculum
quale. 156

Gerontologia. 182

Gerfonis quinque Veritares. 394

Gigantes. 398

Gloria citra invidiam. 398

Gloria perpetua quæ. 401

Grammaticorum Synodus. 340

Gratias agendi ante epulas
form. 55, 83

Gratias agendi post mensam
form. 101

Latina & Græca. 71

Gratias agendi formula. 15

— Responsio de gratia-
rum actione. 16, 44

Gratu- { iter, annum } ali-
lendi { novum, } cui.
diem, no- } 3, 4.
ctem. }

Gratias iratis quæ nuptiæ
cœsunt. 208

Grave & leve quid. 438

Gravidæ bene prec. form. 3

Graviora corpora. 440

Gravissimum quid. 442

Guttus & patina ad lavand. 55

— ante conviv. ministra
aquam. *ibid.*

H

Habitare bene prima feli-
citatæ pars. 247

Hæmorrhoida. 423

Hæmaxia statua. 265

Hæctica. 279

Heliogabali fortes 102

Helluo librorum. 103

Henas repetita fit chilias. 344

— { Suscitandi }
{ serv. è lecto. } 24,
Herilia { Mittendi in }
var. negot. } 25

Equitandi. 17

Hierosolymæ descriptio. 17

Hilaritas

I N D E X.

Hilaritas vera unde.	84
Hippoplanus.	222
Homicidii indicium.	434
Homo homini Deus.	397
Homo macilentus obeso gravior.	442
Homo qui nec pane nec vino victitabat.	60
Horatii locus.	58, 165
Horti elegans descriptio.	78,
	79
Horti Epicurei.	79
Horti flores, arbores, sen- tentias ministrant.	171
Hospites ipsi suos curant e- quos apud Germanos	153
Hospitibus gratias agendi formula.	71
Hospitium Lugdunū opt. ex foliis mulieribus.	153
Mumilitas quid significet.	389
—— Quotuplex.	390
Hybridæ.	348
Hymni Ecclesiast. loc.	387
Hymnus ante & post men- sam.	82, 101
Hypocrisis quid.	354

I

Jacobus Compostellanus.	254
Jacturam facere.	147
Iambi cruenti.	160
Idiotis fas est de Scriptura confabulari.	85
Idolothyta.	90
Jejunium tenuibus noxium.	304, 411
Jejunii finis.	62, 63
Jejunium pueris noxium.	38
—— Quando à Deo non mandatum.	304
Imaginarium Sacerdotis e- pulum.	447
Impium est honores Deo debitos transferre in ho- mines.	299
Impiorum misera conditio.	446, &c.
Impostura jocosa.	351
Inconstantia cavenda.	401
Inconstantes odiosi.	ibid.

Incredibile est, formula.	46
In culpa, causa, mora, for- mula.	51
Indignum auditu form.	67
Indulgentiarum Pap. vani- tas.	18
Indulgentiæ Papisticæ blas- phemæ.	23
Inicialis status.	300
Ingenium excite. & facund. ministrat Bacchus.	58
Injurias ulciscendi methodus.	36
In occurfu salutandi formu- la.	52
Inquisitio de fide.	173
Infamia eorum taxatur qui templa marmorea ædifi- cant, non viva Christi templa.	97
Insigne diversorii.	25
Insufres Italiæ populus.	98
Intellectus organa.	245
Intemperantia senium accer- sit.	187
Invidia pessima felicitatis comes.	184
—— Eam declinandi modus.	401, 402
Invitandi ad convivium.	47
—— excusandi se ad invi- tant. form.	48
—— promittendi se ventu- rum.	49
Invocandus præter Deum nullus.	148
Ἰσχυρὸς ἀνὴρ.	357
Irascor tibi, form.	52
Quâ causâ?	ibid.
Quia non curas me.	ibid.
Irato marito uxori quid a- gendum.	131
Judices in controversiis qui.	294
Jupiter ipse non placet om- nibus.	399
Juventus illibata diu ut con- servetur method.	185
Ἰκισταρία.	275

L

Lac Divinæ virgin.	260
Lacæne puellæ facietum dictum in auctione ven-	

dendæ.	381
Lacertæ hominibus amicæ, serpentibus inimicæ.	425
Lactis delectantur serp.	426
Lactis natura pueri indolem vitiat.	251
Lactuca sessilis.	161
Lætandum inter epulas.	53
Læticia vera quæ.	84
Læti simus & Epicurei.	55
Lampadem alii tradere.	78
Lanii non fidendi mactare boves intra muros civ.	277
Laniorum fraudes in ven- dendis carnibus.	278
Lapis Tantalæus.	453
Lararium.	370
Laras hians.	226
Lassitudo.	186
Laverna Dea furum.	225
Lectio Scripturæ S. in men- sa & epulis duabus de cau- sis adhibenda.	83
Lectus deluendis offensis fa- cer.	135
Leges sumptuariæ.	54
Leges humanæ ex se non habent vim obligatoriam.	221
Leo ad cantum galli expa- vescit.	433
Lepores candidi.	61
Lepores sine mare gignere.	ibid.
	392
Lesbia regula.	
Lex divina quare humano generi imposita.	281
Ceremonialis cur abolita.	
Lex } Rhemia,	231
} Fannia.	55
Liberis nihi l agendum abs- que consensu parentis.	123
Liberi unde dicuntur.	ibid.
Liberi solatio sunt parenti- bus.	118
Libri suaves confabulones.	
	20, 140
Libros exactè scribere janua ad famam.	404
Ligni aloës mira qualitas.	441
Ligni sacri fragment.	265
	Lingua

I N D E X.

Lingua inuictum mulieris telum.	129	Macras jocularur.	230	Memoria Dea.	50
Lingua multis causa inuidiæ.	404	Macilentus homo obeso.	442	Memorativa ars optim.	383
Linguam cohibere util.	184	Magistri haud muti.	10	Mendacium & furtum in e-	
Linguarum imperitia erro-		Magno constat. form.	67	odem tempore homine.	143
rum causa.	392	Majorum consortium est fu-		Mendaciss. miraculum de	
Linum vivum.	444	giendum.	39	equite servato augustâ	
Literas quibus canibus vena-		Male valere. form.	7	portâ dilatatâ.	259
ri possumus.	61	Malî corvi malum ovum.		Mendicorum senaculum.	273
Literas an accepisti ?		Malva, lupinum & porrum	349	Mendicorum fraudes.	226
form. Responsio.	44	inferorum cibus.	338	— Ulcerosos se fing.	225
Literas absque pecunia.	45	Mammetractus.	341	— Mutant personas.	226
Linurgia.	385	Mammothreptos.	ibid.	Mendicantes fratres summo	
Longatio & Curtatio in Al-		Mandandi ac pollicen.	35	Pontifici formid.	395
cumistica.	217	Manuum lotio ante cib.		Mendicitas regno similis.	228
Lucrum rursus ex menda-			55, 87	Mensa erat relig. Ehn.	83
cio quàm ex lotio.	144	Manzares.	316	Mensæ consecrandæ, form.	
Luculli divitiæ.	56	Mariæ B. V. Epistola.			55, 71
Ludendi venia impetrat.	28		255	Ex Chrysostomo.	83
Ludendi { Pilâ.	38	Mariti quinam verè diligunt		Mentientes mores.	143
{ Globis.	30	uxores.	452	Mercatores fallaces suavius	
Eligendi partes.	29	Mariti & uxoris dignitas		agunt quàm veraces.	146
Ludum literarium &		comparatur.	371	Mercurius propitiis.	408
exercitia describit.		Mariti mali descriptio.	345	Mercurii caduceus.	161
— Horologii sonitus		Martus commoditate uxoris		Merdardus, merdosus.	386
Præcept. plagosus.	42	correct.	134	Meta distillatoria.	245
— Repetendi lecti-	43	Martiti prudentiâ emendatur		Methodus ad artes perdi-	
onem. Charta per-		uxor.	132	scendas.	383
stuit.		Mâsculus partus optior.	240	Metus officit memoriæ.	43
Ludus saltis.	32			Mezentii crudelitas.	346
Ludus sphaeræ per annulum		Mater unde dicatur, semi-		Micare digitis.	163, 164
ferreum.	31	matres quæ.	251, 252	Midas alex. iactus.	367
Ludi sphaerici plebiscita.	ibid.	Matrimonium non ineund.		Militaria colloquia.	8, 10
Ludovici Gall. regis sacer.		ante 28. ætat. annum.	40	Militis & Carthusiani.	138
de { Rapa.	234	Matrimonium repetere peri-		Militaris vita scelerum ma-	
{ Pedicula.	ibid.	culosum.	185	gistra.	22
{ Pulice.	235	Non contrahend. sine con-		Mili- { fatui.	338
{ Aulicos suos sal.	ibid.	sensu parentum.	118	tes { profani.	141
Lumbricos è terra eliciendi		Maximilianus clemens in de-		Militiæ scelera.	22
ars.	41	hitores suos.	236	Militum mores.	142
Lupus homini infestus.	430	Medicis non eget vir tempe-		Militum misera conditio,	
Lupus hiems.	20	rans.	186	impia vita.	ibid.
Lusus globorum.	30	Medici multi, mors certa.		Mingere in patrios cin.	345
Lusus puerilis.	28		315	Ministrare tibi si cogn.	
Luxus quorundam in convi-		Medici non sunt dii, ut vi-		quid re oblectaret.	58
viis.	70	tam dent.	ibid.	Miracula cur jam cessarunt	
Luxus in templis reprehend-		Medici exequiis non inter-		in Ecclesia.	297
ditur.	97	sunt.	ib.	Misericordia quid.	88
Lydius lapis.	226	Medicorum cura.	ib.	Misericordia Dei immensa	
M		Meditatio piæ animæ in		est.	454
Machabæi quare esum su-		remplo.	37	Misam audiendi ratio.	37
ille carnis respuerunt.		Melissa Chrysippo ingestit		Monachi mundo quomodo	
	282	in os cibum.	57	irrepperant.	326
				Monachorum	

I N D E X.

*Monachorum vestis sine super-
 perditione olim.* 200
Monachi & parochi rixa. 316
*Monachi quodammodo Christi-
 sum abnegant.* 124
*Monachi nebulones impu-
 dentissimi.* 395
Monachi formidabiles. 395
Monachi sine libris. 203
*Monachorum crassa ignoran-
 tia, ut nè Latine quidem
 sciant.* 393
Monachorum solitudo. 139
Monach. mores in cenob.
taxantur. 122
— fraudes ad illaqueand.
animas. 125
Monachorum ambitio.
*Monasticae professionis hy-
 perbol. blasphemia.* 416
Monendum absque testibus.
132
Monita pedagogica. 26
*Monitio intempestiva con-
 ciliat invidiam.* 403
Monogrammi qui. 60
Mores puer. quom. form. 26
Moretum. 342
*Moriend. & nascendi diversa
 ratio.* 314
*Moritur nunquam male qui
 bene vixit.* 323, 326
Mors an horrenda. 314
Mors Christiani hom. 326
Mors operosa. 323
Mortis iter ipsa morte durius.
314
Mortis ambitio. 315
*Mortis acerbitas vitam cha-
 riores reddit.* 314
Mortis commoda.
Mortis nova species. 322
Mortis sensus quis. 314
Mores homin. observa. 402
Morum suavisitas parat amicos
403
Mors tyrannus violentissimus
61, 241
Mulieris loquaculæ. 10
Mulieres pie in sacris olim
litteris exercitissimæ 205
Mulierum ornat. qualis.
129

*Mulier se inferiorem marito
 non esse contendit.* 24
*Mulieris conditio tutior
 quàm viri.* 371
— Imperium quale. 370
— Cultus vestis. 372
Mulierum senatus. 369
Multitium. 199
*Mundus piorum gratia con-
 ditur.* 452
*Munerum publicorum de-
 lectus.* 184
Mussere. 318
Mutata omnia. 46
Mythagogus. 261

N

Nænice. 320
Naphtha. 441
Nasicae jocus. 374
Nasi oblongi utilitas varia.
20
Natandi. 33
Nationum diversi mores.
402
Natura artifex. 266
Natura undiquaque loquax.
77
Natura paucis contenta.
140
Naturæ inclinatio concede.
436
*— Disponit nos ad res fe-
 liciter gerendas.* 400
Naturæ miracula. 266
Naufragium feci, form. 10
Naufragium describitur. 146
Navis galeata. 405
Navigat. varia pericula.
146
Nautarum superstitio. 147,
148
*— B. V. Mariam & san-
 ctos, ipsum etiam mare
 invocant.* *ibid.*
Nautæ maritimi fures. 272
Neapol. scabies. 346, 448
Ναυπηγὸν συμπίστον. 327
Necessitas durum telum. 47
Nè fallas me, formula. 51
*Negre beneficium citò est
 beneficium.* 296
Negotiatus fui. 14

Nemo læditur nisi à seipso.
90
Nè quid nimis. 30, 332
Nemesis insolentiae vindex.
115
*Nihil agere, malè agere, ali-
 ud agere.* 167
Nocturnæ volatus ominosus.
396
Nolo te præscire, form. 48
Nomen pro debito. 145
Nomotheta. 64
Non credo, formula. 46
Non curas me. 52
Non licuit per occupat. 14
*Non possum promitt. formu-
 la.* 48
*Non refert quo sit colore,
 formula.* 56
Non sum edax, form. 59
Nova Rogandi formula. 44
Responsio ad nov. ibid.
Nova omnia. 46
*Novarum rerum omnes avi-
 di.* 106
Nudipedes per Synecdochem.
422
Nuptiæ quomodo ambiendæ.
115
— Cum quibus. 116
— Cum ratione. 119
Nuptiæ Felices. 20
Nuptiæ Lapytharum. 345
*Nuptiæ infelices Gratiis ira-
 tis.* 208
*Nutricem esse non aliam de-
 bere quàm ipsam matrem.*
151, 243
Nutricum indiligentia.
252
Nutricum usus reprobatur.
151, 243
*Ipsæ feræ factus suos nu-
 triunt.* 243

O

Obedientia quid. 89
Obedientia parentibus.
273
Obsequii formula. 51
*Occidit quisquis servare po-
 test, nec servat.* 113
Oculi vitrei. 128
Oculi

I N D E X.

Oculis & auribus deligendus maritus.	136	Partus periculosi.	242	— Ineffabilis felicitas in hac vita.	451
Oculi per se mali confilarii in nuptiis ambiendi.	<i>ibid.</i>	Pastillus.	119	Pilæ lusus.	28
Oeconomicus vir.	318	Patientia Phocionis & aliorum.	379, 380	Pilentum.	373
Officia Cic. laudat Plin.	84	Patria dulcis est.	46	Πίραξ.	156
Olla oppignorata ipsi cujus erat.	237	Pauper vere.	449	Piscandi.	41
Oporopolis de 5 libris ficum fallitur.	231	Pauperibus dandum, non Monasteriis.	97	Pisces gratiores quorundam palato quam carnes.	63
Opulentia sordida.	405	— Quomodo dandum.	98	— Luxus olim in iis principibus.	<i>ibid.</i>
Oratiuncula ad B. Virg.	262	Pediculus regi sublatu.	234	— Cur edantur in jejuniis.	<i>ibid.</i>
Orbilio plagosior.	42	Peccata omnia sua natura sunt mortalia.	289, &c.	— Reddunt morbosum.	64
Ordines mendicantium.	317	Pec- } gravissimum inter		Piscium esus noxiu.	62
Ordo decorum.	218	ca- } gravia.	442	Piscium esus damnatur à medicis.	64, 279
Os habere.	380	tum } excusat neces.	290	"H πῖσι δ' ἀπὶσι, Lex convivoru prisca.	66
Os oblinere.	254	Pecuniæ contractus vetitus Franciscanus.	420	Placere omnibus impossibile.	399
Ossa Dea famæ.	337	Penia Dea.	225	Plagium, plagiarii.	12
Ostracismus.	398	Percontandi formula.	5	Plantago herba bufoni medetur.	430
Ovatio, supplicatio & triumphus.	86	{ In primo congressu.	5	Platonica cœna.	53
Ovillæ carnes magis salutar.	59	{ De valetudine.	12	Platonica civitas.	318
Ovis in vita & morte utilis.	274	{ De rebus domesticis.	12	Plenis tibiis.	318
		Peregrinatio religionis ergo.	253	Plutarchus Scoto præfetur.	93
		Periodus conviviorum.	50	— Divinus Ethnicus.	103
		Perfarum gaza.	377	Pœnitentia vera.	93
		Persona muta.	87	Pœnitentiæ nitrum.	444
		Pertusum dolium.	383	Pœtæ qui & qualiter legut plurimum carent judicprud.	40, 161
		Pestis vitanda.	105	Pœtæ irritabiles.	162
		Pestilentissimus fœtor cruoris mactatorum pecorum.	277	Pollicendi.	15
		S. Petri digitus quasi gigantis.	259	Πολυδωτις, seu Convivium dispar.	329
		Phasides.	96	Polus quidam spectra se videre fingit.	219
		Phasma.	211	Polygamus.	183
		Philippi Regis patientia.	381	Polyphagia & polyposia consuetudinis, non necessitas.	411
		Philodoxus.	397	Pomaria.	295
		Philologus.	378	Pompa.	196
		Philoxenus luxuriosus.	444	Pompa funebris.	329
		Philtrum.	362	Poppyfina.	131
		Pho- } patientia,		Porcina caro Judæis vetita.	282
		cio- } pium dict.	380	Præscire volo, formula.	49
		nis. } fatum.		Precatio studiosi.	34
		Pictura hypocritæ.	193	Preca- } ante }	55
		Picturarum inscriptio.	<i>ibid.</i>	tio } post }	Cibum 71
		Pietas puerilis.	33		
		— Sub somnum.	34, 36		
		— Auspicandi diem.	34		
		Pii adolescent. exemplum.	33		
		Pii verè Epicurei.	444		
		— Beatiss. conditio.	445		

INDEX.

Procus & puella. 111
Prædii suburbani elegans
descriptio. 77, 78
Priapus. 79
Problema. 437
Proles mutuam conciliat gra-
tiam inter conjuges. 136
Promitto eâ lege. 49
Profelyta. 122
Prosper successus. 15
Πρωτοῦ ὕστερο. 264
Proverbia Solomonis. 85
Pseudocheus & Philetymus.
143
Pſora dea. 345
Πταχολογία. 225
Πταχοπλῆστοι Francisc. 192
Pueri unde alantur. 251
Puerorum mores quales. 26
— In schola, in mensâ, &c.
35
— Cœtu ecclesiast. 37
Puerpera. 239
Pullos excludere. 167
Pyrrhi disciplina. 330
Pythagoras de anima. 246
Pythagorica cœna. 53

Q

Quâ causâ, formulæ. 52
— Quare, form. 48
Querela B. V. Mariæ ob
neglectum divorum cul-
tum. 255, 256
Quercus oleæ & juglandi est
infesta. 435
Quia non caras me, form. 52
Quo vadis, formulæ. 50
— Eo domum. *ibid.*
Quod felix faustumque fit,
&c. 229, 369

R

Ranarum saltus. 32
Ranas configendi. 42
Rapam remunerat Ludovi-
cus Rex. 234
Raro visis. 14
Rasuræ commoditas. 139
De Rebus ac vocabulis. 333
Redemptio mundi per Chri-
stum opus Dei admiran-
dissimum. 105
Redeunti è bello. 8

è pereg. Hierosolym. 17
ex militia. 21
Reducem salutandi form. 5
Reges non habent hominem
cujus autoritate punian-
tur. 85
Regula pandocheorum. 194
Religio quid. 33
Omnem ætatem decet. *ibid.*
Reliquias sanctorum oscu-
landi absurditas. 273
Rem attigisti, form. 57
Rem præstat habere quam
rei nomen, in rebus expe-
tendis, contra in fugien-
dis. 333
Reprefalia. 350
Respicere quid, & respicere
ad. 387
Respublica mulierum. 369
Rex quis. 333
Rhamnusia litare. 15
Rogandi formula. 44
Romanæ deliciæ. 62
Romulus absternius. 230

S

Sacerdotii captatio. 20
Sacerdotium non ineund.
ante 28. an. ætatis. 40
Sacerdos fallit convivas fictis
epulis. 447
Sacrifico pecunia erepta
fraude perquam faceta. 232
Sacrificium quid. 88
Deus quomodo averfatur
sacrificia. *ibid.*
Sacrilegum votum. 255
Saguntina fames. 276
Salis natura. 277
Saltus & saltatio. 32
A prand. mox nocent. *ibid.*
Salutandi per alium. 4
Salutandi in Primo congres-
su. 1
Salutandi reducem. 5
Salutandi in occurſu. 52
Salutatio honoris gratia. 2
Inter amantes. *ibid.*
Salutem nuntiandi form. 51
Sal tatur quidam crepitu
ventris. 239
Samius literatus. 139

Samucinum. 108
Sancte Socrates, ora pro no-
bis. 95
Sanctorum invocatio irride-
tur. 148
Sancti assimulantur ovibus.
274
Sancti frigidius coluntur
quam olium. 254
Sapientia laus. 376
Sapphus mores imitari. 123
Saxa viva. 177
Scabies Neapolitana nova
lepra. 448
Scarabæus odit aquilam.
432
Scortum & adolescens. 157
Scort. habetur pro matula
non amica. 58
Scorpius frequens Italiae. 81
— Ad aconiti contactum
stupeſcit, albi Hellebori
contactu recipit vigor.
82
Scotus taxatur. 206
Præ Cicer. Plutarch. &c.
contemnitur. 93
Scribendi libido poet. 362
Script. sacra legenda inter
convivia. 85
Secundæ mensæ instructio.
66
Senatulus seu *γυναικωνυ-
μειον*. 359
Senecturem retardandi me-
thodus. 185
Senes quibus gaudent. 331
Senile colloquium. 182
Sepeliendi mos in templis
reprehendendus. 98
Septem reddunt concilium
legitimum. 341
Seraphici & Cherubici ordi-
nis fratres. 418
Serpentum genus inim. ho-
mini, lacte delectatur.
425, 426
Sibyllæ folium. 107
Siculæ guerræ. 17
Simius horret testudinem.
431
Soberitas vitæ perpetuè ob-
servanda.
Sobrietatis memores decet
esse

I N D E X.

esse in conviviis.	104	Symbolum seu sententiam	379	Valco	§ bene.	6
Societas malorum vitanda.	39	proferunt in horto.	379		§ male.	7
Socratis divin. dictum.	95.	Sympathia rerum.	434	Variandi ratio,	Indignum auditu.	67
Socratis patientia.	381	Synanche.	339		Magno mihi const. <i>ibid.</i>	
Sol non ideo lucet ut dormiant homines.	376	Synodus Grammatic.	340		Litteræ tuæ magnopere me delect.	72
Solitudinis commoditas.	140	Syphar.	405		Æstimandi.	68
					Accusandi.	70
		T			Nunquam dum vivam tui ero immemor.	
Solitudinis ut vitetur.	<i>ibid.</i>	Tabulæ sponiales.	349			75
Solæcisimus.	72	Talaris vestis cur clericis in usu.	363		Vejoves.	173
Somnus imago mortis.	376	Talorum lusus.	365		Venatio.	41
Somnus saginat aliquos.	60	Talus ossis plantaris species.	365		Venatio pia.	105
Sorbona Collegium.	65	— Nullus in homine.	365		Venari litteras duobus canibus.	61
Sordida avari parsimonia.	406	Tantaleus lapis.	453		Vendendi & emendi, for.	68
Sortes Heliogabali.	102	Tantali beatitudo in gula.	<i>ibid.</i>		Venetorum pompa in fune-ribus.	320
Spe alendus animus.	9	Tantali votum ineptum.	<i>ibid.</i>		Venti hominibus amici.	436
Spectra ficta à Polo, quibus egregiè fallit plurimos.	210, usque 216	Tauri non ferunt puniceum colorem.	131		Venus alææ jactus felicissimus.	367
Spes frustrata.	9	Tempestatis descriptio elegans.	146		Vestis Franciscani salvare potest Turcam, vel ipsum Dæmonem.	420
Spiritus S. etiam in ethnicis.	92	Temporum luxuries & opulencia taxatur.	270		Vestis ad duplicem usum.	140
Sternutanti bene prec.	3	Temporis parsimonia.	35		Vestimentibus pro vestibus.	394
Stipulari quid.	9	Tenedia bipennis.	298		Vestium usus.	200
Stoa; unde Stoici.	59	Terentii locus.	163		Vestium forma cur tam multiplex monachis.	<i>ibid.</i>
Stoici tristes ac severi.	55	Terminus Deus qualis.	290		Vilitatem ancillæ suæ respexit.	387
Studere à prandio non est tutum.	377	Thema variatur poeticè.	171		Vini fæx calculum generat in renibus.	406
Studes nimium.	4	Theognideum dictum.	399		Vinum Belnense.	56
Studia matut. meliora.	376	Theologi causæ bellorum.	8		Quo sit colore non curo.	<i>ibid.</i>
Studior. meth. & ratio.	383	Thomæ Beckettii tumba gemmis onusta.	97, 272		In vino veritas.	90
Succensus prosper.	15	— Cantuariæ in templo.	263		Vinum sacerdotibus Ægyptiis vetitum.	<i>ibid.</i>
Sues offenduntur amaraco.	79	Tipulæ.	338		Vinum 4. sensibus placere debet.	56
Superstitio in nugis.	301	Torpedo piscis.	278		Virginitas potest esse in vita conjugali.	117
Superstitiosi plus sanctos venerunt & reverentur quam ipsum Deum & cultum ejus.	312	Trimestris fætus.	136		Virgo <i>μυτήρημα</i> .	119
Superstitiosa infania Papiſt. in funeribus.	320	Trophonii antrum.	344		Virgo poenitens.	126
Sus Minervæ & Veneri invisa.	438	Tympani sonus iritat tigres.	131		Viri iusti variis olim insinulati criminationib.	398
Sybaritæ invitabant convivas in annua proxim.	49	Tyrannis Pontificiorum in constitutionib. humanis.	283		Visendi loca sacra.	17
Sydera fausta & infæu.	436				cur non visis, form.	14
Symbolum signum milie.	174	V			Vita est vigilia.	377
Paraphrasis in Symbol. Apost. optimum latere.	175, &c.	Valco, sed non coquus	111		Vitæ genus delig. consil.	139
		Valdicendi formulæ.	4		Vitæ	

INDEX.

Vitæ suavitas non ab extraneis voluptatib. sed sapientia. 203	Warramus dedit illi receptam de Aldington. 270	— cavenda similitas ne oriatur. 130
Vitis horret brassicam. 435	Uxor semper memor esset reverentiæ viro debita. 138	— Sit jucunda marito, observans ejus affectum. <i>ib.</i>
Viva vox magis afficit		— Omnia niteant in domino. 138
Ulysses post viginti annos agnitus à cane. 19	Uxor non ducenda ante ætatis annum. 40	Cibus paretur quò delect. maximè. <i>ibid.</i>
Umbra quis. 77	Uxor bona, bona fors. 87	Uxorem deducturus invitat amicos. 13
Umbra adducere ad conviv. id est, comitem. 49	Uxor studeat placere marito etiam prodigo. 131	Uxores unde sunt malæ. 136
Voluptates impii sunt veri dolores. 447	Dehonestat seipsum quæ maritum dehonestat. 129, 371	Uxorum culpa ferè viri mali sunt. 136
Voluptates commendat rarior usus. 453	— cedere debet marito. 129	Uxor diligeret maritum auribus æquè ac oculis. 136
Voti impositio propter alium 254	Uxor absque testibus mone-re debet maritum. 132	Uxori non rixandum in lecto aut cubiculo. 135
Votum temere suscipit. 18	— method. admonendi. <i>ib.</i>	Uxor quomodo maritum debet admonere. 132
<i>Υποκοπιζαν.</i> 448	Uxor irato non irascend. viro. 129	X
Urbes philosophis agris aptiores. 77	— Iratum tractandi methodus. 131	Xenia, quæ, 102
Ursus somno faginatur. 60	— Studendum conjugibus concordix: detur amplius concil. locus. 130	Z
Utilitatis form. 45	Uxorem penes est, ut maritus bonus sit malus. 136	Zoilis fama: 397.
Responsio. <i>ibid.</i>		
Vultures præsentiant cada-ver. 315		
Warramus Archiep. Cant. Erasmo charus. 270		

FINIS.

SANCTÆ SCRIPTURÆ LOCI

Expositione Erasmani^â illustrati

in hoc Colloquiorum opere.

P roverbia Solomonis, cap. 21. ver. 1, 2, 3,	84, & 85
Hose. 6. 6. Misericordiam volo, & non Sacrificium.	88
1 Corinth. 6. 12. Omnia mihi licent, &c.	90
Matth. 6. 24. Nemo potest duobus Dominis servire, &c.	99
Matth. 5. 42. Date omni petenti.	97
Coloss. 2. 18.	390
Jacobi 1. 9, 10. Glorietur autem frater humilis, &c.	391
Luc. 1. 48. Respexit ad humilitatem, &c.	387
per alia loca explanat.	391

Loci ex Authoribus prophanis.

In Prolog. Eunuchi Terent.	162
Epodis Horatian. ad Canidiam.	165
Odor. lib. 1. Tu ne quesiris, &c.	166
Senecæ Epistolis.	167
Elenchis Aristotelis.	168

Honor, Laus & Gloria sedenti super thronum,
& Agno in æternum, Amen. Amen.

F I N I S.

Lusus Anagrammaticus in nomen Authoris.

N O M E N .

DESIDERIUS ERASMUS ROTERODAMUS.

A N A G R A M M A .

1 MYSTES RARUS, ORE MIRUS, DESUDA DEO.

2 ROS ERIS MUSARUM DESIDERATUS DEO.

3 MYSTES MIRUS REDDOR; OS VERE SUADA.

Edmondus Lynold de

Heling, Lincoln.

Some Books printed for, and sold by W. Freeman, at the Bible
over against the Middle-Temple-Gate in Fleet-street.

Phraseologia Generalis Continens quaecunque sunt scitu necessaria, & Praxi usuique studiosorum Philologicorum maxime utilia, in cunctis operibus Phraseologicis Anglo-Latinis, seu Latino-Anglicanis, hucusque hic in lucem editis; eaque succincte, & methodicè, disposita; in gratiam Studiosæ juventutis, & ad faciliorem, ac feliciorem, in studiis suis Philologicis progressum. A full, large and general Phrase-Book, comprehending whatsoever is necessary and most usefull in all other Phraseological Phrase-Books (hitherto, here published) and methodically digested; for the more speedy and prosperous progress of Students in their Humanity Studies. By William Robertson, A. M.

The Roman History, from the building of the City to the perfect settlement of the Empire by Augustus Caesar. Containing the space of 727 Years. Design'd as well for the understanding of the Roman Authors, as the Roman Affairs. By Lawrence Eachard, A. M. of Christ College in Cambridge.

Thesaurarium Mathematica, Or, the Treasury of the Mathematicks; Containing variety of usefull Practices in Arithmetick, Geometry, Trigonometry, Astronomy, Geography, Navigation and Surveying: As also, the Mensuration of Boards, Glais, Tiling, Paving, Timber, Stone, and irregular Solids. Likewise, it teacheth the Art of Gauging, Dialling, Fortification and Gunnery: Explains the Logarithms, &c. With several Mathematical Sculptures, on Copper Plates: By John Taylor, Gent. in Octavo.

The True English School for His Majesty's three Kingdoms; being an Excellent new Spelling-Book, whereby all Persons of the meanest Abilities, may with little help be able to read the whole Bible over distinctly, easily, and more speedily, than by any other Method; with several curious Copper Cutts. Published, by Tobias Ellis, late Minister of the Gospel.

The most delectable History of *Argalus* and *Parthenia*, illustrated with several curious Cutts; in Octavo. by F. Quarles.

---- The same in Twelves, without Cutts.

A Manual of Private Devotions and Meditations, with a Manual of Directions for the Sick. By the Right Reverend Father in God, *Lancelot Andrews*, late Lord Bishop of Winchester.

Politeuphonia: Witts Common-Wealth, newly Corrected and Amended.

le

Ca-
me

a-
of

i-

A

is

e-

or

air

r-

g

g

ce

e-

k,

n

i-

it

y:

l-

;

of

ae

a-

d,

u-

r-

n

d